

ORSKA
Folke og Hulsare-Eventyr

ALF. SCHMIDT & SØN, KØBENHAVN. H. P. DANIELSEN, KØBENHAVN.

Kvernsagn	7
En gammeldags juleaften	12
En tiurleik i Holleia	17
Peik	26
Pannekaken	31
Småguttene som traff trollene på Hedalsskogen	34
Pål Andrestua	36
Matthias skytters historier	38
Vesle Åse Gåsepike	42
Mannen som skulle stelle hjemme	44
Skarvene fra Utrøst	45
Risen som ikke hadde noe hjerte på seg	48
Gutten og fanden	52
Tommeliten	53
Mumle Gåsegg	54
Den syvende far i huset	60
En prestehistorie	62
Berthe Tuppenhaugs fortellinger	63
Reve-enka	69
Smeden som de ikke torde slippe inn i helvete	72
De tre bukkene Bruse som skulle gå til seters og gjøre seg fete	76
Bamse Brakar	78
Gutten som gikk til nordenvinden og krevde igjen melet	80
Gjete kongens harer	82
En aftenstund i et proprietærkjøkken	87
Dumme menn og troll til kjerringer	96
Presten og klokkeren	98
Grisen og levemåten hans	99
Makrelldorg	100
Skrinet med det rare i	105
Enkesønnen	106

Jutulen og Johannes Blessom	112
Vårherre og St. Peder på vandring	114
Østenfor sol og vestenfor måne	115
Askeladden som fikk prinsessen til å løgste seg	121
En sommernatt på Krokskogen	122
Tyrihans som fikk kongsdatteren til å le	130
En signekjerring	133
Kullbrenneren	139
Fiskersønnene	143
Høyfjellsbilleder	147
De tre kongsdøtre i berget det blå	175
Gullfuglen	185
Herremannsbruden	190
Veslefrikk med fela	192
Soria Moria slott	196
Bonde Værskjegg	202
Prinsessen som ingen kunne målbinde	207
Askeladden som kappåt med trollet	210
Følgesvennen	212
Smørbukk	219
Gjertrudsfuglen	222
Væren og grisen som skulle til skogs og bo for seg selv	223
Reven som gjeter	226
Manndatteren og kjerringdatteren	228
Kvernen som står og maler på havsens bunn	233
Somme kjerringer er slike	236
Kjerringa mot strømmen	240
Haren som hadde vært gift	242
Dukken i gresset	243
Hjemmusa og fjellmusa	244
Hanen og høna	246

Hver synes best om sine barn	247
Bjørnen og reven	248
Høna som skulle til Dovre forat ikke allverden skulle forgå	251
Hanen som falt i bryggeket	253
Herreper	255
Verden lønner ikke annerledes	259
Vel gjort og ille lønnet	261
Hårslå, som aldri ville hjem gå	263
Stabbursnøkkelen i rokkehodet	267
Gutten som ville fri til datter til mor i kroken	268
Gutten med øldunken	272
Han far sjøl i stua	275
Hanen og reven	276
Kjæresten i skogen	277
Venner i liv og død	280
Gutten som skulle tjene tre år uten lønn	282
Ikke kjørende og ikke ridende	287
Sju år gammal graut	288
Skipperen og Gamle-Erik	289
Gutten som gjorde seg til løve, falk og maur	290
Tobakksgutten	293
"Tsju pus, vil du ned av bordet!"	296
Gullslottet som hang i luften	297
Rødrev og Askeladden	303
Gutten som ville bli handelskar	307
Den grønne ridder	311
Gale-Mattis	313
Krambugutten med gammelostlasten	321
Tre sitroner	323
Klokkeren i bygda vår	325
Kvitebjørn kong Valemon	331

"God dag, mann!" - "Økseskaft"	335
Kjetta som var så fæl til å ete	337
Fanden og futen	341
Jomfru Maria og svalen	342
Fugl Dam	344
Askeladden og de gode hjelpere	349
Gudbrand i Lia	354
De tolv villender	357
Høna tripper i berget	361
Det blå båndet	365
Mestertyven	373
Tuftefolket på Sandflesa	382
Kari Trestakk	385
Buskebrura	392
Jomfru Maria som gudmor	396
Rike Per Kremmer	398
Håken Borkenskjegg	405
De tre mostrene	410
Askeladden som stjal sølvendene til trollet	413
Hanen og høna i nøtteskogen	417
Hanen, gauken og århanen	419
Tatere	420
Jomfruen på glassberget	434
Tro og Utro	439
Lundeætten	442
En aften ved Andelven	444
Mestermø	447
Grimsborken	455
Lurvehette	461
Det har ingen nød med den som alle kvinnfolk er glad i	465
En halling med kvannerot	470

Huldreætt	473
De syv folene	476
En natt i Nordmarken	480
Bjørnen og reven	489
De tre prinsesser i Hvittenland	491
Den rettferdige firskilling	494
En frierhistorie	497
Giske	498
Store-Per og Vesle-Per	501
Per, Pål og Espen Askeladd	506
Lillekort	509
Graverens fortellinger	517
Fra fjellet og seteren	526
En aften i nabogården	530
Kjetta på Dovre	538
Fra Sognefjorden	539
På høyden av Aleksandria	548
Ekebergkongen	555
Plankekjørerne	559
Julebesøket i prestegården	568
Gullfebla	578
Prestens mor	581
En vestlandsk Skovdal	584
Om boken	589

Kvernsagn

Når verden går meg imot, og det unnlater den sjelden å gjøre når det gis noen leilighet til det, har jeg stetse funnet meg vel ved å ta en friluftsvandring som demper for min smule bekymring og uro. Hva som hadde vært i veien denne gang, husker jeg nu ikke mere; men det som står klart for min erindring, er at jeg en sommereftermiddag for noen år siden vandret oppover engene på østsiden av Akerselven med fiskestangen i hånden, forbi Torshaug og Sandaker gjennom Lillohagen til oset ved Maridalsvannet.

Den klare luft, høylukten, blomsterduften, gangen, fuglekvisperet og de friske, luftningene ved elven, virket i høy grad opplivende på mitt sinn. Da jeg kom over broen ved oset, begynte solen å helle mot åsranden; snart lånte den aftenskyene sin beste glans, forat de en kort stund kunne fryde seg ved den fremmede prakt og speile seg i de klare bølger; snart brøt den igjennom skydekket og sendte ut en lysstrime, som dannet gylne stier i de mørke barskoger på den andre siden av vannet. Efter den hete dagen førte aftenvinde med seg en forfriskende duft fra granene; og de fjerntklingende, hendøende toner av gjøkens aftensang stemte sinnet til vemod. Mekanisk fulgte mitt øye fluene jeg hadde kastet ut, efter som de førtes med strømmen. Se, der sprang en gyllen fisk - snøret fór surrende av snellen, og da jeg holdt den fast, sto stangen bøyd som et tønnebånd: det måtte være en ørret på tre merker. Nu var det ikke tid til å falle i staver over granduft og gjøkegal; en kunne behøve sin smule åndsnærværelse for å bringe fisken i land. For strømmen var stri og fisken sprek, og jeg hadde ingen håv, så jeg måtte gi ut snøre og vinde inn igjen to ganger, før den lot seg tvinge til å gå med strømmen inn i en liten vik, hvor den heldig ble brakt i land og viste seg å være en vakker, rødflekket ørret, omtrent så stor som jeg hadde tenkt.

Jeg ble ved å fiske på vestkanten nedeften elven; men bare småkjøer snappet efter fluene mine, og en snes stykker var alt jeg fikk.

Da jeg kom til Brekke-sagen, var himmelen overskyet; det var alt temmelig mørkt, bare ved den nordvestlige rand av synskretsen sto en eplegrønn strime, som kastet et dempet lys på sagdammens stille flate. Jeg gikk ut på lensen og gjorde noen kast, men med lite hell. Ikke et pust rørte seg; vinden syntes å ha gått til hvile, og bare fluene mine brakte det blanke vannet til å skjelve.

En halvvoksen gutt som sto bak meg oppi bakken, rådet meg til å "harve med fløtt!" - en hel klase metemark på kroken, som dras støtvis bortover vannflaten - og bød seg til å skaffe agn. Jeg fulgte rådet, og forsøket lyktes over forventning. En ørret på et par merker bet straks på kroken og ble, ikke uten vanskelighet, brakt opp på det ubekvemme landingsstedet. Men dermed var det også forbi. Ikke et napp mer var å merke, ingen fisk kruset vannet i den stille dammen; bare når flaggermusene skjøt ned efter insekter, dannet det seg stundom sitrende ringer, som bredde seg ut over den blanke flaten.

Foran meg lå sagens indre klart opplyst av en luende skorstensild. Sagen var i full gang; men det så ut som om hjul, blader og vektstenger ikke nu ble styrt eller ledet av noen menneskelig vilje og hånd, men bare gikk som et leketøy for kvernknurrens eller fossegrimens lune og usynlige tak. Men jo, til slutt viste der seg menneskelige skikkelser også. En fór med en veldig fork ut på tømmeret i dammen for å hale en stokk inn i tømmerrennen, og satte hele flaten i bølgende bevegelse; en annen kom skyndsomt fram med en øks i hånden for å benke tømmerstokken og kaste ut bakhunen, som brakende styrtet ned i dypet. Det suste og bruste, hvinte og klang der innefra, og stundom ble, lik et jutulsverd - en skulle tro i fektningen med nattens ånder - et blinkende sagblad satt i bevegelse ut i luften, for åsage av kubbene eller de ujevne ender på stokkene.

Nordenfra kom det nedeften elvedraget noen kalde gufs, som lot meg føle at jeg var våt og trett, og jeg bestemte meg derfor til å gå inn og hvile meg litt ved ilden i sagstuen. Jeg ropte på gutten, som

ennu sto og kopte ned ved bredden, og ba ham ta fiskekurven, som jeg hadde satt igjen, og følge efter over lensen, - de glatte stokkene husket, så vannet skvalpet over for hvert skritt jeg tok.

Ved den ene skorstenen i saken satt en gammel gråskjegget arbeidsmann med rød lue ned over ørene. Skyggen av skorstenen hadde skjult ham for meg før. Da han hørte jeg gjerne ville hvile og varme meg litt, tok han straks en stokkeknubb og laget et sete til meg ved ilden.

"Det var en lekker fisk," sa den gamle, han tok den siste ørreten jeg hadde fått, i hånden, "og det er en hakefisk au; han veger mest tre merker. Den har Di sikkert fått i dammen her?"

Jeg medga det, og mannen, som lot til å være en ivrig fisker, la i vei med å fortelle om de store ørretene han hadde fått på dette strøket for en tredve år siden, da han kom her ut fra Gudbrandsdalen, og anstilte likeså hjerterørende klager over hvordan fisken tok av og sagflisen tok til, som Sir Humphry Davy i sin Salmonia.

"Fisken den tar av," sa han, med en stemme som trengte igjennom sagduren; "for slik en gullhake, inte større enn den der, er det rart å få nå. Men sagflisa den tar tel år for år, og en kan inte undres over at fisken inte går ut i elva; for lukker 'n på kjeften og skal ta en svelg reint vatn, så får 'n hele kroen full ta sagflis og mukker. Den fordømte sagflisa! - Gud forlate meg mi synd like væl - det er saga som gir oss brød, både meg og mine. Men je blir så arg, når jeg tenker på de svære kolvane je har dradd her i gamle dager."

Gutten var imens kommet efter med fiskekurven, men han så ut til å være ille til mote over all larmen og uroen i saken. Forsiktig trådte han på gulvbreddene, og på ansiktet hans så en hvor engstelig han var for vannet som bruste mellom hjulene under føttene på ham.

"Her er det fælt å være, gi' jeg var vel hjemme," sa han.

"Hører du ikke hjemme her?" spurte jeg.

"Hå er det for en kar da, hå er du ifrå?" spurte den gamle.

"Å, jeg er fra Gamlebyen, og så har jeg vært hos fullmektien på Brekke med et brev for lensmann; men jeg er så redd for å gå alene i mørke," svarte gutten, som hele tiden hadde holdt seg i nærheten av meg.

"Skjems du inte å syte for slikt, så stor og lang du er," sa den gamle; men litt efter la han trøstende til: "Rettnå kommer månen opp, og du får nok følge med denna karen her."

Jeg lovet den mørkredde følgeskap like til Beierbroen, og det lot til å gjøre ham litt roligere. Imidlertid stanset saken, og to av karene ga seg i ferd med å file og skjerpe sagbladene, med en hvinende lyd som gikk til marg og ben - så gjennomtrengende er lyden at den om natten ikke sjelden klinger fra de fjerne sagene helt ned til byen gjennom fosseduren. Den syntes å virke ubehagelig på nervene til den mørkredde gutten.

"Huff, her torde jeg ikke være en natt for mye godt," sa han og stirret omkring seg som om han ventet å se en nøkk komme opp gjennom gulvet, eller en nisse i hver krok.

"Ja, da har je væri her mang ei natt, je," sa gamlingen, "og inte har je hatt stort for det heller."

"Jeg har hørt av mor at det skal være så mye trollskap og fanteri i slike sager og kvernhus," kom det skremt fra gutten.

"Je har inte fornummi noe, je kan inte seia det," sa den gamle. "Vatnet har nok blitt slått av og sett på for meg imellom, når je har dorma litt på saga om natta, og imellom har je hørt det var tusla i bakhunen, men sett noko har je aldri. Folk trur inte på slikt heller nå," sa han, og skottet spørrende bort på meg, "og demmerså tør det inte væge seg fram; folk er for kloke og beleste nåtildags."

"Det kan du ha rett i," sa jeg, for jeg merket godt at det lå noe skjult bak det blikket han sendte meg, og ville heller ha ham til å fortelle gamle historier enn innlate meg på å drøfte hans tvil og den påstand at opplysningen skulle være en skremsel for nisser og underjordiske. "Det kan du ha rett i på en måte. I gamle dager var folk sterkere i troen på all slags trolldom; nu later de som de ikke tror på det, for å synes kloke og opplyste, som du sier. Men i fjellbygdene hører en ennu at de underjordiske viser seg, tar folk inn til seg, og slikt. Nu skal du," føyde jeg til for riktig å få ham på gli, "nu skal du bare høre en historie som skal være hendt etsteds, men hvor og når det er hendt, det kan jeg ikke minnes.

Det var en mann som hadde en kvern ved en foss, og der var det også en kvernknurr. Om mannen, som skikk er på noen steder, ga ham lefseklining og juleøl for å øke melet, har jeg ikke hørt; men det er ikke rimelig, for hver gang han skulle male, tok kvernknurren fatt i kvernkallen og stanset kvernen, så han ikke fikk malt. Mannen visste godt at det var knurren, og en aften han skulle male, tok han med seg en gryte full av bek og tjære og gjorde opp ild under. Da han slapp vannet på kallen, gikk den en stund; men så ble den stanset, som han hadde ventet. Han stakk og slo efter kvernknurren nedi rennen og omkring kvernkallen, men det hjalp ikke. Til sist åpnet han døren som gikk ut til kvernkallen og rennen. Men da sto kvernknurren midt i døren og gapte, og gapet var så digert at underkjeften var ved dørstokken og overkjeften ved dørbjelken.

"Har du sett så stort gapandes?" sa han.

Mannen fór efter bekgryten, som sto og kokte, slo den i gapet på ham, og sa: "Har du kjent så hett kokandes?" Da slapp kvernknurren kallen og satte i et forferdelig brøl. Siden har han hverken vært sett eller hørt der, og heller ikke har han hindret folk i å male." -

"Ja," sa gutten, som med blanding av frykt og nysgjerrighet hadde fulgt min fortelling, "dette har jeg riktig hørt av bestemor mi, og hu fortalte en annen stubb også om en kvern.

Det var oppå landet etsteds, og ingen kunne få malt der, for det var så fullt av trolldom. Men så var det en fattigkjerring som var så nødig om å få malt litt en kveld, og hu ba om hun ikke kunne få lov til å male der om natten. "Nei, gudbevares," sa mannen som eide kverna, "det går ikke an at du maler der i natt; det kommer nok til å spørke både for deg og kverna da," sa 'n. Men kjerringa sa hun var så nødig om å få malt, for hun hadde ikke mjælsåa å koke velling av og ikke matbeten å gi ungene. Ja, til slutt så fikk a lov til å gå på kverna og male om natten.

Da hu kom dit, gjorde hu varme på under en stor tjæregryte som sto der, og fikk kverna i gang, og satte seg til å binde på en huse i skorsteinen. Om en stund kom det inn et kvinnfolk og hilste på a.

"God kveld du," sa hu til kjerringa.

"God kveld," sa kjerringa, hu ble sittende og binde.

Men rett som det var, tok hu som var kommet inn, til å kare varmen utover skorsteinen. Kjerringa kara 'n i hop igjen, hu.

"Hå er namnet ditt da?" sa den underjordiske til kjerringa.

"Å, je heter Sjøøl je," sa kjerringa.

Dette syntes hu var et rart navn, og så tok a til å kare varmen utover skorsteinen igjen. Og kjerringa ble sinna og tok på å skjelle og kara 'n i hop igjen. Dette drev dem på med en lang stund; men best det var, fikk kjerringa veltet tjæregryta nedover den andre. Hu til å huie og skrike, og så rente a ut og ropte:

"Far, far, Sjø! har brent meg!"

"Å, har du sjø! gjort det, så får du sjø! ha det," sa det borti berget."

"Det var godt det inte gikk gæli med den kjerringa," sa den gamle gråskjeggen. "Hu kunne gjerne ha brent opp både seg sjø! og kverna. Da je var heme, hørte je tala om noko slikt, som skulle hendt der i gamle dager. Det var en gardmann der som hadde ei kvern, og den brann for 'n to pinsekvelder på rad. Da det lei til pins-tid trea året, var det en skredder hos 'n og sydde helgeklær.

"Skal tru hosdan det går med kverna denna gongen, tru det skal brenne i natt au?" sa mannen.

"Det skal inte ha no nau med det," sa skreddern, "gi meg nøkkeln, så skal je passe kverna."

Det tykte mannen var både væl og bra; og da det lei på kvelden, fekk skreddern nøkkeln og gikk ne- i kverna - hu var tom enda, for hu var nybygd - og så sette 'n seg midt på golvet, tok krittet sitt og slo en stor ring rundt ikring seg, og rundtom den ringen skreiv 'n fadervår, og så var 'n inte redd, om så sjølve fanden skulle kømmå. Da det var høgstnattes, flaug døra opp med ett, og inn kom det så tjukt med svarte katter at det yrde. Dom var inte seine før dom fekk ei gryte på peisen og til å legge på under, så det tok til å brase og frase i gryta, som om hun var full av kokandes bek og tjære.

"Hå, hå," tenkte skreddern, "henger det slik i hop," og inte før hadde 'n sagt det, før ei ta kattene skauv labben bak gryta og ville velte a.

"Scht katte, du brenner deg!" ropte skreddern.

"Scht katte, du brenner deg! sier skreddern til meg," sa katta til de andre kattene, og alle sammen bort frå peisen og til å hoppe og danse rundt om ringen; men rett som det var, luska katta bort til peisen att og ville skubbe over ende gryta.

"Scht katte, du brenner deg!" skreik skreddern, og skremte a ifrå peisen.

"Scht katte, du brenner deg, sier skreddern til meg," sa katta til de andre kattene, og alle sammen til å danse og hoppe, og rett som det var, var dom borte att og fresta å velte gryta.

"Scht katte, du brenner deg!" skreik skreddern, og tok slik i at dom fór bortetter golvet den eine over den andre, og så tok dom til å hoppe og danse som før.

Så slo dom krins utenom ringen og tok på å danse rundt ikring 'n snøggere og snøggere, og til slutt så snøgt at det gikk reint rundt for skreddern, og dom glodde på 'n med slike store fæle auer, som om dom ville eta 'n levandes.

Men best som det var, stakk den katta som hadde vøri i ferd med å velte gryta, labben sin innafor ringen, jussom hu hadde hug til å få tak i skreddern. Men da skreddern såg det, løyste 'n på telgjekniven og heldt 'n ferdig. Rett som det var, slo katta labben innafor ringen att, men i samme blinken hakka skreddern labben ta, og alle kattene ut det fortteste dom vant, med ul og med skrik.

Men skreddern la seg i ringen, og sov til sola sto langt inn på golvet til 'n. Så stod 'n opp, læste att kverna og gikk opp på garden.

Da han kom inn i stua, låg både mannen og kjerringa enda, for det var pinsemorrån.

"Signe dagen," sa skreddern, og ga mannen hånda.

"Takk, deg au," sa mannen, og han vart både glad og undren da han fekk sjå att skreddern, det kan en nok veta.

"Signe dagen, mor," sa skreddern, og baud kjerringa hånda.

"Takk, deg au," sa kjerringa. Men hu var så bleik, og såg så rar og forstyrta ut, og hånda si gjømte a under felden; men til slutt rette hu fram den venstre til 'n og da skjønnte skreddern hosdan det hadde seg, men hå 'n sa til mannen og hosdan det gikk kjerringa sia, det veit inte je." -

"Møllerkjerringa var trollkjerringa sjøl, hu da?" spurte gutten.

"Kan veta det," sa gamlingen.

Det var nesten ikke råd å høre et ord lenger, for sagen gikk igjen med sus og med brus. Månen var oppe og trettheten vekk efter den korte hvilen. Jeg sa derfor farvel til den gamle, og gikk elvedraget og myrene nedi dalen. Opp over byens røkslør reiste Akershus seg med sine tårn, de trådte klart frem mot fjordens speil, som Nesodden kastet seg langt ut i som en mektig slagskygge. Himmelen var ikke ganske ren, og det var litt drag i skyer og luft; månelysen blandet seg med sommernattens demring, og dempet omrissene i forgrunnen av det landskapet som strakte seg for våre føtter. Men over fjorden lå måneskinnet blankt og strålende, mens Asker- og Bærumsåsene hevet seg over hverandre i sortblå skygninger og dannet landskapets fjerne ramme.

Kveget av natteduggens kjølige bad sendte fioler og andre natteblomster sin liflige duft ut over engene, men fra myrene og bekkedragene kom av og til klamme luftninger, som isnet igjennom meg.

"Huff, det grøsser i meg," ropte min ledsager. Han trodde at disse luftningene var pustet av nattens ånder, og mente å se en trollkjerring eller en katt med gloende øyne i hver busk som rørte seg i vinden.

En gammeldags juleaften

Vinden pep i de gamle lønner og linder utenfor vinduene mine, sneen føk ned igjennom gaten, og himmelen var så mørk som en desemberhimmel kan være her i Kristiania. Mitt humør var like så mørkt. Det var juleaften, den første jeg ikke skulle tilbringe ved den hjemlige arne. For noen tid siden var jeg blitt offiser, og hadde tenkt å glede mine gamle foreldre ved mitt nærvær, hadde håpet å vise meg for hjembygdens damer i glans og herlighet. Men en nervefeber brakte meg på hospitalet. Derfra var jeg kommet ut først for en ukes tid siden, og jeg befant meg nu i den meget lovpriste rekonvalesent-tilstand. Jeg hadde skrevet hjem etter Storborken og fars finnmutter, men brevet kunne knapt nå frem til dalen før annen juledag, og først under nyttår kunne hesten ventes hit. Mine kamerater var reist fra byen, og jeg hadde ikke en familie jeg kunne hygge meg ved. De to gamle jomfruene som jeg losjerte hos, var visstnok godslige og snille mennesker, og de hadde tatt seg av meg med stor omhu i begynnelsen av min sykdom. Men deres hele måte å være på var altfor meget av den gamle verden til riktig å falle i ungdommens smak. Deres tanker dvelte helst ved fortiden, og når de, som ofte kunne hende, fortalte meg historier om byen og dens forhold, minte det, både ved innhold og ved den naive oppfatningsmåten, om en svunnen tid. Med dette naive damers gammeldagse vesen stemte også huset de bodde i, godt overens. Det var en av disse gamle gårdene i Tollbodgaten, med dype vinduer, lange skumle ganger og trapper, mørke rom og lofter, hvor man uvilkarlig måtte tenke på nisser og spøkeri, nettopp en slik gård - kanskje det var den samme - som Mauritz Hansen har skildret i sin fortelling: "Den gamle med kysen". Mine vertinners omgangskrets var dessuten meget innskrenket; foruten en gift søster kom der aldri andre enn et par kjedelige madammer. Det eneste opplivende var en vakker søsterdatter, og noen muntre, livlige brorbarn, som jeg alltid måtte fortelle eventyr og nissehistorier.

Jeg prøvde å adsprede meg i min ensomhet og min mismodige stemning ved å se på alle de mange menneskene som ferdes opp og ned ad gaten i snefokk og vind, med rødbrune nesser og halvlukte øyne. Det begynte å more meg å iaktkta livet og travelheten som hersket over i apoteket: døren sto ikke et øyeblikk, tjenestefolk og bønder strømmet inn og ut, og ga seg til å studere signaturene når de kom ut på gaten igjen. Det så ut til at noen greide å tyde dem; men andre sto lenge og grundet og ristet betenkelig på hodet; oppgaven var nok for vanskelig for dem. Det skumret; jeg kunne ikke skjelve ansiktene lenger, men stirret over på den gamle bygningen. Således som apoteket da var, sto det med sine mørke rødbrune vegger, spisse gavler, og tårn med værhaner og blyvinduer, som et minne om bygningskunsten i fjerde Kristians tider. Bare svanen var da som nu meget adstadig, med gullring om halsen, ridestøvler på føttene, og vingene spent til flukt. Jeg var just i ferd med å fordype meg i betraktninger over fengslede fugler, da jeg ble avbrutt av støy og barnelatter i sideværelset og en svak, jomfrunalsk banking på døren.

På mitt "Kom inn" tren den eldste av mine vertinner, jomfru Mette, inn med et gammeldags kniks, spurte hvordan jeg hadde det, og ba meg under mange omsvøp ta til takke hos dem om aftenen. "De har ikke godt av å sitte så alene her i mørket, snille hr. løytnant," la hun til, "vil De ikke komme inn til oss med det samme? Gamle mor Skau og min brors småpiker er kommet; kanskje det vil adsprede Dem litt. De holder jo så meget av de glade barna."

Jeg fulgte den vennlige innbydelse. Et bål blusset i en stor firkantet kasse av en kakkelovn, kastet et rødt, ustadig lys ut i værelset gjennom den vidåpne ovnsdøren der jeg trådte inn. Rommet var meget dypt, og møblert i gammel stil, med høyryggete rullsærstoler og en av disse kanapéene som er beregnet på fiskebensskjorter og storksnavelstilling. Veggene var prydet med oljemalerier, portretter av stive damer med pudrede koafyrer, av Oldenborgere og andre berømmelige personer i panser og plate eller røde kjoler.

"De må sannelig unnskylde, hr. løytnant, at vi ikke har tent lys ennu," sa jomfru Cecilie, den yngre søsteren, som i dagliglaget alminnelig kaltes Sillemor, og kom meg i møte med et kniks, make til

søsterens; "men barna tumler seg så gjerne ved ilden i skumringen, og mor Skau hygger seg også ved en liten passiar i ovnskroken."

"Passiar meg hit, passiar meg dit, du koser deg selv ved en faddersladder i skreddertimen, Sillemor, og så skal vi ha skylden," svarte den gamle, trangbrystede dame som ble titulert mor Skau. "Nei se, god aften, far! Kom og sett Dem her og fortell meg hvorledes det er med Dem; De er min santen blitt dyktig avpillet," sa hun til meg og kneiste over sin egen svampete trivelighet.

Jeg måtte berette om min sykdom, og døyet til gjengjeld en meget lang og omstendelig fortelling om hennes gikt og astmatiske plager; til lykke ble den avbrutt ved at barna kom larmende inn fra kjøkkenet, hvor de hadde avlagt et besøk hos det gamle husinventar Stine.

"Faster, vet du hva Stine sier, du?" ropte en liten vever brunøyd tingest. "Hun sier at jeg skal være med på høyloftet i aften og gi nissen julegrøt. Men jeg vil ikke, jeg er redd for nissen!"

"Å, det sier Stine bare for å bli kvitt dere; hun tør ikke gå på høyloftet i mørke selv, tossa, for hun vet nok hun én gang er blitt skremt av nissen," sa jomfru Mette. "Men vil dere ikke hilse på løytnanten da, barn?"

"Å nei, er det deg, løytnant, jeg kjente deg ikke; så blek du er! det er så lenge siden jeg så deg," ropte barna i munnen på hverandre og flokket seg om meg. "Nå må du fortelle oss noe morsomt, det er så lenge siden du fortalte! Å fortell om Smørbukk, snille deg, fortell om Smørbukk og Gulltann!" Jeg måtte fortelle om Smørbukk og hunden Gulltann og enda gi til beste et par nissehistorier om Vaker-nissen og Bure-nissen som dro høy fra hverandre, og møttes med hver sin høybør på nakken, og sloss så de ble borte i en høysky. Jeg måtte fortelle om nissen på Hesselberg, som ertet gårdshunden til mannen kastet ham ut over låvebroen. Barna klappet i hendene og lo. "Det var til pass til 'n det, stygge nissen," sa de, og krevde mere.

"Nei, nu plager dere løytnanten for meget, barn," sa jomfru Cecilie; "nu forteller nok faster Mette en historie."

"Ja, fortell, faster Mette!" ropte de alle sammen.

"Jeg vet riktig ikke hva jeg skal fortelle," svarte faster Mette; "men siden vi er kommet på snakk om nissen, så skal jeg også fortelle litt om ham. Dere husker vel gamle Kari Gausdal, barn, som var her og bakte flatbrød og lefse, og som alltid hadde så mange eventyr å fortelle?" - "Å ja!" ropte barna. - "Nå, gamle Kari fortalte at hun tjente på Vaisenhuset her for mange år siden. Den gang var det enda mere ensomt og trist enn det nu er, på den kant av byen, og det er en mørk og skummel bygning, Vaisenhuset. Nå, da Kari var kommet dit, skulle hun være kokke, og hun var en meget flink og fiks pike. En natt skulle hun stå opp og brygge; så sa de andre tjenerne til henne: "Du må akte deg så du ikke står for tidlig opp; før klokken to må du ikke legge på røsten."

"Hvorfor det?" spurte hun.

"Du vet da vel det at det er en nisse her, og du kan nok vite at han ikke vil uroes så tidlig, og før klokken to må du slett ikke ha på røsten," sa de.

"Pytt, ikke verre," sa Kari, hun var meget frisk på leveren, som de sier, "jeg har ikke noe å skaffe med nissen, og kommer han til meg, så skal jeg nok, den og den ta meg, føyse 'n på dør."

De andre sa hun skulle akte seg, men hun ble ved sitt, og da klokken vel kunne være litt over ett, sto hun opp og la under bryggekjelen og hadde på røsten. Men hvert øyeblikk sloknet det under kjelen, og det var liksom én kastet brannen ut over skorstenen, men hvem det var, kunne hun ikke se. Hun

tok og samlet brannene den ene gangen efter den andre, men det gikk ikke bedre, og røsten ville heller ikke gå. Til sist ble hun kjed av dette, tok en brann og løp med både høyt og lavt, og svingte den og ropte:

"Pakk deg dit du er kommet fra! Tror du du skal skremme meg, tar du feil."

"Tvi vøre det da!" svarte det fra en av de mørkeste krokene; "jeg har fått sju sjeler her i gården; jeg tenkte jeg skulle fått den åttende med."

Siden den tiden var det ingen som så eller hørte noe til nissen på Vaisenhuset, sa Kari Gausdal." -

"Jeg blir redd, nei du skal fortelle løytnant; når du forteller, så blir jeg aldri redd, for du forteller så morsomt," sa en av de små. En annen foreslo at jeg skulle fortelle om nissen som danset halling med jenten. Det var noe jeg meget nødig innlot meg på, for det hørte sang til. Men de ville på ingen måte la meg slippe, og jeg begynte allerede å kremte for åforberede min overmåte uharmoniske stemme til å synge hallingdansen som hørte til, da den vakre søsterdatteren trådte inn - til glede for barna og frelse for meg.

"Ja nu, barn, nu skal jeg fortelle, hvis dere kan få kusine Lise til åsynge hallingen for dere," sa jeg da hun tok plass; "og så danser dere selv, ikke sant?" Kusinen ble overhengt av de små, og lovet å utføre dansemusikken, og jeg fortalte:

"Det var ensteds, jeg tror nesten det var i Hallingdal, en jente som skulle gå med fløtegrøt til nissen; om det var en torsdagskveld eller en julekveld, det kan jeg ikke huske, men jeg tror visst det var en julekveld. Nu syntes hun det var så synd å gi nissen den gode maten, spiste så selv fløtegrøten, og drakk fettet på kjøpet, og gikk på låven med havremelsgrøt og sur melk i et grisetrau. "Der har du trauet ditt, styggen!" sa hun. Men hun hadde ikke sagt det, før nissen kom farende og tok henne og begynte en dans med henne; det holdt han på med til hun lå og gispet, og da det kom folk på låven om morgenen, var hun mere død enn levende. Men så lenge som han danset, sang han" - her overtok jomfru Lise nissens parti og sang i hallingtakt:

"Å du har iti opp grauten for Tomten du, å du skal få danse med Tomten du!"

"Å har du iti opp grauten for Tomten du, så skal du få danse med Tomten du!"

Jeg hjalp til med å trampe takten med begge føttene, mens barna støyet og jublende tumlet seg mellom hverandre på gulvet.

"Jeg tror dere setter stuen på taket med det samme, barn. Dere støyer, så det verker i hodet på meg," sa gamle mor Skau. "Vær nu rolige litt, så skal jeg fortelle dere noen historier."

Det ble stille i stuen, og madamen tok til orde.

"Folk de forteller nå så meget om nisser og hulder og slikt, men jeg tror ikke stort av det. Jeg har hverken sett den ene eller den andre av dem - jeg har nå ikke vært vidt i mitt liv heller -, og jeg tror det er snakk; men gamle Stine ute, hun har sett nissen, sier hun. Da jeg gikk for presten, tjente hun hos mine foreldre, og til dem kom hun fra en gammel skipper, som hadde holdt opp å fare. Der var det så stilt og rolig. Aldri kom de til noen, og ikke kom det noen til dem, og skipperen var aldri lenger enn nede på bryggen; jeg minnes godt han gikk dit i tøfler og hvit nattlue, med lang pipe, og en sid, perlegrå frakk med stålknaver. Alltid gikk de tidlig til sengs, og det var en nisse der, sa de. "Men så var det en gang," sa Stine, "som kokka og jeg, vi satt oppe en aften i pikekammerset og skulle stille og sy for oss selv, og det led til sengetid, for vekteren hadde alt ropt ti. Det ville ikke gå med syngen og stoppingen, for hvert øyeblikk kom Jon Blund; rett som det var, så nikket jeg, og

rett som det var, så nikket hun, for vi hadde vært tidlig oppe og vasket om morgenen. Men som vi satt slik, så hørte vi et forferdelig rabalder ute i kjøkkenet," sa hun, "det var liksom én slo alle tallerkenene sammen og kastet dem på gulvet. Vi fór opp," sa hun, "og jeg skrek: "Gud trøste oss, det er nissen!" og jeg var så redd at jeg ikke torde sette en fot i kjøkkenet. Kokka var nok fælen, hun også; men hun skjøt hjertet opp i livet, og da hun kom ut i kjøkkenet, lå alle tallerkenene på gulvet, men ikke én av dem var itu, og nissen sto i døren med rød lue på og lo så inderlig godt. Men nu hadde hun hørt at nissen iblant skulle la seg narre til å flytte, når en ba ham om det og sa det var roligere for ham på et annet sted, og så hadde hun lenge spekulert på å gjøre ham et puss, sa hun, "og så sa hun til ham det - hun skalv litt i målet - at han skulle flytte over til kobberslagerens tvers over gaten; der var det mere stilt og rolig, for der gikk de til sengs klokken ni hver aften. Det var sant nok også," sa hun til meg; "men du vet nok det," sa hun, "at mesteren var oppe og i arbeid med alle, både svenner og drenger, og hamret og støyet fra klokken tre om morgenen hele dagen. Siden den dag," sa hun, "så vi ikke mere til nissen over hos skipperen. Men hos kobbersmeden likte han seg nok godt, enda de hamret og banket hele dagen, for folk sa at konen der satte grøt på loftet til ham hver torsdagskveld, og da kan en ikke undres på at de ble rike heller, for nissen gikk vel og dro til dem," sa Stine; og det er sant, de tok seg opp og ble rike folk; men om det var nissen som hjalp dem, skal jeg ikke kunne si," la mor Skau til, hun hostet og rømmet seg - det var en usedvanlig lang fortelling for henne.

Da hun hadde tatt seg en pris tobakk, kviknet hun, og begynte på en frisk:

"Min mor, det var en sanndru kone; hun fortalte en historie som har hendt her i byen, og det en julenatt, og den vet jeg er sann, for det kom aldri et usant ord i hennes munn."

"La oss få høre den, madam Skau," sa jeg. "Fortell, fortell, mor Skau!" ropte barna.

Madammen hostet litt, og tok seg en ny pris: "Da min mor ennu var pike, kom hun stundom til en enke som hun kjente, som henne - ja hva var det nå hun hette da? Madam - nei, jeg kan ikke komme på det, men det kan være det samme også, hun bodde oppe i Møllergaten og var en kone noe over sin beste alder. Så var det en juleaften, liksom nu; så tenkte hun ved seg selv at hun skulle gå i fropreken julemorgenen, for hun var flittig til å gå i kirken, og så satte hun ut kaffe, for at hun kunne få seg litt varmt drikke, så hun ikke skulle være fastende. Da hun våknet, skinte månen inn på gulvet, men da hun sto opp og skulle se på klokken, hadde den stanset og viserne sto på halv tolv. Hun visste ikke hva tid det var på natten, men så gikk hun bort til vinduet og så over til kirken. Det lyste ut gjennom alle kirkevinduene. Så vekket hun piken og lot henne koke kaffe, mens hun kledde på seg, og tok så salmeboken og gikk i kirken. Det var så stilt på gaten, og hun så ikke et menneske på veien. Da hun kom i kirken, satte hun seg i stolen hun pleide å sitte; men da hun så seg om, syntes hun folkene så så bleke og underlige ut, akkurat som de kunne være døde alle sammen. Der var ingen hun kjente, men det var mange som hun syntes hun skulle ha sett før, men hun kunne ikke minnes hvor hun hadde sett dem. Da presten kom på prekestolen, var det ikke noen av byens prester, det var en høy, blek mann, og han syntes hun også hun skulle kjenne. Han preket nokså vakkert, og det var ikke slik støy og hosting og harking som det pleier å være ved fropreken om julemorgenen - det var så stilt at hun ble rent fælen. Da de begynte å synge igjen, bøyde en kone som satt ved siden av henne, seg bort og hvisket i øret på henne: "Kast kåpen løst om deg og gå; for bier du til det er forbi her, så gjør de ende på deg. Det er de døde som holder gudstjeneste."

"Huff, jeg blir redd, jeg blir redd, mor Skau," sutret en av de små, og krøp opp på en stol.

"Hysj, hysj, barn, hun slipper godt fra det; nu skal du bare høre," sa mor Skau. "Men enken ble også redd, for da hun hørte stemmen og så på konen, kjente hun henne; det var nabokonen hennes, som var død for mange år siden, og da hun nu så seg om i kirken, husket hun godt at hun hadde sett både presten og mange av menigheten og at de var døde for lange tider siden. Det isnet i henne, så redd

ble hun. Hun kastet kåpen løst om seg, som konen hadde sagt, og gikk sin vei; men da syntes hun de vendte seg og grep etter henne alle sammen, og benene skalv under henne, så hun nær hadde segnet ned på kirkegulvet. Da hun kom ut på kirketrappen, kjente hun de tok henne i kåpen; hun slapp taket og lot dem ha den, og skyndte seg hjem så fort hun kunne. Da hun var ved stuedøren sin, slo klokken ett, og da hun kom inn, var hun nesten halvdød, så angst var hun. Om morgenen da folk kom til kirken, lå kåpen på trappen, men den var revet i tusen stykker. Min mor, hun hadde sett den mange ganger før, det var en kort lyserød stoffes kåpe med hareskinns fôr og kanter, slik en som var i bruk i min barndom enda. Nu er det rart å se en sånn en, men det er noen gamle koner her i byen og på stiftelsen i Gamlebyen som jeg ser i kirken med slike kåper i julehelgen."

Barna, som under den første del av fortellingen hadde vist sin engstelse, erklærte at de ikke ville høre flere slike fæle historier. De hadde krøpet opp i kanapéen og på stolene, og sa at de syntes det satt noen og tok etter dem under bordet. I det samme kom det inn lys i gamle armstaker, og vi oppdaget med latter at de satt med benene på bordet. Lysene og julekaken, syltetøyet, bakkels og mjød jaget snart spøkelseshistorier og frykt på dør, opplivet sinnene og førte samtalen over på de levende og på dagens emner. Til sist kom risengrøten og ribbesteken og ga tankene en retning mot det solide, og vi skiltes tidlig fra hverandre, med ønsket om en gledelig jul.

Men jeg hadde en meget urolig natt. Jeg vet ikke om det var fortellingene, kosten, min svakhet, eller alt sammen, som voldte det; jeg lå og kastet meg hit og dit, og var midt inne i nisse-, huldre- og spøkelseshistorier hele natten.

Til sist fór jeg til kirke med dombjeller gjennom luften. Kirken var opplyst, og da jeg kom inn, var det kirken hjemme i dalen. Det var ikke andre å se der enn døler med røde luer, soldater i full puss, og bondejenter med skaut og røde kinner. Presten sto på prekestolen; det var min bestefar, som var død da jeg var liten gutt. Men som han var best inne i sin preken, gjorde han et rundkast midt ned i kirken - han var kjent som en rask kar -, så samarien fór på én kant og kraven på en annen. "Der ligger presten, og her er jeg," sa han med et munnhell han hadde, "og la oss nu få en springdans."

Øyeblikkelig tumlet hele menigheten seg i den villeste dans, og en stor, lang døl kom bort og tok meg i skulderen og sa: "Du lyt væra med, kar!"

Jeg visste ikke hva jeg skulle tro, da jeg i det samme våknet og kjente taket i skulderen, og så den samme jeg hadde sett i drømme, lute seg over sengen min med døleluen nedover ørene, en finnmutter på armen, og et par store øyne naglet i meg.

"Du drømmer visst, kar," sa han; "svetten står på panna di, og du sover tyngre enn en bjønn i hi. Guds fred og gledelig jul! sier jeg fra far din og dem i dalen. Her er brev fra skriveren og finnmutter til deg, og Storborken står i gården."

"Men i Guds navn, er det du, Tor?" Det var min fars husbonds-kar, en prektig døl. "Hvorledes i all verden er du kommet hit nu?" ropte jeg glad.

"Jo, det skal jeg si deg," svarte Tor; jeg kom med Borken, men ellers så var jeg med skriveren ute på Nes, og så sa han: Tor, sa han, nå er det ikke langt til byen, du får ta Borken og reise inn og se til løtnan, og er han frisk og han kan væra med, så skal du ta han med, sa han."

Da vi fór fra byen, var det klart igjen, og vi hadde det fineste føre. Borken langet ut med sine gamle raske ben, og en slik jul som jeg turte den gangen, har jeg aldri turt hverken før eller siden.

En tiurleik i Holleia

Fra Tyristrand gikk vi en av de første dager i mai - det var lenge før jaktloven ble utklekket - opp gjennom lien for neste morgen å være på en tiurlek i Skjær sjøhaugen, som hadde ord for å være den sikreste på disse kanter. Vi var fire, min venn kapteinen, jeg, en gammel skytter Per Sandaker over fra Soknedalen, og en rask gutt som førte to kobbeler hunder; når leken var endt, skulle vi nemlig gå på harejakt. Nede i bygden var det full vår; men da vi kom inn på åsene, lå sneen dyp i daler og dekker. Aftenen var ennå tålelig lun, og fuglene sang sin vårsang i skogen. I nærheten av Askseteren, hvor vi tenkte å bli om natten, tok vi opp i Skjær sjøhaugen - som hver fugleskytter på disse kanter kjenner - for å høre hvor fuglene satte seg på natkvisten. Da vi nådde opp og fikk fri utsikt, sto solen i nedgangen og kastet sitt gylne lys ufordunklet opp i den tindrende himmel. Men denne himmel hvelvet seg ikke over et blidt og vennlig landskap; mørke, endeløse skoger og åser, bare avbrutt av islagte tjern og store myrer, strakte seg på alle kanter like bort mot himmelbrynet.

Vi hadde ikke vært her lenge etter solnedgang, før vi hørte en susende flukt og de sterke tunge vingeslag av en fugl som slo seg inn.

"Det var ikke noen gammel fugl," sa kapteinen med kjennermine, da han ikke hørte fuglen gi lyd etter at den hadde satt seg.

To fugler kom snart susende etter og slo seg inn uten å gi lyd. Men så kom én flyvende med enda tungere, mer susende vingeslag, og da han hadde satt seg, skar den nebb.

"Den karen er inte fødd i fjor. Det er husbond på leiken," sa Per Sandaker; "bare det inte er Gamle-Storen sjøl; men det trur je mest."

Det kom enda tre fugler, og for hver som slo seg inn, skar den gamle med nebbet. De to ga ikke lyd, men den tredje svarte i samme tone.

"Det var en fremmed kar," kom det fra Per; "han kjente inte gammel'n; ellers hadde 'n holdt kjeften sin. På morråkvisten kommer 'n til å angre det; for tru meg, gammel'n finner 'n nok, og han er inte grei å keikes med, når rette lunet er på 'n. Je har sett hossen han børsta en kranglefant som skar til 'n på leiken en gong før."

Under disse ord la skytterens åpne, værbitte ansikt seg i høyst besynderlige, poliske folder, som syntes å sikte til en eller annen mystisk historie. Etter den korte skildring kapteinen hadde gitt meg av ham, da Per Sandaker en gang var blitt et stykke efter, skulle han være sterk i historier om trollfugler, utsendinger og underjordiske, og ble især omstendelig når han fortalte om en eller annen av de atten bjørnene han hadde skutt i sine dager; derimot tidde han gjerne om det like så store antall som onde tunger beskyldte ham for å ha skutt bort.

"Men hva er det for en "Gammel" og "Gamle-Stor" du snakker om?" spurte jeg.

"Det skal jeg si Dem," tok kapteinen hurtig til orde, idet vi ga oss på vei til seteren. Rimeligvis fryktet han for at dette overilte og utidige spørsmål efter så kort et bekjentskap skulle gjøre Per mistroisk og legge bånd på hans tunge. "Det skal jeg si Dem," svarte han. "Det er en gammel tiur på leken her som er blitt et fabeldyr i hele bygden. Mellom skytterne er den kjent under navnet "Brekaren"; for istedenfor å sitte rolig på kvisten og kneppe, flyr den ofte om mellom tretoppene og breker som en geit. Først når denne manøvren er utført, setter den seg opp for å klunke og sage. Slikt spill er så ufornuftig at ingen kan komme den på skudd. Enda oftere bruker den imidlertid et annet knep, som er meget verre; den sitter rolig og knepper og slår sin klunk, men når den skal sage, flytter den over i et annet tre. Kommer en ved et slumpetreff til å skyte, biter det ikke på den. Gamle

Per der har skutt på den både med salt og med sølv, men enda fjærene føk av den, tok den ikke mere notis av hans sikre rifleskudd enn av en salutt. Neste morgen spilte den like raskt og like falskt."

"En kunne likså godt skyte på en stein," sa Per tverrsikker. "Je kom innpå 'n en gong han holdt leik på flatbergja her borte ved kloppa, rektig midt i veien som går til Skau; og satt det ikke så fullt med røy om 'n at je tælte sju stykker, og flere var det i skauen, for det snøvla og prata bak hver buske. Og dom som var frampå, dom rente rundt omkring 'n og strakte hals og huka på seg og gjorde seg lekre; men fuggel'n satt på flatberget og briska seg så kjøn og spansk som en greve. Rett som det var, sett 'n styven opp og slo hjul, snudde på seg og sopte venga nedmed beina, og hoppe ende til værs, så høgt som så... Ja, je visste inte det var den kallen je, ellers hadde je nok gitt 'n en smell straks, før han hadde gjort seg hard kanskje; men je syntes det var moro å se på. Som han var i beste leiken, så kom det fykendes en annen tiur - den var inte brått så stor - og kasta seg på leiken. Men da ble det vel spell; gammel'n reiste styven til værs, og skjegget sto ut på 'n som tinder i ei hekle, og så skar 'n med nebbet så det rektig grøste i meg, og den andre han svarte - han var inte mindre kar, må tru. Men så fauk gammel'n på 'n, og da dom slo nebba og venga sammen, small det så det braka i skauen. Best det var, så hoppa dom høgt imot hverandre, og hogg med nebbet og reiv med klørne og slo med venga, og dom var så arge at dom inte åkke sansa eller samla seg, og je syntes jeg kunne gjerne gått bort og tatt dem med hendene begge to. Men til sist tok gammel'n rektig tak i luggen på den andre, og han slo 'n og handterte 'n så 'n ordentlig peip, og je syntes mest synd på fuggel'n for han leidde 'n om i toppen, trykte 'n til marka og hadde 'n under seg, så han ordentlig kom akandes utover flatberget på 'n like nedfor beina mine. Da la je til aue i røde rappet. Det small, og fuggeln lå dau på flekken; men gammel'n blei sittandes og lugge 'n enda, og han løfte inte på venga. Jaså, tenkte je, er du så stø i logga, skal du være min. Je ladde igjen og skulle legge på 'n, men da reiste 'n på seg og reiste ende til værs; men var 'n mer enn ti steg frå meg, så la meg aldri skyte fuggel mer i mi ti. -En annen gong var je au her oppe, og hørte å han slo inn henne, liksom i kveld. Det var i ei gammal furu han sette seg på kvist. Men da han tok til å spella, spelte 'n realt den gongen. Han spelte så furua riste, og det vanta inte åkke klunk eller saging, og inte fløtt'n heller. Da han slo det fjerde spillet, var je innom holdt, - han satt langt nere på en kvist innmed furuleggen. Nå skal du være min, tenkte je, for je hadde skøri opp en sølvtoskilling og lagt for kula. Men jaggu tenkte je feil. Da det small, flaug 'n like ratt, enda fjøra fauk ta 'n. Det biter inte noe på den karen."

"I morgen skal vi prøve å få den likevel. Per; nu vet vi jo hvor den sitter?" sa kapteinen med et lite lurt blink i øyekroken.

"Det måtte inte være fnuggel i skauen, når en skulle gi seg til å gå etter den," svarte Per mutt. "Ja, gudbevar, vil kafein gå etter 'n så -; je spiller inte et kru'kønn på 'n. For det sier je," la han troverdig til, "at slikt spell skulle aldri noen ha hørt. Og slik en fuggel da! Det er det underligste dyr en kan se. Han er inte skapt som en annen skikkelig tiur; han er mest en halv gong til så stor og væl så det."

"Ja du har rett, det er en gammel radd, som ikke er et skudd krutt verd," sa kapteinen. "Kjøttet er visst så seigt og beskt som den furukvisten den spiller på. Men jeg skulle nok ønske å få livet av den, for å få en ende på dette raklespillet, som den så ofte har tatt oss ved nesen med. Jeg har flere ganger gått etter den uten å få rede på spillet. Jeg har også skutt på den et par ganger, men på så langt hold at det var liten rimelighet for treff. Det er riktignok en Donatbommert å skyte to ganger på langt hold i tiurskogen, det vet De nok," henvendte han seg til meg; "men siste gangen var det ikke annen råd; for jeg hørte den kanaljen Sara-Anders stille efter fuglen på samme tid. Det er virkelig, som Per sier, en underlig fugl, den gamle tiuren. Men," la han til med et lite nikk henimot meg, som antydte at han ville se å få Per Sandaker til å rykke ut med flere av sine historier, "når vi kommer opp i seteren, skal jeg fortelle en tildragelse jeg har opplevd med en trollhare, som var enda besynderligere enn vår tiur."

Vi kom snart til den øde seteren, dit gutten var gått med hundene da vi tok bort i Skjærsjøhaugen; efter kapteinenes ordre hadde han luftet og gjort opp en skikkelig varme på peisen. Da vi hadde skilt oss ved børser og jaktvesker, og satt til livs et godt aftensmåltid av kapteinens fortrinlige niste, begynte denne med påtatt alvor i tale, ansikt og miner å fortelle sin historie om trollharen.

"Da jeg var løytnant, lå jeg og ekserserte på Toten en sommer. Jeg hadde hunder med meg for å jage. En eftermiddag som jeg sto i kjøkkenet og skulle ut og prøve kvelds-jakten, kom en av husmennene inn."

"Er det meget hare her, du?" spurte jeg.

"Det er enda nok av den," svarte husmannen. "Oppå Sukkestadsletta går det en gammel sugg; det har vøri mange både bikkjer og folk etter den, men han er inte grei å få, måtta." Og dermed ristet husmannen betenkelig på hodet.

"Er den ikke grei å få? Hva er det for snakk! Det fins vel ikke en ordentlig hund her? Når mine bikkjer får den på benene, tenker jeg nok den skal bli å få," sa jeg og klappet hundene, som dro i kobbelen og ville ut.

"Jaså? Jagu tør det hende au da," sa husmannen, og grinte vantro.

Jeg gikk like opp på Sukkestadsletta, og ikke før hadde jeg sloppet hundene, så var haren på benene, og det var los. Men det ville ikke bli noe ordentlig av; den fór og stakk og stakk; hundene var ikke i stand til å få riktig rede på foten; men hvert øyeblikk var den på benene igjen, og så gikk det nokså bra, til den på ny stakk inn i en buske. Jeg løp hit og dit - det var ikke vondt for post - og jeg skjøt på den flere ganger, men det ble ikke annet enn bom i bom. Til sist satte den seg for meg ved en granbuske på førti skritt. Jeg skjøt og gikk ganske sikker frem og skulle ta den opp; men da jeg kom bort til granbusken, var ingen hare å se; der lå ikke annet enn en stokk og en fille. Dagen efter gjorde jeg børsa ren, for den var uren og full av kruttslam. Mens jeg holdt på med det, kom husmannen.

"Hosdan gikk det med haran, løtnan?" spurte han og satte opp et polisk fjes.

Jeg fortalte ham historien.

"Det har vøri mange etter 'n, både bikkjer og folk, men han er inte grei å få, måtta," gjentok han hemmelighetsfull. "Di gjør rein børsa Deres; men det skal inte hjelpe stort, skal je tru; pus berget seg nok likevel."

"Men Guds død, hva er det på ferde med den haren, biter ikke krutt og bly på den?" spurte jeg.

"Det torde hende det var som Di sier," svarte han; "je kan nok si Dere det, at det er en trollhara, den rusken; men den som var oppe i går, det var bare utsendingen hans; for han går alltid realt sjøl. Men nå skal je lære Dere ei rå: ta en orm - je skal finn en til Dere je - og pisk 'n inn i børsepipa og skyt 'n ut, og prøv så om det biter med krutt og bly."

Dette gjorde jeg; han skaffet meg en levende orm, som vi truet inn i børsepipen; jeg skjøt den ut mot låveveggen; og merkelig nok, det var ikke annet å se av den enn en våt flekk.

Noen dager efter gikk jeg opp på Sukkestadmoen. Det var tidlig en morgen. Hundene var knapt sloppet, før haren var på benene. Denne gang var det ikke støt og glefs, det gikk i full los, og haren hadde ikke gått en halv time, før den kom dansende nedover sletten like mot meg. Jeg la til kinnet

og skjøt. Den falt på flekken, og det var en stor gammel ramler, full av arr og skrammer; den hadde ikke mer enn halvannet øre." -

"Slik en hara her je au hørt om," sa Per, som hadde fulgt kapteinens fortelling med stor oppmerksomhet. "Han holdt til her i Holleia, bortimot Granbu; men dom sa han var mest kolsvart. Det var mange etter 'n og skaut på 'n, men dom fekk aldri rå med 'n før denna fandens Sara-Anders kom borti der. Han skaut 'n, for han er nå alle stan, måtta, - det var vondt å se faret etter trugene hass, for han kan aldri bie som andre folk til fuggel'n har stødd ordentlig leuk."

"Det tror jeg gjerne," sa kapteinen og strøk sin knebelsbart. "Det er ikke første gang den karen går i fredlyst mark. Men si meg, var det han som skjøt den trollharen inne ved Kristiania du en gang fortalte om?"

"Å den - ja det er sant. Nei, det var en skytter innante byen som hette Brande-Lars. Di kjenner 'n visst, Di som er fra Krestjan?" sa han til meg.

Nei, jeg kjente ham ikke.

"Jaså, kjenner Di inte hannom? han bur enda i ei lita hytte under åsen straks neafor Grefsen. Je trefte 'n på Ha'land en gong han var på jakt med noen bykakser. Det var en rar skrue, men kar til å skyte. På haran skaut 'n mest aldri bom, og fuggel'n tok 'n i flukta, liksom kaftin gjør. Men så var det om den haran kaftin mente. Det fortalte han meg, og mye tel.

"Je skulle drive bikkjene for gamle Simensen på Vesletorgje - og skaffe no ferskmat," sa 'n. "Det var tre ta dom; den ene hette Rapp, og det var slik en hund at haugfolk inte hadde noen makt med 'n, for han var rau, måtta; de andre to var også bra hunder, ja gubevars vel. Så var det en Kristi himmelfarts morrå" - sa 'n - "je var oppe ved Linderudseter-Røa. Der tok han Rapp ut, og han kjørte 'n så det kvein og peip i åsen. Je tok post på en kølabonn der. Da han hadde gått en tur, så kom haran like forbi meg. Je skaut, men det var bom, og så bar det avsted i full los. Det varte inte lenge, så kom 'n att på samme flekken - han var ganske svart etter ryggen -og je skaut bom igjen.

Men hossen i dævelen henger detta i hop, vil inte de andre bikkjene slå tel, tenkte jeg ved meg," sa 'n, "for det var bare 'n Rapp som dreiv, og det gikk i ett kjør. Nei, det kan inte være noen riktig hara. Men je vil se på 'n en gong tel fysst. Ja, så kom 'n trea gongen au, og je skaut bom, og begge de andre bikkjene var med, men hals gav dom inte. Men så forsynte je svansskruen og loddet," sa 'n."

"Hvorledes?" spurte jeg.

"Du får fortelle det, Per," sa kapteinen.

"Ja, han ville inte ut med det i fysstninga," svarte Per, "men da je hadde skjenkt 'n realt og gitt en rull tobakk, så sa 'n det til meg.

"Du skal ta bork av ei flau-rogn," sa 'n, "og forsyne svansskruen med, og så skal du skrapa tre sølvsmuler av en sølvskilling som er arva; men det må være ta de gamle gode penga som har vøri med ute i krigen; så skal du skrapa tre fliser av veslefingneglen på den venstre handa, og så skal du ta tre byggkønn, men har du inte døm, kan du ta tre brødsmuler, og alt det skal du legge for loddet, så blir det dot, om det så var sjølve fanden du skaut på," sa 'n. "Det gjorde je den gongen ved Linderudsetra," sa 'n, "og da han kom fjerde gongen, så måtte 'n i bakken i det samma det small," sa 'n. "Det var en liten tørr hund, og han var så gammal at han var mest svart. Ja, je tok og hengte'n opp etter bakbeina i ei kronglebjørk og til åveide'n ut, men Herren forsyne meg," sa 'n, "blødde 'n inte som ei lita kvie, og bikkjene slafsa og slafsa blodet i seg nedpå bakken. Så gikk je med 'n da, men hossen je gikk, gikk je gæli, og blodet rann ta 'n; je kom fram ved den samme kronglebjørka

igjen to ganger. Dette var da artig det, tenkte je," - sa 'n - "for her skulle je mest væra likså vel kjent som heme på stuegolvet mitt. Men når det er gæli, så er det gjerne reint gæli. Nå da, je får la bikkjene finne veien da, og det gjorde je; men da je kom nerover framom noen bergknauser der, så var ho gamlemor ute. Hu sto rektig frammafor no småbjørk, oppmed en liten bergknatt, med skaut på hue og skinntrøye og svart stakk, og stødde seg på en krykkjestokk og såg ut som ei kone oppe frå landet.

"Du Lars, sa a, "du har fått mangel hara av meg i marka her, og je har unt deg godt. Derfor kunne du gjerne latt seterharan min gå for den han var. Og hadde du inte hatt den raue Rappen din, hadde du inte fått 'n heller!"

Je svara inte ordet je," sa 'n Lars, "men strauk nerover til Merramyra og oppover til Bamsebråtan. Der slapp je bikkjene, og los var det straks; Rapp tok ut, og je sto og lydde ei stund, om de andre skulle slå tel, for det bar bortover til Linderudsetra igjen, så je vart reint fælen. Jo, så fekk je høra målet på dom alle tre, og så visste je det var rektig hara. Det var fanden til lang tur han gjorde; men da han kom att, trampa 'n i bakken som en følunge, og da je fekk se øra på 'n, var 'n mest så stor som en liten geitebukk. Den skaut je. Så gikk je sørover ner imot Alundsjøen. Der tok dom ut igjen, og så gikk der i skurande los oppover til Linderudsetra igjen - for bortom der måtte dom nå med 'n. Langt om lenge kom dom att. Så skaut je den. Da hadde je tre. Nå kan det væra nok for idag, min kjære Lars, sa je" - sa 'n - "og så gikk je ner og hengte dom opp i kjellerhalsen til han Simen. Men Herren forsynte meg, blødde inte den vesle svarte i tre dager etter, så kjelleren mest var halv med blod" - sa 'n."

"Du sa nylig at det skulle ha vært en trollhare her i Holleia; - det går også sagn om at det er fullt av rikdommer av edelt metall i bergene her. Det skulle det ikke være ille å ha en del av, ikke sant, Per?" sa kapteinen, - han tok til å lirke igjen for å få fram en ny fortelling.

"Å, - hå skulle kaften med de," svarte Per, og ristet på hodet. "Han har nok og vel så det. For en fattig stakkar kunne det så væra; men tru meg, det er inte greit å få kloa i."

"Jeg syntes da det er besynderlig at du ikke har lagt deg efter å få tak i noe av det," ble kapteinen ved.

"Å, hossen skulle det gå til?" spurte Per. "Å ligge og grava i åsa som han gamle Jon Haugen gjorde all Holleia over, det har je lite hau på."

"Det fins andre måter å komme til rikdom på," svarte kapteinen hemmelighetsfullt. "Hva sier du om å gjøre seg godvenner med bergkjerringene? Du har min santen ikke vært så stygg en kar i din tid, du Per Sandaker! Du kunne nok ha gjort lykke."

"Hå, hå, hå!" lo Per i skjegget, det var tydelig han likte kapteinens spøkende ytring. "Je har inte trudd på slikt, for je har aldri sett åkke troll eller hulder."

"Men det bodde da en bergkjerring borti Holleia her i gamle dager?" sa kapteinen.

"Å, det er inte anna henn et gammalt eventyr. Je har nok hørt slikt prat, men je trur inte no på det," svarte Per.

"Ja men du vet da visst beskjed om det, du som har ferdes her i marken så lenge? Du får fortelle det du vet; denne bymannen er en narr efter slike historier."

"Kanskje det? Ja, - kan det da. Men je trur inte det er sant," forsikret Per, og begynte.

"Sønnafor Hollei-spira - - - ja dom kaller det nå Holleia mellom Tyristranda her og Soknedalen - - - er det to bergnuter, som dom kaller Store-Knuten og Vesle-Knuten; der Di sitter, kan Di enda se litt av høgste Spiråsen, beint opp for Skau. Borti der er mangfoldige gamle skjerp, og det er så mye sølv og rikdom i bergja, at det inte er noen ende på det, sier dom da. Men det er inte greit å få noe ta det, for i knuta bur det ei gammal bergkjerring. Hu eig det alt sammen, og sitter på det som en drake - sier dom da. Hu er mye rikere enn Kongsbergkongen; for da dom hadde brøti så grovt mye sølv på Kongsberg en gong, så kom kongen ut i gruva og sa til folka: "Nei, nå kan je snart inte tåle Dere lenger nere, for holder De ved slik, blir je en arm mann; De gjør meg reit til fant. Nei, fløtt til søster mi, Guri Knutan i Holleia; hu er ti gonger rikere enn je."

"Guri Knutan blir altså en søster av Ekebergkongen," sa jeg.

"Ekebergkongen? Å er det for en? Er han frå Krestjan kanskje?" spurte Per.

Jeg fortalte ham sagnet om Ekebergkongen og hans flytning, og hva han sa i 1814, om at han ville flytte til bror sin på Kongsberg, fordi han ikke kunne holde ut all skytingen og domneringen der var.

"Ja, han var så det da, han var bror til denne kjerringa je snakker om," sa Per troskyldig. "Je har au hørt om én som fløtte, for det han inte kunne tåle skyting og dommenering. Men han var her frå marka. Anten det nå var mann til denna Guri'a eller det var en annen en, det veit je inte, men det skulle være en ta dom som bur i bergja og eig mye. Det gikk slik tel at det ved de tider dom tok opp gruver i Skausmakra, så var det ei kjerring, hu budde borte ved Langesjøbekken, som går midt imellom Soknedalen og Tyristrand. Denne kjerringa hette Rønnau, og så kalte dom a Rønnau Skaune. Tidlig en morrå ved Sankthansdags leite skylte hu klær neri bekken, og så fekk a se så mye sølvty, både talliker og fat og skeier og sleiver og alt det som tel var, og det var så mye vakkert kjøkkenty, og det lå på bonn av bekken og blenkte og skein i sola under vannet. Da hu fekk se all denna rikdommen, vart a liksom hu var reint tullete; hu tok til beins og flaug hem, for hu ville hente et kjærrel og ta det alt i hop. Men da hu kom att, var det borte hver evige smitt og smule. Det var inte så mye som en blank sølvtoskilling, og hu såg inte anna enn klare vannet, som blenkte og rann over steina. Ei stund etter var det dom la tel å ta opp koppergruver i Skausmarka, og det var slik støy og skyting og dunder støtt og stendig, at det var inte fred noen tid. Seint en kveld hadde hu Rønnau vøri ved bekken. Så møtte hu en svær mann på en stor svart hest. Han fulgte en hel rad med fløtningslass og dreiv noen flokker med sauer og andre krøtter.

"God kveld, Rønnau," sa 'n, "je fløtter je nå."

"Ja, je ser det, far, men åffer gjør De det da?" spurte hu.

"Å dom holder slik dommenering i dissa gruvene her at det bryter i skallen på meg. Det kan je inte klare lenger, derfor fløtter je til bror min i Tinn i Telemark. Men hør du, Rønnau," sa 'n, "åffer ville du ha hele kjøkkenstellet mitt, den ti' du såg sølvet i bekken? Hadde du nøgd deg med det du kunne børi i stakken din, skulle du fått det."

Sia den ti," sa Per, "har je inte hørt noen har sett no slikt på dissa kanta, anten det nå er så dom har fløtt, eller dom holder seg hémleies. Slikt fanteri har inte makt til å vise seg nå, for det folk inte trur på det, måtta."

"Der sier du en større sannhet enn du selv vet, min kjære Per," utbrøt kapteinen. "Folk som gjelder for visere enn både du og jeg, sier nettopp det samme. Ellers kan du nok ennu komme ut for troll."

Efter kapteinens gjentatte oppfordringer vedble Per å korte oss tiden utover natten med sagn og eventyr og fortellinger om sine jaktbedrifter. Av og til ga kapteinen en jakthistorie til beste, og som

oftest inneholdt den hvasse hentydninger til en eller annen av de bjørnene Per hadde skutt bort, og hver gang la skytteren sin snurrige grinebiterfjes i helligdagsfolder og klødde seg bak øret; stundom blunket han også polisk med det ene øyet og sa: "Det var til deg det, Per Sandaker, ta det med deg hematt!"

Ved midnatt la vi oss til ro foran varmen på et par benker og fikk oss en kort hvil. Da vi våknet, sa Per at det var på tide å gå på leken. Ute var det temmelig kaldt; det var frosset skare på sneen, så den knirket under foten. Men himmelen var nesten vårlik klar og mørkeblå, og noen hvitlige skyer som sakte kom seilende fra sør, spådde at nattekulden snart ville gi seg. Månen sto lavt nede ved himmelbrynet: istedenfor å lyse for oss på vår nattlige vandring, bredte den bare et mildt skjær over de fjerne åser og trærnes topper, men mellom furusøylenes la den denne mystiske skumring som forlenger skyggene i det endeløse, gjøgler frem fabelaktige skikkelser mellom stammene, og gjør skogen så dyp og lønndomsfull.

Bare rødstrupa brøt stillheten med sin milde ottesang.

"Der synger den fuggel'n som er fysst oppe om morrån," sa Per. "Nå varer det inte lenge før det blir liv i skauen; vi får visst gå på litt."

"Det har god ti, min kjære Per," sa kapteinen; "tiuren spiller best på haugen mellom oss og Løndalsmyra; og jeg tror ikke det blir noe med spillet, det er for kaldt."

"Det blir linnere på morråsia," svarte Per påståelig; "for det er sønnadrag i været, og je trur det blir friskt spell, med det det har vøri så kaldt de siste nettene. Solspellet blir visst reint gildt. Hør bare på rugda, så frisk hu knorter og trekker. Hu venter godt vær. Dér breker myrbukken også. Det blir godt!" la han til, skråsikker.

Vi hørte rugdens eiendommelige lyd, som lignet kvekk på kvekk av en frosk, fulgt av en skarp, skjærende hvislen, som et sterkt linerlekvitter; i det svake lys fra månen som nettopp gikk ned, så vi den ene skyggen efter den andre av rugder fare bort over tretoppene. Vi fornam myrbukkens - enkeltbekkasins - uhyggelige, brekende lyd, snart nær, snart fjern, snart høyt oppe i luften, og så plutselig, som det syntes, like ved øret på oss, rundt om på alle kanter, uten at vi var i stand til å få øye på fuglen. Hegrens ville, gjennomtrengende skrik skar gjennom de andre fuglers; det var som de bevet av redsel, for de tidde plutselig hver gang det lød, - det ble en stillhet som gjorde avbrytelsen dobbelt uhyggelig. Men nu stemte trelerken i sin morgensang med klare, klingende toner; gjennom nattens mulm og mørke minte den om det lyse dagskjær, og dannet en opplivende motsetning til nattefuglenes spøkelsesaktige ferd og uhyggelige toner.

"Der ringer tiurklokken," sa kapteinen; "så kaller svenskene denne lille muntre fuglen; for når den stemmer opp, tar tiuren morgensalmen fatt på nattkvisten. La oss nu stanse litt her, vi er ikke langt fra de fuglene som kom sist i går; går vi nærmere, kan vi lett komme til å støkke dem."

Da vi hadde stått og lyttet i noen minutter, hørte vi en fugl spille et par hundre skritt borte.

"Je trur mest det er den karen som kom sist og skar nebb," sa Per. "Je skal rektig undres på om han inte får stryk; gammel'n plar inte væra stutthugsen."

Kapteinen ga meg valget mellom å gå på den kanten hvor vi hørte fuglen spille, eller mer nordlig, hvor han trodde ungfuglene satt. Jeg valgte den første. Kapteinen gikk nordover. Jeg og Per snek oss frem mot fuglen og søkte med ytterste varsomhet å unngå skare og brakende kvister. Da vi hørte fuglen skjerpe, stanset vi et øyeblikk, men under hver følgende skjerping eller saging, umiddelbart efter at den hadde slått klunken, sprang vi to eller tre skritt frem. Under kneppingen og klunken sto vi naturligvis dørgende still. Da vi på denne vis hadde nærmet oss treet den satt i, på en førti, femti

skritt, hørte vi en fugl komme flyvende og med bulder slå seg inn i treet. Lyden av nebb og vinger som slo sammen, forkynnte at den gamle hadde avlagt sitt besøk hos den fremmede medbeiler på morgenkvisten. Under kampen sprang vi noen steg frem, men susende vingeslag vidnet om at den fremmede flyktet, og om en lettvunnet seier for den gamle. Nu var det stille litt; men dér kaklet en røy, og straks tok fuglen på å spille; den kneppet og slo klunk; men da vi løftet foten for å springe til, lettet den på vingene og flyttet til et annet tre, der den på ny begynte sitt skuffende spill.

"Det kunne je mest veta," sa Per ergerlig. "Nå er 'n ute igjen, gammel'n. Det nytter aldri i verdens rike å stille etter 'n; en kunne likså godt stille etter skyflokken. Nei, la oss gå litt lenger nordpå; der sitter flere fugler, og kanskje en ta dom tør løfte på nebbet, enda dom er redde for detta ubeistet, - gid fanden hadde 'n!"

"Ved du hvor denne gammel'n pleier spille solspillet?" spurte jeg.

"Ja, det veit je vel," svarte Per. "Han speller det i ei furu på en liten bergknaus ner-under her i Hyttetjennsmyra; men det er inte greit å få skott på 'n, for furua er så urimelig høy og lang."

"Dit vil vi," sa jeg; "men siden du tror det er bedre, kan vi først gå litt nordover."

Vi gikk et stykke i den foreslåtte retning, forbi en uhyre stor rullesten, som Per kalte Mjølne-Ragnhild, langs sørsiden av Løndalsmyra. Men vi hørte ikke en fugl spille. Per Sandaker undret seg meget over hvor de alle var blitt av, og kom endelig til den slutning at slagsmålet hadde jaget dem bort, eller gjort dem så redde "at de ikke torde mukke". Det begynte å lyse av dagen, da vi hørte et knall langt nord i Sandtjennåsen, hvor Per fortalte at han og kapteinen pleide ha bjørnåte liggende. En stund efter hørte vi atter en smell, - det var kapteinens borse, sa Per, begge gangene. Vi gikk ut på myren bortover mot furuen. Per hadde ikke stor lyst på det og ga sin ergrelse luft; han småsnakket i avbrutte setninger med seg selv: "Bare kru'spille - nei, nei, kaftin, det er kar til mann han har én - kan hende to - Sara-Anders var det inte - den fillebørse da - hm, det er en annen smell i kaftens."

"Trøst deg, Per," sa jeg. "Kan hende vi tør få den som er bedre enn alle de andre fuglene på leken."

"Di må kunne rare konster, Di da," sa Per; "men han er ful, og han er for hard, skal je si."

Da vi var kommet ut på bergknausen på den andre siden av den frostne myren og jeg fikk se det dryge hold fuglen måtte felles på, hvis den, som vi tenkte, slo ned i furutoppen, tok jeg haglene ut av børsen min og ladde med en haglpatron i ståltråd-vire. Per så på dette, ristet på hodet og uttrykte sin mistillit med et:

"Skal tru det hjelper!"

"Får se," svarte jeg.

Den knausen vi sto på, lå som en liten øy i den store myren. Høyest oppe på øya kneiste den omtalte furuen, et umåtelig mastetre, fullt av hakkespetthuller. Ved østenden av bergknausen sto en annen furu, som hadde vært like så veldig. Men nu lutet den ut over myren; stormen hadde brutt toppen på den, bare de nederste grenene var tilbake, nesten nakne, og som muskelknudrete kjempearmer strakte de seg ut mot den sølvklare morgenhimmel. Solen begynte å heve seg; den gylte åsryggene og la efterhånden sin glans ut over de mørke granlier. Men Skjærsljømyren, som dro seg sydover så langt at det blånet i skogen ved den borteste bredd, lå ennu i dyp skygge. Rugden, myrbukken og alle nattens fugler hadde gått til ro; men skogens muntre sangere fylte den klare morgenstund med jublende toner: Gransangeren lot sitt monotone klapreverk gå; århaner kjeklet og buldret høyt; måltrosten sendte av full hals ut spotteviser og skjellsord mot alle, men falt dog stundom over i det

følsomme og kvitret sakte og unnselig noen kjæle strofer. På den andre siden av myren spilte en tiur på topp. Røyene gjorde seg elskverdige, kaklet og snøvlet sine hese neselyd, som fra sangfuglenes stade måtte ta seg ut som når våre oldemødre ville begynne åtolke elskov og ungpikemeldelser for oss.

Imens sto vi skjult i et tett briskekratt på den lille bergknausen, og ventet fuglen hvert øyeblikk; men den gamle dvelte lenge i sitt harem. Endelig, da solstrålene gylte i furutoppen, kom den susende på tunge vingeslag, og kastet seg, ikke som vi hadde ventet, i det høye treet over oss, men i den toppløse furuen som lutet ut over myren. Det var i sannhet en prektig fugl, en stolt kjempe, som den satt der på den nakne grenen mot himmelen, med det skinnende lysegrønne brystet i solglansen. En røy kom efter og kastet seg ned i toppen over hodet på oss. I samme øyeblikk slo fuglen til spill, reiste hakeskjeget, slepte vingene ned på føttene, gjorde under bølgeformede bevegelser med halsen gravitetisk noen skritt frem på grenen, begynte så å spille, og slo halen opp som et veldig hjul. Jeg sto med fingeren på hanen, og ventet spent på det avgjørende øyeblikk da den skulle bre vingene til flukt, så jeg fikk større mål å sikte efter, - det trengtes på det lange holdet. Men røya kaklet som før, tiuren spilte spillet til ende, og hadde alt slått klunken i det andre, da det knakk en kvist under foten min. Røya utstøtte en skarp, varslende lyd; men nu var den gamle kommet slik i hete at den ikke enste det velmente råd, men ble ved å skjerpe, helt til den trofaste elskerinnen lettet og fløy like imot ham, som om hun ville støte ham ned av grenen. Vakt ved det varslende vingeslag, lettet den gamle seg til flukt. Men min borse var løftet, og den mektige fugl styrtet hodekuls ned på myren. Dødskampen var lett; den flakset bare et par ganger med vingene.

Per sprang til og tok opp fuglen, og det gikk en skygning av forbauselse over hans ansikt, snart avløst av et fornøyet, beundrende grin. Han ristet på hodet og sa:

"Neiggu hadde je inte trudd det, om så kafein sjøl hadde sagt det; for detta er den rette. Je kjenner 'n på nebbet: så gult og krumt og digert et nebb har ingen annen tiur i marka. Se, så grønn han er i brøstet; det skinner mest ta 'n! Og så tung og svær han er!" ble Per ved, han veide fuglen i hånden under nesten barnaktige gledesutbrudd. "Je trur inte je juger stort når jeg sier han veger sine tredve merker. Det var skott! Nei, kafein han vil da bli glad... Ho, ho, her over!" skrek han, så ekkoet fra åsene tok det rungende opp igjen.

Kapteinen viste seg snart på myren, fulgt av gutten, som hadde støtt til ham med hundene. De bar hver sin tiur. Per løftet triumferende vårt bytte i været og ropte på langt hold:

"Det er gamle-suggen, kafein!"

"Hva sier du, kar?" ropte kapteinen, og kom med hastige skritt. "Er det den gamle? Det er et ordentlig stykke arbeide, som fortjener en dotsup. - Vivant alle fugle-republikker, pereant suverenene!" ropte han, da han hadde fått flasken og sølvstøpet av jaktvesken og drakk oss til.

"Var det inte det je sa, at han blei glad, kafein?" sa Per grinende, blunket med øynene og tok seg en forsvarlig slurk av begeret som ble rakt ham. "Nå blir det annen moro på leiken, sia vi er kvitt den helvetesbrannen."

Da vi hadde utvekslet beretningene om våre hendelser, ble hundene sloppet. Jaktskriket fylte skogen. Det var straks fot, og snart efter gikk det avsted i full, skurende los. Ekkoet gjentok glammet mangedobbelt mellom åsene, og hjertet svulmet av lyst ved lyden av den klingende jakt i den solblanke morgenstund.

Peik

Det var engang en mann og en kone; de hadde en sønn og en datter som var tvillinger; og de var så like at de kunne ikke skilles fra hverandre ved annet enn klærne. Gutten kalte de Peik. Han var lite til nytte mens foreldrene levde; for han hadde ikke hug til annet enn å gjøre narr av folk, og han var så full av spikk og skøyerstreker at ingen kunne være i fred for ham. Men da de var døde, ble det verre enda; han ville ikke ta seg noen ting til; han gjorde bare ende på det som var igjen etter dem, og la seg ut med alle folk. Søsteren strevde og karete alt det hun orket, men det ville ikke monne, og så sa hun til ham hvor galt dette var, at han ikke ville gjøre noe gagn, og spurte:

"Hva skal vi ha å leve av, når du har gjort ende på alt?"

"Så vil jeg ut og narre en," sa Peik.

"Ja da kommer du tidsnok, Peik," sa søsteren.

"Får prøve," sa Peik.

Da det var ende på alt, hadde de ikke mere; så lakket Peik av gårde, og han gikk og han gikk, til han kom til kongsgården. Der sto kongen i svalen, og da han fikk se gutten, så sa han:

"Hvor skal du hen i dag, Peik?"

"Å, jeg skulle bort og se om jeg kunne få narret en," sa Peik.

"Kan du ikke narre meg da?" sa kongen.

"Nei, jeg kan nok ikke det, for jeg glemte narrestikkene mine hjemme," sa Peik.

"Kan du ikke gå etter dem?" sa kongen; "jeg kunne ha lyst til å se om du er slik en skøyerfant som folk sier," sa han.

"Jeg duger ikke til å gå," sa Peik.

"Jeg skal låne deg hest og sal," sa kongen.

"Jeg duger ikke til å ri heller," sa Peik.

"Vi skal løfte deg oppå," sa kongen, "så kan du vel henge på."

Ja, Peik klødde og klorte seg i hodet som han ville rive luggen av, og lot dem løfte seg oppå; der satt han og slang både hit og dit, så kongen kunne se ham, og kongen lo så det tåret i øynene, for slik rytter til hest hadde han aldri sett før. Men da Peik var kommet inn i skogen bakom haugen, så kongen ikke kunne se ham lenger, satt han som han var spikret, og red avsted som han hadde stjålet både gamp og grime, og da han kom til byen, solgte han både hesten og salen.

Kongen gikk der imens og stundet og ventet på at Peik skulle komme slingrende tilbake igjen med narrestikkene sine, og lo stundomtil, når han kom i hug hvor ynkelig han så ut, da han satt og slang på hesten som en høysekk som ikke visste hva for en kant den skulle dette til. Men det varte syv lange og syv brede, og det kom ingen Peik; så skjønnte kongen til sist at han var narret og snytt både for hest og sal, enda Peik ikke hadde narrestikkene med seg, - og så ble det en annen låt, for da ble kongen sint og ville i vei og ta livet hans.

Men Peik hadde fått visst dagen da han skulle komme, og sa til søster si at hun skulle sette på veiksteinsgryta med en dråpe vann i. Med det samme kongen kom, rev Peik gryta av varmen og inn på stabben med den, og kokte graut på huggestabben.

Kongen så på dette, og ble så rent opp i under at han glemte det han kom etter.

"Hva vil du ha for den gryten?" sa han.

"Jeg kan ikke være av med den," sa Peik.

"Hvorfor kan du ikke det?" sa kongen; "jeg skal gjøre rett og riktighet for meg," sa han.

"Jo, den sparer meg både bry og penger, både skogleie og huggelønn, både kjøring og føring," sa Peik.

"Det er det samme, jeg gir deg hundre daler," sa kongen; "nå har du narret av meg hest og sal, og biksel på kjøpet; men det får gå for det det er, når jeg får gryten," sa han.

Ja, så fikk han ha den da, sa Peik.

Da kongen kom hjem, ba han fremmede og laget til gjestebud; men maten skulle de koke i den nye gryta, og den tok han og satte midt på gulvet. De fremmede trodde kongen ikke var riktig vettug, og gikk der og dyttet til hverandre og lo av ham, og han gikk omkring gryta, og kaklet og kaklet, og sa alt i ett: "Ja ja, bi bare litt; ja ja, bi bare litt, nå koker det snart." Men det ble ingen kok. Så skjønte han at Peik hadde vært ute med narrestikkene sine og lurt ham igjen, og så ville han avsted og drepe ham.

Da kongen kom, sto Peik ute ved låven.

"Ville hun ikke koke?" sa han.

"Nei, hun ville ikke det," sa kongen; "men nå skal du unngjelde for det," sa han, og ville fram med kniven.

"Det skal du få meg til å tro," sa Peik; "for du tok ikke stabben."

"Skal tro det ikke er løgn du farer med?" sa kongen.

"Det er stabben det står på; hun koker ikke uten -" sa Peik.

Hva han da skulle ha for den?

Tre hundre daler var den vel verd; men for hans skyld fikk den gå for to, sa Peik.

Så fikk han stabben og reiste med, og ba fremmede og laget til gjestebuds, og satte gryta på stabben midt inne i stua. De fremmede trodde han var blitt både tull og tosk, og de gikk der bare og gjorde narr av ham, og han kaklet og kaklet om gryta, og sa rett som det var: "Bi litt, nå koker hun, nå koker hun snart"; men det ble ikke mere av det på stabben enn på bare gulvet.

Så skjønte han at Peik hadde vært ute med narrestikkene sine denne gangen òg. Han rev seg i luggen og ville avsted på flekken og drepe ham, og nå skulle han ikke spare ham enten han låt vel eller ille.

Men Peik hadde laget seg til å ta imot ham igjen. Han slaktet en vær, og tok og hadde blodet i vomskinnet, og pakket det ned i barmen på søster si og ba henne føre hva hun skulle si.

"Hvor er Peik!" skrek kongen; han var så sint at han skalv i målet.

"Han er så skrøpelig at han ikke orker å røre seg," sa hun, "og så skulle han prøve å få en blund."

"Du får vekke ham," sa kongen.

Nei, det torde hun ikke, for han var så hastig.

"Ja, jeg er enda hastigere," sa kongen, "og vekker ikke du ham, så skal jeg..." sa han, og tok bortved siden, der kniven var.

Nei, så skulle hun til å vekke ham. Men Peik snudde seg brått i sengen, dro ut en liten kniv, og rispet henne i værvomma, så blodspruten sto av barmen på henne, og hun falt over ende på gulvet som hun var død.

"For en fanden du er, Peik!" sa kongen; "skjærer du ikke i hjel søster di, og det så sjølve kongen står og ser på det!" sa han.

"Det er ikke farlig med liket så lenge det er vær i nesa på meg," sa Peik, og fikk fram et bukkehorn, som han ga seg til å tute på, og da han hadde tutet en brudeslått, så satte han hornet borttil henne og blåste liv i henne igjen.

"Bevare meg vel for deg, Peik! Kan du drepe folk og blåse liv i dem igjen også, du da?" sa kongen.

"Ja, hva råd var det for meg ellers?" sa Peik; "jeg kom til å drepe alle dem jeg kom nær, for jeg er så hastig av meg, ser du," sa han.

"Ja, jeg er også hastig," sa kongen, "og det hornet må jeg ha; jeg skal gi deg hundre daler for det, og så får det være det samme, jeg får gi deg etter at du narret av meg hesten, og at du snøt meg på gryten og stabben og hele greia."

Peik hadde vondt for å være av med det, men siden det var kongen, fikk han vel ta det. Og så fikk kongen det, og reiste hjem det forteste han kunne, og han var ikke før kommet hjem, før han måtte prøve det. Han tok på å krangle og kjekle med dronningen og den eldste datteren, og de kjeklet igjen og sa ham imot; men før de visste ordet av det, dro han ut kniven og stakk dem i hjel, og de andre rømte stua, så redde ble de.

Kongen gikk og drev på gulvet en stund, og snakket om at det var ikke farlig med liket så lenge det var vær i ham, og annet slikt som hadde rent gjennom munnen på Peik, og så fikk han fram hornet, og til å tute og blåse; men enda han blåste alt det han orket, både den dagen og den andre, så fikk han ikke blåst liv i dem; de var døde og de ble døde, både dronningen og datteren, og han måtte koste dem i jorden og holde gravøl attpå.

Så strøk han til Peik igjen og ville ta livet av ham; men Peik hadde sine runer ute, så han visste av at kongen kom, og sa til søsteren:

"Nå får du bytte klær med meg og reise din vei, så kan du ta og ha alt vi eier."

Ja, hun byttet klær med ham og pakket sammen og reiste av gårde det forteste hun vant, og Peik satt igjen der alene i jenteklærne.

"Hvor er han Peik?" sa kongen, han kom så harsk og så hard gjennom døren.

"Han har reist sin vei," sa han som satt igjen i søsterklærne. "Ja hadde han nå vært hjemme, så skulle jeg ha drept ham," sa kongen; "det var ikke verdt å spare livet på slik en skarv," sa han.

Han hadde sine runer ute, og visste at kongen kom og ville ta livet hans for narrestikkene han fór med, men meg lot han bli igjen her både matløs og rådløs," sa Peik, og gjorde seg så lekker og fin som en jente.

"Vær du med til kongsgården, du -; det er ikke verdt å sitte og sulte borti stua her," sa kongen.

Ja, det ville han gjerne, og så tok kongen ham med seg, og lot ham lære all ting og holdt ham som sin egen datter, og det var mest som kongen hadde igjen de tre døtrene sine, for Peikegutten sømmet og sydde og låt og lekte med dem, og var sammen med dem både sent og tidlig.

Da det led på, kom det en kongssønn på friing dit.

"Ja, jeg har tre døtre," sa kongen, "det står på hvem du vil ha av dem."

Han skulle få lov å gå opp i sykammeret og snakke og gjøre seg kjent med dem. Jo, så likte han Peik best og kastet et silkeplagg i fanget på ham. Så var det å brygge og bake til bryllupet, og da det led om en stund, kom skyldfolkene hans og kongens folk og tok på å ture og drikke bryllup. Men da det led på kvelden den første bryllupsdagen, torde ikke Peik bli lenger og la av gårde, så bruden ikke var å finne; men det som verre var; begge kongsdøtrene fikk vondt så brått, og rett som det var, kom der reisende to småprinser til verden, så folket måtte fare hjem midt i beste leken og bryllupsturingen.

Kongen både sørget og var harm, og undres på hvordan dette hang i hop.

Så satte han seg på hesten og red ut, for han syntes det ble for ødt og leit å være hjemme; men da han kom ut på jordet, satt Peik der på en stein og spilte på munnharpe.

"Sitter du her, du Peik?" sa kongen.

"Javisst sitter jeg her, hvor skulle jeg sitte ellers?" sa Peik.

"Nå har du narret meg grovt gang på gang," sa kongen; "men kom nå og vær med hjem, så skal jeg drepe deg."

"Ja, det er vel så det," sa Peik, "når det ingen annen råd er, så får jeg vel til, jeg med," sa han.

Da han kom hjem i kongsgården, gjorde de i stand en tønne som Peik skulle puttes ned i, og da den var ferdig, kjørte de den opp på et høyt fjell; der skulle han ligge i tre dager og tenke over det han hadde gjort, før de veltet ham utfor og til fjords.

Tredje dagen kom det en rik mann gående, og Peik satt inni tønna og sang: "Til himmerik og til paradis, til himmerik og til paradis skal jeg fare; men inte vil jeg og inte vil jeg i engleskare."

Da mannen hørte det, spurte han hva han skulle gi for å komme i hans sted.

Det fikk vel bli mye det, mente Peik, for det sto ikke skyss tilsagt til å fare til himmerik alle dager.

Mannen ville gi ham alt det han eide, og så slo han ut bunnen og krøp ned i tønna istedenfor Peik.

"Lykke på reisa," sa kongen, han trodde det var Peik som var inni; "nå farer du til fjords fortere enn om du fór med reinskyss, og nå er det ute både med deg og med narrestikkene dine," sa han.

Før tønna var halvveis utover fjellet, var det ikke en stav og stump igjen av den eller av ham som var inni. Men da kongen kom hjem til kongsgården, var Peik der før ham, og satt på tråtta og spilte på munnharpe.

"Sitter du der, Peik?" sa kongen.

"Javisst sitter jeg her, hvor skulle jeg sitte ellers?" sa Peik. "Jeg kan vel få leid hus her til alle hestene og feet og pengene mine?"

"Hvor veltet jeg deg hen, så du fikk all den rikdommen?" spurte kongen.

"Å, du veltet meg til fjords," sa Peik, "og da jeg kom til bunns, var det nok å ta av, både hester og fe, både gull og gods; de gikk i flokker og lå i hauger så store som hus," sa han.

"Hva vil du ha for å velte meg samme veien?" sa kongen.

"Å, det er ikke mere påkosta det," sa Peik; "du tok ikke noe av meg, så vil ikke jeg ha noe av deg heller."

Så stappet han kongen i en tønne og rullet ham utover, og da han hadde gitt ham friskyss ut over fjellet, reiste han hjem til kongsgården. Der tok han og holdt bryllup med den yngste kongsdatteren. Siden styrte han land og rike, men han gjemte narrestikkene sine, og gjemte dem vel, så det ble hverken hørt eller spurt mere om Peikegutten, men bare om sjølve kongen.

Pannekaken

Det var engang en kone som hadde syv sultne unger, og dem stekte hun pannekaker til. Det var råmelks-kake, den lå i pannen og este seg så tykk og god, og ungene sto omkring, og gamlefar satt og så på.

"Å, la meg få litt pannekake, mor mi, jeg er så sulten," sa den ene ungen.

"Å kjære deg," sa den andre.

"Å kjære, vene deg," sa den tredje.

"Å kjære, vene, snille deg," sa den fjerde.

"Å kjære, vakre, vene, snille deg," sa den femte.

"Å kjære, vakre, vene, gode, snille deg," sa den sjette.

"Å kjære, vakre, vene, gode, snille, søte deg," sa den syvende, og så ba de om pannekake alle sammen, den ene vakrere enn den andre, for de var så sultne og snille.

"Ja, barna mine, bi nå bare til den vender seg," sa hun - til jeg får vendt den, skulle hun sagt - "så skal dere få pannekake alle sammen; se bare hvor tykk og velnøyd den ligger der."

Da pannekaken hørte dette, ble den redd, og rett som det var, så vendte den seg av seg selv og ville ut av pannen; men den falt ned igjen på den andre siden, og da den hadde stekt seg litt på den også, så den ble fastere i fisken, spratt den ut på gulvet og trillet avsted som et hjul ut gjennom døren og bortetter veien.

"Hei, da!" Kjerringa etter med pannen i den ene hånden og sleiva i den andre, det fortteste hun kunne, og barna etter henne igjen, og gamlefar hinkende etter til slutt.

"Hei, vil du bie! Knip den, ta den, hei da!" skrek de i munnen på hverandre og skulle ta den på spranget og fange den igjen. Men pannekaken trillet og trillet, og rett som det var, var den så langt unna at de ikke kunne se den, for pannekaken var flinkere til bens enn alle sammen. Da den hadde trillet en stund, så møtte den en mann.

"God dag, pannekake," sa mannen.

"Gu'signe, mann brann," sa pannekaken.

"Kjære mi pannekake, trill ikke så fort, bi litt og la meg få ete deg," sa mannen.

"Når jeg har gått fra kone krone, gamlefar'n, og sju skrikerunger, så kan jeg vel gå fra deg, mann brann," sa pannekaken, og trillet og trillet til den møtte en høne.

"God dag, pannekake," sa høna.

"God dag, høne pøne," sa pannekaken.

"Kjære mi pannekake, trill ikke så fort, bi litt og la meg få ete deg," sa høna.

"Når jeg har gått fra kone krone, gamlefar'n, sju skrikerunger, og mann brann, så kan jeg vel gå fra deg, høne pøne," sa pannekaken og trillet som et hjul bortetter veien. Så møtte den en hane.

"God dag, pannekake," sa hanen.

"God dag, hane pane," sa pannekaken.

"Kjære mi pannekake, trill ikke så fort, bi litt og la meg få ete deg," sa hanen.

"Når jeg har gått fra kone krone, gamlefar'n, sju skrikerunger, fra mann brann og høne pøne, så kan jeg vel gå fra deg, hane pane," sa pannekaken, og la til å trille og trille, det forteste den orket. Da den hadde trillet en lang stund, så møtte den en and.

"God dag, pannekake," sa anda.

"God dag, ande vande," sa pannekaken.

"Kjære mi pannekake, trill ikke så fort, bi litt og la meg få ete deg," sa anda.

"Når jeg har gått fra kone krone, gamlefar'n, sju skrikerunger, fra mann brann, høne pøne og hane pane, så kan jeg vel gå fra deg, ande vande," sa pannekaken, og tok til å trille og trille, det forteste den orket. Da den hadde trillet en lang, lang stund, møtte den en gås.

"God dag, pannekake," sa gåsa.

"God dag, gåse vâse," sa pannekaken.

"Kjære mi pannekake, trill ikke så fort, bi litt og la meg få ete deg," sa gåsa.

"Når jeg har gått fra kone krone, gamlefar'n, sju skrikerunger, fra mann brann, høne pøne, hane pane, og fra ande vande, så kan jeg vel gå fra deg, gåse vâse," sa pannekaken, og trillet avsted igjen.

Da den hadde trillet en lang, lang stund igjen, så møtte den en gasse.

"God dag, pannekake," sa gassen.

"God dag, gasse vasse," sa pannekaken.

"Kjære mi pannekake, trill ikke så fort, bi litt og la meg få ete deg," sa gassen.

"Når jeg har gått fra kone krone, gamlefar'n, sju skrikerunger, fra mann brann, høne pøne, hane pane, ande vande, og fra gåse vâse, så kan jeg vel gå fra deg, gasse vasse," sa pannekaken, og tok til å trille og trille, det forteste den orket.

Da den hadde trillet en lang, lang stund, så møtte den en gris.

"God dag, pannekake," sa grisen.

"God dag, gylte grisesylte," sa pannekaken, og la til å trille og trille, det forteste den orket.

"Nei, bi litt," sa grisen, "du trenger ikke til å bråfly slik, vi to kan da gå i mak og slå følge over skogen; det skal ikke være riktig trygt det," sa han. Det syntes pannekaken det kunne være noe i, og så gjorde de så. Men da de hadde gått en stund, kom de til en bekk. Grisen fløt på flesket, det var ingen sak for den; men pannekaken kunne ikke komme over.

"Sett deg på trynet mitt," sa grisen, "så skal jeg frakte deg over," sa han.

Pannekaken gjorde så.

"Nøff-koff!" sa grisen og tok pannekaken i én jafs, og da pannekaken ikke kom lenger, er ikke regla lenger heller.

Småguttene som traff trollene på Hedalsskogen

På en plass oppe i Vågå i Gudbrandsdalen bodde det engang i gamle dager et par fattige folk. De hadde mange barn, og to av sønnene, som var så ved lag halv voksne, måtte støtt reke omkring på bygda og tigge. Derfor var de vel kjent med alle veier og stier, og de visste også benveien til Hedalen.

Engang ville de gå dit. Men de hadde hørt at noen falkefengere hadde bygd seg en hytte ved Mæla; der ville de gå innom med det samme og se fuglene, og hvordan de fanget dem, og derfor tok de benveien over Langmyrene. Men det led alt så langt på høsten at budeiene hadde reist hjem fra setrene; derfor kunne de ingensteds få hus, og ikke mat heller. De måtte da holde ved veien til Hedalen; men den var bare en grunn råk, og da mørket kom på dem, tapte de råken og ikke fant de fuglefengerhytta heller, og før de visste ordet av det, var de midt i tykkeste Bjølstadskogen. Da de skjønnte at de ikke kunne komme fram, ga de seg til å kviste bar, gjorde opp varme, og bygde seg en barhytte; for de hadde med vesleøksa. Og så rev de opp lyng og mose, som de gjorde et leie av. En stund etter de hadde lagt seg, fikk de høre noen som snøftet og været sterkt. Guttene la øret til, lydde vel etter om det skulle være dyr eller skogtroll de hørte. Men så dro det været enda sterkere og sa:

"Det lukter kristent blod her!"

Så hørte de det steg så tungt at jorden skalv under det, og så kunne de vite at trollene var ute.

"Gud hjelpe oss, hva skal vi nå gjøre?" sa den yngste gutten til bror sin.

"Å, du får bli stående under furua, der du står, og være ferdig til å ta posene og stryke din kos når du ser de kommer, så skal jeg ta vesleøksa," sa den andre.

I det samme så de trollene komme settende, og de var så store og digre at hodene på dem var jevnhøye med furutoppene. Men de hadde bare ett øye sammen alle tre, og det skiftedes de til å bruke; de hadde et hull i pannen, som de la det i, og styrte det med hånden; den som gikk foran, han måtte ha det, og de andre gikk etter og holdt seg i den første.

"Ta hyven!" sa den eldste av guttene; "men fly ikke for langt, før du ser hvordan det går; siden de har øyet så høyt, har de vondt for å se meg når jeg kommer bak dem."

Ja, broren rente føre, og trollene dro etter. Imens kom den eldste gutten bak dem og hugg til det bakerste trollet i fotleddet, så det slo opp et fælslig skrik, og det første ble så skremt at det skvatt, og slapp øyet, og gutten var ikke sen til å snappe det. Det var større enn om en hadde lagt i hop to potteskåler, og så klart var det, at enda det var fullmørke natten ble det som lyse dagen da han så igjennom det.

Da trollene merket at han hadde tatt fra dem øyet, og at han hadde gjort skade på en av dem, tok de til å true med alt det vonde som til var, om han ikke straks på timen ga dem igjen øyet.

"Jeg er ikke redd for troll og trugsmål," sa gutten. "Nå har jeg tre øyer alene, og dere tre har ikke noe, og enda må to bære den tredje."

"Får vi ikke øyet vårt igjen på timen, skal du bli til stokk og stein!" skrek trollene.

Men gutten mente det gikk så fort; han var ikke redd hverken for skryt eller trollskaap, sa han; fikk han ikke være i fred, skulle han hugge til dem alle tre, så de skulle komme til å krabbe langs bakken som kryp og krek.

Da trollene hørte dette, ble de redde og tok til å gi gode ord. De ba nokså vakkert at han ville gi dem igjen øyet, så skulle han få både gull og sølv og alt han ville ha. Ja, det syntes gutten var nokså bra, men han ville ha gullet og sølvet først, og så sa han at hvis en av dem ville gå hjem og hente så mye gull og sølv at han og broren fikk posene sine fulle, og gi dem to gode stålbuer attpå, så skulle de få øyet, men så lenge ville han ha det.

Trollene bar seg ille, og sa at ingen av dem kunne gå, når de ikke hadde øyet å se med; men så ga en av dem seg til å skrike på kjerringa, for de hadde én kjerring i hop alle tre også. Om en stund svarte det i en kamp langt nordpå. Så sa trollene at hun skulle komme med to stålbuer og to spann, fulle av gull og sølv, og det varte da ikke lenge før hun var der, skal jeg tro; da hun så fikk høre hvordan det var gått til, tok hun også til å true med trolldom. Men trollene ble redde og ba hun skulle ta seg i vare for den vesle vepsen, hun kunne ikke være sikker for at han tok hennes øye også. Så kastet hun spannene og gullet og sølvet og buene til dem, og strøk hjem i kampen med trollene, og siden den tid har ingen hørt at trollene har gått på Hedalskogen og luktet etter kristent blod.

Pål Andrestua

Det var engang en kjerring som hadde en tunghørt mann, og det var en god dott; men derfor holdt hun også mer av gutten i den andre stua, som de kalte Pål Andrestua.

Tjenestegutten hos den tunghørte mannen merket godt det, at det var noe mellom disse to, og så sa han engang til kjerringa: "Tør du vedde ti daler, mor, at jeg skal få deg til å åpenbare din egen skam?"

"Ja, det tør jeg nok," sa hun, og så veddet de ti daler.

Så var det en dag gutten og den døve mannen sto på låven og tresket, da merket gutten at Pål Andrestua kom til kjerringa igjen. Han sa ingenting; men en god stund før dugurstid, snudde han seg om mot låvedøren og skrek i med ett: "Ja da!"

"Nå, skal vi alt inn nå da?" sa mannen, han hadde ikke merket noe.

"Ja, vi skal vel det, siden hu mor roper," sa gutten.

Da de kom inn svalen, tok gutten på å hoste og harke så konen kunne få gjemt Pål Andrestua. Da de kom inn, sto det et fat med rømmegrøt på bordet.

"Nei, nei da, mor!" sa mannen, "skal vi ha rømmegrøt i dag?"

"Å ja, vi skal det," sa kjerringa, sur og vill var hun.

Da de vel hadde ett og hadde gått ut igjen, sa hun til Pål: "Det er fanden til tryne, denne gutten; dette var nå hans skyld. Men nå får du se åkomme avsted, så skal jeg komme ned i enga til deg med mellommiddag."

Dette sto gutten i svalen og lydde på.

"Far," sa han, "nå mener jeg det er best vi går ned i dalen og gjør i stand skigardstykket som er blåst ned, for svinene deres i den andre stua går og roter opp enga vår."

"Ja, vi får vel det," sa mannen, for han gjorde alt det de sa til ham.

Ved mellommiddagstid kom kjerringa skjeltende ned i enga med noe under forkleet.

"Nei, nei, mor! nå mener jeg du ikke er lik deg sjøl lenger," sa mannen; "skal vi nå ha mellommiddag også?"

"Å ja, dere får vel det," sa hun; mye villere var hun enda.

Og de levde vel, spiste både lefse og smør, og fikk brennevin attpå.

"Jeg går bort til han Pål Andrestua med litt også jeg, mor," sa gutten, "for han har nok ikke fått noe mellommiddag."

"Ja gjør det," sa konen; da ble hun blid igjen med ett.

På veien plukket gutten opp lefsen og slapp en smule nå og da, etter som han gikk.

Da han så kom bort til Pål Andrestua, så sa han: "Du får nok akte deg du, for kallen vår har merket du kommer vel ofte til kjerringa; det synes han ikke noe videre om, og nå har han bannet på han skal sette øksa i deg, så snart han får se deg."

Pål ble skremt og ille ved, og gutten gikk tilbake igjen til mannen.

"Der er noe uferdig på plogen hans Pål," sa han, "og så ba han at du ville ta med deg øksa og komme bort og stelle litt på den."

Ja, mannen gikk og tok med øksa, men Pål Andrestua fikk ikke øye på ham, før han tok til bens det beste han kunne. Mannen snudde og vendte på plogen og så på den på alle kanter, og da han ikke kunne se noe uferdig på den, så gikk han tilbake igjen, men på veien plukket han opp lefsesmulene gutten hadde sloppet ned. Kjerringa sto en stund og så på dette, og undres på hva det var mannen sanket opp.

"Å, han far plukker nok opp stein," sa gutten, "for han har merket at denne Pål Andrestua renner så ofte over hos oss, og det synes kallen ikke noe videre om, og nå har han bannet på at han vil steine i hjel hu mor."

Kjerringa avsted det forteste hun kunne.

"Hva er det hu mor setter slik avsted etter?" spurte mannen, da han kom fram.

"Å, det er nok varme løs hjemme," sa gutten.

Mannen etter, og kjerringa føre og skrek: "Å, slå ikke i hjel meg, slå ikke i hjel meg, så skal jeg aldri la Pål Andrestua komme til meg mer!"

"Nå er de ti dalerne mine," ropte gutten.

Matthias skytters historier

En vakker lørdag i november i 1836 kom jeg til min gode venn proprietæren i Nittedalen. Det var temmelig lenge siden jeg hadde vært der, og da han ikke er den mann som tar imot en gammel venn med et nytt ansikt, så måtte jeg bli og spise middag og drikke kaffe, noe som kom vel med efter den to mil lange vandring fra byen. Kaffebordet var knapt satt bort, før der kom flere kjenninger fra prestegården. Efter husets skikk ble der brakt inn punsj, passiaren ble livlig, vi så så flittig til glassene, og jeg så så tidt i den vakre datterens klare blå øyne, at jeg nesten glemte jakturen som var avtalt til søndag, over i Gjerdrum. Solen sto alt i åskanten, og hvis jeg ville nå frem mens folk var oppe, var det ikke å tenke på å gå den lange veien, først om Dals kirke opp til Midtskog, og derfra gjennom største delen av Gjerdrum, den dårlige veien over Myrersletten, som nu måtte være dobbelt slem og kronglet, efter den friske novemberkulde vi hadde hatt. Jeg gikk da opp til Nybråten, den nærmeste stuen under åsen, et stykke ovenfor kirken, og fikk fatt på gamle Matthias skytter, som straks var ferdig til åfølge og vise meg benveien over åsen, når han "først hadde fått seg et stykke tobakk i kjeften".

Det var en deilig aftenstund. På vesthimmelen glødet ennu det vinterlige aftenskjær. En lett kulde ga luften den friskhet som stundom gjør våre novemberdager så herlige. Fra bekken steg dunster opp og rimet trærne, så grenene lignet sølvkrystaller.

Vi gikk raskt avsted, og efter en sup av jaktflasken fikk den gamle snart munnen på glid.

Han pratet om alt mulig, om jakt og jaktvesen, og om hvor urimelig det var at Ola Gjørtier, som var Gjerdrum-sokning, skulle sette opp fuglestokker i Solbergmarka; dertil fikk jeg historien om de ni bjørnene som Matthias skulle ha skutt, hans reise til Hallingdal da presten flyttet, og en mengde bare altfor sanne bemerkninger om hvor ille og ufornuftig Gjerdrumsokningene fór med almenningen sin, og meget mere som jeg nu ikke minnes. Da vi kom på Askvangen, var forlengst hvert spor av dagen forbi; bare månen, som nettopp hevet seg over synsranden, kastet et usikkert skinn mellom tretoppene. Som vi gikk forbi den forlatte seterhytten, kom vi formodentlig over et friskt harespør, for hundene begynte å bli urolige i kobbelet.

"Nå gjelder det om kobbelet er sterkt," sa Matthias, som holdt igjen det beste han kunne; "for det er inte riktig her."

"Det kan du ha rett i," sa jeg, "for det er ikke skytelyst; var så sant månen oppe over tretoppene, skulle du snart få høre en riktig los."

"Ja, det kan nok være," svarte han, og så seg forsiktig tilbake til seteren, "men dom sier at huldra skal holde til her på disse tider."

"Ja så, har du kanskje selv sett henne?"

"Nei, her har je aldri fornummi a," sa han.

"Men hvor har du sett henne da, Matthias?" spurte jeg nysgjerrig. "Du tror da sikkert at det er slike underjordiske til, hører jeg?"

"Ja, skulle je inte tru det som står å lesa om i Skrifta?" svarte han. "Da Vårherre nedstøtte de onde englene, så falt noen til helvete, men dom som inte hadde synda så grovt, dom er jo i lufta og under jorda og i havet, veit je. Og ellers har je også ofte både hørt og sett slikt i skau og mark."

"Det må du fortelle meg om, Matthias," sa jeg, "vi har slikt slag ågjøre mens vi går."

"Ja, har De hau til å høre, så kan je nok tala om det," svarte han og begynte.

"Ja, den fysste gongen je fornam huldra, da kunne je vel være så en åtte, ni år gammal, og det var enda oppe på storveien imellom Bjerke og Mo. Je kom gåandes etter veien, for je hadde vøri borte et ærend for far min; så kom det et stort vakkert kvinnfolk midt etter myra, på den høgre sia av veien; der er det enda fullt av blauthøl og vidjukjerr. Je minst det så grant som om je såg 'a for aua mine nå i kveld, for det kunne vel være så pass lyst som nå; brun stakk hadde a og et lyst skaut og i venstre handa en bunding, og vakker var a; men hu gikk midt etter myra, og vidjukjerr og myrpytter vørte hu aldri det grann; hu gikk som dom aldri skulle vært der. Je såg på a me' je gikk bortover veien, men da je kom et stykke lenger fram, og det var kommet en bergrabb imellom så je inte såg a lenger, så tenkte je: det er da for gæli at mennesket skal gå der og vasse i myra, du får da gå opp på rabben og si til a at hu er gått av veien. Je opp; men det var inte anna å se enn månen, som skinte på vasspytta i myra, og så kunne je nok skjønne at det hadde vært huldra."

Det forekom meg at det skulle mer til å skjønne det var huldra; men jeg beholdt mine tvil for meg selv; for jeg forutså at innvendinger ikke ville rokke hans tro, men bare lukke munnen på ham. Jeg spurte derfor bare om han ikke oftere hadde sett noe slikt.

"Jo, je har nok det; je har sett mangt og mye, og hørt mange underlige lyd i skau og mark," sa Matthias. "Je har ofte hørt banning og prat og synging; til andre tider har je fornummi så gild musikk at je aldri kan si hå gild han var. Men så var det en gong je var ute på fuglelokk - det kunne vel være mot enden, så i slutningen av augusti måne, for blåbæra var gjord og tyttebæra tok til å bli rau - je satt utmed en sti på ei tuve ne-imellom noen busker, slik at je såg ne-etter stien og et lite dalsøkk, og der var det enda fullt med lyng og tuver; neafor var det noen mørke berghøl. Je hørte høna kakla ne-i lyngen, je lokka og tenkte: får je se deg nå, skal du ha kakla siste gongen. Men så fekk je høre det kom noe tuslandes bak meg på gangstien. Je såg meg ikring, og det var en gammal mann; men det rareste var at han hadde liksom tre bein, og det eine hang og dingla mellom de to andre, me' han gikk ne-over stien. Ja, han gikk inte riktig heller, det var liksom han glei, og borte vart 'n i et av de mørkeste avhøla ne-i dalen. Je skjønnte det, at je inte hadde vøri aleine om å se'n, for straks etter kom århøna hukandes fram ved ei tuve, skakka på hue og gjorde lang hals og gløtte forsiktig ne-etter, der mannen vart borte. Men da kan det vel hende je fekk børsa til auet, je au; det small, og der låg a og flaksa med venga.

Det var nå det. Men så var det en gong hime i Laskerud - det var inte lenge etter den gongen je såg huldra oppe på storveien. Det var enda en julekveld. Je og brørne mine fór og akte på slodde og gjorde snømann bortved en liten bergknatt; og der er det inte riktig fritt for underjordiske, skal je si. Ja, vi lekte og styrte vi, som De veit bån gjør, og det lei alt noe utpå kvelden; yngste bror min var inte mer enn fire, fem år gammal, og skreik og hoja og var glad. Men rett som det var, så sa det i berget. "Gå himatt nå!" - Å nei, vi blei vi, for vi syntes det var tidlig ennå. Men det varte inte lenge, så sa det igjen: "Gå-him straks nå!" - "Nei hør nå," sa veslebror min, for han hadde inte bær'e vett enn å tala om det han, "nå sier dom borti berget, vi skal gå him!" Vi ga oss inte lel vi, men dreiv på å styre og ståke; men så skrek det riktig slik i med ett at det flaut dott i øret på oss: "Går De inte himatt straks på timen, så skal je -." Mere hørte inte vi, for vi fekk slike føtter under oss at vi inte stansa før vi var utafør stuedøra.

Så var det en gong - men det var lenge etter, vi var vaksne alle i hop den gongen - det var en søndags morrå je og bror min kom him, vi hadde vøri ute og fiska om natta, så fekk vi høre slik fresk los i Solbergmarka, det var så mange bikkjer, og han låt så vakkert. Je var trøtt og gikk inn og la meg; men bror min sa han syntes det var slikt blankt vær, han hadde hau til å høre på losen. Rett som det var, så var det tap. Han gikk da bortover, for han tenkte han kanskje kunne få se haran, eller få skremt 'n opp att. Men da han kom bort imot en stubbe, så sto det en raumåla bygning midt for 'n så stor og gild, men alle vinduene sto på skakke og dørene med. Han undres nok på hå det kunne

væra for en bygning som låg der; han trudde han skulle væra godt kjend der au, men den hadde 'n aldri sett før. Frammafor bygningen låg ei stor myr; der ville 'n gå over og se litt bæ're på huset. Folk var inte å se. Så tenkte 'n ved seg sjøl at han fekk gå him og snakke til meg og få meg med bort."

"Å, der var skade," sa jeg; "at han ikke kastet stål eller fyrte over den, for gevær hadde han saktens med, og før dere kom tilbake, var vel alt sammen borte?"

"Ja, det kan De si," sa Matthias; "hadde det vøri je, så hadde je skøti midt inn i bygningen, men han vart reint huegælen han. Men nå skal De høre, det gikk verre enda; da han var kommen midt ut på myra, var det så fullt med folk at han ordentlig måtte alboge seg fram, men alle var dom trøyelause, og alle gikk dom nordetter. Han kom inte lengre enn bort i bakken, så slo dom 'n over ende, og der vart 'n liggandes til søstre mine skulle ha inn kua om kvelden; da låg 'n der og holdt begge knyttnevane for ansiktet, og var reint blåsvart i synet, og store frohatten sto for munnen på 'n. Dom ble reint fæln, kan en veta, dom dro 'n med seg inn og la 'n på benken og så henta dom meg. Da je fekk se 'n, kunne je skjønne det var ilt på ferde, og je visste inte mere enn ei råd: je tok ned børsa av veggen, hu var skarpladd, og så skaut je langs med 'n; men inte rørde 'n seg mere enn den stokken Gjerdrumsøkningene har lagt midt over veien der. Han låg så dau som en stein, gjorde 'n. "Ja så," tenkte je, og så la je i på nytt lag. "Kom og ta i med meg, jenter," sa je, "vi får legge 'n der vi tok 'n, det nytter nok inte her." Vi gjorde så, vi la 'n i bakken, og så skaut je igjen; men da kan det vel hende han vakna. Skvatt 'n inte like under børsepipa, så la meg aldri komme levandes herifrå! Og han glodde og stirte om seg så fælt at vi vart reint ille ved. Så fekk vi 'n himatt da, men han var klein, og så stygg og fæl vart 'n etter, at De aldri det kan tru; der han sto, der sto 'n, og stirde fram for seg, som om aua ville utor skallen på 'n; inte ville 'n ta seg noe til, og aldri tala 'n til noen, når dom inte tala til han fysst; han var huldrin, han. Men så seig det ta 'n smått om senn, og da var det fysst han fortælte om hosdan han var blitt slik.

Det er de gongene je har sett slikt," sa Matthias.

"Har du aldri sett nissen?" spurte jeg.

"Jøsses jo, det har je," svarte Matthias skråsikker; "det var me' je var hime hos foreldra mine i Laskerud, for der var 'n. Je såg 'n inte mere enn én gong. Vi unga hadde lagt oss, men kallen skulle utom døra fysst, og det var vakkert, blankt månelys; så satt det en liten gutt på låvebrua og slengte med beina og såg opp på månen, så han inte merka kallen.

"Gå inn og legg deg nå, Mattis," sa kallen, for han trudde det var je, "og sitt inte der og glo etter månen, så seint som det nå er." Men med det samma vart gutten borte, og da kallen kom inn att og spurde etter meg, så låg je alt borti senga og snorksov je.

Men så var det den gongen je ville tala om, som je såg 'n. Je var nettopp vaksen, for det var året etter je hadde gått for presten; det var en lørdagsefta, je hadde vøri i byen med planker, og vøri på en liten kant om dagen. Straks je kom him, gikk je sta og la meg. Da det lei utpå kvelden, sto je opp, og da je hadde fått i meg litt mat - mye var det inte, for je var ør og lei i hue ennå - så sa 'n far til meg: "Før du går bort og legger deg igjen, får du gi Blakken natteføret du, for de andre er vel ute og renner etter jentene igjen."

Je såg da inn i stallen til Blakken fysst, han sto der og knegga, og så gikk je inn på staltrevet og skulle ta et fange med høy; men så fekk je tak på to lodne ører liksom på ei bikkje, og straks etter fekk je se to auer så raue som glør, som glodde og stirde på meg. Je tenkte inte anna enn at det var en hund, og kasta 'n inn i underlåven så det sokk ti 'n. Da je så hadde vøri inne og lagt i hekken, gikk je inn på låvegolv og tok med meg et gammalt riveskaft, som je ville skyssse 'n ut med, og je leita og skyssa, og inte var det et hòl så stort at en røyskatt kunne smette ut; men borte var 'n og

borte blei 'n, han. Og i det samma je skulle gå ut, var det rektig som én skulle slått beina unna meg, og je rulla så freskt over ende at je aldri har rulla freskere; og da je kom opp-att, så sto 'n i stalldøra og skrasla og lo så den raue topplua nikka."

Således ble Matthias ved å fortelle fort vekk om puslinger, huldrer og nisser, til vi kom ut på Kolsrudåsen, hvor en ser ut over Øvre-Romerikes store flate, som nu lå foran oss i det klare måneskinnet. Mot nord løftet Mistberget seg blånende, med enkelte sneflekker; like ned for meg hadde jeg Heni og Gjerdrums kirker; efter dem kunne jeg bestemme min kos, og da jeg dessuten var vel kjent her oppe fra tidligere jakter, sa jeg farvel til min veiviser, og var heldig nok til å nå frem uten å bli ertet av nisse eller fristet av huldren.

Vesle Åse Gåsepике

Det var engang en konge som hadde så mange gjess at han måtte ha en jente bare til å gjete dem; hun hette Åse, og så kalte de henne Åse Gåsepике.

Nå var det en kongssønn fra Engeland som skulle ut og fri; ham satte Åse seg i veien for.

"Sitter du der, du vesle Åse?" sa kongssønnen.

"Ja, jeg sitter her og setter bot på bot og lapp på lapp, jeg venter kongssønnen fra Engeland i dag," sa vesle Åse.

"Ham kan ikke du vente å få," sa prinsen.

"Jo, skal jeg ha ham, så får jeg ham nok," sa vesle Åse.

Det ble nå sendt malere til alle land og riker, som skulle ta av de vakreste prinsessene; dem ville prinsen ha å velge imellom. En av dem likte han så godt at han reiste etter henne og ville gifte seg med henne, og han var både glad og sæl da han hadde fått henne til kjæreste. Men så hadde prinsen en stein med seg, som han la framfor sengen sin, og den visste all ting; og da prinsessen kom, så sa Åse Gåsepике til henne, at hvis hun hadde hatt noen kjæreste før, eller hun ikke visste seg fri for noen hun ikke ville prinsen skulle vite, så måtte hun ikke stige over den steinen han hadde framfor sengen sin, "for den sier ham all ting om deg," sa hun. Da prinsessen hørte det, ble det sorg på henne, kan du vite; men så fant hun på å be Åse om hun ville gå isteden for henne og legge seg med prinsen om aftenen, og når han så hadde sovnet, skulle de bytte om igjen, så han hadde den rette hos seg når det ble lyst om morgenen.

Det gjorde de.

Da Åse Gåsepике kom og tro på steinen, så spurte prinsen: "Hvem er det som stiger i min seng?"

"Ren og skjær jomfru!" sa steinen, og så la de seg til å sove; men da det led på natten, kom prinsessen og la seg istedenfor Åse.

Om morgenen da de skulle stå opp, spurte prinsen steinen igjen: "Hvem er det som stiger av min seng?"

"En som har hatt tre kjærestes," sa steinen.

Da prinsen hørte det, ville han ikke ha henne, det kan en nok vite, og så sendte han henne hjem igjen, og tok seg en annen kjæreste isteden.

Da han skulle besøke henne, hadde vesle Åse Gåsepике satt seg i veien for ham igjen.

"Sitter du der, du vesle Åse Gåsepике," sa prinsen.

"Ja, jeg sitter her og setter bot på bot, og lapp på lapp, for jeg venter kongssønnen fra Engeland i dag," sa Åse.

"Å, ham kan ikke du vente å få," sa kongssønnen.

"Jo, skal jeg ha ham, så får jeg ham nok," mente Åse.

Med den prinsessen gikk det akkurat like ens som med den første, på det nær at da hun sto opp om morgenen, sa steinen at hun hadde hatt seks. Så ville prinsen ikke ha henne heller, og jaget henne sin vei; men enda en gang syntes han da han fikk prøve om han ikke skulle finne en som var ren og skjær; han lette da vidt og bredt igjen i mange land, til han fant en han kunne like.

Men da han skulle til henne, så hadde Åse Gåsepike satt seg i veien for ham igjen.

"Sitter du der, du vesle Åse Gåsepike?" sa prinsen.

"Ja, jeg sitter her og setter bot på bot, og lapp på lapp, for jeg venter kongssønnen fra Engeland i dag," sa Åse.

"Ham kan ikke du vente å få," sa prinsen.

"Å jo, skal jeg ha ham, så får jeg ham nok," sa vesle Åse.

Da prinsessen kom, så sa Åse Gåsepike til henne, likesom til begge de andre, at hvis hun hadde hatt noen kjæreste eller det var noe annet som hun ikke ville prinsen skulle vite, så måtte hun ikke trå på den steinen som prinsen hadde framfor sengen sin, "For den sier ham allting," sa hun. Prinsessen ble ille ved da hun hørte det; men så var hun like ful som begge de andre, og ba Åse om hun ville gå istedenfor henne, og legge seg med prinsen om aftenen, og når han hadde sovnet, skulle de bytte om, så han hadde den rette hos seg når det ble lyst om morgenen.

Det gjorde de.

Da vesle Åse Gåsepike kom og tro på steinen, så spurte prinsen: "Hvem er det som stiger i min seng?"

"Ren og skjær jomfru!" sa steinen, og så la de seg.

Utpå natten satte prinsen en ring på fingeren til Åse, og den var så trang at hun ikke kunne få den av seg igjen; for prinsen kunne nok skjønne at det ikke gikk riktig til, og så ville han ha et merke han kunne kjenne igjen den på som var den rette. Da prinsen hadde sovnet, kom prinsessen og jaget Åse ned i gåsestien igjen, og la seg selv i rommet hennes.

Om morgenen da de skulle stå opp, spurte prinsen: "Hvem er det som stiger av min seng?"

"En som har hatt ni," sa steinen, og da prinsen hørte det, ble han så harm at han jaget henne straks på timen, og så spurte han steinen, hvordan det kunne henge sammen med disse prinsessene som hadde steget på steinen, for det kunne han ikke skjønne, sa han. Steinen fortalte da hvordan det hadde gått til at de hadde narret ham og sendt Åse Gåsepike istedenfor seg. Det ville prinsen ha greie på; han gikk ned til henne, der hun satt og gjette gjessene sine, for han ville se om hun også hadde ringen; har hun den, så er det best å ta henne til dronning, tenkte han. Da han kom der ned, så han med én gang at hun hadde bundet en fille om den ene fingeren sin, og så spurte han hvorfor hun hadde gjort det. "Å, jeg har skåret meg så stygt," sa vesle Åse Gåsepike. Så ville han se på fingeren, men Åse ville ikke ta av fillen. Så tok prinsen fatt i fingeren, men Åse, hun ville dra den til seg igjen; dermed gikk fillen av, og han kjente igjen ringen sin. Så tok han henne med seg til kongsgården og ga henne fullt opp av stas og gilde klær, og siden holdt de bryllup, og på den vis fikk vesle Åse Gåsepike kongssønnen av Engeland likevel hun, bare for det hun skulle ha ham.

Mannen som skulle stelle hjemme

Det var engang en mann som var så gretten og vill, og aldri syntes han at kjerringa gjorde nok i huset. Så kom han hjem en kveld i slåttonna og gren og bante så det lyste om ham.

"Kjære vene, vær ikke så vond, far," sa kjerringa; "i morgen skal vi bytte arbeid; jeg skal gå med slåttekarene, så kan du stelle hjemme."

Ja, det var mannen vel nøyd med, og det ville han gjerne.

Tidlig om morgenen tok kjerringa ljaen på nakken og gikk i enga og skulle slå, og mannen skulle da til å stelle huset. Først ville han til åkjerne smør; men da han hadde kjernet en stund, ble han tørst og gikk ned i kjelleren for å tappe øl. Mens han holdt på å tappe i ølbollen, fikk han høre at grisen var kommet i stua. Han la i vei med tappen i neven, opp igjennom kjellertrappen som aller snarest og skulle se etter grisen, så den ikke veltet kjernen; men da han fikk se at grisen alt hadde slått over ende kjernen og sto og smattet på fløten, som rant utover gulvet, ble han så flyende sint at han rent glemte øltønningen, og satte etter grisen det beste han vant. Han nådde den igjen i døren og ga den et dyktig spark, så den ble liggende på flekken. Nå kom han i hug at han gikk med tappen i hånden; men da han kom ned i kjelleren, var øltønningen tom.

Han gikk da på melkebua igjen og fant så mye fløte at han fikk kjernen full, og så ga han seg til å kjerne; for smør ville han ha til middags. Da han hadde kjernet en stund, kom han i hug, at heimkua sto inne ennå og hverken hadde fått vått eller tørt, enda det var langt på dag. Han syntes det var for langt å gå til hagen med den, han fikk slippe den opp på taket, tenkte han: det var torvtak på bygningen, og der sto stort, gildt gress. Huset lå i en bratt bakke, og når han la en planke bort på taket, så trodde han nok han skulle få opp kua. Men kjernen torde han ikke slippe heller, for den vesle ungen hans fór og kravlet og krabbet på gulvet; han kunne gjerne slå den over ende. Så tok han kjernen på ryggen; men så skule han gi kua vann først, før han slapp den på taket. Å ja, han tok en bøtte og skulle ta vann i brønnen med, men da han bøyde seg over brønnkanten, rant fløten ut av kjernen og ned i nakken på ham.

Det led sterkt til middags, og smør hadde han ikke fått ennå; så tenkte han han fikk koke graut, og hengde en gryte med vann på peisen. Da han det hadde gjort, kom han i tanker om at kua kunne gå utfor taket og bryte bena eller nakken av seg; gikk så opp og skulle binde den. Den ene enden av repet bandt han om halsen på kua, slapp det ned igjennom pipa, og bandt rephella om låret sitt, for vannet kokte alt i gryten, og han måtte til åstampe grauten. Mens han holdt på med det, falt kua utover taket likevel hu, og dro mannen opp gjennom pipa; der satt han fast, og kua hu hang utenfor veggen og svevet mellom himmel og jord, og kunne hverken komme opp eller ned.

Konen hadde ventet i syv lange og syv brede på at mannen skulle komme og rope hjem til middag; men det varte og det rakk, og ikke ble det til noe. Til sist syntes hun det drygde vel lenge og gikk hjem. Da hun fikk se at kua hang så stygt til, gikk hun bort og hugg av repet med ljaen; i det samme falt mannen ned igjennom peispipa, og da kjerringa kom inn, sto han på hodet i grautgryten.

Skarvene fra Utrøst

Ved hjemkomsten hender det ikke sjelden de nordlandske fiskere at de finner kornstrå festet til styret eller byggkorn i fiskens mave. Da heter det de har seilet over Utrøst eller et annet av de huldreland som det går sagn om i Nordlandene. De viser seg bare for fromme eller fremsynte mennesker, som er i livsfare på havet, og dukker opp hvor ellers intet land finnes. De underjordiske som bor her, har akerbruk og feavl, fiske- og jektebruk som andre folk; men her skinner solen over grønnere gressganger og rikere akre enn noe annet sted i Nordlandene, og lykkelig er den som kommer til eller kan få se en av disse solbelyste øyer: "han er berga," sier nordlendingen. En gammel vise i Peder Dass-manér inneholder en fullstendig skildring av en øy utenfor Træna i Helgeland, Sandflesa kallet, med fiskerike kyster og overflod på alle slags vilt. Således skal der også midt i Vestfjorden undertiden vise seg et stort, flatt akerland, som bare dukker opp så høyt at aksene står tørre; og utenfor Røst, på Lofotens sydspiss, fortelles om et lignende huldreland med grønne bakker og gule byggakrer; det heter Utrøst. Bonden i Utrøst har sin jekt likesom andre nordlandsbønder; undertiden kommer den imot fiskerne eller jekteskipperne for fulle seil, men i samme øyeblikk som de tror at de støter sammen med den, er den forsvunnet.

På Værøy, rett ved Røst, bodde en gang en fattig fisker, som hette Isak; han eide ikke annet enn en båt og et par geiter, som kjerringen holdt liv i ved fiskeavfall og de gressstråene de kunne sanke omkring på fjellene, men hele hytten hadde han full av sultne barn. Allikevel var han alltid fornøyd med det slik Vårherre laget det for ham. Det eneste han anket over var det at han aldri riktig kunne ha fred med naboen sin; det var en rik mann, som syntes han skulle ha allting bedre enn slik en larv som Isak, og så ville han ha ham vekk, så at han kunne få den havnen Isak hadde utenfor hytten sin.

En dag Isak var ute og fisket et par mil til havs, kom det mørkskodde på ham, og rett som det var røk det opp med en storm så overhending at han måtte kaste all fisken overbord for å lette båten og berge livet. Enda var det ikke greitt å holde den flott. Men han snodde farkosten nokså vakkert både mellom og over styrtssjøene, som var ferdige til å suge ham ned hvert øyeblikk. Da han hadde seilt med slik fart en fem, seks timer, tenkte han han snart måtte treffe land ensteds. Men det led med det skred, og stormen og mørkeskodden ble verre og verre. Så begynte det å bære for ham at han styrte til havs, eller at vinden hadde vendt seg, og til sist kunne han skjønne det måtte være så, for han seilte og seilte, men han nådde ikke land. Rett som det var, hørte han et fælt skrik foran stavnen, og han trodde ikke annet enn det var draugen, som sang liksalmen hans. Han ba Vårherre for kone og barn, for nu skjønnte han hans siste time var kommet; best han satt og ba, fikk han se skimtet av noe svart, men da han kom nærmere, var det bare tre Engeland skarver, som satt på en rekved-stokk, og vips! var han forbi dem. Slik gikk det både langt og lenge, og han ble så tørst og så sulten og trett at han ikke visste sin arme råd, og satt nesten og sov med rorkulten i hånden; men rett som det var, skurte båten mot stranden og støtte. Da fikk han Isak kanskje øynene opp. Solen brøt gjennom skodden og lyste over et deilig land; bakkene og bergene var grønne like opp til toppen, aker og eng skrånet opp imot dem, og han syntes han kjente en lukt av blommer og av gress, så søt som han aldri hadde kjent før.

"Gudskjelov, nå er jeg berga; dette er Utrøst," sa Isak ved seg selv. Rett for ham lå en byggaker med aks så store og fulle at han aldri hadde sett maken, og gjennom den byggakeren gikk der en smal sti opp til en grønn, torvsatt jordgamme, som lå ovenfor akeren, og på toppen av gammen beitet en hvit geit med forgylte horn, og yver hadde den så stort som på den største ku, utenfor satt en liten blåkledd mann på en krakk og smattet på en snadde; han hadde et skjegg så stort og langt at det nådde langt ned på brystet.

"Velkommen til Utrøst, Isak," sa kallen.

"Velsigne møtet, far," svarte Isak. "Kjenner I meg da?"

"Det kan nok være," sa kallen; "du vil vel ha hus her i natt?"

"Var det så vel, var det beste godt nok, far," sa Isak.

"Det er slemt med sønnene mine, de tåler ikke kristen mannlukt," sa kallen. "Har du ikke møtt dem?"

"Nei, jeg har ikke møtt anna enn tre skarver, som satt og skreik på en rekved-stokk," svarte Isak.

"Ja, det var sønnene mine det," sa kallen, og så banket han ut av pipen og sa til Isak: "Du får gå inn så lenge; du kan være både sulten og tørst, kan jeg tenke."

"Takk som byr, far," sa Isak.

Men da mannen lukket opp døren, var det så gildt derinne at Isak ble rent forglant. Slik hadde han aldri sett før. Bordet var dekket med de prektigste retter, rømmekoller og uer og dyrestek og levermølje med sirup og ost på, hele hoper med bergenskringler, brennevin og øl og mjød, og alt det som godt var. Isak han åt og drakk alt han orket, og enda ble tallerkenen aldri tom, og alt det han drakk, var glasset like fullt. Kallen han spiste ikke stort, og ikke sa han stort heller; men rett som de satt, hørte de et skrik og en rammel utenfor, da gikk han ut. Om en stund kom han inn igjen med de tre sønnene sine; det kvakk litt i Isak i det samme de kom igjennom døren; men kallen hadde vel fått stagget dem, for de var nokså blide og godlyndte, og så sa de at han måtte da holde bordskikk og bli sittende og drikke med dem, for Isak reiste seg og ville gå fra bordet; han var mett, sa han. Men han føyde dem i det, og så drakk de dram om dram, og imellom tok de seg en tår av ølet og av mjøden; venner ble de og vel forlikte, og så sa de at han skulle gjøre et par sjøvær med dem, forat han kunne ha litt med hjem når han reiste.

Det første sjøværet de gjorde, var i en overhending storm. En av sønnene satt ved styret, den annen satt ved halsen, den tredje var mellomromsmann, og Isak måtte bruke storøsekaret, så svetten haglet av ham. De seilte som de var rasgalne; aldri duvet de seilet, og når båten gikk full av vann, skar de opp på bårene og seilte den lens igjen så vannet sto ut av bakskotten som en foss. Om en stund la været seg, og de tok til å fiske. Det var så tykt av fisk at de ikke kunne få jernstenen i bunnen for fiskebergene, som sto under dem. Sønnene fra Utrøst trakk i ett vekk; Isak kjente også gode napp, men han hadde tatt sin egen fiskegreie, og hver gang han fikk en fisk til ripen, slapp den igjen, og han fikk ikke benet. Da båten var full, fór de hjem til Utrøst, og sønnene gjorde til fisken og hengte den på hjell, men Isak klaget for kallen over at det var gått så ille med hans fiske. Kallen lovte det skulle nok gå bedre neste gang, og ga ham et par angler, og i det neste sjøværet trakk Isak like så fort som de andre, og da de var kommet hjem, fikk han tre hjeller fulle av fisk på sin lott.

Så ble han hjemsyk, og da han skulle reise, forærte kallen ham en ny åtring, full av mel og klaverduk og andre nyttige ting. Han Isak sa både takk og ære for seg, og så sa kallen, at han skulle komme igjen til jektutsetningen; han ville til Bergen med føring i annet stevne, og da kunne Isak bli med og selv selge fisken sin. Ja, det ville Isak gjerne, og så spurte han hva for en kos han skulle holde, når han skulle komme til Utrøst igjen. "Beint etter skarven, når den flyr til havs, så holder du rett kos," sa kallen. "Lykke på reisa."

Men da Isak hadde satt fra og ville se seg om, så han ikke mere til Utrøst; han så ikke annet enn havet både vidt og bredt.

Da tiden kom, møtte han Isak frem til jektutsetningen. Men slik jekt hadde han aldri sett før; den var to rop lang, så når styrmannen, som sto og holdt utkikk på styremannsfjelen i forstavnen, skulle rope til rorskaren, så kunne ikke karen høre det, og derfor hadde de satt en mann midt i fartøyet også, like ved masten, som ropte styrmannens rop til rorskaren, og enda måtte han skrike alt det han

orket. Den parten Isak eide, la de forut i jekten, selv tok han fisken av hjellene, men han kunne ikke skjønne hvordan det gikk til, støtt kom det ny fisk på hjellene istedenfor den han tok bort, og da han reiste, var de liksom fulle som da han kom.

Da han kom til Bergen, solgte han fisken sin, og han fikk så mange penger for den at han kjøpte seg en ny jekt i full stand med ladning og alt det som til hørte; for det rådet kallen ham til. Og sent om kvelden før han skulle reise hjem, kom kallen ombord til ham og ba ham at han ikke skulle glemme dem som levde etter naboen hans, for selv var han blitt, sa han, og så spådde han Isak både hell og lykke med jekten. "Alt er godt, og allting holder som i været står," sa han, og dermed mente han at det var én ombord som ingen så, men som stødde under masten med ryggen sin når det knep.

Isak hadde alltid lykken med seg siden den tid. Han skjønte vel hvor det kom fra, og han glemte aldri å esle litt godt til den som holdt vintervakt, når han satte opp jekten om høsten, og hver julekveld lyste det så der skinte ut av jekten, og de hørte feler og musikk og latter og støy, og det var dans i jektevengen.

Risen som ikke hadde noe hjerte på seg

Det var engang en konge som hadde syv sønner, og dem holdt han så mye av at han aldri kunne unnvære dem alle på én gang: én måtte støtt være hos ham. Da de var voksne, skulle de seks ut og fri; men den yngste ville faren ha igjen hjemme, og til ham skulle de andre ta med seg en prinsesse til kongsgården. Kongen ga da de seks de gildeste klær noen hadde sett, så det lyste lang vei av dem, og hver sin hest, som kostet mange, mange hundre daler, og så reiste de. Da de så hadde vært på mange kongsgårder og sett på prinsessene, kom de langt om lenge til en konge som hadde seks døtre; så vakre kongsdøtre hadde de aldri sett, og så fridde de til hver sin, og da de hadde fått dem til kjærester, reiste de hjemover igjen; men de glemte rent at de skulle ha med seg en prinsesse til Askeladden, som var igjen hjemme, så borte var de i kjærestene sine.

Da de nå hadde reist et godt stykke på hjemveien, kom de tett framom en bratt fjellvegg, der risegården var. Der kom risen ut og fikk se dem, og så skapte han dem om til stein alle sammen, både prinsene og prinsessene.

Kongen ventet og ventet på de seks sønnene sine, men alt han ventet, så kom det ingen. Han gikk og sørget og sturte, og sa han aldri kunne bli riktig glad mere; "hadde jeg ikke deg igjen," sa han til Askeladden, "ville jeg ikke leve, så sorgfull er jeg for det jeg har mistet brødrene dine."

"Men nå hadde jeg tenkt å be om lov til å reise ut og finne dem igjen, jeg," sa Askeladden.

"Nei, det får du ikke lov til," sa faren, "du blir bare borte, du også."

Men Askeladden ville og skulle avsted, og han tagg og ba så lenge til kongen måtte la ham reise. Nå hadde kongen ikke annet enn en gammel fillehest å la ham få, for de seks andre kongssønnene og følget deres hadde fått alle de andre hestene han hadde; men det brydde ikke Askeladden seg om; han satte seg opp på den gamle skabbete hesten, han. "Farvel, far!" sa han til kongen; "jeg skal nok komme igjen, og kanskje jeg skal ha med meg brødrene mine også," og dermed reiste han.

Da han hadde ridd et stykke, kom han til en korp som lå i veien og flakset med vingene og ikke orket å komme unna, så sulten var den.

"Å kjære vene! gi meg litt mat, så skal jeg hjelpe deg i din ytterste nød," sa korpen.

"Ikke mye mat har jeg, og ikke ser du ut til å kunne hjelpe meg stort heller," sa kongssønnen; "men litt får jeg vel gi deg, for du kan nok trenge til det, ser jeg," og så ga han korpen noe av nisten han hadde fått med seg.

Da han så hadde reist et stykke igjen, kom han til en bekk; der lå en stor laks som hadde kommet på tørt land, og slo og spratt og kunne ikke komme ut i vannet igjen.

"Å, kjære vene! hjelp meg ut i vannet igjen," sa laksen til kongssønnen; "jeg skal hjelpe deg i din ytterste nød, jeg."

"Hjelpen du gir meg, blir vel ikke stor," sa kongssønnen; "men det er synd du skal ligge her og svelte i hjel," og så skjøv han fisken uti igjen.

Nå reiste han et langt, langt stykke, og så møtte han en skrubbe; den var så sulten at den lå og dro seg i veien.

"Kjære vene! la meg få hesten din," sa skrubben; "jeg er så sulten at det piper i tarmene på meg, jeg har ikke fått et mål mat på to år."

"Nei," sa Askeladden, "det kan jeg ikke gjøre; først kom jeg til en korp, ham måtte jeg gi nisten min; så kom jeg til en laks, ham måtte jeg hjelpe ut i vannet; og nå vil du ha hesten min. Det er ikke råd, for så har jeg ikke noe å ri på."

"Jo kjære, du må hjelpe meg," sa gråbeinen; "du kan ri på meg, jeg skal hjelpe deg i din ytterste nød," sa den.

"Ja, den hjelpen jeg får av deg, blir vel ikke stor; men du får vel ta hesten da, siden du er så nødig," sa kongssønnen.

Da nå skrubben hadde ett opp hesten, tok Askeladden bikselet og bandt i kjeften på den, og salen og la på ryggen av den, og nå var skrubben blitt så sterk av det den hadde fått i seg, at den satte avsted med kongssønnen som ingen ting; så fort hadde han aldri ridd før.

"Når vi nå har reist et lite stykke til, skal jeg syne deg risegården," sa gråbeinen, og om litt kom de der. "Se her er risegården," sa den; "der ser du alle seks brødrene dine, som risen har gjort til stein, og der ser du de seks brudene deres; der borte er døren til trollet, der skal du gå inn."

"Nei, det tør jeg ikke," sa kongssønnen, "han tar livet av meg."

"Å nei," svarte skrubben; "når du kommer inn der, treffer du en kongsdatter; hun sier deg nok hvordan du skal bære deg at, så du kan få gjort ende på risen. Bare gjør som hun sier deg, du!"

Ja, Askeladden gikk da inn, men redd var han. Da han kom inn, var risen borte, men i det ene kammerset satt kongsdatteren, slik som skrubben hadde sagt, og så vakker en jomfru hadde Askeladden aldri sett før.

"Å Gud hjelpe deg, hvordan er du kommet her da?" sa kongsdatteren da hun fikk se ham; "det blir din visse død det; den risen som bor her, kan ingen få gjort ende på, for han bærer ikke hjertet på seg."

"Ja, men er jeg kommet her, så får jeg vel prøve ham likevel jeg," sa Askeladden. "Og brødrene mine, som står i stein utenfor, vil jeg nok se til å frelse, og deg vil jeg nok friste å berge også," sa han.

"Ja, siden du endelig vil være, så får vi vel se å finne på en råd," sa kongsdatteren. "Nå skal du kripe inn under sengen der, og så må du lye vel etter hva jeg taler med ham om. Men ligg endelig bra stille."

Ja, han krøp da under sengen, og aldri før han var innunder, så kom risen.

"Hu! her lukter så kristen mannelukt!" sa risen.

"Ja, her kom en skjære flyvende med et manneben og slapp ned igjennom pipen," sa prinsessen; "jeg skyndte meg nok å få det ut, men lukten gikk vel ikke så snart bort likevel, den."

Ja, så sa risen ikke mer om det.

Da det nå ble kvelden, gikk de til sengs, og da de hadde ligget en stund, sa kongsdatteren: "Det var en ting jeg gjerne ville spørre deg om, når jeg bare torde."

"Hva er det for en ting?" spurte risen.

"Det var hvor du har hjertet ditt henne, siden du ikke har det på deg," sa kongsdatteren.

"Å, det er noe du ikke trenger å bry deg med; men ellers ligger det under dørhella," sa risen.

"Å hå! der skal vi vel se å finne det," tenkte Askeladden, som under sengen lå.

Neste morgen sto risen fælt tidlig opp og strøk til skogs, og aldri før var han av gårde, så tok Askeladden og kongsdatteren på å lete under dørhellen etter hjertet hans; men alt det de grov og lette, så fant de ikke noe. "Denne gangen har han lurt oss," sa prinsessen, "men vi får vel prøve ham enda en gang." Så sanket hun alle de vakreste blomster hun kunne finne, og strødde rundt om dørhellen - den hadde de lagt slik den skulle ligge; og da det led mot den tiden de ventet risen hjem, krøp Askeladden under sengen igjen.

Straks han var vel innunder, kom risen. "Huttetu! her lukter så kristen mannelukt inne!" sa risen.

"Ja, her kom en skjære flyvende med et manneben i nebbet og slapp ned igjennom pipen," sa kongsdatteren; "jeg skyndte meg nok å få det ut, men det er vel det det lukter av likevel." Så tidde risen still, og sa ikke mere om det. Men om litt spurte han hvem det var som hadde strødd blomster omkring dørhellen.

"Å, det er nok jeg," sa kongsdatteren.

"Hva skal nå det til da?" spurte risen.

"Å jeg har deg vel så kjær at jeg må gjøre det, når jeg vet at hjertet ditt ligger der," sa prinsessen.

"Ja så; men ellers ligger det ikke der, du," sa risen.

Da de hadde lagt seg om kvelden, spurte kongsdatteren igjen hvor hjertet hans var, for hun holdt så mye av ham at hun nok gjerne ville vite det, sa hun.

"Å, det ligger borti skapet der på veggen," sa risen.

"Ja så," tenkte Askeladden og kongsdatteren, "da skal vi vel prøve å finne det."

Neste morgen var risen tidlig på ferde og strøk til skogs igjen, og aldri så snart hadde han gått før Askeladden og kongsdatteren var i skapet og lette etter hjertet hans; men alt de lette, så fant de ikke noe der heller. "Ja ja, vi får friste én gang til," sa kongsdatteren. Hun staset ut skapet igjen med blomster og kranser, og da det led mot kvelden, krøp Askeladden under sengen igjen.

Så kom risen. "Huttetu! her lukter så kristen mannelukt!" sa risen.

"Ja, for litt siden kom her en skjære flyvende med et manneben i nebbet og slapp ned igjennom pipen," sa kongsdatteren; "jeg skyndte meg nok å få det ut igjen jeg, men det er vel det det lukter av likevel."

Da risen hørte det, sa han ikke mere om det; men litt etter fikk han se at det var hengt blomster og kranser rundt skapet, og så spurte han hvem det var som hadde gjort det.

Jo, det var da kongsdatteren.

"Hva skal nå det narreriet være til?" spurte risen.

"Å, jeg har deg nå alltid så kjær at jeg må gjøre det, når jeg vet at hjertet ditt ligger der," sa kongsdatteren.

"Kan du være så galen å tro slikt?" sa risen.

"Ja, jeg må vel tro det, når du sier meg det," sa kongsdatteren.

"Å, du er ei tulle," sa risen; "der hjertet mitt er, der kommer du aldri!"

"Men det var da rart å vite hvor det er henne likevel," sa prinsessen.

Ja, så kunne risen ikke berge seg lenger, han måtte si det. "Langt, langt borte i et vann ligger en øy," sa han; "på den øya står en kirke; i den kirken er en brønn, i den brønnen svømmer en and; i den anda er et egg, og i det egget - der er hjertet mitt, du."

Om morgenen tidlig, det var ikke grålyst ennå, strøk risen til skogs igjen. "Ja, nå får jeg avsted, jeg også," sa Askeladden; "bare jeg kunne finne veien!" Han sa farvel til kongsdatteren så lenge, og da han kom utenfor risegården, sto skrubben der ennå og ventet. Til ham fortalte han det som hadde hendt inne hos risen, og sa at nå ville han avsted til brønnen i kirken, bare han visste veien. Så ba skrubben ham sette seg på ryggen hans, for han skulle nok finne veien, sa han, og så bar det i vei så det suste om dem, over heier og åser, over berg og daler.

Da de nå hadde reist mange, mange dager, kom de til slutt til vannet. Det visste kongssønnen ikke hvordan han skulle komme over; men gråbeinen ba ham bare han ikke skulle være redd, og så la han uti med kongssønnen på ryggen og svømte over til øya. Så kom de til kirken; men kirkenøkkelen hang høyt, høyt oppe på tårnet, og først så visste kongssønnen ikke hvordan han skulle få den ned. "Du får rope på korpen," sa gråbeinen, og det gjorde da kongssønnen; og straks kom korpen og fløy etter nøkkelen, så prinsen kom inn i kirken. Da han nå kom til brønnen, lå anda ganske riktig der og svømte fram og tilbake, slik som risen hadde sagt. Han sto og lokket, og til sist fikk han lokket den bort til seg og grep den. Men med det samme han løftet den opp av vannet, slapp den egget ned i brønnen, og så visste Askeladden slett ikke hvordan han skulle få det opp igjen. "Ja nå får du rope på laksen," sa gråbeinen; og det gjorde da kongssønnen; så kom laksen og hentet opp egget, og så sa skrubben at han skulle klemme på det, og med det samme Askeladden klemte, skrek risen.

"Klem én gang til," sa skrubben, og da Askeladden gjorde det, skrek risen enda ynkeligere, og ba både vakkert og vent for seg; han skulle gjøre alt kongssønnen ville, sa han, bare han ikke ville klemme sund hjertet hans.

"Si at dersom han skaper om igjen de seks brødrene dine som han har gjort til stein, og brudene deres, skal han berge livet," sa skrubben, og det gjorde Askeladden.

Ja, det var trollet straks villig til; han skapte om igjen de seks brødrene til kongssønner og brudene deres til kongsdøtre.

"Klem nå sund egget," sa skrubben. Så klemte Askeladden egget i stykker, og så sprakk risen.

Da han så var blitt av med risen, red Askeladden tilbake til risegården igjen på skrubben; der sto alle seks brødrene hans lys levende med brudene sine, og så gikk Askeladden inn i berget etter sin brud, og så reiste de alle sammen hjem til kongsgården. Da ble det vel glede på den gamle kongen, da alle syv sønnene hans kom tilbake, med hver sin brud. "Men den deiligste av alle prinsessene er bruden til Askeladden likevel," sa kongen, "og han skal sitte øverst ved bordet med bruden sin."

Så ble det turt gjestebud både vel og lenge, og har de ikke turt fra seg, så turer de ennå.

Gutten og fanden

Det var engang en gutt som gikk på en vei og knekket nøtter. Så fant han en ormstukken en, og med det samme møtte han fanden.

"Er det sant," sa gutten, "det de sier, at fanden kan gjøre seg så liten han vil, og tvinge seg igjennom et knappenålshull?"

"Ja!" svarte fanden.

"Å, la meg se det, og kryp inn i denne nøtta!" sa gutten; og det gjorde fanden.

Da han vel hadde krøpet inn igjennom makk-hullet, satte gutten i en pinne. "Nå har jeg deg der," sa han, og stakk nøtten i lommen.

Da han hadde gått et stykke, kom han til en smie; der gikk han inn, og ba smeden om han ville slå sund den nøtten for ham.

"Ja, det skal være lett gjort," svarte smeden, og tok den minste hammeren sin, la nøtten på smiestedet og slo til; men den ville ikke i stykker. Så tok han en litt større hammer, men den var heller ikke tung nok; han tok da en enda større en, men den gjorde det heller ikke. Men så ble smeden sint, og trev storslegga. "Jeg skal vel få deg i stykker -!" sa han og slo til alt han orket; og så gikk nøtten i knas, så halve smietaket fløy av, og det braket som om hytta skulle ramle ned.

"Jeg mener fanden var i nøtta jeg!" sa smeden.

"Ja, han var så," sa gutten.

Tommeliten

Det var engang en kone som hadde en eneste sønn, og han var ikke lenger enn en tommelfinger; derfor kalte de ham også Tommeliten.

Da han var kommet til skjels år og alder, sa mor hans til ham at han skulle ut og fri; for nå syntes hun det var på tide han tok til å tenke på å gifte seg. Da Tommeliten hørte det, ble han glad. De fikk i stand kjøregreiene og reiste av gårde, og moren satte ham på fanget. Så skulle de reise til en kongsgård, der det var slik en stor prinsesse; men da de hadde kommet et stykke på veien, ble Tommeliten borte. Hun lette lenge etter ham og ropte på ham, og gråt for det han var borte og hun ikke kunne finne ham igjen. "Pip, pip!" sa Tommeliten, han hadde gjemt seg i manen på hesten. Så kom han fram, og så måtte han love at han ikke skulle gjøre det oftere. Da de hadde kjørt et stykke til, så var Tommeliten borte igjen. Moren lette etter ham og ropte og gråt, men borte var han. "Pip, pip!" sa Tommeliten, og hun hørte han lo og kniste, men hun kunne slett ikke finne ham igjen. "Pip, pip, her er jeg da!" sa Tommeliten og kom fram fra øret på hesten. Så måtte han love han ikke skulle gjemme seg oftere. Men da de hadde kjørt et stykke, så var han borte igjen; han kunne ikke berge seg. Moren hun lette og gråt og ropte på ham; men borte var han og borte ble han, og alt hun lette, kunne hun ikke finne ham på noe vis. "Pip, pip, her er jeg da!" sa Tommeliten. Men hun kunne slett ikke skjønne hvor han var, for det låt så utydelig. Hun lette, og han sa "Pip, her er jeg!" og lo og gottet seg, fordi hun ikke kunne finne ham igjen; men rett som det var, så nøs hesten, og så nøs den ut Tommeliten, for han hadde satt seg i det ene neseboret på den. Moren tok ham nå og puttet ham i en pose, hun visste ingen annen råd, for hun kunne skjønne han ikke kunne bryte arta.

Da de kom til kongsgården, så ble det snart trolovelse, for prinsessen syntes han var en vakker liten gutt, og det varte ikke lenge før det ble bryllup heller.

Da de skulle til med middagen i bryllupsgården, så satt Tommeliten til bords ved siden av prinsessen; men han var verre enn ille stelt, for da han skulle til å ete, kunne han ikke nå opp, og han hadde visst ikke fått matbeten, hadde ikke prinsessen tatt og hjulpet ham opp på bordet. Nå gikk det både godt og vel, så lenge han kunne ete av tallerkenen; men så kom det inn et stort grautfat, det kunne han ikke nå opp i; men Tommeliten visste råd, han satte seg på kanten. Men så var det et smørøye midt uti fatet; det kunne han ikke rekke, og så måtte han sette seg utpå kanten av smørøyet; men rett som det var, kom prinsessen med en stor skje og skulle dyppe en dyktig grautbete i smøret, og så kom hun nær Tommeliten, så han dumpet uti og druknet i smørøyet.

Mumle Gåsegg

Det var engang fem kjerringer som gikk på en åker og skar; alle var de barnløse, og alle ønsket de at de hadde seg et barn. Rett som det var, fikk de se et urimelig stort gås-egg, mest så stort som et mannshode.

"Jeg så det først," sa den ene.

"Jeg så det liksom tidlig som du," skrek den andre.

"Jagu vil jeg ha det, for jeg var den første som så det," svor den tredje. Slik drev de på, og ble så usams om egget at de nesten ville i luggen på hverandre.

Men så ble de forlikt om at de skulle eie det sammen alle fem, og så skulle de legge seg på det, som gåsa gjør, og klekke ut gåsungen. Den første ble liggende i åtte dager, og ruget og latet seg og gjorde ingen ting; imens måtte de andre trøle for føa både til seg og henne. Det tok en av dem til å gi henne fantord for.

"Du kom ikke ut av egget før du kunne pipe, du heller," sa hun som lå og ruget; "men dette tror jeg det snarere blir folk av, for jeg tycker det mumler: "Sild og velling, graut og mjølk" inni det alt i ett," sa hun; "nå kan du ligge i åtte daer, så skal vi byttes til å slepe føa i deg."

Da den femte også hadde ligget i åtte dager, hørte hun tydelig det var en unge inni egget, som skrek på "sild og velling og graut og mjølk", og så pikket hun hull på det; men istedenfor en gåsunge kom det ut en folkeunge, så fælselig stygg var han, med stort hode og liten skrott, og det første han skrek på, da han kom ut, var "sild og velling og graut og mjølk". Så kalte de ham Mumle Gåsegg.

Så stygg som han var, så var de enda glad i ham i førstningen; men det varte ikke lenge før han ble så grådig at han åt opp all den mat de hadde. Når de kokte seg et vellingfat eller en grautgryte som de tenkte de skulle ha nok av alle seks, så hvelvet ungen det i seg alt i hop. Så ville de ikke ha ham lenger. "Jeg har ikke kjent meg mett noe mål siden denne byttingen krøp ut av eggeskallet," sa en av dem, og da Mumle Gåsegg hørte at de andre samstemte i dette, så sa han han kunne gjerne reise sin vei; trengte ikke de til ham, så trengte ikke han til dem, og dermed strøk han av gårde.

Langt om lenge kom han til en bondegård, som lå i et steinlende, og spurte etter tjeneste; der trengte de til en arbeidskar, og kallen satte ham til å sanke stein av åkeren. Ja, Mumle Gåsegg hentet stein av åkeren, og tok dem så store at det var mange hestelass i dem, og enten det var stort eller smått, så stakk han det i lommen sin. Det varte ikke lenge før han var ferdig med det arbeidet, og så ville han vite hva han skulle gjøre mer.

"Du får plukke ut den steinen av åkeren," sa mannen; "du kan da ikke være ferdig før du tar på, veit jeg."

Men Mumle Gåsegg tømte lommene sine, og kastet steinen i en haug. Da fikk kallen se at han var ferdig med arbeidet, og skjønnte han fikk være vår med ham som var så sterk. Han fikk komme inn og få seg mat, sa han. Det mente Mumle Gåsegg også, og han åt alene det som var laget til husbondsfolk og tjenere, og enda var han ikke halvmett.

Det var kar til arbeidsmann, men det var farlig kar til å ete også, for det var ingen bunn i ham, mente bonden. "Slik en arbeidsmann kunne ete en stakkars bonde fra gård og grunn før en visste ordet av det," sa han.

Han hadde ikke mer arbeid til ham; det var best han gikk til kongsgården.

Mumle Gåsegg strøk til kongen, og fikk tjeneste med én gang; i kongsgården var det nok med mat og arbeid. Han skulle være visergutt og hjelpe jentene å bære ved og vann og gjøre annet småarbeid.

Så spurte han hva han skulle gjøre først.

Han fikk ta seg til å knerte litt ved så lenge, sa de.

Ja, Mumle Gåsegg til å knerte og hugge så flisene spraket omkring ham; det varte ikke lenge før han hadde hugget opp alt som var der, både av vedfang og tømmer, både sagstokker og emningsved, og da han var ferdig med det, kom han og spurte hva han skulle ta på med nå.

"Du kan hugge fra deg veden nå," sa de.

"Det er ikke mer å hugge av," sa Mumle Gåsegg.

Det var uråd, mente gårdsfuten, og så ut i skålen. Men jo, Mumle Gåsegg hadde hugget opp alt i hop; det var blitt ved både av sagstokker og langtømmer. Dette var harmelig, syntes han, og så sa han han ikke skulle få smake mat, før han hadde vært til skogs og hugget liksom mye tømmer som det han hadde fliset opp til ved.

Mumle Gåsegg til smia, og fikk smeden til å hjelpe seg å lage øks av femten våger jern. Så fór han til tømmer-skogen og tok til å snauhugge; det strøk med både bjelkegraner og mastefuruer, alt han fant, både på kongens teig og på granneteigen; han hverken kvistet eller toppet, så det ble liggende som etter et vindfall. Så la han et dugelig lass på sleden og satte alle hestene for; men de kom ikke av flekken med det lasset, og da han tok dem i hodet og ville få det på glid, dro han hodene av; så veltet han hestene ut av skjækene opp i marka, og dro fram lasset alene.

Da han kom fram til kongsgården, sto kongen og tømmerfuten hans i svalen og skulle ta imot ham, for det han hadde fare så ille med skogen -tømmerfuten hadde vært borti der og sett på det. Men da Mumle Gåsegg kom dragende hjem med halve tømmer-skogen, ble kongen både arg og redd, og så tenkte han han fikk vel fare varlig med ham, siden han var så sterk.

"Det var ovleg til arbeidsmann," sa kongen; "men hvor mye eter du om gangen?" sa han, "for nå er du vel sulten."

Når han skulle ha en dugelig graut, gikk det med tolv tønner mjøl, sa Mumle Gåsegg; men når han hadde fått den til livs, kunne han trøyte en stund òg.

Det tok tid å få kokt slik en graut, og imens skulle han dra inn litt ved til kokka. Han la hele vedhaugen på en slede, men da han skulle gjennom døren med den, var han uvøren igjen. Huset kom så rent av lage at det ga seg i alle laft, så nær var det at han hadde dratt hele kongsgården over ende. Da det led til at maten var ferdig, sendte de ham ut til å rope inn folkene. Han ropte så det svarte i alle berg og åser; men de kom ikke fort nok, tykte han; så ble han usams med dem og slo i hjel tolv.

"Han slo i hjel tolv," sa kongen, "og han eter for mange ganger tolv, men hvor mange arbeider du for?"

"Det er for mange ganger tolv det òg," sa Mumle.

Da han hadde fått mat, skulle han på låven og treske; så tok han unna mønsåsen og gjorde slagvoll av, og da taket ville til å falle ned av dette, tok han en stor bjelkegran, så kvistet som den var, og

satte til mønsås, og så tresket han lo og halm og høy om hverandre. Det gikk på skade, for agnene føk omkring ihopes, og det sto som en sky over hele kongsgården.

Da han nesten hadde gjort fra seg treskingen, kom det fiender i landet, så det skulle bli krig. Så sa kongen til ham at han fikk ta folk med seg, reise i veien, og ta imot fienden og krige; for han tenkte de slo ham vel i hjel. Nei, folk ville han ikke ha skulle tynes, han ville slåss alene han, sa Mumle Gåsegg.

Dess bedre er det, dess før blir jeg kvitt ham, tenkte kongen.

Men en dyktig klubbe måtte han ha.

De sendte bud til smeden; han smidde en på fem våger. Den kunne være bra til å knekke nøtter med, sa Mumle Gåsegg. Så smidde han en på femten våger; den kunne være god til å plugge sko med, sa Mumle. Ja, større kunne ikke smeden smi den med sine folk. Så la han til smia sjøl, Mumle Gåsegg, og laget en klubbe på femten skippund, og den måtte det hundre mann til åvende på stedet. Den syntes Mumle Gåsegg kunne gjøre det til nød. Så måtte han ha en nisteskrepp; den gjorde de av femten oksehuder og stappet den full av mat, og så lakket han nedover bakken, med skreppen på ryggen og klubben på nakken.

Da han kom så langt at krigsfolkene fikk se ham, sendte de ut én som spurte om han ville ta imot dem.

"Bi bare til jeg får ett," sa Mumle Gåsegg, og slengte seg i bakken og satte seg til å ete bak den store matskreppen.

Men de kunne ikke bie, de ga seg til å skyte på ham med én gang, så det både regnet og haglet med riflekuler.

"Denne krekebæra meter jeg ikke," sa Mumle Gåsegg, og la til å ete enda mer; det bet hverken bly eller jern på ham, og matskreppen sto framfor ham og tok av for kulene, som en hel voll.

Så tok de på å kaste bomber og skyte med kanoner. Han gren litt for hver trykk han fikk.

"Å det nauer ikke," sa han. Men så fikk han en bombe i vrangstrupen.

"Tvi!" sa han og spyttet den ut igjen, og så kom det en lenkekule og gjorde vei i smør-esken, og en annen tok matbeten bort mellom fingrene på ham.

Da ble han arg, reiste seg, tok storklubben og slo i bakken, og spurte om de ville ta maten av munnen på ham med blåbæra som de blåste ut av de grove pusterørene. Han slo noen slag til, så det ramlet i berg og åser, og fienden spratt til værs som agner, og så var det ute med den krigen.

Da han kom hjem igjen og ville ha mer arbeid, ble kongen rent ille ved, for nå tenkte han han skulle ha vært kvitt ham. Han visste ingen annen råd enn å sende ham til helvete.

"Du får fare til Gamle-Erik og kreve landskylden," sa han. Mumle Gåsegg av gårde, med skreppen på ryggen og klubben på nakken; han var ikke lenge om veien; men da han kom fram, var Gamle-Erik på overhøring. Det var ingen annen hjemme enn mor hans, og hun sa hun aldri hadde hørt tale om noen landskyld, han fikk komme igjen en annen gang.

"Ja, kom til meg imorra!" sa han; det mente han skulle bli løgn; hadde han kommet dit, fikk han bli der, og landskylden skulle han ha med, han hadde tid til å vente. Men da han hadde ett opp nisten

sin, ble tiden lang for ham, og så krevde han landskylden av gamlemor igjen, og sa, nå skulle hun ut med den.

Nei, det ville hun ikke; det sto fast som gamlefurua, sa hun, og den sto utenfor porten til helvete, og var så stor at femten mann kunne knapt favne om den. Men Mumle fór opp i toppen på den og snodde og vred den som en vidjekvist, og spurte om hun ikke ville svare landskylden nå.

Jo, så torde hun ikke annet, og fant i hop så mange skillinger som han trodde seg til å bære i storskreppen. Så fór han på hjemveien med landskylden, og straks han hadde reist kom Gamle-Erik hjem. Da han hørte det at Mumle hadde strøket av gårde med storskreppen full av penger, dengte han først mor si, og satte så etter ham og skulle ta ham på spranget. Og han kom innpå ham også, for han rente tomreipes og vinget iblant, og Mumle måtte holde seg til marken med den tunge skreppen sin; men da Gamle-Erik var i hælene på ham, tok han på å hoppe og springe det beste han orket, og da holdt han klubben bak, for å verge seg mot ham. Og slik gikk det; Mumle holdt i skaftet, og Gamle-Erik kavet etter klubben, til de kom til en dyp dal; der sprang Mumle fra den ene bergtoppen over på den andre, og Gamle-Erik var så het til å sette etter, at han rente like imot klubben og datt ned i dalen og brøt av den ene foten sin - der lå han.

"Der har du landskylden," sa Mumle Gåsegg, da han kom til kongsgården, og slengte pengeskreppen bort til kongen så det braket i svalen.

Kongen takket og låt vel, og lovet ham både god lønn og hjempass, om han ville ha det; men Mumle Gåsegg ville bare ha mer arbeid.

"Hva skal jeg gjøre nå?" sa han.

Ja, da kongen fikk tenkt seg om, så sa han at han fikk reise til bergtrollet som hadde tatt bestefarssverdet hans, på det slottet han hadde ved sjøen, dit ingen torde komme.

Mumle fikk med seg noen nistelass i storskreppen, og fór i veien igjen, og han gikk både langt og lenge, over skog og fjell og ville heier, til han kom til noen store berg, der trollet skulle være som hadde tatt bestefarssverdet til kongen.

Men trollet var ikke under bar himmel, og berget var lukket, så Mumle ikke var kar for å komme inn.

Så ga han seg i følge med noen steinbrytere, som holdt til på en fjellgård og lå og brøt stein oppe i disse bergene. Slik hjelp hadde de aldri hatt, for han brøt og slo i fjellet så berget revnet og storsteinen veltet utover som hus; men da han skulle hvile til middag og ta på det ene matlasset, så var det oppett alt sammen.

"Jeg bruker å ha god mathug sjøl," sa Mumle, "men den som har vært her, er verre til å ete, for han har ett bein også," sa han.

Så gikk det den første dagen, og det gikk ikke bedre den andre. Den tredje dagen la han i veien og skulle bryte berg igjen, og tok med det tredje matlasset, men da la han seg bak det, liksom han sov.

Rett som det var, kom det ut av berget et troll med syv hoder, og ga seg til å smatte og ete på maten hans.

"Nå er det laget til, nå skal jeg ete," sa trollet.

"Det skal vi knabbes om!" sa Mumle og slo med klubben så hodene trillet av det.

Så gikk han inn i berget som trollet var kommet ut av, og der inne sto en hest og åt av en tønne med gloende ildmørje, og bak den sto det en havretønne.

"Hvorfor eter du ikke av havretønna?" sa Mumle Gåsegg.

"Fordi jeg ikke er god for å snu meg," sa hesten.

"Jeg skal nok snu deg," sa Mumle.

"Slit heller av meg hodet," sa hesten.

Så gjorde han det, og da ble hesten til en vakker kar. Han sa han var bergtatt og omskapt til en hest av trollet, og han hjalp ham til å finne sverdet, som trollet hadde gjemt på sengebunnen, og oppi sengen lå gamlemor til trollet og snorksov.

Hjem igjen fór de til vanns, og da de var kommet utpå, kom gamlekjerringa etter. Hun kunne ikke nå dem; så ga hun seg til å drikke, og hun drakk så det minket og vannet falt; men havet rådde hun ikke med å drikke opp - så sprakk hun.

Da de kom til lands, sende Mumle Gåsegg bud at kongen skulle hente sverdet. Han sendte fire hester, nei de rugget det ikke; han sendte åtte, og han sendte tolv, men sverdet ble der det var, de orket ikke å flytte det av flekken. Men Mumle Gåsegg tok det alene og bar det fram.

Kongen trodde ikke sine egne øyne da han så Mumle igjen, men han låt vel og lovte både gull og grønne skoger; og da Mumle ville ha mer arbeid, sa han han fikk reise ut til trollslottet han hadde, det som ingen torde være på, der fikk han ligge til han hadde bygd bro over sundet, så folk kunne komme fram dit; var han god for det, skulle han lønne ham vel, ja gjerne gi ham datteren sin, sa han.

Ja, det skulle han være god for, mente Mumle Gåsegg.

Det hadde aldri noen kommet fra med livet; de som nådde så langt at de kom fram, lå der både drept og plukket så små som gryn, og kongen tenkte han aldri skulle se ham mer, når han fikk ham dit.

Men Mumle la i veien; han tok med seg nisteskreppen og en passelig vrang og vrien furukubbe, en telgjeøks, en blei og noen feitvedstikker, og så den vesle legdegutten i kongsgården.

Da han kom til sundet, gikk elven full av is, og var så stri som en foss; men han satte bena i bunnen og vasset fram, så han kom over til sist.

Da han hadde varmet og matstelt seg, ville han sove; men det varte ikke lenge før det ble slik brak og larm som de skulle snudd opp ned på hele slottet. Døren fór opp på vid vegg, og han så ikke annet enn en gapende kjeft fra dørstokken opp til dørbjelken.

"Der har du en jafs, smak på den," sa Mumle og kastet legdegutten i gapet. "La meg så se hva du er for en, kanskje det er kjens folk?"

Det var det; for det var Gamle-Erik som var ute. De tok til å spille kort; han ville vel friste å tjene igjen noe av den landskylden Mumle hadde truet av mor hans da han gikk på krav for kongen. Men hvorledes det gikk, så var Mumle den som vant, for han hadde satt kors på de beste kortene, og da han hadde vunnet av ham alt det han hadde på seg, måtte Gamle-Erik gi Mumle av det gullet og sølvet som var på slottet.

Rett som det var, gikk varmen ut for dem, så de ikke kunne skjelne kortene fra hverandre.

"Nå får vi hugge ved," sa Mumle, og hugg telgjeøksen i furukubben og drev inn bleien, men vriompeisen var vrang og ville ikke kløvne straks, enda Mumle bendte og brøt med øksen. "De sier du skal være sterk," sa han til Gamle-Erik; "spytt i neven, hugg klørne i, bend og bryt og la meg se hva du duger til!" sa han.

Erik gjorde så, og fór i sprekken med begge nevene og brøt alt han orket; men med det samme slo Mumle Gåsegg ut bleien, så satt Gamle-Erik i klemmen; siden prøvde han øksehammeren på ryggen hans. Gamle-Erik ba både tynt og vakkert at han skulle slippe løs, men det øret ville ikke Mumle Gåsegg høre på, før han lovte han aldri skulle komme dit og gjøre ufred mer; og så måtte han love at han skulle bygge bro over sundet, så folk kunne fare over til alle årsens tider, og den skulle være ferdig når isen var gått.

"Det var hardt," sa Gamle-Erik.

Men det var ingen annen råd; ville han løs, måtte han love det. Men han tinget på at han skulle ha den første sjel som fór over broen, den skulle være sundtollen.

Den skulle han ha, sa Mumle. Så slapp han løs og fór hjem. Men Mumle Gåsegg la seg til å sove på det, og han sov til langt utpå dagen.

Da kongen kom og skulle se om han var hakket eller om de bare hadde småplukket ham, måtte han vasse i penger, før han kom fram til sengen; de lå i dynger og sekker til langt opp på veggen, og i sengen lå Mumle og snorksov.

"Gud hjelpe både meg og datter mi," sa han, da han skjønnte Mumle var lys levende. Jo, allting var godt og vel gjort, det kunne ingen nekte; men det var ikke verdt å tale om bryllup før broen var ferdig, sa han.

En dag da, så sto broen der fullt ferdig, og Gamle-Erik sto på den og skulle ha tollen han hadde tinget på.

Mumle Gåsegg ville ha kongen med seg og prøve broen, men det hadde han ingen hug til. Så satte han seg sjøl opp på en hest, og slengte den digre kongsgårdsbudeia opp på sålknappen fremfor seg - hun så mest ut som en diger furukubbe - og så red han over så det dundret i broen.

"Hvor er sundtollen? Hvor har du sjela?" skrek Gamle-Erik.

"Hun sitter inne i denne furukubben; vil du ha den får du spytte i neven og ta den," sa Mumle Gåsegg.

"Nei, helles takk - tar hun ikke meg, tar ikke jeg henne," sa Gamle-Erik; "en klemme har du fått meg i, du skal ikke få meg i en til," sa han, og dermed fløy han like hjem til gamlemor si, og siden har han hverken vært hørt eller spurt der.

Men Mumle Gåsegg fór hjem til kongsgården og ville ha lønnen kongen hadde lovt ham, og da kongen vred seg for å gi ham den, og ville gå fra det han hadde lovt, sa Mumle at det var best han laget seg en dyktig nisteskrepp, så ville han ta lønn sjøl. Ja, det gjorde kongen, og da den var i stand, tok Mumle kongen ut på tråkka og ga ham en ordentlig trykk så han fór til vær. Nisteskreppen kastet han etter ham, så han ikke skulle være matløs, og er han ikke kommet ned igjen, så svever han mellom himmel og jord med matskreppen den dag i dag.

Den syvende far i huset

Det var engang en mann som var ute å ferdes. Så kom han langt om lenge til en stor og vakker gård; det var en herregård så gild at den gjerne kunne ha vært et lite slott. "Her skal det bli godt å få hvile ut," sa han ved seg selv, da han kom innenfor grinda. Tett ved sto en gammel mann med grått hår og skjegg og hugg ved. "God kveld, far," sa ferdesmannen; "kan jeg få lånt hus i natt?"

"Jeg er ikke far i huset," sa gamlingen; "gå inn i kjøkkenet og snakk til far min!"

Ferdesmannen gikk inn i kjøkkenet; der traff han en mann som var enda eldre, og han lå på kne fremfor peisen og blåste på varmen.

"God kveld, far, får jeg lånt hus i natt?" sa ferdesmannen.

"Jeg er ikke far i huset," sa den gamle; "men gå inn og snakk til far min; han sitter ved bordet i stua."

Så gikk ferdesmannen inn i stua og snakket til den som satt ved bordet; han var mye eldre enn begge de andre, og han satt og hakket tenner, ristet og skalv, og leste i en stor bok, nesten som et lite barn.

"God kveld, far, vil I låne meg hus i natt?" sa mannen.

"Jeg er ikke far i huset; men snakk til far min, han som sitter i benken," sa mannen som satt ved bordet og hakket tenner og ristet og skalv.

Så gikk ferdesmannen til ham som satt i benken, og han holdt på og skulle få seg en pipe tobakk; men han var så sammenkrøpen og ristet slik på hendene at han nesten ikke kunne holde på pipen.

"God kveld, far," sa ferdesmannen igjen. "Kan jeg få lånt hus i natt."

"Jeg er ikke far i huset," svarte den gamle sammenkrøpne kallen; "men snakk til far min, som ligger i senga."

Ferdesmannen gikk til sengen, og der lå en gammel, gammel kall, som det ikke var noe annet levende å se på enn et par store øyne.

"God kveld, far, kan jeg få lånt hus i natt?" sa ferdesmannen.

"Jeg er ikke far i huset; men snakk til far min, som ligger i vogga," sa kallen med de store øynene.

Ja, ferdesmannen gikk til vuggen; der lå en eldgammel kall, så sammenkrøpen at han ikke var større enn et spedbarn, og han kunne ikke skjønne at det var liv, på annet enn at det lå i halsen på ham imellom.

"God kveld, far, kan jeg få lånt hus i natt?" sa mannen.

Det varte lenge før han fikk svar, og enda lenger før kallen ble ferdig med det; han sa, han som de andre, at han var ikke far i huset, "men snakk til far min, han henger i hornet på veggen."

Ferdesmannen glante oppover veggene, og til sist fikk han øye på hornet også, men da han så etter han som hang i det, var han ikke annerledes å se til enn et fal som hadde lignelse av et menneskeansikt.

Da ble han så fælen at han skrek høyt: "God kveld, far! Vil I låne meg hus i natt?"

Det pep oppe i hornet som en liten talgtitt, og det var ikke mer enn så han kunne skjønne at det skulle være det samme som: "Ja, barnet mitt!"

Og nå kom det inn et bord som var dekket med de kosteligste retter og med øl og brennevin, og da han hadde spist og drukket, kom det inn en god seng med reinkalvs-feller, og ferdesmannen var nokså glad for det han langt om lenge hadde funnet den rette far i huset.

En prestehistorie

Det var en gang en prest som var så gjerrig at det var stygge ting, men rik var han, han hadde både hus i byen og gård på landet. En gang sendte han tjenestegutten avsted - det var en han nylig hadde fått - for han skulle hjelpe slåttefolkene, og drive på dem; men det kunne han gjerne latt være, for folkene drev seg selv de. Tidlig om morgenen ville de opp og ut. "Å nei da!" sa gutten, "la oss ligge; vi har ikke noe oppe i otta å gjøre."

"Å, huttetu gutt!" sa de andre; "nei, om vi tør ligge lenger, tenk så gjerrig som presten er, og så galen som han blir." "Pytt," sa gutten, "det skal jeg greie; jeg skal fri både dere og meg sjøl," sa han, og så fikk han dem til å ligge til dugurds, og til å dovne og late seg hele dagen utover. Om kvelden strøk gutten til byen igjen. Så hadde han en stor ny pengepung, og på hjemveien fant han et vepsebol; det tok han, og stappet pengepungen full med veps. Da han det hadde gjort, gikk han hjem til presten.

"Ja, nå har vi gjort slått som forslår," sa han; "vi har nesten gjort to dagers arbeid på én."

"Det var bra det," sa presten.

"Men da jeg gikk over brua, fant jeg en pengepung mett med sølvpenger," sa gutten.

"Den er min!" sa presten.

"Ja, ja, men er den ikke prestens med rett og riktighet, så gi hver skilling som i pungen er, må bli til veps, og hvert strå som vi har slått i dag, må reise seg igjen imorra," sa han, og dermed la gutten pungen på bordet og gikk.

Presten tok og lukket opp pungen; men ikke før hadde han fått den opp, før vepsen yrte ut og surret omkring ham. Det var fælt til kar, tenkte presten, og så tok han til å grunde på dette. Dagen etter torde han ikke vekke gutten, men han sendte av gårde en tjenestejente; hun skulle se etter om slåttene hadde reist seg. Da hun kom ut til gårdene, var det med det samme solen spratt, og etter som den steg, tok den tette enga på å reise seg etter natteduggen. Jenta fløy tilbake igjen det forreste hun vant. "Da jeg kom litt frammafor løa, så tok slåttene på å reise seg, og nå står enga som det aldri hadde vært lå på den," sa hun.

Berthe Tuppenhaugs fortellinger

Mikkel rev var ringet og skutt; hans gravøl ble drukket hos lensmannen og feiret med en polskpas om aftenen. I betraktning av dagens møye, den høstede heder og de tre fjerdingen jeg hadde hjem, fikk vi lov å dra hver til vårt klokken litt over elleve, og lensmannen tilbød meg ovenikjøpet hest. Det var et tilbud all ære verd, men da kjøreveien var dobbelt så lang, foretrakk jeg å gå som jeg var kommet, like til og på ski. Med revebelgen og børsen på nakken og skistaven i hånden gled jeg avsted. Skiføret var ypperlig: det hadde vært solskinn om dagen, og aftenkulden hadde lagt en lett skare på den dype sneen, månen sto blank på himmelen, og stjernene tindret. Hva kunne jeg forlange mere? Det gikk strykende utover bakkene, bortover slettene og gjennom lundene med de søyleranke bjerker, hvis kroner dannet luftige, tindrende sølvorskupler; under dem satt uglene og fortalte redde historier ut i den stille natt. Haren skrek hutetutu over februarulden og den fæle uglesnakk; reven var ute på forlibte eventyr, skjentes med sine rivaler og utstøtte hånende skrik.

Jeg måtte holde meg på siden av bygdeveien et stykke; her kom en finnmutar i smalslede etter meg. Da han av børsen og jaktbyttet jeg bar kunne se jeg var jeger, ga han seg i snakk med meg, og sa at når jeg skyndte meg nedover til elven, ville jeg visst kunne treffe en gråbeinflokk; for just som han kom opp på bakkene ved sundet, strøk den oppefter isen. Med takk for underretningene satte jeg av sted og kom frem på en pynt. Et granholt strakte seg herfra like ned i elven, og hindret den fri utsikt til den. Ulvene så jeg ikke. Jeg lot det imidlertid stå til utover; det gikk susende i skyggen av granholtet, og orekrattet dasket meg om ørene; men under den pilsnare fart var det ikke mulig å skjelne noen gjenstand, og før jeg visste ordet av det, tørnet jeg voldsomt mot en stubbe, brakk den ene skien og lå på hodet begravd i sneen. Da jeg skulle reise meg, gjorde det så ondt i den ene foten at jeg nesten ikke kunne trå på den; jeg måtte kravle om på knærne en stund og fant endelig børsen igjen under sneen med begge pipene fullstappet. Neppe hadde jeg lagt meg i bakhold nede ved bredden av elven, før ulveflokket kom luntende oppefter isen; det var fem i alt. Jeg ventet med jegerens utålmodighet; på førte skritt la jeg til øyet og trykket løs, først det ene løpet, det klikket, så det andre, det brente for; og da skuddet langt om lenge gikk av, slo rennekulene i grantoppene på den andre siden av elven, og ulvene strøk avsted i fullt firsprang med halen ende ut.

Ergerlig reise jeg meg, i foten verket det enda heftigere, og med børsen som støttestav slepte jeg meg ut på elven for å se hvor jeg egentlig var. Til min glede steg en røksøyle opp over tre-toppene på den andre siden, og jeg så et tak mellom granene; jeg kjente meg igjen: det var Tuppenhaugen, en plass under gården hvor jeg hørte hjemme. Med megen møye krøp jeg opp den bratte, mere enn et par hundre skritt lange bakken, men da hadde jeg også den tilfredsstillende å se skinnet av et dyktig bål fra skorstenen lyse ut gjennom vinduet. Jeg hinket frem til døren, lettet på klinken og gikk inn som jeg var, aldeles overpudret av sne.

"Kors i Jesu Kristi navn, hvem er det da?" sa gamle Berthe forskrekket og slapp et spekelår hun satt på peiskrakken og snittet.

"God kveld, bli ikke redd; du kjenner vel meg, Berthe?" sa jeg.

"Å, er det studenten, som er så seint ute; jeg ble riktig ganske fælen; han er så kvit av snø, og det er høgstnattes," svarte gamle Berthe Tuppenhaug og reiste seg. Jeg fortalte om uhellet og ba henne vekke en av guttungene og sende ham opp til gården etter hest og slede.

"Ja, er det ikke som jeg sier, at gråbein hevner," mumlet hun ved seg selv. "De ville ikke tru det, da de gjorde manngard etter den, og han Per braut beinet forrige året; nå kan han se, joggu den hevner da!"

"Å, ja," sa hun og gikk hen til sengen i kroken, hvor familien lå og snorket i kor, "de har nå kjørt tømmer fra elva i disse dager de nord i garden, så det er framkommelig over engene. Vesle-Ola, stå opp, du skal etter hest til studenten! Vesle-Ola da!"

"Hå?" sa Vesle-Ola gjennom nesen, og kastet på seg. Han hadde et altfor godt sovehjerte til å la seg anfekte av så lite, og det gikk en hel evighet med øyengniding og gjesp og gap og bakvendte spørsmål til han fikk viklet seg ut av de sammenflokede massene i sengen, kom i bukser og trøye, og riktig forsto hva det egentlig var han skulle gjøre. Løftet om en drikkeskilling lot imidlertid til å klarne begrepene og marte tilmed bort frykten for å gå forbi bjerken som Ole Askerudsbråten hadde hengt seg i. Under forhandlingene mellom den hvithårete Vesle-Ola og Gamle-Berthe gjorde jeg meg kjent med stuens inventar av vever, rokker, kubbestoler, limer, bøtter og halvferdige økseskaft, med hønsene på vaglen bak døren, den gamle musketten under taket, og slindene som sukket under en byrde av dampende hoser, foruten tusen andre ting, som jeg ikke skal trette leserne med å oppregne.

Da gutten endelig var kommet av sted, satte Berthe seg bort på peiskanten. Hun var helligdagspyntet, det vil si, hun var iført den drakten som var brukelig blant gamle folk i hennes hjembygd Hadeland, hun var kommet over til Romerike derfra: en blå trøye, kantet med vevede bånd, sort foldet stakk, lue med skruv og nakketufse. Skarpe, rappe, litt skjeve øyne, fremstående kinnben, en bred nese og gulbrun hudfarge ga Berthes ansikt et fremmed, østerlandsk, nesten hekseaktig uttrykk, og det var da heller ikke å undres over; for hun var den fremste signekjerring på lang lei.

Jeg undret meg over at hun var oppe ennu, og spurte om hun ventet fremmede, siden hun hadde kisteklærne på.

"Nei, det gjør jeg nok ikke," svarte hun, "men jeg skal si studenten det at jeg har vært oppe i Ullensokn og målt ei kjerring for mosott; og derfra blei jeg henta til en unge som hadde svekk, og den ungen måtte jeg støype over først; og rett nå for litt sia kom jeg heim, enda de kjørte meg like til gjestgiveren."

"Men når jeg tenker meg om, så kan du visst også gjøre åt for vred, Berthe?" sa jeg så alvorlig som mulig.

"Å ja, jeg kan nok gjøre åt for vred; for Siri Nordigarden hun blei da ikke bra før jeg kom, enda både doktoren og mor Nedigarden kulka med beinet hennes," sa hun med et fult trekk om munnen; "og hvis studenten trur på det," vedble hun med et tvilende blikk, "så kunne det nok ikke skade å lese i en tår brennevin og ha på."

"Les du over brennevinet og kom med det, det vil sikkert gjøre godt," sa jeg, for muligens å bli innviet i en eller annen av signekunstens hemmeligheter. Berthe hentet en undersetsig blå lerke og et brennevinsglass med trefot borte i det blommede skapet, skjenket i akevitten, satte glasset ved siden av seg på peishyllen, knappet snesokken opp og hjalp av meg skoen. Så begynte hun å korse og hviske ned i brennevinet; men da hun selv var temmelig døv, lempet hun ikke stemmen efter min høreevne, og følgelig hørte jeg hele formularen:

"Jeg red meg en gang igjennom et led, så fikk min sorte fole vred; så satte jeg kjød mot kjød og blod mot blod, så ble min sorte fole god."

Nu ble stemmen hennes borte i en utydelig hvisking. Enden på visen var et gjentatt "tvi!" som sendtes ut mot alle verdens fire hjørner.

Under besvergelsens hete hadde hun reist seg; nu satte hun seg igjen på peiskanten. Det kolde, fordampende brennevinet hun helte ut over min hete, hovne fot, brakte en behagelig kjøling.

"Jeg synes alt det hjelper, Berthe," sa jeg; "men si meg, hva var det egentlig for noe du leste i brennevinet?"

"Nei, om jeg det tør si, for han kunne gjerne sladre på meg både til presten og til doktoren," sa hun med et polisk grin, som skulle antyde at hun ikke brydde seg stort om noen av dem; "og den som lærte meg det," ble hun ved, "han måtte jeg love jeg aldri skulle lære det til noe kristent menneske uten mitt eget blod, og det har jeg svoret på så stygt at Gud la meg aldri komme til å sverje så stygt."

"Så kan det jo ikke nytte å spørre om det, Berthe," sa jeg; "men det er vel ingen hemmelighet hvem du har lært den kunsten av, det var vel en dyktig signekall?"

"Ja, det kan han tru; det var riktig signekall det; det var han morbror Mads i Hurdalen," svarte hun. "Han kunne både signe og måle og gjøre åt for vred og verk, og stemme blod og støype og vise igjen, og det var ikke fritt for at han kunne trolle litt og gjøre vondt også. Han har lært meg opp. Men så klok han var, så kunne han ikke hytte seg sjøl for trolldom likevel."

"Hvordan det? Ble det trollet på ham da? Ble han forgjort?" spurte jeg.

"Nei, det blei han nok ikke," svarte Berthe. "Men det hendte han noe, og sia var han riktig som spytta på; ja, han var huldrin i lange tider. Studenten trur nå vel ikke det er sant," sa hun med et forskende øyekast; "men det var morbror min, og jeg har hørt han har fortalt det og svoret på det var sant, over hundre ganger.

Morbror Mads han budde på Knae i Hurdalen. Han var ofte ute i fjellet og hogg ved og tømmer, og når han var ute, så hadde han alltid for skikk å ligge der også; han bygde seg ei barhytte, gjorde opp en nying frammafor, og der låg han og sov om natta. En gang var han såleis ute i skogen, han og to til: rett som han hadde hogd ned en svær stokk og satt og kvilte seg litt, så kom der et garnnøste trillende nedover ei flat berghelle, like fram til føttene hans. Han syntes det var underlig det; ikke torde han ta det opp, og det hadde nok vært godt for han, om han aldri hadde gjort det heller. Men dermed såg han opp, for han ville se hvor det kom fra. Jo, oppe på berget satt ei jomfru og sydde, og hun var så deilig og fin, at det skinte av henne.

"Ta hit det garnnøstet du," sa hun. Ja, han gjorde så, og han blei stående der lenge og såg på henne, og han kunne slett ikke bli kei av å se, så lekker syntes han hun var. Til sist måtte han ta øksa og til å hogge igjen; og da han hadde hogd ei stund og han så skotta opp, var hun borte. Han tenkte på dette heile dagen; han syntes det var rart, og han visste ikke hva han skulle meine om det. Men så om kvelden da de skulle legge seg, han og kameratene, ville han endelig ligge imellom; men det hjalp ikke stort, skal jeg tru; for da det leid på natta, kom hun og tok han, og han måtte følge med, enten han ville eller ikke. Så kom de inn i fjellet, og der var allting så gildt at han aldri hadde sett så gildt før, og han kunne aldri fullt få sagt hvor gildt det var. Der var han hos henne i tre døgn. Da det leid litt ut på den tredje natta, vakna han, og da låg han mellom kameratene sine igjen. De trudde han var gått heim etter mer niste, og det sa han til dem han hadde gjort også. Men han var ikke riktig sia; rett som han satt, så gjorde han noen sprang og flaug av sted; han var huldrin, skal jeg si.

Men så var det ei god stund baketter, han holdt på å kløye gjerdefang oppe i marka. Just som han sto og hadde drevet en blei inn i en stokk, så der var en sprekk langs etter den, så kom kjerringa hans med middagsmaten til han, syntes han; det var rømmegraut, og den som feit var, og den hadde hun i et spann så blankt at det skinte som sølv. Hun satte seg ned på stokken, mens han la fra seg øksa og satte seg på en stubbe tett ved; men i det samme såg han, at hun putta ei lang kurumpe ned i

sprekken. Nå kan en nok vite det at han ikke rørte maten; men han satt og lirka og lea til han fikk bleien ut, så stokken kneip til og rumpa satt i klemma, og så skreiv han Jesu navn på spannet. Men da kan det vel hende hun fikk føtter: hun fór opp så brått at rumpa rauk tvert av og blei sittende igjen i stokken, og borte var hun; han såg ikke hvor det blei av henne. Spannet og maten det var ikke annet enn en barksrukke med noe kumøkk i. Sia torde han nesten aldri gå ut i skogen, for han var redd hun skulle hevne seg.

Men en fire, fem år deretter så var det blitt en hest borte for han, og han måtte sjøl ut og leite. Rett som han gikk i skogen, så var han inne i en hytte hos noen folk; men han hadde ingen greie på hvorledes han kom der; på golvet gikk ei stygg kjerring og stelte, og borte i en krok satt en unge, som vel kunne være så en fire år. Kjerringen tok ølkanna og gikk hen til ungen med: "Gå nå bort," sa hun, "og by far din en drikk øl." Han blei så forferda at han tok til beins, og sia har han hverken hørt eller spurt henne eller ungen; men rar og suset var han alltid."

"Ja, han må jo ha vært en tulling den Mads Knae, Berthe," sa jeg, "og noen dugelig signekall kan han ikke ha vært, siden han ikke kunne hytte seg bedre. Forresten var det artig nok med det grå garnnøstet." Det mente Berthe også, men slik signekall som Mads Knae fantes ikke på lang lei. Mens vi satt og pratet om dette, ba jeg Berthe gi meg jakttasken min, og da jeg hadde stoppet meg en pipe, rakte hun meg en brennende stikke og begynte på en ny fortelling, som jeg hadde hørt hun skulle kjenne.

"Det var en sommer for lang, lang tid sia, de låg til seters med krøttera fra Melbustad oppe på Halland^[1]. Men de hadde ikke lenge ligget der, før krøttera tok til å bli så urolige at det var reint umulig å styre dem. Det var mange jenter som prøvde å gjete, men det blei ikke bedre, før der kom ei festepike, og hennes festerøl hadde de nylig drukket. Da blei de rolige med ett, og det var ingen sak å gjete lenger. Hun blei deroppe aleine og hadde ikke noe anna liv hos seg enn en hund. Som hun satt i setra en ettermiddag, tykte hun at kjæresten hennes kom og satte seg hos henne og begynte å tale om, at nå skulle de til å holde bryllup. Men hun satt ganske stille og svarte ingenting; for hun syntes hun blei så rar av seg. Litt om litt kom det flere og flere folk inn, og de begynte å dekke opp bord med sølvtøy og mat, og brurepiker bar inn krone og stas og en gild brurekjole, som de kledde på henne, og krona satte de på hue, som de brukte den gang, og ringer fikk hun på fingrene.

Alle de folka som var der, syntes hun også hun kjente; det var gardkjerringer og det var jenter som var jamningene hennes. Men hunden hadde nok merka der var noe galt på ferde. Den satte av sted ned til Melbustad, og der knistra og gjødde den og lot dem ikke ha fred, før de fulgte den tilbake igjen.

Gutten som var kjæresten hennes, tok da rifla si og gikk oppover til setra; da han kom på vollen, så sto der fullt av oppsala hester rundt omkring. Han lista seg bort og skottet gjennom en gløtte på døren, og så de satt derinne alle sammen. Det var greitt å skjønne at det var trollskap og underjordiske, og så fyrte han av børsa over taket. I det samme flaug døra opp, og det ene grå garnnøstet større enn det andre kom farende ut og surra om beina på han. Da han kom inn, satt hun der i full brurepynt, og så nær var det at der bare mangla en ring på lillefingeren, før hun hadde vært fullferdig.

"Men i Jesu navn, hva er her på ferde?" spurte han, da han såg seg om. Alt sølvtøyet sto på bordet ennå; men all den deilige maten var blitt til mose og sopp og kumøkk og paddar og loppetusser og anna slikt.

"Hva betyr alt dette?" sa han, "du sitter jo pynta her som ei brur?"

"Kan du spørre om det?" sa jenta. "Du har jo sittet her og talt til meg om bryllup i heile ettermiddag."

"Nei, nå kom jeg," sa han; "men det må vel ha vært noen som har tatt på seg min liknelse."

Da begynte hun også å komme til seg sjøl igjen; men hun blei ikke ganske riktig før lang tid etter, og hun fortalte at hun syntes grannligelig at både han og hele skyldskapet og granneskapet hadde vært der. Han tok henne straks med ned til bygda, og for at det ikke skulle komme mere fanteri til henne, holdt de bryllup med det samme, og mens hun ennå hadde brurestasen til de underjordiske. Krona og heile stasen blei hengt opp på Melbustad, og den skal være der den dag i dag er." -

"Dette har jeg hørt skal være hendt i Valdres, Berthe," sa jeg.

"Nei, dette er hendt således som jeg sier på Halland," sa hun, "men da jeg var heime, hørte jeg en valdris fortalte noe som var hendt der, og det var så som jeg nå skal fortelle.

Der var ei jente fra en gard oppe i Valdres ensteds, som hette Barbro, og hun lå til seters i fjellet. En dag hun satt og stelte, så hørte hun med ett det ropte borte i en haug:

"Kong Håken, kong Håken! -"

"Ja," skreik kong Håken, så det ljoma i alle haugene.

"Kong Håken, min sønn, vil du gifte deg?" ropte det langt borte i en haug.

"Ja, det vil jeg," sa kong Håken, "når jeg kan få henne Barbro som går og steller borte i setra, så -"

"Å ja, det skal nok gå an," hørte Barbro det sa, og hun blei så fælen at hun ikke visste hva hun skulle gjøre av seg.

Rett som det var, så kom der inn den ene etter den andre med mat og drikke på sølvfat og i sølvkrus, og med kjole og brurestas, med kroner og søljer, og de ga seg til å dekke bordene, pynte henne til brur, og hun syntes hun ikke kunne sette seg imot det heller.

Denne jenta hadde også en kjæreste, og han var på skytteri i fjellet. Men der kom sånn en angst på han, at han syntes han måtte og han skulle til setra igjen. Da han kom fram imot den, sto der så fullt av svarte hester med gammeldagse saler og ridegreier, så han straks kunne skjønne hva som var på ferde. Han lista seg bort til en glugge og skotta inn; der så han heile brurefølget: Kong Håken var brudgom, og brura var pynta.

"Ja, nå veit jeg ikke der er anna igjen enn å vrenge øynene på henne," sa ei av brurepikene.

Da syntes gutten det kunne være på tide å legge seg imellom, så tok han en arvesølvknapp og la i rifla og skaut kong Håken, så han falt. Med det samme fór alle brurefolkene ut og tok kong Håken og bar han mellom seg. Maten blei til trollkjerringspy og til ormer og paddar, som hoppa bortover og gjømte seg i hòla. Det eneste som blei igjen, det var brurestasen og et sølvfat, og det skal finnes på garden den dag i dag." -

Berthe fortalte ennu mange historier. Omsider knirket sneen under sleden, og hesten prustet for døren. Jeg stakk til Berthe noen skillinger for kur og pleie, og et kvarters tid senere var jeg hjemme. Eddikomslag og koldt vann gjorde foten snart god; men da Berthe kom opp i kjøkkenet på gården og pukket på sine kunster og ville tilegne seg æren for min hurtige helbredelse, kunne barna ikke holde seg; de skralte i øret på henne signeverset, som jeg hadde lært dem, og spurte om hun syntes en tår brennevin og slikt sludder kunne hjelpe for vred. Dette gjorde henne mistroisk; skjønt hun

fortalte meg mang en vidunderlig historie efter den tid, og uaktet jeg hverken sparte list eller overtalelser, så lyktes det meg aldri siden å få Berthe Tuppenhaug til å lette på fliken av det Isissløret som hun tilhyllet målingens, støpingens, åtgjøringens og signekunstens dunkelheter med.

[1] Hadeland.

Reve-enka

Det var engang en rev og en revefrue, som bodde langt inne i skogen i revehuset. De var venner og vel forlikt, og levde godt i hop, som parfolk kan gjøre. Men så var det en dag reven hadde vært i hønsehuset til bonden, og der åt han rubb og stubb, og det var for mye for ham. Så ble han syk og døde; og alt det revemor sørget og gråt, så hjalp det ikke, han var død og ble død.

Men da han var kommet godt i jorden, og gravølet vel var over, så tok det på å komme friere til enka. Om lørdagskvelden banket det tre slag i døren til revehuset. "Å gå ut, du Korse, og se hva det er," sa reve-enka; hun hadde ei kjetta til tjenestejente, og hun hette Korse. Da jenta kom ut, så sto det en bjørn på tråkka.

"Godkveld," hilste bjørnen.

"Godkveld igjen," sa Korse.

"Er reve-enka hjemme i kveld?" spurte han.

"Hun sitter inne," svarte jenta.

"Hva tar hun seg til i kveld,

låter hun ille eller vel?" spurte bjørnen.

"Hun sørger over husbonds død

og gråter nesa sår og rød - hun vet ikke sin arme råd hun," sa kjetta.

"Be henne ut å gå

skal hun få et godt råd!" sa bjørnen.

Da kjetta kom inn, spurte matmoren:

"Hvem er det som tasser og banker på,

så jeg ikke må kveldsro få?"

"Det er frierne dine," svarte kjetta; "jeg skulle be deg ut å gå, skulle du få et godt råd."

"Hva lett har kufta?" spurte revefruen.

"Ven vakker brun," svarte jenta; "svær kar og kvast syn," sa hun.

"La 'n gå, la 'n gå! Jeg trenger ikke hans råd."

Korse gikk bort og gløttet på døren og sa:

"Hun ber deg heimatt gå, hun vil ikke ha noe råd."

Ja, så var det ikke annet for, bamsen måtte snu og fare sin vei, dit han kom fra.

Neste lørdagskvelden banket det på igjen. Den gangen sto en ulv utenfor.

"Godkveld," sa ulven, "er reve-enka hjemme?"

Jo, hun var da det.

"Hva gjør hun i kveld, låter hun ille eller vel," spurte han.

"Å, hun vet ikke sin arme råd," svarte jenta; "hun gråter nesa sår og rød, hun sørger over husbonds død."

"Be henne ut å gå, skal hun få et godt råd," sa gråbeinen.

"Hvem er det som flyr og banker på, så jeg ikke må kveldsro få," spurte reve-enka.

"Å, det er friere, vet jeg," sa kjetta. "Jeg skulle be deg ut å gå, skulle du få et godt råd," sa hun.

Nei, først ville revefruen vite hva slags lett kufta hadde.

"Ven vakker grå; lang kropp og lite på," svarte Korse.

"La 'n gå, la 'n gå, jeg trenger ikke hans råd!" sa enka; og da gråtassen fikk det budet, måtte han gjøre vendereis, han med.

Tredje lørdagskvelden gikk det like ens. Det banket tre slag på døren, og kjetta reiste ut og skulle se etter. Så var det en hare.

"Godkveld," sa han.

"Godkveld igjen," svarte hun; "er det fremmedfolk ute og farer, så sent på kvelden?" sa hun.

Ja, det var da det, og så spurte han også, om reve-enka var hjemme og hva hun tok seg til.

"Hun gråter nesa sår og rød, hun sørger over husbonds død," svarte jenta.

"Å be henne ut å gå, skal hun få et godt råd," sa haren.

"Hvem er det som tripper og banker på, så jeg ikke må kveldsro få?" sa matmoren til Korse.

"Det er nok friere det, mor!" svarte jenta.

Ja, så ville hun vite hva lett kufta hadde denne gangen.

"Ven vakker hvit, tett vadmél og uten slit," sa kjetta.

Men det ble ikke bedre, det: "La 'n gå, la 'n gå, jeg trenger ikke hans råd," svarte reve-enka.

Så var det den fjerde lørdagskvelden. Best det var, kom det tre slag i døren til revehuset igjen. "Gå ut og se hva som er på ferde du," sa enka til tjenestjenta. Da kjetta kom ut, sto det en rev på dørhella.

"Godkveld og takk for sist," sa reven.

"Sjøl takk for sist," svarte jenta.

"Er revefrua hjemme?" spurte han.

"Ja, hun sørger over husbonds død, og gråter nesa sår og rød," sa jenta; "hun vet ikke sin arme råd, hun stakkar!"

"Bare be henne ut å gå, så skal hun få gode råd," sa reven.

Så gikk Korse inn.

"Hvem er det som svinser og banker på, så jeg ikke må kveldsro få?" spurte matmoren.

"Å du vet det," sa kjetta, "det er frierne dine, det. Jeg skulle be deg ut å gå, skulle du få gode råd."

"Hva lett har kufta?" spurte reve-enka.

"Ven vakker rød, - just som hans, er død," svarte kjetta.

"Kjære, be ham inn å sjå, han har gode råd!"

sa enka.

"Send meg hit mine sokker små, jeg vil gjerne med ham gå; send meg hit mine sko å knappe, jeg vil gjerne med ham lakke."

Ham ville hun ha, og så ble det bedt lag og bryllup hos reve-enka med det samme. Og dersom han ikke har vært i hønsegården, han også, så lever de i revehuset den dag i dag.

Smeden som de ikke torde slippe inn i helvete

Engang i de dager da Vårherre og St. Peder gikk og vandret på jorden, kom de til en smed. Han hadde gjort kontrakt med fanden om at han skulle høre ham til om syv år, imot at han den tiden skulle være mester over alle mestere i smedkunst; og den kontrakten hadde både han og fanden skrevet navnet sitt under. Derfor hadde han også satt med store bokstaver over smiedøren: "Her bor mesteren over alle mestere!"

Da Vårherre kom og fikk se det, gikk han inn.

"Hvem er du?" sa han til smeden.

"Les over døra," svarte smeden; "men kanskje du ikke kan lese skrift, så får du vente til det kommer en som kan hjelpe deg."

Før Vårherre fikk svart ham, kom det en mann med en hest, som han ba smeden sko for seg.

"Kunne ikke jeg få lov å sko den," sa Vårherre.

"Du kan prøve," sa smeden; "galere kan du nå ikke få gjort det, enn jeg kan få det riktig igjen."

Vårherre gikk da ut og tok det ene forbenet av hesten, la det i smieavlen og gjorde skoen gloende, så kveste han haker og grev, og neide sømmene, og så satte han benet helt og holdent på hesten igjen; da han var ferdig med det, tok han av det andre forbenet og gjorde like ens; da han hadde satt på igjen det også, tok han bakbena, først det høyre, så det venstre, la dem i avlen, gjorde skoen gloende, kveste haker og grev og neide sømmene, og satte så benet på hesten igjen.

Imens sto smeden og så på ham. "Du er ikke så dårlig smed enda du," sa han.

"Synes du det," sa Vårherre.

Litt etter kom mor til smeden bort og ba ham komme hjem og ete til middag; hun var gammel og skral, følt kroket i ryggen og rynket i ansiktet, og kunne med nød og neppe gå.

"Legg nå merke til det du ser," sa Vårherre; han tok kona, la henne i smieavlen og smidde en ung deilig jomfru av henne.

"Jeg sier som jeg har sagt, jeg," sa smeden, "du er slett ikke noen dårlig smed. Det står over døra mi: Her bor mesteren over alle mestere; men enda sier jeg bent ut: en lærer så lenge en lever," dermed gikk han fram til gården og åt middag.

Da han vel var kommet tilbake til smia igjen, kom det en mann ridende, som ville ha skodd hesten sin.

"Det skal snart være gjort," sa smeden; "jeg har nettopp nå lært en ny måte å sko på; den er god å bruke når dagene er korte." Og så ga han seg til å skjære og bryte så lenge til han fikk av alle hestebena; "for jeg vet ikke hva det skal være til å gå og pusle med ett og ett," sa han. Bena la han i smieavlen, slik som han hadde sett Vårherre gjorde, la dyktig med kull på, og lot smedguttene dra raskt i belgstangen. Men så gikk det som en kunne vente: bena brant opp, og smeden måtte betale hesten. Dette syntes han ikke videre om. Men i det samme kom en gammel fattigkjerring gående forbi, og så tenkte han: lykkes ikke det ene, så lykkes vel det andre, tok kjerringa og la henne i avlen, og alt hun gråt og ba for livet, så hjalp det ikke: "Du skjønner ikke ditt eget beste, så gammel du er," sa smeden; "nå skal du bli en ung jomfru igjen på et øyeblikk, og enda skal jeg ikke ta så

mye som en skilling for smiinga." Det gikk da ikke bedre med kjerringa, stakkar, enn med hestebena.

"Det var ille gjort det," sa Vårherre.

"Å, det er vel ikke mange som spør etter henne," svarte smeden. "Men det er skam av fanden: det er ikke mer enn så han holder det som står skrevet over døra."

"Ifall du nå kunne få tre ønsker av meg," sa Vårherre, "hva ville du så ønske deg?"

"Prøv meg," svarte smeden, "så tør du få vite det."

Vårherre ga ham da de tre ønskene.

"Så vil jeg først og fremst ønske at den jeg ber klyve opp i det pæretreet som står her ute ved smieveggen, må bli sittende der til jeg selv ber ham komme ned igjen," sa smeden; "for det andre vil jeg ønske at den jeg ber sette seg i armstolen som står inne i verkstedet, må bli sittende i den til jeg selv ber ham stå opp igjen; og endelig vil jeg ønske at den jeg ber kripe inn i denne ståltrådpungen jeg har i lomma, må bli der inne til jeg selv gir ham lov til å kripe ut igjen."

"Du ønsker som en dårlig mann," sa St. Peder; "først og fremst burde du ha ønsket deg Guds nåde og vennskap."

"Jeg torde ikke ta så høyt til, jeg," sa smeden.

Så sa Vårherre og St. Peder farvel, og gikk videre.

Det led med det skred, og da tiden var omme, kom fanden, slik som det sto i kontrakten, og skulle hente smeden.

"Er du ferdig nå?" sa han, han stakk nesen inn igjennom smiedøren.

"Å, jeg skulle så nødvendig ha slått hode på denne spikeren først," svarte smeden; "kryp du imens opp i pæretreet og plukk deg en pære å gnage på; du kan være både tørst og sulten etter veien."

Fanden takket for godt tilbud og krøp opp i treet.

"Ja, når jeg nå tenker vel etter," sa smeden, "så får jeg slett ikke slått hode på denne spikeren i de første fire årene, for det er pokker til jern så hardt; ned kan du ikke komme i den tiden, men du får sitte og hvile deg så lenge."

Fanden tagg og ba så tynt som en toskilling at han måtte få lov til å komme ned igjen, men det hjalp ikke. Til sist måtte han da love at han ikke skulle komme igjen før de fire årene var gått, som smeden hadde sagt.

"Ja, så får du komme ned igjen," sa smeden.

Da nå tiden var ute, kom fanden igjen for å hente smeden. "Nå er du vel ferdig?" sa han; "nå synes jeg du kunne ha slått hode på spikeren."

"Ja, hode har jeg nok fått på den," svarte smeden; "men likevel kom du et lite grann for tidlig, for odden har jeg ikke kvest ennå; så hardt jern har jeg aldri smidd før. Mens jeg slår odd på sømmen, kunne du sette deg i armstolen min og hvile deg, for du er vel trett, kan jeg tenke."

"Takk som byr," sa fanden og satte seg i armstolen; men aldri før var han kommet til hvile, så sa smeden igjen at når han tenkte vel etter, så kunne han slett ikke få kvest odden før om fire år. Fanden ba først vakkert om å slippe av stolen, og siden ble han sint og tok til å true; men smeden unnskyldte seg det beste han kunne, og sa at det var jernet som var skyld i det, for det var så pokkers hardt, og trøstet fanden med at han satt så godt og makelig i armstolen, og om fire år skulle han slippe, akkurat på minuttet. Det var ingen annen råd: fanden måtte love at han ikke skulle hente smeden før de fire årene var omme; og så sa smeden. "Ja, så kan du reise deg igjen," og fanden avsted det forteste han kunne.

Om fire år kom fanden igjen for å hente smeden.

"Nå er du da ferdig, vet jeg?" sa fanden, han stakk nesen inn gjennom smiedøren.

"Fiks og ferdig," svarte smeden, "nå kan vi reise når du vil. Men - du," sa han, "det er én ting jeg har stått her lenge og tenkt jeg ville spørre deg om: er et sant det de forteller, at fanden kan gjøre seg så liten han vil?"

"Jagu er det sant!" svarte fanden.

"Å, så kunne du gjerne gjøre meg den tjenesten å krype inn i denne ståltrådpungen og se etter om den er hel i bunnen," sa smeden; "jeg er så redd jeg skal miste reisepengene mine."

"Gjerne det," sa fanden, han gjorde seg liten og krøp inn i pungen. Men aldri før var fanden inni, så smekket smeden pungen igjen.

"Jo, den er hel og tett allesteds," sa fanden i pungen.

"Ja, det er bra nok du sier det," svarte smeden, "men det er bedre å være føre var enn etter snar; jeg vil like så godt sveise leddene litt til, bare for sikkerhets skyld," sa han, og dermed la han pungen i avlen og gjorde den gloende.

"Å! au!! er du galen! vet du ikke jeg er inni pungen da?" ropte fanden.

"Ja, jeg kan ikke hjelpe deg," sa smeden, "de sier for et gammelt ord: en får smi mens jernet er varmt," - og så tok han storslegga, la pungen på steet, og dundret løs på den alt han orket.

"Au, au, au!" skrek fanden i pungen; "kjære vene! la meg bare slippe ut, så skal jeg aldri komme igjen mer!"

"Å ja, nå tror jeg nok leddene er tålelig sveiset også," sa smeden; "så kan du komme ut igjen da." Dermed lukket han opp pungen, og fanden avsted så fort at han ikke torde se seg tilbake engang.

Men en tid etter falt det smeden inn at han nok hadde stelt seg dumt, da han gjorde seg uvenner med fanden; "for skulle jeg nå ikke komme inn i gudsrike," tenkte han, "torde det være fare for at jeg kan bli husvill, siden jeg har lagt meg ut med ham som rår over helvete." Han mente da det var best å forsøke å komme inn enten i helvete eller i himmerike, liksom godt først som sist, så han kunne vite hvordan han hadde det, og så tok han slegga på nakken og ga seg på veien.

Da han nå hadde gått et godt stykke, kom han til korsveien, der nådde han igjen en skreddersvenn, som tøflet avsted med pressejernet i hånden.

"God dag," sa smeden, "hvor skal du hen?"

"Til himmerike, om jeg kunne komme inn der," svarte skredderen; "enn du?"

"Å, vi får nok ikke langt følge, vi da," svarte smeden; "jeg har nå tenkt å prøve i helvete først, jeg, for jeg har litt kjennskap til fanden fra før."

Så sa de farvel og gikk hver sin vei; men smeden var en sterk, røslig kar, og gikk langt fortere enn skredderen, og så varte det ikke lenge før han sto for porten i helvete. Han lot vakten melde seg og si at det var én utenfor som gjerne ville tale et ord med fanden.

"Gå ut og spør hva det er for en," sa fanden til vakten, og det gjorde han.

"Hils fanden og si at det er smeden som hadde den pungen han vet nok," svarte mannen, "og be ham så vakkert at jeg får slippe inn straks, for først har jeg smidd i dag like til middag, og siden har jeg gått den lange veien."

Da fanden fikk den meldingen, befalte han vakten å låse igjen alle ni låsene på porten i helvete, "og sett på enda en hengelås til," sa fanden; "for kommer han inn, gjør han ugreie i hele helvete."

"Det er ingen berging å få her da," sa smeden ved seg selv, da han fornam at de stengte porten bedre til; "så får jeg vel prøve i himmerike." Og dermed snudde han, og gikk tilbake til han nådde korsveien igjen; der tok han den veien skredderen hadde gått.

Da han nå var sint for den lange veien han hadde gått fram og tilbake til ingen nytte, skrevde han på alt han orket, og nådde porten til himmerike med det samme St. Peder gløttet litt på den, så vidt at den tynne skreddersvennen kunne få klemmt seg inn. Smeden var enda en seks syv steg fra porten. "Her er det nok best å skynde seg," tenkte han, grep slegga og kastet i dørgløtten med det samme skredderen smatt inn. Men slapp han ikke inn av den gløtten, vet jeg ikke hvor han er blitt av.

De tre bukkene Bruse som skulle gå til seters og gjøre seg fete

Det var engang tre bukker som skulle gå til seters og gjøre seg fete, og alle tre så hette de Bukken Bruse. På veien var det en bro over en foss, som de skulle over, og under den broen bodde et stort, fælt troll, med øyne som tinntallerkener, og nese så lang som et riveskaft.

Først så kom den yngste Bukken Bruse og skulle over broen.

Tripp trapp, tripp trapp, sa det i broen.

"Hvem er det som tripper på mi bru?" skrek trollet.

"Å, det er den minste Bukken Bruse; jeg skal til seters og gjøre meg fet," sa bukken, den var så fin i målet.

"Nå kommer jeg og tar deg," sa trollet.

"Å nei, ta ikke meg, for jeg er så liten jeg; bi bare litt, så kommer den mellomste Bukken Bruse, han er mye større."

"Ja nok," sa trollet.

Om en liten stund så kom den mellomste Bukken Bruse og skulle over broen.

Tripp trapp, tripp trapp, tripp trapp, sa det i broen.

"Hvem er det som tripper på mi bru?" skrek trollet.

"Å, det er den mellomste Bukken Bruse, som skal til seters og gjøre seg fet," sa bukken; den var ikke fin i målet, den.

"Nå kommer jeg og tar deg," sa trollet.

"Å nei, ta ikke meg, men bi litt, så kommer den store Bukken Bruse, han er mye, mye større."

"Ja nok da," sa trollet.

Rett som det var, så kom den store Bukken Bruse.

Tripp trapp, tripp trapp, tripp trapp, sa det i broen; den var så tung at broen både knaket og braket under den!

"Hvem er det som tramper på mi bru?" skrek trollet.

"Det er den store Bukken Bruse," sa bukken, den var så grov i målet.

"Nå kommer jeg og tar deg," skrek trollet.

"Ja, kom du! Jeg har to spjut, med dem skal jeg stinge dine øyne ut! Jeg har to store kampestene, med dem skal jeg knuse både marg og bene!"

sa bukken. Og så røk den på trollet og stakk ut øynene på ham, slo sund både marg og ben, og stanget ham utfor fossen; og så gikk den til seters. Der ble bukkene så fete, så fete at de nesten ikke orket å gå hjem igjen, og er ikke fettet gått av dem, så er de det ennå.

Og snipp snapp snute, her er det eventyret ute.

Bamse Brakar

Det var en gang en bonde som reiste til fjells etter et løvlass til buskapen sin om vinteren. Da han kom til løvhesjene, rygget han sleden med hesten tett inntil, og gikk opp i hesja og tok til å velte løvkjerv ned på sleden. Men det var en bjørn i hesja, som hadde lagt seg i hi der, og da mannen la til å rive og rumstere, så våknet bjørnen og sprang ut, like ned på sleden. Da hesten fikk været av bamsen, ble han skremt og satte avsted nedover, som han hadde stjålet både bjørnen og sleden, og den gangen gjorde han ikke veien lang.

Bjørnen har ord for at han ikke er fælen; men han var ikke vel nøyd med skyssen denne gangen, der han satt, han holdt seg fast det beste han orket, og glante stygt til ymse kanter, om han skulle få høve til å kaste seg av; men han var nok ikke vant til å kjøre, og så så han seg ikke von til.

Da han hadde kjørt et langt stykke, møtte han en kremmer.

"Hvor i Guds navn skal futen hen i dag?" sa kremmeren; "han har visst knapp tid og lang vei, siden han kjører så fort?"

Men bjørnen svarte ikke et ord, han hadde nok med å holde seg fast.

Om en stund så møtte han en fattigkjerring. Hun hilste og nikket med hodet, og ba om en skilling i Guds navn. Bjørnen sa ingen ting, men holdt seg fast og kjørte utover det forteste han vant.

Da han kom et stykke lenger ned, møtte han Mikkell Rev.

"Hei, hei, er du ute og kjører?" skrek Mikkell; "bi litt, la meg få sitte bakpå og være skyssgutt!"

Bamsen sa ikke et ord, men holdt seg vel fast, og kjørte så fort som hesten ville renne.

"Ja, vil du ikke ta meg med, så skal jeg spå deg at kjører du i dag som finnmutterkar, henger du imorra med ryggen bar," skrek reven etter ham.

Bjørnen hørte ikke et ord av det som Mikkell sa; han kjørte like fort. Men da hesten kom på gården, satte han inn igjennom stalldøren i fullt firsprang så han kledde av seg både sele og slede, og bjørnen slo skallen i dørbjelken så han lå død på flekken.

Bonden, han lå i hesja og veltet løvkjerv, til han trodde han hadde fullt lass på sleden; men da han skulle til å gjure lasset, hadde han hverken hest eller slede. Så måtte han traske etter, for å finne igjen hesten sin.

Om en stund møtte han kremmeren.

"Har du møtt noen hest og slede?" sa han til kremmeren.

"Nei," sa kremmeren, "men jeg møtte futen nedpå her; han fór så fort, han skulle visst bort og flå noen."

Om en stund så møtte han fattigkjerringa.

"Har du møtt noen hest og slede?" sa han til kjerringa.

"Nei," sa kjerringa; "men jeg møtte presten nedpå her; han skulle visst i sognebud, for han fór så fort, og bondeskyss hadde 'n."

En stund etter møtte bonden reven.

"Har du møtt noen hest og slede?" sa bonden.

"Ja," svarte Mikkell; "men Bamse Brakar satt på, og kjørte som han hadde stjålet både hest og redskap."

"Fanden fare i 'n! Han kjører vel ihel hesten for meg," sa bonden.

"Så dra av 'n pelsen og steik 'n på gloa," sa Mikkell. "Men skulle du få igjen hesten din, så kunne du skyss meg over fjellet, for jeg kan fare lekkert," sa reven, "og jeg kunne òg ha hug til å prøve hvordan det er å ha fire bein føre seg."

"Hva gir du for skyssen?" sa bonden.

"Du kan få vått og tørt, hva du lyster," sa reven; "alltid får du likså mye av meg som av Bamse Brakar; for han bruker være grov til å ta seg betalt når han tar skyss og henger seg på hesteryggen."

"Ja, du skal få skyss over fjellet," sa bonden, "bare du vil møte meg her imorra ved dette leite." Han skjønnte det at Mikkell gjorde narr av ham og var ute med revestrekene sine.

Så tok han med seg en ladd borse på sleden, og da Mikkell kom og tenkte han skulle få friskyss, fikk han en haglladning i skrotten, og så dro bonden belgen av ham, så hadde han både bjørnehud og revebelg.

Gutten som gikk til nordenvinden og krevde igjen melet

Det var engang en gammel kone som hadde en sønn; hun var ussel og skrøpelig, og så skulle gutten, sønnen hennes, gå på stabburet for henne etter grøtmel til middags. Men da han steg ut igjen på stabburstrappen, så kom nordenvinden rykende, tok melet fra ham og fór ende til værs med det. Gutten gikk på stabburet etter mer, men da han steg ut på trappen, kom nordenvinden fykende igjen og tok melet fra ham; og slik gikk det tredje gangen også. Dette ble gutten harm for, og han syntes det var urimelig at nordenvinden skulle fare slik fram, og så tenkte han han fikk lete ham opp og kreve melet tilbake.

Ja, han la avsted; men veien var lang, og han gikk og han gikk. Endelig så kom han til nordenvinden.

"God dag," sa gutten, "og takk for sist."

"God dag," sa nordenvinden - han var grov i målet - "og selv takk for sist. Hva vil du?" sa han.

"Å," sa gutten, "jeg vil nok be deg om du vil være så snill å la meg få igjen det melet du tok fra meg på stabburstrappen; for lite har vi, og når du skal fare slik og ta det grannet vi har også, så blir det ikke annet enn sveltihel."

"Jeg har ikke noe mel," sa nordenvinden; "men siden du er så nødig, skal du få en duk som skaffer deg alt du kan ønske deg, når du bare sier: "Duk, bre deg ut og dekk opp med alle slags kostelige retter!"

Det var gutten vel nøydt med. Men da veien var så lang at han ikke kunne nå hjem på dagen, gikk han til en gjestgiver på veien, og da de som var der, skulle til å ete til kvelds, la han duken på et bord som sto i kroken, og sa: "Duk, bre deg ut og dekk opp med alle slags kostelige retter!" Aldri før hadde han sagt det, så gjorde duket det, og alle syntes det var en herlig ting; men ingen likte det bedre enn gjestgiverkona. Det var ikke stort bry med steking og koking, med duking og dekking, med henting og fremsetting på det bordet, tenkte hun. Og da det led utpå natten, så alle sov, tok hun duken og la en annen isteden, som var akkurat likedan som den han hadde fått av nordenvinden, men som ikke kunne dekke opp med en havrelefse engang.

Da gutten våknet, tok han duken og gikk avsted med den, og den dagen kom han hjem til moren.

"Nå," sa han, "har jeg vært hos nordenvinden; det var en rimelig mann, for han ga meg denne duken, og når jeg bare sier til den: "Duk, bre deg ut og dekk opp med alle slags kostelige retter!" så får jeg alt jeg ønsker meg."

"Ja, det vet jeg visst," sa moren, "men jeg tror det ikke før jeg ser det."

Gutten skyndte seg og satte fram et bord, la duken på det, og sa: "Duk, bre deg ut og dekk opp med alle slags kostelige retter!" Men duken dekket ikke opp med en bete flatbrød engang.

"Det blir ikke annen råd enn jeg får gå til nordenvinden igjen da," sa gutten, og la avsted. Langt om lenge kom han dit nordenvinden bodde.

"God kveld," sa gutten.

"God kveld," sa nordenvinden.

"Jeg vil nok ha rett for melet du tok fra meg," sa gutten; "for den duken jeg fikk, dugde ikke stort."

"Jeg har ikke noe mel," sa nordenvinden; "men der har du en bukk som gjør gulldukater, bare du sier, gjør penger!"

Det hadde gutten ikke noe imot; men da det var så langt hjem at han ikke kunne rekke fram samme dagen, så tok han inn hos gjestgiveren igjen. Før han forlangte noe, prøvde han bukken, for han ville se om det var sant det nordenvinden hadde sagt, og det var riktig nok; men da gjestgiveren så dette, syntes han det var en gild bukk, og ikke før hadde gutten sovnet, så tok han en annen, som nok ikke gjorde gulldukater, og satte isteden.

Morgenens etter dro gutten av gårde, og da han kom hjem til mor si, sa han: "Nordenvinden er en snill mann likevel; nå ga han meg en bukk som kan gjøre gulldukater, bare jeg sier, gjør penger!"

"Det vet jeg visst," sa moren, "det er ikke annet enn snakk, og jeg tror det ikke før jeg ser det."

"Min bukk, gjør penger!" sa gutten; men det ble nok ikke penger, det bukken gjorde.

Så la han i vei til nordenvinden igjen, og sa at bukken ikke dugde til noe, og at han ville ha rett for melet.

"Ja, nå har jeg ikke annet å gi deg," sa nordenvinden, "enn den gamle kjeppen som står borte i kroken; men den er slik at når du sier: "Min kjepp, slå på!" så slår den, til du sier: "Min kjepp, statt still!"

Da veien var så lang, så gikk gutten inn til gjestgiveren også den kvelden; men da han kunne skjønne hvordan det hadde gått med duken og bukken, så la han seg med en gang til å snorke på benken, og lot som han sov. Gjestgiveren kunne skjønne at kjeppen også dugde til noe; så lette han opp en som lignet den, og ville sette den isteden, da han hørte at gutten snorket. Men i det samme gjestgiveren skulle ta stokken, ropte gutten: "Min kjepp, slå på." Og kjeppen til å slå og denge gjestgiveren så han hoppet både over bord og benker, og ropte og skrek. "Å, herregud! å herregud! be kjeppen holde opp, ellers slår den meg ihjel; du skal få igjen både duken og bukken!" Da gutten syntes gjestgiveren hadde fått nok, så sa han: "Min kjepp, statt still!" tok så duken og stakk i lommen, og kjeppen i hånden, bandt en snor om hornene på bukken, og gikk hjem med alt sammen. Det var god rett for melet!

Gjete kongens harer

Det var engang en livørsmann som hadde gitt opp gården sin til odelsmannen. Men han hadde tre sønner til, og de hette Per og Pål og Espen Askeladd. De gikk hjemme og ville ingenting ta seg til, for de hadde det for godt, og selv syntes de at de var for gode til allting, og at ingenting var godt nok for dem.

Langt om lenge hadde han Per fått høre at kongen ville ha gjeter til å gjete harene sine, og så sa han til faren at han ville dit, det kunne være passe til ham, for han ville ikke tjene noen ringere mann enn kongen sjøl, sa han. Kallen mente det at det nok kunne være arbeid som høvde bedre til ham; for den som skulle gjete haren, fikk være leug og lett og ikke noen daustokk, og når harene tok til å skjerpe og flyge, så ble det annen dans, enn å rusle stuemellom.

Ja, det fikk ikke hjelpe, han Per ville dit og han skulle dit; så tok han skreppen på nakken og labbet nedover bakken, og da han hadde gått langt og lenger enn langt, kom han til en gammel kjerring, som hadde fått nesen sin klemt fast i en vedkubbe, og da han så hvordan hun rykket og slet for å komme løs, ga han seg til å storle.

"Stå ikke der og glis," sa kjerringa, "men kom og hjelp en gammel krok; jeg skulle knerte sund litt ved, så fikk jeg nesa mi nedi her, og så har jeg stått og rykt og slitt og ikke smakt matsmulen på hundre år," sa hun.

Men enda mer lo han Per, han syntes bare det var moro, og sa at når hun hadde stått slik i hundre år, kunne hun alltids holde ut i hundre til.

Da han kom til kongsgården, tok de ham til gjeter med én gang; det var ikke vondt om tjeneste der, og god niste og god lønn skulle han ha, og kanskje kongsdatteren på kjøpet; men om det kom bort en eneste av kongens harer, skulle de skjære tre røde remmer av ryggen hans og kaste ham i ormegården.

Så lenge Per var i fegata og heimehagen, hadde han alle harene i én flokk; men da det led på dagen, og de kom opp i skogen, tok de til å skjene og fly over alle åsene. Per satte etter og rente på spreng, så lenge han kunne skjønne han hadde én igjen, og da den siste var borte, var han nesten sprengt; siden så han ikke mer til dem.

Utpå ettermiddagen tok han til å rusle på hjemveien, og sto og kope og kopte etter dem i grinda. Å nei, det kom ingen harer; men da han kom hjem til kongsgården om kvelden, sto kongen ferdig med kniven, og tok og skar tre røde remmer av ryggen på ham, strødde pepper og salt i og kastet ham i ormegården.

Om en stund ville han Pål i veien og gjete harene til kongen. Kallen sa det samme til ham, og enda til mer; men han måtte av gårde og han ville av gårde, det var ingen råd for det, og det gikk hverken verre eller bedre med ham enn det hadde gått med han Per. Kjerringa sto der og rykket og slet med nesen i vedkubben, og han lo og syntes det bare var moro, og lot henne stå der og hakke. Tjeneste fikk han på timen, det var ikke nei til det. Men harene skjente fra ham bort over alle haugene, enda han sprengfløy, så han peste og bar seg som en buhund i solsteik. Og da han kom hareløs til kongsgården om kvelden, sto kongen ferdig med kniven på tråkka, og tok og skar de tre brede røde remmene av ryggen på ham og strødde pepper og salt i, og så i ormegården med ham.

Da det led en stund, ville Askeladden i veien og gjete kongens harer, og det sa han til kallen, han syntes det kunne være slikt høvelig arbeid for ham å fare i skog og mark og bortetter jordbærbråtene og reke etter en flokk harer, og ligge og sove og late seg i solbakkene stundomtil.

Kallen mente at det nok kunne være arbeid som høvde bedre for ham; gikk det ikke verre, så gikk det visst ikke bedre med ham enn det hadde gått med brødrene hans; den som skulle gjete kongens harer, fikk ikke dra seg som en daustokk med blyladder på, eller som en lus på en tjærekost; og når de tok til å skjene i solbakkene, ble det minst likså ille som å fange lopper med votter på; den som skulle slippe fra det med hel rygg, fikk være mer enn leug og lett, og fly måtte han verre enn et tørt skinn og en fugleving.

Ja, det fikk ikke hjelpe, sa Espen Askeladd; han ville til kongsgården og tjene kongen, for noen ringere mann ville han ikke tjene, sa han, og harene skulle han nok gjete, de kunne vel ikke være stort verre enn geita og kalven. Så tok Askeladden skreppen på nakken og labbet nedover bakken.

Da han hadde gått langt og lenger enn langt, så han tok til å bli riktig sulten, kom han til den gamle kjerringa som sto med nesen i vedkubben og rykket og slet og ville løs.

"God dag, gamlemor," sa Askeladden; "står du her og bryner nesa di, din stakkars krok du er?" sa han.

"Nå har ingen kalt meg mor på hundre år," sa kjerringa; "men kom nå og hjelp meg løs, og gi meg så litt å leve av, for jeg har ikke hatt mat i munnen i all den tiden; så skal jeg gjøre deg et morsstykke igjen," sa hun.

Ja, han syntes nok hun skulle trenge til både mat og drikke da, sa Espen Askeladd.

Så kløvde han kubben for henne, så hun fikk ut nesen av vedsprunga, og satte seg til å ete og delte med henne, og kjerringa hadde god mathug, det kan en nok vite, så hun ble ved brorparten av nisten.

Da de var ferdige med det, ga hun Askeladden en pipe, som var slik at når han blåste i den ene enden, så spredde det seg til alle kanter, det som han ville ha bort, og når han blåste i den andre, så sanket det seg i hop igjen; og om pipa ble borte eller kom fra ham, så fikk han den igjen, bare han ønsket den tilbake. "Det var mye til pipe," tenkte Espen Askeladd.

Da han kom til kongsgården, tok de ham til gjeter med én gang, det var ikke vondt om tjeneste der, og kost og lønn skulle han ha, og var han kar til å gjæte kongens harer så ingen kom bort, skulle han kanskje få kongsdatteren også; men kom det bort noen av dem, om det så ikke var mer enn en hareunge, skulle de skjære tre røde remmer av ryggen hans, og kongen var så sikker på det at han gikk bort og brynte kniven med det samme.

Det skulle være en smal sak å gjete disse harene, mente Espen Askeladd; for når de gikk ut, var de mest så tamme som en saueflokk. Og så lenge han var i fegata og i heimehagen, hadde han dem også i flokk og følge, men da de kom opp under skogåsen, og det led til middag, så solen tok til å brenne og skinne, i bråter og lier, tok de på å skjerpe og skjene bort mellom alle haugene.

"Eia mei da! hei, vil du gå!" skrek Espen Askeladd og blåste i den ene enden av pipa, så de fór til alle verdens kanter, og borte var de. Men da han kom fram på en gammel kølabonn, så blåste han i den andre enden på pipa, og før han visste ordet av det, var harene der og sto i rad og rekke, så han kunne se dem over som en tropp soldater på en ekserserplass. "Det var mye til pipe," tenkte Espen Askeladd. Så la han seg til å sove borti en solbakke, og harene skjente og skjøtte seg selv til kveldstid; så blåste han dem sammen igjen, og kom fram til kongsgården med dem som med en saueflokk.

Kongen og dronningen, og prinsessen med, de sto i svalen og undres på hva dette var for en kar, som gjette harene så han kom hjem med dem igjen, og kongen talte og talte dem, og pekte med

fingeren og talte dem igjen, men det var ikke borte så mye som en hareunge engang. "Det var gutt det!" sa prinsessen.

Neste dagen fór han til skogs og skulle gjete igjen. Men som han lå og latet seg i en jordbærbråte, sendte de stuepiken i kongsgården bort til ham; hun skulle se til å få greie på hvordan det gikk til at han var kar for å gjete kongens harer så vel.

Ja, han tok fram pipa og viste henne, og så blåste han i den ene enden, så de fór som en vind bort over alle hauger og åser, og så blåste han i den andre, så de kom travende hjem på bråten og sto på rekke og rad igjen.

Det var en artig pipe, syntes stuepiken; hun skulle gjerne gi hundre daler for den, om han ville selge den, sa hun.

"Ja, det er mye til pipe," sa Espen Askeladd; for penger var den ikke til fals, men ville hun gi ham de hundre dalerne og en kyss for hver daler, så skulle hun få den, sa han.

Ja da, det skulle hun gjerne gjøre; hun skulle gjerne gi ham to for hver daler, og takk til.

Så fikk hun pipa. Men da hun kom fram til kongsgården, var pipa vekk, for Espen Askeladd hadde ønsket den til seg igjen, og da det led til kvelds, kom han hjem med harene sine som med en annen saueflokk, og alt det kongen talte og pekte, så hjalp det ikke, det manglet ikke et hår.

Den tredje dagen han gjette, sendte de prinsessen i veien, for at hun skulle få fra ham pipa. Hun gjorde seg blid som en lerce, og så bød hun ham to hundre daler, om han ville selge henne pipa og si henne hvordan hun skulle bære seg at for å få den vel hjem med seg.

"Ja, det er mye til pipe," sa Espen Askeladd; og den var ikke til fals, sa han; men det var det samme, han fikk gjøre det for hennes skyld, ville hun gi ham to hundre daler og en kyss på kjøpet for hver daler, så skulle hun få pipa, og ville hun bli ved den, fikk hun passe vel på den, det var hennes sak det.

Det var høy pris på den harepipa, syntes prinsessen, og hun kvidde seg liksom for å gi ham kyssene; men siden det var i skogen, så ingen så eller hørte det, så fikk det skure, for pipa måtte hun ha, sa hun. Og da Espen Askeladd hadde fått det han skulle ha, så fikk hun pipa, og hun gikk og holdt og klemte på den hele veien; men da hun kom til kongsgården og skulle vise den fram, var den borte mellom fingrene på henne.

Neste dag ville dronningen selv i veien og få fra ham pipa, og hun mente nok hun skulle få den med seg hjem også.

Hun var mer knipen på skillingen hun, og bød ikke mer enn femti daler, men hun måtte legge på så det ble tre hundre. Askeladden sa det var mye til pipe, og det var rent skambud, men for hennes skyld fikk det være det samme; ville hun gi ham tre hundre daler og en smellkyss på kjøpet for hver daler, så fikk hun ha den. Det fikk han velmålt, for på det slaget var hun ikke så pruten.

Da hun hadde fått pipa, både bandt hun den fast og gjemte den vel attpå; men det gikk ikke henne det granne bedre enn de andre, for da hun skulle ta den fram, var pipa borte, og om kvelden kom Espen Askeladd drivende med kongens harer som med en tam saueflokk.

"Det var skrap alt i hop," sa kongen; "jeg får nok i veien sjøl, skal vi få fra 'n denne skarvepipa; det blir nok ikke annen råd, kan jeg skjønne." Og da Espen Askeladd var kommet vel til skogs med

harene den neste dagen, så strøk kongen etter og fant ham i den samme solbakken der kvinnfolkene hadde vært i kastelag med ham.

Ja, de var fine venner og vel forlikt, og Espen viste ham pipa og blåste både i den ene og i den andre enden på den, og kongen syntes det var en artig pipe, og ville endelig kjøpe den, om han så skulle gi tusen daler for pipa.

"Ja, det er mye til pipe det," sa Espen Askeladd, "men for penger er den ikke til fals," sa han; "men ser du den hvite hoppa der, som går nedi myra bakved den store furua?" sa han og pekte bort i skogen.

"Ja, det er min egen hest, det er Kvita det," sa kongen; den var han god for å kjenne selv.

"Ja, vil du gi meg tusen daler og kysse Kvita, så skal du få pipa mi."

"Er den ikke til fals for noen annen pris?" sa kongen.

"Nei, den er ikke det," sa Espen.

"Ja, men jeg får vel lov å legge silkelommetørkleet mitt imellom?" sa kongen.

Det kunne han få lov til, og så fikk han pipa og la den i pengepungen sin, og den stakk han i lommen og knappet klaffen vel til, og så strøk han avsted hjemover; men da han kom til kongsgården og ville ta fram pipa, var det ikke likere med ham enn med kvinnfolkene, han hadde ikke mer pipe han enn de hadde; og Espen Askeladd kom drivende hjem med hareflokkene, og det manglet ikke et hår.

Kongen var både hatsk og harm, for det Askeladden hadde narret dem alle sammen og snytt ham for pipa også, og nå skulle han miste livet, det var ikke noe å spørre om; og dronningen sa det samme, det var best å rette slik en fark på fersk gjerning.

Espen mente det, at det hverken var rett eller riktig, for han hadde ikke gjort annet enn det de hadde sagt han skulle gjøre, og så hadde han verget ryggen og livet sitt så godt han kunne.

Så sa kongen at det fikk være det samme: var han god for å jule det store bryggeketet så fullt at det rant over, så skulle han frelse livet.

Det var hverken noe langt eller vanskelig arbeid det, det trodde han seg vel til, sa Espen Askeladd. Og så tok han på å fortelle hvordan det hadde gått med ham fra første av; han fortalte om kjerringa med nesen i vedkubben, og rett som det var, så sa han: "jeg må noe jule i hop, skal karet bli fullt"; så talte han om pipa han fikk, og om stuepiken, som kom til ham og ville kjøpe den for hundre daler, og om alle kyssene hun måtte gi attpå borte i skogbakken; og så talte han om prinsessen, hvordan hun kom til ham og kysset ham så vel for pipa, for det ingen så eller hørte det, borte i skogen - "jeg må noe jule i hop, skal karet bli fullt," sa Espen Askeladd; så talte han om dronningen, hvor nøye hun var på skillingen, og hvor flongs hun var med smellkyss - "jeg må noe jule i hop, skal karet bli fullt," sa Espen Askeladden.

"Nå synes jeg det er temmelig fullt, jeg," sa kongen.

"Å inte," sa dronningen.

Så tok han på å tale om at kongen kom til ham, og om den kvite hoppa som gikk nedi myra - og dersom han ville ha pipa, så fikk han - så fikk han - "ja, med forlov, jeg må noe jule i hop, skal karet bli fullt," sa Espen Askeladd.

"Holdt, holdt, det er fullt, gutt!" skrek kongen; "ser du ikke at det flømmer over!"

Så syntes kongen og dronningen at det var best han fikk prinsessen og halve riket; det var ingen råd for det.

"Det var mye til pipe det!" sa Espen Askeladd.

En aftenstund i et proprietærkjøkken

Det var riktig en trist aften; ute føk det og snedde; inne hos proprietæren brant lyset så døsigg at man nesten ikke skimtet andre gjenstander enn en klokkekasse med kinesisk krimskrams, et stort speil i en gammeldags forgylt ramme, og et arvet sølvkrus. I stuen var det ikke andre enn proprietæren og meg. Jeg satt i det ene hjørnet av sofaen med en bok i hånden, mens proprietæren selv hadde tatt plass i det andre hjørnet, fordypet i funderinger over en pakke av "de både sure og søte statsborgere", som han kaller dem i sin avhandling, betitlet "Forsøk med noen velmente patriotiske ytringer for fedrelandets vel. For beskjedenhets skyld av en anonym."

Av det grundige studier i denne gullgrube for hans idéer ble det, som man nok kan vite, utklekket mangehånde kløktige formeninger; at han selv i det minste var overbevist om deres fortreffelighet, syntes det fiffige blikket å antyde som han tilkastet meg fra sine klippende øyne; det var heller ingen mangel på "velmente patriotiske ytringer", gehalten av dem kan den best dømme om som har hatt anledning til å kikke i det ovenforomtalte skrift eller hans store avhandling i manuskript om tienden. Men all denne visdom var spilt på meg; jeg kunne den på mine fingrer, for jeg hørte den nu for tre og tyvende gang. Jeg er ikke utrustet med noen engletålmodighet; men hva skulle jeg vel gjøre? Tilbaketoget til værelset mitt var avskåret, der var det skurt til helgen; det sto i en damp. Etter noen forgjeves forsøk på å fordype meg i min bok, måtte jeg således la meg føre av proprietærens veltalenhets strøm. Proprietæren var nu på sin hvite hest, som man sier; den gamle rødslitte skinnluen hadde han lagt ved siden av seg i sofaen, og han bar sin skallete panne og sine grå hårs verdighet åpent til skue. Han ble ivrigere og ivrigere; han reiste seg og fektet med hendene; han gikk opp og ned ad gulvet med hastige skritt, så flammen i lyset viftet hit og dit, og flakene på den grå fotside vadmelskjolen hans beskrev store buer hver gang han svinget rundt og hevet seg på sitt lange ben; for som Tyrtaus og Per Solvold var han låghalt. Hans bevingede ord summet om ørene på meg som oldenborrer i en lindetopp. Det gikk løs om prosesser og høyesterettsprejudikater, om kranclerier med overformynderiet, om tømmerbrøtning og luksus, om makthavernes regjereri og Mørkfossens utminering, om kontrollen og Jærens oppdyrking, om industri og sentralisasjon, om sirkulasjonsmidlets utilstrekkelighet, om byråkrati og embetsaristokrati, og om alle de -kratier, -arkier og -rier, som har eksistert like fra kong Nebukadnesar til Per Solvolds statsborgeri.

Det var ikke til å holde ut lenger med proprietærens knot og affekterte patos. Fra kjøkkenet skrallet den ene lattersalven efter den andre; Kristen smed førte ordet der ute; han hadde nettopp holdt opp, og der lød på ny en hjertelig latter.

"Nei," sa jeg og brøt over tvert, "nu vil jeg riktig ut og høre smedens historier," løp ut og lot proprietæren bli tilbake i stuen med den mattlysende pråsen og sin egen forstyrrede tankegang.

"Barnevev og løgnaktige regler!" brummet han med det samme jeg lukket døren efter meg; "det er skam for lærde folk; men velmente patriotiske ytringer -", mere hørte jeg ikke.

Lys og liv og munterhet strålte ut i det høye, luftige kjøkkenet. Et bål som lyste opp tilmed i de fjerneste kroker, flammet på peisen. Ved siden av peisstangen tronet proprietærens madam med sin rokk. Skjønt hun i mange år hadde ligget til felts mot gikten og forskanset seg mot dens anfall i en mangfoldighet av stakker og trøyer, og som utenverker utenom alle de øvrige anlagt et uhyre av en grå vadmelskofte, skinte likevel ansiktet under skautet som en fullmåne. På peiskanten satt barna og lo og knekket nøtter. Rundt om satt en krets av piker og husmannskoner; "de traadte Rokken med flittige Fødder eller brugte de skrabende Karder". I svalen trampet treskerne av seg sneen, kom inn med agner i håret og satte seg ved langbordet, hvor kokken bar frem nattverden for dem, en melkering og et trau hårdstampet grøt. Lenet opp til skorstensmuren sto smeden; han røkte på en

liten snadde, og over ansiktet hans, som bar sotspor fra smieavlen, lå en tørr alvorlig mine, som vitnet om at han hadde fortalt, og fortalt godt.

"God aften, smed," sa jeg, "hva er det du forteller, som vekker slik latter?"

"Hi, hi, hi," lo småguttene, kisteglade i ansiktene. "Kristen fortalte om Fanden og smeden, og så om gutten som fikk ham inn i nøtta, og nå har han sagt han skal fortelle om Per Sannum, som de underjordiske holdt hesten for i Asmyrbakken."

"Ja," begynte smeden, "den Per Sannum var fra en av Sannumgardene nordafor kjerka. Han var en signekall, og han blei ofte henta både med hest og slede for å gjøre åt folk og fe, liksom gamle Berthe Tuppenhaug hernede i Bråten. Men hvordan det var eller ikke, så var 'n ikke klok nok, for en gang hadde de underjordiske bundet 'n, så 'n måtte stå ei heil natt i heimhagen sin med kjeften på skakke, og det gikk ikke riktig vel til den gangen jeg nå vil fortelle om heller. Denne Peren kunne aldri forlikes med folk, akkurat liksom - hm, hm - nå ja, han var en kranglefant, som hadde sak med alle. Så var det en gang han hadde ei sak i stiftsretten i Christian, og der inne skulle 'n være til klokka ti om morgenen. Han tenkte han hadde god tid, når han reid hjemmefra kvelden i forvegen, og det gjorde 'n også; men da 'n kom til Asmyrbakken, blei hesten holdt for 'n. Det er ikke riktig der heller; for lange tider sia har én hengt seg oppe i haugen, og det er mange som har hørt musikk der, både av feler og klarinetter og fløyter og andre blåsegreier. Ja, gamle Berthe veit nok å tale om det; hun har hørt det, og hu sier hu aldri har hørt så vakkert, det var akkurat som da den store musikken var hos lensmannen i 1814. Var det ikke så, Berthe?" spurte smeden.

"Jo, det er sant, det er gudsens sanning òg det, far," svarte husmannskjerringen, som satt ved skorstenen og kardet.

"Nå, hesten blei da holdt for 'n," fortsatte smeden, "og den ville ikke røre seg av flekken. Alt det han slo på og alt det han huia og skreik, så dansa 'n bare i ring, og han kunne hverken få 'n att eller fram. Det leid med det skreid, men det blei ikke annleis. Slik gikk det heile natta, det var tydelig å se at der sto en og holdt 'n, for alt det Sannumen bante og huserte så kom 'n ikke videre. Men da det leid utpå morgenen i grålysinga, så sto 'n av og gikk opp til Ingebret Asmyrhaugen, og fikk han til å ta med seg en varmebrann, og da 'n var kommet i salen igjen, så ba 'n han fyre over hesten med den. Da kan det vel hende det gikk av garde i fullt firsprang, og Per hadde nok med å henge på, og ikke stansa det, før 'n kom til byen; men da var hesten sprengt."

"Dette har jeg hørt før," sa gamle Berthe og holdt opp å karde, "men jeg har aldri villet tru at Per Sannum ikke var klokere; men siden du sier det, Kristen, så må jeg vel tru det."

"Ja, det kan du," svarte smeden, "for jeg har hørt det av Ingebret Asmyrhaugen sjøl, som bar brannen og fyrte over hesten for 'n."

"Han skulle vel ha sett gjennom hulaget, Berthe, skulle 'n ikke?" spurte en av småguttene.

"Jo, det skulle 'n," svarte gamle Berthe, "for da hadde 'n fått se hvem det var som holdt hesten, og da hadde han måttet sleppe. Det har jeg hørt av en som visste om slikt bedre enn noen, det var en som de kalte Hans Frimodig heime på Halland. I andre bygdelag kalte de 'n Hans med skikkelighet, for han hadde nå det munnhell: "Allting med skikkelighet." Han blei inntatt av de underjordiske og hadde vært hos dem i mange år, og de ville endelig ha 'n til å ta datter deres, som hang etter 'n støtt; men det ville 'n ikke, og da det blei ringt etter 'n fra mange kjerker, så tok de han til sist og kasta han ut fra en høg kolle langt ute i bygdene, som jeg trur de kalte Hortekollen, og da syntes 'n han fór like til fjords. Fra den tid var han en jåling. Så kom han i legd og gikk fra gard til gard og fortalte mange underlige historier, men best han satt, så lo han:

"Hi, hi, hi, Kari Karina, jeg ser deg nok!" sa han, for huldrejenta var bestandig etter 'n.

Mens han var hos de underjordiske, fortalte 'n, så måtte 'n bestandig være med dem, når de var ute og forsynte seg med mat og mjølk, for det som var korsa over og signa med Jesu navn, hadde de ikke makt til å ta, og så sa de til 'n Hans: "Du får ta i her, for dette er der "krikla på", " og han la nå sånne bører i meisene til dem at det var fæle ting; men når det kom tordenslag, satte de avsted så fort at han ikke kunne følge dem. Hans var bestandig i lag med en av dem, som hette Vått, og han var så sterk at han tok og bar både Hans og bører når der kom slikt bråvær på dem. En gang møtte de futen fra Ringerike i en djup dal oppe på Halland, så gikk Vått bort og holdt hesten for 'n, og futen skreik og slo på og fór så ille med hesten at det var synd å se. Men så gikk skyssgutten fram av meiene og såg gjennom hulaget, så måtte Vått slippe, "og da kan det vel hende det gikk," sa Hans, "skyssgutten var nær ikke kommet på meiene igjen, og vi slo opp en skrassel, så at futen vendte seg i sleden og såg seg tebars".

"Ja," sa en av husmennene, som var en utbygding, "det har jeg hørt om en prest i Lier også. Han skulle reise i soknebud til ei gammel kjerring, som hadde vært et ugudelig menneske mens hun levde. Da han kom på skogen, blei hesten holdt for 'n; men han visste råd, for det var en rask kar den Lier-presten; i et sprang var han fra sleden oppe på hesteryggen og skotta ned gjennom hulaget, og der såg han det var en stygg gammel mann som holdt i tømme - de sier, det var Fanden sjøl.

"Slipp kuns, du får henne ikke," sa presten.

Han måtte sleppe, men med det samme ga 'n hesten et rapp, så den satte av sted slik at det gnistra under hovene og lyste i alle skogtoppene, og det var ikke mer enn skyssgutten kunne holde seg bakpå. Den gangen kom presten ridende i soknebud." -

"Nei, om jeg skjønner hvorledes det skal gå med kuene likevel, mor," sa Mari budeie, som kom ståkende inn med et melkespann, "jeg trur dom svelter reint i hel, her kan mor se hvor lite mjølk vi får."

"Du får dra høy fra stallgolvet, Mari," sa gamlemor.

"Ja, det var sant!" svarte Mari; "kommer jeg dit, så er karmennene og kallen så forsinna som ville gasser."

"Jeg kan gi deg et råd, Mari," sa en av småguttene med en polisk mine. "Du skal koke rømmegraut og sette ut på stall-låven om torsdagskvelden, så hjelper nok nissen deg å dra høyt til fjøset, mens guttene sover."

"Ja, bare der var noen nisse her, så skulle jeg nok gjøre det," svarte den gamle budeien troskyldig; "men det er fanken ingen nisse her i garden, for de trur ikke på slikt sjølvfolka; nei, på Nes hos kafein, den tid jeg tente der, der var nissen."

"Hvorledes kan du vite det, Mari?" spurte gamlemor. "Har du sett han?"

"Sett han? Ja, det har jeg riktig også det," svarte Mari, "det er sikker nok."

"Å, fortell oss det, fortell oss det!" ropte småguttene.

"Ja, det kan jeg nok," sa budeien og begynte.

"Det var nå den tid jeg tente hos kafein, så sa gardsgutten til meg en lørdagskveld:

"Du er nok så snill at du gir hestene for meg i kveld du Mari, så skal jeg alltid gjøre deg et puss igjen."

"Å ja," sa jeg, "jeg kan nok det," for han skulle gå til jenta si.

Da det leid mot tida at hestene skulle ha kveldsfôret, så ga jeg først de to, og så tok jeg et høylang og skulle gi hesten til kafein; og den var alltid så feit og blank at en gjerne kunne speile seg i den; men i det samme jeg skulle gå inn i spilltauet, så kom 'n fallande like ned over armene på meg -"

"Hvem, hvem? Hesten?" spurte småguttene.

"Å nei visst, det var nissen; og jeg blei så forferda at jeg slapp høyet der jeg sto, og skyndte meg ut igjen det forteste jeg vann. Og da Per kom heim, så sa jeg: "Jeg har gitt hestene for deg én gang, min kjære Per, men neigu blir det ikke oftere, og Bronen til kafein den fikk ikke høylang heller," sa jeg og så fortalte jeg 'n det.

"Å ja, det har inga nau med Bronen," sa Per. "Han har nok den som passer seg han."

"Hvorledes så nissen ut da, Mari?" spurte en av småguttene.

"Ja, meiner du jeg kunne se det?" sa hun; "det var så mørkt at jeg ikke kunne se hendene mine, men jeg kjente 'n så tydelig som jeg tar i deg; han var lodden, og det lyste i øynene på 'n."

"Å, det var visst bare ei katte," innvendte en av dem.

"Katte?" sa hun med den dypeste forakt. "Jeg kjente hver finger på 'n; han hadde ikke mer enn fire, og de var lodne, og var det ikke nissen, så la meg ikke komme levende av flekken."

"Jo, det var nissen, det er visst," sa smeden, "for tommelfinger har 'n ikke, og lodden ska 'n være på nevene; jeg har aldri handtakes med 'n; men så skal det være, det har jeg hørt; og at han passer hestene og er den beste husbondskar noen kan ha, det veit vi alle det. Det er mange som har stor nytte av 'n; men det er da ikke han aleine de har nytte av, for oppe i Ullensaker var det en mann som en gang hadde likså mye nytte av de underjordiske som andre har av nissen; han budde på Røgli. De visste nå vel det at huldra var der og holdt til der, for det var en gang han reiste til byen så i flekksnøen om våren, og da 'n kom inn til Skjellebekk og hadde vatna hestene sine, kommer der utover bakken en buskap med brannete kuer, så store og feite at det var moro så se dem, og noen av dem som var med, kjørte med alle slags bukjørel og greie på kjerrer med vakre feite hester for; men foran gikk der ei svær jente, som hadde ei drivende kvit mjølkekolle i handa.

"Men hvor skal Di hen på denne årsens tid da?" spurte Røgli-mannen forundret.

"Å," svarte hun, som gikk foran, "vi skal til seters i Røgli-hagen i Ullensaker, der er hamn nok der."

Dette syntes han var rart, at de skulle hamne i hagen hans; og ingen andre enn han hverken så eller hørte noe, og alle dem han møtte på vegen innover, spurte han; men ingen hadde sett en sånn buskap.

Heime på garden hos den Røgli-mannen gikk det også underlig til iblant, for når 'n hadde gjort noe arbeid etter solegladsleite, så blei det alltid ødelagt om natta, og til sist måtte 'n reint holde opp å arbeide når sola var gått ned. Men så var det den gangen jeg ville tale om, det var en høst, han gikk ned og kjente på byggloa om den var tørr - det var seint utpå høsten - og han syntes den ikke var riktig tørr nok ennå, men så hørte 'n så skjellig det sa borte i en haug:

"Kjør inn loa di du, i morra snør det."

Han til å kjøre det beste han kunne; han kjørte til langt over midnatt, og han fikk inn loa; men morgenen etter låg der over en sko djup snø." -

"Ja, men det er ikke alltid de underjordiske er så snille, smed," sa en av småguttene; "hvorledes var det med henne som stal bryllupskosten på Eldstad og glømte igjen lua si?"

"Jo, det skal jeg si deg," sa smeden, og hugg straks i med en ny fortelling.

"På Eldstad i Ullensaker var der en gang et bryllup; men på bryllupsdagen hadde de ikke noen bakeromn, og derfor måtte de sende steikene bort i nabogarden, hvor de hadde bakeromn, og steike dem der. Om kvelden skulle gutten i bryllupsgarden kjøre heim med dem. Da han kom over en av moene der, hørte han ganske skjellig at det ropte:

"Hør du, kjører du til Eldstad fram, så si til henne Deld, at Dild datt i eld!"

Gutten slo på og kjørte, så det kvinta om nesa på 'n, for det var kaldt i været og gildt sledeføre, og det samme ropte det etter ham flere ganger, så han mintes det vel. Han kom vel heim med føringa si, og gikk så fram for bordenden, hvor tjenerne gikk fra og til, som de hadde tid til, og fikk seg noe å leve av.

"Nå da gutt, har fanden sjøl skyssa deg, eller har du ikke reist etter steika ennå?" sa en av husets folk.

"Jo, det har jeg," sa han, "der ser du den kommer inn gjennom døra, men jeg slo på og lot det gå alt det merra orka å spenne i, for da jeg kom på moen, så ropte det:

"Kjører du til Eldstad fram, så si til henne Deld, at Dild datt i eld!"

"Å, det var barnet mitt det," ropte det i gjestebudsstua, og så fór en av sted som om hun var gælen, hun rente på den ene etter den andre og slo dem for skallen alle sammen; men til sist falt hatten av henne, og så fikk de se det var ei hulder som hadde vært der; for hun hadde rapset med seg både kjøtt og flesk og smør og kake og øl og brennevin og alt det som godt var; men hun var så forfjamsa over ungen at hun glømte igjen ei sølvkaupe i ølkaret og ikke sansa at hatten falt av henne. De tok både sølvkaupa og hatten og gjømte på Eldstad; og hatten den var slik at den som hadde den på, han kunne ikke noe dødelig menneske se, uten 'n kanskje var synen; men om 'n er der ennå, skal jeg ikke kunne si for visst; for jeg har ikke sett 'n, og ikke har jeg hatt 'n på heller." -

"Ja, de underjordiske er slemme til å stele, det har jeg alltid hørt," sa gamle Berthe Tuppenhaugen, "men verst skal de være i setertida; det er liksom ei lang høgtid både for huldre og underjordiske; for mens seterjentene går og tenker på guttene sine, glømmer de å korse over mjølk og fløte og annen bummat, og da tar huldrefolket alt det de vil. Det er ikke ofte at folk får se dem, men det hender da iblant, og det hendte en gang på Nebergsetra oppe i almenningen her.

Det var noen tømmerhoggere eller vedhoggere oppi der og hogde. Da de så skulle gå fram til Nebergsvangen til kvelds, så ropte det til dem borte i skogen:

"Hils henne Kilde at begge sønnene hennes fór ille; de brente opp seg i soddkitiln.""

Da hoggerne kom fram til setra, så fortalte de jentene dette og sa: "Den tid vi skulle gå hjem til kvelds og vi hadde fått øksa på nakken, så sa det borte i skogen:

"Hils henne Kilde at begge sønnene hennes fór ille; de brente opp seg i soddkitiln."

"Å, det var barna mine det," skreik det inne i mjølkebua, og så kom det farende ut ei hulder med ei kolle i neven, og den kasta hun, så at mjølka skvatt om dem." -

"Folk forteller nå så mye," sa smeden, akkurat som om han nærte tvil om troverdigheten av denne fortellingen, men det var visst bare av ergrelse over å være blitt avbrutt, nå han hadde fått munnen så godt på glid. Det fantes neppe noen i hele bygden som var rikere på de vidunderligste fortellinger om huldren og de underjordiske enn han; og i troen på disse vesener hamlet han opp med de sterkeste troende. "Folk forteller så mye," sa han, "en kan ikke tru det alt. Men når det er hendt i ens eia slekt, så får en tru det. og nå skal jeg fortelle noe som har hendt værfar min; det var en alvorlig og truverdig mann, så det nok var sant det han sa. Han budde på Skroperud på Lodding-eiene i Ullensaker; han hette Jo. Han hadde bygd seg ei ny stue, han hadde en to-tre kuer, feite og i god stand, og en hest som var utmerkt framfor alle andre. Med denne hesten fór 'n ofte i skyss fra Mo til Trøgstad, og når det falt seg så, derifra til Skrimstad og tilbake til Mo igjen; og han brydde seg ikke om hvordan han fór med hesten, for den var og blei like feit. Skytter var 'n også, og spelemann med. Ofte var 'n ute og spelte, men heime kunne de aldri få 'n til å røre fela; om så hele stua var full av ungdom, nekta 'n like fullt å spille. Men en gang var det kommet noen gutten til 'n med lomme flasker og brennevin. Da de hadde fått kallen på en pisk, kom det flere til, og enda han sa nei i begynnelsen, så fikk 'n fela fatt til sist allikevel. Men da han hadde spelt ei stund, la han den bort, for han visste at de underjordiske ikke var langt borte, og at de ikke syntes om sånt spetakkel; men guttene fikk 'n til å spille igjen, og således gikk det en to-tre ganger; han la fela bort, og de fikk 'n til å ta den fatt igjen. Til sist hengte han den opp på veggen og svor på at han ikke ville gjøre et strøk med buen mer den kvelden, og så jaga 'n dem ut alle sammen både gutter og jenter. Da han hadde begynt å kle av seg og sto i skjorteermene borte i skorsteinen og skulle tenne kveldspipa si med en brann, så kom det inn et følge av store og små, så det yrte i stua.

"Nå," sa Jo, "kommer dere nå igjen?" Han trudde det var de som hadde vært inne og dansa; men da han fikk se at det ikke var dem, blei 'n redd, tok døtrene sine, som alt lå i senga, og slengte dem opp på golvet - han var en stor og sterk mann - og spurte: "Hva er dette for folk? kjenner dere dem?"

Jentene var søvntunge og sansa ikke. Så tok han geværet ned av veggen og vendte seg mot det følget som var kommet inn og hytta til dem med trompen. "Dersom dere nå ikke pakker dere, så skal jeg" - bante han - "føyse dere således ut at dere ikke skal vite om dere står på hue eller beina." De satte ut gjennom døra og huiskreik, så den ene fór huestups over den andre, og han syntes det ikke så annerledes ut enn som en hop grå garnnøster trilla ut gjennom døra. Men da Jo hadde satt fra seg geværet og kom bort til skorsteinen igjen og skulle tenne på pipa si, som hadde slokna, så satt der en gammel mann på peiskrakken med et skjegg så langt at det rakk helt ned til benken, ja, det var over ei alen langt; han hadde også ei pipe, og fór fram og tilbake med en brann liksom Jo sjøl og skulle tenne på den; rett som det var, så slokna den, så tente han på igjen, og det blei ikke annerledes.

"Enn du," sa Jo, "hører du til samme fantefølget du med? hvor er du fra?"

"Jeg bur ikke langt borte jeg, du," svarte mannen, "og jeg rår deg til at du passer deg og ikke holder slikt styr og larm heretter, ellers gjør jeg deg til en arm mann."

"Nå, hvor bur du da?" spurte Jo.

"Jeg bur her borte under kjona, og hadde ikke vi vært der, så hadde den nok strøket med for lenge sia, for du har lagt svært på varmen iblant; det har vært hett der, og den er ikke frakere, enn at den faller over ende, dersom jeg setter fingeren min bortpå den. Nå veit du det," sa han, "og pass deg etter denne dag."

Aldri blei der spelt til dans mer; Jo skilte seg ved fela si, og aldri fikk de han til å røre noen annen etter den tid." -

Under den siste del av denne fortellingen hadde proprietæren holdt en svare rumstering inne i stuen; skapdøren ble lukket opp og igjen; det ble raslet med sølvtøy og nøkkelknipper; man kunne høre og vite han var beskjeftiget med å låse igjen for all rørlig eiendom fra sølvkruset til blytobbaksdåsen. Nettopp som smeden hadde endt, gløttet han på døren, stakk hodet ut med luen på det ene øret og sa:

"Er du nå ute med reglene dine og lyver igjen, smed?"

"Lyger?" sa smeden meget støtt; "det har jeg aldri gjort, for dette er sant; jeg er jo gift med den ene av de jentene, og kjerringa mi, Dorthe, hun låg sjøl i senga og såg den gamle skjeggkallen; riktignok var de jentene rare og liksom halvfjollerte, men det kom av at de hadde sett de underjordiske," tilføyde han med et harmfullt blick på proprietæren.

"Fjollerte?" sa proprietæren, "ja, det tror jeg nok; det er jo du også når du ikke er på en kant, for da er du rent binnegal. - Kom, smågutter, og gå opp og legg jer, og sitt ikke her og hør på det røret hans."

"Det må jeg si er dårlig sagt av deg, far," ytret smeden overlegent. "Sist jeg hørte der blei snakka fjolleri og rør, var da I prekte på Neberhaugen den syttende mai," føyde han til i samme tone.

"Forbannet sludder!" brummet proprietæren og kom stampende gjennom kjøkkenet med lyset i den ene hånden og en pakke akter og noen aviser under armen.

"Å, bi litt far," sa smeden drillende, "og la småguttene få lov å være her, så skal I også få høre en liten stubb; I har ikke godt av å lese i lovbooka støtt I heller.

Jeg skal fortelle Jer om en dragon som blei gift med ei hulder. Det veit jeg er sant, for jeg har hørt det av Gamle-Berthe, og hun er sjøl fra den bygda der det hendte."

Proprietæren slo bister døren igjen, og man hørte han trampet oppover trappen.

"Ja ja, siden kallen ikke ville høre, så får jeg fortelle 'n til dere da," sa smeden til småguttene, som ikke lenger brydde seg om den bestefaderlige myndighet når smeden lovte å fortelle eventyr.

"For mange år sia," begynte han, "budde der et par gamle velstående folk på en gard oppe på Halland. De hadde en sønn og han var dragon, og en stor vakker kar var 'n. På fjellet hadde de ei seter, og den var ikke som seterstuene pleier være, men den var pen og godt oppbygd, og der var både skorsteinsmur og tak og vinduer i den. Her låg de heile sommeren, men når de reiste heim om høsten, hadde tømmerhoggere og skyttere og fiskere og sånne som ferdes i skogen ved de tider, lagt merke til at huldrefolk flytta inn der med buskapen sin. Og med dem var det ei jente, som var så nauvakker at de aldri hadde sett hennes make.

Dette hadde sønnen ofte hørt tale om, og en høst de reiste heim fra setra, kledde han seg i full mundering, la dragonsalen på dragonhesten både med pistolhylsene og pistolene, og så reid han der opp. Da han kom i vrangbredden, var det sånn varme på i setra at det lyste ut gjennom alle mosefara, og da kunne han skjønne at huldrefolket alt var der. Så bandt han hesten sin ved en granlegg, tok den ene pistolen ut av hylstret og lista seg sakte opp til vinduet og skotta, og der inne i setra såg han en gammel mann og ei kjerring, som var krokete og reint skrukkete av alderdom og så urimelig stygg at han aldri hadde sett noe så stygt i sitt liv; men så var det ei jente der, og hun var så deilig at han syntes han ikke kunne leve, hvis han ikke kunne få henne. Alle hadde de kurumper, og

det hadde den vakre jenta òg. Han kunne se at de nylig var kommet, for det var nettopp rydda opp der. Jenta holdt på å vaske gamlestyggen, mens kjerringa gjorde opp varme under den store primkjelen på peisen.

Rett som det var, støtte dragonen opp døra og skaut av pistolen like over hue på jenta, så at hun tulla bortover golvet. Men i det samme blei a likså fæl som hun før hadde vært vakker, og ei nese fikk hun så lang som pistolhylsteret.

"Nå kan du ta henne; nå er hu di," sa den gamle mannen. Men dragonen kunne ikke flytte seg et skritt hverken fram eller tilbake. Den gamle begynte da å vaske jenta; så blei hu noe likere: nesa minka saktens til det halve, og den stygge kurumpa blei bundet opp, men vakker var a ikke, det var synd å si.

"Nå er a di, min staute dragon, sett a nå på salknappen og rid til bygda og hold bryllup med henne. Men til oss kan du lage til det vesle kammeret i størhuset; for vi vil ikke være sammen med de øvrige brurefolka," sa den gamle styggfanten, som var far hennes; "men når skåla går om, så kan du se ut til oss."

Han torde ikke gjøre anna; han tok henne med på salknappen og laga til bryllup. Men før de gikk til kjerka, ba brura ei av brurepikene å stå vel bak henne, forat ikke noen skulle se at rumpa falt av, når presten la handa på henne.

Så drakk de bryllup, og da skåla gikk om, gikk den unge mannen ut i kammeret, hvor der var laga til for de gamle huldrefolkene. Den gang såg han ingenting der, men da bryllupsfolka var reist, låg der igjen så mye gull og sølv og så mange penger at han aldri hadde sett så mye rikdom før.

Det gikk nå både godt og vel i lang tid; hver gang der var fremmedlag, laga kona til for de gamle ute i kammeret, og alltid låg det etter dem så mange penger at de til sist nesten ikke visste hva de skulle gjøre av dem. Men stygg var a og stygg blei a, og kei var han av henne, og det var ikke fritt for at han var litt slem iblant, så at han baud til å slå og denge henne.

En gang skulle 'n til byen; det var på barfrosen om høsten, og så skulle 'n legge sko under hesten. Han gikk da til smia, for han var en dyktig smed sjøl; men hvorledes han laga det, så blei skoen enten for stor eller også blei 'n for liten, og aldri ville 'n passe. Han hadde ikke flere hester heime, og det leid med det skreid, så det blei middag og det blei eftasverdstid.

"Kan du da aldri få lagt under den skoen?" sa kona; "ikke er du rar mann, men du er nok enda kleinere smed. Der blir ikke annen råd, enn at jeg får gå i smia og sko; er den for stor, kan du jo gjøre den mindre, og er den for liten, kan du jo gjøre den større!"

Hun gikk til smia, og det første hun gjorde, var å ta skoen med begge never og rette den ut.

"Se her," sa hun, "slik skal du gjøre." Så bøyde hun den sammen, som om den hadde vært av bly. "Hold nå opp beinet," sa hun, og skoen passet så akkurat at den beste smed ikke kunne gjort 'n bedre.

"Du er nok stiv i fingrene du," sa mannen og såg på henne.

"Synes du det?" sa hun. "Hvordan mener du det var gått med meg, dersom du hadde vært så stiv i fingrene? Men jeg holder for mye av deg til at jeg skulle bruke kreftene mine på deg," sa hun.

Fra den dag var han en aparte mann imot henne." -

"Nå synes jeg vi kan ha hørt nok for i kveld," sa gamlemor, da fortellingen var slutt, og reiste seg.

"Ja, vi får vel til å rusle på oss, siden kallen har kurra seg," sa smeden og ba godnatt, men han lovte småguttene å fortelle mere neste aften, og tinget med dem om en kvart tobakk.

Om ettermiddagen da jeg var ute i smien hos smeden, skrådde han sterkt, hvilket alltid var et merke på at han hadde drukket brennevin; om aftenen var han gått på bygden for å få mere. Da jeg flere dager efter så ham igjen, var han mørk og ordknapp. Han ville ikke fortelle noe, enda småguttene lovte ham både tobakk og brennevin. Men pikene mumlet om at de underjordiske hadde hatt fatt på ham og slått ham over ende i Asmyrbakken. Der hadde en kjører funnet ham liggende på morgensiden, og da snakket han over seg.

Dumme menn og troll til kjerringer

Det var engang to kjerringer som trettet, så som kjerringer gjør iblant og da de ikke hadde annet å trette om, så tok de på å kjekle om mennene sine, om hvem som var den dummeste av dem. Dess lenger de trettet, dess argere ble de; til sist var de nære på å komme i luggen på hverandre, for en vet det, at "ufred er lettere å yppe enn å vende, og det er vondt når vettet vanter". Den ene sa, det fans ikke den ting hun ikke skulle få mannen sin til å tro, når hun sa det var så, for han var så lettroen som trollene; og den andre mente på det, at om det var aldri så galt, så skulle hun få mannen sin til å gjøre det, når hun sa det skulle være så; for han var slik at han hverken kunne finne nål eller nøste.

"Ja, la oss prøve hvem av oss som kan få narret dem best, så får vi se hvem som er den dummeste," sa de da, og det ble de forlikte om.

Da så mannen kom hjem av skogen, sa den ene kjerringa: "Gud bære meg for deg! Det er da altfor ille, du er visst sjuk, om du ikke er feig."

"Det vanter ikke annet enn mat og drikke," sa mannen.

"Gud bære meg så sant!" skralte kjerringa; "det blir nok verre og verre, du ser mest ut som lik i synet. Du får legge deg! Å, dette kan aldri vare lenge!"

Slik holdt hun på til hun fikk mannen til å tro han var døden på det nærmeste nær, og fikk ham til å legge seg, folde hendene, legge i hop øynene, og så strakte hun ham, la ham på likstrå og fikk ham i kisten; men for at han ikke skulle kvamme mens han lå der, hadde hun fått gjort noen hull i fjelen, så han kunne puste og kikke ut.

Den andre kjerringa, hun tok seg et par karder og satte seg til å karde, men hun hadde ingen ull på dem. Mannen kom inn og så dette apespillet.

"Det er lite hjelp i rokk uten hjul, men karder uten ull er bare kjerringtull," sa mannen.

"Uten ull?" sa kjerringa; "jo jeg har ull; men du ser den ikke, for den er av det fine slaget," sa hun.

Da hun hadde kardet fra seg, fikk hun rokken fram og tok på å spinne.

"Nei, dette går reint på ska'e," sa mannen; "du sitter jo og surrer og skjemmer ut rokken din, når du ikke har noe på 'n."

"Ikke noe på 'n?" sa kjerringa; "tråden er så fin at det skal andre øyne til å se den," sa hun.

Da hun var ferdig med spinningen, så bommet hun, satte opp veven, rente og spolte og vevde tøyet. Så tok hun det ut av veven, stampet det og skar det til, og sydde klær av det til mannen sin, og da de var ferdige, hengte hun dem opp på stabbursloftet. Mannen kunne hverken se tøyet eller klærne, men han var nå kommet i troen på at det var så fint at han ikke kunne se det, og så sa han: "Ja ja, når det er så fint, så er det så fint da."

Men så var det en dag kjerringa sa til ham: "I dag får du gå i gravøl, mannen i Nord-i-garden farer til jorda i dag; og så får du ha på deg de nye klærne." Jaha, han skulle gå i gravølet, og hun hjalp ham å få klærne på, for de var så fine at han kunne rive dem sund, om han skulle hjelpe seg sjøl.

Da han kom opp i gravølsgården, hadde de alt drukket både stivt og sterkt der; sorgen ble ikke større da de fikk se han med de nye kirkeklærne, skal jeg tro. Men da det bar avsted til kirkegården,

og den døde kikket ut gjennom pustehullet, slo han opp hele latterdøra: "Nei, nå må jeg storle," sa han; "går ikke han Ola Sør-i-garden splitt naken i gravølet mitt!"

Da følget hørte det, var de ikke sene om å få lokket av kisten, og han med de nye kirkeklærne, han spurte hvordan det gikk til at han lå i kisten og pratet og lo, han som de holdt gravøl over; det var da likere om han gråt. "Gråt graver ingen opp av grava," sa den andre. Men hvordan de snakket da, så kom det for dagen at det var kjerringene som hadde stelt det til. Så gikk mennene hjem og gjorde det klokeste de noen tid hadde gjort, og er det noen som vil vite hva det var, så får han spørre bjørkefuten.

Presten og klokkeren

Det var engang en prest som var slik en børste at han skrek langt unna, når han så noen kom kjørende i møte med seg i alfarveien: "Av veien av veien, her kommer selve presten!"

En gang han fór slik og bar seg, møtte han kongen. "Av veien, av veien!" skrek han på lang vei. Men kongen kjørte som han kjørte, og reiste fram, han, så den gangen måtte presten vike hesten sin; og da kongen kom jevnside med ham, sa han: "I morgen skal du møte på kongsgården, og kan du ikke løse tre spørsmål jeg vil gi deg, skal du miste både kappe og krave for ditt hovmods skyld."

Det var annet slag enn presten var vant til. Hauke og skråle og bære seg verre enn ulikt, det kunne han; men spørsmål og svar var ikke hans fag. Så reiste han til klokkeren, som hadde ord for å være bedre i kappen enn presten var. Til ham sa han han ikke hadde hug til å reise, "for en gap kan spørre mer enn ti vise kan svare," sa han, og så fikk han klokkeren til åfare istedenfor seg.

Ja, klokkeren reiste, og kom til kongsgården med prestens kappe og krave på. Der tok kongen imot ham ute i svalen både med krone og spir, og var så gild at det lyste og lavde av ham.

"Nå, er du der?" sa kongen.

Ja, han var da det, det var sikkert nok.

"Si meg nå først," sa kongen, "hvor langt er det fra øster til vester?"

"Det er en dagsreise det," sa klokkeren.

"Hvordan det?" sa kongen.

"Jo-o, sola går opp i øster og ned i vester, og det gjør hun snilt på en dag," sa klokkeren.

"Ja ja," sa kongen. "Men si meg nå," sa han, "hva mener du vel jeg er verd, slik som du ser meg her?"

"Å, Kristus ble taksert til tredve sølvpenge, så jeg tør vel ikke sette deg høyere enn til - ni og tyve," sa klokkeren.

"Nå nå!" sa kongen. "Siden du er så klok på alle slag, så si meg hva det er jeg tenker nå?"

"Å, du tenker vel det er presten som står for deg, men skam få meg, tenker du ikke feil, for det er klokkeren," sa han.

"Nå, så reis - hjem med deg, og vær du prest og la ham bli klokke," sa kongen, og så ble det.

Grisen og levemåten hans

Det var engang grisen var lei av levemåten sin, og så fikk han for seg at han skulle til tings og få dom for en annen levemåte - han fikk friste lykken han som andre, enten det ble til det tynne eller det tykke.

"Hva er det du har å klage over?" spurte skriveren.

"Å jeg er så lei av levemåten min, far," sa grisen. "Hesten får havre, og kua får melddrikke, og så ligger de tørt og godt i bås og spiltau attpå. Og jeg får ikke annet enn skuler og skyllevann; om dagen vasser jeg i søle, og om natten ligger jeg og ruller meg i lort og våt halm. Er det rett og rettferdighet i slikt, skriver?" spurte han.

Nei, det syntes skriveren kunne være noe i, og så lette han i bøkene sine, og ga ham dom for en annen levemåte: "Det er ulikt du skal ha det så mye strengere," sa han; "fra nå av skal du få hvete og erter, og sove i silkeseng."

Ja, grisen takket, og var så glad at han visste hverken natt eller dag. Og hele hjemveien gikk han og mullet og smågryntet: "Hvete og erter, og ligge i silkeseng! Hvete og erter, og ligge i silkeseng! Hvete og erter, og ligge i silkeseng!"

Veien gikk mellom noen skograbber, og oppi et av holtene lå reven og lydde på. Og han skulle nå straks ut igjen med fantestykkene sine, vet du. Og så til å pipe, fint og gneilt: "Skuler og rask, og ligge i boss!"

Grisen brydde seg ikke om det han; holdt på med sitt: "Hvete og erter, og ligge i silkeseng!" Men det drev på; "skuler og rask, og ligge i boss! Skuler og rask, og ligge i boss! Skuler og rask, og ligge i boss!" Og til slutt så ség det i grisen, og før han visste av det, tok han til å lye og ta etter.

Da han så kom hjem, spurte de hvordan det hadde gått på tinget; "fikk du dom for en likere levemåte?" sa de.

"Ja-vel, ja-vel," sa grisen; "skuler og rask, og ligge i boss! Skuler og rask, og ligge i boss!"

Makrelldorg

- "Ved havet er jeg vokset opp, der ferdes jeg mellom skjær og bølger fra min tidlige barndom. Det er dyktige sjøfolk der jeg kommer fra, men det er ikke noe under, for de begynner tidlig: når barna har lært å gå, er deres første morgenvandring den at de i bare skjorten labber opp på nærmeste sten eller knatt for å se efter været og havet; og er det stille, putter de fingeren i munnen og stikker den i været for å kjenne, hvor luftdraget kommer fra. Så snart de kan løfte en åre, er de i båt, og nu varer det ikke lenge før de leker med havets farer. Under min oppvekst var jeg meget ute på sjøen sammen med en los, som var en av de stauteste sjømenn jeg har kjent. De dager jeg var sammen med ham, hører til de kjæreste i mine erindringer. Fri og glad som en fugl fløy jeg ut på bølgene; i en lett skjekte fór vi på skytteri efter ender, ærfugl og kobbe mellom skjærene; og når han fikk et skip å lose inn, seilte jeg undertiden båten hjem alene eller i følge med losgutten. Siden den tid har jeg alltid hatt en sterk lengsel efter sjøen og det salte hav. Men istedenfor å fortape meg i utrop om sjølivets herlighet, vil jeg fortelle om en tur vi gjorde sammen, da jeg for noen år siden var i besøk hjemme, og på den var det nettopp min gamle venn fortalte den historien jeg nu vil meddele:

Vi tilbrakte altså noen dager ute ved de ytterste havskjær. Vi seilte med dekksbåten, en stor hvalerbåt. Besetningen var Rasmus Olsen (så het min omtalte venn), losgutten og jeg. En morgenstund i grålysningen sto vi ut til havs for å dorge makrell. Det var en svak fralandsbris, som knapt nok formådde å lette den tunge tåken, som ruget over skjærene og de nakne berg. Oppskremte flagret måkene omkring oss med sine hese skrik; ternene utstøtte sitt skingrende "tri egg!" og tjelden det spottende "klikk klikk!" som har fått så mang en bommende skytter til å smile. Over den blygrå havflaten som bare sjelden ble opplivet ved en alke, en teiste, en ærfuglflokk eller en stønnende nise, hang luften disig og tett. Rasmus satt selv i akterluken ved roret, mens gutten snart var forut, snart akter, efter som det trengtes. Rasmus var en høy, svær mann med brunbarket og værbitt ansikt. Uttrykket var godmodig, men i dypet av de grå, kloke øynene lå et alvor og noe visst forskende, som vitnet om at han var vant ved å gå faren inn på livet og se dypere i tingene enn smilet om munnen og de spøkende ord han ofte førte på tungen, syntes å tyde på. Som han satt der, med en sydvest ned over ørene, i en sid, gulgrå kalmukks kofte, virket hans skikkelse i den tette morgenluften nesten overnaturlig stor, og man kunne gjerne falt på den tanke at man hadde for seg en gjenganger fra vikingtiden - men i vikingtiden brukte man ikke tobakk; det gjorde Rasmus Olsen, og det til gagns.

"Han har ikke så mye vind at han kan blåse ei barkeskute over ende i en rennebekk," sa Rasmus og byttet skråen med en liten svartrøkt krittpipe, mens han kikket ut til alle kanter. "I går kveld ved solnedgang sto han full av de greieste [\[1\]](#) vindskyer, men nå har han ikke en hattfull."

Losgutten, som holdt utkikk forut og arbeidet med styrbords åre for åstøtte for avfall, da strømmen gikk vester i, svarte at han syntes det letnet forut.

"Fanden heller, det er ikke solgangsvær," svarte Rasmus; "han kommer ikke før det lir på dagen; men da tør vi få mer, enn vi vil ha for makrellens skyld."

Der kom imidlertid snart et friskere drag i luften, så at vi kunne holde kos uten årenes hjelp, og nu gled vi raskt ut imot havet. Tåken svant efterhvert og lot oss se den blå kystlinjen med de nakne holmene; men foran oss lå havet i sin uendelige vidde rødmende for morgensolen. Landvinden hadde nok makt ennu, men jo høyere solen steg, dess friskere blåste det opp fra havet; de stigende tåker la seg som et teppe inn over landet; nu var det stiv makrellkuling. Vi var snart inne i makrellstimen; snørene kom ut, og den ene fisken bet efter den andre, så det dirret i hele snøret, under voldsomme sprell og rykk ble disse sølvblanke havets barn brakt opp. Men gleden varte som vanlig ikke særlig lenge. Utpå dagen økte kulingen stadig mer og mer. Havet satte inn, sjøene vokste; til sist sto snørene stramme, og blystenene hoppet hen over bølgetoppene, mens brottsjøer

brøt over vårt lille nøtteskall og sendte skum og sprøyt høyt over seil og mast. Snørene ble tatt inn. Losgutten satt i storluken, dinglet med benene og kikket av gammel vane snart hit, snart dit. Undertiden var han nede i rommet og så på uret sitt, som lå i en stor rødmalt skipskiste.

"Ja, den kista og den klokka," sa Rasmus med et smil og et nikk; "dem holder han av, og det gjør han rett i, for hadde ikke det vært, så lå han og grov småstein på havsens bunn."

Jeg ba om nærmere forklaring, og han fortalte: "Det var i fjor i oktober måned; han sto inn med svært vær; det var med nød jeg kunne holde sjøen, men jeg ble da ute, og han var med. Til sist praiet jeg en hollender og kom ombord i han, men jeg tenkte begge deler om båten og gutten, tankene mine var ikke der de skulle være, for hvert øyeblikk kikket jeg etter båten og gutten, og til sist så jeg han fikk en brottsjø akter, så han ble lettet opp og gikk forover og under - borte var han. Vi kunne ikke hjelpe, om skipperen hadde villet; det var for langt unna. Jeg ba for meg selv og tenkte jeg aldri skulle se han mer. Men den første jeg møtte, da jeg kom hjem, det var gutten; han var kommet hjem lenge før han, enn jeg. Han tok opp klokka si og viste meg den og sa: "Jeg har berga klokka, far, og den går ennå." Nå gudskjelov, tenkte jeg, at du er frelst; en båt blir det vel råd til igjen, enda den hadde kostet meg halvtredje hundre daler; og splitternye seil var det på den. - Hvordan han ble frelst? - Jo, det gikk således til - ja, ja, du småen." sa han til gutten, som lo til ham og dinglet sterkere med benene, "den drukner ikke, som henges skal, - det kom en brigg, som hadde hjemme straks nordenfor her. Med ett hører de et skrik; en løper forut, men der var ingenting på ferde, for de tenkte minst på at det var utabords; men best det var, hørte de skriket rett under baugen, og da kapteinen selv kom forut og så ut over, satt gutten på skipskista og holdt klokka si i den ene handa høyt over bølgene. Det var såvidt at kapteinen fikk gitt et vink til mannen til rors, så de ikke seilte ombord i 'n, og de fikk lagt bi og stukket ut en ende og halt 'n opp."

Da det led utpå dagen, løyet vinden av, og vi fikk igjen enkelte fisker, mens passieren gikk livlig. "Ja, ja," sa han og rystet litt på hodet, mens han igjen slo ild på pipen. "Det brygger til noe der sørpå. Den gufsen vi fikk, var bare en morgendram. Han skal se vi får traktement; selv fisken vet om det; den napper ikke mer, og fuglene er redde: - hør, hvor de kveser og skriker og søker inn under land. Det blir riktig trollkjerringvær til kvelds. Nei, se på den! tumler hun ikke så nær at - Gud hjelpe meg kunne jeg ikke gjerne" - spytte på den, ville han ha sagt, men i det samme knallet børsen min, som jeg hadde kastet til øyet og trykket av på en nise, som veltet seg opp mellom bølgene tett ved oss. Da den ble truffet, slo den så voldsomt med halen at vann og skum ble pisket opp i en liten foss på høyde med masten, og oversprøytet og gjennomvætet oss alle.

"Den trollkjerringa tror jeg ikke skal sende oss noe vær," sa jeg da jeg så at vannet ble farvet rødt av blod. Straks efter kom den opp, pustet og stønnet og vendte buken i været. Rasmus var ikke sen til å hugge båtshaken i, og jeg hjalp ham å hale den inn i båten. Han var meget fornøyd for den tranen han skulle få, snudde det tunge dyret fra den ene siden til den andre, kjælte for det som for et svøpebarn og forsikret at det var et smekkfett vasstroll, som skulle være velkommen til støvlesmøring og lampelys.

Mens vi pratet om troll og trollkjerringer, dukket en besynderlig trollkjerringhistorie opp i mitt minne; jeg trodde jeg hadde hørt den av Rasmus i min barndom, men den sto så dunkelt for meg at jeg ikke engang visste om det var noe jeg hadde hørt eller drømt. Jeg spurte Rasmus, om han ikke hadde fortalt meg en slik historie om tre trollkjerringer.

"Å den," svarte han og lo; "det er av det slaget som kalles skipperløgner nå til dags, men i gamle dager trodde de det som fadervår. Gamle bestefar fortalte meg den, da jeg var smågutt, men om det var hans bestefar eller oldefar, som var kahyttjungen, det kan jeg ikke erindre. Nok er det, det gikk slik til:

Han hadde fart med en skipper som jungmann hele sommeren, men da de skulle ut på høstreis, fikk han en ank på seg, og ville ikke være med. Skipperen syntes godt om 'n, for enda han var bare en framslenging, hadde han god forstand på alle ting ombord; han var en stor og sterk gutt og ikke redd for å henge i når det skulle tas et tak; han gjorde nesten tjeneste for en helbefaren, og gild[2] var han jamt, så han holdt liv i de andre; derfor ville skipperen nødig være av med 'n. Men gutten hadde slettes ingen lyst til å ri på blåmyra om høstkvelden; likevel skulle han bli ombord, til de hadde lastet og var seilklare. En søndag som mannskapet hadde landlov, og skipperen var oppe hos en skogbonde for å handle smålast og splittved til litt dekkslast - det var vel på egen negosje, kan jeg tenke -, skulle gutten passe skuta. Men det må jeg ikke glemme, denne gutten var født på en søndag og hadde funnet et firkløverblad; derfor var han synen, han kunne se de usynlige, men de kunne ikke se ham."

"Ja, ja, det blir stygt vær," avbrøt Rasmus seg selv, idet han reiste seg opp og skygget med hånden for øynene, for å kunne stirre sydover uten å bli blendet av det solglimtet som nu falt på de lange, blanke bølgene. "Se, hvor han trekker opp; han kommer med torden og lynild. Best å vende i tide; nå har vi ikke et blaff igjen. Vi ligger her i dødvatnet og driver som en høysekk; men reve må vi, før han kommer på oss. Kom Jon!"

Mens revingen sto på, tok jeg roret og så ut efter været. Det var blankt og nesten stille; vinden hadde lagt seg, men båten duvet på underdønningen. Fjernt i syd sto en skarpt avskåret, mørk banke; først hadde vi sett den som en smal rand, som smeltet sammen med himmel og hav, men efterhånden hevet den seg som en vegg eller et teppe, som oventil snart fikk en bord av tunge, strågule, vridde og sammenrullede tordenskyer. I enkelte øyeblikk ble skyteppet lysere eller gjennomsiktigere; det så ut som én gikk med lys bakenfor. Noe glimt så vi ikke, men vi hørte en fjern, svak rulling, som jeg i begynnelsen trodde kom fra bølgene.

"Nå," sa Rasmus, da han hadde slått ild på pipen og tatt roret igjen. "Gutten var altså synen, og rett som han sitter forut i folkelugaren, hører han det snakker inni rommet. Han kikker gjennom en sprekke, og så ser han at der sitter tre kolsvarte ravner på tyskendekksbjelkene derinne, og de snakker om mennene sine. Alle var de leie av dem, og livet ville de ta av dem. Det var greit å skjønne at det var trollkjerringer som hadde skapt seg om.

"Men er det sikkert at det ikke er noen som hører oss her?" sa den ene av disse ravnene. Gutten kunne høre på målet at det var kona til skipperen.

"Nei, du ser jo det," sa de andre to som var konene til første og annen styrmann; "her er ikke en mors sjel ombord."

"Ja, så vil jeg si det; jeg vet et godt råd til å bli av med dem," tok skipperkjerringa til ords igjen og hoppet nærmere bort til de to andre; "vi kan gjøre oss til tre brottsjører, og slå dem overbord og senke skuta med mann og mus."

Ja ja, det syntes de andre var et godt råd; de satt lenge og snakket om dagen og farvannet. "Men det er vel ingen som hører oss?" sa skipperkona igjen.

"Du vet jo det," svarte begge de andre.

"Ja, for det gis et råd imot det, og ble det brukt, ble det dyrt for oss; det kom ikke til å koste oss minde enn liv og blod."

"Hva er det for et råd, søster?" spurte den ene styrmannskona.

"Ja, men er dere viss på at ingen hører oss? Jeg syntes det røk i folkelugaren."

"Du vet det, vi har kikket i hver krok. De har glemt å kare ilden ned på byssa; derfor ryker det," sa styrmannskonene. "Si det bare."

"Hvis de kjøper tre favner bjørkeved," sa trollkjerringa, "men de må være fullmålte og upruta - og kaster den ene favnen ut tre for tre, når den første sjøen kommer, og den andre favnen tre for tre, når den andre kommer, og den tredje favnen tre for tre, når den tredje kommer, så er det ute med oss."

"Ja, det er sant, søster, da er det ute med oss! da er det ute med oss!" sa styrmannskonene; "men det er der ingen som vet," ropte de og lo høyt, og da de hadde gjort det, fløy de opp igjennom slorluken og skrek og klunket som tre ravner.

Da de skulle seile, ville gutten på liv og død ikke være med; alt det skipperen snakket for 'n og lovt 'n, så hjalp det ikke; han ville ikke være med på noen måte. Til sist spurte de om han var redd, siden det led på høsten, og heller ville sitte i kakkelovnskroken bak skjørtene til mor. Nei, sa gutten, det var han ikke, og han trodde aldri de hadde sett slike landkrabbestreker av ham; det skulle han vise dem også, for nå ville han gå med, men det ville han betinge seg, at det blei kjøpt tre fullmålte favner bjørkeved, og at han fikk kommandere, som om han selv var skipper, på en viss bestemt dag. Skipperen spurte hva det skulle være for narreri, og om han hadde hørt at en jungmann noensinne hadde vært betrodd å kommandere et skip. Men gutten svarte det kunne være det samme; ville de ikke kjøpe tre favner bjørkeved og lystre ham som om han var kapteinen, en eneste dag -dagen skulle både skipperen og mannskapet få vite i forveien -, så satte han ikke sin fot ombord i skuta mer; enda mindre skulle nevene hans lukte bek og tjære der. Skipperen syntes at dette var besynderlig, og at det var en rar gutt, men ga etter til sist, fordi han nå endelig ville ha han med, og han tenkte vel også at han nok skulle klare klatten, når de kom til sjøs. Styrmannen mente det samme, han. "Å, la 'n få kommandoen! Bær det for langt i le, får vi gi 'n en handsrekning," sa han. Nå, bjørkeveden ble kjøpt, velmålt og upruta, og de seilte.

Da dagen kom, som jungmannen skulle være skipper, var det stilt, vakkert vær; men han purret alle mann ut til å reve og beslå, så de ikke lå for annet enn stumpene. Og det var just som hundevakta var forbi, og dagvakta skulle settes. Både skipperen og mannskapet lo og sa: "Nå kan vi merke hvem som har kommandoen; skal vi ikke beslå stumpene også?"

"Ikke ennå," sa jungmannen, "men om et lite bil."

Rett som det var, kom det over dem en byge så heftig at de trodde de skulle katre, og hadde de ikke beslått og revet, hadde de ikke vært åspørre om at de hadde gått under, da den første brottsjøen styrtet over skipet. Gutten kommanderte dem til å kaste ut den første favnen av bjørkeveden, men tre for tre, ett om gangen, aldri to, og ikke måtte de røre de andre to favner. Nå var de flinke til å lystre hans kommando, og de lo ikke lenger av 'n, men kastet bjørkeveden ut tre for tre. Da siste gikk, hørte de et stønn som av en som ligger og dras med døden, og med det samme var bygen forbi.

"Gudskjelov!" sa mannskapet. - "Det skal jeg si og stå ved for rederiet, at du har frelst skip og ladning," sa skipperen.

"Ja, det er bra nok, men vi er ikke ferdig ennå," sa gutten, "han kommer snart verre," og han kommanderte dem til å beslå hver klut, så nær som stumpen av store mersseil. Den andre bygen kom enda hardere enn den første, og den ble så sterk og hard, at hele mannskapet ble rent forskrekket. Da den var på det hardeste, sa gutten, at de skulle kaste den andre vedfavnen overbord, og det gjorde de; de kastet den tre for tre og aktet seg for å ta noe av den tredje. Da det siste treet gikk, hørte de et dypt stønn igjen, og så stilnet det av. "Nå har vi en dyst igjen, og den blir den verste," sa gutten og kommanderte hver mann på sin post, og skuta gikk bare for takkel og tau. Den siste bygen kom verre enn begge de foregående: skuta krenget, så de trodde den ikke skulle reise

seg mer, og sjøene brøt over dekk og skans. Men gutten kommanderte dem til å kaste ut den siste vedfavnen, tre for tre, og ikke to om gangen. Da det siste treet gikk, hørte de et dypt stønn som av en som dør en tung død, og da det stilnet av, var sjøen farvet med blod så langt de kunne se.

Da de kom over, talte skipperen og styrmennene om at de ville skrive til konene sine. "Det kan dere gjerne la være," sa gutten, "for dere har ingen koner mer."

"Hva er det for snakk, din hvalp! har vi ingen koner?" sa skipperen. - "Har du kanskje gjort ende på dem?" sa styrmannen.

"Å nei, vi har vært like gode om det alle sammen," svarte gutten, og så fortalte han hva han hadde hørt og sett den søndagen han passet skuta, da mannskapet hadde landdag og skipperen handlet smålast hos skogbonden.

Da de kom hjem, fikk de høre at konene deres var blitt borte dagen før uværet, og siden har ingen hverken hørt eller spurt dem."

Mens Rasmus fortalte denne og andre historier, begynte det å li mot aften. Uværet nærmet seg langsomt og steg høyere på himmelen som et mørkt forheng; lynene glimtet snart ned mot havet, snart buktet de seg som horisontale slanger og dannet flammefrynser om forhengets rike foldekast av skyer, snart gjorde de det hele gjennomsiktig som flor og musselin. Ennu var uværet fjernt; tordenen slo svakt, og havet rullet, så langt vi kunne øyne, bare lange, blanke bølger, men det var farvet som blod og vin; for solen gikk ned i røde stormskyer, og farvene ble oppfanget i havspeilet. Men det var tydelig nok at vi ikke skulle unngå været; bølgene vokste, strømmen drev oss mot land, og bare av og til kom det et vindpust som fylte seilet. Ved siste dagslys så vi fjernt ved himmelranden en svart stripe, alt som den kom nærmere, gikk det en hvit rand av pisket skum foran den, og stormen og natten var over oss. Som en pil fór båten av sted, og det varte ikke lenge, før vi var ved de ytterste skjær, hvor sjøfuglene oppskremt av de hyppige lynglimt og tordenskrall, hveste og skrek og flagret om i mengde som hvite skyer. Men skrikene lød hest og svakt gjennom brenningene. Holmene og skjærene tok vel litt av for den voldsomme sjøgang, men lengre inne mot land, hvor hele havet sto på, vokste den igjen, og i lynglimtene så vi høye, skummende brenninger langs hele kysten, og drønnet av dem tordnet i ørene våre. Rasmus holdt skarpt utkik i dette mørke, som forekom meg uigjennomtrengelig; jeg kunne ikke skimte annet enn det brede, hvite skumbåndet som vi nærmet oss med truende hastighet. Omsider oppdaget jeg et lite mørkt punkt, som vi stevnet imot, og få minutter etter fór vi mellom brott og brann inn igjennom det smale sundet under Ullerhodet, og nådde lykkelig inn i den trygge havn, hvor pynter og høye berg lunte mot vind og bølger." -

[1] Prektigste.

[2] Morsom.

Skrinet med det rare i

Det var engang en liten gutt som gikk på en vei. Da han hadde gått et stykke, fant han et skrin. "Det er visst noe riktig rart i det skrinet," sa han ved seg selv. Men hvordan han snudde og vendte på det, var han ikke god for å få det opp; "det er nok noe riktig rart det," tenkte han.

Men da han hadde gått et stykke til, fant han en liten nøkkel. Så ble han trett og satte seg ned, og så tenkte han det skulle være moro om nøkkelen passet til skrinet, for et lite nøkkelhull var det på det. Så tok han den lille nøkkelen opp av lommen sin; først blåste han i nøkkelpipen, og så blåste han i nøkkelhullet; så satte han nøkkelen i nøkkelhullet og vred rundt; "knepp!" sa det i låsen, og da han tok i lokket, var skrinet åpent.

Men kan du gjette hva det var som lå i skrinet? - - -

Det var en kalverumpe.

Og hadde kalverumpa vært lengre, hadde eventyret vært lengre også.

Enkesønnen

Det var engang en fattig, fattig enke, som bare hadde én sønn. Hun trælet med gutten til han hadde gått for presten; men så sa hun til ham at nå kunne hun ikke fø ham lenger; han fikk ut og tjene for sitt brød.

Gutten vandret da ut i verden, og da han hadde gått en dags tid eller så, møtte han en fremmed mann.

"Hvor skal du hen?" spurte mannen.

"Jeg skal ut i verden og prøve å få meg tjeneste," sa gutten.

"Vil du tjene hos meg?"

"Å ja, likeså gjerne hos deg som enn annen," svarte gutten.

"Ja, du skal få det godt hos meg," sa mannen; "du skal bare holde meg med selskap og ikke gjøre noen ting ellers."

Så ble gutten med ham, og levde vel med mat og drikke, og hadde lite eller ingenting å gjøre; men han så heller aldri et menneske hos mannen.

En dag sa mannen til ham: "Nå reiser jeg bort i åtte dager; i den tiden får du være alene, men du må ikke gå inn i noen av disse fire kammersene her. Gjør du det, så tar jeg livet av deg når jeg kommer igjen."

Nei, sa gutten, det skulle han nok ikke.

Men da mannen hadde vært borte i en tre, fire dager, kunne ikke gutten berge seg, men gikk inn i det ene kammerset. Han så seg rundt om, men så ingenting uten en hylle over døren, og der lå en nypetornpisk. Dette var riktig noe å forby meg så strengt, tenkte gutten.

Da de åtte dagene var omme, kom mannen hjem igjen.

"Du har vel ikke vært inne i noen av kammersene?" sa han.

"Nei, det har jeg slett ikke," sa gutten.

"Ja, det skal jeg snart se," sa mannen, og dermed gikk han inn i det som gutten hadde vært i. "Jo, du har vært der likevel," sa han, "og nå skal du miste livet."

Gutten gråt og ba for seg, og så slapp han da med livet, men dyktig hugg fikk han. Da det var overstått, var de like gode venner igjen.

En tid etter reiste mannen bort på ny; da ville han være borte i fjorten dager, men først sa han til gutten at han ikke skulle sette sin fot i noen av de kammersene han ikke hadde vært i; for der han hadde vært, kunne han gjerne gå. Ja, det gikk like ens som forrige gangen, bare at gutten nå holdt seg fra å gå der inn i åtte dager. I det kammerset så han heller ikke annet enn en hylle over døren, med en kampestein og en vannkrukke på. Det var riktig noe å være redd for også, tenkte gutten igjen.

Da mannen kom hjem, spurte han om han hadde vært i noen av kammerene. Nei, var det likt det; der hadde gutten ikke vært.

"Ja, det skal jeg snart se," sa mannen, og da han så han hadde vært der likevel, sa han: "Ja, nå sparer jeg deg ikke lenger, nå skal du miste livet!"

Men gutten gråt og ba for seg, og så slapp han med pryl den gangen òg, men det fikk han da også, så mye som kunne ligge på ham. Men da han ble frisk igjen, levde han likeså godt som før, og han og mannen var like gode venner.

En tid etter skulle mannen reise igjen, og nå ville han være borte i tre uker, og så sa han til gutten, at gikk han i det tredje kammeret, var det ikke å tenke på liv mer. Da fjorten dager var gått, kunne ikke gutten berge seg lenger, han smatt inn; men han så slett ikke noe der inne, uten en lem i gulvet. Da han løftet på den og så ned igjennom, sto det en stor kobberkjel og putret og kokte der nede; men han så ingen varme under. Det var artig å kjenne om det var varmt, tenkte gutten, og stakk fingeren nedi; da han tok den opp igjen, var den forgylt over det hele. Gutten skrapte og vasket den, men forgyllingen ville ikke gå av; så bandt han en fille om, og da mannen kom hjem og spurte hva som feilte fingeren hans, sa gutten han hadde skåret seg så stygt. Men mannen rev av fillen, og da så han nok hva som feilte fingeren. Først ville han drepe gutten; men da han gråt og ba igjen, banket han ham bare så han lå til sengs i tre dager. Da tok han et horn ned av veggen og smurte ham med, så ble gutten like frisk igjen.

Om en stund reiste mannen bort for fjerde gang, og da skulle han ikke komme igjen før om en måned. Men da sa han til gutten, at hvis han gikk inn i det fjerde kammeret, så måtte han aldri tenke på å berge livet. En, to eller tre uker holdt gutten seg, men så kunne han ikke berge seg igjen; han måtte og skulle inn i kammeret, og så smatt han inn. Der sto en stor, svart hest i et spiltau, med et glo-trau ved hodet og en høymeis ved halen. Gutten syntes det var ulikt; han byttet om og satte høymeisen ved hodet.

Så sa hesten: "Siden du har så godt hjertelag at du vil la meg få mat, skal jeg frelse deg, jeg. Kommer trollet hjem nå og finner deg, så dreper han deg. Men nå skal du gå opp på det kammeret som er bent over her, og ta en rustning av dem som henger der; og så må du endelig ikke ta noen av de blanke, men den mest rustne du ser, den skal du ta; og sverd og sal skal du lete deg ut på samme vis."

Det gjorde gutten; men det var tungt å bære det alt sammen.

Da han kom tilbake, sa hesten at nå skulle han kle seg naken og gå ned i kjelen som sto og kokte i det andre kammeret, og lauge seg vel der. Jeg blir vel fæl da, tenkte gutten, men han gjorde det likevel. Da han hadde lauset seg, ble han både vakker og trivelig, og så rød og hvit som melk og blod, og mye sterkere enn før.

"Kjenner du noen forandring?" spurte hesten.

"Ja," sa gutten.

"Prøv å løfte meg," sa hesten.

Å ja, det kunne han, og sverdet svingte han som ingenting.

"Ja, legg nå salen på meg," sa hesten, "og ta på deg rustningen, ta så nypetornpisk og steinen og vannkrukken og smurningshornet, så reiser vi."

Da gutten vel hadde kommet opp på hesten, bar det avsted så han ikke visste hvordan han kom fram.

Han red en stund, så sa hesten: "Jeg synes jeg hører en dur. Se deg om, kan du se noe?"

"Det kommer mange, mange etter oss, visst et snes," sa gutten.

"Ja, det er trollet det," sa hesten, "nå kommer han med sine."

De red enda en stund, til de som kom etter, var nære innpå.

"Kast nå tornepiskene bak over akslen din," sa hesten, "men kast den vel og langt fra meg!"

Det gjorde gutten, og i det samme vokste det opp en svær, tykk nypetørnskog.

Så red gutten igjen et langt, langt stykke, mens trollet måtte hjem etter noe å hugge seg igjennom skogen med.

Men om en stund sa hesten igjen: "Se tilbake, kan du se noe nå?"

"Ja, en hel mengde," sa gutten, "som en stor kirkealmue."

"Ja, det er trollet det; nå har han flere med seg. Kast nå kampesteinen, men kast den vel og langt fra meg!"

Med det samme gutten gjorde som hesten hadde sagt, ble det et stort, stort kampeberg bak ham. Så måtte trollet hjem etter noe å hugge seg gjennom berget med, og mens trollet gjorde det, red gutten igjen et godt stykke.

Men så ba hesten ham se seg tilbake igjen, og da så han det yrte som en hel krigshær; de var så blanke at det skinte av dem. "Ja," sa hesten, "det er trollet; nå har han alle sine med seg. Slå nå vannkrukken ut bak deg, men vakt deg vel så du ikke spiller noe på meg!" Det gjorde gutten; men hvordan han bar seg at, kom han til å spille en dråpe på lenden. Så ble der et stort, stort vann, men ved de dråpene han spilte, kom hesten til å stå langt uti vannet; likevel svømte den da til lands. Da trollene kom til vannet, la de seg ned for å drikke det tomt, og så slurket de i seg til de sprakk.

"Nå er vi kvitt dem," sa hesten.

Så reiste de i lang, lang tid; til slutt kom de på en grønn slette i en skog. "Kle nå av deg hele rustningen og ta bare de fillete klærne dine," sa hesten; "ta så salen av meg og slipp meg, og heng alt inn i den store innhule linden her. Så skal du gjøre deg en parykk av granlav og gå opp til kongsgården, som ligger her tett ved; der skal du be om tjeneste. Når du så trenger til meg, så gå bare hit og rist på bikslet, så skal jeg komme til deg."

Ja, gutten gjorde som hesten hadde sagt, og da han fikk på lavparykken, ble han så ussel og blek og tufset å se på, at ingen kunne kjenne ham igjen. Han kom da til kongsgården, og ba først om å få være i kjøkkenet og bære vann og ved til kokka.

Men så spurte kokkejenta: "Hvorfor har du den stygge parykken? Ta av deg den, jeg vil ikke vite av noen så stygge her inne."

"Det kan jeg ikke" svarte gutten, "jeg er ikke riktig ren i hodet."

"Tenker du jeg vil ha deg her ved maten når du er slik da?" sa kokka; "gå ned til stallmesteren, du passer best til å gå og måke i stallen."

Men da stallmesteren ba ham ta av parykken, fikk han samme svaret, og så ville ikke han heller ha ham; "du kan gå til hagemesteren," sa han, "du passer best til å gå og grave i jorda."

Hos hagemesteren fikk han da lov å bli. Men ingen av de andre tjenerne ville ligge i hus med ham; derfor måtte han sove for seg selv under trappen til lysthuset; det sto på stolper og hadde en høy trapp. Under den fikk han litt mose til seng, og der lå han så godt han kunne.

Da han hadde vært på kongsgården en tid, hendte det seg en morgen i det samme solen rant, at gutten hadde tatt av seg lavparykken og sto og vasket seg; og da var han så vakker at det var en lyst å se.

Prinsessen så den vakre hagegutten oppe fra vinduet sitt og syntes hun aldri hadde sett noen så vakker. Hun spurte da hagemesteren hvorfor han lå ute under trappen.

"Å, ingen av de andre tjenerne vil ligge med ham," sa hagemesteren.

"La ham komme opp i kveld og ligge ved døren inne på kammerset mitt, så skal de vel ikke holde seg for gode til å la ham ligge i hus med seg siden," sa prinsessen.

Hagemesteren sa det til gutten.

"Mener du jeg skal gjøre det," sa gutten; "så ville de si at det var noe mellom meg og kongsdatteren."

"Ja du har grunn til å være redd for det du," svarte hagemesteren, "du som er så vakker!"

"Ja ja, når du sier det, så får jeg vel gjøre det," sa gutten.

Da han skulle oppetter trappene om kvelden, trampet og slampet han slik i vei at de måtte be ham gå sakte, så ikke kongen skulle høre det. Han kom inn og la seg, og begynte straks å snorksove. Så sa prinsessen til ternen sin: "List deg bort og ta av ham lavparykken," og det gjorde hun; men i det samme hun ville nappe den, holdt han på den med begge hender, og sa at den fikk hun slett ikke. Dermed la han seg til å snorke igjen. Prinsessen ga ternen et vink igjen, og så fikk hun nappet av parykken; da lå gutten der så deilig og rød og hvit som prinsessen hadde sett ham i morgensolen. Siden lå gutten hver natt oppe på rommet hos prinsessen.

Men det varte ikke lenge før kongen fikk spurt at hagegutten lå i kammerset hos prinsessen hver natt, og så ble han så harm at han nær hadde tatt livet av gutten. Det gjorde han nå ikke likevel, men kastet ham i fangetårnet, og sin egen datteren stengte han inne på kammerset, så hun aldri fikk lov å komme ut, hverken natt eller dag. Alt hun gråt og ba for seg og gutten, så hjalp det ikke; kongen ble enda harmere ved det.

En tid etter ble det ufred og krig i landet, og kongen måtte ruste seg mot en annen konge, som ville ta riket fra ham. Da gutten hørte det, ba han fangevokteren gå til kongen for seg, og be om rustning og sverd og lov til å være med i krigen. Alle de andre lo, da fangevokteren kom med ærendet sitt, og ba kongen at han måtte få noe gammelt skrammel å ha på seg, så de kunne få den moroen å se slik en stakkar være med i krigen. Det fikk han, og dertil et gammelt skarve-øk som hinket på tre ben; det fjerde dro det etter seg.

Så dro de da ut mot fienden; men de var ikke kommet langt bort fra kongsgården, før gutten ble sittende fast i en myr med øket sitt. Der satt han og hakket og nikket: "Hei, vil du opp! Hei, vil du

opp!" sa han til gampen. Det hadde alle de andre riktig sin moro av, og lo og gjorde narr av gutten mens de red forbi. Men aldri før var de borte, så sprang han til linden, tok på seg rustningen og ristet på bikslet, straks kom hesten og sa: "Gjør du ditt beste, så skal jeg gjøre mitt!"

Da gutten kom etter, var slaget alt i gang, og kongen var i slem knipe; men aller best det var, hadde gutten jaget fienden lang vei. Kongen og hans folk undredes mye på hvem det kunne være som kom og hjalp dem; men ingen kom ham så nær at han fikk talt til ham, og da slaget var slutt, var han borte. Da de dro tilbake, satt gutten enda i myren og hakket og nikket på det trebente øket. Da lo de igjen. "Nei se bare, der sitter den fåmingen enda," sa de.

Den andre dagen de dro ut, satt gutten der enda; de lo igjen og gjorde narr av ham; men aldri før hadde de ridd forbi, så sprang gutten til linden, og alt gikk som forrige dagen. Alle undredes de på hva det var for en fremmed kjempe som hadde hjulpet dem; men ingen kom så nær at han kunne få talt til ham; og det var nå ingen som gjettet på gutten, forstår seg.

Da de dro hjem om aftenen, og så gutten sitte på gampen enda, lo de ham ut, og én skjøt en pil etter ham og traff i benet. Han til å skrike og bære seg så det var stygt å høre; så kastet kongen lommetørkleet sitt til ham, for at han skulle knytte det omkring.

Da de dro ut igjen tredje morgenen, satt gutten igjen i myren. "Hei, vil du opp! Hei vil du opp!" skrek han til øket.

"Nei, nei! han kommer til å sitte der til han svelter ihel," sa kongens folk mens de red forbi, og så lo de av ham så de var ferdige til å falle av hestene.

Ikke før var de borte, så sprang han til linden igjen, og kom etter til slaget, nettopp som det gjaldt. Den dagen drepte han den andre kongen, og så var det slutt på krigen med det samme.

Da slaget var ute, fikk kongen se lommetørkleet sitt, som den fremmede kjempen hadde om benet, og da hadde han lett for å kjenne ham. Så tok de ham mellom seg til kongsgården. Prinsessen så ham oppe fra vinduet, og ble så glad at hun aldri det kan tro: "Der kommer min kjæreste også!" sa hun. Så kom smurningshornet fram; først smurte han seg selv på benet, og siden alle de sårede, og så ble de alle sammen gode på øyeblikket.

Da fikk han kongsdatteren til ekte. Men da han kom ned i stallen til hesten, den dagen bryllupet skulle stå, sto den der så stur og hengte med ørene og ville slett ikke ete. Da den unge kongen - for da var han blitt konge og hadde fått halve riket - talte til ham og spurte hva som feilte ham, sa hesten: "Nå skal du ta sverdet og hugge hodet av meg!"

"Nei, det vil jeg slett ikke gjøre," sa den nye kongen; "men du skal få alt du vil ha, og stå på stas støtt."

"Ja, gjør du ikke som jeg sier, skal jeg nok vite å få livet av deg," sa hesten.

Så måtte da kongen gjøre det; men da han løftet sverdet og skulle hugge til, var han så ille ved at han måtte snu ansiktet vekk, for det han ikke orket se hugget; men aldri før hadde han hugget av hodet, så sto den vakreste prins der hesten hadde stått.

"Hvor i all verden kom du fra?" spurte kongen.

"Det var jeg som var hest," svarte prinsen. "Før var jeg konge i samme landet som den kongen du drepte i slaget i går, det var han som kastet trollham på meg og solgte meg til trollet. Siden han nå

er drept, så får jeg riket mitt igjen, og du og jeg blir grannekonger; men vi skal nok aldri føre krig med hinannen."

Og det gjorde de ikke heller; de var venner så lenge de levde, og den ene kom titt og ofte og besøkte den andre.

Jutulen og Johannes Blessom

Over Våge prestegård hever det seg en furukronet ås eller et lite berg med kløfter og steile vegger. Det er Jutulsberget, som Storm har viet en sang. Ved et spill av naturen viser det seg en port i en av bergets glatte vegger. Står man på broen over den viltre Finna eller på engene på den andre siden, og ser denne porten over hengebjerkenes svevende girlander og yppige løvverk og tar innbilningskraften en smule til hjelp, former den seg til en dobbeltport, oventil forenet ved en gotisk spissbue. Gamle hvitstammede bjerker står som søyler på begge sider; men deres høye topper når ikke til buens begynnelse, og gikk porten bare en kirkelengde inn, kunne Våge kirke stå under spissbuen med tak og tårn. Det er ikke noen alminnelig dør eller port. Det er inngangen til jutulens palass. Det er "Jutulsporten", en uhyre portal, som det største troll med femten hoder makelig kan gå igjennom uten å bøye nakken. Når noen i gamle dager, da det var mere samkvem mellom mennesker og troll, ville låne hos jutulen, eller tale med ham i andre forretninger, var det skikk å kaste en sten i porten og si: "Læt opp, jutul!"

For et par år siden kom jeg en eftermiddag til prestegårder for å avlegge et besøk. Familien var på seteren; der var ingen hjemme uten en gammel døl, som på min anmodning fulgte meg opp til Jutulsporten. Vi banket på, men der kom ingen og lukket opp. Det undret meg heller ikke at jutulen ikke ville motta oss, eller at han nu på sine gamle dager så sjelden gir audiens; for tør man dømme efter de mangfoldige spor av stenkast i porten har han vært overmåte besværet med besøk.

"En av de siste, som såg han," fortalte min ledsager, "det var Johannes Sørigarden fra Blessom, nabogarden til prestegarden. Men han ønsket visst han aldri hadde sett 'n," føyde han til.

"Denne Johannes Blessom, var nede i København og skulle ha rett på en prosess, for her i landet var det ingen rett å få ved de tider; og når en ville ha rett, var der inga anna råd enn å reise derved. Det hadde Blessommen gjort, og det gjorde sønnen hans etter han også, for han hadde òg en prosess. Så var det om juleeftan. Johannes hadde snakka med storkarene og gjort fra seg, og han gikk på gata og var stur, for han var hoga him. Rett som han gikk, strauk der forbi en vågeværing i kvit kofte med taskelokk og knapper som sølvdalere. Det var en stor, svær mann. Han syntes han skulle kjenne han òg, men han gikk så fort.

"Du går fort du," sa Johannes.

"Ja, jeg får nok skynde meg," svarte mannen, "for jeg skal til Vågå i kveld."

"Ja, gi' jeg kunne komme dit jeg også," sa han Johannes.

"Du kan få stå på med meg," sa mannen, "for jeg har en hest som trør tolv trin i mila."

De reiste, og Blessommen hadde nok med å holde seg på meiene, for det gikk gjennom vær og vind, så han hverken kunne se himmel eller jord.

Ensteds var de nede og kvilte. Hvor det var, kunne han ikke skjønne, før med det samme de satte av sted igjen, og han syntes han så et dødningehue på en stake der. Da de var kommet et stykke på vegen, begynte Johannes Blessom å fryse.

"Uff, jeg glømta igjen den ene votten min, der vi kvilte; nå fryser jeg på neven," sa han.

"Du lyt tåle det, Blessommen," sa mannen, "for nå er det ikke langt att til Vågå, og der vi kvilte var halvvegs."

Før de kom til Finnebrua, stanset mannen ved Sandbuvollen og satte han Johannes av.

"Nå har du ikke langt heim," sa han, "og nå skal du love meg det at du ikke ser deg tilbake, om du hører noen dur eller ser noe lysskinn."

Det lovte Johannes og takka for skyssen. Mannen kjørte sin veg over Finnebrua, og Johannes tok oppover bakken til Blessomgardene. Men rett som det var, hørte han en dur i Jutulsberget, og med ett blei det så lyst på vegen foran han, at han syntes han kunne ha sett å ta opp ei nål. Han kom ikke i hug det han hadde lovt, men dreide på hue og skulle se hva det var. Da sto Jutulsporten på vid vegg, og det skinte og lyste ut gjennom den som av mange tusen lys. Midt i åpningen så han jutulen, og det var mannen han hadde stått på med. Men fra den tid satt hue på skakke på Johannes Blessom, og såleis var han så lenge han levde."

Vårherre og St. Peder på vandring

1.

Engang mens Vårherre og St. Peder gikk og vandret her på jorden, kom de til en kone som sto og vasket klær. Det var både hele og gode klær, men da Vårherre spurte hva hun sto og vasket, så sa hun - hun var kanskje redd, de skulle be henne om et plagg.

"Å, det er noen turver."

"Ja, er det turver, så la det bli turver da," sa Vårherre, og så ble det turver.

Da de hadde vandret et stykke til, kom de igjen til en kone, som sto og vasket ved en bekk, og det var noen usle filler hun banket; men da Vårherre spurte hva det var hun sto og vasket, så sa hun:

"Jeg står og vasket klær til barna mine; de er ikke rare, Gud bære oss! men de blir da rene."

"Ja, er det klær, så la det bli klær," sa Vårherre, og med en gang ble fillene til hele og gode klær.

2.

En annen gang kom Vårherre og St. Peder inn til en kone som var så fattig, så fattig. Hun hadde ikke matsmulen å gi ungene sine, og de var så sultne, og jamret seg og gråt for mat, og så tenkte hun, hun fikk friste å få dem til ro. Hun hengte på gryten, slo i vann og hadde oppi en nevefull rund småstein fra elvebredden i stedet for erter. - "Legg dere så vakkert til åsove til ertekålen er kokt, så skal jeg nok vekke dere," sa hun, og dermed så fikk hun da stagget dem.

Just som barna hadde sovnet, kom Vårherre og St. Peder; konen satt og gråt så sårt.

"Du får røre i ertene dine," sa Vårherre.

"Å, Gud hjelpe meg for ertet det er," sa konen - "det er nok ikke annet enn småstein jeg hengte på for å stagge ungene."

"Du får da prøve å røre i dem likevel," sa Vårherre.

Konen svarte igjen at det kunne ikke nytte, men da Vårherre sa det tredje gangen at hun skulle røre i ertene, så gikk hun bort og rørte med sleiva i gryten, og hun ville nesten ikke tro sine egne øyne, da hun så det var de fineste erter noen kunne ønske seg.

Med hjertens glede takket hun Gud, og vekket barna og ga dem ertekål, som hun hadde lovt.

Østenfor sol og vestenfor måne

Det var engang en fattig husmann, som hadde stua full av barn og ikke stort å gi dem, hverken av mat eller klær; vakre var de alle, men den vakreste var den yngste datteren, som var så vakker at det ikke var måte på det.

Så var det en torsdagskveld sent om høsten; det var stygt vær ute og fælt mørkt, og regne og blåse gjorde det så det knaket i veggene; de satt omkring peisen og hadde noe å stille med alle sammen. Rett som det var, så banket det tre ganger på ruten. Mannen gikk ut og skulle se hva som var på ferde, og da han kom ut, sto der en stor, stor kvitbjørn der.

"God kveld du!" sa kvitbjørnen.

"God kveld!" sa mannen.

"Vil du gi meg den yngste datteren din, skal jeg gjøre deg likså rik som du nå er fattig," sa han.

Ja, mannen syntes det var nokså gildt at han skulle bli så rik, men han syntes da han måtte snakke med datteren først, og gikk inn og sa at det var en stor kvitbjørn ute, som lovte han skulle gjøre dem så rike, når han bare kunne få henne. Hun sa nei og ville nødig, og så gikk mannen ut igjen, og ble så forlikt med kvitbjørnen at den skulle komme igjen neste torsdagskvelden og hente svar. Imens ga de henne hverken rist eller ro, de snakket og leste opp for henne om all rikdommen de skulle komme til, og om hvor godt hun skulle ha det selv, og til sist ga hun seg da. Hun vasket seg og stelte i stand fillene sine, pyntet seg gå godt hun kunne, og holdt seg reiseferdig. Ikke stort var det hun skulle ha med heller.

Neste torsdagskvelden kom kvitbjørnen og skulle hente henne; hun satte seg på ryggen av den med tullen sin, og så bar det avsted.

Da de hadde kommet et godt stykke på veien, sa kvitbjørnen: "Er du redd?"

Nei, det var hun da ikke.

"Ja, hold deg bare godt fast i ragget mitt, så har det ingen fare heller," sa den.

Hun red og hun red, og langt om lenge kom de til et stort fjell. Der banket kvitbjørnen på, og så gikk det opp en port, og de kom inn i et slott; det var lys i alle rom, og det skinte både av gull og sølv, og så var der en stor sal, som det sto et dekket bord i, og det så gromt at du ikke kan tro hvor gromt det var. Så gav kvitbjørnen henne en sølvklokke; når det var noe hun ville, skulle hun bare ringe på den, så fikk hun det. Ja, da hun hadde spist, og det led på kvelden, ble hun søvnig etter reisen, og syntes hun kunne ha lyst til å legge seg; så ringte hun på klokken, og hun hadde ikke tatt i den, før hun kom inn i et kammers, der det sto en oppredd seng, så deilig som noen ville ligge i, både med silkedynner og omheng og gullfrynser; og alt det som var der, var av gull og sølv. Men da hun hadde lagt seg og slokket lyset, kom det inn et menneske og la seg med henne; og det var kvitbjørnen, som kastet hammen av seg om natten; men hun fikk aldri se ham, for alltid kom han etter hun hadde slokket lyset; og før det var lyst om morgenen, var han borte igjen.

Det gikk både godt og vel en stund, men så tok hun på å bli så stille og sørgmodig, for hun gikk der så alene hele dagen og stundet hjem til foreldrene og søskene sine. Da kvitbjørnen spurte hva det var som feilte henne, sa hun at det var så stusslig der, hun gikk der så alene og stundet hjem til foreldrene og søskene sine, og det var for det hun ikke kunne komme til dem, at hun gikk og sørget så. "Det kan det nok bli råd til," sa kvitbjørnen; "men du skal love meg det at du ikke taler med mor din alene, men bare når de andre hører på; for hun tar deg ved hånden," sa han, "og vil ha deg inn i

et kammers og tale alene med deg; men det må du slett ikke gjøre, ellers gjør du oss ulykkelige begge to."

En søndag kom kvitbjørnen og sa, nå kunne de reise til foreldrene hennes. Ja, de reiste, hun satt på ryggen hans, og det gikk både langt og lenge; til sist kom de til en stor hvit gård; der løp søskene hennes ute og lekte seg, og det var så vakkert at det var en lyst å se det. "Der bor foreldrene dine," sa kvitbjørnen; "men glem ikke det jeg har sagt deg, ellers gjør du både deg og meg ulykkelige." Nei kors, det skulle hun nok ikke glemme, og da hun var kommet dit, så snudde kvitbjørnen om igjen, han.

Det var slik glede da hun kom inn til foreldrene, at det ikke var noen måte på det; de syntes de kunne ikke fulltakke henne for det hun hadde gjort imot dem; nå hadde de det både så godt, og så godt, og alle spurte de henne hvordan hun hadde det, der hun var. Hun hadde det både godt og vel, og hadde alt som hun kunne ønske seg, sa hun; hva hun svarte for resten, skal jeg ikke kunne si, men jeg tror ikke de fikk noen riktig greie på det.

Men så om ettermiddagen, da de hadde spist til middag, gikk det som kvitbjørnen hadde sagt: moren ville tale med henne alene inne i kammerset. Men hun mintes det kvitbjørnen hadde sagt, og ville ikke på noen måte. "Det vi har å snakke om," sa hun, "det kan vi alltid snakke om." Men hvordan det gikk eller ikke, så fikk da moren overtalt henne til sist, og så måtte hun si hvordan hun hadde det.

Hun sa da at det alltid kom et menneske og la seg med henne når hun hadde sløkket lyset om aftenen, og ham fikk hun aldri se; for han var alltid borte før det ble lyst om morgenen. Det gikk hun og sørget over, for hun syntes hun ville så gjerne se ham, og om dagen gikk hun der alene og hadde det så stusselig.

"Huff det kan gjerne være et troll du ligger med," sa moren; "men nå skal jeg lære deg en råd, så du skal få se ham; du skal få en lysestubb av meg, som du kan ta med deg i barmen; lys så på ham når han sover, men akt deg vel, så du ikke drypper talg på ham."

Ja, hun tok lyset og gjemte det i barmen; og om kvelden kom kvitbjørnen og hentet henne.

Da de hadde kommet et stykke på veien, spurte kvitbjørnen om det ikke var gått så som han hadde sagt.

Jo, det kunne hun ikke nekte for.

"Ja har du lydd etter din mors råd, så har du gjort oss begge ulykkelige, og så er det ute mellom oss," sa han.

Nei, det hadde hun nå slett ikke.

Da hun så var kommet hjem og hadde lagt seg, gikk det som det pleide: det kom et menneske og la seg med henne. Men da det led utpå natten, og hun hørte han sov, sto hun opp og slo varme, tente i lyset og lyste på ham, og da så hun det var den vakreste prins en kunne se for sine øyne, og hun ble så glad i ham at hun syntes hun ikke kunne leve, hvis hun ikke fikk kysset ham straks på øyeblikket: det gjorde hun også, men med det samme dryppet hun tre hete talgdråper på skjorten hans, så han våknet.

"Å, hva har du gjort nå?" sa han. "Nå har du gjort oss ulykkelige begge to. Hadde du bare holdt ut året, så hadde jeg vært frelst; for jeg har en stemor som har trollet meg, så jeg er kvitbjørn om dagen og menneske om natten. Men nå er det ute mellom oss, nå må jeg reise fra deg til henne; hun bor i

et slott som ligger østenfor sol og vestenfor måne, og der er det en prinsesse med en nese som er tre alen lang, henne skal jeg ha nå."

Hun gråt og bar seg, men det var ikke noe å gjøre ved det, han måtte reise. Så spurte hun om hun da ikke kunne få være med.

Nei, det bar aldri til.

"Kan du si meg veien, så skal jeg lete deg opp; det kan jeg vel få lov til?" sa hun.

Ja, det kunne hun; men det var ingen vei dit, det lå østenfor sol og vestenfor måne det, og dit fant hun aldri fram.

Om morgenen da hun våknet, var både prinsen og slottet borte; hun lå på en liten grønn flekk midt inne i mørke, tette skogen, og ved siden av henne lå den samme filletullen hun hadde hatt med seg hjemmefra. Da hun nå hadde gnidd søvnen av øynene sine og grått seg trett, ga hun seg på veien, og så gikk hun i mange, mange dager, alt til hun kom til et stort berg.

Utenfor det satt en gammel kjerring og lekte seg med et gulleple. Henne spurte hun om hun visste veien til den prinsen som var hos stemor sin, i et slott som lå østenfor sol og vestenfor måne, og som skulle ha en prinsesse med en nese som var tre alen lang.

"Hvor kjenner du ham fra?" spurte kjerringa, "kanskje det var du som skulle hatt 'n?"

Ja det var da det.

"Jaså, er det du?" sa kjerringa. "Ja, jeg vet ikke noe mer om 'n jeg, enn at han bor i det slottet som er østenfor sol og vestenfor måne, og dit kommer du sent eller aldri; men du skal få låne hesten min, og den kan du ri på til grannekjerringa mi, kanskje hun kan si deg det; og når du er kommet fram, så kan du bare slå til hesten under venstre øret og be den gå hjem igjen. Og dette gulleplet kan du ta med deg."

Hun satte seg opp på hesten og red i lange, lange tider, og så kom hun til sist til et berg, der det satt en gammel kjerring utenfor med et gullhespetre. Henne spurte hun om hun visste veien til det slottet som lå østenfor sol og vestenfor måne. Hun sa som den andre kjerringa, at hun ikke visste noe om det, men det var nok østenfor sol og vestenfor måne, "og dit kommer du sent eller aldri; men du skal få låne hesten min til nærmeste grannekjerringa, kanskje hun tør vite det, og når du er kommet dit, så kan du bare slå den under venstre øret og be den gå hjem igjen," og så ga hun henne hespetreet, for det kunne hun nok komme til å få bruk for, sa hun.

Jenta satte seg da opp på hesten, og red i langsommelig tid igjen, og langt om lenge kom hun da til et stort berg; der satt det en gammel kjerring og spant på en gullrokk. Henne spurte hun om hun visste veien til prinsen, og hvor det slottet var som lå østenfor sol og vestenfor måne.

Så gikk det like ens. "Kanskje det er du som skulle hatt prinsen der?" sa kjerringa.

Ja, det skulle nå være det da.

Men hun visste ikke bedre veien hun enn de andre to; østenfor sol og vestenfor måne var det, det visste hun, "og dit kommer du sent eller aldri," sa hun, "men du kan få låne hesten min, så mener jeg du får ri til østenvinden, og spørre ham, kanskje han er kjent der og kan blåse deg dit. Når du er kommet fram, så kan du bare slå hesten under øret, så går den hjem igjen". Og så ga hun henne gullrokken. "Kanskje du kan få bruk for den," sa kjerringa.

Hun red i mange dager og i langsommelig tid, før hun kom dit; men langt om lenge kom hun da fram, og så spurte hun østenvinden om han kunne si henne veien til den prinsen som bodde østenfor sol og vestenfor måne.

Ja, den prinsen hadde han nok hørt tale om, sa østenvinden, og slottet med, men veien visste han ikke, for han hadde aldri blåst så langt. "Men hvis du vil, så skal jeg følge deg til bror min, vestenvinden, kanskje han kan vite det, for han er mye sterkere; du kan sette deg på ryggen min, så skal jeg bære deg dit."

Ja, hun gjorde så, og det gikk nokså friskt. Da de kom fram dit, så gikk de inn, og østenvinden sa at den han hadde med seg, var hun som skulle ha prinsen i det slottet som lå østenfor sol og vestenfor måne, nå reiste hun og skulle lete ham opp, og så hadde han fulgt henne dit, og ville gjerne høre om vestenvinden visste hvor det var henne.

"Nei, så langt har jeg aldri blåst," sa vestenvinden, "men vil du, så skal jeg følge deg til sønnenvinden, for han er mye sterkere enn noen av oss, og han har flakket både vidt og bredt; kanskje han kan si deg det. Du kan sette deg på ryggen min, så skal jeg bære deg dit."

Ja, hun så gjorde; de reiste til sønnenvinden, og var ikke lenge om veien, skal jeg tro. Da de kom fram, spurte vestenvinden om han kunne si jenta veien til det slottet som lå østenfor sol og vestenfor måne; det var hun som skulle ha prinsen der.

"Ja så," sa sønnenvinden, "er det hun? Ja, jeg har nok vanket noe hvert sted i min tid," sa han, "men så langt har jeg aldri blåst. Men vil du, så skal jeg følge deg til bror min, nordenvinden; han er den eldste og sterkeste av oss alle sammen, og vet ikke han hvor det er, så får du aldri i verden spurt det. Du kan sette deg opp på ryggen min, så skal jeg bære deg dit."

Ja, hun satte seg opp på ryggen hans, og han av gårde så det hadde god skikk. De gjorde ikke veien lang.

Da de kom dit nordenvinden bodde, var han så vill og galen at det sto kald gufs av ham lang vei.

"Hva vil dere?" skrek han langt borte, så det isnet i dem.

"Å, du får ikke være så streng av deg du heller," sa sønnenvinden, "for det er jeg, og så er det hun som skulle hatt den prinsen som bor i slottet østenfor sol og vestenfor måne, og nå vil hun spørre deg om du har vært der og kan si henne veien, for hun ville gjerne finne ham igjen."

"Ja, jeg vet nok hvor det er," sa nordenvinden, "jeg har blåst et ospeløv dit en eneste gang, men da var jeg så trett at jeg ikke orket blåse på mange dager etterpå. Men er det så at du endelig vil dit, og du ikke er redd for å være med meg så, skal jeg ta deg på ryggen min og friste om jeg kan blåse deg dit."

Ja, hun ville og hun måtte dit, hvis det på noe sett og vis var framkommelig, og redd var hun ikke, om det gikk aldri så galt.

"Ja ja, så får du ligge over her i natt," sa nordenvinden; "for vi må ha dagen for oss og vel så det, skal vi rekke fram."

Tidlig den andre morgenen vekket nordenvinden henne, og blåste seg opp og gjorde seg så stor og sterk at det var fælt; og så bar det avsted med dem høyt opp og bort igjennom luften, som de skulle fare til verdens ende med det samme. På bygda var det slik storm at det røk ned både hus og hele skogrøfter, og da de kom ut over storsjøen, forliste der skip i hundrevis. Slik fór de avsted så langt,

så langt at ingen kan tro hvor langt de fór, og alltid gikk det utover havet, og nordenvinden ble trettet og trettet og så utkjørt at han nesten ikke orket blåse lenger, og lavere og lavere bar det med ham, og på slutten gikk det så lavt at bølgetoppene slo om hælene hennes.

"Er du redd?" sa nordenvinden.

Nei, sa hun, det var hun ikke.

Men de var ikke langt fra land heller, og det var nettopp så vidt makt igjen i nordenvinden at han fikk kastet henne inn på stranden under vinduene på slottet som lå østenfor sol og vestenfor måne; men da var han også så trett og ussel, at han måtte hvile over mange dager, før han kunne komme hjem igjen.

Den andre morgenen satte hun seg til å leke med gulleplet utenfor vinduene i slottet, og det første hun så, var det nesegrevet som skulle ha prinsen.

"Hva skal du ha for det gulleplet ditt, du da?" sa hun og gløttet på vinduet.

"Det er ikke til fals hverken for gull eller penger," sa jenta.

"Er det ikke til fals for gull eller penger, hva vil du da ha for det? Du kan få hva du vil," sa prinsessen.

"Ja, hvis jeg kan få komme opp til prinsen som er her, og få være hos ham i natt, så skal du få det," sa hun som hadde kommet med nordenvinden.

Ja, det kunne hun nok, det var råd til det.

Prinsessen fikk gulleplet. Men da jenta kom opp på rommet til prinsen om kvelden, så sov han; hun ropte på ham og ristet i ham, og alt imellom så gråt hun, men hun kunne ikke få ham våken, for de hadde gitt ham en sovedrikk om kvelden. Om morgenen, da det lyste av dag, kom prinsessen med den lange nesen og jaget henne ut igjen.

Frempå dagen satte hun seg utenfor vinduene i slottet til å hespe på hespetreet, og det gikk da likedan. Prinsessen spurte hva hun ville ha for det, og hun sa at det var til fals hverken for gull eller penger, men kunne hun få lov til å komme opp til prinsen og være hos ham om natten, skulle hun få det. Men da hun kom der opp, så sov han igjen, og alt hun ropte og skrek og ristet i ham, og alt hun gråt, så sov han så hun ikke var god for å få liv i ham; og da det lyste av dag, kom prinsessen med den lange nesen og jaget henne på dør igjen.

Da det led på dagen, satte jenta seg utenfor vinduene i slottet til å spinne på gullrokken, og den ville også prinsessen med den lange nesen ha. Hun lukket opp vinduet og spurte hva hun skulle ha for den. Jenta sa, nå som begge de andre gangene, at den ikke var til fals hverken for gull eller penger, men kunne hun få komme opp til prinsen som var der, og være hos ham om natten, så skulle hun få den. Ja, det kunne hun gjerne. Men så var det noen kristne folk som var inntatt der, og de hadde sittet i det kammerset som var nærmest ved prinsens; de hadde hørt at det hadde vært kvinnfolk inne, som hadde grått og ropt på ham to netter i rad, og det sa de til prinsen. Om kvelden, da prinsessen kom med sovesupen, lot han som han drakk, men slo den bakover seg, for han kunne nok skjønne det var en dvaleri.

Da nå jenta kom inn, var prinsen våken, og så måtte hun fortelle hvordan hun var kommet dit. "Ja, nå kommer du riktig til pass også," sa prinsen, "for i morgen skulle jeg hatt bryllup; men jeg vil ikke ha det nesegrevet, og du er den eneste som kan frelse meg. Jeg skal si at jeg vil se hva bruden

min duger til, og be henne vaske av den skjorten med de tre talgflekkene på; det går hun inn på, for hun vet ikke at det er du som har gjort det; men det må kristent folk til det og ikke slikt trollpakk, og så skal jeg si at jeg ikke vil ha noen annen til brud enn den som kan gjøre det, og du kan, det vet jeg."

Det var da stor fryd og glede på dem om natten. Men dagen etter, da bryllupet skulle stå, sa prinsen: "Jeg vil nok se hva bruden min duger til først."

Ja, det kunne så være det, sa stemoren.

"Jeg har en fin skjorte, som jeg vil ha til brudgomsskjorte, men det er kommet tre talgflekker på den, som jeg vil ha vasket av, og det har jeg lovt at jeg ikke tar noen annen enn den som er god for å gjøre det; kan hun ikke det, så er hun ikke verd å eie."

Ja, det var ingen sak, mente de, og det gikk de inn på, og hun med den lange nesen til å vaske det beste hun kunne; men dess mer hun vasket og gnodde, dess større ble flekkene.

"Å, du kan ikke vaske," sa gamletrollkjerringa, mor hennes, "la meg få den!" Men hun hadde ikke før tatt i skjorten, før den ble styggere enda, og dess mer hun vasket og gnodde, dess større og svartere ble flekkene.

Så skulle de andre trollene til å vaske; men dess lenger de led, dess styggere og fælere ble den, og til sist så hele skjorten ut som den hadde vært i skorsteinspipen.

"Å, dere duger ikke noe noen av dere," sa prinsen; "det sitter en fantejente utenfor vinduene her; jeg er viss på hun er mye bedre til å vaske hun enn noen av dere. Kom inn, du jente!" ropte han.

Ja, hun kom inn.

"Kan du vaske ren denne skjorten du?" sa han.

"Å, jeg vet ikke jeg," sa hun, "jeg får prøve."

Og aldri før hadde hun tatt i skjorten og duppet den i vannet, før den var drivende hvit som nysne, og hvitere enda.

"Ja, deg vil jeg ha," sa prinsen.

Så ble den gamle trollkjerringa så sint at hun sprakk, og prinsessen med den lange nesen og småtrollene sprakk nok også, for jeg har ikke hørt noe til dem siden. Prinsen og bruden hans, de løste da ut det kristenfolket som var inntatt der, og så tok de med seg så mye gull og sølv som de kunne føre, og flyttet langt bort fra slottet som lå østenfor sol og vestenfor måne.

Askeladden som fikk prinsessen til å løgste seg

Det var engang en konge som hadde en datter, og hun var så slem til å lyve at ingen kunne være verre. Så satte han ut at den som kunne lyve slik at han fikk henne til å løgste seg, skulle få både henne og halve kongeriket. Det var mange som prøvde på det, for alle ville gjerne ha prinsessen og halve riket, men ille gikk det dem alle sammen.

Så var det tre brødre som også skulle avsted og prøve lykken. De to eldste la da av gårde først, men det gikk ikke bedre med dem enn med alle de andre. Så skulle Askeladden i veien, og han traff prinsessen i fjøset.

"God dag," sa han, "og takk for sist!"

"God dag," sa hun, "og selv takk for sist! Dere har ikke så stort fjøs dere som vi likevel," sa hun; "for når det står en gjæter i hver sin ende og blåser på bukkehorn, så kan de ikke høre hverandre."

"Å jo da," sa Askeladden, "vårt er mye større; for når ei ku tar kalv i den ene enden av det, så bær hu ikke før hu kommer i den andre."

"Ja så," sa prinsessen. "Ja, men dere har ikke så stor okse der likevel som vi; der ser du den! Når det sitter en på hvert horn, så kan de ikke nå hverandre med en målestang."

"Pytt!" sa Askeladden, "vi har en okse så stor, at når det sitter en på hvert horn og blåser i lur, så hører de ikke hverandre."

"Ja så," sa prinsessen. "Men dere har ikke så mye melk, dere likevel som vi," sa hun; "for vi melker melk i store embærer og bærer inn og slår i store gryter og yster store oster."

"Å, vi melker i store kar og kjører inn og slår i store bryggepanner og yster oster så store som hus, og så har vi en elgsblakk merr til å trække osten i hop; men en gang så føllet den i osten, og da vi hadde ett på osten i sju år, traff vi på en elgsblakk hest. Den skulle jeg kjøre i kverna med en gang, så røk ryggen av på den; men jeg visste råd for det, jeg tok en granbusk og satte i den til rygg, og annen rygg hadde den ikke siden, så lenge vi hadde den. Men den grana vokste og ble så stor at jeg kløv til himmels opp gjennom den, og da jeg kom dit, satt jomfru Maria og spant bustreip av grynsodd. Rett som det var, så røk grana av, og jeg kunne ikke komme ned igjen; men jomfru Maria rente meg ned i et av reipene, og så kom jeg ned i et revehi; og der satt mor mi og far din og lappet sko, og rett som det var, så slo mor mi til far din så skurven føk av 'n."

"Det løgst du!" sa prinsessen, "far min har aldri vært skurvet her i verden."

En sommernatt på Krokskogen

Som fjorten års gutt kom jeg en lørdags ettermiddag kort efter sankthanstid til Øvre-Lyse, den siste gården i Sørkedalen. Jeg hadde så ofte kjørt og gått den slagne landevei mellom Kristiania og Ringerike; nu hadde jeg efter et kort besøk i mitt hjem til en avveksling tatt veien forbi Bogstad til Lyse, for derfra å gå kløvveien eller benveien over den nordlige del av Krokskogen til kjerraten i Åsa. Alle dører på gården sto åpne; men jeg lette forgjeves i stuen, kjøkkenet og på låven efter et menneske jeg kunne be om å skaffe meg en leskedrikk og gi meg noen underretning om veien. Der var ingen annen hjemme enn en sort katt, som veltilfreds satt og spant i peisen, og en skinnende hvit hane, som krodde seg og spanket frem og tilbake i svalen og gol i ett vekk, som om den ville si: "Nu er jeg selv størst!" Svalene som i talløse mengder hadde festet bo på låven og under takskjegget - lokket av rikdommen på insekter i skogens nærhet - tumlet seg fryktløst kretsende og kvitrende omkring i solstrålene.

Trett av heten og vandringen kastet jeg meg ned i en skygge på tunets gressvoll. Der lå jeg i en halvdøs og hvilte, til jeg ble skremt opp av en uhyggelig konsert; en skurrende kvinnestemme prøvde med skjenn og kjæleord å stagge gårdens grytende griseyngel. Ved å gå efter lyden traff jeg på en gulgrå barbent kjerring; hun sto bøyd og holdt på å fylle trauet som de støyende smådyrene trengte seg om, mens de bet og rev i hverandre og hylte av forventning og glede.

På mitt spørsmål om veien svarte hun med et annet; uten å rette seg opp snudde hun hodet halvveis vekk fra kjæledeggene sine for å glo på meg.

"Hå er han fra da?"

Da hun hadde fått tilfredsstillende svar på det, fortsatte hun, snart henvendt til meg og snart til grisungene:

"Ja så - er han i prestlære hos Ringerikspresten - tsju gyssa mine da! -- - vegen til Stubdal i Åsa? sier han - - - Sjå den du, vil du la de andre få med deg, styggen! Tsju, vil du være rolig! å stakkar, spente jeg deg nå da - - - Ja, den skal jeg ratt si han den, det er strake vegen ende beint fram over skogen like til kjerraten det."

Da denne rettledning forekom meg å være holdt i altfor alminnelige uttrykk om en skogsvei på et par mil, spurte jeg om jeg ikke for betaling kunne få med en gutt som var kjent.

"Nei, kors, var det likt seg det," sa hun, og kom ut fra grisehuset, ut på tunet. "Dem driver så med slåttonna, at dem mest inte får i seg maten. Men det er strake vegen heile skogen over, og jeg skal te han den så skjellig, som han såg den for seg. Først så går han opp kleiva og alle bakkene borte i åslia der, og når han er kommet opp på høgda, så har han store sterke vegen ratt fram til Heggelia. Elva den har han på venstren heile tida, og ser han den inte, så hører han den. Men fremme ved Heggelia er det liksom litt vringel og kringelkrangel med vegen, så den jussom blir borte stykkomtil, og er en ikke kjent, er det ikke så greitt å finne fram; men han finnern nok fram til Heggelia, for den ligger ved vatnet. Sia så går han bort med Heggelivatnet, til han kommer fram til dammen; det er slik en dam foran et lite vatn, og liksom ei bru, som dem kaller det; der går han på venstren og tar av på høgren, og så har han store, strake vegen ende ratt fram til Stubdal i Åsa."

Skjønt heller ikke denne rettledning var helt tilfredsstillende, især da det var første gang jeg bega meg så langt ut fra den slagne alfarvei, tok jeg trøstig fatt på veien, og alle betenkeligheter var snart forsvunnet. Fra lien åpnet der seg av og til mellom graner og høye furutrær utsikt til dalen, der elven buktet seg som en smal sølvstripe mellom lunder og enger. Rødmalte gårder lå så vakkert og norskt på de grønne bakkene dernede, hvor karfolk og jenter drev på med slåttonnen. Fra enkelte

piper steg røken blå og lett opp mot en mørk bakgrunn av grankledde åser. Over dalen hvilte en ro og en fred, så en neppe kunne ane at hovedstaden var så nær. Da jeg var kommet inn på åsen, lød toner av valthorn og en klingende los, som ekkoet gjentok mangedobbelt over meg, men den fjernet seg mer og mer, og til sist var det bare ljomen av den som nådde mitt øre. Nu hørte jeg elven også; den bruste langt til venstre; men efterhvert bar kløvstien ned mot den, og på enkelte strekninger klemte åsene seg sammen, så jeg stundomtil gikk i en dyp, skummende dal, der elven nesten opptok hele dalbunnen. Men veien fjernet seg fra elven igjen; det bar både vringel og kringelkrangel, for den buktet seg snart hit, snart dit, og ble på enkelte steder neppe til å skjelne. Det bar oppover og da jeg hadde gått over en liten åskam, så jeg et par blinkende skogtjern mellom furustammene, og ved et av tjernene lå en seter på en grønn bakke i aftensolens gull. I skyggen under bakken sto bunker av frodig ormegress,; gjeteramsen kneiste yppig mellom stenene med sin høye, røde, praktfulle blomstertopp; men den alvorlige, stormhatt hevet hodet høyere, så mørk og giftig ned på den og nikket takten til gjøkens gal, som ville den telle efter hvor mange dager den hadde igjen å leve. I det grønne bakkehellet og nede ved vannet pranget hegg og rogn i sommerlig blomsterskrud. De spredte liflig, kvegende duft vidt omkring og rystet vemodig sine hvite blad utover seterbakkens speilbillede i vannet, som på alle andre kanter var omringet av graner og mosegrodde berg.

I seteren var ingen hjemme. Alle dører var låst og lukket. Jeg hamret på overalt, men ingensteds var det noe svar å få. Jeg satte meg på en sten og ventet en stund, men ingen kom. Aftenen falt på; jeg syntes jeg ikke kunne bie lenger, og gikk av gårde. Det var mørkere i skogen, men snart kom jeg til en tømmerdam eller demning over en elvestubb mellom to tjern; her var det visst jeg "skulle gå på venstre og ta av på høyre". Jeg gikk over, men på den siden av dammen var der bare - så vidt jeg kunne se - flate, glatte, fuktige svaberg, og ikke spor av noen vei; på den andre, den høyre siden av dammen, gikk det en sterkt oppgått sti. Jeg undersøkte begge sidene flere ganger, og enda det syntes å stride mot den rettledningen jeg hadde fått, bestemte jeg meg for den tydeligste stien, som fremdeles gikk på høyre side av vassdraget. Så lenge den fulgte det mørke tjernet var den god og fremkommelig, men plutselig dreiet den av i en retning som i mine tanker omtrent var den motsatte av den jeg skulle gå i, og tapte seg i et forvirret nett av krøtterstier dypt inne i den dunkle skogen.

Usigelig trett av denne engstelige, villsumme letingen kastet jeg meg ned i den bløte mosen for å hvile et øyeblikk, men trettheten seiret over skogangsten, og jeg vet ikke hvor lenge jeg blundet. Jeg fór opp ved et vilt skrik, som ennu klang i ørene mine, da jeg våknet; men så hørte jeg rødkjelken, og den trøstet meg, og jeg syntes ikke jeg var helt forlatt så lenge jeg hørte måltrostens muntre slag. Himmelen var overskyet, og den dype skumring hadde tiltatt i skogen. Det falt et fint støvregn, som gir fornyet liv til alle vekster og fylte luften med en frisk, krydret duft; men regnet syntes også å vekke til live alle skogens nattlige lyder og toner. Mellom toppene over meg hørte jeg en hul, metallisk klang, som kvekk på kvekk av frosk, og skjærende fløyt og pip. Rundt om meg surret hundre rokker: men det skremmende ved alle disse lydene var at de i ett øyeblikk lød like ved meg, i neste langt borte; snart ble de avbrutt av kåte, ville skrik under flaksende vingeslag, snart av fjerne nødrop, og så ble det plutselig stille igjen. Jeg ble grepet av en unevnelig angst; det isnet gjennom meg for hver lyd, og skogmørket øket redselen. Alt jeg så og skimtet, viste seg fortrukket, bevegelig, levende, og det var som tusener av hender og armer strakte seg ut efter den villsumme vandrer. Min oppskremte fantasi mante frem alle min barndoms eventyr, de levde i tusmørket omkring meg; hele skogen var full av troll og hulder og gjekkende dverger. Jeg satte avsted, jeg løp for livet, men efter som jeg løp, dukket nye skikkelser frem, enda fælsligere og mere fortrukne, og jeg kjente grepet av hendene deres. Med ett hørte jeg skritt: noen gikk tungt over knakende kvist. Jeg så, eller trodde å se, noe stort svart noe; det nærmet seg med et par øyne som glødende stjerner i mørket. Håret reiste seg på mitt hode, jeg trodde ikke faren var til å unngå, og i en ubevisst trang til å manne meg opp, skrek jeg:

"Er det folk, så si meg veien til Stubdal!"

En hul brumming var det svar jeg fikk, og den gående fjernet seg hurtig og med knak og brak den vei han var kommet. Jeg sto lenge og lydde efter de tunge skrittene og mumlet ved meg selv: "Gid det var lyst og jeg hadde en borse, så skulle du fått en kule, bamse, for det du skremte meg!"

Dette ønske og denne barnslige trusel tok all min frykt og all tanke om fare med seg, og jeg skrittet trygt videre i den myke mosen. Nu var det ikke spor hverken av vei eller sti, men det lysnet mellom stammene, skogen ble mere glissen, og jeg sto på hellingen ned mot en stor sjø; rundt den var barskog, som på bortre siden forsvant i nattetåken. Nordvesthimmelens purpurglød spilte seg i vannets mørke flate, som flaggermus kretset og flagret over, men høyt oppe i luften skjøt store fugler henover vannet, med den kvekkende lyd og de skjærende fløyt som før hadde skremt meg så. Og nu ble jeg klar over at jeg hadde gått i nordøst istedenfor mot vest. Mens jeg grundet på om jeg skulle bli her jeg var, til solen sto opp, eller friste åfinne tilbake igjen til dammen, ble jeg inderlig glad over å skimte ildslys mellom trærne på denne siden av vannet. Jeg skyndte meg avsted, men jeg ble snart var at det var lenger unna enn jeg hadde trodd i førstningen; for da jeg hadde gått en halv fjerdings vei, skilte en dyp dal meg fra lyset. Med strev og mas brøt jeg meg vei frem gjennom vindfall og ulende, men da jeg var kommet opp over den bratte mot-lien, måtte jeg gå enda et drygt stykke over en åpen, tørr furumo, der trærne sto i rader som ranke søyler og jorden ga klang under mine skritt. Ved randen av moen sildret en liten bekk, og langsefter den prøvde igjen or og gran å hevde seg; på en liten grønn flekk på andre siden av bekken flaret og brant en stor nying, som vidt og bredt kastet rødt skjær bort mellom stammene. Foran varmen satt en mørk skikkelse; på grunn av sin stilling mellom meg og bålet så den rent overnaturlig ut. Krokskogens gamle røverhistorier fór meg med ett gjennom hodet, og jeg var på nippet til å løpe min vei; men da jeg fikk øye på barhytten ved nyingen, de to karene som satt fremmenfor den, og alle øksene som var hugget fast i stubben efter en felt furu, forsto jeg at det var tømmerhuggere.

Den mørke skikkelsen var en gammel mann; jeg så han talte og rørte lebene; i hånden hadde han en kort pipe, som han bare av og til tok noen sterke drag av for å holde varmen ved like. Da jeg nærmet meg, var enten historien slutt, eller også ble han avbrutt, for han grov et tak ned i ildmørjen med pipen - den hadde gått ut - og røkte i ett vekk, og lot til åhøre vel efter hva en fjerdemann, som nu kom til, hadde å si. Denne fjerde karen var en stor rødhåret slusk; han måtte nok også høre til laget, for han var uten lue, hadde bare på seg en lang islandsk bundingstrøye og kom bærende med en vassbøtte fra bekken. Han så forskremt ut. Den gamle hadde snudd seg mot ham, og da jeg hadde nådd over bekken, så jeg ham fra siden i klart skjær fra varmen. Det var en liten mann med en lang kroket nese. En blå, rødbremmet topplue han hadde på seg, kunne nesten ikke holde styr på den strie, gråsprengte hårluggen, og en stuttlivet, sid ringerikskufte av mørkegrått vadmél med avslitte fløyelskanter gjorde ham enda mere kruggrygget enn han var.

Han som sist var kommet, lot til å tale om bjørnen.

"Ska' tru det?" sa gamlingen. "Hå skulle 'n der? Det har vøri annet brak du har hørt, for det vekser inte noe han kan gå etter på tørre furumoen -ja bamsen da," - la han til. "Je trur mest du jucer je, Per! Dom sier for et gammalt ord at rødt hår og furuskau trivs inte på god jord," ble han ved halvhøyt. "Hadde det enda vøri i Bjønnholet eller i Styggdalen. Han Knut og je vi både hørte 'n og såg 'n der førredagen - men her? - Nei, så nær inn i varmen kommer 'n vår Herre dø' inte! Du har skremt deg sjøl!"

"Nei, dølen renne i meg, hørte je inte han rusla og braka i moen, min kjære Tor Lerberg," svarte den andre snurt.

"Å ja, ja," sa Tor, han holdt ved med sitt. "Det var vel en buskebjønn, gutten min."

Jeg gikk nu borttil og sa at formodentlig var det meg han hadde hørt; jeg fortalte at jeg hadde tatt feil av veien, og om hvor skremt jeg var blitt, spurte om hvor jeg nu var, og om en av dem kunne følge meg til Stubdal, og klaget jammerlig over sult og tretthet.

Mitt komme vakte ikke liten forundring i laget; de sa ikke så meget, men så nysgjerrig på meg og hørte nøye på det jeg hadde å fortelle. Den gamle, som jeg hadde hørt nevnes Tor Lerberg, lydde især godt efter; det lot til han hadde den vane å tenke høyt, han satt og småmumlet for seg selv hele tiden, og av en ytring jeg hist og her fikk tak i, kunne jeg på en vis følge med i hans funderinger:

"Nei, nei, det var gæli; der skulle 'n ha tatt over - ja, over dammen da - det var Stubdalsveien - han har trådd på villgras - - - han er for ung -han er inte skautam - å, det var rugda - det var kveldknarren - ja, det låter rart for den som aldri har hørt det - å ja, lommen han skriker fælt -når det dusker da - jagu hannom var bjørnnen i veien for - det var kar til gutt!"

"Jaha," sa jeg kjekk, og ga mitt våknende mot luft omtrent i samme ord som mannen som traff bjørnen sovende i solbakken: "Hadde det vært lyst, og jeg hadde vært skytter, og hadde jeg hatt en ladd borse, og jeg hadde fått den til å gå løs, ja min santen skulle ikke bjørnen ha ligget på flekken da!"

"Det var greit det, ha ha ha!" sa Tor Lerberg og klukklo, og de andre stemte i med; "det er greit han hadde liggi på flekken, ha ha ha!"

"Men nå er han ved Storflåtan," sa han, da jeg hadde gjort rede for meg; "det er det største vannet på skauen her, og når det blir lyst, så skal det nok bli rå" til å finne fram, for vi har båt, og når han er kommet over vannet, så er det inte så langt att, ja til Stubdal da. Nå kan han vel ha bo å kvare seg og få seg litt mat, kan je tru. Je har inte anna heller ertelefse og trått flesk, og det er vel uvand kost for slik en kar, men er han sulten, så...ja kanskje han kunne ha hau på litt fisk. Je har nå vøri her og fiska, og grom aure har je fått, - ja i vannet da." Jeg takket for tilbudet, og han ba en av de andre ta "en lekker fisk" av knippet og steke den i ildmørja.

Imens spurte han meg ut om ett og annet, og da han var ferdig med det, og jeg med stor appetitt ga meg i kast med maten, viste det seg at den historien han holdt på med da jeg kom, var ute.

"Nå får du fortælja det som hendte far din den gongen han låg på tømmerhogst," sa han til en av de yngre, en grovlemmen kar med et uforferdet oppsyn, som ikke var stort over de tyve.

"Ja, det kan snart væra fortælt," sa gutten. "Han far var på hogst hos mannen på Ask uti Lier, og dreiv og hogg oppi Askmarka. Om kvelden gikk 'n til ei stue lenger ner imot bygda, og holdt til hos 'n Helge Myra - ja du kjente nok 'n Helge Myra du, Tor Lerberg? Men en dag hadde 'n hvilt for lengi til eftasverd, det kom slik en tung sømn på 'n - og da 'n vakna, var sola alt i åsen. Men famnen ville 'n ha full før han slutta, og han tel åhogge. Ei stund gikk det både godt og væl, og han hogg så flisa flaug om 'n; men mørkere og mørkere vart det; enda var det att ei lita gran han syntes han ville ha med, men aldri før hadde 'n hoggi det fyste hogget, så rauk øksa ta skaftet. Han til å leite, og til slutt så fant 'n att a i et myrhol. Men rett som det var, syntes 'n at én ropte namnet hass; han kunne inte skjønne håkken det kunne væra, for han Helge Myra hadde inte noe i marka å gjøre, og andre var det inte på lang lei. Han lydde og lydde, men han hørte inte no, og så tenkte 'n at han kunne ha mishørt seg. Så ga 'n seg til å hogge på nytt lag, men best det var, så rauk øksa ta skaftet igjen. Langt om lengi fant 'n att a denna gongen au, men da 'n skulle til åskårå på nordsia, så hørte 'n så skjellig det ropte borti bergveggen: "Halvor, Halvor! tidlig kom du, og seint går du!" "Men da je det hørte," sa 'n, "var det mest som je gikk av i begge knea, og je fekk mest inte øksa ut av granleggen," sa 'n; "men da je kom på spranget, strauk je i ett renn like ner til stua hass Helge." -

"Ja, det har je hørt før," sa Tor Lerberg; "men det var inte det je mente, det var den gongen han var til bröllops i vårfjøset på Kilebakken."

"Nå den gongen, ja det var sålesses det: Det var på vårsia, rektig straks føre påsketier i atten hundre og femten, da 'n far budde på Oppen-Ela; snøen var inte borte enda. Men så skulle 'n til skogs og hogge og dra hem no ved. Han gikk opp på åsen i hellinga bortimot Ådalsveien; der fant 'n ei tørrfuru, og tel å hogge. Mea han hogg på den, syntes 'n det var tørrfuru alt han såg. Rett som han sto og glante og undres på detta, kom det kjørendes ei ferd med elleve hester, og alle var dom musete. Han syntes det såg ut mest som ei brurferd."

"Men hå er detta for folk, som kommer farandes denna veien ovan-te åsen da?" sier 'n far.

"Vi er her bortifrå Østhalla, frå Ulsnabben," sier en ta dom, "vi skal til Veien-garden i hemkommerøl; han som kjører føre, det er presten, og dom som kjører etter hannom, det er brurfolka, og je er værfaren; du får stå på meia med meg."

Da dom var komme et stykke nedover, sier værfaren: "Vil du ta imot dissa to sekka og gå til Veien-garden og måle i to tønner potteter til vi skal hematt?" - "Kan så det," sa 'n far. Han sto bakpå han, til dom kom enstan der han syntes han skulle kjenne seg att; det var rektig nord for Kilebakken, der det gamle vårfjøset sto. Fjøset såg 'n inte, men en stor gild bygning, og der tok dom inn. Så møtte det fram noen ute på tråkka, som skulle skjenke dom, og dom ville skjenke 'n far au. Men han sa nei takk han: "Je skal inte ha noen skjenk," sa 'n, "for je har bare på meg hverdagsbrok; je kan nok inte væra i lag med slike folk." Så sa en ta dom: "La denna gammel'n væra for det han er, ta en hest og følgj 'n på hemveien." Ja, så gjorde dom det, dom tok og sette 'n i en slea med en musete hest føre, og en fulgte med. Da 'n kom et lite stykke fram til en liten dal nord for Oppenhagan, - det er enda et sandfall der, - syntes 'n han satt imellom øra på ei bøtte. Om ei stund var a borte, bøtta au, og da syntes 'n fysst han sansa seg rektig. Så skulle 'n se etter øksa si, og den satt i den samma tørrfurua han hadde tatt til å hogge på. Da 'n kom hem, var 'n så reint fortumla at 'n inte visste hå mange dager han hadde vøri borte; men han hadde inte vøri borte lenger enn ifrå morrån og til om kvelden, og han var inte rektig på lang ti' etter."

"Det går mye artig tel - ja på skauen da -," tok Tor Lerberg til orde, "og je kan nok inte seia meg fri for anna heller je har sett litt, je au -ja spøkeri da, og har Di hau til å væra oppe lenger, så skal je fortælja det som har hendt meg - her på Krokskauen da."

Jo, de hadde alle lyst til å høre; i morgen var det søndagen, så det var ikke så nøye om de ikke gjorde noe da.

"Det kan vel væra så en ti-tolv år sia," tok han på, "je hadde ei kølmile innpå skauen bortmed Kampenhaug. Om vinteren låg je innpå der, og hadde to hester og kjørte køl til Bærumsverket. En dag så kom je til å bli litt for lengi ved verket, for je trefte noen kjenninger ovante Ringerike; vi hadde nå litt snakk imellom oss, og litt drakk vi au - ja brennevin da -og så kom je inte tebars-att til mila før klokka var innimot ti. Je fekk gjort opp en nying i mileringen, så je kunne se å lesse på, for det var styggmørkt. Og lesse måtte je om kvelden, for klokka tre om morrån måtte je i veien, når je skulle rekke til verket og tebars-att i lyse, samma dagen, - ja til mila. Da je hadde fått det til å frase dyktig, ga je meg til å få på lassa. Men i det samme je snudde meg mot varmen igjen og skulle til ågjøre et nytt tak, kommer det vår Herre dø' en hel snøfloke seilende så hver køl og brann fraste og slokna - ja på nyingen. Så tenkte je ved meg sjøl: Jo vår Herre dø' er inte hu bergmor arg nå je er kommet hem så seint og uroer a i kveld. Men je tel å slå varme på nytt lag og få gjort opp. Men hossen det var heller inte var, så var det jussom rokoa inte ville sleppe køla i kørja; halvparten og væl så det kom utafor. Endelig hadde je da fått på lassa og skulle til å gjere fast. Om morrån hadde je sett nye vidjuer på alle hælørhalsene, men dom rauk vår Herre dø' den eine etter den andre - ja vidjuene da. Je tel å vrie nye vidjuer, sette hælør på att, og endelig så fekk je gjurt lassa. Så ga je

hesten til natta, og kraup inn i køya og la meg. Men mener du je vakna klokka tre? Inte før sola var oppe, og enda var je tung og ør både i skrotten og i hue. Så skulle e få meg litt i livet, og gi hesta, men begge spiltaua i barskuten var tomme, og borte var hesta. Da vart je sint, og tok vår herre dø' til å banne litt, og så ga je meg til åleite etter spora. Det var kommen noe nysnø om natta; til bygds hadde dom inte gått, og inte til verket heller. Men je såg slagferda etter to hester og to breie stutte fotblaer nordetter. Je gikk etter så ei halv mil reint bort i ubrøyta; der delte slagferda seg: én hest hadde gått i øst og én i vest, men spora etter fotbla'a var reint borte. Je måtte vafse etter den eine fysst ne-att til køya og få bundi og gitt den, og så av garde etter Blakken. Da je kom til mila med den, var det høgstdags, så slapp hesta åkjåke til verket den dagen. Men je ba vår Herre ta meg på det, at je aldri skulle uro a bergmor så seint mere - ja om kvelden da.

Men det er artig det en lovar; om en holder det til jul, så er det inte sagt en holder det til mikkelsmess. For andre året etter så var det seint utpå høstsia i verste bløyta je var i Krestjan. Det vart lenge utpå eftan før je kom ut av byen, men je ville gjerne hem om natta, og riendes var je. Så tok je like over ved Bogstad, Sørkedalsveien, og over skauen, for det er beinaste veien, det veit Di vel - ja til Åsfjerdings da. Det var grått og uggint vær, og det var i skumminga da je kom avsted. Men som je kom over den vesle brua, straks innafor Heggelia, ser je en mann som kom beint imot meg. Han var inte mye høg, men urimelig dryg; over akslene var 'n så brei som ei låvedør, og hver neva var mest ei halv alen tversover. I den eine handa hadde 'n en skinnsekk, og gikk og jabba ganske smått; men da je kom nærmere, så gnistra aua på 'n som varmebranner, og store var dom som tinntalliker. Håret det sto som grisebust, og skjegget var inte likere det heller, så je riktig syntes det var en ustyggelig stygg fant, og ga meg til å lesa det vesle je kunne. Med det samma je kom til: "Jesu namn, amen," sokk 'n ender ner - ja i jorda da.

Så rei je et stykke tel og småmullra på ei salme; men rett som det var, så jabba denna karen imot meg ovan-te lia. Da gnistra det både av hår og skjegg og aua med. Je til å be Fadervår igjen; og da jeg kom til "Og frels oss fra det onde," så sa je amen i Jesu namn, og så var 'n borte. Men aldri før hadde je ri'i en fjerdings vei, så møtte je suggen på ei klopp. Da gikk det jussom lynild ut av både auer og hår og skjegg, og så riste og skaka 'n påsan så det fór både blåe og gule og raue varmetunger ut av 'n, og det spraka stygt. Men da vart je sint: "Å far nå stabbeint til helvetes pøl og pine, ditt fordømte bergtrøll," sa je, ja til mannen da, og borte var 'n med det samma. Men best je rei, så dro det etter med meg, og je vart redd je skulle møte kallen ennå en gong. Da je kom til Lauvliva, visste je det låg en kjenning der, som skulle hogge tømmer. Je banka på og ba om å få ligge der til det vart lyst; men trur du je slapp inn? Han Per sa det, at je kunne reise om dagen som andre skikkelige folk, så slapp je å reke etter veien og tigge om hus. "Den rå'a veit je sjøl, min kjære Per," sa je, men det var inga utkomme med 'n. Så skjønte je det, at kallen hadde vøri der og forskremt 'n og sett opp 'n og je måtte av garde att. Men da song je så det ljoma i åsa: "Et lidet barn, et lidet barn så lysteligt" - og det varte og det rokk like til je kom ner til Stubdal; der fekk je hus, - men det var mest slutt på natta da." -

Hans måte å fortelle på var, som hele hans tale, langsam og uttrykksfull. Han hadde den vanen å "snakke attpå", det vil si ofte ågjenta ord eller deler av setningen, eller å henge bakefter en eller annen overflødig forklaring. De brukte å komme dumpende hver gang han hadde tatt noen seige drag av pipen for å holde varmen ved like, og lystig til sinns som jeg var, nu da all frykt og fare var glemmt, kunne jeg nesten ikke bare meg for å le høyt, så komisk virket det. Dette var vel også grunnen til at hans historier ikke gjorde det inntrykk på meg som en kunne ventet, efter det jeg nyss hadde opplevd.

Men under Tor Lerbergs fortelling kom det frem en skikkelse fra barhytten; det lot til at han hadde ligget der og sovet. Jeg visste ikke riktig hva jeg skulle tro om ham; han kom virkelig den forestilling jeg hadde gjort meg om nisser og hauggubber, nærmere enn noe jeg hittil hadde sett. Det var en liten tørr, mager mann med hodet på skakke, røde øyne og en nese som et stort

papegøyenebb. Om munnen hadde han et trekk som om han ville spytte folk i øynene. Han satt lenge og skar ansikter, gjorde grimaser med underleben, som sto sterkt frem, og det lot i det hele til at han mislikte Tor Lerbergs fortelling, for han hugg eller nikket til lyden med hodet, som om han misbilligende slo takt til Tor Lerbergs fortelling. Men da han lukket opp munnen og begynte å snakke, var også forestillingen om hans trollnatur forsvunnet; hvis han skulle være et overnaturlig vesen, måtte det være en nisse eller en gjekkende skogånd; men han var ikke annet enn rett og slett en karikatur av en bondemann. Han klesset eller lespet litt, og enda ivrigere enn til de andres, hugg han med hodet til sin egen tale. I det han fortalte, var det slik en åndsfraværende forveksling av alle tall- og vekt- og målsangivelser, slik en forbytning og omtumling med alle begreper og slik en evindelig forsnakkelse, at det iallfall i førstningen var mest uråd å få tak i hva han egentlig mente. Det ene utsagnet latterligere og urimeligere enn det andre kom i rivende fart, men hakkende og stammende:

"Du må vel for brennande fanden tru vi er så dumme at vi skjønner detta er løgn og kjerringør?" var det første utbrudd.

"Jaggu trur je det ratt," svarte Tor Lerberg med et lite grin til de andre, som han ville si: nå skal dere få høre på løyer og historier.

"Je kan nå for fanden inte skjønne på det, at du kan sitte her og seia atte du har sett slikt sjøl, - du skal jo være en vettug mann, men jaggu tråver du fortære enn den svarte merra mi juger," fortsatte tussen ivrig.

De andre lo, men Tor lot til å være vel kjent med hans egenheter, og enste ikke hans beskyldninger det grann. Han fikk ham inn på et nytt trav ved å spørre om det var den samme vesle gode merra han hadde nu, som da han ble gift.

"Du kan nå vel for brennande fanden veta det, at ei tannlaus merr kan inte leva til hu blir reint gammal. Men Vesle-Svarta var så god ei merr som en ville spenne for fire skor og dra oppover bakka det, måtta."

"Da måtte a være god," sa Tor Lerberg - de andre lo så de ristet; "det var vel med den du reiste til Branes og henta den store takka på Bærumsverket? Du får fortælja oss den reisa."

"Å, ja, vi har nå slikt å gjøra og slikt å føre her," svarte han, han gjorde et tak i ildmørjen for å tenne en snaddde han nettopp hadde karvet i, og la så i vei:

"I fystsninga je var gift, hadde je ei lita god merr je, måtta, og den skulle je reise til Branes med. Så hadde je lovt a Sisle, kjæringa mi, at je skulle kjøpe et kjolety til a - - - ja, du kjenner vel kjæringa mi, hu Sisle, du Tor? Det er svært til kjæring til å baka; hu bakte havern hel og holden, som 'n var kommen frå Branes; ja hu bakte femten og seksten og tjue brør på det sjuande tjauet om dagen. Men da dom rekna etter for veka, hadde a bakt femten og seksten og tjue brør på det sjuande tjauet på det fjerde hundre for veka - - - og detta kjoletyet hadde je lovt a, ratt sia je tok på å fri til a. Så kjøfte je detta kjoletyet da, måtta, og så la je ennå på den svarte merra halvfemsentstjue skippunds tòngde, og så reiste je om Bærumsverket og kjøfte ei takke som var fem fjerding på kant, og tjukken etter bredda, så som takkene skal være, da måtta. Så reiste je oppover og kjørte opp alle Jonsrudbakka, så inte merra pusta et eneste pust. Demmerså reiste je til 'n Ola i Garden, det er nå slik en eiende snill mann det, og kjæringa hass au. Je bandt merra mi i ferdeslasset je, måtta, som en ferdesmann skal gjøra. Han Ola kom ut, "Gjør inte detta," sa 'n Ola. "Sett inn merra hass du," sier 'n til gutten sin. "Du får bli med inn du," sier 'n Ola til meg. Så kom je inn i kjøkkenet je, og gikk bortåt peisen og ville varme meg, som en ferdesmann pla gjøra. "Nei, kom inn i kammerset," sa 'n Ola til meg. Så kom je inn i kammerset da, måtta, og sette meg bortmed omnen. Så kommer kjæringa med to store, digre smørrebrød på hver si'e av en tallik, og brennevinsglasset midt på talliken da, måtta. Je tok det

eine og åt opp det. "Du skal ha det andre au," sa kjæringa. Så sier 'n Ola: "Du får la oss få inn noe varmt drikke au," sa 'n. Kjæringa kommer drivendes inn med en doktor så sterk at 'n gikk i koppen da, måtta. Je ville tel å reise, je da. "Nei," sa 'n Ola, "du får bli til meddags nå," sa 'n Ola. Je satt nå og unters og unters på hå det skulle bli til meddags da, måtta. Kjæringa kommer inn drivendes med en grisunge på et brett, som var stekt hel og holden med klauver og ty, akkurat som 'n skulle være lys levandes. Rett som det var, kom a inn drivendes med to store brennevinsbutler og sette utmed, og så sette a seg beint føre meg, hu sette seg inte beint føre mann sin heller, så som kjæringa skal gjøra, måtta. Så tok a tel å skjære og skjære, og så glei kniven i handa på a, så hu skar stykket ut på golvet. "Detta får du ha det, Ola," sa kjæringa. "Nei detta vil je ha det," sa je. Je måtte nå få det, je som fremmend var da, måtta. Så åt vi da, både grisesteik og ty; og mea vi satt og åt, så drakk vi dram om dram, dram og dram. Han Ola vart klein, je åt; alt han var klein, åt je. Je sto meg bra, je som klein var, men dårlig gikk det med han som åt. Så sa je takk for meg je da, måtta, og så gjorde je som fanten og reiste ifrå garden og ratt til Skarud i ett skei med det tunge lasset, og Skarudbakka attpå, og merra inte pusta et eneste pust."

Tyrihans som fikk kongsdatteren til å le

Det var engang en konge som hadde en datter, og hun var så vakker at hun var navngjeten både vidt og bredt; men hun var så alvorlig av seg at hun aldri kunne le, og så var hun så stor på det at hun sa nei til alle som kom og fridde til henne, og ikke ville hun ha noen, om de var aldri så gilde, enten det var prinser eller herremenn. Kongen var lei av dette for lenge siden, og syntes at hun kunne gifte seg, hun som de andre, hun hadde ikke noe å vente etter, hun var gammel nok, og rikere ble hun ikke heller, for halve riket skulle hun ha, det var morsarven hennes.

Så lot han lyse opp på kirkebakken både fort og snart, at den som kunne få datteren hans til å le, han skulle ha henne og det halve kongerike. Men var det noen som prøvde seg og ikke kunne få henne til, skulle de skjære tre røde remmer av ryggen hans og strø salt i, og det er sikkert at det ble mange såre rygger i det kongeriket. Det kom friere farende både fra syd og fra nord og fra øst og fra vest, og trodde det var ingen sak å få en kongsdatter til å le. Og rare karer var det også som kom. Men alle de apefanter det var, og alle de apefynter de gjorde, så var kongsdatteren like stø og alvorlig, hun.

Tett ved kongsgården bodde det en mann som hadde tre sønner. De fikk også spurt at kongen hadde lyst opp, at den som kunne få kongsdatteren til å le skulle få henne og halve kongeriket.

Den eldste ville i veien først; så strøk han av gårde, og da han kom til kongsgården, sa han til kongen at han ville nok friste å få kongsdatteren til å le.

"Ja, det er vel nok," sa kongen, "men det kan visst lite nytte, min mann, for her har vært så mange som har prøvd seg; datter min er så sorgfull at det ikke nytter, og jeg ville nødig at flere skulle komme i ulykke."

Men han mente det skulle nok nytte. Det kunne ikke være så farlig en sak å få en kongsdatter til å le for ham, for de hadde ledd så mange ganger av ham, både fornemme og simple, da han tjente soldat og ekserserte under Nils fløymann. - Så la han ut på tråkka, utenfor vinduet til kongsdatteren, og tok på å eksersere etter Nils fløymann. Men det hjalp ikke. Kongsdatteren var like stø og alvorlig. Så tok de ham og skar tre brede, røde remmer av ryggen hans og sendte ham hjem igjen.

Da han vel var kommet hjem, ville den andre sønnen i veien. Han var skolemester, og en underlig figur til kar var det. Han var låghalt, og det så det forslo. Best han var liten som en guttunge, reiste han seg på det lange benet sitt, og ble så stor som et troll. Og til å legge ut var han riktig svær.

Ja, han dro da til kongsgården og sa han ville friste å få kongsdatteren til å le; det var ikke så rent ulikt enda, mente kongen; "men gud trøste deg, får du henne ikke til," sa han; "remmene skjærer vi bredere for hver som prøver seg."

Skolemesteren strøk ut på tråkka; der stilte han seg opp utenfor vinduet til kongsdatteren, og han prekte og messet etter syv prester, og leste og sang etter syv klokkere som hadde vært i bygda der. Kongen lo så han måtte holde seg i svalstolpen, og kongsdatteren ville til å dra på smilen, hun òg, men så var hun like stø og alvorlig igjen, og så gikk det ikke bedre med Pål skolemester enn det hadde gått med Per soldat - for Per og Pål hette de, måvite. - De tok ham og skar tre røde remmer av ryggen hans og strødde salt i, og så sendte de ham hjem igjen.

Så ville den yngste i veien, og det var Tyrihans. Men brødrene lo og gjønte av ham og tedde ham de såre ryggene sine, og faren ville ikke gi ham lov, for han sa det kunne ikke nytte for ham, som ikke hadde noe vett; ingenting kunne han og ingenting gjorde han, han satt bare i peisen som ei katte, og

grov i oska og spikket tyristikker. Men Tyrihans ga seg ikke, han gnålte og gnog så lenge til de ble kei av gnålet hans, og til sist fikk han lov til å gå til kongsgården og friste lykken.

Da han kom til kongsgården, sa han ikke det at han ville få kongsdatteren til å le, men han ba om han kunne få tjeneste der. Nei, de hadde ikke noen tjeneste til ham, men Tyrihans ga seg ikke for det; de kunne visst ha bruk for én til å bære ved og vann til kokkejenta på slik en storgård, sa han; ja, det syntes kongen ikke kunne være så ulikt, og han var vel kei av gnålet hans, han òg; så skulle Tyrihans få lov å være der og bære ved og vann til kokkejenta til sist.

En dag han skulle hente vann i bekken, fikk han se en stor fisk, som sto under en gammel fururot som vannet hadde skåret jorden unna; han satte bøtta si så sakte under fisken. Men da han skulle gå hjem til kongsgården, møtte han en gammel kjerring, som leide en gullgås.

"God dag, bestemor!" sa Tyrihans. "Det var en ven fugl du har; og så gilde fjør da! Det lyser av dem lang vei; - hadde en slike fjør, kunne en slippe å spikke tyristikker," sa han.

Kjerringa syntes vel så godt om fisken Tyrihans hadde i bøtta si, og sa at ville han gi henne fisken, skulle han få gullgåsa, og den var slik at når noen rørte ved den, ble han hengende fast, bare en sa: "Vil du være med så heng på."

Ja, det byttet ville Tyrihans gjerne gjøre. "Fugl er vel så bra som fisk," sa han med seg sjøl; "er den slik som du sier, kan jeg gjerne bruke den til fiskekrok," sa han til kjerringa, og var vel fornøyd med gåsa. Han hadde ikke gått langt, før han møtte en gammel kjerring. Da hun så den fine gullgåsa, måtte hun bort og kramse på den. Hun gjorde seg så søt og lekker, og så ba hun Tyrihans om hun fikk lov til å klappe den pene gullgåsa hans.

"Kan så," sa Tyrihans; "men du får ikke nappe fjøra av henne!"

I det samme hun klappet på fuglen, sa han:

"Vil du være med så heng på!" Kjerringa slet og rev, men hun måtte henge med, enten hun ville eller ikke, og Tyrihans gikk framover, som om han var alene med gullgåsa. Da han hadde gått et stykke til, traff han en mann som hadde noe utalt med kjerringa, for et spikk hun hadde gjort ham. Da han så det at hun stridde så hardt for å bli fri, og skjønte hun hang så vel fast, syntes han han trygt kunne gi henne en dult til takk for sist, og så spent han til kjerringa med ene foten.

"Vil du være med så heng på!" sa Tyrihans, og mannen måtte følge med og hinke på ett ben, enten han ville eller ikke, og når han rev og slet og ville løs, var det enda verre.

Nå gikk de et godt stykke, til de kom bort imot kongsgården. Der møtte de smeden til kongen; han skulle til smia og hadde en stor smietang i hånden. Denne smeden var en gap, som støtt var full av leven og fantestreker, og da han så dette følget komme hoppende og hinkende, lo han først så han sto tvikroket, men så sa han:

"Det er nok en ny gåseflokk prinsessen skal ha, det; skal tro hvem som er gasse og hvem som er gås av dem? Det må vel være gassen han som rugger i forveien. Gåsa, gåsa, gåsa, gåsa, gåsa!" lokket han og kastet med hånden, som om han strødde korn for gjessene.

Men flokken stanset ikke - kjerringa og mannen så bare arg på smeden for det han gjorde narr av dem. - Så sa smeden: "Det skulle være artig å holde hele gåseflokken, så mange de er;" for han var en sterk mann, og så tok han tak med smietangen bak i enden på den gamle mannen, og mannen både skrek og vred seg, men Tyrihans sa:

"Vil du være med så heng på!"

Så måtte smeden også med. Han slo nok kryl på ryggen, tok spenntak i bakken og ville løs, men det hjalp ikke, han satt så fast som han var skrudd inn i det store skruesteet i smia, og enten han ville eller ikke, måtte han danse med.

Da de kom fram mot kongsgården, fór gårdshunden imot dem og gjødde som det var skrubbb eller langfant, og da kongsdatteren skulle se ut gjennom vinduet hva som var på ferde, og fikk se dette taterfølget, satte hun i åle. Men Tyrihans, var ikke fornøyd med det. "Bi litt, skal hun nok få latterdøra bedre opp!" sa han og gjorde en vending bakom kongsgården med følget sitt.

Da de kom forbi kjøkkenet, sto døren oppe, og kokka holdt på å stampe grauten; men da hun fikk se Tyrihans og flokken, kom hun farende ut i døren med tvaren i den ene hånden og kokkesleiva full med rykende graut i den andre, og lo så hun ristet, og da hun fikk se at smeden var med, slo hun seg på låret og satte så i å storle. Men da hun hadde ledd riktig ut, syntes hun også at gullgåsa var så fin at hun måtte bort og klappe den.

"Tyrihans, Tyrihans!" skrek hun og kom løpende etter med grautsleiva i neven, "får jeg lov å klappe den vene fuglen du har?"

"La henne heller klappe meg!" sa smeden.

"Kan så!" sa Tyrihans.

Men da kokka hørte det, ble hun sint. "Hva er det du sier!" skrek hun, og drev til smeden med grautsleiva.

"Vil du være med så heng på!" sa Tyrihans; så satt hun fast, hun også, og alt hun skjente, og alt hun slet og rev, og så vill hun var, så måtte hun hinke med. Men da de kom utenfor vinduet til kongsdatteren, sto hun og ventet på dem, og da hun så de hadde fått med kokka, både med grautsleiv og tvare, slo hun opp hele latterdøren og lo så kongen måtte støe henne. Så fikk Tyrihans prinsessen og halve kongeriket, og bryllup holdt de så det både hørtes og spurtes.

En signekjerring

Et stykke fra bygdeveien i en av de mellomste bygdene i Gudbrandsdalen lå det for noen år siden en stue på en haug. - Kanskje den ligger der ennå. Det var mildt aprilvær utenfor: sneen smeltet; bekker bruste ned igjennom alle lier, marken begynte å bli bar; trostene skjentes i skogen; alle lunder var fulle av fuglekvisper, det tegnet til en tidlig vår. I den veldige bjerken og de høye rognetrærne, som sprikte med sine nakne grener ut over taket på stuen i det tindrende solskinnet, vimset noen travle meiser, mens en bokfink satt i bjerkens topp og sang av fullt bryst. Inne i den røkfulle sperrestuen var det uhyggelig og skummelt. En middelaldrende bondekone, som så meget alminnelig og lite oppvakt ut, holdt på med å blåse fyr i noen grener og rå vedtrær hun hadde lagt under kaffegryten på den lave peisen. Da det omsider var lykket, reiste hun seg, gned røk og aske ut av de sviende øynene og tok til orde:

"Folk sier det nytter ikke med denne støpinga, for barnet har ikke svekk, sider de, men det er en bytting; der var en skinnfellmaker her om dagen og han sa det samme, for da han var liten, hadde han sett en bytting ute i Ringeby, og den var så blaut i kroppen og så lealaus som denne."

Mens hun talte, hadde det enfoldige ansiktet et uttrykk av bekymring, som vitnet om hvor dypt skinnfellmakerens utsagn hadde slått ned i hennes overtroiske sinn.

Den hun henvendte seg til, var et sværlemmet kvinnfolk, som så ut til å nærme seg de seksti. Hun var usedvanlig høy av vekst; men når hun satt, syntes hun heller liten, og denne egenhet hadde hun å takke for at folk hadde føyet økenavnet Langelår til navnet hennes, Gubjør. I det taterfølget hun hadde flakket om med, var hun kjent under andre navn. Grå hår stakk frem under skautet, som innrammet et mørkt ansikt med buskede bryn og en lang nese, bulket ved roten. En lav panne og ansiktets bredde over kinnbenene tydet på små evner, men det ble motsagt av det umiskjennelige uttrykk av lurhet i de små, spillende øynene og av den inkarnerte bondefulhet som preget seg i rynker og minespill. Klærne hennes tydet på at hun kom fra et nordligere bygdelag; ansiktet og hele hennes fremtreden røpet signekjerringen, eller i det minste den omstreifende fantekjerring, snart frekk og uforskammet; snart ydmyk og smiskende, alt etter omstendighetene. Mens husmannskonens snakket og syslet med kaffegryten, satt Gubjør og puffet så smått til en hengevugge, som det lå et sykkelig utseende barn i. Rolig og selvsikker svarte hun på husmannskonens ord, ennskjønt de funklende øynene og dirrende trekninger omkring munnen viste at hun på ingen måte var tilfreds med skinnfellmakerens forklaring.

"Folk," sa hun, "de snakker så mye om det de ikke skjønner, min kjære Marit Rognehaugen, de snakker både i vær og vind; og skinnfellmakeren skjønner seg kanhende vel på saueskinn; men på svekk og byttinger skjønner han seg ikke - det sier jeg, og det skal jeg stå ved òg. Jeg skal tro, jeg skjønner meg på byttinger, for jeg har sett nok av dem. Den byttingen han snakket om, det var vel den til henne Brit Briskebråten på Fron, for hun minnes jeg hadde en bytting, og det var vel den skinnfellmakeren utifra der talte om, kan jeg tro. Hun fikk den straks hun var blitt gift, for først hadde hun et lekkert barn; men det blei bytta om med en trollunge så arg og eitrende vill som sjølve Fanden. Aldri ville den mæle et ord, men bare ete og skrike. Ikke hadde hun hjerte til å denge 'n eller fare ille med ungen heller; men hvordan det var eller ikke, så hadde de lært henne til å gjøre noen kokklementer og kokkeras, så de fikk 'n til å snakke, og da skjønte hun riktig, hva for kar han var. Så sa hun til 'n at jutulen skulle flytte 'n til helvetes, kalte 'n en helvetesbrann og en trollunge, ba 'n reise dit han var kommet fra, og til å baske 'n om øra med sopelimen, og det dugelig. Men da hun det gjorde, blei døra slått opp på vid vegg, mi mor, og der kom en inn gjennom den - enda hun ikke såg noen - nei bevars - og reiv byttingen bort og kasta barnet hennes eget inn på gulvet så hardt at det tok til å gråte. - Eller kanskje det var den til henne Siri Strømmhogget? Den var som en gammel, vindtørr kall; kanskje den var laus i leddene, men den lina ikke barnet ditt mer enn den gamle lua mi. Jeg kommer den godt i hug; det var den tid jeg tjente hos klokkeren liksom en dag til

dugurds, da såg jeg den en gang, og jeg kommer vel i hug, hvorledes hun fekk 'n, og hvorledes hun blei kvitt 'n også. Det var snakk nok om det den tid; for denne Siri var kommet her av bygda. Da hun var ung, tjente hun på Kvam, og jeg hugser henne godt, da hun var heime i Gaupeskjelplassen hos foreldra sine. Sia kom hun ut til Strømhogget og blei gift med Ola, sønnen der. Da hun så låg på barneseng første gangen, kom det inn i stua ei fremmedkjerring og tok barnet - for nylig før hadde hun barslet - og la et anna istedenfor det. Siri ville opp og ha att barnet sitt, og hun kavde alt det hun orka; men hun kunne ikke komme av flekken, for hun var maktstjålen. Hun ville skrike på moster si, som var utafor, men hun kunne ikke få opp munnen, så redd var hun, hun kunne ikke være mer redd om de hadde stått over henne med kniven. Ungen hun hadde fått igjen, var en bytting, det var greitt å skjønne, for den var ikke som andre barn, den bare skreik og låt som det satt en kniv i 'n, og den kveste og slo om seg som en huldrekatt og var argere enn arvesynda. Åt gjorde 'n støtt. Mora visste ikke si arme råd for å bli kvitt 'n; men så fikk hun oppspurt ei kjerring, som visste det bedre, skal jeg tru; for hun sa at hun skulle ta ungen og legge 'n på søpledyngen og piske 'n med et dugelig bjørkeris, og det skulle hun gjøre tre torsdagskvelder i rad. Ja, hun gjorde så, og den tredje torsdagskvelden kom det flyvende ei kjerring over låvetaket, og den kjerringa kasta en unge på flisedyngen og tok sin egen igjen. Men med det samme slo hun Siri over fingrene, så hun har merke av det ennå, og det merket har jeg sett med mine egne øyer," tilføyet Gubjør for ytterligere å bekrefte sin fortelling. "Nei, dette barnet her er ikke mere en bytting, enn jeg er bytting, og hvorledes skulle det ha båret til at de skulle fått bytta det om?" spurte hun.

"Nei, det kan jeg ikke skjønne heller," sa husmannskonene troskyldig; "for jeg har jo hatt bevergjel i vogga, - jeg har fyrte over han, og jeg har korsa han, og jeg har satt ei sølje i skjorta hans, og kniv har det stått over døra, så jeg veit ikke hvorledes de skulle få bytta 'n om."

"Jøss, de har inga makt da, nei korse meg da! jeg veit nok enda beskjed om det," tok signekjerringen til orde igjen: "for ute på bygdene ved Kristiansbyen der kjente jeg ei kone. Hun hadde et barn, og det var hun så syten for, hun korsa og fyrte over det, det beste hun hadde lært både med bevergjel og anna, for det var nok mye trolldom og fandanstøy - Gud bevare min munn likevel - på den bygda; men så var det ei natt, hun låg med barnet framfor seg i senga, og mannen han låg ved veggen. Rett som de låg, så vakna han, og da fekk han se at der blei sånt et rautt lysskinn i stua, riktig som når en setter seg til å rake i glørne med eldraken. Ja, det var en som rakte i glørne også; for da mannen i stua såg dit, så satt det en gammel mann bortved omnen og rakte i glørne, og han var så fæl at det ikke var noen måte på det, og et langt skjegg hadde 'n. Da det var blitt riktig lyst, begynte han å rekke og rekke med armene etter barnet, men han kunne ikke komme fra krakken, der han satt. Armene de blei så lange, ja så lange at de nådde midt ut i stua; men fra omnen kom 'n ikke, og barnet kunne 'n ikke nå. Såleis satt han ei lang stund, og mannen blei ganske fælen, der han låg, og han visste ikke hva 'n skulle gjøre. Så hørte 'n det pusla bort ved vinduet.

"Per, kom nå da!" sa det.

"Å, hold din skitne kjeft!" sa mannen, som satt ved omnen, "der er jo tomla for ungen, jeg kan inte få den."

"Så kan du komme att da, veit jeg!" sa det utafor. Det var kjerringa, som sto der og skulle ta imot den.

Nei, se på denne lekre veslegutten her!" sa signekjerringen smiskende og tok barnet rett som det våknet. Det strittet imot kjærtegnene til den fremmede konen og dro på gjepen til hennes søtladne, vamble miner; "han er så kvitt og klar som en engel; han er litt blaut i ledene sine - det er 'n - men når de sier han er en bytting, så lyger de på 'n, jaggu gjør de det, ja! Nei, mor, det er svekk," sa hun i en overbevisende tone og snudde seg til moren; "det er svekk!"

"Hysj, husj! jeg synes det banker i veggen. Å, Gud trøste meg, er han Truls kommet att!" sa kjerringen på Rognehaugen, forskrekket over å bli overrasket av mannen i kaffeslabberas med signekjerringen. Hun sprang bort, åpnet døren og så ut; men der var ingen annen enn en broket katt, som satt på trappen og pusset sine våte labber etter en forårsjakt i orekrattet. Truls var det ikke; men utenfor i solveggen satt en grønnspett og hugg og banket for å vekke de døsigse insekter av vinterdvalen. Hvert øyeblikk dreiet den på hodet, som om den så efter noen, men det var ikke annet enn en aprilskur den ventet.

"Er der noen?" spurte signekjerringen. "Nå ja så," ble hun ved, da svaret var nei, "så la døra stå, så får vi litt godt av sola, og så ser vi mannen når han kommer, for han er vel på denna sida."

"Han fór med skikjelken etter et lauvlass til geitene," svarte husmannskonen. "Men jeg er så redd han skal komme på oss. Sist fekk 'n spurt du hadde vært her, og han var så gal at det ikke var måte på det, og så sa 'n at jeg skulle få noen skillinger å gå til doktoren med; han ville ikke vite av slikt jåleri og overnaturlig kurering, for han er så vel lært; han trur ikke på slikt, sia han gikk omkring i bygda med han Johannes skolemester."

"Til dokteren? Tvi!" sa signekjerringen og spyttet. "Jo, det skulle vel noen by til å komme til den biksen med armoda. Kommer en ikke med gull og dyre gaver," fortsatte hun knotende, "så hogger og biter han, som det var bikkjer og ikke folk. Hvorledes var det da Gjertrud Kostebakken låg med døden i halsen og hadde barnevondt på det tredje døgnet, meiner du? Neigu ville 'n ikke ut til ei fantekjerring, for han var i julegjestebud hos skriveren, og ikke reiste han heller, før de truga 'n både med bisp og amtmann. Han kunne gjerne ha latt det bli også, for da han kom på tråkka, var kjerringa død. Nei, gå til doktoren for slikt et barn som har svekk, det skulle vel Fanden. Ja, gud bevares, du må gjerne gå for meg," sa hun spotsk. "Men kan han hjelpe mer enn som så - så la meg aldri skaffe noen til helsa si i dette liv. De kan ikke med svekk, for det står ikke om den i bøkene; de veit ikke hjelperåd for den sjuken; og det skjønner de sjøl også, derfor gir de hverken pulver eller vonde drikker og slikt fandenskap for den. Nei, det er ikke annan råd enn å støpe, men de kan ikke med det."

"Sett så på støpeskeia, mor mi," begynte hun i en annen dur, "for det lir til høgstdags. Har vi støpt to ganger, så får vi støpe den tredje med, ellers kunne det bli galt på ferde. Barnet har svekk, men der er ni slag svekk i verden. Ja, ja, det har jeg sagt deg, og du såg jo det, at han hadde vært ute både for trollsvekk og vassvekk; for den første torsdagen så blei det en mann med to store horn og ei lang rumpe. Det var trollsvekk. Sist så blei det ei havfrue. Ja, du såg den jo så skjellig, som den var skildra. Det var vassvekken. Men nå er det torsdag igjen, og nå spør det hva det blir, når vi støper nå. Det er den tredje gangen det kommer an på, måvite. Der har du barnet," sa hun, og rakte det til konen. "La meg nå få i meg denne kaffedråpen, så skal jeg til."

Da kaffen var drukket, og den klinkende spilkum satt bort med "tak og ære", gikk hun betenksomt bort til peisen og tok frem et snushorn.

"Sia sist torsdag," sa hun, "har jeg vært i sju kjerkesogn og skrappt vindusbly av kjerkevinduene ved nattleite; for det blei forbi med kjerkeblyen den gangen. Det kan leite på både sjel og kropp," mumlet hun hen for seg, mens hun rystet noe av det efter sigende så møysomt innsamlede bly fra snushornet ut i støpeskjeen.

"Du har vel henta nordenrennendes vatn høgstnattes?" spurte hun videre.

"Ja, jeg var ved kvernbekken i går natt; det er det eneste vatn, som er nordenrennendes på lang lei," svarte husmannskonen og tok frem et veltillukket spann, og helte vannet fra det over i en ølbolle. Over den ble lagt en byggbrødleiv, som det var boret hull i med en stoppenål. Da blyet var smeltet,

gikk Gubjør bort i døren, så opp på solen, tok så støpeskjeen og helte det smeltede blyet gjennom hullet langsomt ned i vannet, mens hun mumlet over det ord som syntes å lyde slik:

"Jeg maner for svik og jeg maner for svekk;
jeg maner den bort, jeg maner den vekk;
jeg maner den ut, jeg maner den inn;
jeg maner i vær, og jeg maner i vind;
jeg maner i syd, og jeg maner i øst;
jeg maner i nord, og jeg maner i vest;
jeg maner i jord, og jeg maner i vann;
jeg maner i berg, og jeg maner i sand;
jeg maner den ned i en olderrot;
jeg maner den inn i en folefot;
jeg maner den inn i helvetes brann;
jeg maner i nordenrinnendes vann;
der skal den ete, og der skal den tære;
til mén for barnet skal den inte være."

Som ventelig kunne være, sydet og sprutet det glødende blyet, da det kom i vannet.

"Hør på trolldrapen du, nå må den ut," sa signekjerringen til den andre, som både redd og andektig sto og lyttet og så til med barnet på sine armer. Da brødleiven ble tatt bort, viste der seg i vannet et par figurer, som det smeltede blyet hadde dannet. Signekjerringen betraktet dem lenge, og grunnende med hodet på skakke; så gjorde hun et nikk og sa:

"Liksvekk, liksvekk! - først trolldrap, så vassvekk, så liksvekk. En av dem kunne vært nok!" la hun til, og rystet på hodet. "Ja, nå ser jeg hvorledes det er gått til," vedble hun høyt og vendte seg til konen i huset: "Først har Di reist gjennom en skog og forbi et berg, mens trolla var lause; der sa du Jesu navn. Så kom Di over et vatn; der sa du også Jesu navn over barnet; men da du kom forbi kjerkegarden, var det før hanegal, så glømtet du det, og der fanga barnet liksvekk."

"I Jesu navn, hvor kan du vite det?" brast det ut av husmannskonen. "Det er sant hvert evige ord du sier. Da vi reiste heim fra setra, kom vi så seint ut, for det var kommet noen sauer bort for oss, og mørket kom alt på da vi var i heimseterlia, og en gang syntes jeg jeg såg et lysskinn borte i skogen, og jeg hørte liksom en port gikk opp i Vestnabben - der sier de nå der skal være bergfolk - "Jesu navn da," sa jeg i det samme over barnet. Den tid vi satte over elva, hørte jeg et skrik så fælt at - "Jesu navn da," sa jeg over barnet - men de andre sa det bare var lommen som skreik mot vondt vær."

"Ja, det var nok det, om det bare var lommen," sa signekjerringen; "når den dårer et spebarn, så får det svekk."

"Det har jeg også hørt; jeg trudde nå det var det som verre var, den gang," vedble den andre. "Men da vi kom forbi kjerkegarden, var det over høgstnatt, der slo stuten seg reint galen for oss, og bølingen til folka på garden var ikke likere, og der ble sånt styr med krøttera at jeg ikke sansa å signe barnet."

"Der har han fanga det, mor, for det er liksvekk fra kjerkegarden. Se sjøl i bollen her: der står ei likkiste, og der står et kjerketårn, og i kista ligger der et lik og spriker i fingrene," sa signekjerringen med salvelse, idet hun tolket de mystiske figurene det smeltede blyet hadde dannet.

"Hm, hm, hm, der er ei råd!" mumlet hun igjen, men høyt nok til at den andre kunne høre det.

"Hva er det for ei råd?" spurte konen glad og nysgjerrig til like.

"Der er ei råd, - det leiter på, men det får til," sa signekjerringen. "Jeg skal gjøre sammen et svøpebarn, og det skal jeg grave ned på kjerkegården, så trur de døde de har fått barnet til seg, og Gud hjelpe meg om de skjønner anna! Men det spørs etter arvesølv. Har du arvesølv?"

"Ja, jeg har et par gamle sølvmarker jeg fekk i faddergave; jeg har ikke nennet røre dem før, men når det gjelder liv så -" sa konen, og ga seg straks til å lete i leddikken på en gammel kiste.

"Ja, ja, den ene skal jeg legge i berg, - den andre i vann, - den tredje skal jeg grave ned i vigd jord, der svekken er fanga; - tre må jeg ha," sa kjerringen, "og så noen filler til å gjøre en reiverunge av."

Hun fikk det hun ville ha. En dukke var snart sydd sammen i form av et svøpebarn. Nu reiste signekjerringen seg, tok dukken og staven og sa:

"Nå går jeg på kjerkegården og graver den ned. Tredje torsdagen fra i dag kommer jeg igjen, - så får vi se. Blir det liv, så kan du se deg i øyesteinen på barnet, men skal det dø, før lauvet faller, så ser du bare svart, og ikke anna enn svart. Så går jeg nordetter til Joramo. Der har jeg ikke vært på lenge; men de har sendt bud etter meg for en unge som har bare trollsvekk: da er det inga sak; jeg skal føre han rangsøles under en grastorvstrimmel, så blir han til folk."

"Ja så, ja så da!" sa husmannskonen beundrende. "Joramo? Det er jo i Lesja? Kors bevarer, så langt borte da!"

"Ja, det er langt dit; men der er jeg født og båret," svarte signekjerringen. "Jeg har vanka vidt, men sank litt, sia jeg var der. Den tid var det bedre tider for Gubjør," sa hun med et sukk og satte seg ned på benken. "Men der på Joramo var vel en bytting," sa hun videre, idet et sagn fra fortiden dukket frem for erindringen, da hun så tilbake mot sin barndom. "Oldemor til moster min, hun var på Joramo i Lesja, og hun hadde en bytting. Jeg såg 'n aldri; for hun var død, og den var borte, lenge før jeg kom til; men mi mor fortalte ofte om 'n. Han såg ut i ansiktet som en gammel værbarka kall. I øynene var 'n så rau som en mort, og han glodde i mørket som ei kattugle. Han hadde et hue så langt som et hestehue og så tjukt som et kålhue; men beina var som en saulegg, og på kroppen var 'n som fjorgammalt spekekjøtt. Aldri gjorde 'n anna enn ule og tute og skrike, og fekk 'n noe i hendene, så kasta 'n det lukt i synet på mor si. Støtt var 'n sulten som ei bygdebikkje; alt han såg, ville 'n ete, og han åt dem mest ut av huset. Jo eldre han blei, dess argere blei 'n, og det var ikke noen måte med skrik og skrål; men aldri fekk de 'n til å snakke et eneste ord, enda han var gammel nok til det. Han var det leieste troll noen hadde hørt om, og de hadde slikt kjåk med 'n både natt og dag, at ingen kan si det. De søkte hjelperåd både her og der også, og kjerringa blei rådd både til det ene og til det andre. Men hun syntes ikke hun hadde hjerte til å slå og denge 'n heller, før hun var riktig viss på det var en bytting; men så var det en som lærte henne at hun skulle si, at kongen skulle komme; så skulle hun gjøre opp en stor varme på skorsteinen og slå sund et egg. Skallet skulle hun sette over varmen, og målstanga skulle hun sette ned igjennom pipa. Ja, hun gjorde så. Da byttingen fikk se dette, reiste 'n seg opp i vogga, og glodde på det. Kjerringa gikk ut og kikket gjennom nøkleholet. Da kraup 'n ut av vogga på hendene, men beina blei liggende oppi den, og han strakte seg ut, og han blei så lang, ja så lang, at 'n nådde tvers over stuegolvet og kom heilt opp i skorsteinen.

"Nei," sa 'n, "nå er jeg så gammel som sju vedfall på Lesjaskogen, men aldri har jeg sett så stor ei tvare i så lita ei gryte på Joramo."

Da kjerringa såg dette, og hørte det han sa, så hadde hun nok. Da visste hun det var en bytting, og da hun kom inn igjen, kraup 'n sammen bort i vogga som en orm. Så begynte hun å bli slem mot 'n og om torsdagskvelden tok hun han ut og dengte 'n dyktig på søpledynga, og da knistret og låt det

rundt henne. Den andre torsdagskvelden gikk det like ens; men da hun syntes han hadde fått nok, så hørte hun det sa, liksom ved siden av henne, og det kunne hun skjønne var hennes eget barn: -

"Hver gang du slår 'n Tjøstul Gautstigen, så slår de meg igjen i berget."

Men den tredje torsdagskvelden hydde hun byttingen igjen. Da kom det ei kjerring flyvende med en unge, som hun var brent.

"Kom att med 'n Tjøstul, der har du att hvalpen din!" sa hun og kastet til henne barnet.

Kjerringa rakte fram handa og skulle ta mot det, og hun fikk fatt i det ene beinet; det beholdt hun i handa. Men resten så hun aldri; så hardt hadde bergkjerringa kastet."

Mens hun fortalte dette, satt konen i huset så urolig og skvetten at til slutt måtte Gubjør legge merke til det, enda hun nok var svært opptatt av sin egen fremstilling.

"Hva er det på ferde?" spurte hun. "Å, det er mannen som kommer," sa hun og tittet ut av døren, og høytidelig la hun til: "Det er ikke blivendes for ho Gubjør ved pallen din; men vær ikke redd, mor; jeg skal gå nedmed kjerkegarden, så ser han meg ikke."

Kullbrenneren

Det var engang en kullbrenner som hadde en sønn, og han var også kullbrenner. Da faren var død, giftet sønnen seg, men han ville ikke ta seg noe til; skrøpelig var han til å passe mila også, og til sist ville ingen ha ham til å brenne kull mer. Men så hadde han fått brent en mile engang da, og reiste til byen med noen kullass og solgte, og da han hadde solgt dem, ranglet han ut på bygaten og så seg om. På hjemveien kom han i lag med granner og bygdefolk, og turte og drakk og pratet om alt det han hadde sett i byen. Det artigste han så, sa han, det var at det var så mange prester der, og dem gikk alle folk og hilste på og tok av seg lua for; "jeg skulle ønske jeg var prest jeg også, så hilste de kanskje på meg òg; nå læst de mest ikke se meg," sa han.

"Ja, er du ikke annet, så er du da svart nok til prest, du òg," sa grannene til kullbrenneren; "men nå er vi ute og ferdes likevel, så kan vi reise på auksjon etter gamlepresten og få oss en tår, og imens kan du kjøpe kappa og kragen," sa de. Ja, de gjorde så, og da han kom hjem, hadde han ikke en skilling igjen.

"Nå har du vel både levemåte og skillinger?" sa kjerringa.

"Ja, nå skal det bli levemåte, mor," sa kullbrenneren, "for nå er jeg blitt prest!" sa han; "her ser du både kappa og kragen!" - "Det skal du få meg til å tro; sterkt øl gjør store ord," sa kjerringa, "du er like sæl hva for en ende snur opp, du," sa hun.

"Du skal hverken syte eller kyte av mila før køla er kjølnet," sa kullbrenneren.

Så var det en dag det reiste så mange prestkledde folk forbi hos kullbrenneren på veien til kongsgården, så de kunne skjønne det var noe på ferde der. Ja, kullbrenneren ville være med, han òg, og tok på seg presteklærne. Kjerringa mente det var vel så vist å være hjemme, for kom han til å få en hest å holde for en storkar, så gikk den vel i strupen, den tobakkskillingen han fikk for det også. "Alle taler om drikken, men ingen om tørsten, mor," sa mannen, "dess mer en drikker, dess mer en tørster," sa han, og så strøk han til kongsgården. Der ble alle de fremmede bedt inn til kongen, og kullbrenneren fulgte med, han òg. Så sa kongen til dem at han hadde mistet den dyreste fingerringen sin, og han trodde visst at den var stjålet. Derfor hadde han bedt sammen alle de prestlærde i landet, om det var noen av dem som kunne si ham hvem tyven var. Og så lofte han ut at han skulle lønne den som kunne si det; var han i prestlære, skulle han få kall; var det en prest, skulle han bli prost; var det en prost, skulle han bli bisp, og var han bisp, skulle han bli nest etter kongen. Så gikk kongen fra den ene til den andre og spurte dem alle sammen, og da han kom til kullbrenneren, så sa han: "Hvem er du?" - "Jeg er den vise prest og den sanne profet," sa kullbrenneren. - "Så kan du vel si meg hvem som har tatt ringen min da?" sa kongen.

"Ja, det er ikke rent ut av von og vett at det som har skjedd i mørket, kan syne seg i lyset," sa kullbrenneren; "men det er ikke alle år at laksen leiker i furutopp," sa han. "Nå har jeg lest i sju år for meg og mine, og har ikke fått kall enda, så skal tjuven fram, må jeg ha god tid og mye papir, for jeg må skrive og regne gjennom mange land."

Ja, han skulle få god tid og så mye papir han ville, når han bare kunne skaffe fram tyven.

Så kom han opp på et kammers for seg selv i kongsgården, og det varte ikke lenge før de skjønte at han måtte kunne mer enn fadervår, for han skrev opp så mye papir at det lå der i digre dynger og hauger, og det var ikke én som skjønte et ord av alt det han skrev, for det så bare ut som kroker og kråketær. Men tiden led, og han fikk ikke greie på noen tyv. Så ble kongen kei av det, og så sa han, at kunne han ikke skaffe fram tyven om tre dager, så skulle han miste livet.

"Den som skal rå, får ikke være for brå; en skal da ikke kare ut køla før mila er slokket," sa kullbrenneren. Men kongen sto på sitt, han, og kullbrenneren skjønte det at livet hans ikke var mye verdt.

Nå var det tre av tjenerne til kongen som vartet ham opp hver sin dag, og disse tre hadde vært sams om å stjele ringen. Da den ene tjeneren kom inn og tok av bordet eller kveldverden og gikk ut igjen, dro kullbrenneren et dypt sukk og så etter ham: "Det var den første," sa han; han mente den første av de tre dagene han hadde igjen av livet sitt. "Denne presten kan mer enn mate seg," sa tjeneren, da han fikk kameratene for seg selv, og så fortalte han at han hadde sagt at "jeg var den første, sa han". Den andre, som vartet ham opp neste dagen, skulle merke seg vel det han sa, og riktignok, da han tok ut efter kveldverden, glante kullbrenneren stort på ham og sukket sårt, og så sa han: "Det var den andre." Så skulle den tredje legge merke til hvordan han bar seg den tredje dagen, og det gikk verre og ikke bedre; for da tjeneren tok i døren og skulle gå med kopper og fat, så foldet kullbrenneren hendene sine og sa: "Det var den tredje," og så sukket han som hjertet ville briste.

Han kom ut så skremt at han mest ikke kunne puste, og så det var grei sak at presten visste det, og så gikk de inn og gjorde knefall for kullbrenneren og ba og velsignet at han måtte ikke si det var dem som hadde tatt ringen; de skulle gjerne gi ham hundre daler hver, når han ikke ville føre dem i ulykke. Det lovte han både visst og vel, det skulle ikke noen komme i ulykke, når han fikk pengene og ringen og en stor grautklump. Den ballet han ringen vel inn i, og lot så en av dem gi den til den største galten til kongen, og gjæte den, så den ikke ga den fra seg igjen.

Om morgenen kom kongen; da var han ikke grei, og ville ha rett på tyven.

"Ja, nå har jeg regnet og skrevet gjennom mange land," sa kullbrenneren, "men det er ikke noe menneske som har stjålet ringen," sa han. "Pøh! hvem er det da?" sa kongen. "Å, det er den store galten til kongen," sa kullbrenneren. Ja, de tok og slaktet galten, og ringen hadde den i seg; det var riktig nok det.

Så fikk kullbrenneren prestekall, og kongen var så glad at han ga ham hest og gård og hundre daler attpå. Kullbrenneren var ikke sen om å flytte, og den første søndagen da han var kommet i kallet, skulle han til kirken og lese opp kallsbrevet; men før han reiste, skulle han ha dugurd; så la han fra seg kallsbrevet på flatbrødet, men tok så feil og dyppet brevet i soddet, og da han kjente det var seigt å tygge, ga han hunden hele beten, og den glefset det i seg med det samme.

Nu visste han ikke hvordan han skulle stelle seg. Men til kirken måtte han, for almuen ventet, og da han kom dit, reiste han opp på prekestolen med det samme. Der tok han til å heve seg slik at alle tenkte: det er visst svært til gild prest. Men da det bar til, ble det ikke så gildt enda.

"De ord, mine tilhørere, som I skulle fått høre denne dag, fór i hundene; men kom igjen en annen søndag, mine kjære sognefolk, så skulle I få annet å høre! Og dermed er denne preken ute."

Det syntes almuen var en underlig prest, for slik preken hadde de aldri hørt; men så mente de: han tør vel bli bedre, og blir han ikke det, så kan det vel bli en råd med ham. Den neste søndagen det var messe igjen, var det så fullt av folk som ville lye på presten, at det mest ikke var rom til dem i kirken. Ja, han kom da òg, og reiste opp på stolen med det samme; der sto han en stund og sa ikke et ord; men så smelte han på med én gang og ropte: "Hør du gamle Bukke-Berit, hvorfor sitter du så langt bak i kirken?" - "Å, jeg har slike sunde skor, far," sa hun. "Å, du kunne ta deg et gammalt purkeskinn og gjøre deg nye skor, så kunne du komme likeså langt fram i kirken, du som de andre dannekvinner. - Forresten så må I betenke hva for vei I går på; for jeg ser, når I kommer til kirken, så kommer somme nordenfra og somme sønnenfra; og det samme er det når I reiser fra kirken igjen; men I stanser vel, og da spør det hvor det blir av jer. Ja, hvem vet hvor det blir av oss alle sammen. - Så skal jeg lyse opp ei svart merr som er blitt borte for gamle prestemor. Hun har hovskjegg og

hengeman og mere slikt, som jeg ikke vil nevne på dette sted. - Og så har jeg et hull på min gamle bukselomme, det vet jeg, men ikke I; men om noen har en lapp som kunne høve til hullet, det vet hverken I eller jeg."

Denne prekenen var noen av almuen nokså velnøyde med. De trodde ikke annet enn at det ble en bra prest av ham med tiden, sa de. Men de fleste syntes det var altfor ille, og da det ble prostemesse, så klaget de på presten, og sa at slike prekener hadde ingen hørt før, og så var det en som mintes den siste og leste den opp for prosten.

Det var en meget god preken, sa prosten; ti det var ventelig at han hadde talt i lignelser om å søke lyset og sky mørket og dets gjerninger, om dem som gikk på den brede eller på den trange vei; og især, sa han, var det som han lyste opp om den svarte prestemerra, en herlig lignelse om hvordan det skulle gå med oss til slutt. Lommen med hullet på, det skulle bety hans trang, og lappen var offer og milde gaver han ventet av menigheten, sa prosten.

"Ja, så mye skjønnte vi òg, det var prestesekken det," mente de på.

Til slutt sa prosten han syntes at menigheten hadde fått en slik bra og forstandig prestemann at de ikke burde klage på ham, og enden ble at de ikke fikk noen annen; men da de syntes det ble verre og ikke bedre, så klaget de til bispem.

Ja, langt om lenge kom han også, og da skulle det være bispemesse. Men dagen før hadde kullbrenneren vært i kirken så ingen visste om det, og saget løs på prekestolen, så det var såvidt den hang der når en gikk varlig opp på den. Da så menigheten var samlet, og han skulle til å preke for bispem, stiltret han seg opp på stolen og tok på å legge ut, som han brukte; men da han hadde holdt på en stund, tok han hardere i, slo ut med armene og ropte høyt: "Er det noen her som har noe ond eller noen misgjerning på seg, da er det best han forlater dette sted; ti på denne dag vil der skje et fall hvis make ikke er skjedd siden verdens skapelse," og dermed slo han i stolen så det dundret, og prekestolen og presten og hele hurven ramlet ned av kirkeveggen med et brak, så almuen satte ut av kirken som den ytterste dag skulle til å komme.

Men da sa bispem til almuen at han undret seg over at menigheten kunne klage over en prestemann som hadde sådanne gaver på stolen, og så meget visdom at han kunne forutsi tilkommende ting. Han syntes han minst burde være prost, sa han, og det varte ikke lenge heller før han ble det. Så var det ingen råd, de fikk dras med ham.

Nå var det så at kongen og dronningen der i landet ikke hadde barn, men da kongen fikk høre at det kanskje kunne komme et, var han nyfiken etter å vite om det skulle bli en arving til land og rike, eller om det bare skulle bli en prinsesse. Så ble alle de lærde i landet samlet til slottet, for at de skulle si hva det ble til. Men da de ikke var noen av dem som kunne, så husket både kongen og bispem på kullbrenneren, og det varte ikke lenge før de fikk ham imellom seg og spurte ham ut. Nei, han kunne ikke han heller, sa han, for det var ikke godt å gjette det som ingen kunne vite.

"Ja, ja," sa kongen, "jeg er like glad enten du vet det eller du ikke vet det, jeg, men du er jo den vise prest og sanne profet, som kan forutsi tilkommende ting, og vil du ikke si det, skal du miste både kappe og krage," sa kongen. "Men det er det samme, jeg skal prøve deg først," sa han, og så tok han det største sølvkruset han eide, og gikk ned i stranden. "Kan du si meg hva som er i det kruset," sa kongen, "så kan du nok si det andre òg," sa han og holdt på krus-lokket.

Kullbrenneren vred bare hendene og bar seg ille: "Å, du ulykkeligste kryp og krabbe på denne jord, hva har du nå for alt ditt slit og slep!" sa han.

"Ja, der ser du om du ikke visste det!" sa kongen, for han hadde en stor krabbe i sølvkruset. Så måtte kullbrenneren inn i storstuen til dronningen. Han tok en stol og satte seg midt på gulvet, og dronningen gikk fram og tilbake i stuen.

"En skal ikke gjøre bås til ubåren kalv, og ikke trette om navnet før barnet er født," sa kullbrenneren; "men slikt har jeg hverken hørt eller sett," sa han; "når dronningen går imot meg, så tror jeg mest det blir en prins, og når hun går ifra meg, ser det ut som det var en prinsesse."

Det var tvillinger, så kullbrenneren traff det den gangen også. Og for det han kunne si det som ingen kunne vite, fikk han penger i lassevis, og så ble han den høyeste nest kongen. Tripp trapp trille, han ble mer enn han ville.

Fiskersønnene

Det var engang en mann som var ute og fisket; han drev på hele dagen, slet og rodde, men han fikk ikke nappet engang. Da det led mot kvelden og han rodde på hjemveien, kjente han det bet, og da han trakk opp, var det en diger hellefisk. Da han fikk den i vannskorpen, tok fisken til å tale, og ba så vakkert at han skulle slippe den ut igjen. Nei, sa mannen, det kunne han ikke, han hadde slitt hele dagen og ingenting fått, så han måtte ha den med hjem til kokefisk. Ja, da det ikke var råd til å slippe, ba fisken at han skulle hugge den opp i åtte stykker: to skulle han gi kjerringa si, og to skulle han gi bikkja, to hoppa, og to skulle han legge på bordet, og lever og lunge skulle han grave ned i kjelleren. Dette gjorde mannen. Da det led om en stund ble kjerringa fremmelig og fødte to guttebarn, bikkja fikk to hvalper og hoppa to føll, og på bordet kom det opp to sverd.

Guttene vokste opp, og store og staute karer ble det, og de var så like at en mest ikke kunne kjenne dem fra hverandre. Så ba den ene om lov til å dra ut i verden og friste lykken. Det fikk han, og faren sa han skulle ta den hunden som først gjødde, og den hesten som først knegget, og det sverdet som først rørte på seg når han kom inn til dem.

Så rustet han seg ut og reiste av gårde. Da han hadde ridd langt og lenger enn langt, kom han til en stor sandstrand; best som han red bortover den, møtte han en vogn som var kledd med svart, og inni satt en sorgkledd prinsesse. Han som kjørte, satte henne av på stranden og reiste sin vei. Dette syntes gutten var underlig, og så gikk han bort til jomfruen og spurte hvorfor hun skulle sitte der. Jo, sa hun, der kom et troll som ikke åt annet enn jomfrukjøtt; det hadde ett opp alle de jomfruer som i landet var, hun var den siste som var igjen, for hun var datter til kongen, og henne hadde kongen lovt bort til den som kunne frelse henne.

Var det ingen råd til å få frelst henne fra trollet, spurte han. Nei, det var det ikke.

"Ja, jeg vil nå våge det likevel, jeg," sa gutten. Men kongsdatteren tagg og ba at han skulle ha seg av veien, det var nok at trollet gjorde ende på henne, om det ikke også skulle ta livet hans.

Så la det til å suse og bruse i sjøen, og så kom det opp et stort troll.

"Sitter du her hos min brud?" sa trollet.

"Det er ikke mere din enn min," sa gutten.

"Det skal vi nappes om," sa trollet.

"Ja nok," sa gutten. "Hest opp og spenn, hund opp og bit, sverd fram og hogg!" sa han.

Så ble det basketak, og det varte ikke lenge før trollet måtte bite i bakken, og da det var gjort, skar gutten tungen ut av det og gjemte.

Så reiste de, og kongsdatteren var glad, det kan en nok vite. Da de kom bortimot kongsgården, sa hun at han skulle sitte igjen der, til kongen kom etter han med hester og vogn. Men det ville ikke gutten; skulle det så være, så ville han helst bli med med det samme, "for du bare glemmer meg," sa han.

"Hvordan skulle jeg kunne glemme deg som har frelst meg i den ytterste nød?" sa kongsdatteren, og så tok hun en ring og knyttet i håret hans.

Så måtte han bli igjen, og hun reiste. Men da hun kom på den store broen utenfor kongsgården, møtte hun kullbrenneren til kongen.

"Kommer du levende att?" sa han.

Ja, hun fortalte at det hadde kommet en gutt og frelst henne.

"Nå skal du si til kongen at det er jeg som har frelst deg," sa kullbrenneren; "eller så skubber jeg deg utfor brua." Nei, det ville hun ikke, men han truet henne på livet, og så tenkte hun, hun kunne alltid si sant, når hun bare kom hjem.

Hun hadde en liten hund, og den kom imot henne, og da hun kom til kongsgården, sprang den oppetter henne og slikket henne om munnen; så glemte hun rent gutten. Kongen var glad, det kan en nok vite, for det hun var frelst og han hadde fått henne igjen, men han syntes det var ille at kullbrenneren skulle ha henne. Men hvordan det var eller ikke var, så tok de da på å lage til bryllups.

Imens satt gutten og ventet og ventet; men da det ikke kom noen etter ham, så reiste han til en annen kongsgård, som ikke lå langt derifra. Der bodde sønn til kongen, bror til prinsessen som gutten hadde frelst.

Gutten spurte hva det var for gjestebud de holdt der borte i den andre kongsgården. Å, det var søsteren som hadde bryllup med en kullbrenner som hadde frelst henne fra sjøtrollet, sa kongssønnen.

"Hvorfor er ikke du i bryllupet da?" spurte gutten.

"Nei, jeg er ikke riktig sams med far min, jeg," sa han. "Men det skulle være moro å få noe av den maten og det drikket som de har i bryllupsgården," sa kongssønnen.

"Det er ikke mer påkosta det," sa gutten. "Min hest og min hund og mitt sverd, gakk fram og ta sulfatet og ølkannen som står for bruden!" Ja, de gikk imellom vakter og tjenere midt inn i salen og tok fatet og kannen.

Da kongssønnen og gutten hadde smakt på kjøttet og flesket og hadde drukket seg vel utørste, så sa kongssønnen at det skulle være moro å smake på steken og vinen de hadde i bryllupsgården.

"Det er ikke større påkostning det," sa gutten. "Min hest og min hund og mitt sverd, gakk fram og ta steken og vinen som står på bordenden for kongen!" Ja, de gikk midt imellom alle vaktene og tjenerne og tok steken og vinen og strøk av gårde med. Dette ville kongen ha greie på, men før han fikk spurt, var de borte, både dyrene og sverdet.

Da så kongssønnen og gutten hadde levd vel, ett steken og drukket vinen, så syntes kongssønnen det skulle være moro å smake på bryllupskaken òg.

"Det er ikke mere påkosta enn som så det," sa gutten. "Min hest og min hund og mitt sverd, gakk fram i kongsgården og ta bryllupskaken som står for dronningen." Ja, de var ikke sene om det, men denne gangen måtte de både slå og bite og hugge seg fram. Og så ble de oppholdt så lenge at kongen fikk vite hvem som eide dyrene og sverdet. Så sendte han bud på gutten og ba til bryllups. Men han ville ikke, uten kongen kom selv og forlikte seg med sønn sin og hentet dem til bryllupsgården med hester og vogn. Ja, det var ikke annen råd da, og så fór de til bryllups begge to.

Gutten ble satt til bords tett innved bruden, og på den andre siden satt kullbrenneren. Stortrollet hadde han hengt opp over bordet.

"Hva er det for en diger kropp?" sa gutten.

"Det er stortrollet jeg drepte da jeg frelste jomfruen," sa kullbrenneren.

"Det er underlig at slikt et stort troll ingen tunge har," sa gutten, han så inn i kjeften på det.

"Nei, slike stortroll har ikke tunge, de," sa kullbrenneren.

"Det var også noe prat; alt som lever har tunge," sa gutten.

"Nei da."

"Nå skal du se," sa gutten, han tok opp tungen og stakk inn i kjeften på trollet; "sitt fast!" sa han, og så satt den fast.

"Tør du nå si det ikke har tunge?" sa gutten.

Så snudde kongsdatteren seg, og så fikk hun se ringen som hang i håret hans. "Der er han som har frelst meg!" sa hun.

Dette syntes kongen var underlig. "Du sa jo det var kullbrenneren," sa han. Så fortalte hun hvordan alt var tilgått, at kullbrenneren ville skubbe henne utfor broen, om hun ikke sa det var han som hadde frelst henne. Men da ble kongen harm og lot kullbrenneren putte ned i den siste mila han hadde laget, så lyse luen sto opp over ham. Så ble det riktige bryllupet holdt, og kongen var så glad at han drakk til han danset.

Om kvelden, da brudefolkene var kommet ned i brudekammerset, så gutten et lys som brant, langt borte. Han spurte hva det var. Å, det var en trollkjerring som bodde der, sa kongsdatteren, mor til trollet han hadde drept. Da gutten hørte det, måtte han av gårde, og det på flyende flekken. Hun ba at han ikke skulle fare, men det var ingen råd, han måtte og han skulle.

Da han kom inn i stua til trollkjerringa, ba han om han kunne få lånt hus der om natten, "og hvor skal jeg gjøre av hesten min og hunden min og sverdet mitt?" sa han.

"Ta tre hår av hodet og bind dem!" sa trollkjerringa. Ja, det gjorde han, men så ble de til stein alle i hop, og han med.

Kongsdatteren ventet og ventet i syv lange og syv brede, men alt det hun ventet, så kom ikke brudgommen igjen. Og så ble det sorg på kongsgården igjen.

Da de ikke på langsommelig tid hadde hørt noe fra gutten der han var fra heller, så syntes fiskeren, far hans, at han fikk se hvordan det var med ham. Han gikk ned i kjelleren, der han hadde gravet ned leveren og tungen til fisken. - Der var det fullt med blod. Da han kom opp igjen, sa han til den andre sønnen: "Nå får du i veien, bror din er i livsfare!"

Ja, han tok den andre hesten, den andre hunden og det andre sverdet, og så reiste han. Da han hadde ridd et drygt stykke, kom han også til den store sandstranden, der broren hadde gjort av med stortrollet. Der møtte han en gammel mann, og ham spurte han hva det var for gårder som lå der borte, og hvorfor de var kledd med svart.

Jo, han kunne fortelle alt i hop, om at kongsdatteren var frelst av en gutt, og om bryllupet og kullbrenneren, og om at gutten gikk fra kongsdatteren brudenatten - og siden hadde ingen sett noe til ham. Gutten skjønte det var broren han fortalte om, og så gikk han like opp på kongsgården; der fikk han syn for sagn, for han var så lik den andre at både kongen og kongsdatteren trodde det var rette brudgommen. De ble så urimelig glade at det var ikke måte på det. Men da han kom i brudekammerset om kvelden, spurte han også hva det var for et lys de så.

"Minnes du ikke hva det er for et lys?" sa kongsdatteren. "Det var jo dit du reiste, sist vi var kommet inn her?" "Ja - så!" sa gutten, ja han måtte nok dit igjen, sa han. Og alt hun gråt og ba, så måtte og ville han av gårde, det var ikke å spørre om det.

Da han kom inn i stua til trollkjerringa, ba han også om han kunne få lånt hus, "og hvor skal jeg gjøre av hesten min og hunden min og sverdet mitt?" sa han.

Hun sa til ham som til broren, at han skulle ta tre hår av hodet sitt og binde dem. "Nei, om jeg gjør!" sa gutten. "Skaff først fram bror min, og hesten hans og hunden og sverdet!" sa han. Hun visste ikke noe om dem, sa hun, men så ropte gutten: "Min hest og min hund og mitt sverd fram, spenn og bit og hogg!" og så måtte hun gi seg. Hun tok ned en flaske av veggen og dryppet på fire steiner som lå der, og så ble de levende igjen. Men det første de brukte livet til, det var å slå ihjel trollkjerringa. Så tok de flasken og skvettet over hele steinrøysa som lå utenfor, og dermed ble alle steinene levende, de ble til folk og til fe alle i hop. Så reiste de tilbake til kongsgården; der turte de bryllup så det hørtes og spurtes over sju kongeriker, for da var rette brudgommen kommen.

Høyfjellsbilleder

1. En søndagskveld til seters

En søndags ettermiddag i august dro jeg ut fra Lårgard i Sell sammen med en ung engelskmann, sir John Tottenbroom, og renskyteren Tor Ulsvollen og hans bror, som skulle følge oss på jakt inn i fjellet mellom Østerdalen og Sell. Engelskmannen hadde sett seg en del om i vårt land; han forsto norsk og kunne til nød gjøre seg forstått også, men som de fleste engelske turister hadde han mest vært sammen med bønder, og talte derfor et forunderlig gebrokkent bondesprog. Det strakk ikke alltid til; når han ble ivrig; slo han plutselig over i sitt eget sprog, eller la i vei på et kråkemål som det var uråd å gjengi. Tor Ulsvollen var en middelshøy mann, mørkøyd og med et sortsmusket, djervt ansikt. Han så både klok og omtenksom ut, var mager, men bred over skuldrene, og gikk lett og sikkert, med en seig styrke i gangen. Det var en rolig kar. Livet der oppe i fjellet er både farlig og slitsomt; det hadde strøket av ham all keitethet og vent ham til å stole på seg selv, og derfor var det en troverdig sikkerhet over alt han sa. Broren, Anders, var lyslett, lang og sterk. Han var av et annet slag, uvøren i tale og atferd; han slang avsted, brydde seg ikke stort om hvor han satte foten, og måtte rett som det var hjelpe på likevekten med armene; han lignet en bjørn som hufser avsted på bakbenene. Begge hadde røde toppluer og pepper- og saltfarvede bukser. Anders gikk i en lang frakk eller "spælkjole" av samme farve, den hadde lange skjorter som dasket ham om leggene; Tor hadde lagt renskinnstrøyen sin i kløvmeisen og gikk i skjorte-ermene. Han hadde en svær rifle med kistepiper; Anders bar en fin fuglerifle.

Det var så stille i skogen nu; vi hørte ikke annen lyd enn slagene av skytternes hælringer og de sikre trinnene til kløvhesten, som fulgte efter med nisten, jakt-taskene og fiskekurvene våre. Det var helg over naturen. Mot kvelden tok en enslig fugl på å kvitre så smått i skogen; granen og furuen åndet ut sin krydrede duft i solvarmen, og over toppene åpnet det seg av og til utsikt til Lågen, som skummet og blinket dypt nede, så langt under oss at suset og bruset ikke nådde opp. Skyggene ble lengre; tusmørket og elvetåken la seg over dalen, men solen spilte ennu rød mellom granene i lien, og la glans om Lesja-fjellene, som blånte langt borte. Da vi nådde opp på åsen, ble skogen mere åpen; furuen ble lavere og sjeldnere, bjerk og brisk kom isteden, lyngen vokste frodig, og vi kom over myrer med tett, saftig gress. Høvringens tredve setrer lå snart fremfor oss, vang ved vang, mellom kratt og sten og lyng og grønne bakker, og bak dem tegnet Rondekampenes høye topper seg mot østhimmelen. Jentene kauet, luren låt og lokket i kveldstillheten, og kuene stimet sammen med rauting og bjelleklang.

Tor eide en av de første setrene vi kom til; han ba oss gå inn og drikke melk, men vi ville opp dit vi skulle være om natten, og Tor lovte å komme efter med én gang. Jeg så et glimt av en vakker jente i vinduet og et par nysgjerrige mannfolkfjes. Anders fortalte at jenta var en søsterdatter av konen til Tor; skolemesteren nyttet tiden mens han var fri av skolen, til å gå på frieri til henne, men hun ville ikke ha ham, enda han eide både gård og grunn og var svare til skolemester; hun likte bedre en unggutt som også var ute og fridde til henne.

Da vi kom på Lårgards-seteren, sto budeien på hellen utenfor halvdøren. Det var en baus jente, høy og rank, i hvite skjorteermer, rødt liv og svart stakk. Hun sto med ryggen til, og vi så bare den hvite nakken og et velformet hode med lyst hår, som aften solen ga en enda rødligere glans enn det egentlig hadde. Hun lokket på en svartstet geit som hadde krabbet opp på det gressgrodde torvtaket, og sto og rev og slet i en liten bjerk som var skutt opp av gresstorven. "Teksa, Teksa, Teksa, Teksa da, kom geite! Trinselire da, så kom nå da - hit du leie trøille, vil du la være bjørkjé og ikkje rive upp take! Hit da!" ropte hun.

"Gu' kveld, Brit," sa Anders.

"Gu'si'nde," svarte hun; hun snudde seg og skygget med hånden mot kveldsolen og så på oss.
"Gudefré! Dæ æ vel fræmonde kare e ska hyse, si'n Anders æ mæ?"

"Ja," sa Anders, "og staute og gjemente kare æ dæ du fæ på seteren; dønm æ ikkje store på dæ," la han til likefrem.

"Dæ æ dæ staute kare, ja," sa Brit; men hun kunne ikke bare seg på å dra på smilebåndet mens hun betraktet oss; sir Johns smekre figur og lange lokker lot især til å vekke hennes oppmerksomhet.
"Enn hæin da? æ 'n kar, hæin au? E tykjy 'n æ likar te eit kvinnfolk i kar-klæé," sa hun på skøy.

"Ha du sett kvinnfolk mæ skjegg, og kvinnfolk så lang du, jente?" spurte Anders.

"Nei, nei, du har rett du, Anders," svarte hun og lo godt. "Døkk fæ gå inn; fræmont folk kan ikkje bli ståan' ute, veit e. Dæ æ fel ovandt for døkk her sjå oss; men oss æ nå nordafor folkeskikken oss, dæ veit døkk vel," ble hun ved, og pratet i ett vekk med oss og Anders, på en godslig, litt skøyeraktig, undertiden litt ironisk måte.

Seteren var en sperrestue med en stor peis i det ene hjørnet. Som det pleier på Gudbrandsdals-setrene, var det makeløst rent og ordentlig der inne. På hyller oppunder taket stod oster i rad og rekke, nedenunder var ringer og bukjørel oppstilt, og alt var renskurt og skinnende hvitt, like til bord og benker. Det store peisbålet under ystekjelen skaffet luftveksling; her var ingen innestengt stuelukt, men en frisk duft av briske-strøe på gulvet og av den vakre hvite vianvang, som sto i vinduene på sin kjøttfulle, lysegrønne bladkrans, med ringer og slyngninger av mørkegule ringblomster omkring - alt i anledning av vårt besøk.

"Men kå vil dessa karan så langt til fjells da; døm ha det sakte mykjy bæ're heime hell på sætern sjå budeiom," sa Brit litt nysgjerrig.

"Vi vudd' sjå how det ser ut til fjells, og så vudd' vi skuder rein," svarte sir John.

"Ja, skjote rein du! det er vel på voné um du kjøm te skjote nogon; e er redd døkk går oppgjeve både du og følgje ditt, før døkk kjøm så langt. Men du skull voré her i vår, da oss kom på sætré; da gjekk det store reinsbukke like innåt buveggjé. Nord i ei tå Vågå-sætrom ligg det ei budeie som heiter Barbro; det va nogo te jente det, så ung ho er; ho skaut en rein som hadde komé midt inn i bølingen utpå setervangjé, og gjekk der som eit anna krytyr. Uppunder takjé inni stugun hekk det ei dunderbørse, som ho hadde høyrte skull væra lødd åt ulve; den tok ho og stilte seg sta og la over ryggen på stuté. Så sikta ho væl og lengje da, kan du væta; men da det small, stupte døm alle tri både jenta, bukken og uksin; uksin sette ti ein stygg gaul attpå, så redd vart 'n. Men bukken vart liggjan' og presten fekk steikjé."

"Vi har et ærend til, Brit," sa jeg, "vi vil gjerne høre eventyr. Vet du noen som er flinke til å fortelle?"

"Det er eit par jento her i sætrom som e ska sende bo på med gjæti-jentun, så døm kjøm hit i kveld," svarte hun; "og e trur nok døm kan fortælja døkk nogre æventyr, om døm berre vil. Enn skulmestern da? Han er slem te fortælja histori. Han va nede sjå Marit i går, og er 'n ikke der han, nå 'n Hans ha komé, så fær oss visst høyre gauken ved Mikjilsmess."

"Ja, e ba skulmestern sjå uppi åt oss, og 'n Hans og 'o Marit au," sa Tor, som nettopp kom inn og satte fra seg riflen. "E kom i hog du tålå um æventy, - og døm kan sakte nogre."

"Når skulmestern fysst tek te, er det ingen ende på remsom både utu bibelé og anna preik," sa Brit. "Men stakkars mann, han ska nok væra bra sturin nå; det lyt væra stusleg å brenne einsleg, som ei feitved-stikke."

Det varte ikke lenge før følget fra Tors seter kom efter. Jenten var kjernesunn og rød og hvit; hun hadde et livlig ansikt, og en trivelig figur. Ut av det åpne, djerpe ansiktet på gutten lyste det også frisk, ufordervet natur. Den tredje i følget var skolemesteren; han var ikke stort over tredve år, men ansiktet var skrukket; det skyldes visst hans iherdige strev med å gi seg en verdig mine. Drakten fortalte om det samme, den også; den skulle skille ham ut fra bøndene; han gikk i en sortbrun kjole med uhyre lange, spisse skjorter, om halsen et hvitt halstørkle og store fadermordere, oventil tagget med "egger". På høyre siden av brystet sto det frem en veldig kul; jeg trodde først at den kom av en gevekst, men hørte siden at det var et digert blekkhus han alltid førte med seg. Hans hele fremtreden gjorde et meget ubehagelig inntrykk. Fjellbondens vitebegjærlighet og likefremme, naive spørsmål var her blitt til påtrengende, halvdammet spørresyke; og for hvert spørsmål han kom med, så han seg omkring som han sto midt iblant "den usæbede ungdom" i Vågå. Han snurpet sammen munnen med et smil, som spurte: "Er det ikke godt sagt? Åjo, jeg kan nok føle slike folk på tennene!" En flom av nærgående spørsmål veltet ut over oss, alt i en oppstyltet efterligning av foreldet boksprog, men inn imellom plumpet uforvarende djerpe ord og vendinger fra Gudbrandsdalsmålet.

Hittil hadde jeg svart skolemesteren; men nu tapte min reisefelle tålmodigheten, han var mer ømtålig enn jeg, og det brast ut av ham på hans morsmål: "Gud fordømme denne mann, og hans øyne og hans munn og hans uforskammethet!"

"Å," sa skolemesteren med en mine som om han hadde fått bukt med et reguladetristykke, da han hørte det fremmede målet. "Å," sa han, "nu kan jeg sandelø formerke det er reisendes menn fra fremmede lænder. Måhende fra Engeland eller Frankrig, eller muligens fra Spanien; ti her var en greve derifra ifjor."

"Å nei da, skolemester," svarte jeg; "De kan nok høre at jeg er norsk, men min kamerat, sir John Tottenbroom, er fra Engeland."

"Ja-så nå - så denne verdige mann er fra det britanske rige?" sa skolemesteren og så seg omkring, for å gjøre oppmerksom på den kunnskap i geografien han nu aktet å legge for dagen. "Er han reist hertil vannveien over det betydelige hav som kalles Nordsøen, eller har han reist landveien gjennom Frankrige, Holland, Tyskland, Danmark og Sverige, og hvilke ærender har han her i dette land - med forlov, at jeg er så nåsavis at spørge?"

"Spør bare, skolemester," sa jeg, "Deres første spørsmål kan jeg svare på. Han er kommet "vannveien" over Nordsjøen. Men om hans ærend får De spørre ham selv."

"Da bli du sakte klok, skulmester, han javla vel berre englis," sa hans medbeiler, den duknakkede gutten, som hadde satt seg ned og røkte på en liten merskumpipe med sølvlokk, hornrør og slange av kobbertråd.

"Ja, var han enda det tyske sprog mektig," sa skolemesteren overlegen, "så skulle jeg nok tale ham til; ti deruti er jeg noget befaren - jeg haver studeret Geddikes læsebog og Hübners geografi i dette sprog."

"Tal bare til ham på tysk, skolemester," sa jeg, "han kan nok svare på samme sprog."

"Damn you," brast det ut av sir John; så ergerlig han var, kunne han ikke bare seg for å le over skolemesterens forlegne oppsyn.

"De spør om mitt ærende, skolemester?" sa han på tålelig godt tysk. "Blant annet reiser jeg for å studere narraktigheten hos menneskene, og det later til det her er god leilighet til å gjøre studier."

"Das ist inglis, kan nix forstehen," sa skolemesteren. "Aber," han snappet efter det første han fikk fatt på i sine kunnskapers kramkiste, "Was ist Ihre formeinung anbelangende det faktum som står geschriebet om det Euxinske hav, das udi året 715 fraus soledes att, dass isen var førti ælner tjukk, und da das eis gesmalt, so gestand von derudav sodan en hidsighed udi luften, dass oppkom ein pestilens von hvilken alle mennesker bestarb udi Konstantinopolis?"

Den tyske konversasjon druknet i vår latter over dette "faktum" av Hübners geografi, og skolemesteren var en stund nokså muggen. Men han lot til å ha et forsonlig gemytt, og da vi rykket sammen om peisen, sluttet han seg til ringen. Jentene som det var gått bud efter, var kommet; pene og tekkelige var de alle, og en av dem hadde et virkelig fint ansikt og en yndig skapning, men var litt for blek til en fjellblomst å være.

Jeg ba dem fortelle eventyr, men enda Brit hjalp meg, forsikret de leende at de ikke kunne noen. De var unnselige alle sammen, og ingen ville begynne.

"Nei, skulmestern, skulmestern," ropte de alle; "han kan fortælja; han kan både æventy og skrøno."

"Ja," sa skolemesteren, "jeg kan nok alltids fortelle noget av den bibelske historie, eller også for eksemplum om kjeiser Ocavianus. Dessforuden kjenner jeg en meget sorrigfull elskovshistorie om den mannhaftige ridder Tistram og den dydefulle prinsesse Indiane, og så videre, et cætera."

"Nei, beste skolemester," avbrøt jeg ham; "de der historier kan jeg på fingrene; det jeg ønsker å høre er fortellinger om huldrer og troll, eventyr om Askeladden, og slikt noe som aldri har stått på prent, men bare lever på folkemunne."

"Slige finanserier kan jeg ikke berette," sa skolemesteren snurt; "det anstår ikke en ungdommens lærer og meg, som er representant i formannskapet og har svoré til konstitusjonen. Hva skulle jeg sige, om de spurte om det var sant at Halsten Røen havde siddet og fortalt regler som en rørkjerring?"

"Kå va det du svårå i formannskapet da du hadde fortalt di skrønum du veit, og sungjé kveldsbøné åt jentom i julgjestboé på Ulsvollé?" spurte hans medbeiler ertende.

"Hva jeg svarede, vedkommer ikke sagen," sa skolemesteren; "men det som sømmer seg for deg og andre lege folk, er det ikke sømmelig at fortelle veifarende menn, der studerer på naturens slag og folkeferdens seder. Jeg anser det nu meget bedre at høste visdom ved at akte på sådanne menns skarpsindige talemåder, enn at fortelle lettferdige og tåbelige bondehistorier; ti reisende menn ere verdslig vise, og jeg vil derfor bede nogen av disse at belære meg ved sine talemåder."

Jeg søkte å gjøre ham begripelig at jeg hadde så meget å gjøre med undervisning i byen som jeg bare kunne ønske, og på fjelltur ville jeg helst være fri for læreembedets byrder.

"Sia ingen vil fortælje nogo," tok Anders til orde, "så kan e fortælja døkk ein stubb um ein mann frå Heiddalé, eit tå anneksum åt Vågå. Han heitte Hogne, men sia kalla døm 'n Hogne Trøllkluvar. Han fór på sjøe i nogre år, men da han hadde tent seg i hop ein del pening, så han kunne løyse inn farsgarden sin, så kom 'n åt heimbygden att, og tok te fri åt ei jente frå Vågå som låg på sætern og va budeie.

Men som han kom åt sætern ein gong, va budeia burte, og gjæti-jenta kom gråtande heimatt frå fjellé med krytyrom.

"Kå er det som vanta deg og kor er budeia?" spurde 'n Hogne.

"Det kom tri bergetrøll og tok 'o," sa gjæti-jenta.

Han i vegen og skull finne att jenta si og få greie på trøllé, og så tok 'n med seg ein som heitte Hårrik Langbein. Døm fór både langt og lengje, over skog og fjell og djupe dale; men døm fann korkje bergtrøllé heill jenta. Da døm kom åt Stuttgong-kampé, råka døm frami eit trøll.

"Bie lite du," sa 'n Hogne, og rispa 'n lite med sverdé sine. Dermed slo 'n ein ring omkring 'n på jorden, og hugg ein kross i værè over hugué hass, så trølle vart ståan' som klumsa og kunn' ikkje røyre seg tå flekkjé.

"Kor er budeia som vart burte på Bønnes?" sa 'n Hogne. Trølle ville ikkje svårå, men 'n Hogne truga 'n på svarte livet, og da sa 'n at det va Flatnåsan i Stuttgong-kampé som hadde tikji ho.

"Imorgo ska bryllupet stå," sa 'n, "og e ska åt Skula og åt Prestbergje og bea skyldfolket hass til gjestbos," sa 'n.

"Statt du der, til e kjøm att," sa 'n Hogne, og hogg nogre krosse over hugué hass; og trølle ska stå ved Stuttgongjé den dag i dag, etter som døm fortæl, men e ha æilder sett 'n. Anten han Hogne kom inn i Kampen og fekk at jenta si helle inkje, det ha e æilder høyrte nogo um, men sia kalla døm 'n støtt Hogne Trøllkluvar."

"Dette er en umoralsk historie fra den paviske tid, hvilket kjendeligen betegnes ved korsets tegn, og sådanne høre djevelen til," sa skolemesteren med salvelse. "Formodentligen er det nogle skovrøvere frå andre bygdlag, som da graserende, der havde bortført budeien, som rimeligvis har været et lettferdøgt kvinnfolk, således som der gives mange av på setrom, og troldene ere blevne udlagde. Jeg skal nu fortelle en sannferdig historie, koss ligeledes huldren og troldene fikk skylden, men som alene blev utførd ved en betenkt manns skarpsindige skalkestykker."

Han harket og rømmet seg, og lot blikket gå langsomt fra den ene til den andre. "I Preststulen udi Våge hovedsogn levede for lang tid siden et par ektefolk, Steingrim og Jøda, hvilket på dette åslende ernærede seg og børn med krytyravl og viltfangst. Mannen, Steingrim, borttrykkes av snjoskriun i Jønndalsbråtom. Deres voksne sønn Ivar, vart samme år utkommandert, og Jøda blev alene forsørger for mange børn. Den annen sønn, Bjørn, blev, skjønt ennu ung, moderens eneste støtte. Han var stor av vekst, før og vovdrstig, og merket seg snart ud i skiløben, fangst og skytteri, men særligen lagde han seg efter at kjenne dyrstrokjé, det er dyrenes oppholds-, fra- og tilflytningssteder under visse værkast, og formodentlig derved var han på jakt-vis som døm fortæl, ligesom hans erfaring om den fine og skarpe lukt åt reinsdyré brakte ham på innfallet om blindskytter. Som oftest var Bjørn befengt med eismal-sott, og søkte ved hver leilighet at blive åleine på veidestigen, og hans veidelykke satte folk udi største forundring. Somme troede at han kunne fjetre fugle og dyr ved trolldom, såsnart han fikk dem under øyne, andre at han levede i forståelse med bergtrøillom og i visse måder erholdt hjelp og underretning av dem om den båtand'ste jaktleien. Udi sådan tro bestyrkedis folk så meget mere som de såg 'n grave reinsgraver og mure seg hytter i bjerge og i fjelldale, hvor den tid andre ei kunne blive natten over for bjergtrollenes årsags skyld. Undertiden fortalte han endog sjøl koss jutulerne spøgede med ham og gjorde ham fortredelighed, men at hans fortrolige venn, jutulen i Skula, Skulgubbin kalledet, ved sådan leilighed immer kom ham til hjelp - -"

Det var lett å innse at skolemesterens fortelling ville bli like så lang og kjedelig som hans bedemannsstil var latterlig. Det var derfor ikke uten tilfredshet at jeg la merke til den uro som kom over ham, da han oppdaget at hans tilbedte hadde fjernet seg; gjennom vinduet så vi at hun gikk

bortover til en av grannesetrene. Men da medbeileren fulgte efter, vokste skolemesterens uro til åndsfraværelse; han stottet og stammet og famlet efter uttrykk.

"Nei, med forlov, jeg kan ikke hugse meg rett på; jeg har litt ærend tilligemed. Du, Tor, du lyt fortælja slutten, du kan det, du med," sa han og skyndte seg ut.

Jentene lo og hadde vondt av "stakkars skulmestern" og svartsyken hans. Så tok Tor fatt og fortalte videre:

"Granngården åt Preststulé er Øvsteng. Der budde det ein mann, heitte Bård. Han va au skyttar, men han va støtt ovundsjuk på 'n Bjønn, for han hadde slik lykke te vei'e. Denne Bård'n Øvsteng hadde ei dotter som heitte Rønnog. Åt henne for 'n Bjønn og fridde i døls mål; men da far hennar kom under vær med det, sa han at um han fekk sjå 'n Bjønn på gardé, så skull det ikkje gå 'om bære hell ein villrein; han skulle skjote 'n ne på flekkjé."

"Dotter mi ska ikkje ha nogon med skogbjønn," la 'n te.

Men nå ville 'n gifte ho burt åt ein frå Skårvangjé, som heitte Sevall Uppistugen, og va ein tosk og eit jenteskremsel. Ho Rønnog ba nok vakkert for seg; det hjølpde ikkje; men ho slapp fløtja til brugomen fyre gjestboé som skull stå ved jonsok.

Brudgomen sjøl rei umkring og ba til gjestbos, og han kom åt Skogbygden au, der bruré hadde ætte si og grannan sine. På Synsteng gjekk mannen etter 'om ut og spurde:

"Kå dag ska dæ væra da? Du gløymde seia tå dæ."

"E veit ikkje anten dæ kæinn bli imorgo hell ein dag uti vikun; men døkk fær væra ferdoge, så ska oss blåse på lu, når oss kjøm uppi vegen," svårå'n.

Dette hørde bror hass Bjønn, og han gjorde trast bo åt 'om um det; han Bjønn va ikkje lengje på å finne ut kå 'n skull gjera. Han let mor si og bror sin passe på i Skogbygden; sjøl heldt 'n seg i Skårvangjé. Fysst tenkte 'n på å møte følgjé på kjørkjevegen, så døm ikkje skull komå fram åt bruren. Um natté gjekk 'n upp i Skårvangsgjele og ville rive ned Bukkebrué, som ligg høgt uppi der, men far hass Sevall og eit par andre heldt på og sette ho i stand. Så tenkt 'n, han skull fløyme av ne're Målbrué, og det gjorde 'n au.

Dagen etter rei 'n Sevall og brurfølgje frå Skårvangjé. Da døm kom ned i Skogbygdé, rei nogre tå følgje uppum Øvsteng etter bruren; de andre ga seg att ned på vegen. Mea døm kvilte og drakk einannan te tå lummflaskom og bles på lu, låg bror hass Bjønn og gjætte på inni eit tett bjørksnære eit stykkjy tå vegen, og da døm reiste, stilte han seg etter.

Men det vårå og det rokk før gjestene vart ferdoge te følgje med, etter di gjestboe ikkje va dagstødt. Til sist kom bruré og folke hennar, og med døm brugomen og døm som hadde voré sta etter henne.

Då døm kom på vegen, fekk døm spurt at Målbrué va strokjé, og så tok døm langt uppi lié og kom over ved Sambuva'e. Kjørkja sto på Sør-Sambu i di ti'om, og da døm kom dit, va det langt på kvelden. Det va reint o-rå å koma åt gjestbosgardé att til natten, og derfor delte 'n Bottol Holé og 'n Alv Svaré gjestbos-hopen imillom seg. Der fekk døm både mat og drikke, og det kunn døm væl trøngje au, for døm hadde voré ute mest heile dagen og ikkje småkå anna hell ein tår tå lummflaskun.

Da døm hadde fått metta si, fekk 'n Bottol og 'n Alv døm te roe seg ei stund. Bruré og brugomen låg på Svare-lofté.

Seint på kveldé kom bror hass Bjønn og sa til 'n det, at nå låg bruré på Svaré.

"E skull undre meg på um ho bli liggjan der til solé renn," sa 'n Bjønn.

Da det lei utpå natté, og brurfolkjé hadde roa seg på Svare-lofté, kom det inn igjennom loftsdøré ei ohorvelé stor frigge, med grøn stakk, og ein lang, blank kniv i hånden.

Ho reiv bruré utu armom på brugomé; han greip etter henne, men med di såmå stakk huldré avhendes inni veggen med knivé, så flisé spratt. Da tordest ikkje brugomen sjå etter døm eingong; men han fór ut, og inn i stugo, der alt gjestbosfolke låg. Han gret og bar seg, og sa han trudde Jønnalshuldré hadde voré på lofté og tikji frå 'om bruré, for ho sa at ho Rønnog skull bli sonåkono åt Jønnalshuldré; og nå meinte 'n på at han ville gjera ende på seg.

"Hadde ho enda late meg fått liggi sjå seg, så kanskje trøillé ikkje hadde voré så hoga etter henne hell?" la 'n til.

Døm heldt på ville trøste 'n så godt døm kunna; men da døm fekk høyre detta, slo døm i å storskratte. Nå ville 'n Sevall heimatt åt Skårvangjé og klågå åt mor sine. Men då følgje kom åt brun over Skjerva, va stokken åvhogne, brué va strokje, og døm kunn ikkje komå over. På den andre si'un sto det folk som va komne frå Skårvangjé, og skreik; men døm kunn heller ikkje komå over. Og alt det døm skreik og ropte, va det ikke rå å høyre eitt ord, for elvé hadde vuksé og gjekk i ein foss.

Så sende døm bo' åt presté. Han sa døm skull ta kjærkeklukkun utu Vågåkjørkjun, føre døm uppi Jønnalen, og ringje i tri jemdøgert.

Jau, døm førde Vågå-klukkun over Jætta og uppå ein høg kamp inni Jønnalshuldré; han vart heitan' Klukk-kampen etter den ti.

Døm ringde i tre jamdøgert; men bruré va borte, og burte vart ho væran'.

Så va det ein gamall kall som rådde døm te ringja tri to'sdagskvelde etter einannan. Men det hjølpte ikkje meir, det hell. Til sist kom 'n Bjønn Preststulé, og sa han hadde drøymt at ho Rønnog sleit ilt sjå trøllom; men Skulgubbin hadde lovå at han skull hjölpe 'om te fri ho ut att, for gubbin i Skula har agg åt Jønnalshuldré. Og det va ingen annan som kunn fri ho ut att hell 'n Bjønn; for han va ho hoga etter.

Da 'n Bård og 'n Sevall høyrde det, sette døm innpå 'n Bjønn, truga 'n på live og ville få 'n te skaffa framatt ho Rønnog.

Men da sette 'n Bjønn ugg, og han krangla ved døm så lengje at 'n fekk ho til sist."

"Ja, såles gjekk de te," sa Brit, da Tor hadde endt fortellingen, som ved sine djerne drag minte om sagatiden; "men når skulmestern fortæl, ramsa 'n upp ei røgle så lang, som ingen kan skjønne, um presten og fauten, og attpå sier 'n at det va 'n Bjønn Preststulé som tok bruré tå Svare-lofté, men det va det ikkje; han fridde ho berre ut att; det va Jønnalshuldré som tok ho."

Ingen av oss sa Brit imot; men vi trengte en nærmere forklaring på de mange navn og steder i Tors fortelling, ukjente som vi var her oppe. Og nu ble det talt langt og lenge om dalsøkk, elver, fjell og fiskevann, om fisker, fugler, dyr og mennesker. Mens vi snakket sammen om dette, satte Brit frem alt det gode hun hadde av seterkost. Da vi var omtrent ferdige med å spise, kom Marit tilbake og ga seg til å hviske og le sammen med de andre jentene; Brit lo og gottet seg hun også, og da Anders ville vite hvor Marit hadde gjort av skolemesteren, fortalte hun at Hans hadde narret ham rundt

omkring i grannelaget fra den ene seteren til den andre. Han selv haddde først gått omkring og sagt jentene hva de skulle svare skolemesteren, og hvor skolemesteren enn lettet på klinken og spurte etter Marit, svarte de: "Ja rettnå gjekk døm ut igjennom døré, 'n Hans og ho Marit; døm sa døm ville åt neste seté." Men på slutten traff han noen karer som drakk ham til og skjenkte ham, og så var det ute med skolemesteren, "for han tåla ikkje meir hell ei høne, stakkarn," sa Brit medlidende.

"Ja," la Marit til, "nå er 'n så smørblid at kjeften er mest firkanta på 'om. Men på 'n Hans er 'n arg. E er reint sikker um han kjøm hit snart, og da ska døkk få høyre på spel."

Det varte ikke lenge før vi hørte Hans. Han hadde en god bass, og sang på en gjæterwise med en eiendommelig melodi. Han gjorde seg tydelig fore, ble stående der ute og sang klingende noen vers som lot til å være myntet på skolemesterens kjærlighet og røde hår:

Pål sine høno på haugæin utsleppte,
hønun så lett over haugæin sprang;
Pål på hønem kunna fornemme
at røven va ute med rompun så lang:
"Klukk, klukk, klukk!" sa høna på haugom.
Pål han flaug og rengde mæ augom:
"Nå tør e ikkje komå heim åt 'n mor!"

Pål hæin gjekk lite lenger utpå haugæin,
fekk hæin sjå røven på hønun og gnog;
Pål hæin tok se ein stein uti nevæin,
dugle' hæin da te røvé slo.
Røven flaug, så rompa ho rista,
Pål hæin gret for høna hæin mista:
"Nå tør e ikkje komå heim åt 'n mor!"

"Ha e nå nebb, å ha e så klø,
å visste e berre kor røvæin låg,
skull e døm både rispe å klore
frama te nakke å bak over lår.
Skam få æille røvæin raue,
Gu' gje at døm æille var daue,
så skull e komå heim åt 'n mor!"

Ikkje kæinn 'o verpe, å ikkje kæinn 'o gålå,
ikkje kæinn 'o krupe, å ikkje kæinn 'o gå.
E fær gå me åt kvæinn å målå
å få att mjølé e forliste igår."
"Men skitt," sa 'n Pål, "e æ ikkje bange,
kjeften å mo'e ha hjølpé så mange.
Nå tør e nok komå heim åt 'n mor!"

Pål hæin køinne på kvæinné te å sleppe,
så at dæ jomma i kòr ein væigg,
så atte agnæin tok te å fuke
å døm vart lange som geiteræigg.
Pål hæin ga se te læje å knæiggje:
"Nå fekk e like for høna å æiggjé,
nå tør e trygt komå heim åt 'n mor!"

Da visen var til ende, kom han inn, litt rød i hodet, og satte seg rolig bort i en krok og tente pipen sin. Det varte heller ikke lenge før skolemesteren innfant seg, sammen med en fremmed mann. Han hadde dradd fadermorderne sine høyt opp og søkte å oppby all sin verdighet. Men de stive øynene og hans usikre skritt røbet ham før han åpnet munnen.

"Om tilladelse, med forladelse høystærede herrer," sa han med tykk tunge, og gjorde et latterlig bukk; "det var nok ikkje lekkert gjort tå me, at jeg flaug på døren ulovendes og ærbødigen efterlod Deres underholdning til denne verdige renskytter, som er en leg mann at kalle, og disse elskverdige hyrdepiger. Men jeg er en ungdommens lærer, og i gudaktighet og gudsfrøkt er jeg ikke at spøge med, og da jeg ligesom er en underdel av geistligheden at akte, og holder strengeligen på tukt og det sjette bud, så tåler e ikkje slikt. Nei, det gjere e ikkje! Og jeg må sige det reint ut, at det er ein ostyggelé ované, at gutæin løp etter førkjom før dom have skjeggevekst på hagen. Og da jeg nu såg denne Hans'en lettferdigen stryke sta etter kvinnfolkjé...tvi!" - her spyttet han i edel harme - "For som jeg siger jeg er en stor konterpart av allehånde gjøglen, fikten, lettferdig skanderen og snakk, dobbel, drukkjenskap og lettsindig dans."

"Jøss, kå hard du æ idag da, skulmester!" sa Marit. "E tykkj dæ æ moro, e, når fela tæ te låte. E bli mest så gla som ei fele sjøl."

"Det er sant, mitt barn," sa skolemesteren unnvikende og med et søtt smil, "jeg talte kun om den lettsindige dans. Også jeg tykkjy det er såre fornøydelt at se pigerne trede dansen, at sige når det er ved siden av en verdig mann, som indehaver en sømmelig anstendighed."

Men med én gang var det som om den yndighet han priste, overmannet ham, han brøt med snøvlede tremulanter ut i en plutselig hyllning av vin og skjønnhet, som ikke syntes å stå i synderlig samklang med de strenge grunnsetninger han førte i munnen:

"Hva er allverdens gull og riger,
og hva er vel fornøydelse?
Foruden vin og smukke piger
er verden kuns et hendelsé.
Enhver som er
på piger sær,
er dosmeré
ihvo han er."

"Detta va ei vakker vise det," sa Hans, han stakk hodet frem av sin krok, med pipen i munnen. "Men nå ska e syngje ein stubb åt de som du kanskje æilder ha høyrte før:

Å stakkars de, du din gamle tåpe,
du drakk tå flaskun som sto i skåpé,
Du trudde at dæ va brennevin;
men alt så va dæ nå terpentin,
men alt så va dæ nå terpentin."

Visen siktet, som jeg siden hørte, til en begivenhet i skolemesterens liv; den egget ham sterkt, så meget mer som han tydelig hadde stått i den tro at medbeileren ikke var til stede. Han tørket seg om munnen med snippen av sitt lange kjoleskjørt og sa:

"Ungdommen er nåsåvis i våre dage; det kjøm derutav at den ikke får smage kjeppen nok. Du munnkåte pilt! du gaper over ei tobakkspibe i munnen, og renner på lørdagsfriing, og udlader fornærmelser mot verdige menn, som ere i besiddelse av større lærdom enn du; reis deg, sier jeg, når jeg taler!" fór han opp; "således som det var brug blant spartanerne, at ungdommen skulle reise

seg for alderdommen og gamle kaller. Jeg har gått på skolen hos presten Grønbeck i tyve år, jeg, må du vite; reis deg, sier jeg!"

Men Hans ble rolig sittende der han satt, og viste bare et lattermildt ansikt, og to rader skinnende hvite tenner. Skolemesterens rus hadde synlig tatt til, og jeg vet ikke hva enden ville blitt, hadde ikke Marit lagt seg imellom. Hun rakte ham en melkebolle og sa:

"Å bry de ikkje um jålingen, skulmester! Vær nå bli att, og hugs på dæ ælangfræmont folk i selé."

Da han hadde drukket, snudde han seg til oss, liksom for å unnskyld sin tilstand og motsi den mening som Hans's hentydninger måtte ha gitt oss:

"Den fordervelige alkoholen! Det er den som er dårskabens moder. Men jeg er en såre nykter mann, om jeg ærbødigt selv skulle sige det, og i alminnelighet er jeg ikke hengiven til nogen overflødig nydelse av den fordervelige drukkenskabslast. Men riktignok må jeg unnskyld, mine høystærede herrer og verdige sognemenn, at jeg vart så lenge borte. Det er ikkje benkjørt å råke att dørholé, når en kommer i grannelag. Der kom nemlig nogle gode venner og naboer farendes med brennevinsflasker i lommen, og til støls gjør en dram forskrækkjelé godt i legemet. Ja det vedgår jeg reint ut, at jeg er i besiddelse av den forfengeligheid at jeg tager meg en dram når jeg kan få den, men aldri til overstadighet.

Lad oss drikke, lad oss drikke
brennevin imens vi kan!
Mangen stakkel har det ikke,
men må drikke vann -"

stemte han uvilkarlig i.

"Nei," ble han ved, "ikke til overstadighet, gud bevares! For jeg kommer godt i hug både det jeg har sagt og gjort, og det jeg skal gjøre og sige au. Men det er en fordervelig drikk likevæl, for den dræg etter ligervis som juleølet hans Bottol Moen. Men det jeg skulle komme i hug, det var om den merkelige historie anbelangendes Bjørn Preststulen, som jeg om forladels gikk fra midt i leken at regne for. Du sagde vel alltingen, min verdige venn Tor Ulsvollen, anbelangendes hvorlunde geistligheden kom i tull og den sivilie domstol måtte greie sakje?"

"Nei, det va det e sa, e," kom det fra Brit; "du har slik ei lang remse attpå du, skulmester, som ingen kan skjønne. Han sa ikkje nogo um det, 'n Tor."

"Det er mangel på opplysning, mitt barn, mangel på lærdom," sa skolemesteren viktig, "det som er uteglemt, er mest det merkeligste i hele historien, ti det er der klammeriet og prosessen begynner, skulle jeg formene. Ja, det gikk da således til, ser Dem, at den tid at disse karlene, ja han Sevald Oppistuen da han og Bård Østeng, døm satte spent på han Bjørn Preststulen, og med trugsmål og unnsigelse ville true ham til at utfri henne eller åbenbare hvorledes dette kunne lade seg gjøre, så kom Bjørn i tvivel om hva han skulle gjøre. Ti han så høy-onnen foran seg, og han havde følgerlig naturligvis annet at bestille enn at holde Rønnog i skygg og skjul i skytterhytter og andre huller i fjellet. Han sagde dem at de forgjeves ville anstille sådanne forsøg hos jutulen, og at han selv ikke vovede det, forinden han hadde anmodet Skulgubbin om hjelp, ihvorvel han enn var underrettet derom. Men hvorpå så foreslo han dem at de alle tre skulle gå til presten og velge ham som skjelsmann imellom seg, hvilket de vedtoge. Og Bjørn forklarede meget vidløftigt hva en ånd hadde talet til ham med åbenbarelse i drømme, og især at han hadde ærbødigt befaling at ekte henne. Presten forlangte henstand for begge parter, inntil pigen kunne selv avgive vidnesbyrd, og da Bjørn efter et døgn's tid kom frem med henne, forklarede hun hva hun led hos jutulom, og hvorlunde Jønndalshuldré skyndte på giftermålet mellom henne og sin sønn, så at de efter denne forbindelse

skulle være aldeles i besiddelse av henne, samt at Bjørn og Skulgubbin befriede henne fra at blive i bjerget og blive trollinde. Under det at han utgranska begge parterers bevisligheder og påstande, kom presten i tull, hvilket vil sige så meget som at han således innvikledes i denne labyrinth, så han ikke visste at sno seg ut derav. Bjørns åbenbaring, tenkte han, var måskje den Høystes foranstaltning, mot hvilken presten ei ville felle dom. Sevald og Rønnog vare viede ved prest og Guds ord, hvilke begge vare betydelige. Bjørn hadde Rønnogs udelte kjærlighed likefra hennes barneben. Sevald hadde langt fra ikke hennes kjærlighed, men foreldrenes samtykke, som gamle og følgelig forstandige kunne innse hva som tjente børnene til velferd og lykke, enn de selv. Men foreldrenes uinnskrenkede myndighedsudøvelse i deres børns giftehandler gjør dem ofte til bødler og således videre, sagde presten - ja, ved seg sjøl da, at forstå. Ved at eftertenke dette ble følgende resultat: "Jeg befatter meg ikke med denne innviklede sag; den må følgelig naturligvis påkjennes av de sivile domstole. Imidlertid må Bjørn som hennes befrier beholde henne."

Men av den borgerlige rett ble således dømt:

"Bjørn Preststulen kan inngå ekteskap med Rønnog Bårdsdatter Østeng uden nogen tiltale, og Sevald Oppistuen og Bård Østeng må rømme landet for at have unnsagt ham."

Men det ble ikke noget av, for Bjørn tok sin svigerfader til nåde for sådan forseelse, og de ble siden de beste venner."

Denne trumf satte skolemesteren på sagnet om Bjørn Preststulen. Men det skrevne ord er dødt og maktesløst. Det lå en maktesløs, en ubeskrivelig komikk over hans fremstilling, rolig i betoningen, i minespill, i stemmens stigning og fall, i den måte hans rus åpenbarte seg på i det han sa, for "ølet dro efter med ham". Rett som det var, måtte vi le alle sammen; selv Tor lo høyt, så alvorlig han var. Og engelskammen lå på en benk krokert av latter "over denne karikatjor". Men skolemesteren skjønte ingen ting, han lo med og tok det som bifall. Han ba Brit om en bolle melk til, og lot så munnen løpe på ny.

"Nu," sa han, "vil jeg fortelle en såre sannferdig historie fra en nyere tid, som også derved er av merkelighet, fordi den inneholder spådomme eller åbenbaringer om tilkommende tider og hendelser. På gården Fliti i Lesja hovedsogn var en mann, benevnt Jens Ivarssøn, hvis forferdre fra uminnelige tider hadde beboet denne gård. Denne Jens var en tankefull mann, beinksam, lite til munns, og ingen hadde noget at sige på hans moralitet og vandel. En gang reiste han til seters i Lordalen, og der ville han hente hestene sine, for med dem at forrette jordarbeide og elvetømmmerkjørsel. Men han kom ikke til seters, og ingen spurte om ham mere, efterdi all eftergransking var forgjeves. Men det åttende år giftede konen seg på ny; og medens brudefølget var ved kirken, kom hennes forrige mann Jens inn i gården, uden at nogen hadde bemerket hvor han kom fra. Han tok straks til sides ut av gården igjen for å unngå selskap, og ville ikke tale ved noget menneske. Men så ble der nu vikt og vavl og prat og skravl om hvem denne mann vel kunne være. Nogle sagde at det var én, og nogle at det ikke var en annen; men alle som så ham, så vare de éns i det, at han hadde bø av Jens.

Men han unndro seg deres beskuelse og nysgjerrige spørsmål, inntil brudefølget kom hjem, og da hans eldste sønn med andre flere toge bryllupshestene for at tjore dem på en avsides eng, så innfant han seg hos sønnen, som dog ikke kjente ham, føre enn Jens ved tjoringen tiltalte ham sålunde: "Ikke så, min sønn; du skal alltid feste tjoret til venstre framfot, ellers tvinges hesten til at gå mot sin natur." Nu kjente han att far sin, og ba ham følge hjem, til hvilket denne befantes villig. Og da Jens kom inn i bryllupsstuen, ble allting tyst. Ti nu gjenkjente alle ham, og konen brast i gråt og ba om forladelse og ville omfavne ham. Mens Jens trøstede henne så godt han kunne, og sagde derhos at han ikke hadde nogen erindring at gjøre mot hennes nye ekteskap, og derhos ytrede han på en underfundig måte at han selv hverken kunne eller var duelig til ektestanden og at forblive her, men

at hans hensikt blot var at ordne det nødvendige for sine forsvarsløse efterkommere. Da han hadde sagt dette, så ba han ektefolkene at sette seg i høgsetet, og i hele den nysgjerrige bryllupsskarens påhørsele fremsagde han for dem sin siste vilje med henseende til boets deling mellom hans børn, forsåvidt deres arve- og odelsrett til gården var belangede, hvilket med hånd og munn bekreftedes. Da dette alt sammen nu var fullbyrdet, ville Jens tage avskjed og bort; men de vedble at inntrengje på ham med nysgjerrige spørsmål, på hvilke han for det meste ga unnvigende svar. Blant annet sagde hans kone:

"Gud skje lov du kom hjem, at vi kunne erfare din vilje, og at du kan vide at din avkom bliver her."

"Ja," svarede Jens, "min avkom skal blive her til landsens siste tider, men da skal et slag holdes på Lillehammer, og det skal være det største som nogensinde er skjedd på norsk grunn. Manneblod skal flyte over hane-kne, og gudbrandsdølen vil avgjøre om Norge lenger skal kalles et kongerige. I Frankrig lagde bondeklubba seg, og der vil den også igjen reise seg først, og med skjellongske slag forandre folkenes tilstand i landene."

"Når vil det store slag her i landet skje?" ble atter spørsmålet.

"Når brede veie gjennom landets innskjæringer gjør fiendens inngang lett," svarede Jens, "og når vota er landets lov, da bliver denne krigsgnist langsomt opptent, og Norge og Sverige skal forinden føres under ett scepter. Før disses forening vil Lågen bortrive det skjønne Flat-Sell og forenes med Skotte-vatnet, og de norske fjelle skulle begynne at kalve samt en skjære bygge sin rede i stueovnen på Fliti."

Efter disse og andre artige og merkelige spådomme forlod Jens Ivarssøn folket, og ingen så mere hvor han tog hen."

Det så ut som skolemesteren nu kom mer og mer til sans og samling. Han talte tydeligere enn før, især mot slutningen; det lot til at tungen hadde fått sin vante ferdighet tilbake. Men da han nu ville reise seg, begynte han til vår forundring å rave. Han sa farvel og trykket oss i hånden alle sammen med farefulle buktninger og skraput, og gikk sin vei, "fordi han ikke befant sin helbred riktig vel," sa han.

Da skolemesteren var vel av gårde, og hans liv og egenhet var tilbørlig drøftet, ba Anders den vakre bleke jenten fra naboseteren om å fortelle. "E veit du kan mykjy, Ragnill, og du kan fortælja au du, når du berre er hoga," sa han. "Fortæl oss ein stubb nå! Korleis va det med dotter hass Steffan Åseng, du?"

"Det er snart fortalt," svarte hun blid, men rødmet unnselig da hun snudde seg mot oss og begynte å fortelle.

"Denne Steffan'n va frå Røllstad på Fron; han va gift med dottern på Åseng i Heiddalé, og med henne fekk 'n ei litol jente. Men me' døm låg på sætern ein somår, vart ho inntikji i fjelle; ho va ikkje meir hell åtte år den gongen. Foreldré hennar syrgde so på ho, for det va så overlag vakker ein jentunge. E er nogo skyld med Røllstad-folkjé, så bestefar min va ofte sjå døm, og han fortælde støtt så mykje un ho.

Da ho hadde vorte burte, gjorde døm manngard og ringde med kjærkeklukkom etter henne; men burte va ho, og burte vart ho væran', og døm såg ho æilder meir.

Mange år etter låg det tvo fiskare inni Heimdals-fjellom. Døm låg ti ei litol steinhytte der og hadde varme på um natté. Da kom det inn eit kvinnfolk, og ho va både stor og vakker og vælvuksé. Ho

fortælde at ho var dotter has Steffan Åseng, og at det va ho som hadde vorte inntikji for mange år si'a, og sjå haugfolkom hadde ho vore heile tié.

"Men imorgo ska e ha bryllup med gubba i Rånåskampé," sa ho, "og så ville e bea dökk kaste stål over meg og fri meg ut att; for bli e ikkje utfridd da, lyt e bli sjå døm støtt. Når dökk passa på ved haugan nedved elvé, fær dökk sjå oss," sa ho, "for oss kjøm frå Trostemkampé og reise åt Rånåskampé; brugomen er det lett å kjenne trast; han rid fyre på ein svart hest, og ha ein nåså så lang at 'n røkk ned på sålknappen."

Døm lovå at døm skull passe på når brurferdé kom, og bjo' te kaste stål over ho, og dermed gjekk ho.

Dagen etter la døm seg burt på ein tå haugom ved elvé og gjætte på. Det bele solé gladde, kom brurferdé. Du skull æilder sett så mange greske kare, bykledde og staute, og så mange frugo og jomfrugo med silkeskjole og sylvstas. Og alle reid døm på gilde heste; men bruré reid fyre, og brugomen hadde ein nåså så lang at 'n rokk ned på sålknappen. Fiskaran vart mest klomsa, for slik stas og gromheit hadde døm æilder sett. Da ferdé kom så nær, såg bruré te sies. Da sansa døm seg, men da døm skull te kaste over ho, hadde døm ikkje stål, - og så laut ho bli med haugfolkom åt Rånåskampé på Lesja, og der er ho fel ennå, dersom ho ikkje har syrgt ihæl seg."

"Ja," sa gjæterjenta, som nettop kom inn, "ei slik fortæling ha e au høyrte eingong, um ei som heitte Kari. Ho låg på Gravensætern uti Øyer og vart inntikji med ho var der, men ho slapp væl frå di lel. Det var ein kveld ho jågå heim krytyré. Best døm kom ned i heimrekste, vart ho var ein liten gut som gjekk og jågå kryturé inn i skogen att - for det er skog på fjellé uti der. Ho Kari ba 'n la det væra, men det hjelpete inkje. Dermed vart ho Kari sint ho, og ga seg te bruke kjeften på 'n, og til sist tok ho og rista 'n og slo 'n i koll på ei tuve; med da det barst i koll, datt ho Kari au, og tuva ga etter så både guten og ho Kari for langt nedigjennom fjelle. Til sist datt døm ned ved eit stort slott, og guten tok og leidde ho med seg. Nå skjønnte ho at han va tå haugfolkom, enda han va både stor og staut. Døm gjekk igjenom mangfoldige rom, som va så vakre at ho Kari æilder hadde trudd det va nogo så vakkert te i verden. Og det va slik musikk at ingen kan tru kå vakkert det va.

Der ba døm ho danse og baud henne både mat og drikke, og bakels kom døm med; det såg ut berre som høvelflis hjå oss; men ho Kari sa tvert nei, og døm fekk ikkje anna ord frå henne hell: "Nei, hells mange takk."

Den tié ho Kari vart burte, og døm sakna henne på sætern, sende døm bo heim åt gårdé um det. Da foreldré hennar fekk spurt at ho va burte, vart det sorg på døm, måtå; døm trudde ho hadde gått seg burt i fjellé, og døm leitte og gjorde manngard, men det kunn ikkje nytte stort. Så bar døm te åskjønne korleis det hekk i hop, og så henta døm kjørkjeklukkun utu Øyekjorkjun.

Da det tok te ringje, reiste det seg ein gamal mann på slotté; han hadde eitt langt kvitt skjegg, og låg ti ei seng burti ein krok.

"Kast ho ut att!" ropte 'n så det dundra i bergjé; "bjøillué frå Øyer æi fjellé og skrangla så dæ bryt i skæilla på me."

Med det små kasta døm ho Kari utu slotté att frå eit loft så ho datt ned i ei myr.

Og burte va slotte og heile herlegheité. Døm fann ho att tett frammed sætern, og der gjekk ho på grasbakka og vadde som ti ei myr.

Ho fylgde med folkom som va uppi og leitte etter henne og fekk seg ein hest å rie på heim åt Graven. Men best ho rei, hoppa ho ned tå hesté og sang og dansa nogre underlege dansar; det let så

vakkert at døm va mest på gráté, når døm lydde på. Og døm hadde ho lært i huldreslotté sjå haugfolkom," sa ho."

"Nå lyt du riktogt fortælja nogo du au, Brit," sa Anders, som lot til ålegge vinn på at hver og én bidro til underholdningen. "Du kjøm visst i hog ho Mari Kleivmillom, syster åt bestemor dine; og kjøm du i hog ho, så minnst du fel ho fortælde um den gongen ho låg budeie i Valsætern, nordpå Høvringje her," la han til som en opplysning for oss.

"Det kjøm e væl i hog," svarte Brit; "og da e og syskjene mine va småe, fortælde ho ofte um det, og kor gong ho tåla um det, så gret ho.

Det va me' ho va burte, så skull ho upp på Valsætré og væra underbudeie, og ho reiste oppover med kviendom tilé um våren.

Da ho hadde voré der ei stund, kom det oppover ein kar som heitte Gullbrann og skulle hafælla på ei ta di andre sætrom; men han heldt seg på Valsætern og låg der um natté, og glad va ho Marit, for ho va redd tå seg, og folk fanst det ikkje annan sta 'n. Og til sist vart det nok så at 'n festa ho, mena e. Så va det ein morgo ho skull løyse kviendé. Ho hadde nettupp gjevé mjölkeku'n drikke, så den skull få det i seg med ho løyste ungnauté; og da ho hadde løyst døm, la ho seg over bolken og skull te løyse mjölkekué, som sto og sleikte syrpekakken. Men med di så små slo kue seg så tullé at ho spratt frampå golve, frauen sto utu kjefté på 'n, og ho Marit fekk ikkje løyst ho. Men på hi sia åt bolkjé sto det ein stor, fræmon kar og sprikte med fingrom imot henne. Ho vart stygt redd, måta, da ho fekk sjå ein slik furk, sette på dør, og ropte på 'n Gullbrann, som heldt på hafælle trast neafor. Jau, han kom med ein gong, men han såg ingen. Men kvige va mest tullé, og frauen sto utu kjefté på 'n.

Til sist fekk han da løyst ho. Men ho Marit var mest frå seg, og det kom seg tå di ho hadde tåla um det trast og ikkje bidd natté over. Han Gullbrann laut følgje henne heim, og for kor bekk ho skull over, vart ho mest vetlaust. Langt um lengje kom ho seg da att; men kor gong ho tåla um det sia, så gret ho.

Så sende døm uppi den rette budeia. Det var ei som heitte Myra-Rønnog, og ho hadde med seg ei døm kalle Gæiln-Kari. Døm meinte at døm skull ikkje vera redde haugfolkom; døm kunn berre koma. Ved den tié hadde det komé budeie åt Lomsætern au. Desse tri jentun fór der og gjætte krytyrom, og va så ville og gælné at det va ikkje måte på di. Døm flaug over alle hauge um somårn og la seg etter å slå i hæl rup-unge, og når døm kom åt Valfjellé, ropte døm på 'n Trond i Fjellé, og sa han kunn få koma åt døm laurdagskvelden, så skull 'n få liggje sjå døm. Når døm kom burti Kvennstugu-dalen, ropte døm på 'n Tjóstol i Bakka, og når døm kom åt ein fjellknatt burtved Sletthø, som heitte Eldførpungen, skreik døm på 'n Kristoffer Pungjé og sa det så små ved han.

Når døm hadde stelt frå seg um kveldan, kleiv døm upp på kvehafælla og ropte: "Trond Valfjellé, Kristoffer Eldførpungjé, Tjóstol Åbakka, kom nå, nå ska oss leggje oss!" For desse jentun trudde ikkje det som folk sa, at det va haugfolk te, og at dessa karan budde i fjellom her. Men døm vart var di, ska e tru.

For ein to'sdagskveld langt på hausten - ja det lei så langt at folk va heimattreiste tå sætrom - så hadde jentun gjort frå seg kveld-stelle og sat ved årin, og døm tåla fel um gutan sine, måta. Best det va, fór døré upp, og inn kom det tri småe kare. Ikkje sa døm eitt ord, og ikkje tåla jentun hell, men døm såg døm væl, for karan gjekk der fram og attende på golvé hell satt på benkjom. Døm hadde blåe fotside kjole, store raue augo og lange nåså. Um ei stund gjekk døm; men kvelden etter kom døm att; da tok døm te syne seg meir, og tess reddare vart ho Myra Rønnog og jenta frå Lomsætern. Døm ba Gud hjölpe seg; men ennå va ikkje ho Gæiln-Kari redd.

Laurdagskvelden va døm ute att, og da heldt døm slikt styr med jentom at det va ikkje måte på di, for det va nogo te kare, så småe døm va. Men så kom det ein skyttar dit, heitte Per Gynt. Han skaut Åbakkjin og slo ihæl 'n Trond Valfjellé, men Eldførpungjén fór oppigjennom pipa."

Vi satt litt og talte om hvor ensomt og ødslig jentene har det på fjellet når de, som skikk er på enkelte gårder, blir liggende på seteren med ungefeet til utpå vinteren, for å gi opp fjellfôret og mosen som er sanket inn. Som vi satt slik, kom et par av jentene som hadde gitt seg på hjemveien, tilbake igjen, og fortalte under ustanselig latter at skolemesteren hadde gått seg fast i ein stenrøys nede på vollen og hverken kunne komme opp eller ned.

"E lyt fel hjølpe 'om e," sa Hans; "men e kunn hå hog te å følgje kjøvhesté døkke innåt Uløyhyttun, og sjå etter um dökk fær nogon rein imorgo."

"Nei, nei, nå mena e dæ æ ende på verden," sa Brit og lo, "reise du frå 'n Marit, når skulmestern æ her?"

"Skulmestern æ ikkje meint på fri korkje imorgo hæill iovermorgo; hæn tæinkje førr på å drepa se, når 'n ha havt ein slik tur som i kvæill; e veit nok kåles 'n ha dæ, e," svarte Hans.

"Ja, bekko-de, kæinn du ikkje følgje kløvhesté!" sa Anders; "så følgje e 'om Tor og karom; dæ kunn nok væra von te e skaut ein rein."

"Dæ va så dæ," sa Hans, han dro i vei sammen med Marit for å hjelpe skolemesteren.

Vi trakk benkene frem til peisen, laget oss leier av jakttasker, skrepper og kapper, og lå snart efter i trygg søvn.

2. Rensdyrjakt ved Rondane

Da vi forlot seteren om morgenen for å dra innover fjellet i nordøstlig retning, kastet Brit limen og skavgress-skubben efter oss, lo og ønsket at vi måtte brette hals og ben og ikke treffe på annet enn korp og sjovåk. Med dette gode varsel om jaktlykke la vi i vei.

Det var overskyet og svalt. Innefter fjellet svevet tåken ennu; bare en og annen gang brøt solen halvt igjennom, og vi skimtet usikkert de ruvende omriss av høer og kamper. Snart lå setergrendene bak oss, og det enstonige kvitter av snespurven blandet seg med rypenes gakk-gakk nede mellom dvergbjerk, enerbusker og vier. Først efter et par timers gange nådde vi lavartenes rike; renmose, gullskjegg, gråskjegg og lignende nøysomme planter dekket hellingene, og dannet en grågrønn forgrunn foran de triste mosekledd vidder, som bredte seg ødslig i det fjerne.

Fløyt av heilo, korpens klunk, og ville hvin fra sjovåken skar av og til gjennom suset av vinden og snebeekene. Men om litt ble også disse spor av plantelivet og liv sparsommere og sparsommere; vi var snart inne i alperregionens endeløse masser av kampesten og ur, gjennomfuret av daler efter sne-elvene. Her søker renen om sommeren et sunt og luftig tilhold, et fristed for den plagsomme renfluen. Og her har den føde i rikelig mengde; der er gress og vier i smådalene mellom disse veldige stenhauer, der er lav på skråningene, der er hvit vianvang og blå gentian; isranunkelen skyter opp, ofte like til randen av snefonnene, og på de tørre skråningene kryper sølvhvite renblom. På disse åpne viddene får renen øye på sin fiende på langt hold; og vinden, som alltid stryker henover dem, varer den mot enhver fare som nærmer seg, lenge før dyrets skarpe øye kan oppdage noe.

Ved middagsleite var vi inne på Gråhø. Solen hadde for lenge siden spredd tåken, og en frisk sønnenvind sopte den ene skyggende skybanken efter den andre nordover. Tor og Anders vrengte

det grå ut på de røde toppluene sine, for nu kunne vi vente å få dyr i sikte. Vi rettet kikkerten mot alle høyder og skråninger i et par mils omkrets; men ingen ting var å se. Tor gikk stille foran, med lutende hode, og stirret ned mellom stenene; til sist la han seg ned så lang han var.

"Her er slag etter et dyr," sa han og viste meg merket efter klover; for mitt uøvede øye var de nesten ikke til å se. "Og der står det ein avbitin reinblomstol; han er so frisk at safte tyt utu 'om. Her ha det gått ein hop og gnagjé, og det er ikke lengje sia hell."

"Sjå hunden!" sa Anders, som kom efter og førte en sterklemmet gårdshund med spiss snute og spisse ører i kobbelt; "sjå kå 'n væra mot vindé. Anten ha det voré dyr her, eller så er døm ikkje langt unna."

"Ja, rein er det han ha vær tå; det er korkje hara hell fjellrakk, sia 'n lyfte nåsan så høgt," sa Tor; han klappet hunden, som slo med halen og dro været i korte, snøftende pust.

"Ja, ta 'n du Bamse! Døm er ikkje så nære enda, men lengje kan det ikkje vårå, før oss fær sjå døm. - Nå kunn det væra tid å nøne; oss ha gått vonoms langt idag, og det er ymse um oss kjøm te kvile så snøgt, når oss fær sjå rein. Her er det vatn, og her er det lego-stad god nok," føyde han til, og la fra seg nisteskreppen og børsen uten å vente på svar. Anders bandt hunden ved en sten, og la seg på alle fire og drakk av det kolde snevannet som sildret mellom stenene. Jeg kastet meg ned, jeg også, bare sir John fant stansningen høyst utidig; han protesterte mot mat, mot hvile, mot tobakk og alt mulig, før han hadde sett "reindeer". Først da Tor hadde fått ham til å forstå at dyrene var flere engelske mil borte, og at det efter all rimelighet ville ta flere timer før vi kom i nærheten av dem, slo han seg til tåls. Han strakte seg så lang han var på de ujevne stenene, og tok til takke med nisten Mari Lårgard hadde sendt med oss, med snevannet og et beger av jaktflasken.

Like siden vi kom inn på fjellet, hadde Tor vært stille og ordknapp; han gav ans på alt, fjernt og nær. Men nu under hvilen ble han en annen mann. Han fortalte i korte raske drag den ene jakthistorien han hadde opplevd, efter den andre, og viste oss åstedet for mer enn én skytterdåd.

"Der burtved Blekvang-sætrin," fortalte han, "va e i kast med ein bukk eingong. Han kom i hold, og e skaut 'n, så han stupte; men som e kom innåt 'om spratt 'n ende til værs, satte avsted, og burte vart 'n. Han dro innover Stygghøé; e gjekk og leitte tess det vart myrkt, men e fann ikkje att 'n. Om natté låg eg ti eit tå Blekvangselom, og um morgon strauk e innpå Stygghøé att, og best e går, fær e sjå ein korp høgt imillom steinom. E tykte det kunn væra rart å sjå kå den kunn sitja på. Da e kom innåt 'om, såg e eit hønn som stakk i værét. Der låg bukken, og glad vart e. Men me' e heldt på å flådde 'n, kom det strukandes ein reinshop; det va nie vakre dyr, og ein gild bukk med hønn så store at e ha æilder sett maken. E la meg ned, men va ikkje god te få riktogt sköt på døm. Til sist tok døm til årekkje forbi; da skaut e, og bukken stupte. Da e kom nærare innpå 'n, tenkte e: "e lyt fel freiste få tak på deg," og så fekk e tak i eine hønne, men som e sette kniven ti nakkjin på 'om, spratt 'n upp, så oss kanta hugstup nedigjennom urdé, kniven på ei lei, og e og bukken på hi, - men e slepte ikkje takjé. Han baud te stange au, det leie beistet, og slo med framfötom, men han hadde ikkje stor makté, for e heldt meg te sies og hadde godt tak ved roté på hønnom. Takomte bar det i koll nedigjennom urdé; og e fekk meir hell ein støyt. Så sjåkå 'n og rega i koll til sist. Der låg 'n. E hadde ikkje anna ambo hell ein skosyl, og med honom kunn e ikkje få live tå 'om. E tenkte nok på å drive te 'om i skalla med ein stein, men det hadde e ikkje hog til; så gjekk e oppover, fann att rifla og lødde ho. Da e kom ned att, sette e pipa i nakkjin på 'om og skaut; men enda gjorde 'n eit høgt hopp, før han stupte. Så grov e døm ned i urdé båe tvo og la stein over, så jerven ikkje skull eta upp dem; for e va ikkje god te finne att kniven, så e kun få flådd helle lema sund døm. Men e va lemster og forderva i skrotté over åtte dågå etter den leiken."

Nu ga sir John til beste noen historier som han sa han hadde opplevd på hjortejakt hos en slekning i Skottland. De endte alle sammen på en mer avgjørende måte; først sendte jegeren dyret en drepende kule, og siden støtte han til overflod fangstkniven i nakken på det efter alle sportskunstens regler.

"Kanskje hjorten ikkje trøng så sterk dauskot," sa Tor; "på reiné lyt du brote bein helle treffe hjerta, ska 'n bli liggjan'. Det va ein skyttar i Vestfjellom, heitte Gullbrand Glesne; han va gift med bestemor åt den guten døkk såg nedi sætern igjærkvell, og ein glup skyttar ska 'n ha voré. Ein haust kom 'n innpå ein gild bukk; han skaut 'n så 'n vart liggjan', og han kunn ikkje anna veta hell 'n va stokk-steindau. Så gjekk 'n stad og sette seg skrevs over ryggen på 'om, slik døm ofte gjere, og så skull 'n te skilja nakkebeine frå skalla. Men best han hadde sett seg, spratt bukken opp, la hønné attende, og trykte 'n fast millom døm, så han satt som ti ein armstol, og så barst det i vegen, for kula hadde berre sneidt skallin på bukkjé og hadde sli 'n i svime. Slik skjöt ha fell æilder nogo mennskje havt, som den 'n Gullbrand fekk. Det gjekk imot vær og vind over verste breane og stygguridin. Beint på Besseggen sette 'n; men da ba 'n Gullbrand åt Vårherre, for da trudde 'n æilder han skull få sjå korkje sol hell måne meir. Men til sist la reinen til svòms tvert over vatne med skyttaré på ryggjé. Mea hadde 'n Gullbrand fått laus kniven, og med di såmå bukken sette føt'n på land, støytte 'n kniven inni nakkjin på 'om, og dau va 'n. Men han Gullbrand Glesne hadde sakte ikkje vilja gjort uppatt den reisa for all den rikdomen som til er."

"En slik stori om en krubskutter som vort hjortrutter har jeg hørt i Inglænd," sa sir John, med sin sedvanlige usans for vokallyd.

"Fra Jylland forteller Blicher en lignende," sa jeg.

"Men hva var det for et egg du nevnde, Thur, Pessegget?" avbrøt han meg.

"Besseggen, mena du?" spurte Tor. "Det er ein kvass rygg millom Gjendé og Bessvatné; han er hengjende bratt, og så smal at når ein står og kasta ein stein med kor hånd, så rulla det ein ned i kort vatn. Reinsskyttaran går over der i godvær, hellest er det ikkje framkjømt der. Men det va ein ovyrding frå uppi Skjåk som heitte Ola Storbråtå; han gjekk over der med ein vaksin reinsbukk på nakka."

"How huit er det fjell over vannene?" spurte sir John.

"Å, det er ikkje brått så høgt som Rondan," sa Tor; "men det er over sjau hundre alen. E fylgde ein kafein der eingong, ein landmålar som hadde mælt det. Ja, han Anders der va au med."

"Ja, det va likaste mannen e ha kjent," sa Anders ivrig; "han va så gjemensleg og vyrd-laust og likeglad at det va ikkje måte på di. Og histori kunn 'n fortælja um kå det va, og viso song 'n så e æilder ha høyrte maken. Men burti Rondon va det nær gått galé med 'om. Oss hadde voré uppå den vestre tinden og sett varde; der kom 'n ut på ei fonn, og ho va både bratt og håll som berre svelle, så det bar utover, og han reiste visst ein par hundred alne ne'over. Men da oss trefte 'n att, gjekk 'n berre og log; for han hadde skura tå seg det meste tå broken sine, sa 'n."

"Der burtpå kan ein komå til å renne seg, før 'n veit orde tå di," sa Tor; "for i Rondon og Rondfonnom er det ikkje lett å komå fram. Reinen ha lett nok for, men skyttaran bli etter, um det ikkje går døm verre enda. Det va ein reinskyttar som kom te reise utover der eingong, men han kom au væl frå di. Han gjekk og rekte slagjé etter ein reinshop burtpå ei snjofonn, og enste ikkje noko anna; til sist kom 'n ikkje korkje fram hell attende, korkje upp hell ned, og han såg ikkje anna hell dauin for seg; dermed tenkte 'n: "likeså godt fysst som sist!" Ein hund hadde 'n med seg; den skaut 'n fysst; men da han hadde skote og skull te lø'e att, så losna det ei stor skriu med 'om, og han glei nedover med snjoen, til han stana ein stan, der han kunn komå fram. Og ingen skae fekk 'n tå di, men livde mange år etter den tie."

"Du fortell så mange stori'r, Thur, ænd kan ikke lader andre menn komme til at taler," sa sir John, som lenge hadde verket for å få komme til. "Jeg har også at fortelle nogler stori'r i Inglænd. Det vær en gammel skutter som kommet fra Skotlænd, der fortellet meg. En gang, sæd han, var to krubstkutter i skog at skuder hjort. De havde ruder lyer begge to, ænd begger to totter de havder en dilig redeer for seg, og de krub og de krub, ænd stilleder fram, ænd så skudd de po en gang, ænd så låg de dau'er begge to."

"Kæm kunn veta det da?" spurte Anders.

"Den ene livet vel så lenger at han fekk siger det til prest," svarte sir John.

"Men så var det en annen stori som var likeså merkverdiger av den samme mænns fortelling. Det var en krubskutter som var jagender en hjort, og han fekk sjå en old-gammel mænn med ruder lye. Han var ropendere til ham, men han svaret ikke, ænd når han så opp fra rifle, var det en old-Gammel raudeer med sture grinede horn; men når han vudd skuder, var den en gammel mænn med en ruder lye. Han blivet så redd; men han skudet lel, og så var det ein old-gammel hjort med sture grinede horn, som det ikke er skuder mager til po hundreder år."

Vi var uthvilt, hvert spor av tretthet var forsvunnet, og da vi igjen vandret bortover urene, følte vi hvordan den sterke fjellufta gjorde musklene spenstige og gangen lett. Vi hadde knapt gått tusen skritt på østheillingen av Gråhø, før Tor stanset. Han skygget for øynene, langet efter min kikkert og sa:

"Det er ikkje godt å sjå grådyr millom gråstein; - - - der er det ein hop; tri, fire, ein gild bukk, og ein te! sjau, åtte, tie, tolv, tretten!" talte han.

"Er det tretten, ly ein væra feig," ropte Anders.

"Sjå burti den gråe steinurdé som skyé ligg over; der går det ut liksom ein tangjé med snjo; der rekkje døm framum nogolite radt. Det er ikkje mat å finne i urdin, måta," sa Tor, og viste med børsa hvor vi skulle lete.

Det var en tre fjerdinga vei dit. For å komme under vinden og møte flokken ovenfor snefonnen måtte vi over en dyp dal og nordenom den høyden hvor dyrene var, bent imot Gråhø. Det var en milelang omvei, over urer og fonner og i storm fra syd, så turen ville ha vært tung og trettende nok under andre omstendigheter; men jaktlysten dirret i lemmene på oss, og lengselen efter å komme dyreflokken på skudd ga oss vinger og gjorde veien lett. Men da vi smygende nådde frem til randen av snefonnen, fant vi bare farene efter flokken.

"Nord-etter igjen!" sa Tor, og vi i vei bort mot en liten rygning, hvor vi kunne få friere utsyn.

"Legg døkk ned!" sa Tor med ett, og kastet seg i bakken. "E ser hønné tå ein bukk mot himilé, rett over ryggen på snjofonnen, han er ikkje åtte hundre steg frå oss; legg døkk ned flate, så kan oss kanskje få skot på 'n; men det nytta inkje krupe fram; det er ikkje ein stein å smuge bakafor her."

Lenge så vi ikke annet enn hornene av den store bukken. Den dreiet seg hit og dit, som om den sto på vakt. Oss merket den ikke, vi var under vinden. Men med ett spratt hele flokken inn på den siden av fonnen som helte mot oss. Jeg grep krampaktig efter børsen; men Tor tok meg rolig over armen og sa: "Styr deg, e ska nok seia te!"

De var der alle tretten; kalvene og begge bukkene jaget hverandre i ring i vilter lek. Snart sto de på to med kneisende horn og slo mot hverandre med fremføttene, snart hoppet de mannshøyt med alle

fire i været på én gang, snart slo de kåte ut med bakføttene, så lenden sto høyt opp i luften, og issprut og sneklumper føk og røk omkring dem.

"Detta va nogo te leik," sa Anders og lo. "Døm leik og sprett så oss ser både sol og måne under føtom på døm."

"Da bli det ilt vær;" sa Tor; "når reinen leik seg, er det støtt mot ilt vær."

Leken varte ved og ble villere og villere; sprangene og stillingene ble så dristige og pussige at vi måtte le høyt. Men midt under leken kom den ene bukken like imot oss i fullt sprang. Flokken efter.

"Pass på nå, hald like på bringkøill'n hell bogen!" hvisket Tor; men knettet av hanene på våre rifler sa ham at den først påminnelsen var overflødig. Hånden skalv og hjertet stormslo: om noen sekunder ville den store bukken være på skudd. Men da den nærmet seg fonnkanten, fløy en sjovåk opp av uren. Et sekund sto både bukken og hele flokken som naglet til stedet med tilbakekastet hode og kneisende horn, og stirret opp mot falken, som seilte avsted med et vilt skrik. I neste nu kastet de rundt som en vind, og fór i flokk og følge bortover fonnen, fulgt av en pipende riflekule.

"Å, det var for langt. Detta va å kaste bly i været," sa Tor.

Sir John hadde valgt seg et annet mål; i avmektig harme rettet han sitt skudd mot den uskyldige årsak til flukten. Men den stolte fuglen gjorde bare et slag med vingene og seilte rolig videre over hodet på oss.

"Dæ' va fel von te råkå denna!" sa Anders og lo.

For å få friere utsyn gikk vi lenger frem. Flokken kom igjen til syne på en annen høyde. Tor fulgte den oppmerksomt med øynene. Da den ble borte bak rygningen, sa Anders:

"Denna fuggelen er støtt i vegen her på fjellé; hadde ikkje han vore, så hadde hopen komé beint imot oss."

"Det kunn fel hende, oss trefte'n enda, før solé går ned," mente Tor.

Vi satte oss og hvilte, mens sir John brummet og undret seg over at renen kunne bli skremt av så lite.

"Så lite?" sa Tor. "Han legg på sprang, berre det flyg ein sjosporv millom steinom og kvitra, og berre det sprett upp ein fjellhara, så bær det avsted med 'om som det skull gjelde liv og daue."

Sir John kom med tusen gisninger om hvor renen vel kunne være nu, av og til krydret med et forbitret utbrudd om slike skadefugler. Så tok han på å underholde seg med Tor, som for noen år siden hadde fulgt en slektning av ham på et par uheldige rensdyrjakter her oppe, en viss Bilton, forfatter av en stor bok om jakten og fisket i Norge. I den anledning fortalte han om et merkelig uhell han selv hadde hatt, den eneste gangen han hadde vært i hold med en rensdyrflokk. Det var på Bergensfjellene. Han og et par andre engelskmenn skjøt, dyrene ble skremt og satte over nyisen på et vann. Sir John og hans kamerater forfulgte dem til isen brast. Men skytterne som var med, satte livet på spill med å dra dem i land. Mens sir John fortalte på sitt kaudervelsk, og bakefter med salvelse la ut om den katolske kirkestemning som grep ham når han ved aftentid var i fjellet, satt jeg hensunken i det mektige rundskue foran oss.

Rondanes veldige masser lå i en stor halvrunding mot syd; i den tynne, gjennomsiktige luft så det ut som de knapt var en halv mil borte. Midt i halvringen kneiste ruvende en enslig tind, Trollronden. En sky sto foran solen og la skygge over den mektige gruppe, men toppene og eggene tegnet seg

skarpt mot den klare blå himmel i sydøst. Det var innsiden av ringen som vendte mot oss. Trollronden i midten stengte utsynet til noen av de sydøstlige Ronder. De kamper vi så i øst, var dypt furet og besto av lyse stenurer. De sydlige og vestlige var alle dekket av veldige snebreer fra topp til fot.

Mot vest og nord bredre fjellsletten seg, brunlig, grågrønn, endeløs og trist. Ensformigheten ble bare avbrutt ved skygger av drivende skyer, og tåker som steg opp av øde-dalene og snodde seg etter elveløpet. I himmelsynet lengst ute, fra Snøhetta i nord til vrimmelen av Loms- og Vågåfjell i vest, svevet ølrøyken glidende, og ga fjellene, med kammer, tinder og rygger, fantastiske dimensjoner. Gjennom denne dirrende, gjennomsiktige varmedis gjød solstrålene seg ut over vestfjellenes sne- og isbreer, vinrøde skyer med gyllen brem svevet over dem, og en rødlig gullglans strålte tilbake over hele nordvest-himmelen.

Men det var på tide å komme avsted. Vi hadde ennå en lang og slitsom vandring til Uløyhytten, en skytterhytte ved foten av Vest-Ronden; der skulle vi ligge om natten, og Hans skulle møte oss der med kløvhesten. Sir John spurte på hvilken kant hytta lå, og Tor pekte bortunder den nærmeste Rondekampen, - det var omtrent samme retning som renflokkene hadde tatt. Vi gikk over fjellskråninger og snefonner, over høyder og daler, den ene uren ned og den andre opp. Hunden strammet ofte i kobbelet med nesen værende i vinden, og Tor og Anders vekslet nu og da noen ord seg imellom, som antydte at vi fremdeles var på sporet. Vi fikk nytt mot og kjente ikke mer til trettheten. Vinden hadde stilnet av, og det siste solskjæret la seg over stener og snefonner.

Ved en fonn straks ovenfor oss får jeg så med ett øye på et par horn som rager opp av en fordypning.

"Legg dökk ne!" hvisket Tor i det samme.

I en fart gjorde vi oss opp en plan: jeg skulle skyte den bukken som sto til venstre, sir John den til høyre. Tor fulgte oss med hunden, og skulle slippe den straks, dersom et dyr ble skadeskutt. På hender og knær krøp vi frem mellom stenene, til vi kunne se den i den lille fordypningen der flokken sto. Det var de samme tretten dyrene vi hadde sett på breen. Bukken til venstre sto heldig til, der var to dyr i rad med den, ett foran og ett bak; rett ovenfor sto en kalv. Holdet var drygt, men ikke for langt, og det var vanskelig å komme lenger frem uten å bli sett. Jeg varslet sir John, la til øyet og ville trykke løs, men han fór opp i heftighet og ropte høyt: "Skuder ikke for Guds skulder, det er altfor læng!"

"Det er ikkje for langt!" hvisket Tor utålmodig.

Nu trodde da sir John å burde gripe initiativet; men i en forvirring som ikke ga det beste vidnesbyrd om hans bedrifter på de skotske hjortejakter, ville han først springe noen skritt frem; dermed snublet han i hundebåndet, stupte over ende og rev løs hunden, som i full los satte opp igjennom uren. Jeg slengte forgjeves min kule etter de flyktende dyr. Men under mannefallet hadde Tor snappet riflen og kastet den til kinnet; det smalt, og den ene bukken satte med et veldig sprang midt ut av flokken og rullet over ende på sneen. Den reiste seg opp på forlabbene igjen, men styrtet straks, med et dypt gisp. Anders og jeg satte i et jublende dotskrik -akkompagnert av noen engelske ulyd som ridderen av den bedrøvelige skikkelse ga fra seg for knærne sine og for "de fordumte reindeer han aldri skudd kommer til at skuter".

Vi skyndte oss til snefonnen, hvor hunden sto på vakt og slikket blodet av det stolte dyret, som ennå lå og gispet etter været. Tor endte dødskampen ved å støte kniven i nakken på det, og da vi hadde betraktet det fra alle kanter, ga han seg til å flå; Anders hjalp til, så det gikk fort. Huden, hornene og lårene tok vi med; resten ble gravet ned i uren og skulle hentes neste dag; vi veltet over en borg av store stener for å verne det mot jerven.

Da vi skulle gi oss i vei, begynte sir John igjen å gjette på hvor "de reindeer" kunne være; han spurte Tor hvorhen han trodde de hadde tatt veien, og om det ikke kunne være mulig å møte dem, for han skulle dog ha lyst til å skyte "et deer".

"Ja," sa Tor alvorlig, "det skal e seia deg, det kunn oss fel; når oss gjekk burtover Bråkdalshøe, trur e nok du trefte døm ved Rondhalsen, nogon annan stan kjøm døm ikkje ned etter di leien døm tok på. Men inna oss kjøm dit, er det svarte natté, og det er ikkje spøk å komå fram der på ljose dagjé, og um natté kan du komå te brote av både hender og føter."

En slik tur i mørke natten hadde ikke sir John hug på, dertil hadde han hals og lemmer for kjær. Vi tok altså ned på en annen kant av Bråkdalshø, gjennom en dal med frodig gressvekst og et rikt blomsterflor, og gikk så en stund på fast gressbunn langs Vesle-Ula, en av de åene som kommer fra Rondane. Tusmørket falt på og aftenstjernen steg frem. Snart hørte gressbunnen opp, og det bar ut i urer med løs-sten som av og til ramlet ut i elven under føttene på oss, og stundom gjorde vi selv følge med.

Disse avstikkere ut i det kalde ellevannet fikk sir John til å lette sitt hjerte i adskillige engelske kraftuttrykk, som jeg i førstningen ikke kunne bare meg for å stemme i på norsk.

"Du tykj det er slemt her nå du," sa Anders; "men du skull voré med oss ifjor etter Mikjilsmess. Da skaut 'n Tor ein bukk, og den gjekk oss og somla og leitte etter millom haugom her, tess det to te å snø og drive, så oss ikkje såg håndé for oss. Til sist kom oss ned i dalen ved elvé her, og datt i koll for annakort steg oss tok. Best oss gjekk og vadde i snjoen og myrkre, bar det ut i elvé eller i koll i urden, så oss slo børsa ned i steinan."

Sir John ble meget trett og utålmodig. Hvert øyeblikk spurte han hvor langt vi hadde igjen til "den fordømte skutterhutt", og fikk i begynnelsen stadig samme svaret: det var "en god fjerding". Siden minket det til "et lite stykke"; men det lot aldri til å ville ta ende. Til sist, efter en liten sving opp fra elven, fikk vi røklukt i nesen. Nattkvarteret kunne ikke være langt borte. Men ennå måtte vi over en bakkehelling, langs med en lav bergrygg og over en myr; så kom vi inn på fast gressbunn.

"Her er Uløyhytta," sa Tor.

Jeg skimtet ikke annet enn noen stenhauger og en fortsettelse av bergveggen. Men nede i veggen ble det åpnet en liten dør eller glugge, og en sterk lysning sto ut; så gled der skygger foran lyset, og et par mennesker kom frem.

"Det er nok fleire skyttare her," sa Anders. "Gu' kveld, Per, nå fær du fræmon! Det er 'n Per Fuggelskjellé, ein tå døm som ha bygt hytta te væra ti um vinteren, når han ligg her etter rupun," la han til for oss. "Og der er 'n Hans au - gu' kveld! Kom du tidsnok med kløvgampé?"

"E kom i lysé e, kar, og e ha pynta hytta og havt ny moså ti sengje; men 'n Per Fuggelskjellé kom for ei stund sia. E menu døkk ha skoté ein bukk? e tykj 'n Tor bær på eit par hønn."

"Gud fordamme de folk og deres hutter!" kom det fra sir John; "her er kanskje plass til tu nu vi er seks. Jeg husker Bilton taler om et sådant fordamt hull i sin bok om Norge."

Jeg ydmyket meg og krøp inn. Døren var nok lav, men det var da bedre inne enn ute på fjellet i mørke og nattekulde. Det var varme på gruen. Det så riktig lunt og dukkestueaktig ut derinne.

Jeg satte meg på brisken. Den sto foruroligende nær peisen og tok opp hele lengden av veggen midt imot døren. Det var fylt rensdyrmose og lav på den, og Hans hadde forsynt den med et laken, en uhørt luksus i Uløyhytten, og med kappene våre. Av stokkverk var det ikke meget i hytten; bare

dørveggen er tømret; resten er for en stor del naturens eget verk. Hytten ligger nemlig i en kløft: høyre vegg, hvor peisen står, er bare nakne fjellveggen; de andre to er laget av store heller som når fra gulv til tak; også det lave taket er av heller.

Efter den slitsomme gang gjennom urene under Vestrondens mørke skygge i kveldkjøligheten smakte det å finne ly i dette lune, renslige og hyggelige tilfluktsstedet. Til sist bøydde da også sir John sin nakke under dørbjelken. Men da han var innenfor og reiste seg i sin fulle høyde - han var tre velmålte alen -, satte han pannen mot en av stokkene i sperretaket som efterlot sotete spor i ansiktet hans. Han ble hissig, men burde ha tenkt på at hytten bare er bygget til å sitte eller ligge i.

For Per Fuggelskjellé, byggmesteren selv, er det visst høyt nok under taket; han er hverken svær eller lang. Nu sitter han inneklemt i kroken mellom dørveggen og Anders og Tor, som har satt seg på langbenken, det eneste sete i hytten. Det er knapp plass; hele benken fra brisk til dørvegg er bare eslet til to personer, eller i høyden til to og en halv. Han er en ekte fjellskytter denne Per. I hans spillende grågrønne øyne er et eget blink, så en nesten skulle tro de kunne lyse i mørke. Slik han sitter der, med en vid mørkerød dølelue fremover den høye, buede pannen og den sterke, rette nesen, og med underdelen av ansiktet halvveis gjemt i en håret dyreskinnsstrøye, tar han seg ypperlig ut. Med den ene foten støtter Per seg til kanten av skorstenen, så lyset fra bålet faller på fjellskoen hans, på den brede fremspringende såle av ett lag never og to lag lær, med søm i søm over hele underflaten, og alle sømhoder minst en fjerdedels tomme i firkant. På benene har han en grå vadmelsbrok som er trukket med lær der det sliter mest.

Sir John hadde slått seg til ro ved siden av meg på brisken, halvt sittende og halvt liggende. Han var i ferd med å tyde alle de kråketær, bumerker og navn som hestehentere og skyttere hadde ripet inn i hellen over brisken. Til sist fant han også "Bilton Esq.", og ved siden av denne berømmthets navn behaget han med lapidarskrift å antegne sitt eget.

Hans satt på dørstokken med det ene benet inne og det andre utenfor. Anders hadde laget et stekespidde av en vier, og de to hjalp hverandre med å snu et saftig stykke av renbukken over varmen.

Under tillagingen og mens vi spiste ble det ikke sagt stort; vi var for trette og trengte å få noe i livet først. Men da den oppkvikkende kaffen var drukket og tobakksrøken la seg over det vesle rommet, kom samtalen på glid. Vi snakket en stund om dyrelivet og jakten på fjellet; men smått om senn kom vi da over på hulder og trollskap. Jeg gjorde mitt beste for å få dem til å fortelle, og efter mange oppfordringer tok Anders til med en historie:

"Det va ein mann på Dovreskogjé som heitte Ola Storbekkjé. Det va eit merabeist te kar, så stor og sterk og vyrd-laus. Um vinteren gjorde 'n ikkje anna hell reise martnaom imillom og slåst og trette. Han reiste frå martnaé i Krestjan åt Branes og Kongsberg, og så åt Grundset; kor 'n va, så slost og drogst 'n, og kor 'n slost, så vann 'n. Um sommarn fór 'n på fehandel i Valdres og nedi Fjordom, og da drakk og slost 'n både med fjording og halling og valdres på fjell-legoøm um somarn; og vann gjorde 'n der au; men takom-te rispa døm 'n litt med knivé, di karan.

Men så va det ein gong i slåttonnen, han hadde komé åt Bekkjé og hadde lagt seg til å kvile til nons i ein svalsuggjé, og da vart 'n inntikjin. Det gjekk såles te at det kom ein mann med eit par forgylte bukkehønn og stanga te 'n Ola, men han Ola drev te karen, så han stupte kant i kant. Karen reiste seg att og tok til å stange på nytt lag, og til sist tok 'n Storbekkjé som ein vått og slo 'n under seg og så bar det lukt ned i jordé med døm baae tvo. Der døm kom inn, va det så gildt med sylv og stas at 'n Ola tykte ikkje det kunn væra likare sjå konga. Døm baud 'n både brennevin og vin, og 'n Ola Bekkjé drakk med døm som ein kar, men mat ville 'n ikkje ha; han tykte det va ofysé. Best det va, kom 'n inn att, han med di forgylte bukkehønno, og ga 'n Ola ein dask, før han visste tå di; men han Ola dreiv te 'n som før, og så slost døm og drogst igjenom alle rom og rundt alle veggje. Han

Ola meinte det hadde våra heile natté, men da hadde slagsmålet halde på over fjorten dågå, og døm hadde ringt etter 'om tri to'sdagskvelde med kjørkje klukkum. Den trea to'sdagskvelden fór døm stygt med 'om, for da heldt døm på skull stange 'n utu Hemfjellé. Da kjørkje klukkun slutta ringje, satt 'n ti ei hulderkluft og va utu med hugué; hadde det ikkje komé ein mann forbi med di sāmā, og fått døm til åta til å ringje att, så hadde berge late seg att etter 'om, og han hadde kanskje voré der ennå.

Men da 'n Ola kom ut, va 'n så ferderva-sli'in at det va ikkje måte på di. I hugué hadde 'n den ene kulen større hell den andre, og heile kroppen va både blå og gul, og reint fortulla va 'n, så rett som det va, fór 'n upp, reiste avsted og ville inn i fjellé og keikast med døm um di forgylte bukkehønné, for døm ville 'n brote tå skalla på jutulé."

"Far min kjende væl den Storbekkin," sa Hans, "og han fortælde mange histori um 'n; æilder hadde 'n sett friskare kar te slåst, sa 'n, men farbror hass, frå Heiddalé, va sakt enda sprækare, etter som e ha høyr. Kan ikkje du, Anders, fortælja um di kvinnfolkjé som kom åt 'om ei natt, me' han va i fjellé etter rupun?"

"Han Ola Hellé, mena du?" spurde Anders. "Jau, lel, det ska e fortælja døkk. Han Ola va riktogt ein glup rupskyttar. Så va det ein vinter han låg inni Heiddalsfjellom på rupveiding. Um natté låg 'n ti ei seter, men enda han va ein gamal mann, tykte 'n nok mang ein gong det va ohoglé liggje eislé der lange vinternatté. Ein gong hadde 'n lagt på varmin, ete kveldvorden og lagt seg te sovå. Men utpå natté vakna 'n att; varmen hadde slokna på åra, og han kjende skilleg det låg eit kvinnfolk på kor si'e at 'om i benkjé.

"Hei san!" tenkte 'n ved seg sjøl, "nå ligg e ikkje einslé; men kå er dette for fanto?"

Han tok etter den eine med hånden. Ho va løden, og da han tok kvast att händé si, knitla og skratta det så inderle godt på hjellen. Så tok 'n etter den andre, men ho va au løden. Men nå grep 'n etter riflun, som han hadde hengjan' over sengen, for han skjønnte væl det va haugafolk; men det ville ikkje gje gneist hell eld, og alt det han klikka, så losna ikkje skote. Så ga 'n seg te lesa Fadervår, og da han kom åt "Men fri oss fra det onde", vart det slik styr og ståk i selé at han trudde take skull strokjé tå stugun, og det velta seg ut frå 'om på bae si'o; ho som låg innast, tykte 'n nå rulla midt igjennom veggen."

Nu kom ikke Anders på mer som han mente det var verd å tale om. Jeg ba derfor Per Fuggelskjellé om å fortelle noe. Før på kvelden hadde han på en livlig og eiendommelig måte fortalt et par jakthistorier; han talte meget fort, av og til stottet og stammet han litt, så fløt talen igjen raskere. Minespillet var levende, og tonefallet fulgte nøye fortellingens innhold.

"Ja, e kunn nok fortælja deg nogre stubbe," svarte han og la hodet litt på skakke og myste med øynene;" e kunn fortælja histori som gamle folk trur på, og som døm sier ha gått for seg i gamle ti'er; men du trur fel det er berre lygn, og derfor vil e fortælja deg ei røgle som ikkje oss trur på heller.

Det var ein skyttar i Kvam i gamle dågå," begynte han, "og han heitte Per Gynt. Han låg støtt inni fjellé, og der skaut 'n både bjønn og elg -for i di ti'om va det meire skog på fjellé, der heldt det til, slikt ofryskjé. Så va det eingong seint på hausten, lenge etter buferdstid, at 'n Per skull åt fjellé. Alt folke va heimatt-reist tå fjellé, så nære som tri budeio. Da han kom upp imot Høvringen, - for der skull han væra i ei seter um natté, - va det så myrkt at han kunn ikkje sjå ei hând for seg, og hunden tok til å stor-søkje så det va reint spøkjé. Rett som det va, kom han innpå nogo, og da han tok burtpå det, va det både kaldt og sleipt og stort. Han trudde ikkje han va komen av vegen heller, så han kunne ikkje veta kå det va; men ohoglé va det.

"Kæm æ detta?" sa 'n Per, for han kjende det røyrdet på seg.

"Å, dæ æ Bøygen," svårå det att.

Men det va 'n Per Gynt like klok, måta; men han gjekk utmed det eit stykkje, "for en sta'n lyt e fel komå fram," tenkte 'n. Best det va, kom 'n innpå nogo att, og da han tok burt på det, va det både stort og kaldt og sleipt.

"Kæm æ dæ?" sa 'n Per Gynt.

"Å, dæ æ Bøygen," svårå det att.

"Ja, anten du æ rett hell bøgje, så lyt du sleppe meg fram," sa 'n Per, for han skjønnte at han gjekk i rund ring, og at Bøygen hadde ringa seg um selé. Dermed så le'a Bøyg litt på seg, så vidt at 'n Per kom fram åt selé. Da 'n kom inn, va det ikkje ljósare der hell ute, og han fór og fomla ikring veggjene og skull setja frå seg børsa og leggje ned skreppa; men best han gjekk og trevla seg fram, kjende 'n detta kalde og store og sleipe att.

"Kæm æ dæ?" ropte 'n Per Gynt.

"Å, dæ æ den store Bøygen," svårå det.

Og kor han tok, og kor han bau te å gå, så kjende 'n ringen tå Bøygje. "Her æ dæ nok ikkje godt å væra," tenkte Per Gynt, "sia denne Bøygen æ både ute og inne; men e ska fel skjepa på denne tverrbleggen!" Så tok 'n børsa og gjekk ut att, og trevla seg fram til han fann skallin på 'om.

"Kå æ du for ein?" sa 'n Per.

"Å, e æ den store Bøygen i Ætendalé," sa stortrølle. Så gjorde 'n Per Gynt bråfang og skaut tri skot i hugue på det.

"Skjot eitt te!" sa Bøygen.

Men han Per visste bæ're, for hadde 'n skote eitt te, hadde det gått attende på 'n sjøl. Dermed tok døm i, både han Per og hundan, og dro stortrølle ut, så døm kunne komå væl inn i selé. Mea skratta og log det rundt i alle haugan:

"Per Gynt drog mykjy, men hondæin drog meir," sa det.

Om morgon skull 'n ut og veida dyr. Da han kom inn i fjelle, fekk 'n sjå ei førkje som lokka fenæin over Tverrhø. Men da 'n kom dit upp, var gjenta burte, og fenæin au; han såg ikkje anne helle ein stor hop med bjønn.

"Nå ha e aldri sett bjønn hopa seg førr," tenkte 'n Per ved seg sjøl; men da 'n kom nærmare, va døm burte alle sammen, umframt ein.

Så hua det i ein haug borti der:

"Akte galtin din
Per Gynt æ ute
mæ svansen sin!"

"Å, dæ bli oheppe for 'n Per, men ikkje for galtin min, for han ha ikkje tvætta idag," sa det i haugen.

Han Per vaska nevan sine i det vatne han hadde, og skaut bjørnen. Da log og skratta det i haugen.

"Du kunn akta galtin din!" ropte det.

"E kom ikkje i hog han ha vasskoppen imillom føtom," svåra den andre.

Per flådde bjørnen og grov skrotten ned i uré, men skallin og skinne tok 'n med seg.

På heimvegen trefte 'n ein fjellrakke.

"Sjå lammet mitt, kå feitt dæ går," sa det burti ein haug.

"Sjå svansen hass Per, kå høgt 'n står," sa det i ein annen haug, da 'n Per la rifle åt augaé og skaut 'n.

Den flådde 'n og tok med seg, og da han kom åt setern, sette 'n hugué utafor med gapande kjeft. Så gjorde 'n upp varme og sette på ei supgryte. Men det rauk så reint orimelé at han va mest ikkje god te halde augun uppe, og derfor laut 'n læta upp ein gluggje som va der. Best det va, kom det eit trøll og stakk inn gjennom gluggin ein nåså så lang at 'n rokk burti skorstein'.

"Her ska du sjå snythøinn!" sa det.

"Her ska du kjæinne supkøinn!" sa 'n Per Gynt, og auste heile supgryta over nåsan på det.

Trølle avsted og bar seg ille; men rundt i alle haugom skratta og log det og ropte:

"Gyri Suptryne, Gyri Suptryne!"

Nå va det stilt ei stund; men det vara ikkje lengje før det vart ståk og styr att utafor. Han Per såg ut, og der såg 'n ei vogn med bjørne for; døm væla upp stortrølle og reiste inn i fjelle med 'om.

Best det va, kom det ei vassbytte ned gjennom pipa og sløkte varmin, så 'n Per vart sitjan' der i myrkre. Da tok det til å knitle og skratte i alle krokom, og så sa det:

"Nå ska dæ ikkje gå bæ're 'om Per hell me Vala-budeiom."

Så la 'n Per på varmin att, tok hunden, læste att selé og la nordetter åt Valsætrom, der di tri budeiun låg. Da han kom eit stykkje nordpå, brann det slik der, som Valsætrin skull stå i ljøs logå. Med det såmå trefte 'n ein hop med ulve, og nogre tå døm skaut 'n og nogre slo 'n ihæl. Da han kom åt Valsætrom, va det kolmyrkt der og ingen bråná; men det va fire fræmonde kare inne som heldt på med budeiom, og det va fire haugtrøll, og døm heitte Gust i Væré, Trond Valfjellé, Tjóstol Åbakka og Rolv Eldførpungjé. Han Gust i Væré sto uttafor døré og skull halde vakt, me di andre va sjå budeiom og fridde. Han Per skaut etter 'om, men råka ikkje, og så reiste 'n Gust i Væré. Da 'n Per kom inn, ståka døm stygt med budeiom, og tvo tå gjentom va reint vetskræmde og ba gud hjølpe seg; men den tredje, som heitte Gæiln-Kari, va ikkje redd; døm kunne gjerne komå, sa ho; ho kunne nok ha hog te sjå om det va tô i slike kare. Men da trøllé skjønnte at 'n Per va innkomin, begynte døm å bæra seg ille, og sa åt Eldførpungjé at 'n laut leggje på varmin. Med det såmå sette hundan på 'n Tjóstol og reiv 'n i koll i årin, så oska og eldmørja gauv ikring 'n.

"Såg du slangæin mine, du Per?" sa 'n Trond Valfjellé - det var ulvæin sine han kalla så.

"Nå ska du såmå veigen som slangæin dine," sa 'n Per og skaut 'n. Sia slo 'n Åbakkjin ihæl med børsekolven, men Eldførpungjen hadde reist upp igjenom pipa. Da 'n Per hadde gjort det, fylgde 'n budeiom til bygdar, for døm torde ikkje væra der lenger.

Men da det lei mot jul-leite, va 'n Per Gynt ute att. Han hadde høyrte um ein gard på Dovre, der det kom så fullt tå trøll kor julkveld at folket laut rømme av åt andre garde. Dit ville 'n for han va hoga etter trølldom. Han kledde seg ut riktogt stygg, og så tok 'n med seg ein tam kvitbjønn, og syl og bek og bustleiv. Da 'n kom dit, gjekk 'n inn i stugu og ba um hus.

"Gud hjölpe oss," sa mannen; "oss kann ikkje låne deg hus, oss lyte reise tå gardé sjölve, for kor einaste julkveld kjøm det så fullt med trøll her."

Men Per Gynt han meinte på det, han skull nok reinske huse for trøll, og så fekk 'n lov til å bli da, og fekk eit purkeskinn attpå.

Så la bjønne seg bak omne, og han Per tok fram bek, syl og bustleiv og sette seg te gjera ein stor sko tå heile purkeskinne. Han sette i eit sterkt reip til snøreband, så 'n kunne snurpe att skoen rundt ikring; eit par handspake hadde 'n også ferdoge.

Rett som det va, så kom døm, med fele og spelemann, og summe dansa og summe åt tå julkosté som sto på bordé; summe steikte flesk, og summe steikte frosk og padder og mykjy anna ofysé, - den julkosten hadde døm med seg sjölve. Da fekk nogre sjå skoen han Per hadde gjort. Den, tykte døm, va åt ein stor fot; så skull døm freiste 'n, og da alle hadde sett uppi eine foten, så rykte 'n Per te, og sette den eine handspakin i og bende te, så døm sat fast i skoen alle sammen. Men så stakk bjønne nasan fram og lufta på steikjé.

"Vil du hå kurv, kvitpus?" sa eit tå trølldom, og kasta ein glosteikt frosk like i gape på 'om.

"Klor og slå, bamse!" sa 'n Per Gynt. Så vart bjønne så arg og vill at 'n fór upp og slo og klora døm alle sammen, og 'n Per Gynt slo burti hopen med den andre handspakin, som um han ville slå inn skallin på døm, - den spakin hadde 'n firkløvd, så døm ikkje skull få rekna tå seg slagje.

Da laut trøllé rømme, og 'n Per vart væran der og livde væl tå julkosté heile helgjé.

Sia høyrde døm ikkje meir til trølldom på mange år. Men mannen hadde ei ulvsblakk merr, og den rådde 'n Per 'om til å setja på føl under, som kunne fara og kjæte seg ikring millom haugom der.

Så va det ved jul-leite mange år etter - mannen va i skogen og hogg ved åt helgen; da kom det ut eit trøll og ropte åt 'om:

"Ha du dæin store kvitpausen din æinnå, du?"

"Ja, han ligg heime bak omn'," sa mannen, "og nå ha 'n fått sjau onge, mykjy større og argare hæill 'n æ sjöl."

"Så kjøm oss æilder meir åt deg!" ropte trølle.

"Den Per Gynt va ein for seg sjöl," sa Anders; "han va riktogt ein æventyrkremar og røgle-smed du skull havt moro di tå; han fortælde støtt at han hadde voré med ti alle de historiom folk sa hadde hendt i gamle dågå."

"Det kan nok væra sant, det du sier der," mente Per Fuggelskjellé; "bestemor mi, ho hadde kjent 'n, og ho hermde etter 'om meir hell ein gong. Men du, Tor, du kan fel fortælja um den storskyttaren på Vågå som heitte Jens Klomsrud. Han ha e høyrte det ska væra mykjy fortælt um. Han va nogo skyld til døkk, veit e?"

"Ja," sa Tor, "men skyldskapen va ikkje stor; han va gift med morsyster åt lang-godfar våre. Han budde på Klomsrud i sjölve Vågå, og livde for godt og væl hundre år sia; han bestefar kom væl i

hog 'n ennå, og sa det va ein bra og truverdog kar. Den Klomsrudgarden ligg uppi åslendé, og det er ikkje langt frå der og åt Vei'ingstulom og Sterringstulom. Der uppi fjellé låg 'n på skytteri mest heile vinteren og sette ut rupsnuru og renska reinsdyr-grave. Ein dag hadde 'n flogjé over heile fjelle og ikkje fått ei rype. I skymmingen ga 'n seg til å vekja snuru og reinsgrave, og det vart avdågsleite før han kom ned åt Sterringjé, der han skull liggje um natté, og da brann det så der, at det lyste utigjenom alle mosåfar. Og glad vart 'n Jens, for di det va komé folk og det va varme uppe. Men da han kom innåt sætern, vart det kolande myrkt med ein gong, og da han kom fram, va det lås for døre. Han Jens ensa ikkje di større, for han va fel van ved nogo tå kort; han slo eld og kveld-stelte seg. Men ved natt-mål, da han hadde eté og lagt seg te sovå, kom det inn fjorten grønkledde jomfrugo, døm va så reint ska'vakre at han æilder hadde sett så vakre kvinnfolk, og alle hadde døm gult, ut-sli'i hår. Den eine hadde eit langspel; det tok ho te låte på, og di andre tok te danse ikring årin; der låg det ei tyrirot, så 'n Jens såg væl alt døm gjorde. Men alt me' døm dansa, greip døm etter 'om og lugga 'n ti di lange håré han hadde på leggjom.

"Lika du plukk, Jens Hårlegg?" sa døm.

Han Jens svårå ingen ting; han berre drog åt seg føt'n så godt han kunna; men det hjølppte ikkje stort, for jomfrugun va så gælne og kåte at døm sleit og reiv ti 'n og kalla 'n Jens Hårlegg. Jens Dunder-i-berg, Jens Skrell-i-fjell. Men da vart 'n Jens harm; han tok rifla, kytte hardt, og sa at reiste døm ikkje trast, skull 'n gjera ved døm det døm minst ville. Da la jomfrugun på sprange, og det som va att tå natten, sov 'n i fred. I lysingen la 'n Jens til fjells; men da han kom forbi Løvå-berge, ovafor Sterringen, ropte det åt 'om:

"Jens Hårlegg, du fæ ingor rupe idag! Det blir berre tommskræill og skræill-i-fjæill."

Han Jens tenkte både eitt og anna. Men han gjekk lel; og da han kom inni fjelle, va det overlåg mykjy rupo der. Han skaut og skaut, til han hadde korkje kulo hell krut; men han fekk ikkje fjøré, og da han gjekk heimatt, sette det seg rupo i skokketal like framafor føt'n på 'om. Slik vanveide hadde 'n Jens æilder havt, og så tenkte 'n som så, at det va utpågjort tå bergfolkom.

Den treia dagen tok 'n vegen åt rupsnuruom og reinsgravom og ville vekja døm, men det fanst korkje rupe hell rein ti døm. Mesta tå snuruom va upprykte og sund-rivne; men han såg ikkje merkje korkje etter folk hell dyr.

Det var overlåg med fuggel og rein i fjellé, og han tok te skjote, men det va um inkje. Han kom tidleg heim åt Sterringjé og tenkte på å struke åt Klomsrud såmå kvelden. Men han hadde mykjy stavved og trog-emne som han ville hogge upp og drågå med seg heim på ski-kjålka. Og som han va ferdog med di, va det så seint at han laut væra over der, den natté au.

Ei stund etter han hadde lagt seg te sovå, vakna 'n att og va mest kvævd tå røyk, for det va lagt ei stor helle over lJORHøle. Han Jens tok med seg børsa uti døré og løyste hanan, men krute ville ikkje fengje, enda det gnesta tå flinté og stålé. Men best det va, ropte det frå Løvå-bergé:

"Vil du bruke skræill-pipa mot jomfrugom nå, Jens Tom-smæll?"

"Kå ha e gjort, sia e ikkje kæinn få væra i fre?" spurte 'n Jens Klomsrud.

"Du ha løyst dundran din over stugutake åt 'n Kjersti Langspel og 'n Sigrid Sidserk og de tolv systrom deres, og de husville ha du skræmt med skræill-pipun dine," svårå det uppi Løvåbergé.

"Kå ska e gjeva i bot?" spurde 'n Jens. Men det fekk 'n ikkje nogo svar på.

Så gjekk 'n uppå take og velta ned hella med ein handspikar, så røyken gjekk upp, og sia sov 'n roleg og vart ikkje var meir den natté.

Da han hadde voré heime på Klomsrud ei litol ri', tok 'n upp åt Sterringjé på skytteri att, og den fysste morgon rákå 'n frami ein stor reinsbukk i Klumpholé; han skaut tie skot på 'n, men trefte 'n ikkje. Da hørde 'n det ropte i Løvå-bergé:

"Imorgo kan du skjote, Jens Tom-skræill. Nå ha du gjeve bot."

Han Jens gjekk frå bukkjé og tenkte ikkje meir på skytteri den dagen, men gjekk heimatt åt setern. Um morgon skaut 'n så mykjy at han mest ikkje orka å bæra all fuggeln, og da han va på heimvegen ved nons-bel trefte 'n reinsbukken i Klumpholé att. Da stupte 'n for fysste skote; men det va ingen som kunn minnast at det hadde voré skoté så stor reinsbukk på Vågå; hønné va så store at det fanst ikkje pare ved døm, og døm sit over stabbursdørn på Klomsrud som ei store krone den dag i dag."

Nu kunne det være på tide å få seg en blund. Sir John og jeg delte brisken, Tor og Anders krøp under den, Hans lå på gulvet, og Per Fuggelskjellé la seg på benken. Jeg sov trygt og rolig en stund; men utpå natten kom det fire troll fra Høvringen med en stor reinsbukk på de lange nesene sine, og den satte de på hodet ned gjennom pipen i Uløyhytten. Det ble så kvelende hett at det ikke var til å holde ut; Storbekkin og Per Gynt var i ferd med trollene inne i hytten, men Jens Klomsrud og sir John sto på taket og ga bukken skudd på skudd nedigjennom pipen; til sist trakk de den opp efter bakbenene, - men den sprang like godt og ble borte over Ronderyggen.

Jeg kjente en kjølig gufs, åndet friere, og våknet. Per Fuggelskjellé, som hadde måttet slå krok på seg for å få plass på benken, småputret med Hans om at det var godt å få strekke litt på benene; for å få rom til det, hadde han åpnet døren og stukket føttene ut.

"Pine du, skull det ikkje voré løileg å kokt kaffe på gruté, gut," hvisket han til Hans.

Anders slo seg til dem, og i halvsøvne hørte jeg at de en god stund puslet med kaffekjelen, og småpratet om fehandel og slaktenaut, om Nordfjordhester og rensbukker, til jeg langt om lenge sovnet. Først i grålysningen våknet jeg. Hele natten hadde det regnet og tordnet; da vi kom ut, dekket tåken foten av Trollrondne, men det var klart i høyden, og toppen seilte over tåkehavet i fullt tindrende sollys. Et bad i åen, og en dyktig frokost på ørret og renbiff; - så dro vi i morgenfriskheten inn mellom Rondane, mens Hans og Per Fuggelskjellé tok veien nordover for efter Tors anvisning å hente renbukken vi hadde skutt.

De tre kongsdøtre i berget det blå

Det var engang en konge og en dronning som ingen barn hadde, og det tok de seg så nær av at de nesten ikke hadde en glad stund.

En dag sto kongen ute i svalen og så utover de store jordene sine og alt han eide. Det var nok, og vel så det; men han syntes ikke han kunne ha glede av det, når han ikke visste hvor det skulle bli av alt etter hans tid. Som han sto der og grunnet, kom det en gammel fattigkjerring, som gikk og ba om litt i Guds navn. Hun hilste og neide seg, og spurde hva som feilte kongen, siden han så så uglad ut.

"Det kan ikke du gjøre noe ved, kona mi!" sa kongen; "det nytter ikke åfortelle deg det."

"Det torde vel enda hende," sa tiggerkjerringa; "det skal ofte lite til, når lykken vil. Kongen tenker på det at han ingen arving har til land og rike; men det trenger han ikke sørge for," sa hun; - han skulle ha tre døtre med dronningen sin, men han måtte akte dem vel, så de ikke kom under bar himmel før de ble femten år gamle; ellers kom det en snefloke og tok dem.

Da tiden kom, ble dronningen liggende og fikk et vakkert pikebarn; året etter gikk det like ens, og tredje året også. Kongen og dronningen var så glade at det ikke var måte på det; men så glad kongen var, husket han enda på å sette vakt for stuedøren.

Da kongsdøtrene vokste til, ble de både vakre og vene, og godt og vel hadde de det i alle måter. Det eneste var at de ikke fikk komme ut og leke seg, de som andre barn; men alt de tagg og ba foreldrene, og alt de gnålte på vakten, så nyttet det like lite; ut måtte de ikke før de var femten år gamle alle sammen.

Så var det en dag, ikke lenge før den yngste kongsdatteren skulle fylle sitt femtende år. Kongen og dronningen var ute og kjørte i godværet, og prinsessene sto i vinduet og så ut. Solen skinte, og alt sto så grønt og vakkert at de syntes de måtte ut - det fikk gå som det kunne. Så tagg og overhengte de vakten alle tre, og ba at han skulle slippe dem ned i hagen; han kunne selv se så varmt og vakkert det var, - det kunne da aldri komme vintervær en slik dag. Ja, han syntes ikke det så likt ut til det, vaktmannen heller, og når de endelig skulle og måtte ut, så fikk de vel gå, sa han; men det skulle bare være en ørliten stund, og han ville selv være med og passe på dem. Da de kom ned i hagen, sprang de både høyt og lavt og plukket fanget fullt av blomster og grønt, det vakreste de så. Til sist rådde de ikke med mere; men som de skulle til å gå inn igjen, fikk de øye på en stor rose borte i den andre enden av hagen. Den var mange ganger vakrere enn alt det andre de hadde funnet, så den måtte de endelig ha. Men med det samme de bukket seg og skulle ta rosen, kom det en diger, tett snefloke, og borte var de.

Det ble stor sorg over hele landet, og kongen lot lyse opp på alle kirkebakker, at den som kunne frelse prinsessene, skulle få halve riket og gullkronen hans og hvilken av dem han ville til kone. Det var nok av dem som ville vinne et halvt kongerike og en prinsesse attpå, kan en vite, så det reiste ut både fornemme og ringe til alle landsens kanter. Men det var ingen som kunne finne kongsdøtrene, eller så mye som få spurlag på dem.

Da nå alle de store og høyeste i landet hadde vært ute, var det en kaptein og en løytnant som ville i veien og forsøke seg. Å, ja, kongen rustet dem ut både med sølv og gull, og ønsket dem lykke på reisen attpå.

Så var det en soldat som bodde sammen med mor si i en liten stue bortenfor kongsgården. Han drømte en natt at han skulle ut og lete etter prinsessene han med. Om morgenen sanset han ennå det

han hadde drømt, og talte om det for moren. "Det kan gjerne være noe fanteskap som er kommet for deg," sa kjerringa; "du må drømme det samme tre netter på rad, ellers er det ikke sætende."

Men det gikk like ens de neste nettene, begge ganger kom den samme drømmen igjen: han syntes han skulle ut.

Så vasket han seg og dro på seg munderingen sin, og gikk opp i kjøkkenet på kongsgården; det var enda dagen etter at de to hadde dratt avsted.

"Gå du hjem igjen," sa kongen; "prinsessene henger nå vel for høyt for deg," sa han. "Og så har jeg gitt ut så mange reisepenger, så det er ikke flere igjen i dag. Du får heller komme igjen en annen dag."

"Skal jeg gå, vil jeg gå i dag," sa soldaten; "reisepenger er jeg ikke nødig om, jeg vil ikke ha annet enn en dram på flaska og mat i taska," sa han; men en dyktig matsekk måtte han ha, så mye kjøtt og flesk som han kunne bære.

Ja, det skulle han få, når det ikke var annet han ville.

Så la han av gårde, og han hadde ikke gått mange milene, før han tok igjen kapteinen og løytnanten.

"Hvor skal du hen?" sa kapteinen da han så munderingen.

"Jeg skal ut og friste om jeg kunne finne kongsdøtrene," svarte soldaten.

"Vi skal så, vi med," sa kapteinen; "og siden du har samme ærendet, kan du få lov å slå følge med oss; for finner ikke vi dem, så finner visst ikke du dem, gutten min!" sa han.

Da de hadde gått sammen en stund, tok soldaten av fra storveien, inn på en gangsti i skogen.

"Nei, hvor vil du hen?" sa kapteinen; "det er best å følge allfarveien," sa han.

"Det lar seg tro det," sa soldaten; "men her faller min vei."

Han holdt stien han, og da de andre så det, snudde de og kom etter, de også. Det bar langt og lenger enn langt bortigjennom, over svære moer og oppetter trange avdaler. Til sist lysnet det, og da de kom ut av skogen, var det en lang, lang klopp som de måtte over, og på den kloppen sto en bjørn til vakt; den reiste seg på to og kom imot dem som den ville ete dem.

"Hva gjør vi nå?" sa kapteinen.

"De sier bjørnen skal være vill etter kjøtt," sa soldaten, og kastet til den en framfjerding.

Så slapp de fremom. Men ved den andre enden av kloppen sto en løve, og den brølte og kom imot dem med gapende kjeft som den ville sluke dem.

"Nå er det best vi snur nesen hjemmetter; her kommer vi aldri levende forbi," sa kapteinen.

"Å, den er vel ikke så farlig, den heller," sa soldaten; "jeg har hørt løven skal være fus etter flesk, og i skreppen har jeg en halv gris," sa han. Så kastet han en skinke til løven; den til å gnage og ete, og så slapp de fremom der også.

I kveldingen kom de fram til en stor, grom gård. Det ene rommet var gildere enn det andre, og det lyste og lavde, hvor de så. Men det monnet nå ikke i skrotten, vet jeg. Kapteinen og løytnanten gikk

og skranglet med pengene sine og ville gjerne kjøpt seg mat; men ikke så de folk, og ikke fant de matsmulen heller. Så bød soldaten dem kjøtt og flesk av matsekken sin. Da var de ikke storaktige og lot seg ikke nø lenge, de tok for seg av det han hadde, som de aldri skulle smakt mat.

Dagen etter sa kapteinen at de fikk på jakt og skaffe seg noe å leve av. Like ved gården var det en stor skog, og der var det fullt av både hare og fugl. Løytnanten skulle bli hjemme og passe huset og koke resten av nistematen. Imens skjøt de andre to så mye at det var ikke mer enn så de orket å bære det hjem. Men da de kom til porten, var det så skrøpelig med løytnanten at han nesten ikke var god til å lukke opp for dem.

"Hva er det på ferde med deg?" spurte kapteinen.

Jo, så fortalte han at straks de hadde gått, kom det en ørliten kall med sidt skjegg, som gikk på krykker, og ba så vakkert om en skilling; men vel han hadde fått den, falt den i gulvet for ham, og alt han karete etter den, var han ikke kar til å få tak i den, så støl og skjev var han. "Jeg syntes synd på den gamle kroken," sa løytnanten, "og så bukket jeg meg og ville ta opp skillingen; men da var han hverken støl eller stiv lenger, han ga seg til å bruke krykkene sine på meg, til jeg mest ikke kunne lee et lem."

"Du måtte skamme deg, du som er kongens kar, at du har latt en gammel krøpling rundjule deg, og at du taler om det på kjøpet," sa kapteinen. "Pøh! I morgen skal jeg bli hjemme, så skal det spørres annet."

Ja, neste dagen gikk løytnanten og soldaten på jakt, og kapteinen ble hjemme og skulle koke maten og stelle huset. Men gikk det ikke verre med ham, så gikk det da ikke bedre. Da det led på, kom gamlingen og ba om en skilling. Den slapp han med det samme han fikk den; borte var den, og borte ble den. Så ba han kapteinen hjelpe seg med å finne den fram igjen, og han sanset ikke bedre enn at han lutet seg ned for å lete etter den. Men han hadde ikke bukket seg, før gamlingen ga seg til å denge ham med krykkene, og hver gang kapteinen ville til å reise på seg og ta igjen, fikk han et drag så det gnistret for øynene. Da de andre kom hjem om kvelden, lå han enda på samme flekken og kunne hverken glo eller gape.

Tredje dagen skulle soldaten bli hjemme, mens de andre to gikk på skytteri. Kapteinen sa han fikk akte seg vel, "for deg slår vel gamlingen kvekk i hjel, gutten min," sa han. "Å, livet måtte sitte løst, når en skulle la en slik en gammel krok ta det," mente soldaten.

De var ikke mer enn vel ute av porten, før kallen var der og ba om en skilling igjen.

"Penger har jeg aldri eid," sa soldaten, "men mat skal du få, først den blir ferdig," sa han; "men skal vi få på varmen, så må du hugge ved."

"Det kan jeg ikke," sa kallen.

"Kan du ikke, så kan du vel lære," sa soldaten; "det skal snart være gjort, følg bare med ned i skålen."

Der drog han fram en svær stokk, hugg en sprunge i den og drev inn en blei, så det ble en stor, dyp sprekk.

"Nå må du legge deg ned og sikte vel langs etter sprekken, så skal du snart lære hvordan det er å hugge ved," sa soldaten; "imens skal jeg hugge og slå."

Ja, gamlingen var ikke fulere enn at han gjorde som han ba ham, han la seg ned og siktet bortetter stokken. Da soldaten så at skjegget var kommet vel ned i sprekken, slo han ut bleien og mørbanket kallen med øksehammeren; så svingte han øksen over hodet og lovt på at han skulle kløve skallen på ham, om han ikke straks på timen sa hvor kongsdøtrene var henne.

"Spar livet, spar livet, skal jeg si deg det!" ropte kallen. "Østenfor gården her er det en stor haug," sa han; "øverst på haugen skal du grave løs en firkantet torve, så ser du en svær steinhelle, og under den er det et dypt hull. I det hullet må du vinde deg ned, så kommer du til en annen verden, og der er prinsessene hos bergtrollene. Men det er langt og det er mørkt nedetter, og det bærer både gjennom vann og varme."

Da soldaten hadde fått vite dette og det han ville, slo han gamlingen løs av stokkeklemmen, og han var ikke sen med å by velleve.

Da kapteinen og løytnanten kom hjem, undret de seg over at de fant soldaten i live. Ja, han sa hvordan det hadde gått til fra først til sist, og fortalte hvor kongsdøtrene var henne, og hvordan de skulle finne dem. De ble så glade som de alt hadde fått dem, og da de hadde matstelt seg, tok de med seg en kurv og alle de rep og tau de kunne finne, og gikk til haugen alle tre. Der skar de først løs torven, så som kallen hadde sagt; nedunder fant de en stor, svær hellestein, og den var ikke mer enn så de var karer til å bende av. Så skulle de til å måle hvor dypt det var ned. De skjøtte både to og tre ganger, men de fant ikke mere bunn den siste gangen enn den første. Til slutt måtte de skjøte i hop alt de hadde, både det grove og det granne; da kjente de at det rakk ned.

Kapteinen ville først i veien, måvite; "men når jeg rykker i tauet, må dere svinte dere og dra meg opp igjen," sa han. Det var både mørkt og stygt nedigjennom; men han tenkte han fikk herde på, om det bare ikke ble verre. Men rett som det var, sto kalde vassspruten om ørene på ham; dermed ble han livredd, og ga seg til å rykke i repet.

Ja, så ville løytnanten friste; men det gikk ikke stort likere med ham. Vel han var kommet igjennom vassflommen, fikk han se lyse luen i gapet under seg, og så ble han fælen og måtte gjøre vendereis, han med.

Så satte soldaten seg oppi; han lot det gå han, gjennom både vann og varme, like til han kom til bunn. Der nede var det stummende mørkt, så han ikke så neven for nesa. Ikke torde han slippe kurven heller, men gikk i ring og trevlet og famlet rundt omkring seg. Jo, så fikk han øye på en liten glime langt, langt borte, just som en dagning; den gikk han etter. Da han var kommet et stykke fram, tok det til å lysne om ham, og nå varte det ikke lenge, så så han at det rant en gullsol på himmelen der, og så ble det både lyst og vakkert, likesom i den rette verden. Først kom han til en svær buskap, med kyr så fete at det glinset av dem, og da han var forbi dem, kom han til et stort, gildt slott.

Der gikk han gjennom mange rom før han traff noen. Til sist hørte han en rokk som surret, og da han kom inn, satt den eldste kongsdatteren der og spant kobbergarn; og både stuen og alt som i den var, var av bare blankskurt kobber.

"Å, nei, kommer det kristent folk hit!" sa prinsessen. "Bære meg for deg, hva vil du her?"

"Jeg vil fri deg ut av berget," svarte soldaten.

"Kjære vene, gå! Kommer trollet hjem, så gjør han ende på deg med det samme. Han har tre hoder," sa hun.

"Jeg er like glad om han så hadde fire, jeg," sa soldaten; "er jeg kommet, så vil jeg bli."

"Ja, når du er så stri, så får jeg vel se om jeg kan hjelpe deg," sa kongsdatteren. Så sa hun at han skulle kripe bakom det store bryggeketet som sto i forstuen; imens skulle hun ta imot trollet og lyske ham til han sovnet; "men når jeg går ut og lokker på hønene, at de skal komme inn og plukke opp det som faller av hodet hans, så får du skynde deg å komme," sa hun. "Men gå nå først ut og prøv om du kan svinge sverdet som ligger på bordet."

Nei, det var for tungt, han kunne ikke så mye som rugge det. Så måtte han ta en styrkedrikk av hornet som hang bak gangdøren; da var det så vidt han kunne lette det; ja, så tok han én til, og dermed kunne han løfte det; men så tok han en riktig stor en; da svingte han sverdet så lett det skulle være.

Rett som det var, kom trollet susende så det ristet i slottet.

"Tvi, tvi! Her lukter kristenmanns blod og bein i mitt hus," sa han.

"Ja, her fløy en ravn i sta," sa kongsdatteren, "og hadde et manneben i nebbet, som han slapp ned i pipen; jeg kastet det nok ut, og sopte lenge og vel etter også, men det lukter vel ennå."

"Jeg kjenner vel det," sa trollet.

"Men kom nå, skal jeg lyske deg," sa prinsessen, "så tør det være bedre når du våkner."

Det var trollet straks villig til, og det varte ikke lang stunden før han sov så han snorket. Da hun merket han hadde falt i søvn, satte hun stoler og dyner under hodene på ham og ga seg til å lokke på hønene. Så listet soldaten seg inn med sverdet og slo av trollet alle tre hodene med ett hugg.

Prinsessen var så glad som en fele, og fulgte med ham til søstrene sine, forat han kunne fri dem ut av berget også. Først gikk de over et tun og siden inn igjennom mange lange rom, til de kom til en svær dør. "Ja, her får du gå inn," sa kongsdatteren, "her er det."

Da han åpnet døren, var det en stor sal innenfor, og der var allting av pure sølv; der satt den mellomste og spant på en sølvrokk.

"Å trøste deg!" sa hun, "hva vil du her?"

"Fri deg fra trollet," sa soldaten.

"Å kjære vene, bare gå!" sa prinsessen; "finner han deg her, tar han livet ditt på flekken!"

"Det er von det, - tar ikke jeg hans først," sa soldaten.

"Ja, vil du endelig," sa hun, "så får du kripe bak det store karete ute i forstuen. Men du må skynde deg å komme, straks du hører jeg lokker på hønene."

Men først måtte han prøve om han var kar til å svinge trollsverdet som lå på bordet; det var mye større og tyngre enn det første, det var snaut nok han kunne rugge det. Så tok han tre drag av hornet; da var han god til å løfte det; og da han hadde tatt tre til, kunne han fekte med det som det var en bakstefløy.

Om litt tok det til å dure og brake så det var fælt, og like etter kom det et troll med seks hoder.

"Tvi, tvi!" sa han, straks han fikk nesene innom døren, "her lukter kristenmanns blod og bein i mitt hus."

"Ja tenk, for litt siden kom her en ravn flygende med et lårben og slapp ned igjennom pipen," sa kongsdatteren; "jeg kastet det ut, og han kastet det inn. Til sist fikk jeg det nå vekk og skyndte meg å røke etter; men lukten gikk vel ikke bort så snart likevel den," sa hun.

"Nei, jeg kjenner vel det," sa trollet.

Men så var han trett og la hodene sine i fanget til prinsessen, og hun lysket dem til de snorksov alle sammen; så lokket hun på hønene, og så kom soldaten og hugg av alle seks hodene som det var kålstilker de satt på.

Hun var ikke mindre glad hun enn den første, kan en nok vite; men best de danset og sang, husket de på den yngste søsteren sin, og så viste de soldaten over et stort tun til, og gjennom mange, mange rom, til han kom inn i gullsalen til den tredje kongsdatteren.

Hun satt og spant gullgarn på en gullrokk, og fra gulv til loft glinste det så en kunne få vondt i øynene.

"Trøste og hjelpe både deg og meg! Hva vil du her?" sa hun som satt der. "Gå, gå, ellers dreper han oss begge to!"

"Like så godt to som én, svarte soldaten.

Prinsessen gråt og ba; men det hjalp ikke, han ville og han skulle bli. Ja, da det ikke var annet for, så skulle han friste om han kunne bruke trollsverdet ute på forstubordet. Men det var ikke mer enn så han rugget det - det var enda mye større og sværere, det sverdet, enn de andre to. Så måtte han ha hornet ned av veggen og ta tre drag av det; men enda orket han ikke mer enn å lette sverdet; da han hadde tatt tre styrkedrikker til, kunne han løfte det, og da han hadde drukket enda tre ganger, svingte han det så lett som en fjær. Så gjorde hun den samme avtalen med soldaten, hun, som begge de andre: når trollet vel hadde sovnet, skulle hun lokke på hønene, og da fikk han være rapp og komme og gjøre det av med ham.

Best det var, kom det en dur og en dirring, som vegger og tak skulle ramle sammen.

"Tvi, tvi! Her lukter kristenmanns blod og bein i mitt hus," sa trollet og været med alle ni nesene sine.

"Ja, du skulle aldri sett slikt: rettnå fløy en ravn og slapp et manneben ned gjennom pipen; jeg kastet det ut, og han inn, og det varte og det rakk," sa prinsessen. Hun fikk da gravet det ned til slutt, sa hun, og hadde nok både sopt og røket etter; men det satt vel igjen litt av lukten enda likevel.

"Jeg kjenner vel det," sa trollet.

"Kom her og legg deg i fanget mitt, skal jeg lyske deg," sa prinsessen; "så blir det vel bra til du har sovet."

Ja, han gjorde så; og da han snorket som best, stødde hun oppunder hodene med benker og dyner, så hun kom seg unna, og tok til å lokke på hønene. Så kom soldaten på hoselesten, og hugg til trollet så åtte hoder røk av med én gang - sverdet var for kort og rakk ikke lenger.

Det niende hodet våknet og ga seg til å brøle: "Tvi, tvi, her lukter kristent!"

"Ja, her er den som er kristnet," svarte soldaten; og før trollet fikk reist på seg og kunne få tak i noen, ga soldaten ham et hugg til, så det siste hodet trillet bortetter.

Det kan vel hende det ble glede på kongsdøtrene, nå slapp de å sitte og lyske trollhodene lenger; de visste ikke alt det gode de ville gjøre ham som hadde frelst dem, og den yngste prinsessen strøk av seg gullringen sin og knyttet i håret på ham. Så sanket de med seg så mye gull og sølv som de trodde seg til å bære, og ga seg på hjemveien.

Straks de rykket i tauet, dro kapteinen og løytnanten opp prinsessene, den ene etter den andre. Men da de vel var kommet opp, tenkte soldaten at det var dumt at han ikke satte seg på og fór opp før kongsdøtrene, for han trodde ikke kameratene sine mer enn som så. Nå ville han prøve dem, og la en svær gullklump i kurven og smatt vel til side. Da den hadde kommet vel halvveis, hugg de av tauet, så kurven dunket i berget og stykkene spratt om ørene på ham. "Nå er vi kvitt ham," sa de. Så truet de prinsessene på livet, om de ikke sa at det var de som hadde frelst dem fra trollene. De var nødige til det, og aller mest den yngste; men livet er dyrt å miste, så de fikk nå rå, de to som hadde makten, likevel.

Da nå kapteinen og løytnanten kom hjem med prinsessene, ble det vel høytid i kongsgården. Kongen var så glad at han ikke visste hva fot han skulle stå på; han tok fram den beste vinflasken sin av skapet og skjenket dem til velkomst begge to, og var det ikke gjort ære på dem før, så ble det da nå, skal jeg tro. Og de gikk og keiket og krodde seg som herremenn hele dagen, nå de skulle få selve kongen til værfar; for det var greit at de skulle ha hver sin prinsesse, hvem de ville, og halve riket på deling. Begge to ville de ha den yngste kongsdatteren; men alt de ba og truet henne, hjalp det like mye; hun ville ikke på noe sett og vis. Så talte de til kongen, om de kunne få tolv manns vakt å sette om henne; hun var så tunglyndt av seg siden hun hadde vært i berget, sa de, så de var redd hun skulle gjøre en ulykke på seg. Jo, det var vel de fikk; og kongen sa selv til vakten at de måtte akte godt på henne og følge henne hvor hun gikk og sto.

Så var det til å lage til gjestebud for de to eldste, med brygg og bakst; det skulle bli bryllup som hverken var hørt eller spurt før, og de meltet og de bakte og de slaktet så det ikke ville ta noen ende.

Imens gikk soldaten der nede og drev i den andre verden. Han syntes det var tungt at han hverken skulle få se folk eller dagens lys mer; men noe fikk han ta seg til, tenkte han, og så gikk han fra rom til rom, både én dag og to dager og flere til, og lukket opp skap og skuffer, og grov oppe på hyllene, og så på alle de gilde tingene som var der. Langt om lenge kom han til en bordskuff; den dro han ut, og der lå det en gullnøkkel. Så prøvde han seg fram med denne nøkkelen på alle de låser som var; men det var ingen som den passet til, før han kom til et lite veggskap over sengen, og inne i det fant han en gammel rusten pipe.

"Det kunne være rart å prøve om det er låt i den," tenkte han og stakk den i munnen. Så visste han ikke ordet av, før det tok til å suse og bruse fra alle kanter, og med det samme slo det ned en fugleflokk så svær at hele marken var svart.

"Hva vil vår herre i dag?" spurde de.

Var han deres herre, sa soldaten, så ville han nok vite om de kunne si ham noen råd til å slippe opp på jorden igjen.

Nei, det var det ingen som kunne; "men hun er ikke kommet mor vår ennå," sa de; "kan ikke hun hjelpe deg, er det ingen råd."

Så pep han én gang til, og om litt hørte han noe som slo med vingene langt borte; i det samme tok det på å blåse så hardt at han fór husimellom som en høydott på tunet, og hadde han ikke fått tak i skigarden, så var han vel blåst bort med én gang. Dermed dusket det ned en ørn framfor ham, så diger at det ikke var måte på det.

"Du kommer kvast du," sa soldaten.

"Jeg kommer som du blåser til," svarte ørnen.

Så spurte han om hun visste råd for ham til å komme opp igjen fra den verden de var i.

"Det slipper ikke uflygende herifra," sa ørnen. "Men vil du slakte tolv okser til meg, så jeg får ete meg vel mett, så skal jeg friste å hjelpe deg, jeg. Har du kniv?"

"Nei, men jeg har sverd," sa soldaten.

Da ørnen hadde satt til livs de tolv oksene, ba hun ham slakte én til og ha med til niste. "Hver gang jeg gaper, må du være kjapp og slenge i meg et stykke," sa hun, "for ellers orker jeg ikke opp med deg."

Ja, han gjorde som hun ba om, og hengte to store kjøttsekker om halsen på henne, og selv smatt han inn imellom fjærene. Så skaket ørnen vingene, og dermed bar det avsted med dem som en vind, så det tøv i luften. Han som satt på, hadde nok å gjøre med å holde seg fast; det var med nød og neppe han kunne passe å kaste kjøttstykkene i gapet på ørnen hver gang hun slo det opp. Til sist tok det til å blåse av dagen over dem; da holdt ørnen på å skulle sakke, og flakset med vingene; men soldaten var ferdig, og grep den siste bakfjerdings og slengte til henne. Så fikk hun makt, og kom opp med ham. Og da hun hadde sittet en stund og hvilt seg i en stor grantopp, satte hun avsted med ham igjen, så det lynte både til lands og til vanns der de fór. Tett ved kongsgården steg han av, og ørnen fløy hjem igjen; men først sa hun at var det noe han ville, skulle han bare blåse i pipa, så kom hun straks.

Imens hadde de rustet fra seg i kongsgården, og det led mot den tiden kapteinen og løytnanten skulle ha bryllup med begge de eldste prinsessene. Men de var ikke stort gladere enn den yngste søsteren; det gikk aldri noen dag uten at de sørget og gråt, og dess nærmere det led mot bryllupsdagen, dess sorgfullere ble de. Sistpå spurte kongen hva som var på ferde med dem; han syntes det var altfor rart at de ikke var lystige og glade, nå de var fri og frelst og skulle bli så vel gift. Noe måtte de si, og så sa den eldste at de aldri ble glade mer, uten de kunne få et slikt brikkespill som de hadde i berget det blå.

Det mente kongen at han nok skulle skaffe dem, og så sendte han ut bud til alle de beste og gjeveste gullsmedene i landet, at de skulle gjøre et slikt gullbrikkespill til prinsessene. Men alt det de prøvde, var det ingen som var god nok til å gjøre et slikt spill.

Til sist var det ikke flere gullsmeder igjen enn én, og det var en gammel skrøpelig en, som ikke hadde gjort et skikkelig arbeid på mange år, men bare kløtret med litt sølvarbeid, så vidt han kunne livnære seg. Ham gikk soldaten til og ga seg i lære hos, og han ble så glad ved å få en læregutt, - for det hadde han ikke hatt på år og dag - at han grov fram en lerke av kisten sin og satte seg til å drikke med soldaten. Det varte ikke lenge før brennevinet gikk til hodet på ham, og da den andre merket det, overtalte han ham til å gå opp til kongen og si seg god for å gjøre spillet til kongsdøtrene. Det var han ferdig til på flekken; han hadde arbeidet det som var vel så gromt og grant i sine dager, han.

Da kongen hørte at det var en ute som kunne gjøre maken til brikkespillet, var han ikke sen om å komme ut.

"Er det sant, det de sier, at du kan arbeide et slikt spill som døtrene mine vil ha?" spurte han.

Ja, det var ingen løgn, svarte smeden; det sto han ved.

"Det er godt," sa kongen; "her har du gull til å arbeide det, av; men kan du ikke, så skal du miste livet, siden du selv byr deg til," og om tre dager skulle det være ferdig.

Neste morgenen, da gullsmeden hadde sovet av seg rusen, var han ikke fullt så kaut. Han både gråt og bar seg, og skjelte på læregutten sin, som hadde fått ham til å gjøre ulykker i fylla. Nå var det likest han kortet seg med det samme, sa han, for livet var det ikke å spørre om; når ikke de beste og fornemste gullsmedene kunne gjøre slikt et spill, var det ikke likt seg at han skulle gjøre det til.

"Syt ikke for det, men kom med gullet," sa soldaten; "jeg skal nok skaffe spillet jeg. Men jeg vil ha et rom for meg selv å arbeide i," sa han.

Det fikk han med det samme, og takk attpå.

Men det rakk og det varte; ingenting tok han seg til, annet enn å drive, og gullsmeden gikk og ga seg, for det han aldri ville ta på med arbeidet.

"Aldri bry deg om det, du," sa soldaten, "det er langt til klokkeslettet. Er du ikke nøyd med det jeg har lovt, så kan du gjøre spillet selv."

Det ble det samme det, både den dagen og den neste; og da smeden hverken hørte hammer eller fil fra rommet hans hele den siste dagen heller, ga han seg rent over, for nå var det ikke å tenke på å berge livet lenger, mente han.

Men da det led utpå natten, lukket soldaten opp vinduet og blåste i pipen sin.

Så kom ørnen, og spurte hva det var han ville. "Det gullbrikkespillet som kongsdøtrene hadde i berget det blå," sa soldaten. "Men du vil vel ha noe å leve av først? Borte på låven har jeg liggende to okseskrotter til deg, dem får du ta," sa han. Da ørnen hadde fått i seg dem, gjorde hun ikke veien lang, og lenge før solen rant, var hun tilbake igjen med spillet; så satte soldaten det innunder sengen og la seg til å sove.

I otta neste morgenen kom gullsmeden og bultet på døren til ham.

"Det var farlig til renn på deg," sa soldaten; "dagen lang flyr du sommersgalen; skal en nå ikke få sengefred heller, så skulle da noen være læregutt her," sa han.

Men det hjalp hverken bud eller bønn den gangen, gullsmeden måtte inn og skulle inn, og til sist fikk han da lettet av kroken.

Å jo, det kan vel være det ble ende på suten!

Men enda gladere enn gullsmeden ble prinsessene, da han kom opp på kongsgården med spillet, og gladest av dem alle var den yngste.

"Har du arbeidet det spillet selv du?" spurte hun.

"Nei, sant å si, så har jeg nok ikke det," sa han, "det er en læregutt jeg har."

"Den læregutten hadde jeg lyst til å se," sa kongsdatteren.

Ja, ham ville de ha fatt i alle tre, og hvis han ville nyte livet, så skulle han komme. Han var ikke redd hverken kvinnfolk eller storfolk, mente soldaten, og hadde de moro av å se på fillene hans, så kunne de gjerne få den lysten styret. Den yngste kongsdatteren dro kjensel på ham med det samme; hun skubbet til side vakten, løp bort og bød ham hånden og sa: "Goddag og takk for sist!"

"Her er den som frelste oss fra trollene i berget," sa hun til kongen; "ham vil jeg ha!" Og så strøk hun av ham luen og viste dem ringen hun hadde bundet i håret hans.

Ja, så kom det ord og skor i hvordan kapteinen og løytnanten hadde båret seg at, og så fikk de unngjelde for det med livet; det var enden på herredommen deres. Men soldaten fikk gullkronen og halve riket, og holdt bryllup med den yngste kongsdatteren. Og der drakk de og turte både stivt og sterkt, for ture kunne de alle, om de ikke kunne frelse kongsdøtrene; og har de ikke avdrukket, så sitter de vel og drikker og turer ennå.

Gullfuglen

Det var engang en konge som hadde en hage. I den hagen sto et epletre, og på det epletreet vokste hvert år et gulleple; men når det led mot den tiden at de skulle til å plukke det, så var det borte; ingen visste hvem som tok det eller hvor det ble av det, men borte var det.

Denne kongen hadde tre sønner. Så sa han til dem en dag at den av dem som kunne skaffe igjen eplet eller få rett på tyven, han skulle få riket etter ham, enten det var den eldste eller den yngste eller den mellomste.

Den eldste gikk i veien først, og satte seg under treet og skulle gjete opp tyven. Da det led på natten, kom det flyvende en gullfugl, og den lyste det lang vei av, og da kongssønnen så fuglen og skinnet, ble han så redd at han ikke torde stanse, men satte inn igjen så fort han kunne.

Om morgenen var eplet borte. Da hadde kongssønnen fått hjertet i livet igjen, og så tok han til å niste seg ut, og vill i veien og friste om han kunne finne fuglen. Kongen rustet ham vel, og sparte hverken på klær eller penger.

Da kongssønnen hadde reist et stykke, ble han sulten, tok opp skreppen sin og satte seg til å holde dugurd utmed veien. Så kom det ut en rev av et granholt og satt og så på.

"Kjære, gi meg litt mat, du!" sa reven.

"Jeg gir deg brent horn, jeg!" sa kongssønnen. "Jeg kan trenge maten min selv; ingen kan vite hvor langt og hvor lenge jeg skal fare," sa han.

"Det var så det," sa reven, og så gikk han til skogs igjen.

Da kongssønnen hadde ett og hvilt, ga han seg på veien igjen. Langt om lenge kom han til en stor by, og i den byen var det et vertshus, der det støtt var glede og aldri sorg; der syntes han det skulle være gildt å ta inn, - og så ble han værende der. Det var slik dans og drikk og lyst og herlighet at han rent glemte fuglen og fjæren og far sin og reisen og hele riket. Borte var han og borte ble han.

Neste året skulle mellomste kongssønnen gjete opp epletyven i hagen. Ja, han satte seg under treet, han også, da eplet tok til å modnes. Men rett som det var, kom gullfuglen en natt og skinte som en sol, og gutten ble så redd at han tok hyven, og satte inn igjen det forreste han vant.

Om morgenen var eplet borte; men da var kongssønnen blitt modig igjen, og ville av gårde og se om han kunne finne fuglen. Ja, han tok til å niste seg ut, og kongen rustet ham vel og sparte hverken på klær eller penger.

Men så gikk det ham like ens som broren; da han hadde reist et stykke, ble han sulten, tok opp skreppen sin og satte seg til å holde dugurd utmed veien. Så kom det en rev ut av et granholt og satte seg og så på.

"Kjære, gi meg litt mat, du!" sa reven.

"Jeg gir deg brent horn, jeg!" sa kongssønnen. "Jeg kan trenge maten min selv; ingen kan vite hvor langt og hvor lenge jeg skal fare," sa han.

"Det var så det," sa reven, og så gikk han til skogs igjen.

Da kongssønnen hadde ett og hvilt seg en stund, ga han seg på veien igjen. Langt om lenge kom han til den samme byen og det samme vertshuset, der det støtt var glede og aldri sorg, og der syntes han også det skulle være godt å være, og den første han traff, det var broren, og så ble han der. Broren hadde turt og sviret så han nesten ikke hadde klær på kroppen; men nå tok de til på ny frisk, og det ble slik dans og drikk og lyst og herlighet at den andre også glemte fuglen og fjæren og far sin og reisen og hele riket. Borte var han og borte ble han, han også.

Da det led til at eplet skulle bli modent igjen, skulle den yngste kongssønnen ut i hagen og gjete opp epletyven. Han fikk med seg en kamerat som skulle hjelpe ham opp i treet, og tok med en øldunk og en kortleik til tidsfordriv, så han ikke skulle sovne av. Rett som det var, skinte det som en sol, så de så hver fjær på fuglen, lenge før den rakk fram. Kongssønnen til å klyve opp i treet, og i det samme gullfuglen slo ned og tok eplet, ville han gripe den, men han fikk bare en fjær av styven på den. Så gikk han inn i kammerset, der kongen lå og sov, og da han kom inn med fjæren, ble det så lyst som klare dagen.

Så ville han også ut på vidåtta og friste om han kunne få spurt opp brødrene sine og fange fuglen; for han hadde da vært så nær at han hadde bitt merke i den og fått en fjær av styven på den han, sa han. Ja, kongen gikk lenge og grundet på om han skulle la ham reise; det var von til det ikke gikk bedre med ham som var yngst, enn det hadde gått med de to eldste, som skulle ha mere forstand på verden, og han var redd han skulle miste ham også. Men kongssønnen ba så vakkert, og så fikk han da lov til sist. Så nistet han seg ut, og kongen rustet ham vel både med klær og penger, og så la han i vei.

Da han hadde reist et stykke, ble han sulten og tok opp skreppen sin og satte seg til å holde dugurd, og rett som han var best i lag med det, kom det en rev ut av et granholt, og satte seg ved siden av ham og så på.

"Å kjære, gi meg litt mat, du!"

"Jeg kunne vel trenge til maten min selv," sa kongssønnen; "for jeg kan ikke vite hvor langt jeg skal fare," sa han; "men så mye har jeg alltid, at jeg kan gi det litt med."

Da reven hadde fått et stykke kjøtt å bite i, så spurte han kongssønnen hvor han skulle hen. Ja, det fortalte han.

"Vil du lyde meg, så skal jeg hjelpe deg, så du skal ha lykken med deg," sa reven.

"Det lovte kongssønnen, og så slo de seg i lag. De reiste en stund, til de kom til den samme byen og det vertshuset der det støtt var glede og aldri sorg.

"Jeg får nok gå utenom her; det er så leit med hundene," sa reven, og så fortalte han hvor brødrene hans holdt til, og hva de tok seg til. "Og går du inn der, så kommer du ikke lenger, du heller," sa han.

Kongssønnen lovte det, og ga ham hånden på at han ikke skulle gå inn der, og så tok de hver sin vei. Men da han kom til vertshuset og hørte for spill og lystighet der var, så måtte han inn, det var ikke å spørre om, og da han traff brødrene sine, ble det slik huskestue at han glemte både reven og reisen og fuglen og far sin. Men da han hadde vært der en stund, kom reven - han hadde våget seg inn i byen likevel - og gløttet på døren og blunket til kongssønnen og sa at nå måtte de i veien. Så sanset kongssønnen seg igjen, og så reiste de av gårde.

Da de hadde gått en tid, så de et stort fjell langt borte. Så sa reven: "Tre hundre mil bakenfor det fjellet er det en gullforgylt lind med gullblad, og i den linden sitter gullfuglen som fjæren er av."

Dit reiste de sammen. Som kongssønnen skulle bort og ta fuglen, ga reven ham noen gilde fjær, som han skulle bikke med i hånden, for å lokke ned fuglen, så kom den flyvende og satte seg på hånden hans. Men det sa reven, at linden måtte han ikke røre, for det var et stort troll som eide den, og hvis kongssønnen bare rørte den minste kvist, så kom trollet ut og drepte ham på flekken.

Nei, kongssønnen skulle nok ikke røre den, sa han; men da han hadde fått fuglen på hånden, syntes han, han måtte ha en kvist av linden, det var ikke å be for, den var så blank og så gild. Så tok han en, bare en ørliten en. Men i det samme kom trollet ut.

"Hvem er det som stjeler min lind og min fugl?" skrek trollet, og det var så sint at det sprutet varmegnist.

"Tyv tror hver mann stjeler," sa kongssønnen; "men det blir ikke andre hengt enn de som ikke stjeler rett," sa han. Trollet sa det var det samme, og ville til å drepe ham. Men kongssønnen sa han fikk spare livet.

"Ja, ja," sa trollet, "kan du skaffe igjen den hesten som nærmeste grannen min har tatt fra meg, skal du slippe med livet," sa han.

"Hvor skal jeg finne ham da?" sa kongssønnen.

"Å, han bor tre hundre mil bakenfor det store fjellet som blåner i himmelsynet," sa trollet.

Kongssønnen lovte han skulle gjøre sitt beste. Men da han kom til reven, var den ikke riktig blid.

"Nå har du stelt deg ille," sa reven; "hadde du lydd meg, så kunne vi vært på hjemveien nå," sa han.

De måtte i veien igjen, siden deg gjaldt livet og kongssønnen hadde lovt det, og langt om lenge kom de fram.

Men da han skulle inn og ta hesten, sa reven: "Når du kommer inn i stallen, så henger det mangfoldige biksler på stallveggen, både av gull og av sølv; dem skal du ikke røre, for da kommer trollet ut og dreper deg på timen; men det styggeste du ser, det skal du ta."

Ja, det lovte kongssønnen; men da han kom inn i stallen, syntes han det var rent ulikt, for det var nok av dem som gilde var, og så tok han det blankeste han fant; det var blankt som gull. Men i samme blinken kom trollet ut, så sint at det gnistret av det.

"Hvem er det som vil stjele min hest og mitt biksel?" skrek han.

"Tyv tror hver mann stjeler," sa kongssønnen; "men det blir ikke andre hengt enn de som ikke stjeler rett," sa han.

"Ja, det er det samme, jeg dreper deg på flekken," skrek trollet.

Kongssønnen mente han fikk spare livet.

"Ja, ja," sa trollet, "kan du skaffe igjen den deilige jomfruen som nærmeste grannen min har tatt fra meg, så skal jeg spare deg."

"Hvor bor han da?" spurte kongssønnen.

"Å, han bor tre hundre mil bakenfor det store fjellet som blåner i himmelsynet," sa trollet.

Ja, kongssønnen lovte han skulle hente jomfruen, så fikk han lov å gå og slapp med livet. Men da han kom ut igjen, var reven ikke blid, må vite.

"Nå har du stelt deg ille igjen," sa reven; "hadde du lydd meg, kunne vi ha vært på hjemveien for lenge siden. Nå tror jeg mest ikke jeg vil være med deg lenger."

Men kongssønnen ba så inderlig vakkert, og lovte at han aldri skulle gjøre annet enn det reven sa, om han ville slå følge med ham. Til sist ga reven seg, og de ble venner og vel forlikt; så la de i veien igjen, og langt om lenge kom de da dit hvor den deilige jomfruen var.

"Ja," sa reven, "du har nok lovt godt, men jeg tør ikke slippe deg inn til trollet likevel; denne gangen får jeg gå selv," sa reven. Så gikk han inn, og om en liten stund kom han ut igjen med jomfruen, og så reiste de samme veien tilbake som de var kommet.

Da de kom til trollet som hadde hesten, tok de både den og det gildeste bikselet, og da de kom til trollet som hadde linden og fuglen, så tok de både linden og fuglen og reiste med.

Som de slik hadde reist en stund, kom de til en rugåker; så sa reven: "Jeg hører en dur; nå får du reise alene; jeg vil bli her en stund jeg," sa han. Så flettet han på seg en kledning av rughalm, og så ble han liksom én som sto der og prekte. Rett som det var, kom alle tre trollene farene og tenkte de skulle nå dem igjen.

"Har du sett én som har reist med en deilig jomfru, med en hest med gullbiksel, med en gullfugl, og en gullforgylt lind?" skrek de til ham som sto der og prekte.

"Ja, det har jeg hørt av mormor til mormor mi, at det har faret slik ei ferd her; men det var i den gamle gode tida, da mormor hennes mormor bakte skillingskaker og ga to for skillingen, og skillingen igjen."

Da slo alle trollene latterdøren opp på vid vegg: "ha, ha, ha ha!" sa de og holdt på hverandre. "Har vi sovet så lenge, så kan vi gjerne snu nesen hjem og legge oss," sa de, og så reiste de samme veien tilbake.

Reven la av gårde etter kongssønnen; men da de kom til byen med vertshuset og brødrene hans, så sa reven: "Jeg tør ikke gå gjennom byen for hundene, jeg må gå min egen vei ovenom; men nå må du akte deg vel, så ikke brødrene dine får tak i deg."

Men da kongssønnen kom inn i byen, syntes han det var altfor ille om han ikke skulle se inn til brødrene sine og tale et ord med dem, og så heftet han litt der. Men da brødrene fikk se ham, kom de ut og tok fra ham både jomfruen og hesten og fuglen og linden og alt i hop, og ham selv stappet de i en tønne og kastet ham på sjøen, og så reiste de med jomfruen og hesten og fuglen og linden, med alt sammen, hjem til kongsgården. Men jomfruen ville ikke snakke, og ble blek og ussel å se på; hesten ble så mager og elendig at den mest ikke hang sammen, fuglen tidde still og skinte ikke mer, og linden visnet.

Imens gikk reven utenfor byen og lusket og ventet på kongssønnen og den deilige jomfruen, og undredes på hvorfor de ikke kom. Han gikk både hit og dit og ventet og stundet, og til sist kom han ned til stranden, og da han fikk se tønningen som lå ute på sjøen og drev, ropte han: "Reker du der, du tomtønne?"

"Å, det er meg," sa kongssønnen ute i tønningen.

Reven til svøms ut på sjøen det forteste han vant, fikk fatt i tønne og dro den til lands. Så tok han på å gnage på gjordene, og da han hadde fått dem av tønne, sa han til kongssønnen: "Spark og spenn!"

Kongssønnen sparket, slo og spente, så hver stav sprang for seg, og hoppet ut av tønne. Så gikk de til kongsgården i følge, og da de kom dit, ble jomfruen vakker igjen og tok til å tale, hesten ble så fet og vakker at det glinste i hvert hår, fuglen skinte og sang; linden tok til å blomstre og blinke med bladene, og jomfruen sa: "Der er han som har frelst oss."

Linden satte de i hagen, og den yngste kongssønnen skulle ha kongsdatteren, for det var hun; men de to eldste brødrene la de i hver sin spikertønne og rullet dem ut over et brattberg.

Så laget de til bryllups. Men først sa reven til kongssønnen, at han skulle legge ham på huggestabben og hugge hodet av ham, og enda han låt vel og ille, så hjalp det ikke, han måtte til. Men med det samme han hugg, ble reven til en vakker prins, og han var bror til prinsessen som de hadde fridd ut fra trollet. Så sto det bryllup, og det både stort og gildt, og de turte så det spurtes like hit.

Herremannsbruden

Det var engang en rik kakse som eide en stor herregård, og sølv hadde han på kistebunnen og penger på rente; men noe var det som vantet, for han var enkemann. En dag var datteren fra grannegården hos ham på arbeid. Henne likte herremannen riktig godt, og da hun var fattigfolks barn, så tenkte han at når han bare klunket på gifting, så måtte hun slå til med det samme. Så sa han til henne at han var kommet i tanker om å gifte seg igjen.

"Ja, ja, en kan komme på så mye," sa jenta, hun sto der og smålo, og tenkte den gamle styggen kunne ha funnet på det som høvde bedre for ham enn å gifte seg.

"Ja, det var meningen at du skulle bli kona mi da," sa herremannen.

"Nei, ellers mange takk! Var det likt seg det," mente hun.

Herremannen var ikke vant til å høre nei, og dess nødigere hun ville ha ham, dess mer oppsatt ble han på å få henne. Men da han ikke kom noen vei med jenta, så sendte han bud etter far hennes og sa til ham at kunne han lage det så at han fikk henne, så skulle han få det jordstykket som lå opptil enga hans.

Ja, han skulle nok få rett på datteren, mente faren. Hun var bare barnet og skjønte ikke sitt eget beste, sa han.

Men alt han snakket for datteren, både vel og ille, så hjalp det ikke. Hun ville ikke ha herremannen, om han så satt i malt gull til opp under ørene, sa hun.

Herremannen ventet dag etter dag, men så ble han harm og utålmodig til sist, og så sa han til far til jenta, at om han skulle stå ved det han hadde lovt, så fikk han slå et slag i saken nå; for han ville ikke vente lenger.

Mannen visste ikke annen råd, sa han, enn at herremannen fikk lage alt i stand til bryllups, og når presten og bryllupsfolket var kommet, så fikk han sende bud etter jenta, som om det var et arbeid hun skulle være med på; og når hun kom, måtte hun bli vigd i en snarvending, så hun ikke fikk tid til å områ seg.

Dette syntes herremannen var både godt og vel, og så lot han brygge og bake og lage til bryllups så det hadde god skikk.

Da gjestebudsfolket var kommet, ropte herremannen på en av guttene sine, og sa han skulle stryke ned til grannemannen sør i garden og be ham skikke det han hadde lovt.

"Men er du ikke her igjen på flyende flekken," sa han og hyttet med neven, "så skal vel -!" Mere fikk han ikke sagt, for gutten satte avsted som han var brent.

"Jeg skulle hilse fra husbond og be om det du har lovt 'n," sa gutten til mannen sør i garden; "men det måtte være i røde rappet, for han har det farlig brått i dag," sa han.

"Ja, ja, spring ned i enga og ta henne med deg, der går hun," sa grannemannen.

Gutten avsted. Da han kom ned i enga, gikk datteren der og rakte. "Jeg skulle hente det som far din har lovt husbonden," sa gutten.

"Hå, hå, lur meg der!" tenkte hun. "Nei, skal du det?" sa hun; "det er vel den vesle blakke merra vår det? Du får gå bort og ta henne, hun står tjoret på den andre sida av erteåkeren," sa jenta.

Gutten kastet seg på ryggen av den vesle blakke og red hjem i fullt firsprang.

"Fikk du henne med deg?" sa herremannen.

"Hun står nede ved døra," sa gutten.

"Så lei henne opp på kammeret etter mor," sa herremannen.

"Kjære vene, hvordan skal det gå til?" sa gutten.

"Du bare gjør som jeg sier, du," sa herremannen. "Makter du henne ikke åleine, så får du ta folkehjelp," sa han; han tenkte jenta kunne slå seg ugrei.

Da gutten så fjeset på herremannen, så visste han det ikke nyttet å si imot der i gården. Han ned, og fikk med alle de husmenn som var der; noen dro i framdelen, og noen skjøv på bak, og så fikk de endelig merra opp trappene og inn på kammeret. Der lå brudestasen ferdig.

"Nå har jeg gjort det òg, husbond," sa gutten; "men det var et farlig strev, det verste jeg har vært med på her på gården."

"Ja, ja, du skal ikke ha gjort det for ingen ting," sa husbonden. "Send så kvinnfolkene opp til å pynte henne."

"Nei men kjære vene da!" sa gutten.

"Ikke noe prat! De skal pynte henne og hverken glemme krans eller krone," sa husbonden.

Gutten ned i kjøkkenet.

"Hør nå jenter," sa han, "nå skal dere opp og pynte den vesle blakke til brur; husbond vil nok gi gjestebudsfolket noe å flire av."

Ja, jentene hengte på den vesle blakke alt det de hadde, og så gikk gutten ned og sa at nå var hun ferdig, og det både med krans og krone.

"Godt og vel, kom med henne!" sa husbonden; "jeg skal sjøl ta imot henne i døra," sa han.

Det ramlet svært i trappene; for hun steg ikke ned i silkesko, den bruden. Men da døren gikk opp og herremannsbruden kom inn i storstusalen, var det ikke fritt for det ble knis og flir. Og herremannen var så vel fornøyd av den bruden, at de sa han ikke fridde oftere.

Veslefrikk med fela

Det var engang en husmann som hadde en eneste sønn, og denne gutten var skrøpelig og hadde måtelig helse, så han ikke orket å gå på arbeid. Han hette Frikk, og litenvoren var han også, så kalte de ham Veslefrikk.

Hjemme var det lite både å bite og brette, så gikk far hans ut på bygda og ville feste ham bort til gjeter eller visergutt. Men det var ingen som ville ha gutten hans før han kom til lensmannen; han skulle ta ham, for han hadde nylig jaget visergutten sin, og det var ingen som ville til ham, for han hadde ord for å være en skarv. Det var bedre noe enn ikke noe, tenkte husmannen, maten fikk han da, for hos lensmannen skulle han tjene for kosten; og lønn og klær ble det ikke talt om. Men da gutten hadde vært der i tre år, ville han reise, og da ga lensmannen ham hele lønnen med én gang. Han skulle ha én skilling for året; mindre kunne det ikke være, sa lensmannen; så fikk han tre skilling i alt.

Veslefrikk syntes nok det var store penger, for han hadde aldri eid så mye; men han spurte om han ikke skulle ha noe mer.

"Du har fått mer enn du skal ha," sa lensmannen.

"Skal jeg ikke ha noe til klær da?" sa Veslefrikk. "Det jeg hadde da jeg kom hit, har jeg slitt av meg, og jeg har ikke fått noe igjen," og nå var han så fillete at fillene hang og slang om ham, sa han.

"Når du har fått det vi er forlikt om, og tre skilling attpå, så har jeg ikke mere med deg," sa lensmannen. Men han skulle da få lov til å gå ut i kjøkkenet og få litt mat i nisteskreppen sin, og så gikk han på byveien og skulle kjøpe klær. Han var både lystig og glad, for han hadde aldri sett en skilling før, og rett som det var, så kjente han etter om han hadde dem alle tre.

Da han hadde gått langt og lenger enn langt, var han kommet inn i en trang dal med høye fjell på alle kanter, så han ikke syntes det var noen vei til å komme fram; han tok til å undres på hva som kunne være på hin siden av disse fjellene, og hvordan han skulle komme over.

Men han måtte opp, og så la han i vei; han orket lite og måtte hvile stundomtil, og da regnet han etter hvor mange penger han hadde. Da han kom opp på det høyeste, var det ikke annet enn en stor mosefly; der satte han seg og skulle se om han hadde skillingene sine igjen, og før han visste av det, kom det til ham en fattigmann, og han var så stor og lang at gutten satte i å skrike, da han riktig fikk se hvor stor og lang han var.

"Vær ikke redd du," sa fattigmannen, "jeg gjør deg ikke noe, jeg ber bare om en skilling i Guds navn!"

"Bære meg," sa gutten, "jeg har bare tre skilling, og dem skulle jeg til byen og kjøpe klær for," sa han.

"Det er verre for meg enn for deg," sa fattigmannen; "jeg har ingen skilling, og jeg er enda mer fillete enn du."

"Ja, så får du få den da," sa gutten.

Da han hadde gått en stund, ble han trett og satte seg til å hvile igjen. Da han så opp, så var det en fattigmann der igjen, men han var enda større og styggere enn den første, og da gutten riktig fikk se hvor stygg og lang han var, så satte han i å skrike.

"Vær ikke redd for meg, jeg gjør deg ikke noe, jeg ber bare om en skilling i Guds navn," sa fattigmannen.

"Bære meg så sant," sa gutten; "jeg har bare to skilling, og dem skal jeg til byen og kjøpe klær for, hadde jeg møtt deg før, så -."

"Det er verre for meg enn for deg," sa fattigmannen; "jeg har ingen skilling og større kropp og mindre klær."

"Ja, så får du få den da," sa gutten.

Så gikk han en stund igjen til han ble trett, og så satte han seg og hvilte, og da han vel hadde satt seg, kom det til ham en fattigmann igjen; men han var så stor og stygg og lang, at gutten så oppetter og oppetter til han så like til himmels, og da han riktig fikk se hvor stygg og fillete han var, satte han i å skrike.

"Vær ikke redd for meg du, gutten min," sa mannen; "jeg gjør deg ikke noe, for jeg er bare en fattigmann som ber om en skilling i Guds navn."

"Bære meg, så sant," sa Veslefrikk, "jeg har bare én skilling igjen, og den skal jeg til byen og kjøpe klær for; hadde jeg møtt deg før, så -."

"Ja, jeg har ingen skilling jeg, og større kropp og mindre klær, så det er verre for meg enn for deg," sa fattigmannen.

Så fikk han få skillingen da, sa Veslefrikk, det var ingen råd for det; for så hadde hver sin og han hadde ingen.

"Ja, siden du har slikt et godt hjertelag at du har gitt bort alt det du åtte," sa fattigmannen, "så skal jeg gi deg et ønske for hver skilling." -det var den samme fattigmannen som hadde fått dem alle tre; han hadde bare skapt seg om for hver gang, så gutten ikke kunne kjenne ham igjen.

"Jeg har støtt hatt slik hug til å høre fela låte, og se at folk var så lystige og glade at de danset," sa gutten, "så - får jeg ønske det jeg vil, så vil jeg ønske meg en fele, som er slik at alt som har liv, må danse etter den," sa han.

Det skulle han få, men det var et skrøpelig ønske, sa fattigmannen; "du får ønske bedre for de andre skillingene."

"Jeg har støtt hatt slik hug til å jakte og skyte," sa Veslefrikk, "så får jeg ønske det jeg vil, så vil jeg ønske en borse, som er slik at jeg treffer alt jeg sikter etter, om det er aldri så langt borte."

Det skulle han få, men det var et skrøpelig ønske, sa fattigmannen; "du får ønske bedre for den siste skillingen."

"Jeg har støtt hatt hug til å være i lag med folk som var snille og godhjertet," sa Veslefrikk, "så fikk jeg det som jeg ønsker, ville jeg ha det så, at ingen kan nekte meg det første jeg ber om."

"Det ønsket var ikke så skrøpelig," sa fattigmannen, og så strøk han inn mellom haugene og ble borte, og gutten la seg til å sove, og neste dagen kom han ned av fjellet med fela og børsa si.

Først gikk han til landhandleren og ba om klær, og på en bondegård ba han om en hest, og på en annen ba han om slede, og ensteds ba han om finnmut, og det var ikke nei å få for ham; om det var

aldri så store knipere, måtte de gi ham det han ba om. Til sist reiste han gjennom bygda som en staselig storkar og hadde både hest og slede.

Da han hadde reiste et stykke, møtte han lensmannen som han hadde tjent hos.

"God dag, husbond," sa Veslefrikk med fela, han stanset og hilste.

"God dag," sa lensmannen; "har jeg vært din husbond?" spurte han.

"Ja, kommer du ikke i hug det, at jeg tjente hos deg i tre år for tre skilling?" sa Veslefrikk.

"Du verden, så du har kommet deg i en hast da," sa lensmannen. "Hvordan har det gått til, at du er blitt slik en storkar?"

"Å, det var nå så det," sa veslen.

"Er du så vellystig at du farer med fele også?" sa lensmannen.

"Ja, jeg har støtt hatt hug til å få folk til å danse," sa gutten; "men det gjeveste jeg har, er denne børsa her," sa han; "for det faller mest alt det jeg peker på den med, om det er aldri så langt borte. Ser du den skjæra som sitter i grana der borte?" sa Veslefrikk. "Hva setter du, at jeg kniper den her vi står?" sa han.

Det ville lensmannen gjerne, om det skulle være, sette hest og gård og hundre daler på at han ikke var god for; men han skulle da sette alle de pengene han hadde på seg, og hente den skulle han, når den falt; for han trodde aldri det var råd å rekke så langt med noen børs. Men med det samme det smalt, falt skjæra ned i et stort klungerkjerr, og lensmannen strøk bort oppi kjerret etter den, og tok den opp og ga den til gutten. I det samme la Veslefrikk til å stryke på fela, og lensmannen til å danse så tornene slet i ham; og gutten spilte og lensmannen danset og gråt og ba for seg, til fillene føk av ham og han nesten ikke hadde en tråd på seg.

"Ja, nå tenker jeg du er så fillete som jeg var da jeg reiste av tjenesten hos deg," sa gutten, "så nå får du slippe med det;" men først måtte lensmannen gi ham det han hadde veddet på at han ikke skulle treffe skjæra.

Da gutten kom til byen, tok han inn på et vertshus. Han spilte, og de som kom dit danset, og han levde både lystig og vel; det var ingen sorg for ham, for ingen kunne si nei til det første han ba om.

Men som de var i beste leken, kom vekterne og skulle dra gutten på rådstuen, for lensmannen hadde klaget over ham, og sagt at han hadde overfalt ham og plyndret ham og nesten tatt livet av ham, og nå skulle han henges; det var ikke å be for. Men Veslefrikk hadde råd for all uråd han, og det var fela. Han tok til å spille på den, så måtte vekterne danse til de lå der og gapte. Så sendte de soldater og vakt i veien. Men det gikk ikke bedre enn med vekterne; da Veslefrikk fikk fram fela, måtte de til å danse, så lenge han orket å få den til å låte; men de var klar lenge før.

Til sist så lurte de seg på ham og tok ham mens han sov om natten, og da de hadde fått ham, ble han dømt til å henges straks, og det bar avsted til galgen med det samme. Det stimlet sammen en mengde folk som skulle se dette vidunderet, og lensmannen var også med, og han var så sjeleglad for han skulle få rett for pengene og skinnet sitt og få se at de hengte ham.

Men det gikk ikke fort; for Veslefrikk var skrøpelig til å gå, og skrøpeligere gjorde han seg; fela og børsa dro han med seg også, det var ingen god for å få fra ham dem; og da han kom til galgen og skulle klyve opp på stigen, hvilte han for hvert trin. På det øverste satte han seg, og spurte om de kunne nekte ham et ønske, om han ikke kunne få lov til én ting: han hadde slik lyst til å låte en låt

og leike en leik på fela før de hengte ham. - Nei, det var både synd og skam å nekte ham det, sa de; det var ikke nei til det han ba om. Men lensmannen ba for Guds skyld, at de ikke skulle la ham få lov til å klunke på en streng, ellers var det ute med dem alle sammen; skulle gutten ha lov til å spille, måtte de binde ham til den bjerka som sto der. Veslefrikk var ikke sen om å få fela til å låte, og alle som var der, til å danse, både de som gikk på to og de som gikk på fire, både prost og prest, skriver og fut, og lensmann og mestermann og bikkjer og svin. De danset og lo og skrek om hverandre; somme danset til de lå som døde; noen danset til de datt i svime. Galt gikk det med dem alle; men verst gikk det med lensmannen, for han sto gjuret til bjerka og danset og skurte store stykker av ryggen sin på den. Det var ikke noen som tenkte på å gjøre noe med Veslefrikk, og han fikk gå med børsa og fela si som han ville, og han levde vel alle sine dager, for det var ingen som kunne si nei til det første han ba om.

Soria Moria slott

Det var engang et par folk som hadde en sønn, og han hette Halvor. Like fra han var smågutt, ville han aldri ta seg noe til, men satt bare og raket i asken. Foreldrene satte ham bort i mange slags lære; men Halvor stanset ikke noensteds, for når han hadde vært borte i noen dager, rømte han av læren, løp hjem og satte seg i grua til å grave i asken igjen. Men så kom en gang en skipper og spurte Halvor om han ikke hadde lyst til å bli med ham og fare til sjøs og se fremmede land. Jo, det hadde Halvor lyst til, da var han ikke lenge uferdig.

Hvor de seilte, har jeg ikke hørt; men langt om lenge kom det en sterk storm, og da den var over og det ble stilt igjen, visste de ikke hvor de var; de hadde drevet opp mot en fremmed kyst, som ingen av dem var kjent på.

Da det var så stilt at det ikke rørte seg en fjær, ble de liggende her, og Halvor ba skipperen om han fikk lov å gå i land og se seg om, for han ville heller gå enn ligge og sove. "Synes du du kan vise deg for folk," sa skipperen, "du har jo ikke annet til klær enn de fillene du står og går i." Halvor ble ved sitt han, og så fikk han da lov til slutt; men han skulle komme tilbake igjen når det blåste opp. Så gikk han da, og det var et vakkert land; overalt der han kom fram, var det store sletter med åkrer og enger, men folk så han ingen av. Så tok det på å blåse, men Halvor syntes ikke han hadde sett nok ennå, og han ville gjerne gå litt lenger, for å se om han ikke kunne finne folk. Om en stund kom han på en stor vei, som var så jevn at en gjerne kunne trille et egg på den. Denne veien gikk nå Halvor etter, og da det led på kvelden, så han et stort slott langt borte, og det lystet det ut av. Han hadde gått hele dagen og ikke hatt noe videre niste med seg heller, og han var dyktig sulten; men dess nærmere han kom til slottet, dess reddere ble han også.

I slottet brant det på varmen, og Halvor gikk inn i kjøkkenet, som var så gildt at han aldri hadde sett så gildt et kjøkken; der var kjørel både av gull og sølv, men folk var der ingen av. Da Halvor hadde stått der en stund, og ingen kom ut, gikk han bort og lukket på en dør; der inne satt en prinsesse og spant på en rokk.

"Nei, nei da!" ropte hun, "tør det komme kristne folk hit? Men det er nok best du går igjen, dersom ikke trollet skal sluke deg; for her bor et troll med tre hoder."

"Jeg er like glad om han hadde fire øg, så skulle jeg ha lyst til å se den karen," sa gutten, "og jeg går ikke, jeg har ikke noe vondt gjort; men mat får du gi meg, for jeg er fælt sulten."

Da Halvor hadde spist seg mett, sa prinsessen til ham at han fikk prøve om han kunne svinge sverdet som hang på veggen; nei, han kunne ikke svinge det, han kunne ikke løfte det engang.

"Ja," sa prinsessen, "så får du ta deg en slurk av den flasken som henger ved siden, for deg gjør trollet når han skal ut og bruke sverdet."

Halvor tok seg en slurk, og straks kunne han svinge sverdet som ingen ting. Nå mente han, skulle trollet komme tidsnok.

Rett som det var, kom trollet susende; Halvor bakom døren.

"Huttetu! her lukter så kristen manns blod!" sa trollet, og satte hodet inn igjennom døren.

"Ja, det skal du bli var," sa Halvor, og hugg alle hodene av det.

Prinsessen ble så glad for det hun var frelst, at hun både danset og sang; men så kom hun til å tenkte på søstrene sine, og så sa hun: "Gi nå søstrene mine også var frelst!"

"Hvor er de henne?" spurte Halvor.

Ja, så fortalte hun det; den ene var inntatt av et troll på et slott som var seks mil borte, og den andre var inntatt på et slott som var ni mil bortenfor det igjen.

"Men nå," sa hun, "må du først hjelpe meg å få ut dette skrovet her."

Ja, Halvor var så sterk; han subbet allting bort og gjorde det ryddig og rent i en ruff.

Så levde han godt og vel, og neste morgen la han avsted i grålysningen; han hadde ingen ro på seg, han gikk og han sprang hele dagen. Da han fikk se slottet, ble han litt redd igjen; det var mye gildere enn det andre; men her var det heller ikke et menneske å se. Så gikk Halvor inn i kjøkkenet, og han stanset ikke der heller, men gikk like inn.

"Nei, tør det komme kristne folk hit da?" ropte prinsessen. "Jeg vet ikke hvor lenge det er siden jeg kom hit; men i all den tid har jeg ikke sett et kristent menneske. Det er nok best du ser å komme avsted igjen, for her bor et troll som har seks hoder."

"Nei, jeg går ikke," sa Halvor, "om han så hadde seks til."

"Han tar og sluker deg levende," sa prinsessen.

Men det hjalp ikke: Halvor ville ikke gå, han var ikke redd for trollet; men mat og drikke ville han ha, for han var sulten etter reisen.

Ja, han fikk så mye han ville ha; men så ville prinsessen ha ham til ågå igjen.

"Nei," sa Halvor, "jeg går ikke, for jeg har ikke noe vondt gjort, og jeg har ikke noe å være redd for."

"Han spør ikke etter det," sa prinsessen, "for han tar deg uten både lov og rett; men siden du ikke vil gå, så prøv om du kan svinge det sverdet som trollet bruker i krigen."

Han kunne ikke svinge sverdet; men så sa prinsessen at han skulle ta seg en slurk av flasken som hang ved siden av det, og da han hadde gjort det, kunne han svinge det.

Rett som det var, så kom trollet; det var så stort og digert at det måtte gå på siden for å komme inn gjennom døren. Da trollet fikk det første hodet inn, så ropte det: "Huttetu! her lukter så kristen manns blod!" Med det samme hugg Halvor av det første hodet, og så alle de andre. Prinsessen ble så glad at hun ikke visste hva ben hun skulle stå på; men så kom hun til å tenkte på søstrene sine, og så ønsket hun at de også var frelst. Halvor mente det kunne nok bli råd til det, og ville avsted straks; men først måtte han nå hjelpe prinsessen med å få bort kroppen av trollet, og så ga han seg på veien den andre morgenen.

Det var langt til slottet, og han både gikk og sprang for å komme fram i tide. I kveldingen fikk han se slottet, og det var mye gildere enn de andre to. Nå var han nesten ikke det grann redd, men gikk gjennom kjøkkenet og like inn. Der satt en prinsesse som var så vakker at det ikke var måte på det.

Hun sa nå like ens som de andre, at der ikke hadde vært kristne folk siden hun kom der, og ba ham gå igjen, for ellers slukte trollet ham levende; det hadde ni hoder, sa hun.

"Ja, om det har ni til de ni, og enda ni til, så går ikke jeg," sa Halvor og ga seg til å stå ved ovnen.

Prinsessen ba ham så vakkert at han skulle gå, men Halvor ble ved sitt, han, og sa: "La ham komme, når han vil."

Så ga hun ham trollsverdet, og ba ham ta seg en slurk av flasken så han kunne svinge det.

Rett som det var, kom trollet så det suste av det; det var enda større og digrere enn begge de andre to, og det måtte også gå på siden for å komme inn igjennom døren. "Huttetu! her lukter så kristen manns blod," sa det. Med det samme hugg Halvor av det første hodet, og siden alle de andre, men det siste var det seigeste av dem alle, og det var det tyngste arbeid Halvor noen tid hadde gjort, å få det av, enda han nok syntes han skulle ha krefter også.

Nå kom da alle prinsessene sammen på slottet, og de var så glade som de aldri hadde vært i all sin tid, og de var glad i Halvor og han i dem, og han kunne få den han best kunne like; men den yngste var mest glad i ham av alle tre.

Halvor gikk der og var så rar av seg; han var så stur og stille; så spurte prinsessene ham hva det var han stundet etter, og om han ikke likte å være hos dem. Jo, det likte han nok, for de hadde jo nok å leve av, og han hadde det godt og vel i alle måter, men han stundet så hjem, for han hadde foreldre i live, og dem hadde han slik hug til å se igjen. Det mente de vel kunne la seg gjøre; "du skal komme uskadd både fram og tilbake igjen, dersom du vil lyde vårt råd," sa prinsessene. Ja, han skulle ikke gjøre annet enn det de ville. Så kledde de ham opp, så han ble så gild som en kongssønn, og så satte de en ring på fingeren hans, og den var slik at han kunne ønske seg både fram og tilbake med den; men de sa han måtte ikke kaste den bort, og ikke nevne navnene deres, for så var det slutt på hele herligheten; og da fikk han aldri se dem mer.

"Gi jeg nå var hjemme, og hjemme var her!" sa Halvor, og så som han hadde ønsket, gikk det også, han sto utenfor stuen hos foreldrene sine før han visste ord av det. Det var i mørkningen om kvelden, og da de så det kom inn en slik gild, staselig fremmedfant, ble de så rent forfjamset og tok til både å bukke og neie.

Halvor spurte om han ikke kunne bli der og få hus natten over.

Nei, det kunne han slett ikke; "vi har det ikke slik," sa de, "vi har hverken det ene eller det andre som en sånn herre kan være tjent med; men det er best han går opp på gården; det er ikke lange stykket, han kan se skorsteinspipa herfra - der har de fullt opp av allting."

Halvor var ikke mye for det, han ville bli; men folkene ble ved sitt, at han skulle gå opp til gården, for der kunne han få både mat og drikke, mens de ikke hadde en stol å by ham å sitte på engang.

"Nei," sa Halvor, "der opp vil jeg ikke før i morgen tidlig; la meg nå få være her i natt, jeg kan da få sitte i peisen."

Det kunne de da ikke si noe imot, og så satte Halvor seg i peisen og til å grave i asken, slik som han gjorde da han lå hjemme og latet seg.

De snakket om mangt og meget, og fortalte Halvor både det ene og det andre, og så spurte han om de aldri hadde hatt noe barn.

Jo, de hadde hatt en gutt som hette Halvor, men de visste ikke hvor han vandret, og ikke visste de enten han var død eller levende heller.

"Kunne det ikke være meg da?" sa Halvor.

"Det vet jeg visst," sa kjerringa og lettet på seg; "han Halvor var så lat og doven at han aldri gjorde noen verdens ting, og så var han så fillete at den ene filla slo den andre i svime på 'n; det kunne aldri blitt slik kar av han, som du er, far."

Om litt skulle kjerringa bort i peisen og rake i varmen, og da gloskinnet lyste på Halvor, likesom da han var hjemme og karet i asken, så kjente kjerringa ham igjen.

"Jamen er det du da, Halvor!" sa hun, og det ble slik glede på de gamle foreldrene at det ikke var måte på det, og han måtte nå fortelle hvordan det hadde gått ham, og kjerringa ble så glad i ham at hun ville ha ham opp på gården straks på timen og vise ham fram for jentene, som alltid hadde vært så kaute på det.

Hun gikk da føre og Halvor etter. Da hun kom der opp, fortalte hun at han Halvor var kommet hjem igjen, og nå skulle de bare se hvor gild han var; han så ut som en prins, sa hun.

"Det vet jeg visst," sa jentene og slo på nakken, "han er vel den samme fillefanten han alltid har vært."

I det samme kom Halvor inn, og så ble jentene så forfjamset at de glemte igjen serken i peisen, der de satt og loppet seg, og fløy ut i bare stakken. Da de så kom inn igjen, var de så skamfulle at de nesten ikke torde se på han Halvor, som de alltid hadde vært så store og kaute imot før.

"Ja, De har nå alltid syns De var så fine og vakre, De, at ingen kunne være liken Deres; men De skulle bare se den eldste prinsessen som jeg har frelst," sa Halvor; "mot henne ser De ut som gjeterjenter, og den mellomste er enda vakrere; men den yngste, som er kjæresten min, er vakrere enn både sol og måne, gi de bare var her; så skulle De se!" sa Halvor.

Han hadde ikke før sagt det, før de sto der; men da ble han så ille ved, for nå kom han i hug det de hadde sagt. På gården ble det både holdt gjestebud for prinsessene og gjort stas av dem; men de ville ikke bli der. "Vi vil ned til foreldrene dine," sa de til Halvor, "og så vil vi ut og se oss om." Han fulgte da med dem. Så kom de til et stort vann utenfor gården. Tett ved vannet var det slik en vakker grønn bakke; der ville de sitte og hvile en stund, for de syntes det var så vakkert å sitte og se ut over vannet, sa de.

De satte seg der, og da de hadde sittet en stund, sa den yngste prinsessen: "Jeg får vel lyske deg litt jeg, Halvor." Ja, Halvor la hodet i fanget hennes, så lysket hun ham, og det varte ikke lenge før Halvor sov. Så tok hun ringen av ham og satte en annen i stedet, og så sa hun: "Hold nå i meg, som jeg holder dere, - og gi vi så var på Soria Moria slott!"

Da Halvor våknet, kunne han nok skjønne han hadde mistet prinsessene, og satte i å gråte og bære seg, og han var så rent mistrøstig at de slett ikke kunne stagge ham. Alt det foreldrene ba ham, ville han ikke bli, men tok farvel, og sa at han visst aldri fikk se dem mer, for fant han ikke prinsessene igjen, syntes han ikke det var verdt å leve.

Tre hundre daler hadde han igjen; dem tok han i lommen og ga seg på veien. Da han hadde gått et stykke, møtte han en mann med en skikkelig hest; den ville han kjøpe, og tok på å tinge med mannen.

"Ja, jeg har riktignok ikke tenkt å selge den," sa mannen, "men når vi kunne bli forlikt, så -"

Halvor spurte da hva han ville ha for den.

"Ikke mye har jeg gitt for den, og ikke mye er den verd heller; det er bra hest å ri på, men til å dra duger den ikke stort, men alltid så orker den nok matsekken din og deg også, når du går stykkomtil," sa mannen.

Til sist ble de da forlikt om prisen, og Halvor la sekken sin på hesten, og så gikk han stykkomtil, og stykkomtil red han. Om kvelden kom han til en grønn voll, og der sto et stort tre, som han satte seg under. Der slapp han hesten, og han la seg ikke til å sove, men tok fram matsekken sin. Da det lyste av dag, dro han avsted igjen, for han syntes ikke han hadde noen ro på seg. Så gikk han og så red han hele dagen bortigjennom en stor skog, der det var mange grønne flekker, som lyste så vakkert bortimellom trærne. Ikke visste han hvor han var henne, og ikke visste han hvor det bar hen, men han ga seg ikke mer tid til å hvile enn hver gang hesten fikk litt i seg, og han selv fikk opp skreppen sin, når han kom til en av de grønne flekkene. Han gikk og han red, og aldri syntes han det ble noen ende på skogen.

Men i mørkningen andre dagen så han det lyste mellom trærne. "Gi det nå var folk oppe, så jeg kunne få varmet meg og få litt å leve av!" tenkte Halvor.

Da han kom dit, så var det en liten ussel stue, og gjennom ruten så han et par gamle folk der inne; de var så gamle og grå i hodet som en due, og kjerringa hadde en nese så lang at hun satt ved peisen og brukte den til glo-rake.

"God kveld!" sa Halvor.

"God kveld!" sa kjerringa. "Men hva ærend har du da, som kommer hit?" sa hun; "her har ikke vært kristne folk på over hundre år."

Ja, Halvor fortalte da at han skulle til Soria Moria slott, og spurte om hun kjente veien dit.

"Nei," sa kjerringa, "men rettnå kommer månen, så skal jeg spørre ham, og han vet det nok, han må vel se det, for han skinner på allting."

Da så månen sto lys og blank over tretoppene, gikk kjerringa ut. "Du måne! du måne!" skrek hun, "kan du vise meg veien til Soria Moria slott?"

"Nei," sa månen, "det kan jeg ikke, for den gangen jeg skinte der, sto det en sky for meg."

"Vent litt ennå," sa kjerringa til Halvor, "rettnå kommer vestenvinden; han vet det visst, for han guster og blåser i hver krok."

"Nei! nei! har du hest også du?" sa kjerringa, da hun kom inn igjen; "å slipp det stakkars krøtteret ut i havnehagen, og la det ikke stå her ved døra og sulte! Men vil du ikke bytte bort den til meg?" sa hun; "vi har et par gamle støvler her, som du kan ta femten fjerdingar i hvert steg med, dem skal du få for hesten, så komme du før til Soria Moria slott."

Det var Halvor straks villig til, og kjerringa var så glad i hesten at hun var ferdig til å danse, "for nå kan jeg komme til å ri til kirken, jeg også," sa hun.

Halvor hadde ingen ro på seg og ville straks avsted, men kjerringa sa det hadde ingen hast. "Legg deg på krakken du, og sov litt, for noen seng har vi ikke til deg," sa kjerringa; "jeg skal nok passe på når vestenvinden kommer."

Rett som det var, så kom vestenvinden durende så det pep og knaket i veggen. Kjerringa ut.

"Du vestenvind! du vestenvind! kan du si meg veien til Soria Moria slott? Her er én som skal dit."

"Ja, den vet jeg vel," sa vestenvinden, "nå skal jeg nettopp dit og tørke klær til bryllupet som skal stå; er han rask til bens, kan han være med meg."

Halvor ut.

"Du får skynde deg, vil du ha følge," sa vestenvinden, og avsted bar det langt bort over heier og åser og fjell og fjære, og Halvor hadde nok med åfølgje.

"Ja, nå har jeg ikke tid til å være med deg lenger," sa vestenvinden, "for jeg skal bort og rive ned et røfte med granskog først, før jeg kommer til blekvollen og tørker klærne. Men når du går langs med åskanten, så kommer du til noen jenter som står og vasker klær, og da har du ikke langt igjen til Soria Moria slott."

En stund etter kom Halvor til jentene som sto og vasket, og de spurte om han ikke hadde sett noe til vestenvinden; han skulle komme dit og tørke klær til bryllupet. "Jo," sa Halvor, "han er bare borte og bryter ned et røfte med granskog, det varer ikke lenge før han er her," og så spurte han dem om veien til Soria Moria slott. De satte ham da på veien, og da han kom fram mot slottet, var det så fullt av hester og folk at det yrte. Men Halvor var så fillete og sundreven av det han hadde fulgt vestenvinden både gjennom busker og kjerr, at han holdt seg avsides og ikke ville gå fram før siste dagen, da de skulle ete middag.

Da de nå, som skikk og bruk var, skulle drikke bruden av jentelaget, og skjenkeren skulle drikke dem til alle sammen, både brud og brudgom og riddere og svenner, så kom han da langt om lenge til Halvor også. Han drakk skålen, slapp ringen som prinsessen hadde satt på fingeren hans da han lå ved vannet, oppi glasset, og ba skjenkeren skulle hilse bruden og bære den fram til henne. Da sto prinsessen opp fra bordet med én gang. "Hvem har vel best fortjent å få en av oss," sa hun, "enten den som har frelst oss, eller den som sitter brudgom?"

Det kunne det ikke være mer enn én mening om, mente alle, og da Halvor hørte det, var han ikke lenge om å få fantefillene av seg og pynte seg til brudgom.

"Ja, der er den rette!" ropte den yngste prinsessen da hun fikk se ham, og så skjød hun den andre for glugg og holdt bryllup med Halvor.

Bonde Værskjegg

Det var engang en mann og en kone som hadde en eneste sønn, og han hette Hans. Kjerringa syntes han burde ut og tjene, og sa til mannen at han skulle reise med ham. "Du skal skaffe meg ham så god at han blir mester over alle mestere," sa hun, og så la hun mat og en tobakksrull i en sekk til dem.

Ja, de var hos mange mestere, men alle sa de kunne gjøre gutten så god som de var selv, men bedre kunne de ikke gjøre ham.

Da mannen kom hjem til kjerringa med det svaret, sa hun: "Ja, jeg er like gla hva du gjør av ham, men det sier jeg, at du skal skaffe meg ham til mester over alle mestere."

Så la hun mat og en tobakksrull i sekken igjen, og mannen og sønnen, de måtte av gårde.

Da de hadde gått et stykke, kom de på en is; der møtte de en som kom kjørende med en svart hest.

"Hvor skal dere hen?" sa han.

"Jeg skulle nok ut og ha sønn min i lære til én som var god til å lære ham opp; for kjerringa mi er kommet av så godt folk at hun vil ha ham opplært til mester over alle mestere," sa mannen.

"Det treffer ikke ille," sa han som kjørte; "for det er jeg kar for, og slik en læregutt reiser jeg etter. Stå bakpå du," sa han til gutten.

Så bar det avsted opp igjennom luften med dem.

"Nei, nei, bi litt!" skrek far til gutten; "jeg skulle ha visst hva du heter og hvor du bor?" sa han.

"Å, jeg er hjemme både nord og syd og øst og vest, og Bonde Værskjegg heter jeg," sa mesteren. "Om et år kan du komme igjen, så skal jeg si deg om han er blitt så god," sa han. Så bar det avsted med dem, og borte var de.

Da året var ute, kom mannen og skulle høre til sønnen. "Det er ikke gjort på ett år å bli utlært," sa mesteren; "nå har han lært å gå langs etter krakkene." Ja, så ble de forlikt om at Bonde Værskjegg skulle ha ham ett år til og lære ham opp helt, så skulle mannen komme igjen.

Da året var omme, møttes de på samme stedet igjen.

"Har han stått ut læren nå?" spurte faren.

"Nå er han min mester, og nå ser du ham aldri igjen," sa Bonde Værskjegg, og før mannen riktig sanste hvor det ble av dem, var de borte, både han og gutten.

Da mannen kom hjem, spurte kjerringa om sønnen ikke kom, eller hvor det ble av ham.

"Å, Gud vet hvor det ble av ham," sa mannen, "det bar til værs," og så fortalte han hvordan det hadde gått til.

Men da konen hørte det, at mannen ikke hadde greie på hvor gutten var henne, så sendte hun ham i veien igjen. "Du skal hente gutten, om du så skal ta ham hos Gamle-Erik sjøl!" sa hun, og ga ham med en matsekk og en tobakksrull.

Da han hadde gått et stykke, kom han til en stor skog, og den rakk hele dagen, så langt han gikk, og da det ble mørkt, fikk han se en stor lysning; så gikk han etter den. Langt om lenge kom han til en liten stue under et berg, og utenfor den sto en kjerring og vandt opp vann av brønnen med nesen sin, så lang var den.

"God kveld, mor," sa mannen.

"God kveld igjen," sa kjerringa. "Det har ingen kalt meg mor på hundre år," sa hun.

"Kan jeg få lånt hus her i natt?" sa mannen.

"Nei," sa kjerringa.

Men så tok mannen opp tobakksrullen, brente litt, og ga kjerringa snus. Så ble hun så glad at hun tok til å danse, og så skulle mannen få bli der natten over. Rett som det var, spurte han etter Bonde Værskjegg. Hun visste ikke noe om ham, sa hun; men hun rådet over alle firføttede dyr, kanskje noen av dem kunne vite om ham. Så blåste hun dem sammen med en pipe hun hadde, og overhørte dem; men det var ingen som visste noe om Bonde Værskjegg. "Ja, vi er tre søstre," sa kjerringa, "kanskje en av de andre to vet hvor han holder til. Du skal få lånt skyss av meg, så kommer du dit til kvelds; men tre hundre mil er det til den nærmeste."

Mannen reiste, og han rakk fram til kvelds. Da han kom fram, sto den kjerringa også og vandt opp vann av brønnen med nesen sin.

"God kveld, mor," sa mannen.

"God kveld igjen," sa kjerringa. "Nå har ingen kalt meg mor på hundre år," sa hun.

"Kan jeg få lånt hus her i natt?" sa mannen.

"Nei," sa kjerringa.

Men så tok mannen opp tobakksrullen, brente litt, og ga kjerringa snus på håndbaken. Så ble hun så glad at hun tok til å danse, og så skulle mannen få lov til å bli der natten over. Men rett som det var, spurte han etter Bonde Værskjegg. Nei, hun visste ikke noe om ham, men hun rådet over alle fiskene, sa hun og kanskje noen av dem kunne vite greie på ham. Så blåste hun dem sammen med en pipe hun hadde, og overhørte dem; men det var ingen som visste noe om Bonde Værskjegg. "Ja, jeg har en søster til," sa kjerringa, "kanskje hun kan vite noe om ham. Hun bor seks hundre mil herifra, men du skal få skyss av meg, så kommer du dit til kvelds."

Mannen reiste, og han kom fram til kvelds, da kjerringa sto og karet varmen, og det gjorde hun med nesen sin, så lang var den.

"God kveld, mor," sa mannen.

"God kveld igjen," sa kjerringa; "nå har ingen kalt meg mor på hundre år," sa hun.

"Kan jeg få lånt hus her i natt," sa mannen.

"Nei," sa kjerringa.

Men så tok mannen fram tobakksrullen igjen og til å brenne, og ga kjerringa hele håndbaken full av snus. Da ble hun så glad at hun tok til å danse, og så skulle mannen få lånt hus. Rett som det var, spurte han etter Bonde Værskjegg. Hun visste ikke noe om ham, sa hun, men hun rådet over alle

fuglene, og dem blåste hun sammen med pipen sin. Da hun hadde overhørt dem alle i hop, saknet hun ørnen; men litt etter kom den, og da hun spurte den, så sa den at den kom like fra Bonde Værskjegg. Så sa kjerringa at den skulle følge mannen dit. Men ørnen ville ha noe å ete først, og så ville den hvile ut til andre dagen, for den var så trett etter den lange veien at den mest ikke kunne lette seg fra bakken.

Da den vel var mett og uthvilt, rysket kjerringa en fjær ut av stjerten på den og satte mannen isteden, og så fløy den avsted med ham; men de kom ikke fram til Bonde Værskjegg før ved midnattstider. Da de var fremme, så sa ørnen: "Det ligger råk og åtsler utenfor døren, men det skal du ikke ense. De som er innenfor, sover så hardt alle sammen at de ikke er god for å våkne; men du skal gå like bort i bordskuffen og ta tre brødstykker, og hører du en snorker, skal du nappe tre fjærer av hodet på ham, han våkner ikke for det."

Mannen gjorde så; da han hadde fått brødstykkene, nappet han først én fjær. "Uff!" skrek Bonde Værskjegg. Så nappet han én til, da skrek han "uff!" igjen; men da han nappet den tredje, skrek Bonde Værskjegg så mannen trodde det skulle revne både murer og vegger, men han sov like godt.

Så sa ørnen hvordan han skulle bære seg at siden, og det gjorde han. Han gikk til fjøsdøren, og der støtte han seg mot en kampestein; den tok han opp; under den lå tre skårefliser, dem tok han også opp; så banket han på fjøsdøren, og den gikk opp med en gang; han slapp ned de tre brødsmulene; så kom det fram en hare og åt dem; den tok han. Ørnen ba ham rykke tre fjærer ut av stjerten på den, og sette haren, steinen og skåreflisene og seg selv isteden, så skulle den frakte dem hjem.

Da ørnen hadde fløyet et langt stykke, satte den seg ned på en stein. "Ser du noe?" spurte den.

"Ja, jeg ser en kråkeflokk komme flyvende etter oss," sa mannen.

"Vi får vel reise et stykke til, vi da," sa ørnen, og satte avsted.

Om en stund spurte den: "Ser du noe nå?"

"Ja, nå er kråkene tett innpå oss," sa mannen.

"Slipp nå ned de tre fjærene du nappet av hodet på ham," sa ørnen.

Ja, mannen gjorde så, og med det samme han slapp dem, ble fjærene til en korpeflokk, som jaget kråkene hjem igjen.

Så fløy ørnen langt bort med mannen; til sist satte den seg på en stein for å hvile. "Ser du noe?" sa den.

"Viss på det er jeg ikke," sa mannen, "men jeg synes jeg ser noe kommer langt borte."

"Vi får vel reise et stykke til da," sa ørnen.

"Ser du noe nå?" sa den om en stund.

"Ja, nå er han like innpå oss," sa mannen.

"Du får slippe ned skåreflisene som du tok under gråsteinen ved fjøsdøra," sa ørnen.

Ja, mannen gjorde så, og med det samme han hadde sloppet dem, vokste de opp til en stor, tett skog, så Bonde Værskjegg måtte reise hjem etter økser for å hugge seg igjennom.

Så fløy ørnen langt bort igjen; men så ble den trett og satte seg i en furu. "Ser du noe?" sa den.

"Ja, viss på det er jeg ikke," sa mannen, "men jeg synes jeg skimter noe langt borte."

"Vi får vel reise et stykke til da," sa ørnen, og så satte den avsted.

"Ser du noe nå?" sa den om en stund.

"Ja, nå er han tett etter oss," sa mannen.

"Du får slippe ned kampesteinen du tok ved fjøsdøra," sa ørnen.

Mannen gjorde så, og den ble til et stort, høyt steinberg, som Bonde Værskjegg måtte bryte seg igjennom først. Men da han var kommet midt i berget, brøt han av det ene beinet sitt, og så måtte han hjem og ferde på det.

Men mens det sto på, fløy ørnen hjem til mannen både med ham selv og haren, og da de var kommet hjem, gikk mannen på kirkegården og hadde kristenjord på den, så ble den til Hans, sønnen hans, igjen.

Da det led til marken, skapte gutten seg om til en blakk hest, og ba faren reise på marken med ham. "Når det kommer en som vil kjøpe meg, skal du si du vil ha hundre daler for meg; men du må ikke glemme å ta av meg grima, ellers slipper jeg aldri fra Bonde Værskjegg, for det er han som kommer og vil handle," sa han.

Slik gikk det også; det kom en merrabytter som hadde stor hug til åhandle av ham hesten, og mannen fikk hundre daler for den, men da handelen var gjort, og far til Hans hadde fått pengene, ville merrabytteren ha grima. "Nei, det står nok ikke i akkorten det," sa mannen, "og grima får du ikke, for jeg har flere hester jeg skal ha til byen." Så gikk de hver sin vei. Men de var ikke langt kommet, før Hans skapte seg om til seg selv, og da mannen kom hjem, satt han på ovnsbenken.

Andre dagen gjorde han seg til en brun hest, og sa til faren at han skulle reise på marken med ham. "Når det kommer en som vil kjøpe meg, skal du si du vil ha to hundre daler, for det gir han, og han skjenker deg attpå; men hva du drikker og hva du gjør, så glem ikke å ta av meg grima, ellers ser du meg aldri igjen," sa Hans. Ja, slik gikk det, han fikk to hundre daler for hesten og skjenk attpå, og da de skiltes fra hverandre, var det ikke mer enn nettopp så han kom i hug å ta av grimen. Men de var ikke kommet langt på veien, før gutten skapte seg om, og da mannen kom hjem, satt alt Hans på ovnsbenken.

Tredje dagen gikk det like ens. Gutten skapte seg til en stor svart hest, og sa til faren at det kom en som bød tre hundre daler og skjenkte ham god og full attpå, men hva han gjorde eller hvor mye han drakk, så måtte han ikke glemme å ta av grima, for ellers kom han ikke fra Bonde Værskjegg i dette liv. Nei, det skulle han nok ikke glemme, sa mannen. Da han kom på marken, fikk han de tre hundre dalerne; men Bonde Værskjegg skjenkte ham så full at han glemte å ta av grimen, og så reiste Bonde Værskjegg avsted med hesten. Da han hadde kommet et stykke på veien, skulle han inn og ha mere brennevin, så satte han en gloende spikertønne under nesen og et havretrau under halen på hesten sin, hengte grimeskaftet inn på et handrev, og gikk inn til gjestgiveren. Hesten sto der og stampet og sparket og frøste og været. Så kom det en jente som syntes synd på den. "Å, stakkars deg, hva er det for en husbond du har, som farer slik med deg?" sa hun, og skjøv grimeskaftet av handrevet, så hesten kunne få snudd seg og smakt på havren.

"Det er meg det!" skrek Bonde Værskjegg og kom farende ut gjennom døren.

Men hesten hadde alt ristet av seg grimen, og kastet seg ut i gåsedammen og gjorde seg om til en liten fisk i det samme. Bonde Værskjegg etter og gjorde seg til en stor gjedde. Så gjorde Hans seg til en due, og Bonde Værskjegg gjorde seg til en stor hauk, og fløy etter duen.

Men så sto det en prinsesse i et vindu i kongsgården og så på dette nappetaket. "Visste du så mye som jeg vet, så kom du inn gjennom vinduet til meg du," sa kongsdatteren til duen. Duen kom farende inn gjennom vinduet, skapte seg om til Hans igjen, og sa hvordan det var.

"Gjør deg til en gullring og sett deg på fingeren min," sa kongsdatteren.

"Nei, det nytter ikke," sa Hans; "for så gjør Bonde Værskjegg kongen syk, og så er det ingen som kan gjøre ham god igjen før Bonde Værskjegg kommer og leger ham, og for det krever han gullringen."

"Jeg skal si den er etter min mor, og at jeg slett ikke vil miste den," sa kongsdatteren.

Ja, så gjorde Hans seg til en gullring og satte seg på fingeren til kongsdatteren, og der kunne ikke Bonde Værskjegg få fatt på ham. Men så gikk det som gutten hadde sagt: kongen ble syk, og det var ingen doktor som kunne lege ham, før Bonde Værskjegg kom, og han ville ha ringen til kongsdatteren for det. Så sendte kongen bud til datteren etter ringen. Men hun ville ikke miste den, sa hun, for hun hadde den etter sin mor. Da kongen hørte det, ble han vond, og sa at han ville ha ringen, hvem hun så hadde den etter.

"Ja, det hjelper nok ikke at du blir vond," sa kongsdatteren; "jeg får den ikke av meg; vil du ha ringen, får du ta fingeren også."

"Jeg skal hjelpe, så skal nok ringen av," sa Bonde Værskjegg.

"Nei, ellers takk, jeg skal prøve selv," sa kongsdatteren, og gikk bort til peishella og hadde aske på.

Så gikk ringen av og ble borte i asken. Bonde Værskjegg gjorde seg til en toppe, som spent og sparket etter ringen i skorsteinen, så asken føk om ørene på dem. Men Hans gjorde seg til en rev og bet hodet av toppen, - og satte den slemme i Bonde Værskjegg, så var det nå ute med ham.

Prinsessen som ingen kunne målbinde

Det var engang en konge; han hadde en datter som var så vrien og vrang i ord at ingen kunne målbinde henne, og derfor lovte han ut at den som kunne gjøre det, skulle få prinsessen og halve kongeriket attpå.

Det var nok av dem som ville prøve seg, skal jeg tro, for det er ikke hver dag en kan få en kongsdatter og et halvt kongerike til givendes. Grinden til kongsgården sto ikke noen stund, de kom i flokk og følge fra øst og vest, både ridende og gående. Men det var ingen som kunne ordbinde prinsessen. Til sist satte kongen ut at de som prøvde seg, men ikke kunne, de skulle sviemerkes på begge ørene med det store sviejernet hans. - Han ville ikke ha dette rennet i gården sin til ingen ting.

Så var det tre brødre også som hadde fått spurt om prinsessen, og da de ikke hadde det for rart hjemme, ville de ut og friste lykken, og se om de kunne vinne kongsdatteren og halve riket. De var venner og nokså vel forlikt, og derfor gikk de i følge alle tre.

Da de hadde kommet et stykke på veien, fant Askeladden en død skjærunge.

"Jeg fant, jeg fant!" ropte han.

"Hva fant du?" spurte brødrene.

"Jeg fant en død skjærunge," sa han.

"Fy kast 'n! Hva skal du med den?" sa de to, som alltid trodde at de var de klokeste.

"Å, jeg har slikt å gjøre, jeg har slikt å føre, jeg fører vel den," sa Askeladden.

Da de hadde gått et stykke til, fant Askeladden en gammel vidjespenning; den tok han opp.

"Jeg fant, jeg fant!" ropte han.

"Hva fant du nå?" sa brødrene.

"Jeg fant en vidjespenning," svarte han.

"Pøh! Hva skal du med den? Kast 'n!" sa de to.

"Jeg har slikt å gjøre, jeg har slikt å føre, jeg fører vel den," sa Askeladden.

Da de hadde gått litt til, fant han et skålbrott; det tok han også opp.

"Gutter, jeg fant, jeg fant!" sa han.

"Nå, hva fant du nå?" spurte brødrene.

"Et skålbrott," sa han.

"Sj! Det var da også noe å dra på! Kast det!" sa de.

"Å, jeg har slikt å gjøre, jeg har slikt å føre, så fører jeg vel det," svarte Askeladden.

Da de hadde kommet litt lenger, fant han et krokett bukkehorn, og like etter fant han maken til det.

"Jeg fant, jeg fant, gutter!" ropte han.

"Hva fant du nå da?" sa de andre.

"To bukkehorn," svare Askeladden.

"Sj! Kast dem! hva gjør du med dem?" sa de.

"Nei, jeg har slikt å gjøre, jeg har slikt å føre, så fører jeg vel dem," sa Askeladden.

Om litt fant han en blei.

"Nei, gutter, jeg fant, jeg fant!" ropte han.

"Det var da svare til finning på deg! Hva fant du nå igjen?" sa de to eldste.

"Jeg fant en blei," svarte han.

"Å, kast 'n! Hva gjør du med den?" sa de.

"Jeg har slikt å gjøre, jeg har slikt å føre, jeg fører vel den," sa Askeladden.

Da de gikk over jordene ved kongsgården - der hadde de nylig bredd gjødsel, - bukket han seg og tok opp en utgått skosåle.

"Nei, nei, gutter, jeg fant, jeg fant!" sa han.

"Bare du fant litt vett til du kom fram!" sa de to. "Hva var det nå du fant igjen da?"

"En utgått skosåle," svarte han.

"Isj da! Det var noe å ta opp også! Kast 'n! Hva gjør du med den?" sa brødrene.

"Å, jeg har slikt å gjøre, jeg har slikt å føre, så jeg fører vel den, skal jeg vinne prinsessen og halve riket," sa Askeladden.

"Ja, du ser ut til det du!" sa de to.

Så la de inn til kongsdatteren. Først den eldste.

"God dag," sa han.

"God dag igjen," svarte hun og vridde på seg.

"Det er fælt varmt her," sa han.

"Det er varmere i glohaugen," svarte prinsessen; der lå sviejernet ferdig og ventet. Da han så det, gikk det i stå for ham med én gang, og så var det ute med ham.

Det gikk ikke likere med den mellomste.

"God dag," sa han.

"God dag igjen," sa hun og vrikket på seg.

"Det er fælt så hett her," sa han.

"Det er hetere i glohaugen," svarte hun. Dermed så mistet han også mål og mæle, - og så var det fram med jernet igjen.

Så kom Askeladden.

"God dag," sa han.

"God dag igjen," svarte hun og vrikket og vridde på seg.

"Det var da godt og varmt her," sa Askeladden.

"Det er varmere i glohaugen," svarte hun; hun ble ikke blidere for det den tredje kom.

"Det var råd å få stekt skjæra mi her da?" spurte han.

"Jeg er redd hun sprekker," sa kongsdatteren.

"Å det har ingen nød, jeg slår omkring denne vidjespenningen," svarte gutten.

"Den er for rom," sa hun.

"Jeg driver i en blei," sa gutten, og tok fram bleien.

"Fettet renner av henne," sa kongsdatteren.

"Jeg holder under dette," svarte gutten, han viste fram skålbrottet.

"Du er så kroket i ord du," sa prinsessen.

"Nei, jeg er ikke kroket, men dette er kroket," svarte gutten, og tok opp det ene bukkehornet.

"Nei! nå har jeg aldri sett maken!" ropte prinsessen.

"Her ser du maken," sa gutten, og tok opp det andre.

"Jeg mener du er utgått for å målbinde meg, du?" sa hun.

"Nei, jeg er ikke utgått, men den er utgått den," svarte gutten, og dro fram skosålen.

Så var prinsessen målbundet.

"Nå er du min," sa Askeladden, og så fikk han henne og halve landet og riket attpå.

Askeladden som kappåt med trollet

Det var engang en bonde som hadde tre sønner; han var i små kår og gammel og skrøpelig, og sønnene ville ikke ta seg noe til. Til gården hørte en stor, god skog, og den ville faren at guttene skulle hugge i, og se å få betalt unna noe på gjelden.

Langt om lenge fikk han dem også på det travet, og den eldste skulle ut og hugge først. Da han var kommet bort i skogen og hadde tatt til å hugge på en skjegget gran, kom det et stort, digert troll til ham. "Dersom du hugger i min skog, skal jeg drepe deg!" sa trollet. Da gutten hørte det, kastet han øksen og la hjem igjen det beste han kunne. Han kom rent andpusten hjem og fortalte det som hadde hendt ham; men faren sa han var et harehjerter; trollene hadde aldri skremt ham fra å hugge da han var ung, mente han.

Dagen etter skulle den andre sønnen avsted, og da gikk det nettopp like ens. Da han vel hadde hugget noen hugg i granen, kom trollet til ham med og sa: "Dersom du hugger i min skog, skal jeg drepe deg!" Gutten torde snaut se på ham, han kastet øksen og tok til sprangs likesom broren og vel så fort. Da han kom hjem igjen, ble faren sint, og sa at aldri hadde trollene skremt ham, da han var ung.

Tredje dagen ville Askeladden i vei.

"Ja, du!" sa de to eldste, "du skal vel klare det, du som aldri har vært utom stuedøra!"

Han svarte ikke større på det, Askeladden, men ba bare om å få dugelig niste med seg. Moren hadde ingen sul, og så hengte hun på gryta for åbreste litt til ham; det fikk han i skreppen, og la av gårde.

Da han hadde hugget en liten stund, kom trollet til ham og sa: "Dersom du hugger i min skog, skal jeg drepe deg!"

Men gutten var ikke sen; han sprang bort i skogen etter osten og krystet den så mysa skvatt. "Tier du ikke still," skrek han til trollet, skal jeg klemme deg, som jeg klemmer vannet av denne hvite steinen!"

"Nei, kjære spar meg," sa trollet, "jeg skal hjelpe deg å hugge."

Ja, på det vilkår sparte gutten ham, og trollet var dyktig til å hugge, så de fikk felt og avhugget mange tylfter om dagen.

Da det led mot kvelden, sa trollet: "Nå kan du følge med hjem, det er nærmere til meg enn til deg."

Ja, gutten ble med, og da de kom hjem til trollet, skulle han gjøre opp varme på peisen, mens gutten skulle gå etter vann til grautgryta; men det sto to jernbøtter der, så store og tunge at han ikke orket å lee på dem engang.

Så sa gutten: "Det er ikke verdt å ta med disse fingerbølene; jeg går etter hele brønnen jeg."

"Nei, kjære vene," sa trollet, "jeg kan ikke miste brønnen min; gjør du opp varme, skal jeg gå etter vann."

Da han kom tilbake med vannet, kokte de opp en dugelig stor grautgryte.

"Det er det samme," sa gutten, "vil du som jeg, skal vi kappete."

"Å ja!" svarte trollet; for det tenkte han alltid han skulle stå seg i.

Ja, de satte seg til bords; men gutten stjal seg til å ta skinnskreppen og knyte foran seg, og så øste han mer i skreppen enn han åt selv. Da skreppen var full, tok han opp tollekniven sin og rispet en flenge i skreppen. Trollet så på ham, men sa ikke noe.

Da de hadde ett en god stund til, la trollet bort skjeen. "Nei, nå orker jeg ikke mer," sa han.

"Du skal ete!" svarte gutten; "jeg er snaut halvmett enda, jeg. Gjør du som jeg gjorde, og skjær hull på magen, så eter du så mye du vil."

"Men det gjør vel gruelig vondt?" spurte trollet.

"Å, ikke noe å tale om," svarte gutten.

Så gjorde trollet som gutten sa, og så kan en vel vite han satte livet til. Men gutten tok alt det sølv og gull som i berget fans, og gikk hjem med. Med det kunne han alltid få betalt unna noe på gjelden.

Følgesvennen

Det var engang en bondegutt som drømte han skulle få en kongsdatter langt borti landene, og hun var så rød og hvit som melk og blod, og så rik at det aldri kunne bli ende på rikdommen hennes. Da han våknet, syntes han hun sto lys levende for ham enda, og han tykte hun var så fin og vakker at han kunne ikke være til om han ikke fikk henne. Så solgte han det han eide, og reiste ut i verden for å lete henne opp.

Han gikk langt og lenger enn langt, og om vinteren kom han til et land der alle allfarveiene lå ende bent ut og ikke gjorde noen bøying. Da han hadde vandret rett fram et fjerding-års tid, kom han til en by, og utenfor kirkedøren der lå det en stor isklump som det sto et lik inni, og den spyttet hele kirkealmuen på da de gikk forbi den.

Gutten undres på dette, og da presten kom ut av kirken, spurte han ham hva det skulle være til.

"Det er en grov illgjerningsmann," sa presten, "han er rettet for sin ugudelighets skyld, og oppsatt der til spott og spe."

"Hva er det han har gjort da?" spurte gutten.

"Her i livet var han vintapper," sa presten, "og han blandet vinen med vann."

Det syntes gutten ikke var så farlig gjerning, og når han hadde bøtt for det med livet, kunne de gjerne la ham komme i kristen jord og ha fred etter døden.

Nei, sa presten, det bar ikke til; ikke på noe sett og vis heller; for det skulle folk til å bryte ham ut av isen, det skulle penger til å kjøpe kristenjord av kirken for, graveren skulle ha betaling for graven, kirkeeieren skulle ha for klokkene, klokkeren for sangen, og presten for jordpåkastelsen.

"Tror du det er noen som vil betale alt det for en rettet synder?" spurte han.

Ja, sa gutten; når han bare fikk ham i jorden, skulle han nok betale gravølet, av det vesle han hadde.

Så brøt de vintapperen ut av isklumpen og la ham i kristen jord, de ringte og sang over ham, og presten kastet jord på, og de drakk gravøl så de både gråt og lo om hverandre.

Men da gutten hadde kostet gravølet hadde han ikke mange skillingene i lommen.

Han ga seg på veien igjen; men han var ikke kommet langt, før det kom en mann etter ham, som spurte om han ikke syntes det var ødselig å gå så alene.

Nei, det syntes gutten ikke, for han hadde alltid noe å tenke på, sa han.

Men han kunne kanskje trenge til en tjener likevel, spurte mannen.

"Nei," sa gutten, "jeg er vant til å være min egen tjener; og om jeg aldri så gjerne ville, så har jeg ikke råd til å ha noen, for jeg har ikke penger til kost og lønn."

"Tjener trenger du, det vet jeg bedre enn du," sa mannen, "og du trenger en tjener du kan lite på i liv og død. Vil du ikke ha meg til tjener, kan du ta meg til følgesvenn; jeg lover deg at du skal ha gagn av meg, og det skal ikke koste deg en skilling; jeg skal frakte meg selv, og kost og klær skal det ikke ha noen nød med."

Ja, på den måten ville han gjerne ha ham til følgesvenn.

Siden reiste de sammen, og mannen gikk for det meste føre og viste veien.

Da de hadde reist langt bort igjennom landene, over åser og heier, kom de til et tverrberg. Der banket følgesvennen på og ba at de skulle lukke opp. Det lukket seg opp for dem også, og da de kom langt inn i berget, kom trollkjerringa fram med en stol og bød dem: "Vær så god og sitt ned, de kan være trette," sa hun.

"Sitt sjøl!" sa følgesvennen.

Så måtte hun sette seg ned, og da hun hadde satt seg, ble hun sittende der, for stolen var slik at den ikke slapp det som kom nær den. Imens gikk de omkring i berget, og følgesvennen så seg rundt til han fikk se et sverd som hang over døren. Det ville han endelig ha, og fikk han det, lovte han trollkjerringa at han skulle slippe henne av stolen.

"Nei," skrek hun, "be meg om alt annet! Alt annet kan du få, men ikke det, for det er mitt tresøstersverd!" - De var tre søstre som eide det sammen.

"Ja, så kan du sitte der til verdens ende," sa mannen.

Men da hun hørte det, sa hun han skulle få det, når han bare ville løse henne.

Så tok han sverdet og gikk med det, og lot henne sitte der likevel.

Da de hadde gått langt bort over nakne fjell og vide heier, kom de til et tverrberg igjen. Der banket følgesvennen på, og bød at de skulle lukke opp. Det gikk som forrige gang, det lukket seg opp for dem, og da de kom langt inn i berget, kom det fram en trollkjerring med en stol og ba dem sitte ned; de kunne være trette sa hun.

"Sitt sjøl," sa følgesvennen, og så gikk det henne som søster hennes, hun torde ikke annet, og da hun kom på stolen, ble hun sittende der hun satt. Imens gikk gutten og følgesvennen omkring i berget, og han lukket opp alle skap og skuffer, til han fant det han lette etter; det var et gullnøste. Det ville han endelig ha, og han lovte trollkjerringa at ville hun gi ham det, så skulle han slippe henne av stolen. Hun sa han kunne få alt hun eide, men det ville hun ikke miste, for det var hennes tresøster-nøste. Men da hun hørte det at hun skulle bli sittende der til dommedag om han ikke fikk det, så sa hun at han fikk ta det likevel, når han bare ville løse henne. Følgesvennen tok det han, men han lot henne bli sittende der hun satt.

Så gikk de i mange dager over heier og gjennom skoger, til de kom til et tverrberg igjen. Der gikk det like ens som med de to andre: Følgesvennen banket på; det lukket seg opp, og inne i berget kom det en trollkjerring med en stol og bød dem sitte. Men følgesvennen sa: "Sitt sjøl," og så satt hun der. De hadde ikke gått gjennom mange rommene før han fikk se en gammel hatt, som hang på en knagg bak døren. Den ville følgesvennen ha, men kjerringa ville ikke være av med den, for det var tresøster-hatten hennes, og ga hun bort den, så ble hun rent ulykkelig. Men da hun hørte hun skulle bli sittende til verdens ende hvis han ikke fikk den, sa hun han kunne ta den, når hun bare slapp løs. Da følgesvennen vel hadde fått hatten, ba han henne bli sittende der hun satt, likesom søstrene hennes.

Langt om lenge kom de til et sund. Der tok følgesvennen gullnøstet og kastet det så hardt mot berget på den andre siden av elven, at det kom tilbake igjen, og da han hadde kastet det noen ganger, ble det bro. Den gikk de over sundet på, og da de var kommet på den andre siden, ba mannen gutten at han skulle nøste tråden opp igjen det forreste han kunne; "for får vi den ikke fort

opp, så kommer de tre trollkjerringene og river oss i stykker," sa han. Gutten nøstet det forreste han vant, og da det ikke var igjen mer enn den siste tråden, kom trollkjerringene fykende; de satte ned til vannet så skodden sto foran dem, og grep etter enden; men de var ikke god for å få fatt på den, og så druknet de i sundet.

Da de hadde gått i noen dager til, sa følgesvennen: "Nå kommer vi snart til slottet der hun er, kongsdatteren som du har drømt om, og når vi kommer dit, får du gå inn og si til kongen det du har drømt, og hva det er du reiser etter." Da de kom fram, gjorde han det, og han ble nokså vel mottatt; han fikk et rom til seg selv og ett til tjeneren sin, som de skulle være på, og da det led til den tid de skulle ha mat, ble han buden til middag ved kongens bord.

Da han fikk se kongsdatteren, kjente han henne igjen med én gang, og så det var henne han hadde drømt om han skulle få. Han sa henne ærendet sitt, og hun svarte at hun likte ham godt, og hun ville gjerne ta ham, sa hun, men først måtte han utstå tre prøver. Da de hadde ett, ga hun ham en gullsaks, og så sa hun: "Den første prøven er at du skal gjemme denne saksen, og gi meg den i morgen middag; det er ikke noen vanskelig prøve, det jeg kan tro," sa hun og dro på geipen; "men kan du ikke, så mister du livet, det er loven, og så blir du rettet og lagt på steile og hodet satt på stake, slik som de frierne du ser hodeskålene av utenfor vinduene;" det hang mannehoder rundt omkring kongsgården, som det sitter kråker på gardstaurene om høsten.

Det var vel noen kunst det, tenkte gutten. Men kongsdatteren var så lystig og vill, og flokset slik med ham at han glemte både saksen og seg selv; og mens de styret og baset, lurte hun fra ham saksen så han ikke merket det.

Da han kom opp på kammerset om kvelden og fortalte hvordan det hadde gått og det hun hadde sagt om saksen hun ga ham å gjemme, sa følgesvennen: "Du har vel saksen hun ga deg?" Han kjente etter i lommene sine, men der var ingen saks, og gutten ble mer enn ille ved da han skjønnte den var borte.

"Ja, ja, gi deg til tåls, jeg får friste å skaffe deg den igjen," sa følgesvennen, og gikk ned i stallen; der sto det en stor, diger stallbukk som hørte kongsdatteren til, og den var slik at den kunne fly mange ganger fortere gjennom luften enn den gikk på marken. Så tok han tresøstersverdet og slo den mellom hornene med, og sa: "når rider kongsdatteren til sin kjæreste i natt?" Bukken brekte og sa det torde han ikke si, men da han fikk en trykk til, så sa han at kongsdatteren skulle komme klokken elleve. Følgesvennen satte tresøsterhatten på seg, og så var han usynlig, og ventet til hun kom. Hun tok og smurte bukken med en salve, som hun hadde i et horn, og så sa hun: "Til værs, til værs, over mønsås og kirkespir, over land, over vann, over berg, over dal, til min kjæreste, som venter meg i fjellet i natt!" I det samme bukken satte avsted, slengte følgesvennen seg opp bakpå, og det gikk som en vind gjennom været; de var ikke lenge om veien. Rett som det var, kom de til et tverrberg; der banket hun på, og så bar det inn igjennom fjellet med dem, til trollet som var kjæresten hennes.

"Nå har det kommet en ny frier som vil ha meg, venn min," sa kongsdatteren. "Han er ung og vakker; men jeg vil ikke ha noen annen enn deg," sa hun og gjorde seg lekker for berg-trollet. "Så satte jeg ham på prøve, og der er saksen han skulle gjemme og passe på, pass den nå du!" sa hun. Så lo de så inderlig godt begge to, som de alt hadde fått gutten på steile og hjul.

"Ja jeg skal gjemme den, og jeg skal passe den, og jeg skal sove i brudens arm, når korpen hakker i guttens tarm," sa trollet, og la saksen i et jernskrin med tre låser for; men i det samme han slapp saksen i skrinet, tok følgesvennen den. Det var ingen av dem som kunne se ham, for han hadde på seg tresøsterhatten, og så låste trollet igjen skrinet for ingenting, og nøklene gjemte han i hullet i den jekselen han hadde trollverk i; der skulle gutten ha vondt for å finne den, mente han.

Da det led over midnatt, reiste hun hjem igjen. Følgesvennen satte seg bakpå bukken med henne, og de var ikke lenge om hjemveien.

Om middagen ble gutten bedt ned til kongens bord; men da hadde kongsdatteren slike leie fakter, og så kjøn og så keik var hun, at hun nesten ikke ville se til den siden gutten satt.

Da de hadde spist, la hun fjeset riktig i helligdagsfolder, gjorde seg smørblid og sa: "Du har vel kanskje den saksen jeg ba deg gjemme i går?"

"Ja, jeg har så, her er den," sa gutten, tok den opp, og drev den i bordet så det hoppet høyt. Kongsdatteren kunne ikke blitt mere ille ved om han hadde slått saksen i synet på henne. Men hun gjorde seg lekker og blid likevel og sa:

"Siden du har passet så vel på saksen, så kan det ikke være vanskelig for deg å gjemme gullnøstet mitt, og passe på det, så du gir meg det igjen i morgen middag; men har du det ikke, så skal du miste livet og rettes, det er loven," sa hun.

Det var ikke noen farlig sak, mente gutten, og tok og puttet gullnøstet i lommene. Men hun tok på å spøke og flokse med ham igjen, så han glemte både seg selv og gullnøstet, og mens de styrte og baset som aller best, stjal hun det fra ham, og lot ham gå.

Da han kom opp på kammerset og fortalte hva de hadde sagt og gjort, så spurte følgesvennen: "Du har vel gullnøstet hun ga deg?"

"Ja, det har jeg," sa gutten og grep i lommen, der han hadde lagt det; men nei, han hadde ikke noe gullnøste, og nå ble han så rent ille ved igjen at han ikke visste hva han skulle gjøre av seg.

"Ja, ja, slå deg nå til tåls," sa følgesvennen, "jeg får friste til å få fatt på det," sa han, tok sverdet og hatten, og strøk til en smed og fikk lagt tolv våger jern på sverdet sitt.

Da han kom i stallen, ga han bukken et slag mellom hornene med det så den tumlet, og så spurte han: "Når rider kongsdatteren til sin kjæreste i natt?"

"Klokka tolv," brekte bukken.

Følgesvennen satte tresøsterhatten på seg igjen, og ventet til hun kom fykende med smurningshornet og smurte bukken. Så sa hun som første gangen: "Til værs, til værs, over mønsås og kirkespir, over land, over vann, over berg, over dal, til min kjæreste som venter meg i fjellet i natt!" I det samme de satte avsted, slengte følgesvennen seg bakpå bukken, og det gikk som en vind bort igjennom været. Rett som det var kom de til trollberget, og da hun hadde slått tre slag, fór de inn gjennom det til trollet som var kjæresten hennes.

"Hvordan har du gjemt gullsaksen jeg ga deg i går, venn min?" sa kongsdatteren. "Frieren hadde den og ga meg den igjen," sa hun.

Det var rent uråd, sa trollet, for han hadde låst den ned i et skrin med tre låser og gjemt nøkkelen i hullet på jekselen sin. Men da de låste opp og så etter, hadde ikke trollet noen saks i skrinet. Så fortalte kongsdatteren at hun hadde gitt frieren gullnøstet sitt.

"Her er det," sa hun, "for jeg tok det fra ham igjen så han ikke merket det; men hva skal vi nå finne på siden han kan slike kunster?"

Ja, trollet visste ikke riktig; men da de hadde tenkt seg litt om, fant de på at de skulle gjøre opp en stor varme og brenne gullnøstet, så var de sikre på at han ikke kunne få fatt på det. I det samme hun

kastet nøstet på varmen, sto følgesvennen ferdig og grep det, og ingen av dem så det, for han hadde tresøsterhatten på seg.

Da kongsdatteren hadde vært hos trollet en stund, og det led utpå morgensiden, reiste hun hjem igjen; følgesvennen satte seg bakpå bukken med henne, og det gikk både fort og vel.

Da gutten var bedt til middags, ga følgesvennen ham nøstet. Kongsdatteren var enda mere kjøn og kaut enn siste gangen, og da de hadde spist, snerpet hun i hop munnen og sa: "Det var vel ikke så inderlig vel at jeg kunne få igjen gullnøstet mitt, som jeg ga deg å gjemme i går."

"Jo," sa gutten, "det skal du få; her er det," sa han, og slo det i bordet, så bordet hoppet og kongen skvatt høyt i været.

Kongsdatteren ble så blek som et lik. Men hun gjorde seg snart blid igjen, og sa at det var godt gjort; nå hadde hun bare én liten prøve til. "Dersom du nå er så flink at du kan skaffe meg det jeg tenker på til i morgen middag, så skal du både få ta meg og ha meg," sa hun.

Gutten ble som han var avdømt med livet; for han syntes det var ikke råd å vite hva hun tenkte på, og enda mer uråd å skaffe det, og da han kom opp på kammerset sitt, var det nesten ikke mulig å stagge ham heller. Følgesvennen bare sa at han skulle være rolig; han skulle nok få greie på saken, slik som han hadde gjort begge de andre gangene; og gutten slo seg endelig til ro og la seg til å sove.

Imens fór følgesvennen til smeden og fikk lagt på sverdet sitt fire og tyve våger jern, og da det var gjort, gikk han til stallen og drev til bukken mellom hornene så den tumlet veggimellom.

"Når skal kongsdatteren til sin kjæreste i natt?" sa han.

"Klokka ett," brekte bukken.

Da det led mot tiden, sto følgesvennen i stallen med tresøsterhatten på, og da hun hadde smurt bukken og sagt som hun brukte si, at de skulle fare til værs, til kjæresten hennes som ventet henne i berget, bar det av gårde gjennom vær og vind igjen, og følgesvennen satt bakpå. Men han var ikke letthendt denne gangen, for rett som det var, ga han kongsdatteren en trykk her og en der, så han mest helseslo henne. Da de kom til bergveggen, banket hun på porten så det åpnet seg, og de fór inn gjennom fjellet til kjæresten hennes.

Da hun kom fram, jamret hun seg og bar seg ille, og sa hun visste ikke om at været kunne være så hardt: men hun syntes det var noen med, som slo både henne og bukken, og hun var visst både gul og blå over hele sin kropp, så ille hadde hun faret på veien. Og så fortalte hun at frieren hadde skaffet gullnøstet også; hvordan det gikk til, kunne hverken hun eller trollet skjønne.

"Men vet du hva jeg nå har funnet ut?" sa hun.

Nei, det kunne ikke trollet vite.

"Jo," svarte hun, "jeg har sagt han skal skaffe meg det som jeg tenkte på til i morgen, og det var hodet ditt. Tror du han kan skaffe det, venn min?" sa kongsdatteren og kjælte for trollet.

"Det trur jeg inte," sa trollet, og det svor han på, og så lo han og skogret verre enn en gast, og både trollet og kongsdatteren tenkte at gutten før skulle komme til å kle steile og hjul, og at ravnen skulle hakke øynene ut på ham, før han kunne skaffe hodet til trollet.

Da det led på morgensiden, skulle hun hjem igjen; men hun var redd, sa hun, for hun syntes det var noen etter henne, og hun torde ikke reise hjem alene; trollet måtte følge henne på hjemveien. Ja, han skulle følge henne, og han fikk fram bukken sin, for han hadde maken til kongsdatterens, og smurte den og salvet den vel mellom hornene også. Da trollet hadde satt seg på, hengte følgesvennen seg bakpå med ham, og så bar det avsted bort igjennom luften til kongsgården. Men på veien slo følgesvennen trollet og bukken og ga dem trykk på trykk og slag i slag med sverdet sitt, så de dalte mer og mer, og til sist var de nesten på vei til å synke i havet som de fór over. Da trollet skjønnte han var så galt ute, fulgte han kongsdatteren like hjem til kongsgården, og sto igjen utenfor, for å se hun kom godt og vel hjem. Men i det samme hun lukket døren etter seg, hugg følgesvennen hodet av trollet, og strøk opp på kammerset til gutten. "Her er det som kongsdatteren tenkte på," sa han.

Ja, det var både godt og vel, kan en vite, og da gutten ble bedt ned til bords, og de hadde ett, var kongsdatteren så blid som en lerce.

"Du har kanskje det jeg tenkte på?" sa hun.

"Jammen har jeg så," sa gutten, han rev det fram under kjoleflaket sitt, og slo det i bordet så hele stellet reiste over ende. Kongsdatteren ble som hun hadde ligget i jorden; men hun kunne ikke nekte for at det var det hun hadde tenkt på, og nå måtte han få henne, som hun hadde lovt. Så ble det drukket bryllup, og det ble stor glede over hele kongeriket.

Men følgesvennen tok gutten til sides og sa til ham at han nok kunne lukke øynene og late som han sov brudenatten, men hvis han hadde livet kjær, og ville lyde ham, så måtte han ikke la det komme en blund på dem, før han hadde skilt henne ved trollhammen hun hadde på, og den skulle han piske av henne med riset av ni nye bjerkelimer, og så slite av henne i tre kar med melk; først skulle han skrubbe henne i et kar med fjorgammel myse, så skulle han gni henne i surmelk, og så skulle han skylle henne av i et søtmeleksfat; limene lå under sengen, og karene hadde han satt i kroken; det var ferdig alt sammen. Ja, gutten lovte han skulle lyde ham og gjøre som han sa.

Da de var kommet i brudesengen om kvelden, lot gutten som om han la seg til å sove. Kongsdatteren reiste seg opp på albuen og så på ham om han sov, og kilte ham under nesen. Gutten sov like godt. Så lugget hun ham i håret og i skjegget. Men han sov som en stokk, trodde hun. Så dro hun fram en stor slakterkniv under hodeputen og ville hakke hodet av ham. Men gutten fór opp, slo kniven av hånden på henne og grep henne i håret. Så pisket han henne med risene, og slet dem opp på henne til det ikke var en pinne igjen. Da det var gjort, kastet han henne i mysekaret, og da fikk han se hva hun var for et dyr; hun var svart som en ravn over hele kroppen, men da han hadde skrubbet henne i myse, og skurt henne med surmelk, og skyllet henne opp i søtmelek, var trollhammen gått av henne, og hun var så blid og vakker at hun aldri hadde vært så vakker før.

Den andre dagen sa følgesvennen at de måtte reise. Ja, gutten var reiseferdig, og kongsdatteren også, for hjemmegiftet hadde for lenge siden vært i stand. Om natten førte følgesvennen alt det gullet og sølvet og alle de kostbarhetene som var igjen etter trollet i fjellet, til kongsgården, og da de skulle reise om morgenen, var det så fullt overalt i hele gården at de mest ikke kunne komme fram; det hjemmegiftet var mere verdt enn kongens land og rike, og de visste ikke hvordan de skulle få fraktet det med seg. Men følgesvennen visste råd for uråd. Det var igjen seks slike bukker etter trollet som kunne fly i luften. Dem lesset de på så mye gull og sølv at de måtte gå etter marken og ikke orket å lette seg og fly med det, og det som bukkene ikke var god for å bære, måtte bli igjen i kongsgården. Så reiste de langt og lenger enn langt, men til sist ble bukkene så trette og så utkjørte at de ikke orket gå lenger. Gutten og kongsdatteren visste ingen råd, men da følgesvennen så at de ikke kunne komme avsted, så tok han hele hjemmegiftet på nakken, la bukkene ovenpå, og bar det så langt fram, at det ikke var igjen mer enn som en god halv mil dit gutten hadde hjemmet sitt. Så sa følgesvennen: "Nå må jeg skilles fra deg; jeg kan ikke bli med deg lenger." Men gutten ville ikke

skilles fra ham, han ville ikke miste ham hverken for lite eller mye. Ja, så ble han med en halv mil til, men lenger kunne han ikke følge, og da gutten ba og nødde ham at han skulle følge med hjem og bli hos ham, eller i det minste være med og ture hjemkommerøl hos far sin, sa følgesvennen nei, det kunne han ikke.

Så spurte gutten hva han skulle ha for det han hadde vært med og hjulpet ham.

Skulle det være noe, måtte det være halvten av det han avlet i fem år, sa følgesvennen.

Ja, det skulle han få.

Da han var borte, la gutten igjen all rikdommen sin, og reiste tomreips hjem. Så turte de hjemkommerøl så det både hørtes og spurtes over sju kongeriker, og da de var ferdig med det, fikk de vinterdrift hele vinteren igjennom både med bukkene og de tolv hestene som far hans hadde, før de fikk kjørt hjem alt gullet og sølvet.

Om fem år kom følgesvennen igjen og skulle ha sin del. Da hadde mannen byttet alt i to like deler.

"Men det er én ting som du ikke har byttet," sa følgesvennen.

"Hva er det?" sa mannen; "jeg trodde jeg hadde byttet alt."

"Du har avlet et barn," sa følgesvennen; "det får du også bytte i to deler."

Ja, det var så det. Han tok sverdet; men med det samme han løftet det og skulle kløve barnet, grep følgesvennen bak i sverdodden, så han ikke kunne hugge.

"Ble du ikke glad nå, du ikke fikk lov til å hugge?" sa han.

"Jo, så glad har jeg aldri vært," sa mannen.

"Ja, så glad var jeg da du løste meg ut av isklumpen," sa han. "Behold alt det du har; jeg trenger ikke noe, for jeg er en svevende ånd," sa han.

Han var vintapperen som sto i isklumpen utenfor kirkedøren, som alle spyttet på; og han hadde vært hans følgesvenn og hjulpet ham, til takk for han ga det han hadde for å skaffe ham fred og få ham i kristen jord. Han hadde fått lov til å følge ham et år, og det var omme da de skiltes siste gangen. Så hadde han fått lov til å se ham igjen. Men nå måtte de skilles for alle tider, for nå ringte det etter ham med himmerikes klokker.

Smørbukk

Det var engang en kjerring som satt og bakte. Hun hadde en liten gutt, han var så tykk og fet og ville så gjerne ha god mat, og derfor kalte hun ham Smørbukk; og så hadde hun en hund de kalte Gulltann. Rett som det var, satte hunden i å gjø.

"Spring ut, du Smørbukken min," sa kjerringa, "og se etter hvem det er Gulltann gjør på."

Så sprang gutten ut, og kom inn igjen og sa: "Å Gud bære meg, det kommer en stor, lang haugkjerring, med hodet under armen og en sekk på ryggen."

"Spring under bakstefjøla og gjem deg," sa mor hans.

Så kom det store trollet inn.

"God dag!" sa hun.

"Gud signe!" sa mor til Smørbukk.

"Er ikke han Smørbukk hjemme i dag?" spurte trollet.

"Nei, han er i skogen med far sin og veider ryper," svarte moren.

"Det var troll det da!" sa haugkjerringa; "jeg har slik en fin liten sølvkniv jeg ville gitt 'n."

"Pip, pip, her er jeg!" sa Smørbukk under bakstefjøla, og kom fram.

"Jeg er så gammel og stiv i ryggen," sa trollet. "Du får smette ned i sekken og ta 'n opp sjøl."

Da Smørbukk vel var kommet nedi, slengte trollet sekken på ryggen og la på dør. Men da de hadde kommet et stykke på veien, ble trollet trett og spurte: "Hvor langt er det bort å sove?"

"En halv fjerding," svarte Smørbukk.

Så satte trollet sekken fra seg ved veien og reiste bortigjennom småskogen for seg selv og la seg til å sove. Imens passet Smørbukk seg, tok kniven sin, sprettet hull på sekken og smatt ut, la så en stor tyrirot isteden, og strøk hjem til mor sin. Da trollet kom hjem og fikk se hva hun hadde i sekken, ble hun fælt sint.

Dagen etter satt kjerringa og bakte igjen. Rett som det var, tok hunden til å gjø. "Spring ut, du Smørbukken min," sa hun, "og se etter hva det er Gulltann gjør på."

"Å nei, å nei, det stygge beistet da!" sa Smørbukk; "nå kommer hun igjen, med hodet under armen og en stor sekk på ryggen."

"Spring under bakstefjøla og gjem deg," sa mor hans.

"God dag!" sa trollet; "er han Smørbukk hjemme i dag?"

"Neimen er han ikke," sa moren, "han er på skogen med far sin og veider ryper."

"Det var troll det!" sa haugkjerringa, "for jeg har en vakker liten sølvgaffel jeg ville gitt 'n."

"Pip, pip, her er jeg!" sa Smørbukk og kom fram.

"Jeg er så stiv i ryggen," sa trollet, "du får smette ned i sekken og ta 'n sjøl." Da Smørbukk vel var kommet i sekken, slengte trollet den på ryggen og la av gårde.

Da de hadde kommet et godt stykke på veien, ble hun trett og spurte: "Hvor langt er det bort å sove?"

"En halv mil," svarte Smørbukk.

Så satte trollet ned sekken ved veien og gikk opp igjennom skogen og la seg til å sove. Mens trollet gjorde det, fikk Smørbukk hull på sekken, og da han var kommet ut, la han en stor stein i sekken. Da haugkjerringa kom hjem, gjorde hun opp varme på peisen, satte over en diger kjele og skulle til å koke Smørbukk. Men da hun tok sekken og trodde hun skulle slippe Smørbukk oppi, falt steinen ut og slo hull i bunnen på kjelen, så vannet rant ut og slokket varmen. Da ble trollet sint og sa: "Om han nå gjør seg aldri så tung, skal jeg lure 'n likevel, jeg."

Tredje gangen gikk det akkurat like ens; Gulltann satte i å gjø, og så sa moren til Smørbukk: "Spring ut, du Smørbukken min, og se etter hvem det er Gulltann gjør på."

Så sprang Smørbukk ut, og kom inn igjen og sa: "Å, jeje meg! Det er trollet som kommer igjen med hodet under armen og en sekk på ryggen."

"Spring under bakstefjøla og gjem deg," sa mor hans.

"God dag!" sa trollet og steg inn igjennom døren; "er han Smørbukk hjemme i dag?"

"Neimen er han ikke," sa moren, "han er ute i skogen med far sin og veider ryper."

"Det var troll det da!" sa haugkjerringa, "for jeg har slik en vakker liten sølvskje jeg ville gitt 'n."

"Pip, pip, her er jeg!" sa Smørbukk, og kom fram under bakstefjøla.

"Jeg er så stiv i ryggen," sa haugkjerringa, "du får smette ned i sekken og ta den sjøl."

Da Smørbukk vel var kommet nedi, slengte trollet sekken på ryggen og la av gårde. Denne gangen reiste hun ikke bort for seg selv og la seg til å sove, men hun strøk like hjem med Smørbukk i sekken, og da de kom fram, var det en søndag.

Så sa trollet til datter sin: "Nå får du ta han Smørbukk og slakte 'n og koke sodd på 'n til jeg kommer att; for nå reiser jeg til kjerka og ber til gjestebuds."

Da sjølfolkene hadde reist, skulle datteren ta Smørbukk og slakte ham; men så visste hun ikke riktig hvordan hun skulle gjøre det.

"Bi, så skal jeg vise deg hvordan du skal bære deg at, jeg," sa Smørbukk; "legg hodet ditt på krakken, skal du se."

Hun gjorde så, hun stakkar, og Smørbukk tok øksen og hakket hodet av henne, som det skulle være en kylling. Så la han hodet i sengen og skroten i gryten, og kokte sodd på trolldatteren, og da han hadde gjort det, krabbet han opp over døren og dro med seg tyriroten og steinen, og la den ene over døren og den andre opp på peispipen til trollet.

Da folkene kom hjem fra kirken og så hodet i sengen, tenkte de at datteren lå og sov; men så skulle de bort og smake på soddet.

"Smaker godt, Smørbukksodd!" sa kjerringa.

"Smaker godt, dattersodd!" sa Smørbukk. Men det lydde de ikke etter.

Så tok haugtrollet skjeen og skulle til å smake.

"Smaker godt, Smørbukksodd!" sa han.

"Smaker godt, dattersodd!" sa Smørbukk på peispipen.

Så tok de til å undres på hvem det var som snakket, og ville ut og se etter. Men da de kom i døren, kastet Smørbukk tyriroten og steinen i hodet på dem og slo dem i hjel. Så tok han alt det gull og sølv som i huset var, og da ble han vel rik, kan hende; og så reiste han hjem til mor sin.

Gjertrudsfuglen

I de gamle, gode dager da Vårherre og St. Peder gikk og vandret her på jorden, kom de engang inn til en kone som satt og bakte. Hun hette Gjertrud, og hadde en rød lue på hodet. Da de hadde gått lenge og var sultne begge, ba Vårherre henne så vakkert om en lefse å smake på. Ja, den skulle han da få. Men et bitte lite emne tok hun og kjevlet ut; likevel ble det så stort at det fylte hele takka. Nei, så ble den lefsa for stor; den kunne han ikke få. Hun tok et enda mindre emne; men da hun hadde bakt det ut og bredd det på takka, ble den lefsa også for stor, den kunne han heller ikke få. Tredje gangen tok hun et enda mindre emne, et ørende lite ett; men også denne gangen ble lefsa altfor stor.

"Så har jeg ikke noe å gi dere," sa Gjertrud. "Dere får like så godt gå igjen uten smakebit, for lefsene blir for store alle sammen."

Da ble Vårherre vred og sa: "Fordi du unte meg så ille, skal du ha den straff at du skal bli til en fugl, og ta din tørre føde mellom bark og ved, og ikke få noe å drikke oftere enn hver gang det regner."

Og ikke før hadde han sagt det siste ordet, så ble hun til gjertrudsfuglen, og fløy fra bakstefjøla opp gjennom pipa. Og ennå den dag i dag kan en se henne fly omkring med sin røde lue og ganske svart over hele kroppen, etter det at pipa svertet henne. Hun hakker og pikker støtt på trærne etter mat, og piper mot regnvær; for hun er alltid tørst, og da venter hun drikke.

Væren og grisen som skulle til skogs og bo for seg selv

Det var en gang en vær som sto på gjøsti og skulle gjøre seg fet; derfor levde han vel, og ble både mett og stinn av alt det som godt var. Rett som det var kom budeia og ga 'n mer: "Et nå, vær; du skal ikke være lenge her, i morgen skal vi slakte deg," sa hun.

Det er et gammelt ord, at kjerringråd skal ingen forsmå, og råd og drikk gis det for alt, så nær som døden, "men kanskje det skal bli råd for den også denne gangen," tenkte væren med seg selv.

Så åt han tett, og da han var god og mett, stanget han ut døren og strøk sin vei bort i grannegården; der gikk han til grisehuset, til en gris han var blitt så vel kjent med i marka, og siden hadde de støtt vært venner og vel forlikt. "God dag, og takk for sist," sa væren til grisen.

"God dag, og sjøl takk for sist," sa grisen.

"Vet du hvorfor du har det så godt, og de gjør og stiller deg så vel?" sa væren.

"Nei, nei," sa grisen.

"Mange munner tømmer snart en tønne, må vite; de vil slakte deg og ete deg," sa væren.

"Vil de det?" sa grisen, "signe maten når de har ett!" sa han.

"Vil du som jeg, farer vi bort i skogen, bygger hus og bor for oss sjøl; en sitter alltid best på egen benk," sa væren.

Ja, det ville grisen også; "det er fagnad i fint følge," sa han. Og så la de i vei.

Da de hadde fart et stykke, møtte de en gås.

"God dag, godtfolk, og takk for sist," sa gåsa; "hvor skal det folket hen, som farer så fort i dag?" sa hun.

"God dag igjen, og sjøl takk for sist," sa væren. "Hjemme hadde vi det altfor vel, derfor vil vi til skogs og bo for oss sjøl; i egen heim er hvermann herre," sa han.

"Ja jeg har det også vel nok der jeg er," sa gåsa; "kunne jeg ikke få være med, jeg òg? Godt lag gjør stuttere dag," sa hun.

"Med sladder og snadder bygger en hverken hus eller hytte," sa grisen; "hva skulle du gjøre da?"

"Med råd og lempe kommer en kryp så langt som en kjempe," sa gåsa; "jeg kan nappe mose og dytte i veggfarene, så huset blir tett og varmt."

Ja så skulle hun få lov til å være med, for grisen ville gjerne ha det godt og varmt.

Da de hadde gått et stykke til - gåsa kunne ikke fare så fort hun - så møtte de en hare, som kom hoppende ut av skogen.

"God dag, godtfolk, og takk for sist!" sa haren; "hvor langt skal dere labbe i dag?" sa han.

"God dag igjen, og sjøl takk for sist," sa væren; "hjemme hadde vi det altfor vel, derfor vil vi til skogs og bygge hus og være for oss sjøl; når borte er fristet, er heimen best," sa han.

"Nå har jeg jo hus i hver buske, hus i hver buske," sa haren; "men jeg har så ofte sagt om vinteren at lever jeg til sommeren, så bygger jeg meg et hus - så jeg mest kunne ha hug til å være med og tømre opp et til sist, jeg òg," sa han.

"Ja, skulle vi komme riktig i klemme, så måtte vi vel ta med deg til bikkjeskremme," sa grisen; "for du kunne jo ikke hjelpe oss å bygge på huset."

"Den som i verden skal være, får alltid noe å gjøre," sa haren; "jeg har tenner til å gnage plugger med, og labber til å slå dem i veggen med, så jeg kan gjøre full rett for en tømmermann, for god redskap gjør godt arbeid, sa mannen, han flådde merra med navaren," sa haren.

Ja, så skulle han få lov til å være med og bygge på huset, det var ikke å spørre om, det.

Da de kom et stykke lenger fram, møtte de en hane.

"God dag, god dag, godtfolk, og takk for sist!" sa hanen; "hvor skal det folket fare hen i dag?" sa han.

"God dag igjen, og sjøl takk for sist," sa væren. "Hjemme hadde vi det altfor vel, derfor skal vi til skogs og bygge hus og være for oss sjøl; for den som ute skal bake, mister både kol og kake," sa han.

"Ja, jeg har det vel nok der jeg er," sa hanen; "men bedre å bygge sitt eget bo, enn å sitte på fremmed pinne og glo; og heime er hane rikkest," sa han. "Kunne jeg komme i så fint følge, skulle jeg også ha hug til å fare til skogs og bygge hus."

"Ja flakse og gale, det hjelper til å smale; men en kjeft på et skaft hogger ikke noe laft," sa grisen. "Du kan jo ikke hjelpe oss å bygge huset," sa de.

"Det er ikke godt å stoppe, der det hverken er hund eller toppe," sa hanen, "jeg er tidlig våken og tidlig til å vekke."

"Ja, morgenstund har gull i munn, la ham få være med!" sa grisen; han var støtt den strieste storsoveren han. "Søvnen er en stor tyv; han vil alltid stjele halve tiden," sa han.

Så fór de til skogs i flokk og i følge og bygde huset: grisen hugg tømmer, og væren kjørte det fram; haren var tømmermann, og gnog plugger og hamret i vegger og tak; gåsa nappet mose og dyttet i veggfarene; hanen gol og passet på så de ikke forsov seg om morgenen. Og da huset var ferdig, og taket nevertekt og torvlagt, så levde de for seg selv, og hadde det både godt og vel. "Det er godt både i øst og vest, men enda er hjemme best," sa væren.

Men et stykke lenger borti skogen var det et gråbeinhi, som det bodde to gråtasser i. Da de fikk se det var kommet opp et nytt hus i grannelaget, ville de vite hva det var for folk de hadde fått til granner; for de tenkte som så: god granne er bedre enn bror i fremmed land; og bedre er det å bo i en god grend enn å være vide kjent.

Så gjorde den ene seg et ærend, gikk inn og ville låne varme til pipen sin. Med det samme han kom inn gjennom døren, klemte væren til 'n, så han stupte på hodet bort i peisen; grisen til å hugge og bite, gåsa til å hvese og klype; hanen oppå hanebjelken til å gale og smale; og haren ble så rent forskremt at han fór både høyt og lavt og trampet og tråkket i alle rø'r.

Langt om lenge kom ulven ut igjen.

"Nå, grendskap gjør kjennskap," sa han som sto igjen utenfor; "du kom vel til paradiset på slette marka, siden du ble så lenge? - Men hvordan gikk det med varmen, du har jo hverken røyk eller pipe?" sa han.

"Ja, det var en artig pipevarme og et artig selskap," sa han som hadde vært inne; "slikt folkeferd har jeg aldri vært ute for før. Men som en søker lag til, så får en ære til, og uventet gjest får uvand kost," sa ulven. "Da jeg kom innenfor døren, drev skomakeren til meg med lestesekken, så jeg røk på hodet like fram i smieavlen; der satt to smeder; de blåste og de hveste med belgen, og klypte og slo med gloende tenger og stenger, så de tok kjøttstykkene ut av skroten på meg. Skytteren han fór og ramlet og lette etter børsa si, men lykke var at han ikke fant den. Og så satt det en oppunder taket og flakset og gol: hekt kroken i'n, dra'n hit, skrek han; men hadde han fått tak i meg, hadde jeg visst aldri kommet levende ut."

Reven som gjeter

Det var engang en kone som skulle ut og leie gjeter. Så møtte hun en bjørn.

"Hvor skal du hen?" sa bjørnen.

"Å, jeg skal ut og leie meg gjeter," sa konen.

"Vil du ikke ha meg til gjeter?" spurte bjørnen.

"Jo, bare du kan lokke, så -" sa konen.

"Hø-i!" sa bjørnen.

"Nei, deg vil jeg ikke ha," sa konen da hun hørte det, og gikk sin vei.

Da hun hadde gått et stykke, møtte hun en ulv.

"Hvor skal du hen?" sa ulven.

"Jeg skal ut og leie meg gjeter," svarte konen.

"Vil du ikke ha meg til gjeter?" spurte ulven.

"Ja, kan du lokke, så -" sa konen.

"Uh-uh!" sa ulven.

"Nei, deg vil jeg ikke ha," sa konen.

Da hun hadde gått et stykke til, så møtte hun en rev.

"Hvor skal du hen?" sa reven.

"Å, jeg skal ut og leie meg gjeter," sa konen.

"Vil du ikke ha meg til gjeter?" spurte reven.

"Jo, bare du kan lokke, så -" sa konen.

"Dill-dall-holom!" sa reven, så grant og fint.

"Ja, deg vil jeg ha til gjeter," sa konen og så satte hun reven til ågjete buskapen sin.

Første dagen reven gjette, åt han opp alle geitene til konen; den andre dagen gjorde han ende på alle sauene hennes, og tredje dagen åt han opp alle kuene.

Da han så kom hjem om kvelden, spurte konen hvor han hadde gjort av buskapen hennes.

"Skallen er i åa og kroppen i holtet," sa reven.

Hun sto nettopp og kjernet; men hun syntes da hun likevel måtte se etter, og mens hun var borte, smatt reven ned i kjernen og åt opp fløten. Da så konen kom hjem igjen og fikk se det, ble hun så

sint at hun tok det vesle fløtegrannet som var igjen, og slo det etter reven, så han fikk en skvett på enden av halen. Derav kommet det at reven har hvit haletipp.

Manndatteren og kjerringdatteren

Det var engang et par folk som hadde giftet seg sammen; de hadde hver sin datter. Kjerringdatteren var lei og lat og ville aldri gjøre noe, og manndatteren var flink og villig; men enda kunne hun aldri gjøre moren til lags, og både kjerringa og datteren ville gjerne være kvitt henne. Så skulle de engang sitte ved brønnen og spinne begge to; kjerringdatteren skulle spinne lin, men manndatteren fikk ikke annet enn bust. "Du er nå alltid så flink og så ferm du," sa kjerringdatteren, "men enda er jeg ikke redd for å spinne om kapp med deg." Ja så ble de forlikt om at den som det først røk for, skulle i brønnen. Rett som det var, så gikk det av for manndatteren, og så måtte hun i brønnen. Men da hun kom til bunns, slo hun seg ikke, og vidt og bredt omkring så hun ikke annet enn en vakker grønn eng.

Hun gikk et stykke bortover enga, så kom hun til et risgjerde; det skulle hun over. "Å, trå ikke så hardt på meg du," sa risgjerdet, "så skal jeg hjelpe deg en annen gang, jeg." Hun gjorde seg så lett som en fjær og trådte så varsomt at hun nesten ikke kom nær det engang.

Så gikk hun et stykke til, så kom hun til en brandet ku som gikk med en melkekolle på hornene; det var en stor, vakker ku, og juret sto så fullt og stint. "Å, vær så snill og melk meg du," sa kua, "for jeg er så melkesprengt; drikk så mye du vil, og hell resten på klovene mine, så skal jeg hjelpe deg igjen, jeg."

Manndatteren, hun gjorde som kua ba; bare hun tok i spenene, så sprutet melken i kolla; så drakk hun seg utørst, og resten helte hun på klovene, og kolla hengte hun på hornene igjen.

Da hun hadde gått et stykke til på enga, møtte hun en stor saubukk, og den hadde så tykk og lang ull at den gikk og dro den etter seg, og på det ene hornet hang en stor saks. "Å, klipp meg du," sa bukken, "for her går jeg med all denne ulla og peser, og det er så varmt at jeg er ferdig til åkvamne. Ta så mye du vil, og virr resten om halsen på meg, så skal jeg hjelpe deg igjen." Ja hun var straks villig, og bukken la seg opp i fanget hennes, og den lå så still, og hun klippet den så pent at den ikke fikk minste rispet i skinnet engang. Så tok hun så mye hun ville av ullen, og resten virret hun om halsen på bukken.

Litt lenger fram kom hun til et epletre, og det var så fullt med epler at alle grenene var bøyd mot jorden, og inne ved stammen sto det en liten stang. "Å, vær så snill og plukk eplene av meg du," sa det, "så grenene mine kan få rettet seg, for det leiter på å stå så krocket; men slå endelig smått og vart, så du ikke slår meg fordervet; spis så mye du vil, og legg resten innved roten min, så skal jeg hjelpe deg igjen, jeg." Ja, hun plukket dem hun kunne nå, og siden tok hun stangen og slo ned de andre forsiktig; så spiste hun seg mett, og resten la hun pent inn til roten.

Så gikk hun et langt, langt stykke, og så kom hun til en stor gård, og der bodde en trollkjerring med datteren sin. Der gikk hun inn og spurte om hun kunne få tjeneste. "Å det kan ikke nytte," sa trollkjerringa; "vi har hatt mange, men ingen av dem har dudd til noe."

Men hun ba så vakkert at de endelig skulle ta henne i tjeneste. Ja, de tok henne da også, og så ga trollkjerringa henne et såld og ba henne hente vann i det. Hun syntes nok det var urimelig å hente vann i et såld, men hun gikk likevel, og da hun kom til brønnen sang småfuglene:

"Klin i ler,
stikk i strå!
Klin i ler,
stikk i strå!"

Ja, det gjorde hun, og så kunne hun bære vann i såldet nokså godt; men da hun kom hjem med vannet, og trollkjerringa fikk se såldet, sa hun: "Det har du ikke suget av ditt eget bryst!" Så sa trollkjerringa hun skulle gå i fjøset og måke og melke; men da hun kom dit, var der en skuffe så stor og tung at hun ikke rådde med den; hun kunne ikke lette den engang. Hun visste nå slett ikke hvordan hun skulle bære seg at; men fuglene sang at hun skulle ta limeskaftet og kaste ut litt, så føk alt det andre etter. Det gjorde hun, og aldri før var det gjort, så var fjøset så rent som det var både måket og sopt. Nå skulle hun til å melke kuene; men de var så urolige, de både sparket og spente, så hun slett ikke kunne komme til å melke dem. Men så sang fuglene utenfor:

"Liten streng,
liten sup
til alle småfugler sprut!"

Ja, det gjorde hun, hun sprøytet en liten streng av melken ut til småfuglene, så sto alle kuene stille og lot henne melke seg, og de hverken spente eller sparket; de letter ikke en fot engang.

Da trollkjerringen så hun kom inn med melken, sa hun: "Det har du ikke suget av ditt eget bryst! Men nå skal du ta denne svarte ulla og vaske hvit." Dette visste jenta nå slett ikke hvordan hun skulle bli ferdig med; for hun hadde aldri sett at noen hadde kunnet vaske svart ull hvit; men enda sa hun ingenting; hun tok ullen og gikk ut til brønnen med. Så sang småfuglene at hun skulle ta ullen og ha den opp i den store bøtta som sto der, så ble den nok hvit.

"Nei, nei," sa trollkjerringa da hun kom inn med ullen, "deg nytter det ikke å ha, du kan jo gjøre hva det skal være. Du kom til å ergre livet av meg til sist; det er best du får reisepass."

Så satte trollkjerringa fram tre skrin, et rødt, et grønt og et blått, og så skulle hun få lov til å ta det hun ville, og det skulle være lønnen hennes. Hun visste ikke hva for et hun skulle ta, men småfuglene sang:

"Ta ikke det grønne,
ta ikke det røde;
men ta det blå,
som vi har satt
tre kors oppå!"

Hun tok det blå, slik som fuglene sang. "Tvi vøre deg og da!" sa trollkjerringa, "det skal du nok komme til å unngjelde for."

Da manndatteren nå skulle reise, skjøt trollkjerringa en gloende jernstang etter henne; men hun smatt bakom døren med det samme og gjemte seg, så den ikke traff henne; for småfuglene hadde sagt henne hvordan hun skulle bære seg at. Hun gikk nå så fort hun kunne; men da hun kom bortover til epletreet, hørte hun det tok til å dure så i veien; det var trollkjerringa og datter hennes som kom etter. Jenta ble så redd at hun ikke visste hvor hun skulle gjøre av seg.

"Kom hit til meg du," sa epletreet, "så skal jeg hjelpe deg; gå under grenene mine og gjem deg, for får de fatt på deg, så tar de skrinet fra deg og river deg i hjel."

Ja, det gjorde hun og rett som det var, så kom kjerringa og datteren.

"Har du sett noen jente har gått her, du?" sa trollkjerringa.

"Å ja," sa epletreet, "det sprang én forbi for en stund siden; men hun er så langt borte at du når henne aldri igjen."

Så snudde trollkjerringa og reiste hjem igjen.

Jenta gikk et stykke fram, men da hun kom bort til bukken, hørte hun det tok til å dure på nytt, så hun ikke visste hvor hun skulle gjøre av seg, så redd og fælen ble hun; for hun kunne nok vite det hadde dradd etter med trollkjerringa igjen.

"Kom hit til meg du, så skal jeg hjelpe deg," sa bukken; "gjem deg under ulla mi, så ser de deg ikke; ellers tar de skrinet fra deg og river deg i hjel."

Rett som det var, så kom trollkjerringa farende.

"Har du sett noen jente har gått her, du?" sa hun til bukken.

"Å ja," sa bukken, "jeg så én for en stund siden, men hun sprang så fort at du tar ikke henne igjen."

Så snudde trollkjerringa og reiste hjem.

Da jenta hadde kommet så langt som til kua, hørte hun det tok til å dure så i veien igjen.

"Kom hit til meg, du," sa kua, "så skal jeg hjelpe deg, gjem deg under juret mitt; ellers kommer trollkjerringa og tar skrinet fra deg og river deg i hjel."

Det varte ikke lenge før hun kom. "Har du sett noen jente har gått her, du?" sa trollkjerringa til kua.

"Ja, jeg så én for en stund siden; men hun er langt borte nå, for hun sprang så fort; henne tar du nok ikke igjen," sa kua. Trollkjerringa snudde da og reiste hjem igjen.

Da jenta hadde kommet et langt, langt stykke fram, og hun ikke var langt fra risgjerdet, hørte hun det tok til å dure på nytt lag, og hun ble både redd og fælen; for hun kunne nok vite det var trollkjerringa som hadde snudd om igjen.

"Kom hit til meg du, så skal jeg hjelpe deg," sa risgjerdet; "kryp under kvistene mine, så de ikke ser deg; ellers tar de fra deg skrinet og river deg i hjel." Ja, hun inn under kvistene i risgjerdet.

"Har du sett noen jente har gått her, du?" sa trollkjerringa til risgjerdet.

"Nei, jeg har ikke sett noen jente," svarte risgjerdet, og var så sint at det fraste av deg, og så gjorde det seg så stort at det ikke var til å tenke på å komme over det; og så ble det ikke annen råd for trollkjerringa enn å snu og reise hjem.

Da manndatteren var kommet vel hjem, ble både kjerringa og datter hennes enda mer avindsyke på henne enn de før hadde vært, for nå var hun enda mye vakrere, og så gild at det var en lyst å se henne. Hun fikk ikke lov til å være inne hos dem; de jaget henne ut i grisehuset, der skulle hun holde til. Her vasket hun pent og rent, og så lukket hun opp skrinet og ville se hva det var hun hadde fått i lønn; og med det samme hun lukket det opp, så var det så mye gull og sølv og så mange kostelige ting i det, at både vegger og tak ble hengende fulle, og det var mye finere i grisehuset enn på den gildeste kongsgård. Da stemoren og datteren fikk se dette, ble de rent ute av seg, og ga seg til å grave og spørre om hvordan tjenesten hadde vært. "Å," sa hun, "Dere kan nok vite det, siden jeg har fått slik lønn; det var slike folk, og slik en kone å tjene hos at det fins ikke maken."

Ja, så ville kjerringdatteren endelig avsted og tjene, så hun også kunne få seg et slikt gullskrin. De satte seg da til å spinne igjen; men da skulle kjerringdatteren spinne bust og manndatteren lin, og den som det først røk av for, skulle i brønnen. Det varte ikke lenge før det røk for kjerringdatteren, det kan en nok vite, og så kastet de henne i brønnen.

Nå gikk det like ens; hun falt til bunns, men slo seg ikke, men så kom hun på en vakker, grønn eng. Da hun hadde gått et stykke, kom hun til risgjerdet.

"Trå ikke hardt på meg, du, så skal jeg hjelpe deg igjen," sa det.

"Å, hva bryr jeg meg om en kvisthaug," sa hun, og gjorde seg tung og trådte på risgjerdet så det knaket i det.

Om litt kom hun til kua, som gikk der melkesprengt.

"Vær så snill å melke meg du," sa kua, "så skal jeg hjelpe deg igjen; drikk så mye du vil, men hell resten på klovene mine."

Ja, det gjorde hun da: hun melket kua, og så drakk hun så lenge hun orket, men så var det ikke noe igjen å slå på klovene, og kolla slengte hun bortover bakken.

Da hun hadde gått et stykke til, kom hun til bukken som gikk og dro ullen etter seg.

"Å vær så snill og klipp meg du, så skal jeg tjene deg igjen, jeg," sa bukken; "ta så mye av ulla du vil, men virr resten om halsen på meg."

Det gjorde hun, men hun la så uvørent i vei at hun klipper store huller i skinnet, og all ullen tok hun med seg.

Om en liten stund kom hun til epletreet, som sto ganske kroket og bar på eplene sine.

"Vær så snill og plukk eplene av meg du, så grenene mine kan rette seg, for det leiter så på å stå kroket," sa epletreet; "men far varlig, så du ikke slår meg fordervet; spis så mye du vil, men legg resten pent inn til roten min; så skal jeg hjelpe deg igjen."

Hun plukket av de nærmeste, og slo ned dem hun ikke kunne nå, med stangen; men hun brydde seg ikke om noen ting, og rev og slo ned store grener, og åt til hun ikke orket mer, og så kastet hun resten under treet.

Da hun hadde gått et lite stykke, kom hun til gården der trollkjerringa bodde; der ba hun om tjeneste. Trollkjerringa sa hun ingen tjenestejente ville ha, for enten dudde de ikke til noe, eller også var de så altfor flinke og snøt henne for det hun hadde. Kjerringdatteren ga seg ikke enda hun, men mente på hun ville ha tjeneste, og så sa trollkjerringa at hun skulle ta henne om hun dudde til noe.

Det første hun fikk å gjøre, det var å hente vann i såldet. Ja, hun gikk til brønnen og helte vann i såldet; men like så fort som hun helte i, rant det ut igjen. Så sang fuglene:

"Klin i ler,
stikk i strå!
Klin i ler,
stikk i strå!"

Men hun brydde seg ikke om det fuglene sa; hun kastet leire etter fuglene, så de fløy langt bort, og så måtte hun gå hjem igjen med tomt såld, og fikk skrubbe av trollkjerringa.

Så skulle hun måke i fjøset og melke kuene, men det var hun nå rent for god til, syntes hun. Likevel gikk hun da til fjøset; men da hun kom dit, kunne hun slett ikke rå med skuffen, så stor var den. Fuglene sa det samme til henne som til manndatteren, at hun skulle ta limen og kaste ut litt, så fløy alt det andre etter; men hun tok limen og kastet etter fuglene. Da hun skulle melke, var kuene så

urolige at de spente og sparket, og hver gang hun hadde fått litt i kolla, slo de den over ende. Fuglene sang:

"Liten streng,
liten sup
til alle småfugler sprut!"

Men hun dengte og slo kuene, kastet og slengte alt hun kom over, etter fuglene, og bar seg så det var rent ulikt. Og hun fikk da heller ikke hverken måket eller melket. Da hun så kom inn, fikk hun både hugg og skjenn av trollkjerringa. Og så skulle hun vaske den svarte ullen hvit; men det gikk ikke likere med det.

Dette syntes trollkjerringa var for ille, og så satte hun fram tre skrin, et rødt, et grønt og et blått, og sa at henne hadde hun ikke bruk for, hun dudde ikke til noen verdens ting, men til lønn skulle hun likevel få lov å ta det skrinet hun ville. Da sang fuglene:

"Ta ikke det grønne,
ta ikke det røde;
men ta det blå,
som vi har satt
tre kors oppå!"

Hun brydde seg ikke om det fuglene sang, men tok det røde, som det glodde mest av, og så ga hun seg på hjemveien. Og hun fikk da gå i god ro og mak, det var ingen som satte etter henne. Da hun kom hjem, ble det stor glede på moren, og de gikk straks på timen inn i storstua og satte skrinet der, for de trodde at det ikke var annet enn gull og sølv i det, og de tenkte at både vegger og tak skulle bli forgylt; men da de åpnet skrinet, så yrte det ut bare ormer og padder, og når kjerringdatteren lukket opp munnen, så var det like ens: det veltet ut både ormer og padder og all styggedom som tenkes kunne, så det var uråd å være i hus med henne til sist. Det var lønnen hun fikk for hun hadde tjent trollkjerringa.

"Ta ikke det grønne,
ta ikke det røde;
men ta det blå,
som vi har satt
tre kors oppå!"

Kvernen som står og maler på havsens bunn

Engang i gamle, gamle dager var det to brødre, den ene var rik og den andre fattig. Da julekvelden kom, hadde den fattige ikke matsmulen i huset, hverken av sul eller brød, og så gikk han til bror sin og bad om litt til jul i Guds navn. Det var vel ikke første gangen broren hadde måttet gi ham; men nøye var han støtt, og ikke ble han videre glad i ham nå heller.

"Vil du gjøre det jeg ber deg, skal du få en hel fleskeskinke," sa han. Det lovte stakkaren på flekken og takket til.

"Der har du den. Reis så beint til helvete!" sa den rike, og kastet fleskeskinken bort til ham.

"Ja, det jeg har lovt, får jeg holde," sa den andre, han tok skinken og la avsted.

Han gikk og han gikk, hele dagen, og i mørkningen kom han ensteds der det lyste så gildt. Her skal du se det er, tenkte mannen med skinken. Ute i vedskjulet sto en gammel mann med langt hvitt skjegg og hugg juleved. -"God kveld!" sa han med fleskeskinken.

"God kveld igjen! Hvor skal du hen så seint?" sa kallen.

"Jeg skal nok til helvete, dersom jeg er på rett vei," svarte fattigmannen.

"Jo, du har gått riktig nok, det er her," sa den andre. "Når du nå kommer inn, vil de alle kjøpe fleskeskinka di, for flekk er sjelden kost i helvete; men du skal ikke selge den med mindre du får den handkverna som står bak døren, for den. Når du kommer ut igjen, skal jeg lære deg å stille kverna, den er nyttig til noe av hvert, den."

Ja, han med skinken takket for god rettledning, og banket på hos fanden.

Da han kom inn, gikk det som den gamle mannen hadde sagt; alle djevlene, både store og små, kringsatte ham som maur og makk og den ene bød over den andre på fleskeskinken. "Riktignok skulle kjerringa og jeg hatt den til julekveldsmat, men siden dere er så oppsatt på den, får jeg vel sakens overlate den," sa mannen. "Men skal jeg selge den, vil jeg ha den handkverna som står bak døren der borte." Den ville fanden nødig være av med, og tinget og prutet; men mannen ble ved sitt, og så måtte fanden ut med den.

Da mannen kom ut på gården, spurte han den gamle vedhuggeren hvordan han skulle stille kvernen, og da han hadde lært det, sa han takk for seg og la hjemmet det fortesten han kunne; men likevel rakk han ikke hjem før klokken slo tolv julenatten.

"Men hvor i all verden blir det av deg da?" sa kjerringa. "Her har jeg sittet time ut og time inn og hipet og ventet, og har ikke så mye som to pinner å legge i kors under julegrautgryta."

"Å, jeg kunne ikke før komme, jeg hadde noe av hvert å gå etter, og lang vei hadde jeg også. Men nå skal du se!" sa mannen, han satte kvernen på bordet, og ba den først male lys, så duk og så mat og øl og alt som godt var til julekveldskost, og etter som han sa føre, så mol kvernen.

Kjerringa forkorset seg den ene gangen etter den andre, og ville vite hvor mannen hadde fått kvernen fra, men det ville han ikke ut med; "det får være det samme hvor jeg har fått den; du ser kverna er god, og kvernvannet fryser ikke," sa mannen. Så mol han mat og drikke og alle gode ting til hele julen, og tredjedagen ba han til seg vennene sine, da ville han ha gjestebud.

Da den rike broren så alt det som var i gjestebudsgården, ble han både harm og vill, for han kunne ikke unne bror sin noe. "Om julekvelden var han så nødig at han kom til meg og ba om litt i Guds navn, og nå gjør han et lag som han skulle være både greve og konge," sa han.

"Men hvor i heite helvete har du fått all rikdommen din fra, du?" sa han til broren.

"Bak døra," sa han som eide kvernen, han brydde seg ikke om å gjøre ham noe regnskap for det han.

Men utpå kvelden da han hadde fått litt i hodet, kunne han ikke berge seg, da kom han fram med kvernen. "Der ser du den som har skaffet meg all rikdommen!" sa han, og så lot han kvernen male både det ene og det andre.

Da broren så det, ville han på død og liv ha kvernen, og langt om lenge skulle han da få den også, men tre hundre daler måtte han gi for den, og så skulle den andre få ha den til slåttonna; "for har jeg hatt den så lenge, kan jeg ha malt opp for mange år," tenkte han. I den tiden kan en nok vite kvernen ikke ble rusten, og da slåttonna kom, fikk broren den; men den andre hadde vel vaktet seg for å lære ham å stille den.

Det var om kvelden at den rike fikk kvernen hjem til seg, og om morgenen ba han kjerringa gå ut og breie etter slåttekarene; han skulle lage dugurden selv i dag, sa han.

Da det led mot dugurdstid, satte han kvernen på kjøkkenbordet. "Mal sild og vellings, og det både fort og vel!" sa mannen. Og kvernen til å male sild og vellings, først alle fat og trau fulle, og siden over hele kjøkkengulvet. Mannen fiklet og stelte og skulle få kvernen til å stanse, men hvordan han snudde og fingret på den, så holdt kvernen på, og om litt nådde vellingsen så høyt at mannen var nære på å drukne. Så rev han opp stuedøren, men det var med nød og neppe at mannen fikk fatt i dørklinken nede i vellingsflommen. Da han fikk opp døren, ble han ikke lenge i stua, skal jeg tro; han satte ut, og sild og vellings etter ham så det fosset ut over både gård og jorder.

Nå syntes kjerringa, som drev på og breidde høy, at det drygde vel lenge før dugurden var ferdig. "Om ikke mannen roper hjem, får vi gå likevel; han kan vel ikke stort med å koke vellingsen, jeg får vel hjelpe 'n," sa konen til slåttefolkene.

Ja, så ruslet de hjemetter. Men da de kom oppover bakkene et stykke, møtte de sild og vellings og brød, som fór og slang om hverandre, og mannen selv føre flommen.

"Gi det var hundre vommer på hver av Dere! Men pass dere at dere ikke drukner i dugurdsvellingsen," skrek han, han satte forbi som om den slemme var i hælene på ham, og nedetter dit broren bodde. Han ba ham for Guds skyld ta igjen kvernen, og det på øyeblikket; "maler den en time til, så forgår hele bygda i sild og vellings," sa han. Men broren ville slett ikke ta den før den andre betalte ham tre hundre daler til, og det måtte han da.

Nå hadde den fattige både penger og kvern, og så varte det ikke lenge før han fikk seg en gård, mye gildere enn den broren bodde i; med kvernen mol han opp så mye gull at han kledde den med bare gullplater, og den gården lå tett ved havkanten, så det lyste og skinte av den langt ut over fjorden. Alle de som seilte fremom der, skulle nå innom og hilse på den rike mannen i gullgården, og alle så ville de se den artige kvernen, for den gikk det ord av både vidt og bredt, og det var ingen uten han hadde hørt tale om den.

Langt om lenge kom det også en skipper som ville se kvernen; han spurte om den kunne male salt. Jo, den kunne male salt da! sa han som eide den. Og da skipperen hørte det, ville han med nød og makt ha kvernen, koste hva det ville; for hadde han den, tenkte han, så slapp han å seile langt bort

over sjø og bærer etter saltladningen. I førstningen ville mannen ikke være av med den, men skipperen både tagg og ba, og til sist solgte han den da og fikk mange, mange tusen daler for den.

Da skipperen hadde fått kvernen på ryggen, stanset han ikke lenge der, for han var redd det skulle dra etter med mannen; å spørre hvordan han skulle stille den, hadde han nå slett ikke tid til, han satte ned til skuta det forteste han kunne, og da han kom et stykke utpå sjøen, fikk han kvernen opp. "Mal salt, og det både fort og vel!" sa skipperen. Ja, kvernen til å male salt, og det så det sprutet. Da skipperen hadde fått skipet fullt, ville han stemme kvernen, men hvordan han enn bar seg at, og hvorledes han stelte på den, så mol kvernen like ratt, og salthaugen vokste høyere og høyere, og til sist så gikk skuta til bunns.

Der står kvernen på havsens bunn og maler den dag i dag, og derfor er det sjøen er salt.

Somme kjerringer er slike

Det var engang en mann og en kone som skulle så; men de hadde ikke såkorn, og ikke hadde de penger å kjøpe for heller. En eneste ku hadde de, og den skulle mannen gå til byen og selge, for å få penger til såkorn. Men da det kom til stykket, torde ikke konen la mannen reise, for hun var redd han skulle drikke opp pengene. Så gikk hun avsted selv med kua, og tok med seg en høne også.

Tett ved byen møtte hun en slakter.

"Skal du selge kua, mor?" spurte han.

"Ja, jeg skal nok det," sa hun.

"Hva skal du ha for den da?"

"Jeg får vel ei mark for kua; men høna skal du ha for ti daler," sa hun.

"Ja, høna har jeg ikke bruk for," svarte han, "og den blir du nok kvitt når du kommer til byen; men for kua skal jeg gi deg ei mark."

Hun solgte kua si og fikk sin mark; men det var ingen i byen som ville gi ti daler for en tørr, skabbete høne. Så gikk hun tilbake til slakteren igjen og sa: "Jeg blir ikke kvitt høna jeg, far! Du får nok ta den også, du som ble ved kua."

"Det skal vi vel komme ut av," sa slakteren, ba henne til bords og ga henne mat, og skjenket henne så mye brennevin at hun ble drukken og gikk både fra sans og samling.

Mens hun sov, dyppet slakteren henne i en tjæretønne og la henne i en fjærhaug.

Da hun våknet, var hun fjærete over det hele og tok til å undre seg. "Er det meg, eller er det ikke meg? Nei, det kan aldri være meg, det må være en stor underlig fugl. Men hvordan skal jeg bære meg at for å få vite om det er meg eller om det ikke er meg? Jo, nå vet jeg det: dersom kalvene slikker meg, og hunden ikke gjør på meg når jeg kommer hjem, så er det meg."

Hunden så ikke før slikt et udyr, så satte den i å stormgjø, som det var både tyver og fanter på gården. "Nei, det kan visst ikke være meg," sa hun. Da hun kom i fjøset, ville kalvene ikke slikke henne, for de kjente tjærelukten. "Nei, det kan ikke være meg, det må være en underlig fugl," sa hun. Krøp så opp på stabburstaket, tok til å slå med armene, som det kunne være vinger, og ville til værs.

Da mannen så dette, kom han ut med rifla og la til å sikte.

"Å skyt ikke, skyt ikke," ropte konen, "det er meg!"

"Er det deg," sa mannen, "så stå ikke der som ei geit, men kom ned og gjør regnskap og riktighet for deg."

Hun krøp da ned igjen, men hun hadde ikke en eneste skilling; for den marken hun fikk av slakteren, hadde hun kastet bort i fullskapen; og da mannen hørte det, sa han: "Du er ikke mer enn en gang til så galen som du har vært," og han ble så sint at han sa han ville gå sin vei fra alt i hop og aldri komme tilbake, hvis han ikke traff tre andre kjerringer som var like så galne. Han ruslet avsted, og da han hadde kommet et stykke på veien, fikk han se en kjerring som løp ut og inn med

et tomt såld i en nytømret stue. Hver gang hun løp inn, kastet hun forkleet over såldet, som om hun hadde noe i det, og hvelvet det på gulvet.

"Hvorfor gjør du det, mor?" spurte han.

"Å, jeg vil bare bære inn litt sol," sa kjerringa; "men jeg vet ikke hvordan det er; når jeg er ute, har jeg sola i såldet, men når jeg kommer inn, så har jeg mistet den bort. Da jeg var i den gamle stua mi, så hadde jeg sol nok, enda jeg aldri bar inn det grann; bare noen kunne skaffe meg sol, skulle jeg gjerne gi 'n tre hundre daler."

"Har du en øks," sa mannen, "så skal jeg nok skaffe deg sol."

Han fikk seg en øks og hugg vindushuller, for det hadde tømmermennene glemt; straks kom solen inn, og han fikk sine tre hundre daler.

Det var én, tenkte mannen, og gikk avsted igjen.

Om en stund kom han utenfor et hus, og der var det et forferdelig skrik og skrål. Der gikk han inn, og fikk se en kjerring som holdt på å denge mannen sin i hodet med et banketre; over hodet på ham hadde hun trukket en skjorte som det ikke var halshull i.

"Vil du slå ihel mannen din, du mor?" spurte han.

"Nei," sa hun, "jeg vil bare ha halshull på denne skjorta."

Mannen skrek og bar seg ille og sa: "Å trøste og bære den som skal ha ny skjorte på! Kunne noen lære kjerringa mi å få halshull på skjorta på en annen måte, skulle jeg gjerne gi 'n tre hundre daler."

"Det skal snart være gjort, kom bare med en saks," sa den andre. Han fikk en saks, klipte hull, og så dro han videre med pengene sine.

Det var den andre, sa han ved seg selv.

Langt om lenge kom han til en gård; der tenkte han å hvile en stund, og gikk inn.

"Hvor er du fra, far?" spurte kjerringa.

"Jeg er fra Ringerike," svarte han.

"Å nei, nei, er du fra himmerike? Så kjenner du vel han Per annen, salig mann min da?"

Konen hadde vært gift tre ganger; den første og den siste mannen var slemme, derfor trodde hun at bare den andre var blitt salig, for han hadde vært slik en snill mann.

"Ja, ham kjenner jeg vel," sa han som gikk omkring.

"Hvordan står det til med ham nå da?" spurte konen.

"Å, det er kleint med ham," sa ringerikingen, "han rangler gardimellom der, og har hverken mat eller klær på kroppen - penger er det nå ikke å snakke om."

"Å bære meg for ham da!" ropte kjerringa; "han hadde da ikke nødvendig å gå så ussel, han som det var så mye etter; her henger et stort loft fullt med klær som hørte ham til, og et stort skrin med penger

står her òg. Vil du ta det med, skal du få hest og kjerre å kjøre med; og hesten kan han ha, og på kjerra kan han sitte og kjøre gardimellom, for han har ikke nødig å gå."

Ringerikingen fikk et helt kjerrelass med klær og et skrin fullt med blanke sølvpenger, og så mye mat og drikke som han ville; da han hadde fått det, satte han seg på og kjøre sin vei.

Det var den tredje, sa han ved seg selv.

Men borte på jordet gikk den tredje mannen og pløyde, og da han fikk se en fremmedkar reise av gårde med hest og redskap, gikk han hjem og spurte kjerringa hva det var for en som fór av gårde med den blå hesten.

"Å han," sa hun, "det var en mann fra himmerik; han sa det er så usselt med han Per annen, salig mann min, at han går gardimellom der og har hverken klær eller penger; så sendte jeg med 'n alle disse gamle klærne som hang her etter 'n, og det gamle pengeskrinet med sølvdalerne i."

Mannen skjønnte straks hvor dette bar hen, salte en hest og fór av gårde i fullt firsprang. Det varte ikke lenge før han var tett baketter han som satt på kjerra og kjørte; men da den andre merket det, kjørte han hesten og kjerra inn i småskogen, nappet en håndfull hestetagl av hesten, og så sprang han opp i en bakke; der knyttet han hestetaglet fast i en bjørk, og under den la han seg til å glane og stirre opp i skyene.

"Nei, nei, nei!" sa han liksom for seg selv, da Per tredje kom ridende, "nei, nå har jeg aldri sett så rart! nei, nå har jeg aldri sett maken!"

Per sto og så på ham en stund og undres på om han var tullen, eller hva det skulle være; endelig så spurte han: "Hva ligger du der og koper på?"

"Nei, maken har jeg aldri sett!" sa den andre; "der fór det én like opp til himmels med en blå hest; her ser du taglet henger igjen i bjørka, og der oppe i skyene ser du den blå hesten hans."

Per så på skyene, og fra skyene på ham, og sa: "Jeg ser ikke annet enn hestetaglet i bjørka, jeg."

"Nei, du kan ikke se det heller, der du står," sa den andre; "men kom hit og legg deg, og glan like opp, og så må du ikke ta øynene bort fra skya."

Mens Per tredje lå og glodde opp i skyene, så øynene hans rant i vann, tok ringerikingen hesten, satte seg opp og reiste av både med den og kjerrelasset. Da det tok til å dure på veien, fór Per tredje opp, men han var så fortullet for det den andre reiste avsted med hestene hans, at han ikke sanset å sette etter før det var for sent.

Nå var han både snau og snuppen; men da han kom hjem til kjerringa, og hun spurte hvor han hadde gjort av hesten, så sa han: "Jeg ga 'n med den også til Per annen, jeg, for jeg syntes ikke det var verdt at han skulle sitte på en kjerre og skrangle gardimellom i himmerike; nå kan han selge kjerra og kjøpe seg en vogn å kjøre på."

"Det skal du ha takk for! Aldri hadde jeg trodd du var så snill en mann," sa konen.

Da han nå kom hjem, han som hadde sanket sammen de seks hundre dalerne og kjerrelasset med klærne og pengene, fikk han se at alle jordene var pløyd og tilsådd. Det første han spurte kjerringa om, det var hvor hun hadde fått såkorn fra.

"Å," sa hun, "jeg har alltid hørt at den som noe sår, han noe får; så sådde jeg det saltet som nordferda satte inn her, og kommer det bare regn snart, tror jeg nok det kommer bra opp igjen."

"Galen er du, og galen blir du så lenge du lever," sa mannen; "men det kan være det samme, for de andre er ikke likere enn du."

Kjerringa mot strømmen

Det var engang en mann som hadde en kjerring, og hun var så tverr og vrang at det var ikke godt å være i lag med henne; mannen, han hadde nå slett ingen utkomme med henne; det han ville, ville hun støtt tvert imot. Så var det en søndag utpå sommeren at mannen og konen gikk ut og skulle se hvordan åkeren sto.

Da de kom til en åker på den andre siden av elven, sa mannen: "Ja, nå er den skjær; imorgen får vi til å skjære."

"Ja, imorgen kan vi ta på å klippe 'n," sa kjerringa.

"Hva for noe, skal vi klippe? Skal vi ikke få lov til å skjære heller nå?" sa mannen.

Nei, klippe den skulle de, mente kjerringa på.

"Det er aldri verre enn lite å vite," sa mannen; "men du må vel ha gått fra det vesle vettet du har hatt og nå. Har du sett at noen har klippet åkeren, du," sa han.

"Lite veit jeg, og lite vil jeg vite," sa kjerringa, "men det veit jeg visst, at åkeren skal en klippe, og ikke skjære," sa hun. Det var ikke årøe om det, klippe skulle de.

Så gikk de bortetter og keiket og trettet, til de kom på broen over elven, like ved en dyp høl.

"De sier for et gammelt ord," sa mannen, "at godt redskap gjør godt arbeid; men det trur jeg nok skal bli en rar skur som de klipper med sauesaks," sa han. "Skal vi slett ikke få lov å skjære åkeren nå da?"

"Nei, nei - klippe, klippe, klippe!" ropte kjerringa, hoppet opp og klippet med fingrene etter nesen på mannen. Men i ilska aktet hun seg ikke, og så snåvet hun i en stokk-ende på broen og dumpet i elven.

"Gammel vane er vond å vende," tenkte mannen, "men det skulle være snodig om jeg ikke fikk rett engang, jeg òg."

Han la ut i hølen, og fikk tak i hårtoppen på henne, så vidt hun fikk hodet over vannet. "Skal vi så skjære åkeren?" sa han.

"Klippe, klippe, klippe!" skrek kjerringa.

"Ja, jeg skal lære deg å klippe jeg," tenkte mannen og dukket henne under. Men det hjalp ikke, de skulle klippe, sa hun da han tok henne opp igjen. "Jeg kan ikke annet tru enn at kjerringa er galen," sa mannen ved seg selv. "Mang en er galen, og veit det ikke, mang en har vett, og når det ikke; men jeg får nå friste en gang til likevel," sa han. Men han hadde ikke før fått henne under, før hun satte hånden opp over vannet, og til å klippe med fingrene som en saks. Da ble mannen storsint og dukket henne både vel og lenge. Men rett som det var, seg hånden ned under vass-skorpa, og kjerringa ble så tung med ett at han måtte slippe taket.

"Vil du dra meg ned i hølen til deg også nå, så kan du ligge der, ditt troll," sa mannen. Og så blei kjerringa.

Men da det lei om litt, syntes han det var ille at hun skulle ligge der og ikke komme i kristen jord, og så gikk han ned langs med åa og lette og soknet etter henne. Men alt det han lette og alt det han

soknet, så fant han henne ikke. Han fikk med seg gårdsfolket og andre folk fra grannelaget, og de ga seg til å grave og sokne nedetter hele åa alle i hop; men alt det de lette, så fant de ingen kjerring.

"Nei," sa mannen, "det kan nok ikke nytte dette. Denne kjerringa var nå ei kjerring for seg sjøl hun," sa han. "Mens hun levde, var hun så rent på tverke, og hun kan vel ikke være annerledes nå heller; vi får til å lete oppetter og friste ovenfor fossen; kanskje hun har fløtet seg oppetter."

Å ja, de gikk oppetter og lette og soknet ovenfor fossen. Der lå kjerringa, det var riktig nok. Det var kjerringa mot strømmen det.

Haren som hadde vært gift

Det var engang en hare som var ute og gikk i det grønne. "Å, hurra, hei og hopp!" skrek han, hoppet og sprang, og rett som det var, gjorde han et rundkast bortetter og sto på to-ben i groen.

Så kom det en rev luskende.

"God dag, god dag!" sa haren. "Jeg er så glad i dag, for det jeg har vært gift, skal du vite," sa haren.

"Det var vel det da," sa reven.

"Å, det var ikke så vel heller, for hun skåret hardt på hornene, og så var det et troll til kjerring jeg fikk," sa han.

"Det var ille det da," sa reven.

"Å, det var ikke så ille heller," sa haren, "for jeg fikk rikdom med henne, hun hadde en stue."

"Det var da vel det," sa reven.

"Å, det var ikke så vel heller," sa haren, "for stua brant opp, og alt det vi eide."

"Det var da riktig ille," sa reven.

"Å, det var ikke så ille enda," sa haren, "for hun brant opp kjerringa med."

Dukken i gresset

Det var engang en konge som hadde tolv sønner. Da de ble store, sa han til dem at de skulle ut i verden og finne seg en kone; men hun skulle kunne spinne og veve og sy en skjorte på én dag, ellers ville han ikke ta henne til sønnekone. Hver av dem ga han en hest og en ny rustning, og så dro de da ut i verden og skulle lete etter koner; men da de var kommet et stykke på veien, sa de at de ville ikke ha med Askeladden, for han hadde ikke til noen ting. - Ja, Askeladden måtte bli igjen, det var ikke noen råd for det, og han visste ikke hva han skulle gjøre eller hvor han skulle vende seg; han ble så sørgmodig at han steg av hesten og satte seg i gresset til å gråte. Men da han hadde sittet en liten stund, tok en av tuene i gresset til å røre på seg, og fram av den kom det en liten hvit ting, og da den kom nærmere, så Askeladden at det var en nydelig liten pike; men hun var så ørende liten. Hun gikk bort og ba ham om han ikke ville komme ned og se Dukken i Gresset. Jo det ville han, og det gjorde han.

Da han hadde kommet der ned, satt Dukken i Gresset på en stol; hun var så deilig og pyntet, og så spurte hun Askeladden hvor han skulle hen, og hva ærend han reiste i.

Han fortalte at det var tolv brødre av dem, og at kongen hadde gitt dem hest og rustning og sagt at de skulle reise ut i verden og finne seg en kone, og hun skulle kunne spinne og veve og sy en skjorte på én dag; "men vil du gjøre det, og du vil bli konen min, så vil jeg ikke reise lenger," sa Askeladden til Dukken i Gresset. Jo, det ville hun gjerne, og hun skyndte seg med å få spunnet, vevd og sydd skjorten, men den ble så for-ørende liten, ikke lenger enn som så - - -.

Denne skjorten reiste nå Askeladden hjem med; men da han kom fram med den, var han skamfull for den var så liten; likevel sa kongen at han skulle få henne, og så reiste Askeladden lystig og glad tilbake for å hente den lille kjæresten sin. Da han kom til Dukken i Gresset, ville han ta henne opp på hesten til seg; men nei, det ville hun ikke; hun sa hun ville sitte og kjøre i en sølvskje, og hun hadde selv to små hvite hester som skulle dra henne. Så reiste de avsted, han på hesten og hun i sølvskjeen, og hestene som dro henne, var to små hvite mus; men Askeladden holdt seg alltid på den andre siden av veien, for han var redd han skulle komme til å ride inn på henne, hun som var så ørliten. Da de hadde kommet et stykke på veien, kom de til et stort vann, der ble hesten til Askeladden sky, skvatt over på den andre siden av veien og veltet skjeen, så Dukken i Gresset falt i vannet. Askeladden ble så ille ved, han visste ikke hvordan han skulle få henne opp igjen; men om litt kom det opp en havmann med henne, og nå var hun blitt likeså stor som et annet voksent menneske, og meget deiligere enn hun var før. Så satte han henne fremfor seg på hesten og red hjem.

Da Askeladden kom der, var også alle brødrene hans kommet med hver sin kjæreste; men de var så stygge og fæle, og så slemme at de hadde vært i luggen på kjærestene sine på veien; på hodet hadde de noen hatter som var malt med tjære og sot, og så hadde det rent av hattene ned over ansiktet på dem, så de var blitt enda styggere og fælere. Da brødrene fikk se kjæresten til Askeladden ble de avindsyke på ham alle sammen; men kongen ble så glad i dem begge at han jaget alle de andre på dør, og så holdt Askeladden bryllup med Dukken i Gresset, og siden levde de både godt og vel i lang, lang tid, og er de ikke døde, så lever de ennå.

Hjemmusa og fjellmusa

Det var engang en hjemmus og en fjellmus, de møttes i skogbrynet; der satt fjellmusa i et haslekjerr og plukket nøtter.

"Signe arbeidet!" sa hjemmusa; "skal jeg treffe skyldfolk her så langt ute i bygda?" sa hun.

"Det var så det," sa fjellmusa.

"Du sanker nøtter du, og drar til hus," sa hjemmusa.

"Jeg nødes til det, om vi skal ha noe å leve av til vinteren," sa fjellmusa.

"Hamsen er stor, og nøtta er full i år, så det kan monne i sulten skrott," sa hjemmusa.

"Det er vel det," sa fjellmusa, og talte om at hun levde vel og hadde det godt.

Hjemmusa mente hun hadde det bedre; men fjellmusa ble ved sitt, og sa at det var ingensteds så godt som i skogen og fjellet, og hun hadde det selv best. Hjemmusa sa at hun hadde det best, og dette kunne de ikke bli sams om. Til sist lovte de de skulle komme ti hverandre i julen, så de fikk se og smake hvem som hadde det best.

Hjemmusa var den som først skulle fare i julegjestebud. Hun fór gjennom skog og dype daler, for enda fjellmusa hadde flyttet ned til vinteren, var veien både lang og tung; det bar imot, og sneen var dyp og løs, så hun ble både trett og sulten før hun kom fram. "Nå skal det være godt å få mat," tenkte hun da hun var fremme.

Fjellmusa hadde krafset i hop nokså bra: det var nøttekjerner og sisselrøtter og andre slags røtter, og mye annet godt som vokser i skog og mark, og det hadde hun i et hull dypt nede i jorden, så det ikke frøs, og tett ved var et oppkomme som var åpent hele vinteren, så hun kunne drikke så mye vann hun ville.

Det var nok av det som var, og de åt både godt og vel; men hjemmusa syntes det var ikke mer enn nødtørftig kost.

"Med dette kan en livnære seg," sa hun, "men det er ikke rart, er det. Nå får du være så snill å komme til meg og smake hvordan vi har det," ba hun.

Ja, det skulle hun, og det varte ikke lenge før hun kom. Da hadde hjemmusa samlet sammen av all den julekosten som konen i huset hadde spilt mens hun gikk og var ør i juletiden: det var ostesmuler og smørbiter og talg, og klingsmuler og rømmebrød og mye annet godt. I spillfatet under tønnetappen hadde hun drikke nok, og hele stuen var full av all slagt godmat. De åt og levde vel, og det var nesten ingen bunn i fjellmusa; slik kost hadde hun aldri smakt. Så ble hun tørst, for maten var både sterk og fet, sa hun, og nå måtte hun drikke en gang.

"Det er ikke langt etter ølet, her skal vi drikke," sa hjemmusa og sprang opp på kanten av spillfatet og drakk seg utørst; men hun drakk ikke mere heller, for hun kjente juleølet og visste det var sterkt. Men fjellmusa syntes det var et herlig drikke, hun hadde aldri smakt annet enn vann, og tok den ene supen etter den andre; men hun kunne ikke med sterkt drikke; så ble hun drukken før hun kom ned av koppen, og så ble hun ør i toppen og fikk det i føttene, så hun tok til å renne og springe fra den ene øltønna og opp på den andre, og til å danse og tumle på hyllene mellom kopper og krus, og knistre og pipe som hun både var full og galen, og full var hun da også.

"Du må ikke bære deg som du var kommen ut av berget i dag," sa hjemmusa; "gjør ikke slik styr og hold ikke slikt leven; vi har slik hard fut her," sa hun.

Fjellmusa sa hun aktet hverken fut eller fant.

Men katten satt på kjellerlemmen og lurte og hørte både snakket og ståket. Med det samme konen skulle ned og tappe i en ølskål og hun lettet på lemmen, smatt katten ned i kjelleren og slo kloen i fjellmusa; det ble en annen dans det. Hjemmusa smatt inn i hullet sitt, og satt trygg og så på at fjellmusa ble fastende med ett, da hun kjente kattekloen.

"Å kjære min fut, å kjære min fut, vær nådig spar liv, skal jeg fortelle deg et eventyr," sa hun.

"Kom med det!" sa katten.

"Det var en gang to små mus," sa fjellmusa, og pep så sent og så ynkelig, for hun ville dra det ut så langt hun kunne.

"Så var de ikke alene," sa katten, både kort og tvert.

"Så hadde vi en stek vi skulle steke oss."

"Så svalt dere ikke," sa katten.

"Så satte vi den ut på taket, så den kunne svale seg vel," sa fjellmusa.

"Så brente du deg ikke," sa katten.

"Så kom reven og kråka og tok og åt den," sa fjellmusa.

"Så eter jeg deg!" sa katten.

Men i det samme smelte kjerringa igjen kjellerlemmen, så katten ble redd og slapp taket. Og vips! var fjellmusa oppe i hullet til hjemmusa. Derfra var det en gang ut i sneen, og fjellmusa var ikke sen om å komme på hjemveien.

"Dette kaller du å ha det vel, og sier at du lever best?" sa hun til hjemmusa. "Gud glede meg det mindre da, fremfor slik en stor gård og slik en hauk til fut! det var jo så vidt jeg slapp med livet."

Hanen og høna

Høna: "Du lover meg sko, år for år, år for år, og jeg får ingen sko."

Hanen: "Du skal nok få sko!"

Høna: "Jeg verper egg, og jeg gjør godt, og enda må jeg gå her barføtt!"

Hanen: "Så ta dine egg og reis til byen og kjøp deg sko, og gå ikke lenger barføtt!"

Hver synes best om sine barn

Det var engang en skytter som var ute i skogen; så møtte han myrsnipa.

"Kjære vene, skyt ikke mine barn!" sa myrsnipa.

"Hva er det for noen som er dine barn da?" spurde skytteren.

"De vakreste barna i skogen går, er mine!" svarte snipa.

"Jeg får vel ikke skyte dem da," sa skytteren.

Men da han kom tilbake, hadde han i hånden et helt knippe myrsniper som han hadde skutt.

"Au, au! hvorfor skjøt du barna mine likevel da!" sa snipa.

"Var det dine barn dette?" spurde skytteren - "jeg skjøt de styggeste jeg fant, jeg."

"Å ja!" svarte snipa, "vet du ikke at hver synes best om sine barn?"

Bjørnen og reven

1. Slipp granrot og ta i revefot

Det var engang en bjørn som satt i en solbakke og sov. I det samme kom det en rev luskende forbi og fikk se den.

"Sitter du der og later deg, bestefar," sa reven. "Nå skal jeg spille deg et puss," tenkte Mikkel med seg selv. Så fant han tre skogmus og la på en stubbe tett under nesen på bjørnen. "Buh, bamse, Per skytter ligger bak stubben!" skrek han like inn i øret på bjørnen, og tok til bens bort igjennom skogen.

Bjørnen bråvåknet, og da han så de tre musene, ble han så sint at han letter på labben og ville legge til dem, for han trodde det var de som hadde skreket inn i øret på ham.

Men så fikk han se svansen til Mikkel mellom buskene borte i skogkanten, og la avsted så det braket i småskogen, og bamsen var så nær etter Mikkel at han fikk tak i den høyre bakfoten på ham, i det samme han skulle smette ned i en gang under en granrot. Der satt Mikkel i klemmen, men rådløs var han ikke, han skrek:

"Slipp granrot og ta i revefot!" og så slapp bjørnen. Men da lo reven langt inne i hullet og sa:

"Lurte jeg deg ikke den gangen også, bestefar!"

"Gjømt er ikke glømt," sa bjørnen, og var vill.

2. De vedder om flekk og humlebol

Om morgenen den andre dagen kom bjørnen gående over myra med en gjøgris: Mikkel satt høyt oppe på en stein ved myrbredden.

"God dag, bestefar," sa reven; "hva er det for godt du har der?" sa han.

"Flekk," sa bjørnen.

"Jeg har også litt munngodt," sa reven.

"Hva er det?" sa bjørnen.

"Det er det største humlebolet jeg noen tid har funnet," sa Mikkel.

"Jaså," sa bjørnen, og gren og siklet, så godt syntes han det skulle være å få litt honning. "Skal vi bytte kost?" sa han.

"Nei, det gjør jeg ikke," sa Mikkel.

Men så gjorde de veddemål, og ble forlikt om at de skulle nevne tre slags trær. Kunne reven si det fortere enn bjørnen, skulle han få lov til å bite én gang av flekket; men hvis bjørnen kunne si det fortere, skulle han få lov til å suge én gang av humlebolet. Han skulle nok greie å suge i seg all honningen i ett drag, tenkte bjørnen.

"Ja," sa reven, "det er både godt og vel alt sammen, men det sier jeg, at vinner jeg, skal du være pliktig til å rive av busta der jeg vil bite," sa han.

"Ja nok, jeg får vel hjelpe deg, siden du ikke orker sjøl," sa bjørnen.

Så skulle de til å nevne opp trærne.

"Toll, furu, tyri!" brummet bjørnen - grov i målet var han. Men dette var bare ett tre, for toll er ikke annet enn furu, det heller.

"Ask, or, eik!" skrek reven så det gnall i skogen.

Så hadde han vunnet, og han fór ned og tok hjertet ut av grisen i én bit, og ville springe. Men bjørnen ble arg for det han tok det beste på hele grisen, og fikk fatt i svansen på ham og holdt ham.

"Bi litt," sa bjørnen, og var vill.

"Ja, det er det samme, bestefar, vil du slippe meg, skal du få smake på honningen min," sa reven.

Da bjørnen hørte det, så slapp han taket, og reven opp etter honningen.

"Her på dette humlebolet," sa Mikkell, "holder jeg et løvblad, og under det løvbladet er det et hull som du kan suge igjennom," sa han, og i det samme holdt han humlebolet opp under nesen på bjørnen, tok vekk løvbladet, hoppet opp på steinen og satte seg til å glise og le; for det var hverken humlebol eller honning, det var et vepsereir så stort som et mannehode, fullt med veps, og vepsene yrte ut og stakk bjørnen i øynene og ørene og i munnen og på snuten. Og han fikk så mye å gjøre med å kare dem av seg at han ikke hadde stunder til å tenke på Mikkell.

Fra den dagen er det at bjørnen er så redd vepsen.

3. De skulle ha åker i sameie

Det var engang bjørnen og reven skulle ha åker i sameie. De hadde en liten bråte oppi skogen, og det første året sådde de rug. "Nå får vi dele som rett er," sa Mikkell; "vil du ha rota, så tar jeg toppen," sa han. Ja, det ville bjørnen. Men da det hadde tresket, fikk reven korn, og bjørnen fikk ikke annet enn taver og teger. Bamsen likte ikke dette, men reven sa det var så som de var forlikt om. "I år er det jeg som har vinningen," sa reven, "et annet år er det du; da skal du ha toppen, og jeg får nøyes med rota."

Men da våronna kom, spurte Mikkell hva bjørnen mente om neper. Jo, det var bedre kost enn korn, sa han, og det mente reven òg. Da høsten kom, tok reven nepene, og bjørnen fikk kålen. Men da ble bamsen så harm at han skilte lag med Mikkell med det samme.

4. Mikkell vil smake hestekjøtt

Så var det en dag som bjørnen lå og åt på en hest han hadde slått. Da var Mikkell ute igjen, kom luskende og siklet på en godbit av hestekjøttet. Han gjorde kriker og kroker, til han kom bakenfor bjørnen, så tok han til sprangs på den andre siden av hesteskrovet, og nappet en jafs med det samme han rente forbi. Bamsen var ikke sen heller, han slo etter Mikkell, så han fikk tippet av den røde halen i labben sin; siden den tid har reven hvit haletipp.

"Bi nå, Mikkell, og kom hit," sa bjørnen, "så skal jeg lære deg å fange hest." Ja, det ville Mikkell gjerne lære, men han gikk ikke nærmere enn han trodde seg. "Når du ser det ligger en hest i en solbakke og sover," sa bjørnen, "så skal du binde deg vel fast med taglet i rova, og hugge tennene i låret på hesten," sa han.

Det varte ikke lenge før reven fant seg en hest som lå og sov i solbakken, kan du vel vite, og så gjorde han som bjørnen hadde sagt, han vippet og bandt seg vel inn i hestetaglet, og hugg tennene i låret på hesten. Og den spratt opp, og til å slå og renne, så Mikkell slang både mot stakk og mot stein, og ble så skamslått og mørbanket at han ikke var fra åmiste både sans og samling.

Rett som det var, fór de forbi en hare.

"Hvor skal du hen, som farer så fort, Mikkell?" sa haren.

"I skyssferd, min kjære Jens!" sa reven.

Og haren satte seg opp på to-ben og lo så godt at kjeften sprakk like opp til ørene, for det Mikkell fór så gildt i skyss.

Men siden den skyssferden har ikke reven tenkt på å fange hest. Den gangen var det bjørnen som var ful; ellers sier de han er godtruen som trollene.

Høna som skulle til Dovre forat ikke allverden skulle forgå

Det var engang en høne som hadde fløyet opp og satt seg i en stor eik til kvelden. Om natten drømte hun at kom hun ikke til Dovrefjell, så måtte allverden forgå. Best som det var, hoppet hun ned og ga seg på veien. Da hun hadde gått et stykke, møtte hun en hane.

"God dag, hane pane," sa høna.

"God dag, høne pøne; hvor skal du hen så tidlig?" sa hanen.

"Å, jeg skal til Dovrefjell, forat ikke allverden skal forgå," sa høna.

"Hvem har sagt deg det, høne pøne?" sa hanen.

"Jeg satt i eika og drømte det i natt," sa høna.

"Jeg blir med, jeg," sa hanen.

Ja, så gikk de et langt stykke, så møtte de en and.

"God dag, hane pane, hvor skal du hen så tidlig?" sa anda.

"Jeg skal til Dovrefjell, forat ikke allverden skal forgå," sa han.

"Hvem sa deg det, hane pane?"

"Høne pøne," sa hanen.

"Hvem sa deg det, høne pøne?" sa anda.

"Jeg satt i eika og drømte det i natt," sa høna.

"Jeg slår følge," sa anda.

Så la de avsted og gikk et stykke igjen, så møtte de en gasse.

"God dag, gasse vasse," sa anda.

"God dag, ande vande," sa gassen, "hvor skal du hen så tidlig?"

"Jeg skal til Dovrefjell, forat ikke allverden skal forgå," sa anda.

"Hvem sa det, ande vande?" sa gassen.

"Hane pane."

"Hvem sa det, hane pane?"

"Høne pøne."

"Hvorav vet du det, høne pøne?" sa gassen.

"Jeg satt i eika og drømte det i natt, gasse vasse," sa høna.

"Jeg vil være med," sa gassen.

Da de hadde gått et stykke igjen, så møtte de en rev.

"God dag, rev skrev," sa gassen.

"God dag, gasse vasse."

"Hvor skal du hen, rev skrev?"

"Hvor skal du hen, gasse vasse?"

"Jeg skal til Dovrefjell, forat ikke allverden skal forgå," sa gassen.

"Hvem sa det, gasse vasse?" sa reven.

"Ande vande."

"Hvem sa det, ande vande?"

"Hane pane."

"Hvem sa det, hane pane?"

"Høne pøne."

"Hvorav vet du det, høne pøne?"

"Jeg satt i eika og drømte det i natt, at hvis vi ikke kommer til Dovrefjell, så skal allverden forgå," sa høna.

"Å snakk," sa reven, "allverden forgår ikke om dere ikke kommer dit. Nei, kom og følg meg til hiet mitt, det er mye bedre, for der er det både godt og varmt."

Ja, de fulgte med reven hjem til hiet hans, og da de var kommet dit, la reven dyktig på varmen, så de ble søvnige alle sammen. Anda og gassen satte seg i en krok, men hanen og høna fløy opp på en kjepp.

Da gassen og anda vel hadde sovnet, tok reven og la gassen på gloa og stekte den. Høna kjente det luktet så svidd; hun hoppet opp på en høyere pinne og sa i halvsøvne: "Fy, her stinker så, her stinker så!"

"Å snakk!" sa reven, "røyken bare slår ned gjennom pipa, sett deg til åsove og ti still!"

Så sovnet høna igjen. Reven hadde ikke fått i seg gassen, før han gjorde like ens med anda, tok henne, la henne på gloa og stekte henne, og til åete.

Så våknet høna igjen og hoppet opp på en høyere pinne.

"Fy, her stinker så, her stinker så!" sa hun; og da hun fikk øynene opp og fikk se at reven hadde ett dem begge to, både gassen og anda, så fløy hun opp på den høyeste pinnen og satte seg der og kikket opp igjennom pipa. "Nei, nei, se alle de deilige gjessene som flyr der!" sa hun til reven. Mikkelt ut og skulle hente seg en fet stek til. Imens vekket høna hanen og sa hvordan det hadde gått med gasse vasse og ande vande. Så fløy hane pane og høne pøne opp gjennom pipa, og hvis de ikke hadde kommet til Dovrefjell, hadde det visst vært forbi med allverden.

Hanen som falt i bryggeketret

Det var engang en tuppe og en toppe, som gikk utpå åkeren og spente og sparket og plukket.

Rett som det var, fant høna et byggkorn, og hanen en humlekoll, og så skulle de gjøre malt og brygge juleøl.

"Jeg plukker bygg, og jeg melter malt og brygger øl, og ølet er godt!" kaklet høna.

"Er vørteren god og sterk?" sa hanen, og fløy opp på kanten av karet og ville smake; men da han skulle bukke seg og drikke en tår, satte han i åflakse med vingene, og så falt han på hodet i bryggeketret og druknet.

Da høna så det, ble hun så rent fra seg at hun fløy opp på peishylla og ga seg til å skråle og gråte: "Fått, fått, fått skaæe! Fått fått, fått skaæe!" skrek hun i ett vekk, og ville aldri holde opp igjen.

"Hva skaær deg, tuppe hønemor, siden du sørger og gråter så?" sa håndkverna.

"Jo, toppe hanefar falt i bryggeketret og druknet, og der ligger han død," sa høna; "derfor sørger og gråter jeg."

"Ja, kan jeg ikke gjøre annet, så skal jeg male og smale," sa håndkverna, og til å male alt det den kunne.

Da stolen hørte dette, så sa den: "Hva feiler deg kvern, siden du smaler og maler så?"

"Jo, toppe hanefar falt i bryggeketret og druknet, tuppe hønemor sitter på murhylla og sørger og gråter; derfor maler og smaler jeg," sa håndkverna.

"Kan jeg ikke annet, så skal jeg rikte," sa stolen, og ga seg til å knake og knirke.

Dette hørte døren; så sa den: "Hva feiler deg? Hvorfor rikter du stol?"

"Jo, toppe hanefar falt i bryggeketret og druknet, tuppe hønemor sitter på murhylla og sørger og gråter og håndkverna maler; derfor rikter og knirker og knaker og braker jeg," sa stolen.

"Ja, kan jeg ikke gjøre annet, så skal jeg skrelle og smelle," sa døren, og til å fly opp og slå igjen, og låte og larme så det mest gikk i marg og ben.

Dette hørte flisdunken.

"Hvorfor skreller og smeller du så dør," sa den.

"Jo, toppe hanefar falt i bryggeketret og druknet, tuppe hønemor sitter på murhylla og sørger og gråter, håndkverna maler og smaler, og stolen rikter og knirker; derfor skreller og smeller jeg," sa døren.

"Ja, kan jeg ikke annet, så skal jeg fyke og ryke," sa flisdunken, og til å ryke så stua sto i en skodde.

Dette så riva som sto utenfor og tittet gjennom vinduet.

"Hvorfor ryker du så, flisdunk?" sa den.

"Jo, toppe hanefar falt i bryggeketret og druknet, tuppe hønemor sitter på murhylla og sørger og gråter, håndkverna maler og smaler, stolen rikter og knirker, døra skreller og smeller; derfor fyker og ryker jeg," sa flisdunken.

"Ja, kan jeg ikke annet, så skal jeg rive og rake," sa den, og til årake rundt omkring.

Dette sto ospen og så på.

"Hvorfor river og raker du så, rive?" sa den.

"Toppe hanefar falt i bryggeketret og druknet, tuppe hønemor sitter på murhylla og sørger og gråter, håndkverna maler og smaler, stolen rikter og knirker, døra skreller og smeller, flisdunken fyker og ryker; derfor river og raker jeg omkring," sa riva.

"Ja, kan jeg ikke annet," sa ospen, "så skal jeg skjelve og bevre i bladene mine."

Dette merket fuglene.

"Hvorfor skjelver og bevrer du så, osp?" sa fuglene til den.

"Toppe hanefar falt i bryggeketret og druknet, tuppe hønemor sitter på murhylla og sørger og gråter, håndkverna maler og smaler, stolen rikter og knirker, døra skreller og smeller, flisdunken fyker og ryker, riva raker og river; derfor skjelver og bevrer jeg," sa ospen.

"Ja, kan vi ikke annet, så vil vi plukke fjærene av oss," sa fuglene, og til å pille og plukke så fjærene føk.

Dette sto mannen og så på, og så spurte han fuglene:

"Hvorfor plukker dere av dere fjærene, fugler?"

"Toppe hanefar falt i bryggeketret og druknet, tuppe hønemor sitter på murhylla og sørger og gråter, håndkverna maler og smaler, stolen rikter og knirker, døra skreller og smeller, flisdunken fyker og ryker, riva river og raker, ospa skjelver og bevrer; derfor piller og plukker vi av oss fjærene," sa fuglene.

"Ja, kan jeg ikke annet, så vil jeg rive sund limene," sa mannen, og til å rive og slite i sopelimene, så riskvistene føk både i øst og vest.

Kjerringa sto og kokte kveldsgrauten og så på dette.

"Hvorfor river du sund limene, mann?" spurte hun.

"Jo, toppe hanefar falt i bryggeketret og druknet, tuppe hønemor sitter på murhylla og sørger og gråter, kverna maler og smaler, stolen rikter og knirker, døra skreller og smeller, flisdunken fyker og ryker, riva raker og river, ospa skjelver og bevrer, fuglene piller og plukker fjærene av seg, derfor river jeg sund limene," sa mannen.

"Ja, så vil jeg kline grauten rundt alle veggene," sa kjerringa, og det gjorde hun også; hun tok den ene sleiva etter den andre og klinte rundt alle veggene, så ingen kunne se hva de var gjort av for bare graut.

Så drakk de gravølet til hanen som falt i bryggeketret og drunket, og vil du ikke tro det, kan du reise dit og smake både på ølet og på grauten.

Herreper

Det var engang et par fattige folk; de hadde ingenting uten tre sønner. Hva de to eldste het, vet jeg ikke, men den yngste het Per.

Da foreldrene var døde, skulle barna arve dem, men det var ikke annet å få enn en gryte, en takke og en katte. Den eldste, som skulle ha det beste, han tok gryta; "når jeg låner bort gryta, så får jeg alltid lov å skrape den," sa han. Den andre tok takka: "for når jeg låner bort takka, får jeg alltid en smakelelse," sa han. Men den yngste, han hadde ikke noe å velge imellom; ville han ha noe, så måtte det bli katta. "Om jeg låner bort katta, så får jeg ikke noe for henne jeg," sa han; "får katta en melkeskvett, så vil hun ha den sjøl. Men jeg får ta henne med likevel; det er synd hun skal gå her og sette til."

Så dro brødrene ut i verden for å friste lykken, og hver tok sin vei.

Men da den yngste hadde gått en stund, sa katta: "Du skal nok få like for det du ikke ville jeg skulle bli igjen i den gamle stua og sette til. Nå skal jeg gå bort i skogen jeg, og få fatt på noen rare dyr; så skal du gå opp på kongsgården som du ser der borte, og si at du kommer med en liten sending til kongen. Når han så spør hvem den er fra, skal du si den er fra han Herreper."

Ja, Per hadde ikke ventet lenge, så kom katta med et reinsdyr fra skogen; hun hadde fløyet opp i hodet på reinsdyret og satt seg mellom hornene på det. "Går du ikke like til kongsgården, så klorer jeg ut øynene på deg," sa hun, og så torde ikke reinsdyret annet.

Da nå Per kom til kongsgården, gikk han inn på kjøkkenet med reinsdyret og sa: "Jeg kommer nok med en liten sending til kongen jeg, om han ikke vil forsmå den."

Kongen kom ut på kjøkkenet, og da han så det store gilde reinsdyret, ble han vel glad. "Men kjære min venn! hvem er det som sender meg så gjev en sending da?" sa kongen.

"Å, den kommer nok fra han Herreper," sa gutten.

"Han Herreper?" sa kongen; "hvor skal jeg nå si han bor henne?" - for han syntes det var skam han ikke skulle kjenne så bra en mann.

Men det ville gutten slett ikke ut med; han torde ikke det for husbonden sin, sa han. Så ga kongen Per mange drikkepenger, og ba ham hilse så flittig hjemme og si mange takk for sendingen.

Den andre dagen gikk katta til skogs igjen, og fløy opp i hodet på en hjort, satte seg mellom øynene på den og truet den til å gå til kongsgården. Der gikk Per inn på kjøkkenet med den igjen, og sa at han nok kom med en liten sending til kongen, om han ikke ville forsmå den. Kongen ble enda gladere i hjorten enn han hadde vært i reinsdyret, og spurte igjen hvem det var som kunne skikke ham så gjev en sending. "Den er nok fra han Herreper," sa gutten; men da kongen ville vite hvor Herreper bodde, fikk han samme svaret som dagen før, og den dagen fikk Per enda flere drikkepenger.

Tredje dagen kom katta med et elgsdyr. Da så Per kom inn på kjøkkenet i kongsgården, sa han at han hadde nok en liten sending til kongen, om han ikke ville forsmå den. Kongen kom ut i kjøkkenet med én gang, og da han fikk se det store gilde elgsdyret, ble han så glad at han ikke visste hva fot han skulle stå på, og den dagen ga han Per enda mange, mange flere drikkepenger; det var visst hundre daler. Han ville endelig vite hvor Herreper bodde, og grov og spurte både om det ene og det andre; men gutten sa at han slett ikke torde si det for husbonden sin, for han hadde nektet det, og det både stritt og strengt.

"Så be han Herreper at han ser innom til meg," sa kongen.

Ja, det skulle gutten gjøre, sa han.

Men da han kom ut av kongsgården igjen og traff katta, så sa han: "Jo, du har stelt meg på et godt trav du; nå vil kongen jeg skal besøke ham, og jeg har jo ikke annet enn de fillene jeg står og går i."

"Å, vær ikke redd for det," sa katta; "om tre dager skal du få hester og vogn og så gilde klær at gullet skal dryppe av deg; så kan du nok besøke kongen. Men hva du enn ser hos kongen, skal du si du har det mye gildere og finere hjemme; det må du ikke glemme."

Nei, det skulle nok han Per komme i hug, mente han.

Da nå de tre dagene var omme, kom katta med vogn og hester og klær og alt Per trengte; alt sammen var så gildt at ingen hadde sett slikt før. Så reiste han, og katta sprang med. Kongen tok både godt og vel imot ham; men hva kongen bød ham og hva han viste ham, så sa Per det kunne være bra nok, men han hadde det enda finere og gildere hjemme. Kongen likte ikke dette mer enn som så; men Per ble ved sitt; og til sist ble kongen så sint at han kunne ikke styre seg lenger. "Nå vil jeg være med deg hjem," sa kongen, "og se om det er sant at du har det så mye bedre og gildere. Men lyger du, så nåde deg, jeg sier ikke mer, jeg!"

"Jo, du har stelt meg på et godt trav," sa Per til katta, "nå vil kongen være med meg hjem; men mitt hjem, det er nok ikke greitt å finne det."

"Å, bry deg ikke om det," sa katta; "reis du bare etter, der jeg springer føre."

Så reiste de, først Per, som kjørte etter der katta løp føre, og så kongen med alle sine.

Da de nå hadde kjørt et godt stykke, kom de til en stor, diger flokk med vakre sauer; de hadde ull så lang at den mest nådde bakken.

"Vil du si at den saueflokken er hans Herreper, når kongen spør deg, skal du få denne sølvskjeen," sa katta til gjeteren; sølvskjeen hadde hun tatt med fra kongsgården.

Ja, det skulle han gjerne gjøre.

Da så kongen kom, sa han til gjetergutten: "Nå har jeg aldri sett så stor og vakker en saueflokk! Hvem eier den, vesle gutten min?"

"Det er nok hans Herreper," sa gutten.

Om litt igjen kom de til en stor flokk med vakre, brandete kyr; de var så fete at det glinste i dem.

"Vil du si at den bølingen er hans Herreper, når kongen spør deg, skal du få denne sølvøsen," sa katta til gjeterjenta - sølvøsen hadde hun også tatt med seg fra kongsgården.

"Ja, gjerne det," sa gjeterjenta.

Da så kongen kom, ble han rent forundret over den store, gilde bølingen; for så vakker en bøling syntes han aldri han hadde sett før, og så spurte han jenta som gikk og gjette, hvem som eide den brandete buskapen der.

"Å, det er han Herreper," sa jenta.

Så reiste de litt igjen: og så kom de til en stor, stor flokk med hester: det var de vakreste hester en kunne se, store og fete, og seks av hver lett, både røde og blakke og blå.

"Vil du si at den hestedriften er hans Herreper, når kongen spør deg, skal du få dette sølvstaupet," sa katta til gjeteren - staupet hadde hun også tatt med fra kongsgården.

Ja, det ville han nok, sa gutten.

Da så kongen kom, ble han rent opp i under over den store gilde hestedriften; for slike hester hadde han aldri sett maken til, sa han. Han spurte da gjetergutten hvem de røde og blakke og blå hestene hørte til.

"Det er nok han Herreper," sa gutten.

Da de hadde reist et drygt stykke til, kom de til et slott, først var det en port av messing, så en av sølv, og så en av gull; selve slottet var av sølv og så blankt at det skar i øynene, for solen skinte på det med det samme de kom. Der gikk de inn, og der sa katta at Per skulle si han bodde. Inni var slottet enda gildere enn utenpå; allting var av gull, både stoler og bord og benker. Da kongen nå hadde gått omkring og sett på alt, både høyt og lavt, ble han rent skamfull. "Jo, han Herreper har det gjevere enn jeg, det kan ikke nytte å nekte for det," sa han; og så ville han til åreise igjen. men Per ba ham bie og ete til kvelds med seg, og det gjorde kongen, men sur og gretten var han hele tiden.

Mens de satt til bords, kom trollet som eide slottet, og banket på porten.

"Hvem er det som eter min mat og drikker min mjød som svin her inne?" ropte trollet.

Straks katta hørte ham, løp hun ut til porten.

"Bi litt, skal jeg fortelle deg hvordan bonden bærer seg at med vinterduggen," sa katta. "Først så kjører bonden åkeren sin," sa hun; "så møkker han, og så kjører han den igjen."

Med det samme så rant solen.

"Se deg om, skal du få se den vakre, deilige jomfruen bak deg!" sa katta til trollet.

Så snudde trollet seg, så fikk de se solen, og så sprakk det.

"Nå er alt dette ditt," sa katta til Herreper; "og nå skal du hugge hodet av meg, du; det er det eneste jeg krever av deg for det jeg har gjort imot deg."

"Nei," sa Herreper, "det vil jeg slett ikke gjøre."

"Jo," sa katta, "gjør du ikke det, så klorer jeg ut øynene på deg."

Ja, så måtte Herreper gjøre det, så nødig han ville: han hugg hodet av katta.

Men med det samme ble hun til den deiligste prinsesse som noen ville se for sine øyne, så Herreper ble rent inntatt i henne.

"Ja, denne herligheten har vært min før," sa prinsessen, "men trollet der har forgjort meg, så jeg måtte være katt hos foreldrene dine. Nå får du da gjøre det du vil, om du vil ta meg til dronning eller ikke; for nå er du konge over hele riket," sa prinsessen.

Å jo, det kan vel hende at Herreper ville ha henne til dronning. Så ble det bryllup og gjestebud i åtte dager, og så var jeg ikke med Herreper og dronningen hans lenger, jeg.

Verden lønner ikke annerledes

Det var engang en mann som gikk til skogs og skulle hugge hesjestenger. Men han fant ikke skog som var så lang og rak og tettvoksen som den skulle være, før han kom høyt opp under en ur. Der hørte han jammer og skrik, som én var i livsnød. Så gikk han bort og skulle se hva det var, om det var noen som trengte hjelp, og så hørte han det var under en stor helle som lå i ura; den var så tung at det skulle mange mann til å lette på den. Men mannen gikk ned i skogen igjen, fikk hugget et tre som han gjorde en våge av, og med den veide han opp steinhella.

Under hella kom det fram en drage og ville ete opp mannen. "Ja så," sa mannen, "nå frelste jeg livet ditt, og så vil du ete meg opp for umaken; det var skammelig utakk," sa han.

"Kan så være," sa dragen; "men du kan vel vite at jeg er sulten, som har ligget her i hundre år og ikke smakt kjøtt, og annerledes lønner ikke verden heller."

Mannen snakket vel for seg og ba vakkert for livet, og så ble de enige om at den første som kom, skulle de ta til oppmann, og dømte han annerledes, skulle mannen ikke miste livet, men sa han det samme, skulle dragen få ete mannen.

Den første som kom, var en gammel hund, som gikk nedpå veien bortunder lia. Ham talte de til, og han skulle være dommer.

"Gud skal vite jeg har tjent min herre tro fra jeg var en liten hvalp," sa hunden. "Jeg har våket mang en natt og mang en stund, mens han har ligget på sitt grønne øre, og jeg har fridd gård og gods fra ild og tyvehånd mer enn én gang. Men nå kan jeg hverken se eller høre lenger; og nå vil han skyte meg, så jeg må rømme, og slenge gårdimellom og være og tigge meg fram til jeg dør av sult. Nei, verden lønner ikke annerledes!" sa hunden.

"Så eter jeg deg!" sa dragen og ville sluke mannen igjen.

Men mannen snakket vakkert for seg og ba tynt for livet, og til slutt ble de da forlikt om at den neste som kom, skulle de ta til oppmann; og sa han det samme som dragen og hunden, skulle dragen få ete opp ham og få seg et måltid mannekjøtt, men sa han ikke det, skulle mannen komme fra det med livet.

Så kom det en gammel hest rekende nedpå veien som gikk langsmed lia. Ham talte de til, og ba han skulle dele retten imellom dem. Ja, det skulle han da gjøre.

"Nå har jeg tjent min herre så lenge jeg har kunne dra og bære," sa hesten; "jeg har trelet og strevd for han, så svetten har trillet av hvert hår, og jeg har strevd trutt til jeg ble stiv og støl og utslitt av arbeid og alderdom; nå duger jeg ikke mer, nå kan jeg ikke gjøre nytte for føa, og nå skal jeg ha en kule, sier han. Nei, verden lønner ikke annerledes!" sa hesten.

"Ja, så eter jeg deg!" sa dragen, den slo gapet på vid vegg og ville til å sluke mannen.

Han ba så vakkert for livet sitt igjen.

Men dragen ville ha seg en jafs med menneskekjøtt, sa han; han var så sulten at han ikke kunne styre seg lenger.

"Se der kommer én som han var utsendt til dommer," sa mannen - Mikkell rev kom luskende ned mot dem mellom steinene i ura. "Alle gode ting er tre," sa han. "La meg spørre ham også, og dømmer han som de andre, skal du få ete meg på flekken," sa han til dragen.

"Å ja da," sa dragen; det hadde han også hørt at alle gode ting er tre, og så fikk det bli ved det.

Mannen snakket til reven, som til de andre to. "Å ja," sa reven; men så tok han mannen litt til side.

"Hva gir du meg til lønn, om jeg frir deg fra dragen," hvisket reven i øret på ham.

"Du skal få komme hjem til meg og være husbond over hønsene og gjessene mine hver torsdagskveld," sa mannen.

"Ja, dette blir en åstedssak dette, min kjære drage," sa reven; "jeg kan ikke få inn i mitt hode at du som er så stort og mektig et dyr, kunne få rom til å ligge under den hella."

"Jo, jeg lå her oppe og solte meg," sa dragen, "og så kom det et fjellskred og hvelvet hella over meg."

"Det er mye mulig," sa Mikkell, "men inte kan jeg skjønne det, og inte trur jeg det heller før jeg ser det," sa han.

Så fikk de prøve, mente mannen, og dragen smatt ned i hullet igjen. I det samme nappet han vågen bort, så hella smalt igjen over dragen.

"Ligg nå til dommedag," sa reven; "du ville jo sluke mannen, da han frelste livet ditt?" Dragen skrek og jamret og ba for seg; men de to gikk sin vei.

Den første torsdagskvelden ville reven være husbond i hønsehuset, og gjemte seg bak en staurhop som sto der. Da jenta skulle gi hønene om kvelden, smatt Mikkell inn. Hun sanset det ikke og så ham ikke, og hun var ikke vel ute igjen, før han bet ihjel for åtte dager, og så han ikke orket røre seg. Da hun kom igjen om morgenen, lå reven og snorket og sov i morgensolen med alle fire ifra seg, og han var så stappet og stinn som en rullepølse.

Jenta fór opp etter kjerringa, og hun og alle jentene kom med staurer og stenger, og til å denge Mikkell så de slo ham mest ihjel; men da det var på det siste, og de trodde han skulle late livet der, fant Mikkell et hull i gulvet; det smatt han ut igjennom og hinket og dro seg til skogs. "Hau, hau, verden lønner ikke annerledes; det er sikkert nok!" sa Mikkell rev.

Vel gjort og ille lønnet

Det var engang en mann som skulle reise til skogs etter ved. Så møtte han en bjørn.

"Kom med hesten, ellers slår jeg ihjel alle sauene dine til sommeren," sa bjørnen.

"Å trøste og bære meg heller!" sa mannen, "det finst ikke vedpinnen hjemme; du får da la meg kjøre hjem et lass ved, ellers fryser vi rent ihjel; jeg kommer igjen med hesten til deg imorgen."

Ja, det skulle han få lov til, det ble de forlikte om, men dersom han ikke kom igjen, så skulle han miste alle sauene sine til sommeren, sa bjørnen.

Mannen fikk veden på og ruslet hjemetter, men han var ikke mye glad i det forliket, kan en nok vite. Så møtte han en rev.

"Hva er det du er så sturen for?" spurte reven.

"Å, jeg møtte en bjørn oppi her," sa mannen, "og ham måtte jeg love han skulle få hesten min imorgen ved dette leite, for fikk han ikke den, sa han, så ville han rive i hjel alle sauene mine til sommeren."

"Pytt ikke verre," sa reven. "Vil du gi meg den feitesten bukken din, skal jeg nok fri deg for det, jeg."

Ja, det lovte han, og det skulle han holde også, sa mannen.

"Når du kommer til bjørnen med hesten din imorgen," sa reven, "så skal jeg kaue oppi ura her jeg, og når så bjørnen spør hva det er, skal du si det er han Per skytter, som er den beste skytteren i verden, - og siden får du hjelpe deg sjøl."

Neste dagen reiste mannen ut, og da han traff bjørnen, la det til å kaue oppi ura.

"Tsju, hva er det?" sa bjørnen.

"Å, det er han Per skytter, som er den beste skytteren i verden," sa mannen. "Jeg kjenner 'n på målet," sa han.

"Har du sett noen bjørn oppi her, Erik?" ropte det borti skogen.

"Si nei!" sa bjørnen.

"Nei, jeg har ikke sett noen bjørn," sa Erik.

"Hva er det som står attmed sleden din da?" ropte det borti skogen.

"Si det er en gammel tyrilåg," hvisket bjørnen.

"Å, det er bare en gammel tyrilåg," sa Erik.

"Slike tyristubber bruker vi ta og velte på sleden hos oss," ropte det borti skogen; "orger du ikke, skal jeg komme og hjelpe deg."

"Si du hjelper deg sjøl, og velt meg på sleden," sa bjørnen.

"Nei, takk, jeg hjelper meg nok sjøl," sa mannen og veltet bjørnen på sleden.

"Slike tyristubber bruker vi gjure på hos oss," ropte det borti skogen. "Vil du ha hjelp?" spurte det.

"Si du hjelper deg sjøl, og gjur meg fast du," sa bjørnen.

"Nei takk, jeg hjelper meg nok sjøl," sa mannen, og ga seg til å gjure fast bjørnen med alle de rep han hadde, så den ikke kunne lee på en labb engang.

"Slike tyristubber bruker vi hugge øksa i hos oss, når vi har gjurt dem fast," ropte det borti skogen; "for så styrer vi bedre i de store bakkene," sa det.

"Lat som du hugger øksa i meg du," hvisket bjørnen.

Så tok mannen øksa og kløvde skallen på bjørnen så den lå død på flekken, og han og reven var venner og vel forlikte; men da de kom bortimot gården, sa reven: "Jeg kunne nok ha hug til å følge deg inn, men jeg liker ikke bikkjene dine. Jeg får bie her til du kommer med bukken; ta bare en som er bra feit."

Ja, det lovte mannen, og takket til for hjelpen. Da han hadde satt inn hesten, gikk han bortover til sauehuset.

"Hvor skal du hen?" spurte kjerringa hans.

"Å, jeg skal bort i sauehuset og hente en feit bukk til den snille reven som frelste hesten vår," sa mannen, "for jeg har lovt ham det."

"Det skulle pokkeren gi den tjuereven noen bukk," sa kjerringa. "Hesten har vi jo, og bjørnen attpå, og reven har visst stjålet flere gjess fra oss enn bukken er verd, og har han ikke gjort det, så kan han gjøre det," sa hun. "Nei, ta et par av de sinteste bikkjene i sekken din og slipp etter 'n du, så blir vi kanskje kvitt den tjuveradden," sa kjerringa.

Det syntes mannen var et godt råd, og tok to sinte røde hunder, puttet dem i sekken og dro avsted med.

"Har du bukken?" sa reven.

"Ja, kom og ta den," sa mannen, han løste opp sekkebåndet og slapp hundene på ham.

"Huff!" sa reven og gjorde et hopp; "det er sant, som de sier for et gammelt ord, at vel gjort blir ille lønnet, og nå jeg ser det er sant også, at frende er frende verst," sa han, - han så de røde hundene satte etter ham.

Hårslå, som aldri ville hjem gå

Det var engang en kjerring som hadde en gutt og en geit. Gutten hette Espen, og geita kalte de Hårslå. Men det var ikke riktig venner og vel forlikte de to; for geita var ugrei og vrang, så som geiter er, og aldri ville hun hjem gå til rette kveldsvordstid.

Så var det en dag Espen var ute og skulle ha henne hjem, og da han hadde gått en stund, så han Hårslå høyt, høyt oppe i en berghammer.

"Kjære mi Hårslå, Hårslå! Du kan ikke lenger i hammaren stå, nå må du hjem gå; det er rette kveldsvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat," sa han.

"Nei," sa Hårslå, "ikke før jeg har pillet den tua og den tua og den tua og den tua!"

"Ja, så klager jeg på deg til mor," sa gutten.

"Du kan det, så eter jeg i fred," sa Hårslå.

Så klaget Espen til mor si.

"Gå til reven og be ham bite Hårslå," sa mor hans.

Gutten til reven: "Kjære min rev! Rev bit Hårslå, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldsvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat," sa Espen.

"Nei, jeg skjemmer ikke snuten min med svinebust og geiteragg," sa reven.

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til gråbeinen," sa mor hans.

Gutten til gråbeinen: "Kjære min gråbein! Gråbein, riv rev, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldsvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei," sa gråbeinen, "jeg sliter ikke tasser og tenner på en tørr reveskrott," sa han.

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til bjørnen og be ham slå gråbeinen," sa mor hans.

Gutten til bjørnen: "Kjære min bjørn! Bjørn, slå gråbein, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldsvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei, jeg vil ikke," sa bjørnen; "jeg vil ikke slite opp labbene for det, jeg."

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til finnen," sa mor hans, "og be ham skyte bjørnen," sa hun.

Gutten til finnen: "Kjære min finn! Finn, skyt bjørnen, bjørn vil ikke gråbein slå, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til kveldsvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei, jeg vil ikke," sa finnen, "jeg skyter ikke bort kulene mine for det, jeg."

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til furua," sa mor hans, "og be den felle finnen," sa hun.

Gutten til furua: "Kjære mi furu! Furu, fell finnen, finn vil ikke bjørn skyte, bjørn vil ikke gråbein slå, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei, jeg vil ikke," sa furua, "jeg bryter ikke av grenene mine for det, jeg," sa den.

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til varmen," sa mor hans, "og be den brenne furua," sa hun.

Gutten til varmen: "Kjære min varme! Varme, brenn furua, furu vil ikke finn felle, finn vil ikke bjørn skyte, bjørn vil ikke gråbein slå, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei, jeg vil ikke," sa varmen, "jeg brenner ikke opp meg etter det, jeg," sa den.

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til vannet, sa mor hans, "og be det slokke varmen," sa hun.

Gutten til vannet: "Kjære mitt vann! Vann, slokk varmen, varme vil ikke furu brenne, furu vil ikke finn felle, finn vil ikke bjørn skyte, bjørn vil ikke gråbein slå, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei, jeg vil ikke," sa vannet, "jeg spiller ikke bort meg for det, jeg," sa det.

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til oksen," sa mor hans, "og be ham drikke opp vannet," sa hun.

Gutten til oksen: "Kjære min okse! Okse, drikk vannet, vann vil ikke varme slokke, varme vil ikke furu brenne, furu vil ikke finn felle, finn vil ikke bjørn skyte, bjørn vil ikke gråbein slå, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei, jeg vil ikke," sa oksen, "jeg sprenger meg ikke for det, jeg," sa han.

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til klaven," sa mor hans, "og be den strype oksen."

Gutten til klaven: "Kjære min klave! Klave, stryp oksen, okse vil ikke vann drikke, vann vil ikke varme slokke, varme vil ikke furu brenne, furu vil ikke finn felle, finn vil ikke bjørn skyte, bjørn vil ikke gråbein slå, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei, jeg vil ikke," sa klaven, "jeg bryter ikke sund meg for det, jeg," sa den.

Gutten klaget til mor si.

"Ja, så gå til øksa," sa mor hans, "og be den hugge klaven," sa hun.

Gutten til øksa: "Kjære mi øks! Øks, hugg klaven, klave vil ikke okse strype, okse vil ikke vann drikke, vann vil ikke varme slokke, varme vil ikke furu brenne, furu vil ikke finn felle, finn vil ikke bjørn skyte, bjørn vil ikke gråbein slå, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei, jeg vil ikke," sa øksa, "jeg skjemmer ikke ut eggen min for det, jeg," sa den.

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til smeden," sa mor hans, "og be ham smi øksa."

Gutten til smeden: "Kjære min smed! Smed, smi øksa, øks vil ikke klave hugge, klave vil ikke okse strype, okse vil ikke vann drikke, vann vil ikke varme slokke, varme vil ikke furu brenne, furu vil ikke finn felle, finn vil ikke bjørn skyte, bjørn vil ikke gråbein slå, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei, jeg vil ikke," sa smeden, "jeg brenner ikke opp kola mine og sliter ikke opp sleggene mine for det," sa han.

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til repet," sa mor hans, "og be det henge smeden."

Gutten til repet: "Kjære mitt rep! Rep, heng smeden, smed vil ikke øks smi, øks vil ikke klave hugge, klave vil ikke okse strype, okse vil ikke vann drikke, vann vil ikke varme slokke, varme vil ikke furu brenne, furu vil ikke finn felle, finn vil ikke bjørn skyte, bjørn vil ikke gråbein slå, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei, det vil jeg ikke," sa repet, "jeg sliter ikke sund meg for det, jeg," sa det.

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til musa," sa mor hans, "og be henne skjære repet!"

Gutten til musa: "Kjære mi mus! Mus, skjær repet, rep vil ikke smed henge, smed vil ikke øks smi, øks vil ikke klave hugge, klave vil ikke okse strype, okse vil ikke vann drikke, vann vil ikke varme slokke, varme vil ikke furu brenne, furu vil ikke finn felle, finn vil ikke bjørn skyte, bjørn vil ikke gråbein slå, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Nei, jeg vil ikke," sa musa, "jeg gnager ikke sund tennene mine for det, jeg," sa hun.

Så klaget gutten til mor si.

"Ja, så gå til kjetta," sa mor hans, "og be henne bite musa," sa hun.

Gutten til kjetta: "Kjære mi kjette! Kjette, bit musa, mus vil ikke rep skjære, rep vil ikke smed henge, smed vil ikke øks smi, øks vil ikke klave hugge, klave vil ikke okse strype, okse vil ikke vann drikke, vann vil ikke varme slokke, varme vil ikke furu brenne, furu vil ikke finn felle, finn vil ikke bjørn skyte, bjørn vil ikke gråbein slå, gråbein vil ikke rev rive, rev vil ikke Hårslå bite, Hårslå vil ikke hjem gå til rette kveldvordstid i dag, jeg er sulten, vil ha mat!"

"Ja, gi meg litt melk til de små ungene mine, så -," sa kjetta.

Ja, det skulle hun få.

Så bet kjetta musa, og musa skar repet og repet hengte smeden, og smeden smidde øksa, og øksa hugg klaven, og klaven strypte oxen, og oxen drakk vannet, og vannet slokket varmen, og varmen brente furua, og furua felte finnen, og finnen skjøt bjørnen, og bjørnen slo gråbeinen og gråbeinen rev reven, og reven bet Hårslå - og Hårslå på spranget: fløy hjem under låvevegg og brøt av seg både lår og legg.

"Mæ-æ-æ!" sa geita ... Der lå hun, og er hun ikke dau, så hinker hun på tre ben. Men Espen, han sa hun kunne ha det så godt, for det hun ikke ville hjem gå til rette kveldvordstid.

Stabburnsnøkkelen i rokkehodet

Det var engang en rik gardgutt som skulle ut og fri. Han hadde fått spurlag på en jente som var både vakker og ven, gjev til å stelle og svær til å koke. Dit gikk han, for slik en var det han ville ha. De skjønte jo nok, folket på gården, hva ærend han kom i; så de ba ham sette seg inn på benken og pratet med ham så som skikk er, og dertil bød de ham en skjenk til å bie på, mens de fikk laget til mat. De gikk fra og til, så frieren fikk tid til å se seg om i stua; borte i en krok så han det sto en rokk, og rokkehodet var fullt av lin.

"Hvem er det som spinner på den rokken?" spurde gutten.

"Å, det skulle nå være datter vår det," sa kjerringa i stua.

"Det var ovleg til linlag," sa gutten; "hun bruker vel mer enn ett døgn til å spinne av det?" sa han.

"Var det likt det," sa kjerringa, "hun gjør det godt på ett, og kanskje på mindre enn det."

Det var mer enn han hadde hørt og spurt at noen kunne spinne på så kort tid, mente gutten.

Men som de skulle bære fram maten, gikk de ut alle sammen, og han ble igjen i stua alene; så fikk han se det lå en stor gammel nøkkel i vinduskarmen, den tok han og stakk inn i rokkehodet og vippet den godt inn i linet. Så spiste de og drakk og var vel forlikte, og da han syntes han hadde vært der lenge nok, sa han takk for seg og gikk sin vei. De ba ham komme igjen snart, og det lovte han også; men målemnet bar han ikke fram, enda han syntes nokså godt om jenta.

Langt om lenge kom han igjen til gårds; da tok de enda bedre imot ham enn første gangen. Men som de hadde kommet i prat, så sier kjerringa:

"Nei, sist du var her du, så hendte det riktig noe forunderlig rart; stabburnsnøkkelen vår, den ble så rent borte at vi aldri har kunnet finne den igjen siden."

Gutten gikk bare bort til rokken, som sto der i kroken med linlaget like så stort som sist, og tok oppunder i rokkehodet.

"Der er nøkkelen," sa han; "vinninga er nok ikke stor på spinninga, når spinnedagen varer fra Mikkelssmess og til påske."

Så sa han takk for seg, og bar ikke fram målemnet sitt den gangen heller.

Gutten som ville fri til datter til mor i kroken

Det var en gang en kjerring som hadde en sønn, og han var så lat og likeglad at han aldri ville ta seg noe til som nyttig var; men synge og danse hadde han hug til, og det gjorde han så lang dagen var, og det varte nok en stund utpå natten med. Jo lenger det led, jo knappere ble det for kjerringa; gutten vokste, og mat ville han ha så det forslo, og til klær gikk det mer og mer etter hvert som han vokste, og de holdt ikke lenge, skal jeg tro, for han danset og sprang både i skog og mark.

Til sist syntes kjerringa det ble for ille. Så sa hun til gutten en dag, at nå fikk han ta til å gå på arbeid og ta seg til noe som det var gagn i, ellers ble det sveltihjel for dem begge to. Men det hadde ikke gutten stor hug på; han sa at han heller ville fri til datter til mor i kroken, for fikk han henne, kunne han leve godt og vel alle sine dager, synge og danse og aldri bry seg med arbeid.

Da moren hørte det, tenkte hun det kanskje ikke var så rent ulikt enda, han kunne da friste seg, og så stelte hun på gutten så godt hun kunne, så han skulle se litt skikkelig ut når han kom til mor i kroken, og så la han i vei.

Da han kom ut, skinte solen så varmt og vakkert; men om natten hadde det regnet, så det var bløtt, og alle myrhullene sto fulle med vann. Gutten tok den korteste veien til mor i kroken, han sang og han sprang, så som han støtt brukte gjøre; men rett som han hoppet og sprang, kom han til en myr, og over den lå en klopp og fra den kloppen skulle han gjøre et sprang over et myrhull bort på en tue, så han ikke skulle søle til skoene sine. "Plump!" sa det i det samme han satte foten på tua. Og så bar det nedigjennom, og stanset ikke før han var i et fælt, stygt, mørkt hull. I førstningen kunne han ikke se noe; men da han hadde vært der en stund, skimtet han en rotte, som gikk og svinset og svanset med et nøkleknippe i rova.

"Er du der, gutten min?" sa rotta. "Takk skal du ha for det du kommer og ser til meg; jeg har ventet lenge på deg. Du kommer vel for å fri til meg, og du har det vel hett, kan jeg vite; men du får ha tål en stund til, for jeg skal ha stort hjemmegifte, og jeg er ikke ferdig til bryllupet ennå; men jeg skal gjøre mitt beste, så det kan bli snart."

Da hun hadde sagt det, dro hun fram noen eggeskall med allslags småmat, slikt som rottene bruker ete, og satte fram for ham og sa: "Du får sette deg inntil og få deg litt å leve av; du kan være både trett og sulten."

Men gutten syntes ikke han hadde lyst på slik mat. "Bare jeg var vel herfra og oppe igjen," tenkte han, men han sa ingenting.

"Nå vil du vel gjerne hjem igjen, kan jeg tenke," sa rotta. "Du lengter vel etter bryllupet, vet jeg, og jeg skal skynde meg så mye jeg kan. Du får ta med deg denne lintråden, og når du kommer opp, skal du ikke se deg om, men gå like hjem, og på veien skal du ikke si annet enn "stutt framme og langt bak," og så ga hun ham en lintråd i hånden.

"Gudskjelov," sa gutten da han var kommet opp; "dit skal jeg vel aldri komme igjen."

Men tråden hadde han i hånden, og han sprang og han sang som han brukte gjøre; men enda han ikke tenkte mer på rottehullet, hadde han kommet på den tralten at han sang:

"Stutt framme og langt bak! Stutt framme og langt bak."

Da han kom hjem i svalen igjen, snudde han seg; der lå det mange, mange hundre alen av den hviteste lerretsvev, så fin at ikke den flinkeste veverjente kunne veve den finere.

"Mor, mor, kom ut, kom ut!" ropte han.

Kjerringa kom settende og spurte hva som var på ferde. Da hun så veven, som trakk så langt bort som hun kunne se og enda et stykke, ville hun ikke tro seg selv, før gutten fortalte hvordan det hadde gått til. Men da hun hadde hørt det, og kjente veven mellom fingrene sine, ble hun så glad at hun tok til å synge og danse, hun også.

Så tok hun veven og klippte den opp og sydde skjorter av den både til sønnen og til seg selv; resten gikk hun til byen med og solgte og fikk penger for. Nå levde de både godt og vel på dette en stund. Men da det var slutt, hadde ikke kjerringa mer mat i huset, og så sa hun til sønnen, at nå fikk han riktig ta til å gå på arbeid og ta seg til noe som det var gagn i, ellers ble det ikke annet en sveltihjel med dem begge to.

Men gutten hadde mer hug til å gå til mor i kroken og fri til datter hennes. Ja, kjerringa syntes det kunne kanskje være nokså bra, for han var nå velkledd, og ikke så han så ille ut heller. Så flidde hun ham og stelte ham det beste hun kunne, og han dro fram de nye skoene sine og pusset dem så blanke at han kunne speile seg i dem, og da han hadde gjort det, så gikk han. Det var akkurat som sist: da han kom ut, skinte solen så varmt og vakkert; men det hadde regnet om natten, så det var bløtt og sølete, og alle myrhullene sto fulle av vann. Gutten tok beneste veien til mor i kroken, og han sang og han sprang, som han støtt brukte gjøre. Han gikk en annen vei enn siste gangen; men rett som han hoppet og sprang, kom han ut på kloppen over myra igjen, og fra den skulle han hoppe over et myrhull bort på en tue, så han ikke skulle søle til skoene sine. "Plump!" sa det; og nedigjennom bar det med ham, og stanset ikke før han var i et fælt, stygt, mørkt hull. I førstningen kunne han ingenting se; men da han hadde vært der en stund, skimtet han en rotte med et nøkleknippe i rova, som gikk der og svinset og svanset.

"Er du der, gutten min?" sa rotta. "Velkommen igjen; det var snilt av deg at du ville se til meg så snart; du er vel utålmodig, kan jeg vite; men du får riktig gi tål ennå en stund; for det vanter litt i hjemmegiftet mitt ennå; men når du kommer igjen neste gangen, skal alt være i stand."

Da hun hadde sagt det, satte hun fram mange slags småmat i eggesskall, slik som rottene bruker ete og liker godt; men gutten syntes det så ut som spist mat, og han hadde ingen mathug, sa han. "Bare jeg var vel herfra og oppe igjen," tenkte han, men han sa ingenting.

Om en stund sa rotta: "Nå vil du vel gjerne opp igjen, kan jeg tenke. Med bryllupet skal jeg skynde meg så fort jeg kan. Men nå får du ta med deg denne ulltråden, og når du kommer opp, skal du ikke se deg om, men gå like hjem, og på veien skal du ikke si annet enn "stutt framme og langt bak," og så ga hun ham en ulltråd i hånden.

"Gudskjelov at jeg slapp ut," sa gutten ved seg selv, "dit skal jeg visst aldri komme," og så sang han og sprang han som han brukte gjøre. Rottetullet tenkte han ikke mer på, men han var kommet på den tralten at han sang:

"Stutt framme og langt bak! Stutt framme og langt bak."

og det holdt han på med hele veien.

Da han sto på tråkka hjemme, kom han til å se seg om; der lå den fineste kledesvev, mange hundre alen lang, ja nesten over en halv fjerding, og så fin at ikke noen byfant kunne ha finere klede til kjole.

"Mor, mor, kom ut, kom ut!" ropte han.

Kjerringa slo hendene i hop og var nesten dåneferdig av glede da hun så alt det fine kledet, og så måtte han fortelle henne hvordan han hadde fått det, og hvordan det hadde gått fra først til sist.

Det ble svare til velstand da, kan du vite. Gutten fikk nye, fine klær, og kjerringa gikk til byen og solgte veven litt etter hvert og fikk mangfoldige penger for den, så hun pyntet opp stua, og selv ble hun så staselig på sine gamle dager, så hun gjerne kunne vært frue. De levde både godt og vel; men til slutt ble det ende på de pengene og, og så var det en dag at kjerringa ikke hadde mer mat i huset, så sa hun til sønnen sin, at nå fikk han riktig gå på arbeid og ta seg til noe skikkelig, ellers ble det nok sveltihjel med dem begge to.

Men gutten mente det var bedre å gå til mor i kroken og fri til datter hennes. Denne gangen syntes kjerringa det samme, og sa ikke gutten imot i det; for nå hadde han nye, fine klær, og han så så godt ut at hun syntes det var rent uråd at så gild en gutt kunne få nei. Så pyntet hun og flidde ham det beste hun kunne, og sjøl tok han fram de nye skoene sine, og gned dem så blanke at han kunne speile seg i dem, og da han hadde gjort det, la han av gårde.

Denne gangen tok han ikke beneste veien; han gjorde en stor krok, for ned til rotta ville han ikke mer, han var så lei av den svinsingen og svansingen og av det evige bryllupssnakket. Været og føret det var akkurat som begge de andre gangene. Solen skinte, så det blinket i sølen og myrpyttene, og gutten sang og sprang, som han brukte gjøre. Men rett som han hoppet og sprang, visste han ikke ordet av, før han var ute på den samme kloppen over myra igjen. Så skulle han hoppe over et myrhull og bort på en tue, så han ikke skulle søle til de blanke skoene sine. "Plump!" sa det og så bar det nedigjennom med ham, og stanset ikke før han var nede i det samme fæle, mørke, stygge hullet igjen. I førstningen var han glad, for han kunne ingenting se, men da han hadde vært der en stund, skimtet han den stygge rotta han var så lei, med nøkleknippet i enden på rova.

"God dag, gutten min," sa rotta. "Velkommen igjen skal du være; jeg ser du kan ikke lenge være meg foruten, det skal du ha takk for. Men nå er allting ferdig til bryllups også, og vi skal reise til kirken på timen."

"Det skal visst bli noe av," tenkte gutten, men han sa ingenting.

Så pep rotta, og det yrte fram med smårotter og mus av alle krokene, og seks store rotter kom dragende med en stor stekepanne; to mus satte seg bak til tjenere, og to satte seg foran og styrte; noen satte seg oppi, og rotta med nøkleknippet midt iblant dem.

Så sa hun til gutten: "Veien er litt trang her. Du får gå ved siden av vognen du, gutten min, til veien blir bredere, så skal du få lov å sitte oppi hos meg."

"Stort skal det være," tenkte gutten. "Gi jeg bare var vel oppe, så skulle jeg renne fra hele herket," tenkte han, men han sa ingenting.

Han fulgte med så godt han kunne; imellom måtte han kripe, og imellom måtte han gå og bukke ryggen vel, for veien var trang iblant; men da den ble bedre, gikk han i forveien og så seg om hvor han best skulle lure seg fra dem og ta spranget. Rett som han gikk, så hørte han en klar, vakker stemme bak seg, som sa: "Nå er veien god; kom og stig opp i vognen, venn min!"

Gutten bråsnudde, og hadde nær mistet både nese og ører; der sto den staseligste vogn noen kunne se, med seks hvite hester for, og i vognen satt en jomfru så lys og deilig som solen, og omkring henne satt de andre, som var så vakre og blide som stjerner. Det var en prinsesse og lekesøstrene hennes, som alle sammen hadde vært forgjort. Men nå var de frelst ved det han var kommet der ned og ikke hadde sagt dem imot.

"Kom nå," sa prinsessen. Ja, så steg gutten opp i vognen og kjørte med til kirken.

Da de reiste fra kirken igjen, sa prinsessen: "Nå vil vi reise til meg først, så skal vi sende bud etter mor din."

Det var vel nok, tenkte gutten - han sa ingenting nå heller -, men han syntes det var bedre å ta hjem til moren enn ned i det stygge rottehullet. Men rett som det var, kom de til et gildt slott; der tok de inn, og der skulle de være. Og så ble det sendt en gild vogn med seks hester for etter kjerringa, og da den kom igjen, la de til å ture bryllup. Det varte i fjorten dager, og kanskje de turer ennå. Skynder vi oss, tør vi komme tidsnok vi og, til å skåle med brudgommen og danse med bruden.

Gutten med øldunken

Det var en gang en gutt som hadde tjent lenge hos en mann nordenfjells. Denne mannen var en mester til å brygge øl; det var så urimelig godt at det ikke fantes maken til det. Da gutten skulle reise derifra, og mannen skulle betale ham lønnen han hadde tjent, ville han ikke ha annet enn en dunk av juleølet. Ja, den fikk han og gikk av gårde med, og han bar den både langt og lenge, men dess lenger han bar på øldunken, dess tyngre ble den, og så tok han til å se seg omkring, om det kom noen han kunne drikke med, så ølet kunne minke og dunken letne.

Langt om lenge traff han en gammel mann med et stort skjegg.

"God dag," sa mannen.

"God dag igjen," sa gutten.

"Hvor skal du hen?" sa mannen.

"Jeg leter etter noen å drikke med, så jeg kan få lettet på dunken min," sa gutten.

"Kan du ikke liksom godt drikke med meg, som med en annen?" sa mannen; "jeg har faret både vidt og langt, så jeg er både trett og tørst."

"Jo, kan jeg så," sa gutten; "men hvor kommer du ifra, og hva er du for en mann, da?" sa han.

"Jeg er Vårherre, og jeg kommer fra himmerike, jeg," sa mannen.

"Deg vil jeg ikke drikke med," sa gutten; "for du gjør så stor forskjell på folk her i verden og skifter retten så ulikt, så noen blir så rike og noen så ringe; nei deg vil jeg ikke drikke med," sa han, og labbet avsted med dunken sin.

Da han hadde gått et stykke til, ble dunken så tung igjen, så han syntes ikke han orket å bære den lenger, med mindre det kom noen han kunne drikke med, så ølet kunne minke i dunken. Jo, så traff han en stygg, skranglet mann, som kom fykende så fort.

"God dag," sa mannen.

"God dag igjen," sa gutten.

"Hvor skal du hen?" sa mannen.

"Å, jeg leter etter noen å drikke med, så jeg kan få lettet på dunken min," sa gutten.

"Kan du ikke liksom godt drikke med meg som med en annen?" sa mannen. "Jeg har faret både vidt og langt, og en øltår kunne gjøre godt i en gammel skrott," sa han.

"Jo, kan jeg så," sa gutten; "men hva er du for en, og hvor kommer du ifra?" spurte han.

"Jeg? Jeg er kjent nok, jeg er Fanden og kommer fra helvete, jeg," sa mannen.

"Nei," sa gutten; "du bare piner og plager folk, og der det er noen ulykke på ferde, der sier de støtt det er din skyld; nei, deg vil jeg ikke drikke med," sa gutten.

Så gikk han langt og lenger enn langt igjen med øldunken sin, til han syntes den ble så tung at han ikke orket å bære den lenger. Han tok til å se seg omkring igjen, om det ikke kom noen han kunne

drikke med, så dunken kunne letne. Jo, langt om lenge så kom det en mann igjen, og han var så tørr og skranglet at det var et rent guds under at han hang i hop.

"God dag," sa mannen.

"God dag igjen," sa gutten.

"Hvor skal du hen?" spurte mannen.

"Jeg skulle se om jeg kunne finne én å drikke med, så dunken min kunne letne litt, den blir så tung å bære," sa gutten.

"Kan du ikke drikke med meg, liksom godt som med en annen?" sa mannen.

"Jo, kan så," sa gutten. "Hva er du for en, du da?" sa han.

"De kaller meg for Døden," sa mannen.

"Deg vil jeg drikke med," sa gutten, og la ned kaggen og ga seg til å tappe øl i skålen. "Du er en fagnamann, for du gjør alle like, både fattige og rike."

Så drakk han ham til, og Døden syntes det var et herlig drikke, og da gutten unte ham vel, drakk de til skiftes, så ølet minket og kaggen letnet.

Til sist sa Døden: "Jeg har aldri kjent drikk som smakte bedre og gjorde meg så godt som det ølet du har skjenket meg, jeg syntes jeg ble som nyfødt innvendes, og jeg vet ikke hva jeg skal gjøre deg til takk for det." Men da han hadde tenkt seg om en stund, så sa han at kaggen aldri skulle bli tom, hvor mye de drakk av den, og ølet som var på den, skulle bli til helsebot, så gutten kunne gjøre syke friske igjen, bedre enn noen doktor. Og så sa han at når han kom inn til en syk, da skulle Døden støtt være der og syne seg for ham, og det skulle han ha til sikkert merke, at når Døden satt ved føttene, så kunne han frelse den syke med en helsedrikk av kaggen, men satt han ved hodegjerdet, så gaves der hverken hjelperåd eller helsebot for døden.

Gutten var snart navnsput, så han ble hentet vidt og bredt, og han hjalp mangfoldige til helse igjen, som det ikke hadde vært hjelp for. Når han kom inn og så hvor Døden satt hos den syke, spådde han enten liv eller død, og støtt var han sannspådd. Han ble både en rik mann og en mektig mann, og til sist ble han hentet til en kongsdatter langt borte i landene. Hun var så farlig syk at ingen doktor trodde seg til å hjelpe henne mer, og så lovte de ham alt han kunne ønske og forlange, om han kunne frelse henne. Da han kom inn til kongsdatteren, satt Døden ved hodegjerdet, men han satt og blundet og nikket, og mens han satt slik, kjente hun seg bedre. "Her gjelder det liv eller død," sa dokteren, "og det er vel ingen frelse, om jeg ser rett," sa han. Men de sa han måtte frelse henne, om det så skulle koste land og rike. Så så han på Døden, og mens han satt der og blundet igjen, vinket han til tjenerne at de skulle snu sengen i en hast, så Døden ble sittende ved føttene, og i det samme det var gjort, ga han henne helsedrikken, så var hun frelst.

"Nå svek du meg," sa Døden, "og nå er det kvitt mellom oss."

"Jeg var nødt til det, om jeg skulle vinne land og rike," sa gutten.

"Det skal ikke hjelpe deg stort," sa Døden; "din tid er ute, for nå hører du meg til."

"Ja, skal det så være, så la det så være," sa gutten; "men du lar meg vel få lov til å lese ut Herrens bønn først," sa han.

Ja, det skulle han få lov til, men han passet seg vel for å lese Herrens bønn; alt annet leste han, men Fadervår kom aldri på hans tunge, og til sist mente han han hadde snytt Døden for alvor. Men da Døden syntes det drygde for lenge, så gikk han dit en natt og hengt opp en stor tavle med Fadervår på, over sengen til gutten. Da han våknet, tok han til å lese på den, og samlet seg ikke riktig før han kom til amen; men da var det for sent.

Han far sjøl i stua

Det var en gang en mann som bodde borte i en skog. Han hadde så mange sauer og geiter, men aldri kunne han ha dem i fred for gråbeinen. "Jeg skal vel lure den gråtassen," sa han til sist, og ga seg til å grave en ulvestue. Da han hadde gravet dypt nok, satte han en stolpe midt nede i ulvestua, og på den stolpen slo han en skive, og på den skiven satte han en liten hund, og over graven la han kvister og bar og annet rusk, og ovenpå der strødde han sne, så tassen ikke skulle se det var en grav under.

Da det led utpå natten, ble den vesle hunden lei av å stå der. "Vov, vov, vov!" sa han, og gjødde mot månen. Så kom en rev lakkendes og lakkendes, og tenkte han riktig skulle gjøre marken, og så gjorde han et hopp - lukt ned i ulvestua. Da det led litt lenger utpå natten, så ble den vesle hunden så lei og så sulten, og så tok han på å gjø og gneldre: "Vov, vov, vov!" sa han. Rett som det var, kom en gråbein tassendes og tassendes. Han tenkte nok han skulle hente seg en fet stek, og så gjorde han et hopp -lukt ned i ulvestua.

Da det led ut i grålysningen om morgenen, kom nordensnoen, og det ble så kaldt at den vesle hunden sto og frøs og skalv, og så var han så trett og sulten. "Vov, vov, vov, vov!" sa han og gjødde i ett vekk. Så kom en bjørn labbendes og labbendes bortover og husket på seg, og tenkte han skulle nok få seg en godbit på morgenkvisten. Så husket han i vei ut på kvistene -lukt ned i ulvestua.

Da det led litt lenger utpå morgenen, kom det gåendes en gammel fantekjerring, som slang gardimellom med en pose på ryggen. Da hun fikk øye på den vesle hunden som sto der og gjødde, måtte hun bort og se om det hadde kommet dyr i ulvestua om natten. Ja, hun la seg på kne og kikket nedi.

"Er du kommet i fella nå, Mikkel?" sa hun til reven, for ham så hun først. "Til pass til deg, din hønsetjuv! - Du og, gråtass?" sa hun til gråbeinen; "har du revet geit og sau, så blir du nå pint og peisa dau. -Eia meg da, bamse! Sitter du i stua du og, din merraflåer? Ja deg skal vi rispe, og deg skal vi flå, og skallen din skal vi på buveggen slå!" skrek kjerringa ivrig og hyttet til bjørnen. Men i det samme falt posen fram over hodet på henne, og kjerringa røk - lukt ned i ulvestua.

Så satt de der og glodde på hverandre alle fire, hver i sin krok: reven i det ene hjørnet, gråbeinen i det andre, bjørnen i det tredje, og kjerringa i det fjerde.

Men da det ble riktig lyst, begynte Mikkel å riste på seg, og så vimset han omkring, for han tenkte vel han skulle prøve å komme ut. Men så sa kjerringa: "Kan du ikke sitte rolig du da, di sviverove, og ikke gå slik og svinse og svanse? Se på han far sjøl i stua, han sitter så stø som en prest," - for nå tenkte hun at hun skulle prøve å gjøre seg godvenner med bjørnen.

Men så kom mannen som eide ulvestua. Først dro han opp kjerringa, og så slo han ihjel alle dyrene, og han sparte hverken han far sjøl i stua eller tassen eller Mikkel Sviverove. Den natten syntes han at han hadde gjort et godt kast.

Hanen og reven

Det var en gang en hane som sto på en møkkhaug og gol og flakset med vingene. Så kom reven borttil den.

"God dag!" sa reven. "Jeg hørte nok du gol," sa han, "men kan du stå på ett ben og gale og blunke, så som far din kunne?" sa Mikkell.

"Det kan jeg både godt og vel," sa hanen, og sto på ett ben, men han blundet bare med det ene øyet, og da han hadde gjort det, så brisket han seg og slo med vingene, som han hadde gjort noe stort.

"Det var vakkert," sa reven; "det er mest likså vakkert som når presten messer i kjerka. Men kan du også stå på ett ben og gale og blunde med begge øynene på én gang? Det tror jeg snaut du kan!" sa Mikkell. "Nei, far din, det var kar til mann," sa han.

"Å, jeg kan da det jeg med," sa hanen, og sto på ett ben og blundet med begge øynene og gol. Hui! satte reven på ham, tok ham over nakken og slengte ham på ryggen, så han ikke fikk galt ut, før det bar til skogs med ham så fort Mikkell orket springe.

Da de kom under en gammel kvistegran, slengte Mikkell hanen i bakken, satte foten på brystet hans og ville ta seg en smakebete.

"Du er ikke så gudfryktig du, Mikkell, som far din," sa hanen; "han korset seg og ba for maten han," sa han.

Jo, Mikkell ville da være gudfryktig - bevares vel. Så slapp han taket og skulle til å legge labbene i kors og lese. Vips! fløy hanen opp i et tre.

"Du skal nok ikke slippe for det," sa Mikkell ved seg selv; gikk så bort og kom igjen med et par skråflister etter tømmerhuggerne. Hanen kikket og kikket etter hva det kunne være.

"Hva har du der?" sa han.

"Det er brev jeg har fått fra paven i Rom," sa reven; "vil du ikke hjelpe meg å lese dem, for jeg er ikke brevsynt sjøl."

"Jeg ville så gjerne, men tør ikke nå," sa hanen. "Der kommer en skytter; jeg sitter bak leggen; jeg ser'n, jeg ser'n!" sa han.

Da reven hørte at hanen klunket om skytteren, la han på sprang det snøggeste han vant.

Den gangen var det hanen som brukte revekroken.

Kjæresten i skogen

Det var en gang en mann som hadde en datter. Hun var så vakker at hun var navnspurt over mange kongeriker, og friere kom det til henne så mange som blekker i løvfall. En av dem gjorde seg til av det at han var rikere enn alle andre; vakker og gild var han og; så skulle han få henne. Og siden kom han titt og ofte på besøk.

Da det led om litt, så ville han at hun skulle komme til ham og se hvordan han hadde det; han kunne ikke hente henne og følge henne, men den dagen hun skulle komme, skulle han strø ertre etter veien like hjem i husdøren til seg. Men hvordan det var, så strødde han ertene en dag for tidlig.

Hun gikk både langt og lenge gjennom skog og mark, og til sist kom hun til et stort gildt hus som lå på en grønn voll midt i skogen; men han var ikke hjemme, og ikke fant hun folk i huset heller. Først kom hun inn på kjøkkenet; der var det ikke andre å se enn en underlig fugl, som hang i et bur under taket. Så gikk hun inn i stua, og der var det så staselig at det var rent utrolig. Men etter som hun gikk, så ropte fuglen etter henne:

"Skjønne jomfru, vær dristig, men vær ikke altfor dristig!" Da hun kom inn i kammerset, ropte den det samme igjen. Der sto det en hel hop med dragkister; hun dro ut skuffene, og de var fulle av gull og sølv-stas og alt det som gildt var. Da hun gikk inn i det neste kammerset, ropte fuglen igjen:

"Skjønn jomfru, vær dristig, men vær ikke altfor dristig!" Der hang det fullt av gilde kvinnfolk-klær rundt alle veggene. Da hun gikk inn i det tredje kammerset, satte fuglen i å skrike:

"Skjønn jomfru, skjønn jomfru, vær dristig, men vær ikke altfor dristig!"

Her sto det mange såer fulle med blod.

Men da hun gikk inn i det siste kammerset, illskrek fuglen:

"Skjønn jomfru, skjønn jomfru, vær dristig, men vær ikke altfor dristig!"

Der lå det fullt med døde kroppor og benrangler av drepte kvinnfolk. Hun ble så fælen at hun ville springe ut igjen; men hun kom ikke lenger enn ut i nærmeste kammerset, der alt blodet sto. Da ropte fuglen:

"Skjønn jomfru, skjønn jomfru, spring under sengen, under sengen; nå kommer han!"

Hun var ikke sen til å lyde fuglen og gjemme seg under sengen; hun krøp så langt inn til veggen som hun kunne, ja hun var så redd at hun gjerne hadde krøpet inn i veggen, om det hadde vært råd.

Så kom kjæresten hennes med en annen jomfru. Hun ba så smått og så vent at han skulle spare livet, så skulle hun aldri røbe ham for noen; men det hjalp ingen bønnen. Han rev av henne alt, både klærne og gullet, så nær som en ring hun hadde på fingeren. Den slet han i, men kunne ikke få den av; så hakket han av fingeren, så den spratt under sengen, og jomfruen som lå der, tok den til seg og gjemte den. Kjæresten sa til en liten gutt som var med ham, at han skulle kripe under sengen og ta fram fingeren. Ja, han la seg ned og tok innunder, og kjente henne som lå der; men hun klemte ham hardt i hånden, og så skjønnte han meningen. "Den ligger så langt innunder, at jeg kan ikke rekke den," sa han; "det får være til det blir dag, så skal jeg ta den."

Tidlig om morgenen fór røveren ut igjen, og gutten skulle være hjemme og passe huset, og ta imot den jomfruen han ventet; men han skulle ikke slippe henne inn i de to rommene han visste.

Da han vel var kommet til skogs, gikk gutten inn og sa at nå kunne hun komme fram.

"Du var heldig du, som kom så tidlig, ellers hadde han drept deg, som alle de andre," sa han.

Hun stanset ikke lenge, kan du vite, men skyndte seg hjem det forteste hun kunne, og da faren spurte hvorfor hun kom så snart, så fortalte hun hva kjæresten var for en, og det hun hadde hørt og sett.

Da det led på litt, kom frieren reisende igjen, og var så gild at det lavde av ham, og spurte hvorfor hun ikke kom og gjestet ham, som hun hadde lovt.

Det hadde kommet en mann med en kjelke i veien for det, sa faren; men nå fikk han ta til takke med det huset de kunne skaffe ham; og så ba han ham bli der, for han hadde bedt til gjestebuds; det skulle være liksom festerøl.

Da de hadde ett, og satt ved bordet enda, sa datteren i huset at hun hadde hatt slik en underlig drøm, for et par netter siden; hadde de hug til å høre, skulle hun fortelle den; men alle måtte love å bli sittende i ro til hun var ferdig.

Ja, de ville gjerne høre, og de skulle bli sittende, det lovte de alle; kjæresten også.

"Jeg drømte at jeg gikk på en bred vei, og der jeg gikk fram, var det strødd erter."

"Ja det er liksom når du går til meg det, venn min," sa kjæresten.

"Så ble veien smalere og smalere, og det bar langt bortigjennom skog og ødemark."

"Det er liksom veien til meg, det, venn min," sa han.

"Så kom jeg til en grønn voll og til et stort og gildt hus."

"Det er liksom hos meg det," sa han.

"Så kom jeg inn på kjøkkenet. Jeg så ikke noe menneske der; men under taket hang det en underlig fugl i et bur, og da jeg gikk inn i stua, så ropte den etter meg: "Skjønn jomfru, vær dristig, men vær ikke altfor dristig!"

"Det var liksom hos meg det, venn min," sa kjæresten.

"Så gikk jeg inn i kammerset; fuglen ropte det samme som den sa før. Der inne var det så mange dragkister, og da jeg dro ut skuffene og så ned i dem, var de fulle med sølvtøy og gullstas og alt det som gildt var."

"Ja det var hos meg det, venn min," sa han. "Jeg har også mange skuffer med gull og sølv og kostelige ting."

"Så gikk jeg inn i et annet kammers; fuglen ropte til meg igjen og sa det samme som han hadde sagt, og der hang det fullt av gilde kvinnfolk-klær rundt alle veggene."

"Ja det var også hos meg, venn min," sa han; "der er klær og stas både av silke og fløyel."

"Da jeg gikk inn i det neste kammerset, satte fuglen i å illskrike: "Skjønne jomfru, skjønne jomfru, vær dristig, men vær ikke altfor dristig!" Og i det kammerset sto det tønner og såer rundt alle veggene, og de var fulle av blod."

"Fy, det var fælt, det er slett ikke som hos meg, venn min," sa kjæresten; nå fikk han vondt og ville ut.

"Det er jo bare en drøm jeg forteller," sa datteren i huset; "bli du sittende, du kan alltid tåle å høre på det."

"Da jeg gikk inn i det neste kammerset, tok fuglen på å illskrike det samme som den sa før: "Skjønn jomfru, skjønn jomfru, vær dristig, men vær ikke altfor dristig!" Der lå det mange døde kroppar og benrangler av drepte mennesker."

"Nei, det var slett ikke hos meg," sa kjæresten og ville ut.

"Sitt du," sa hun; "det er jo ikke annet enn en drøm, og den tåler du nok å høre. Jeg syntes også det var fælt, og sprang ut igjen; men jeg kom ikke lenger enn ut i det andre kammerset, der alle blodtønnene sto; da skrek fuglen at jeg skulle springe under sengen og gjemme meg, for nå kom han. Og så kom han, og han hadde med seg en jomfru som var så vakker at jeg syntes jeg ikke hadde sett maken til henne. Hun ba så vakkert for seg at han skulle spare livet; men han brydde seg ikke et grann om det. Hun gråt og ba; han rev av henne klærne og tok alt hun hadde, og sparte hverken livet eller noen ting. Men på venstre hånden hadde hun en fingerring, som han ikke kunne få revet av; så hakket han fingeren av henne, og den spratt under sengen til meg."

"Fy, det er slett ikke som hos meg, venn min," sa kjæresten.

"Jo, hos deg var det! Der er fingeren, og der er ringen, og der er mannen som hakket den av," sa hun.

Så tok de ham og slo ham ihjel og brente både ham og huset i skogen.

Venner i liv og død

Det var en gang to karer som var så gode venner at de svor hverandre til at de skulle ikke skilles, hverken i liv eller død. Den ene ble ikke gammel før han døde, og en stund etter fridde den andre til en gårdmannsjente, fikk henne til kjæreste og skulle gifte seg. Da de ba til bryllups, gikk brudgommen selv til kirkegården, der vennen lå, banket på graven og ropte på ham. Nei, han kom ikke. Han banket igjen, og han ropte igjen; men det kom ingen. Tredje gangen banket han hardere, og ropte høyere at han skulle komme, så han kunne få tale ved ham. Langt om lenge hørte han det ruslet, og endelig kom dødningen opp av graven.

"Det var godt du kom nå," sa brudgommen; "jeg har stått her og banket og ropt på deg."

"Jeg var langt vekk," sa dødningen, "så jeg hørte det ikke skjellig før siste gangen."

"Ja, ja, i dag skal jeg stå brudgom," sa gutten, "og du mins vel vi talte om det før, at vi skulle følges og komme i bryllupet til hverandre."

"Jeg minst det," sa dødningen, "men du får bie et grann, så jeg får flidd og stelt meg litt; jeg er ikke budd på å komme i bryllupsfølge."

Gutten hadde liten tid, for han skulle hjem i gjestebudsgården, og de skulle snart i kirken; men så måtte de gi tål litt og la den døde få et rom for seg selv, som han ba om, så han kunne få flidd seg og komme i kirkepynt som de andre, for han måtte være med i kirken.

Ja, dødningen fulgte både til kirken og fra kirken, men da det led så langt ut i bryllupet at de hadde tatt kronen av bruden, ville han reise. For gammelt kjennskap og vennskap ville brudgommen følge ham til graven igjen. Som de gikk til kirkegården, spurte brudgommen om han hadde sett mangt merkelig, eller slikt som kunne være gildt å vite.

"Ja, det har jeg," svarte dødningen; "mangt og mye har jeg sett," sa han.

"Det skulle være rart å se," sa brudgommen; "jeg kunne ha hug til å slå lag og få se det, jeg og," sa han.

"Det kan du nok," sa dødningen; "men det kan komme til å vare en stund, du blir borte."

Det fikk så, mente brudgommen, og fulgte med ned gjennom graven. Men før de steg nedi, tok dødningen og flekket en gresstorve av kirkegården, og la på hodet til gutten; det bar langt bort igjennom stummende mørke, kjerr og myrlende, til de kom til en stor, svær port. Den lukket seg opp da dødningen rørte ved den; innenfor tok det liksom til å lysne, i første kom måneskinn, men dess lenger de kom, dess lysere ble det. Langt om lenge kom de fram ensteds, der det var slike grønne bakker med gildt, fett gress, og der gikk en stor buskap som drev på og åt; men alt de åt, så kyrne stygge og tomme og usle ut.

"Hva skal dette være for noe?" sa gutten som var brudgom, "at de er så magre og ser så ille ut, enda de eter som de hadde betaling for det?"

"Det er en lignelse på dem som aldri kan få nok, om de får og skraper i hop aldri så mye," sa den døde.

Så reiste de langt og lenger enn langt, til noen fjellbeiter, der det ikke var annet enn bare knauser og skarvefjell med en og annen liten gressflekk iblant. Her gikk det en stor buskap med dyr som var så vakre og fete og blanke så det skinte i dem.

"Hva?" sa brudgommen; "disse som har så skrint beite og enda ser så godt ut, hva er det for noe?"

"Det er en lignelse på dem som er velnøyde med det vesle de har," sa dødningen.

Så gikk de langt og lenger enn langt igjen, til de kom til et stort vann. Der var det så lyst og så blankt at brudgommen ikke tålte å se på det.

"Nå får du sette deg her du, til jeg kommer igjen," sa dødningen; "nå blir jeg borte en stund."

Dermed la han avsted, og brudgommen satte seg ned, og som han satt, rant søvnen på ham, og det var som alt ble borte for ham i en trygg fast søvn.

Om en stund kom dødningen igjen.

"Det var bra du ble sittende, så jeg finner deg igjen her," sa han. Men da brudgommen skulle lette på seg, var han overgrodd med mose og busker, så han satt liksom i et kvistebol. Da han hadde greidd av seg dette, reiste de tilbake, og dødningen fulgte ham samme veien like til graven. Der skiltes de og sa farvel til hverandre, og da brudgommen kom opp, gikk han bent hjem til bryllupsgården. Men da han kom fram dit han syntes det skulle være, kunne han ikke kjenne seg igjen. Han så seg om på alle kanter, og han spurte alle han møtte; men han fikk hverken hørt eller spurt brud eller slekt eller foreldre, ja han fikk ikke spurt noen som han kjente. Alle undret seg over denne skikkelsen som gikk der og så ut som en folkeskremme. Da han ikke kunne finne noen han kjente, tok han veien til presten og fortalte ham om skyldfolkene sine, og hvordan det gikk til den tid han sto brudgom, og om at han hadde gått bort i bryllupet. Presten visste ingen ting om det, men da han hadde lett igjennom de gamle kirkebøkene sine, så fant han ut at bryllupet hadde stått for lang, lang tid siden, og de folkene han talte om, hadde levd for fire hundre år siden.

Etter den tid hadde det vokst opp en stor, svær eik i prestegården. Da han fikk se den, kløv han opp i den og ville se seg om; men gammelen som hadde sittet i himmerike og sovet i fire hundre år og var kommet hjem igjen, kom ikke vel ned av eika. Han var støl og stiv, som rimelig kunne være, og da han skulle ned igjen, fomlet han, så han falt og brøt nakkebenet og slo seg ihjel.

Gutten som skulle tjene tre år uten lønn

Det var en gang en fattig husmann som hadde en eneste sønn; men han var så lat og trollet, denne sønnen, han ville hverken folke seg eller ta seg til noen verdens ting. Skal jeg ikke bli føende på denne lange gutten all min tid, så må jeg ha ham så langt bort at ingen kjenner ham, tenkte faren ved seg selv; rømmer han da, så er det ikke så lett å komme hjem igjen. Ja, mannen tok med seg sønnen sin, fór både vidt og bredt og bød ham fram til tjenestegutt; men det var ikke noen som ville ha ham.

Langt om lenge kom de til en riking, som hadde ordet på seg at han snudde skillingen syv ganger før han slapp den. Han skulle ta gutten til gårdsgutt, og der skulle han tjene tre år uten lønn; men når de tre årene var omme, skulle mannen gå til byen to morgener og kjøpe det første han møtte, som var å få, og den tredje morgenen skulle gutten gå til byen og kjøpe det første han møtte: det skulle han få istedenfor lønn. Ja, gutten tjente årene ut, og han skikket seg bedre enn noen kunne tenkt. Han var ikke av de beste gårdsdrene, det er sikkert nok; men husbonden var ikke av beste slaget, han heller, for han lot ham gå der hele tiden med de samme klærne han hadde da han kom, så på slutten var det ikke annet enn bot på bot og lapp på lapp.

Da mannen skulle i veien og kjøpe, la han ut i otta lenge før dag. "Dyre varer må ses ved dagens lys; de farer ikke byveien så tidlig," sa han ved seg selv; "dyrt nok kan det bli likevel, for det er på von og våge hva jeg finner."

Den første han møtte på bygaten, var en gammel kjerring, og hun bar en kurv med lokk over. "Goddag, gamlemor," sa mannen. "Goddag igjen, far," sa kjerringa. "Hva har du i kurven din," sa mannen. "Skulle du visst det?" sa kjerringa. "Jeg skulle så," sa mannen, "for jeg skulle kjøpe det første jeg møtte." - "Ja vil du vite det, så kjøp!" sa kjerringa. "Hva koster det da?" sa mannen. Ja, fire skilling måtte hun ha, sa hun. Det var ikke så urimelig pris enda, syntes mannen; han fikk nok bli ved det da, sa han og lettet på lokket; så var det en hundehvalp som lå nedi kurven.

Da mannen kom hjem fra byreisen, sto gutten på tråkka og undres på hva han skulle få i lønn for det første året. "Er du alt hjemme igjen, husbond?" sa gutten. Ja, han var da det. "Hva kjøpte du da?" sa han. "Det var låkt, det jeg kjøpte," sa mannen; "jeg vet mest ikke om jeg skal té det fram; men jeg kjøpte det første som var å få, og det var en hundehvalp," sa han. "Det skal du riktig ha takk for," sa gutten, "hunder har jeg støtt likt så vel," sa han.

Den andre morgenen gikk det ikke likere. Mannen var ute i otta igjen, og han var ikke inne på bygaten før han møtte kjerringa med kurven. "Goddag, gamlemor," sa mannen. "Goddag igjen, far," sa kjerringa. "Hva har du i kurven i dag?" spurte mannen. "Skulle du visst det, så kjøp," sa kjerringa. "Hva koster det da?" sa mannen. Ja, det var fire skilling det, hun hadde ikke mer enn én pris, hun. Han fikk ha det da, sa mannen; det var vel vandt han fikk noe som det var bedre kjøp på. Han lettet på lokket, så var det en kattunge denne gangen.

Da han kom til gårds, sto gutten på tråkka igjen og ventet og undres på hva han skulle få i lønn for det andre året. "Er du alt der, husbond?" sa gutten. Ja, han var da det. "Hva kjøpte du i dag, da?" sa han. "Å, det ble verre og ikke bedre," sa mannen; "men det var etter som vi var forlikt om det; jeg kjøpte det første jeg møtte, og det var ikke annet enn denne kattungen," sa han. "Du kunne aldri ha råkt det bedre," sa gutten, "for katter har jeg støtt likt vel så godt som hunder," sa han. "Det kom jeg ikke så ille fra enda; men det blir vel andre tak når han skal i veien sjøl," tenkte mannen.

Tredje morgenen la gutten av gårde, og som han kom inn på bygaten, møtte han den samme gamle kjerringa med kurven på armen. "Godmorgen, gamlemor," sa gutten. "Godmorgen igjen, gutten min," sa kjerringa. "Hva har du i kurven din?" sa gutten. "Skulle du visst det, så kjøp," sa kjerringa.

"Vil du selge da?" sa gutten. Ja, Det ville hun, og fire skilling skulle det koste. Det var godt kjøp, mente gutten, og han måtte ha det, for han skulle kjøpe det første kjøpendes han møtte. "Nå kan du ta hele stasen," sa kjerringa, "både kurven og det som er i den; men se ikke på det før du kommer hjem, hører du det?" sa hun. Nei, han skulle ikke se på det, var det likt seg.

Men han gikk og undres og undres på hva som kunne være i kurven, og enten han ville eller ikke, så kunne han ikke berge seg for å lette på lokket og gløtte nedi. Med det samme smatt det ut gjennom gløtten en liten firfirsle, og rant bortetter gaten så fort at det hven etter den, - det var ikke noe annet i kurven. "Nei, bi litt og far ikke slik avsted, jeg har kjøpt deg, jeg," sa gutten. "Stikk meg i sporden, stikk meg i sporden!" ropte firfisla. Ja, gutten var ikke sen til å renne etter og hugge tollekniven i sporden på den, just som den ville smette inn i et hull i muren, og med det samme ble den omskapt til en kar, så gild og så vakker som den gildeste prins, og prins var det og.

"Nå har du frelst meg," sa han; "for den kjerringa som du og husbonden din har handlet med, det er en trollkjerring, og hun har skapt om meg til firfisle og søsknene mine til hund og katt," sa han. Det var artig, syntes gutten. "Ja," sa prinsen, "nå var hun på veien og ville kaste oss til fjords og drepe oss; men kom det noen og ville kjøpe, så måtte hun selge oss for fire skilling stykket; så var det laga, og så mye rådde far min også. Nå skal du være med hjem til ham og få lønn for det du har gjort," sa prinsen. "Det kan bli vonoms lenger det," sa gutten. "Å, ikke så langt enda," sa prinsen. "Der er det," sa han og viste på et stort berg borte i vidda.

De la i veien det beste de vant; men det var vonlig lenger enn det så ut til; for de rakk ikke fram før det led langt på natt. Prinsen til å banke på. "Hvem er det som banker på min dør og øder min nattero?" sa det inne i berget; han var så sterk i målet at jorden skalv. "Å, lukk opp du, far, det er sønnen din som er kommet hjem igjen," sa prinsen.

Ja, han lukket opp både fort og vel. "Jeg trodde mest du lå på havsens bunn," sa gamlingen; "men du er ikke alene," sa han. "Det er denne karen som har frelst meg," sa prinsen; "jeg har bedt ham med hit, så du kan gi ham lønn for det." Det skulle det nok bli råd til, mente kallen. "Nå får dere komme inn," sa han; "dere kan ha bo å hvile." Ja, de gikk inn og satte seg, og kallen la et fange vedskier og et par store kubber på varmen, så det tok til å løge og lyse som av klare dagen i hver krok, og hvor de så hen, var det gildere enn gildt. Slikt hadde gutten aldri sett før, og slik mat og slikt drikke som gamlingen satte fram til dem, hadde han ikke smakt heller; og fat og brikker og støp var av bare sølv og blanke gullet alt i hop. De var ikke vonde å nøde, de karene; de åt og de drakk og levde vel, og siden sov de til langt utpå andre dagen. Men gutten var ikke våken, før gamlingen kom med morgenskjenk til ham i en gulltomling. Da han så hadde raspet på seg fillene sine og matstelt seg, tok gamlingen ham med og viste ham omkring, så han kunne ta ut det han ville ha til lønn for det han hadde frelst sønn hans. Det var mye å se og mer å ta av, kan du tro.

"Hva vil du nå ha?" sa kongen. "Du kan få hva du vil; du ser det er nok å ta av," sa han. Han fikk da tenke seg om litt og tale med prinsen først, sa gutten. Ja, det skulle han få.

"Nå har du vel sett mye gildt?" sa prinsen. "Det var likt til det," sa gutten; "men si meg hva jeg skal ta av all denne herligheten du," sa han; "far din sier jeg skal få lov til å velge." - "Du skal ikke ta noe av alt du har sett," sa prinsen; "men han har en liten ring på fingeren sin, den skal du be om."

Ja, han gjorde så, han ba om den vesle ringen som satt på fingeren hans.

"Det er det kjæreste jeg eier, det," sa kongen, "men så er da sønnen min vel så kjær; du får ha den likevel. Vet du nå hva den duger til?" sa han. Nei, det visste ikke gutten. "Når du har denne på fingeren, kan du få alt det du ønsker deg," sa kongen.

Så takket gutten for seg, og kongen og prinsen bød ham lykke på reisen og ba ham passe vel på ringen.

Han var ikke kommet langt på veien, før han tenkte han fikk friste hva ringen dugde til, og så ønsket han seg klær fullt opp; ikke før hadde han ønsket det, før de satt på ham, og han var så gild og så blank som en nyslått toskilling. Så tenkte han: Det skulle være artig å gjøre far min et spikk; han var nå ikke så grei han heller, den tid jeg var hjemme. Og så ønsket han at han skulle stå utenfor stuedøren hos far sin, så fillete som han var før, og med det samme sto han der.

"Goddag, far, og takk for sist," sa gutten. Men da faren fikk se ham kom igjen enda mer fæl og fillet enn han reiste, satte han i å tute og bære seg ille: "Det er ikke råd med deg, når du ikke har tjent så mye som klær på kroppen i all den tid du har vært borte," sa han.

"Å, bær deg ikke så ille, du far," sa gutten; "du skal ikke skue fanten på fillene. Nå skal du være foretalsmann og gå til kongens gård og fri til datter hans for meg," sa gutten.

"Å fy, å fy, det er jo til spott og spe!" sa far hans. Men gutten mente det var ramme alvor; han tok en bjørkekavle og jaget far sin helt inn i døren på kongsgården, så han stupte stortutende like inn i stua til kongen.

"Nå, nå hva er på ferde med deg, mann min?" sa kongen; "har du lidd urett, så skal jeg se til å skaffe deg rett," sa han. Nei, det hadde han ikke, sa mannen; men han hadde en sønn som han hadde stor sorg av; ikke kunne han få folk av ham, og nå kunne han ikke tro annet enn han hadde gått fra det vesle vettet han hadde hatt og, sa han: "for nå fulgte han meg like til dørs her i kongens gård med en stor bjørkekavle og truet meg til åbegjære kongens datter til ham," sa mannen. "Slå deg til tåls, du min mann," sa kongen, "og be ham komme inn til meg, så får vi se om vi ikke kan bli forlikt," sa han.

Gutten drev inn til kongen, så fillene flaknet om ham. "Får jeg datter di?" sa han. "Det var nå det vi skulle tales om," sa kongen. "Kanskje du ikke kan være tjent med henne, og kanskje ikke hun kan være tjent med deg heller," sa han. Det var von det, mente gutten.

Så var det nylig kommet et stort skip fra utlandet, og det kunne de se fra vinduet i kongsgården. "Det er det samme," sa kongen; "er du god for ågjøre et skip på en time eller to, som er maken til det som ligger der nede på fjorden og skoller så gildt, så skal du kanskje få henne," sa han. "Var det ikke verre?" sa gutten. Så gikk han ned til stranden og satte seg i en sandhaug, og da han hadde sittet der lenge nok, ønsket han det skulle ligge et skip på fjorden fullt ferdig med master og seil og fulle greier, som var maken til det som lå der før. Rett som det var, så lå det der, og da kongen så det var to skip for ett, kom han ned på stranden og skulle ha greie på dette; da så han gutten sto ute i en båt med en kost, liksom han skulle koste etter flekkene og jevne skjolder; men da han fikk se kongen på stranden, kastet han kosten og skrek: "Nå er skipet ferdig, får jeg datter di nå?" - "Det var nå det," sa kongen; "du får vel prøve et stykke til først. Kan du bygge et slott maken til slottet mitt, på en times tid eller to, så får vi se," sa kongen.

"Ikke verre?" ropte gutten og strøk avsted. Da han hadde drevet omkring så lenge at det led mot slutten på tiden, så ønsket han det skulle stå et slott maken til det som sto der før. Det varte ikke lenge før det sto der, skal jeg tro, og det var ikke lenge heller før kongen kom både med dronningen og prinsessen og skulle se seg om i det nye slottet. Gutten sto der med kosten og kostet igjen, han. "Her er slottet fiks og ferdig; får jeg henne nå?" skrek gutten.

"Det var nå det -" sa kongen. "Du får komme inn, så vi kan tales ved om det," sa han; for han skjønte at gutten kunne mer enn mate seg, og så gikk han og grundet på hvordan han skulle bli av med ham. Ja, kongen gikk da foran, og dronningen, og så kom kongsdatteren nærmest gutten. Best

som han gikk, så ønsket gutten han skulle være den vakreste i hele verden, og med det samme var han det. Da kongsdatteren fikk se hvor vakker han var blitt med ett, dyttet hun til dronningen, og hun til kongen igjen, og da de hadde glant seg mett, så kunne de grant skjønne han var mer enn det var likt til da han kom dit i fillepelsen sin. Så la de over at prinsessen skulle fare fint, til hun fikk greidd ut hvordan det hadde seg med ham.

Ja, prinsessen gjorde seg nå så lekker og så blid som en smørask og tisket og smisket for gutten; hun kunne da ikke være ham foruten hverken dag eller natt. Da det led utpå første kvelden, så sa hun: "Siden vi skal ha hverandre, du og jeg, så har du vel ikke noe å dølge for meg, og du dølger vel ikke hvordan du har gjort alle disse gilde greiene heller."

"Å ja," sa gutten, "det skal du nok få vite siden; la oss bli mann og kone, det gjelder ikke før," sa han. Den andre kvelden låt ikke kongsdatteren riktig vel. Hun kunne nok skjønne det, sa hun, at han ikke brydde seg stort om kjæresten sin, når han ikke ville si henne det hun ba om; og når han ikke ville gjøre henne til viljes i slikt et lite grann, så fikk det heller være med hele kjæresteskapen da. Nå ble gutten rent ille ved, og for at det skulle bli vel igjen, så sa han henne alt sammen. Hun var ikke sen til å bære det fram til kongen og dronningen, så la de over hvordan hun skulle få ringen fra gutten, og siden mente de det skulle ikke være farlig å bli kvitt ham.

Om kvelden kom kongsdatteren med dvaledråper, og sa hun ville skjenke kjæresten sin en elskedrikk, for hun syntes ikke han holdt nok av henne, sa hun. Ja, han tenkte ikke på noe galt han, og så drakk han ut drikken, og med det samme sov han så hardt at de gjerne kunne ha revet ned huset over hodet på ham. Så tok prinsessen ringen av fingeren hans, satte den på sin og ønsket at gutten skulle ligge på dyngen ute på gaten, så fillet og fantefæl som han var da han kom dit, og i hans sted ville hun ha den vakreste prins i verden. Det var så med det samme det. Da det led på, våknet gutten ute på dyngen; først trodde han bare det var en drøm; men da han kjente at ringen var borte, skjønte han hvordan det hadde gått til, og da ble han så rent fortvilet at han satte i vei og ville springe lukt på sjøen og drukne seg.

Med det samme møtte han katten som husbonden hans hadde kjøpt til ham. "Hvor skal du hen?" sa katten. "På sjøen og drukne meg," sa gutten.

"Vør ikke det," sa katten. "Du skal nok få igjen ringen," sa hun.

"Ja skal jeg det, så - -" sa gutten.

Katten i vei. Rett som det var, så møtte den en rotte. "Nå tar jeg deg," sa katten.

"Å, vør ikke det," sa rotta, "så skal du nok få igjen ringen."

"Ja skal jeg det, så - -" sa katten.

Da de hadde kvaret seg på kongsgården, løp rotta omkring og noset og lurte der prinsessen og prinsen lå; til sist så fant hun et lite hull, som hun smatt inn igjennom. Så høre hun de snakket enda, og hun kunne skjønne at prinsen hadde ringen på fingeren sin, for prinsessen sa: "Du passer vel ringen, venn min," sa hun. "Pøh! - det kommer vel ingen her inn gjennom murer og vegger etter den ringen!" sa prinsen; "men tror du ikke den er sikker på fingeren så kan jeg ta den i munnen," sa han.

Om en stund vendte han seg på ryggen og skulle til å sove; med det samme ville ringen fare i halsen på ham, og så hostet han, så den spratt ut og trillet bortetter gulvet. Vips - tok rotta og smatt ut med den til katten, som satt og lurte ved rottehullet.

Men imens hadde kongen fått tak i gutten og satt ham inn i et stort tårn og dømt ham fra livet, for det han hadde drevet spott og spe med ham og datter hans, sa han, og der skulle han sitte til den dagen han skulle rettes. Mens katten holdt på å krype omkring og skulle friste å luske seg inn i tårnet til gutten, kom det en ørn og slo klørne i den og reiste ut over sjøen med den; rett som det var, kom det en falk og kastet seg over ørnen, så den slapp katten på sjøen; men da katten kjente det våte, ble hun så redd at hun slapp ringen og svømte til lands. Hun hadde ikke ristet vannet av seg og pyntet seg, før hun møtte hunden som husbonden hadde kjøpt til gutten.

"Nei, hvordan skal det bære i vei nå da?" sa katten og gråt og ille låt; "nå er ringen borte, og gutten vil de ta livet av," sa hun.

"Jeg vet ikke jeg," sa hunden; "men det vet jeg, at det river og sliter i innmaten på meg, så det kunne ikke være verre om den skulle vrenge seg," sa han.

"Du skal se du har forett deg på spist mat," sa katten.

"Jeg eter aldri mer enn jeg orker," sa hunden; "og nå har jeg ikke ett annet enn en dau fisk som lå uti fjæra og fløt," sa han.

"Kanskje fisken hadde svelgjet ringen," sa katten, "og nå holder du vel på å sette til, du og, av det du ikke kan døde gull," sa hun.

"Kan hende det," sa hunden; "så var det liksom godt å ta livet først som sist; kanskje gutten kunne komme fra det da," sa den.

"Å, vær ikke det," sa rotta - hun var også med -; "det skal ikke stort åp til, før jeg kommer inn, og er ringen der så sant, skal jeg nok snuse den opp," sa hun. Ja, rotta smatt inn i hunden, og det varte ikke lenge før hun kom ut igjen med ringen. Så la katten avsted til tårnet og krafset seg oppover til hun fant et hull som hun kunne få labben inn igjennom, og ga så gutten ringen igjen.

Han hadde ikke fått den på fingeren, før han ønsket at tårnet skulle revne, og med det samme sto han midt i døren og skjelte kongen og dronningen og kongsdatteren ut for noe skarvepakk. Kongen var ikke sen om å rope sammen krigsmakten sin, og sa til dem at de skulle kringrenne tårnet og ta gutten, det kvittet enten de fikk ham død eller levende. Men gutten ønsket bare at hele soldatmakten skulle sitte til opp under armene i den store blautmyra inne i fjellet, så hadde de kav nok med å komme opp igjen, de som ikke ble der. Da han så var ferdig med krigsmakten, tok han fatt på kongen og dronningen og kongsdatteren igjen; han ønsket de måtte bli sittende alle sine levedager i tårnet, der de hadde satt ham.

Så tok han landet og riket etter kongen. Hunden ble til prins og katten til prinsesse igjen, henne tok han og giftet seg med, og så drakk de bryllup og turte både vel og lenge.

Ikke kjørende og ikke ridende

Det var en gang en kongssønn som hadde fridd til en jente. Men da de var blitt gode venner og vel forlikt, syntes han det kunne være det samme; da ville han ikke ha henne, for hun var ikke fin nok til ham. Og så tenkte han han skulle friste å bli kvitt henne, og så sa han han skulle ta henne likevel, om hun kunne komme til ham

ikke kjørende
og ikke ridende
ikke gående
og ikke akende
ikke sulten

og ikke mett
ikke naken
og ikke kledt,
ikke dag
og ikke natt.

For det trodde han hun ikke kunne greie.

Hun tok tre byggkorn og bet over, så var hun ikke mett, men hun var ikke fastende heller; og så kastet hun et ull-nett over seg, så var hun ikke naken og ikke kledt.

Tok så en saubukk og satte seg på, så benene slepte nedpå jorden; så subbet hun fram, og så var hun

ikke kjørende
og ikke ridende
ikke gående
og ikke akende.

Og det var i skillet mellom natt og dag.

Da hun kom fram til vaktene, ba hun at hun måtte få tale med prinsen; de ville ikke lukke henne inn, for hun så ut som et spektakkel. Men av denne styren våknet prinsen og kom til vinduet. Så subbet hun dit bort og vred det ene hornet av på bukken. Det tok hun, sto på ryggen av den og banket på vinduet med. Så måtte de lukke opp og gjøre henne til prinsesse.

Sju år gammel graut

Det var også en gutt en gang som skulle ut og fri. Mor hans ville støtt ha det så rent at "det skulle være som det var blåst", sa hun.

Det ville gutten også, og derfor ville han ha en kjerring som var liksom renferdig som mor hans. Men hvordan han skulle komme etter om de var renferdige eller lortvelte, det gikk han lenge og grundet på. Jo, til sist fant han på det. Han ballet den ene hånden sin inn i duker og plagg, som om han hadde en stor verk i den, og så dro han i veien. Der han kom, tok de imot ham som de er skikk å ta mot en frier til gårds, både med øl og med drikk, både med mat og med prat, og noe av det første de tok til å prate om, det var hånden hans, hva som feilte den.

Å, han hadde en finger som det hadde kommet troll i, vasstroll kalte de det, sa han; han hadde søkt både doktor og kloke koner; men det var ingen råd.

Det var da ingen ting som det ikke var råd for, uten døden, mente gårdsfolket.

"Ja, en råd sier de det er," sa gutten.

Hva det var?

Det var sju år gammel graut; men det var vel ingensteds å få, sa han.

"Pøh, ikke annet?" sa de; "det skal det visst bli råd til; for i grytene våre og i de gamle grauttrauene er det skóver som visst er både sju og fjorten år gamle," sa de.

Jo, det var renferdige folk!

Skipperen og Gamle-Erik

Det var en gang en skipper som var så ubegripelig heldig med alt det han tok seg til. Det var ingen som fikk slike frakter, og ingen som tjente slike penger, for de veltet liksom inn på ham; og slett ikke var det noen som var god for å gjøre slike reiser som han; for hvor han fór hen, var vinden med ham, ja de sa at bare han snudde hatten sin, så vendte han vinden dit han ville ha den også.

Slik fór han i mange år både i trelastfart og på China-reiser, og penger tjente han som gress. Men så var det en gang igjen han fór avsted hjem over Nordsjøen for fulle seil, som han skulle ha stjålet både last og skute. Men den som ville ha tak i ham, han fór enda fortere. Det var Gamle-Erik det; for ham hadde han gjort kontrakt med, som en kan vite, og den dagen var tiden ute; han kunne vente hvert øyeblikk at han kom og ville hente ham.

Ja, skipperen kom opp på dekket fra kahytten og så til værs; så praide han på tømmermannen, og et par av folkene til, og sa de skulle gå ned i rommet og hugge to huller i bunnen på skuta, og når de hadde gjort det, skulle de lette opp pumpene av pumpesota og drive dem tett inn i hullene, så sjøen sto langt opp i pumpestokken.

Folkene undret seg på dette og syntes det var et snodig arbeid; men de gjorde som skipperen hadde sagt; de hugg to huller i bunnen, og drev inn pumpene så tett at det ikke kunne komme en vanndråpe inn i lasten; men opp i pumpene sto Nordsjøen syv fot høy.

Det var knapt de hadde fått flisa over bord etter arbeidet, så kom Gamle-Erik i et vindkast og fakket skipperen i kragen. "Stopp, far, det har ikke slik bråhast," sa skipperen, og med det samme ga han seg til å verge for seg og løse ut klørne som han hadde slått i ham, med en merlespiker. "Har du ikke gjort kontrakt om at du støtt skulle holde skuta tørr og tett?" sa skipperen. "Jo du er gild gutt. Mål i pumpene! Vannet står sju fot opp i røret. Pump, dævel, og pump skuta lens, så kan du ta meg og ha meg så mye du vil!" sa han.

Gamle-Erik var ikke klokere enn at han lot seg narre. Han strevde og svettet, og svetten den fosset som bekker nedover ham, så de gjerne kunne drevet en kvernkall nederst i rygg-skåra; men han pumpet opp av Nordsjøen og ut i Nordsjøen. Det arbeidet ble han trett av til sist, og da han ikke orket mer, fór han hjem i fullt sinne til oldemor si og ville hvile seg. Skipperen lot han være skipper så lenge han ville, og er han ikke død, så farer han vel ennå og seiler dit han vil, og dreier vinden etter som han snur hatten sin.

Gutten som gjorde seg til løve, falk og maur

Det var en gang en mann som hadde en eneste sønn; men han levde i armod og usseldom, og da han lå på det siste, sa han til sønnen at han ikke eide annet enn et sverd, et strieplagg, og noen brødsmuler, og det skulle han få til arv. Da mannen var død, ville gutten ut i verden og friste lykken; så bandt han sverdet om seg og tok brødsmulene og la i strieplagget til niste; for de bodde oppe i en skogli, langt fra folk. På veien måtte han over et fjell. Da han var kommet så høyt at han kunne se ut over vidda, fikk han se en løve, en falk og en maur, som sto og trettet omkring en død hest. Gutten ble ille ved da han så løven; men den ropte på ham, og sa at han skulle komme og skille tretten imellom dem, og skifte hesten slik at hver fikk det han burde ha.

Gutten tok sverdet og skiftet hesten så godt han kunne; løven ga han skrovet og største parten; falken fikk noe av innmaten og noe annet småtteri; men mauren fikk hodet. Da han hadde gjort det, sa han: "Nå synes jeg det er rett delt. Løven skal ha det meste, for han er størst og sterkest; falken skal ha det beste, for han er fin og fysen; mauren skal ha skolten, for han kryper i kroker og kriker."

Ja, den delingen var de vel nøydt med alle sammen, og så spurte de hva han skulle ha for det han hadde skiftet så vel imellom dem. "Har jeg gjort dere en tjeneste, og De er nøydt med det, så er jeg velnøydt," sa han; "men betaling skal jeg ikke ha." Jo, det skulle han ha, sa de. "Vil du ikke ha annet," sa løven, "så skal du få tre ønsker." Men gutten visste ikke hva han skulle ønske seg. Så spurte løven om han ikke ville ønske at han kunne skape seg om til en løve, og de to andre spurte om han ikke ville skape seg om til falk og til maur. Det syntes han kunne være både godt og vel, og så ønsket han seg det.

Han kastet sverdet og strieplagget, skapte seg om til falk og la til åfly. Så fløy han til han kom over et stort vann; men da han kom utpå, ble han så trett og så sårvinget at han kunne ikke fly lenger, og da han så et brattberg som sto opp av vannet, satte han seg på det og hvilte seg; han syntes det var et underlig berg, og gikk omkring på det en stund.

Men da han hadde hvilt ut, skapte han seg til en falk igjen og fløy avsted, til han kom til kongsgården; der satte han seg i et tre utenfor vinduene til kongsdatteren. Da hun så fuglen, fikk hun lyst til å fange den. Hun lokket den til seg, og da falken var kommet innenfor, sto hun ferdig, og - husj - slo kongsdatteren vinduet igjen, tok fuglen og satte den i et bur.

Om natten gjorde gutten seg til maur og krøp ut av buret, og så skapte han seg til den han var, og gikk bort og satte seg hos kongsdatteren. Da ble hun så redd at hun ga seg til å skrike, så kongen våknet og kom inn og spurte hva som var på ferde.

"Det er noen her!" skrek kongsdatteren. I det samme var gutten maur, krøp inn i buret og gjorde seg til falk igjen. Kongen kunne ikke se noen som var å bli redd for; så sa han til kongsdatteren at det måtte være maren som trykket henne. Men ikke før var han vel ute av døren, så var det det samme igjen. Gutten krøp ut av buret som en maur, ble så til den han var, og satte seg hos kongsdatteren.

Hun skrek høyt, og kongen kom og skulle se hva som var på ferde igjen.

"Det er noen her!" skrek kongsdatteren. Men gutten smatt inn i buret igjen, og satt der som en falk. Kongen så og lette både høyt og lavt, og da han ikke så noe, ble han sint for han ikke kunne få nattero, og sa det var noe tøv hun fór med; "skriker du slik én gang til," sa han, "så skal du bli var det at kongen er far din."

Men kongen var ikke mer enn vel ute av døren, før gutten var hos kongsdatteren igjen. Den gangen skrek hun ikke, enda hun var så redd at hun ikke visste hvor hun skulle gjøre av seg.

Så spurte gutten hva det var hun var så redd for.

Jo, hun var lovt bort til en haugebasse, sa hun, og første gangen hun kom under bar himmel, skulle han komme og ta henne, og da gutten kom, trodde hun det var haugebassen; hver torsdagsmorgen kom det bud fra haugebassen, og det budet var en drage, som kongen måtte gi ni velgjødde svin hver gang den kom, og derfor hadde han satt ut at den som kunne fri ham for dragen, skulle få kongsdatteren og halve riket.

Det sa gutten han skulle gjøre, og da det ble lyst om morgenen, gikk kongsdatteren til kongen, og sa at det var én inne som ville fri ham for dragen og svineskatten. Da kongen hørte det, ble han glad, for dragen hadde ett opp så mange svin at det snart ikke var flere igjen i hele kongeriket. Den dagen var det nettopp en torsdagsmorgen, og dermed så strøk gutten dit dragen pleide komme og ta imot svinene, og husbondkaren i kongsgården viste veien for ham.

Ja, dragen kom også, og han hadde ni hoder, og var så arg og sint at det fraste ild og luer da han ikke så svinematen sin, og røk på gutten som han ville ete ham levende. Men husj - gjorde gutten seg til løve, og sloss med dragen og rev av ham det ene hodet etter det andre. Dragen var sterk han også, og han spydde ild og eiter. Men da det led på, hadde han ikke mer enn ett hode igjen; det var det seigeste; til sist fikk gutten revet av det og, og så var det ute med dragen. Så gikk han til kongen, og det ble stor glede over hele kongsgården, og gutten skulle ha kongsdatteren.

Men så var det en gang de gikk i hagen, da kom selve haugebassen farende, tok kongsdatteren og fór bort igjennom luften med henne. Gutten ville etter med det samme; men kongen sa han ikke skulle gjøre det, for han hadde ikke noen annen igjen, nå da han hadde mistet datteren. Men det hjalp hverken bønn eller bud. Gutten gjorde seg til falk og fór av gårde. Men da han ikke så dem, kom han i hug det underlige brattberget han hadde hvilt på første gangen han fløy ut. Han slapp seg ned og satte seg der, skapte seg til maur og krøp ned igjennom en sprekk i berget. Da han hadde krøpet en stund, kom han til en dør som var gjenlåst. Men han visste råd til å komme inn, han krøp inn igjennom nøkkelhullet; der satt en fremmed kongsdatter og lysket en haugebasse med tre hoder.

"Jeg har nok gått riktig!" tenkte gutten ved seg selv, for han hadde hørt kongen hadde mistet to døtre før, som trollene hadde tatt. "Kanskje jeg finner den andre også," sa han ved seg selv og krøp inn igjennom nøkkelhullet på en dør til. Der satt en annen fremmed kongsdatter og lysket en haugebasse, og han hadde seks hoder. Så krøp han igjennom et nøkkelhull til; der satt den yngste kongsdatteren og lysket en haugebasse med ni hoder. Han krøp opp på leggen hennes og kløp henne; så skjønte hun det var gutten som ville tale med henne, og så ba hun haugebassen om hun ikke fikk lov til å gå ut litt. Da hun kom ut, var gutten den han var igjen, og så sa han til henne at hun skulle spørre haugebassen om hun aldri skulle komme derifra og hjem til far sin. Så gjorde han seg til maur og satte seg på foten hennes, og så gikk kongsdatteren inn igjen og tok til å lyske haugebassen.

Da hun hadde holdt på med dette en stund, falt hun i tanker. "Du glemmer å lyske meg; hva er det du grunder på?" sa trollet.

"Å, jeg grunder på om jeg aldri skal komme herifra og hjem til min fars gård," sa kongsdatteren.

"Nei, det gjør du aldri," sa haugebassen; "ikke før noen finner det sandkornet som ligger under den niende tungen i det niende hodet på den dragen som far din skattet til. Men det finner ingen. For kommer det sandkornet over berget, så sprekker alle haugebassene, og berget blir til et forgylt slott, og vannet til engmarker."

Da gutten hørte det, krøp han ut igjennom alle nøkkelhullene og gjennom sprekken ut på berget; der gjorde han seg til falk, og fløy dit som dragen lå. Så lette han til han fant sandkornet, under den

niende tungen i det niende hodet, og fløy avsted med det; men da han kom til vannet, ble han så trett, så trett, at han måtte dale ned og sette seg på en stein i stranden. Rett som han satt der, blundet han et øyeblikk, og imens falt sandkornet ut av nebbet hans og ned mellom strandsanden. Så lette han i tre dager, før han fant det igjen. Men da han hadde funnet det, fløy han bent til brattberget med det og slapp det ned igjennom sprekken. Da sprakk alle haugebassene; berget revnet, og det sto et forgylt slott der, som var det gildeste slott i hele verden, vannet var de vakreste åkrer og grønneste enger noen ville se. Så reiste de til kongsgården og der ble det vel glede og herlighet. Gutten og den yngste kongsdatteren skulle ha hverandre, og de turte bryllup over hele kongeriket i syv samfulle uker. Og fór ikke de vel, så gi du nå må fare enda bedre!

Tobakksgutten

Det var en gang en fattigkjerring som gikk omkring med sønnen sin og ba; hjemme hadde hun hverken å bite eller brenne. Først gikk hun bygdimellom, og så kom hun til byen. Da hun hadde gått husimellom der en stund, kom hun til borgermesteren. Det var både en snill mann og en gjev mann, en av de beste i byen; for han var gift med datteren til den rikeste kjøpmannen der, og med henne hadde han en liten datter; de hadde ikke flere barn, så hun var både søtungen og sukkerungen, og det var ingen ting som var for god for henne. Hun ble straks velkjent med denne fattiggutten også, da han kom der med mor si, og da borgermesteren så at de var godvenner så snart, tok han til seg gutten, så hun kunne ha ham til lekebror. Ja, de lekte sammen og stelte sammen, leste sammen og gikk på skole sammen, og var støtt venner og vel forlikt.

En dag sto borgermesterkonen ved vinduet og så etter barna da de skulle på skolen. Da fikk hun se det var en regndam i gaten; først bar gutten tinen med skolematen over dammen; så kom han igjen og løftet veslejenten over, og da han satte henne ned, tok han en kyss.

Da borgermesterkonen så det, ble hun sint: "Skal slik en skarveunge kysse datter vår, vi som er de beste folk i byen?" sa hun. Mannen prøvde å stagge henne det beste han kunne, og sa det visste ingen hvor barna skulle bo, og ingen hva som kan hende sine; det var en snill og en skikkelig gutt, og det kom titt et stort tre av en liten teinung, sa han. Men nei, det var det samme både hva han var og hva han ble; "når armod kommer til ære, vet den ikke hvordan den vil være," og "den som er slått til skilling, blir aldri til daler, om han skinner som en gullpenge," sa borgermesterkonen; der fikk han ikke lov å være; hun ville av med ham. Da det ikke var annen råd, så sendte borgermesteren ham bort med en kjøpmann som var kommet dit med et skip, der skulle han være kahyttsgutt. Til konen sa han at han hadde solgt gutten for tobakk.

Men før han reiste, brøt borgermesterdatteren ringen sin i to stykker og ga ham halvdelen, så de kunne kjennes, om de skulle møtes igjen. - Så reiste skipet, og gutten kom til en by langt borti landene. Der hadde det nylig kommet en prest som var så svær til å preke at alle måtte i kirken og høre ham, og om søndagen måtte skipsfolkene dit også og høre preken. Gutten ble alene igjen på skipet. Som han holdt på å lage maten, hørte han det kauet over et sund tett ved. Gutten tok båten og satte over, og så var det en gammel kjerring som sto der og hauket. "Ja nå har jeg stått her i hundre år og hauket og kauet, og tenkt jeg skulle komme over sundet," sa kjerringa; "men ingen har hørt det og vørt det før du, og du skal få lønn for det du har satt meg over," sa hun. Gutten måtte følge med til søster hennes, som bodde i et berg tett ved, og der skulle han be om den gamle duken som lå på skaphyllen. Ja, da han kom dit, og trollkjerringa fikk vite at han hadde hjulpet søster hennes over sundet, så måtte han få hva han ville, sa hun.

"Å, jeg vil ikke ha annet enn den gamle duken som ligger på skaphylla, jeg," sa gutten. "Det har du ikke av deg sjøl," sa trollkjerringa.

"Nå får jeg ombord og koke helgemat til kirkefolkene," sa gutten. "Vør det ikke," sa kjerringa; "den skal koke seg sjøl den, mens du er borte," sa hun. "Bli med meg, skal du få mere lønn du; jeg har stått ved sundet og hauket og kauet i hundre år; men ingen har hørt det eller vørt det før du." Så skulle han følge med til den andre søsteren. Der skulle han be om å få det gamle sverdet som var slik at han kunne putte det i lommen, så ble det en kniv, og dro han det ut, så ble det til et langt sverd; hyttet han med den svarte eggen, så falt allting dødt, og hyttet han med den hvite, så ble alt levende igjen. Ja, da de kom dit, og trollkjerringa fikk vite at han hadde hjulpet søster hennes over sundet, så skulle han ha ferjelønn; han kunne få hva han ville. "Å, jeg vil ikke ha annet enn det gamle sverdet som ligger oppå skapskruvet, jeg," sa gutten. "Det har du ikke av deg sjøl," sa trollkjerringa.

"Kom med meg," sa den andre; "jeg har stått ved det sundet og hauket og kauet i hundre år, og ingen har hørt det eller vørt det før du; du skal ha mere lønn du; bli med til den tredje søsteren min!" Der skulle han be om den gamle salmeboken, og den var slik, at når noen var syk og han sang en salme som passet til sykdommen, så ble den syke frisk igjen. Ja, da de kom fram, og den tredje trollkjerringa hørte han hadde hjulpet søster hennes over sundet, skulle han ha ferjelønn der også; han kunne få hva han ville. "Å, jeg vil ikke ha annet enn den gamle salmeboka til bestemor, jeg," sa gutten. "Det har du ikke av deg sjøl," sa trollkjerringa.

Da han kom ned på skipet igjen, var folkene i kirken enda. Så prøvde han duken og bredde ut bare en liten snipp, for han ville se hva den dugde til først, før han la den på bordet og brukte den. Jo, det ble både gild mat og mye mat, og drikke til, det var sikkert nok. Han tok bare en smakebete han, og så ga han hunden så mye den orket å ete.

Da kirkefolkene kom ombord, sa skipperen: "Hvor har du fått all den maten til hunden? Han er jo stinn som en rullepølse og lat som en purke." "Å, jeg ga'n beina jeg," sa gutten. "Det var bra gutt, som kom i hug hunden også," sa skipperen. Så bredde han ut duken, og med det samme var det så fullt med mat og drikkendes varer at de aldri hadde levd så vel før.

Da gutten var alene med hunden igjen, ville han prøve sverdet også. Han hyttet til den med den svarte eggen, så falt den død i dekket; men da han snudde det og hyttet med den hvite, levnet den opp og vispet med halen imot lekekameraten sin. Men boken, den kunne han ikke få prøvd.

Så seilte de både vel og lenge, til det kom en storm på dem som varte i mange dager; de lå og drev så de ikke visste hvor de var. Til sist så stilnet det, og de kom til et land langt borte, der ingen av dem var kjent; men de kunne skjønne det var stor sorg der, og det var det også, for kongsdatteren var spedalsk. Kongen kom ned til skipet og spurte om ingen kunne frelse henne og gjøre henne god igjen. Nei, det var ingen der ombord som kunne, sa de som var på dekket. "Er det ingen flere ombord i dette skipet da?" sa kongen. "Jo, en liten fillegutt," sa de. "La ham komme, han og," sa kongen. Gutten mente han nok skulle gjøre henne god. Skipperen ble så vill og redd da han hørte dette, at han rente i ring som en tordivel i en tjærekopp; han tenkte gutten kunne legge seg borti noe som han ikke kom vel ifra, og mente det var ikke verdt å vøre slikt barnesnakk. Men kongen sa at vettet kom med veksten, og barn var mannsemne; hadde han sagt seg god for det, fikk han prøve seg; det var mange som hadde fristet og feilet før. Han tok ham med til datteren, og gutten sang salmen én gang. Da kunne kongsdatteren lette armen; han sang den én gang til, så kunne hun sitte i sengen, og da han hadde sunget den tredje gangen, var kongsdatteren frisk.

Kongen var så glad at han ville gi ham halvdelen av land og rike, og datteren med. Ja, land og rike kunne det være godt nok å ha halvdelen av, det takket han mangfoldig for, men han hadde lovet en annet, sa han, kongsdatteren kunne han ikke ta. Så ble han der i landet og fikk halvdelen av riket. Men da det led om en stund, ble det krig; gutten måtte være med, og han sparte ikke den svarte eggen, kan du vite. Krigsfolkene til fienden falt som fluer, og kongen vant. Men så brukte han den hvite eggen; da levnet de opp igjen alle i hop, og ga seg under kongen, for det de fikk lov å nyte livet. Men da det var blitt så mange, var det vondt for mat, og kongen ville gjerne gi dem fullt opp både av mat og drikke. Så måtte gutten fram med duken sin, og så skortet det ikke på noe slag, hverken vått eller tørt.

Da han hadde vært en tid hos kongen, tok han på å stunde etter borgermesterdatteren. Han rustet fire krigsskip og reiste med, og da han kom utenfor den byen der borgermesteren var, skjøt han og dundret så vindusrutene skrelte ut i halve byen. Ombord på disse skipene var det så staselig som hos en konge, og selv hadde han gull etter hver søm, så gild var han. Det varte ikke lenge før borgermesteren kom ned og ba om ikke den fremmede storkaren ville være så god å komme og spise hos ham. Jo, det ville han; han kom opp til borgermesteren, og der satt han ved siden av

datteren og borgermesterfruen. Som de satt der i beste praten, og åt og drakk og levde vel, lurte han seg til å kaste den halve ringen oppi glasset til datteren. Hun var ikke sen om å skjønne meningen, gjorde seg et ærend ut fra bordet og satte den sammen med den andre halve.

Moren merket det var noe på ferde, og strøk etter, så snart hun kunne. "Vet du hvem som er inne, mor?" sa datteren. "Nei," sa borgermesterfruen. "Det er han som far solgte for tobakk," sa hun. Med det same dante fruen og falt over ende på gulvet. Så kom borgermesteren etter, og da han hørte hvordan det hang i hop, ble det ikke stort likere med ham. "Det er ikke noe å få støkk av," sa tobakksgutten; "jeg er bare kommet for å få den veslejenta jeg kysset på skoleveien," sa han. Og til borgermesterkonen sa han det: "Du skal aldri vanvøre fattigmanns barn; det er ingen som vet hva det kan bli av det; for barn er mannsemne, og vettet kommer med veksten."

"Tsju pus, vil du ned av bordet!"

Det var en gutt som skulle ut og fri en gang, det var langt borte i en avdal. All ting var gammeldags hos de folkene han gikk til; de bodde i en røkstue, der årerøken gikk opp og lyset kom ned gjennom ljoren. Her var det en gifteferdig jente, som var så vakker at hun var navnsput; men hun hadde et lyte, hun og.

De tok nokså vel imot frieren. Men mens de satte fram på bordet både lefser og flatbrød og spekeboger og rømmegraut og bar fram et helt stort smørstykke, så var det gått en rift i et plagg, og den skulle nestes sammen i en fart. Det skulle de ha en nål til, men det var ingen synål å finne. Så sa kjerringa i stua. "Du får til å lete du og, datter mi, du som har så godt av synet."

Ja, hun til å lete både høyt og lavt. Til sist glante hun langs oppetter ljorestangen. "Der sitter den," sa hun, "øverst oppe ved gluggen. "Det var ikke noe menneske som kunne se en synål der oppe. Nå, nålen kom ned, riften ble stoppet igjen, alt var godt og vel, og jenta gikk og brasket seg på jordgulvet. Men så hadde de en gulblommet katt der i stua; den syntes hun hadde satt seg opp på bordet - men det var smørstykket hun tok for katten -, og så drev hun til smørstykket så det sa klask borti veggen: "Tsju, vil du ned av bordet, pus!" sa hun.

Det var jente som hadde godt av synet, det.

Gullslottet som hang i luften

Det var en gang en fattig mann som hadde tre sønner. Da han døde, skulle de to eldste ut i verden og friste lykken; men den yngste ville de ikke ha med seg på noe sett eller vis. "Du da," sa de, "du duger ikke til annet enn åsitte og holde tyrilysa og grave i oska og blåse i glørne, du!" - "Ja ja, så får jeg vel gå aleine med meg sjøl jeg," sa Askeladden, "så blir jeg ikke uforliket med følget mitt heller."

De to dro i vei, og da de hadde reist i noen dager, kom de i en stor skog; der satte de seg til å hvile, og skulle få seg mat av nisten de hadde med, for de var både trette og sultne. Som de satt der, kom det en gammel kjerring opp gjennom en tue og ba om litt mat; hun var så gammel og skrøpelig at hun jevnet på munnen og hakket med hodet og måtte stove seg fram; hun hadde ikke hatt brødsmulen i sin munn på hundre år, sa hun. Men guttene lo bare og åt, og sa at når hun ikke hadde livnært seg så lenge, så holdt hun nok ut resten, om hun ikke skulle ete opp matsmulene for dem; de hadde lite niste og ingenting å miste.

Da de hadde spist seg gode og mette og hvilt, la de i veien igjen, og langt om lenge kom de til kongsgården; der fikk de tjeneste begge to.

En stund etter de hadde reist hjemmefra, sanket Askeladden i hop de smulene som brødrene hans hadde vraket, og la dem i den vesle nisteskreppen sin, og tok med den gamle børsa som det ikke var lås på, for han tenkte den kunne alltid være god å ha på veien; så gikk han av gårde. Da han hadde gått i noen dager, kom han også inn i den store skogen som brødrene hans hadde reist igjennom, og da han ble trett og sulten, satte han seg under et tre og ville hvile seg og få seg litt i livet; men han hadde øynene med seg, og mens han tok opp nisteskreppen, fikk han se det hang et skilderi på et tre, og på det var det malt en ung jomfru eller en prinsesse, som han syntes var så deilig at han ikke kunne ta øynene sine fra det. Han glemte både maten og skreppen og tok ned skilderiet og lå og niglante på det. Rett som det var, kom den gamle kjerringa opp gjennom tua, jevnet på munnen og hakket med hodet og stavet seg fram, og så ba hun om litt mat, for hun hadde ikke hatt brødsmulen i sin munn på hundre år, sa hun.

"Det kan være på tide du får litt å leve av da, gamlemor," sa gutten, og ga henne av de brødsmulene han hadde. Kjerringa sa det var ikke noen som hadde kalt henne mor på hundre år, og hun skulle nok gjøre ham et morsstykke igjen, sa hun. Hun ga ham et grått ullgarnsnøste, som han bare skulle trille foran seg, så kom han dit han selv ville; men skilderiet sa hun han ikke skulle vøre; han kom bare i ulykke for det. Askeladden syntes at alt var godt og vel; men skilderiet ville han ikke være foruten; så tok han det under armen og trillet ullgarnsnøstet foran seg, og det varte ikke lenge før han kom til kongsgården, der brødrene hans tjente. Der ba han også om tjeneste. De svarte at de hadde ikke bruk for ham, for de hadde nylig fått to tjenestegutter; men han ba så vakkert, og til sist skulle han da få lov å være hos stallmesteren og bli opplært til å stille hestene. Det ville Askeladden gjerne; for hester likte han godt, og han var både flink og flittig, så han lærte snart å stulle og stille dem, og det varte ikke lenge før alle i kongsgården holdt av ham; men hver stund han hadde til overs, var han oppe og så på skilderiet; for det hadde han hengt i en krok på stalltrevet.

Brødrene hans var late og dovne; derfor fikk de ofte vondt og hugg, og da de så det gikk Askeladden bedre enn dem selv, ble de avindsyke på ham, og sa til stallmesteren at han var en avgudsdyrker; han ba til et billede og ikke til Vårherre. Enda stallmesteren tykte vel om gutten, var det ikke lenge før han sa det til kongen. Men kongen bare hekset og bet etter ham; han var nå sturen og sørgmodig støtt, for døtrene hans var røvet av et troll; men så lenge tutet de i ørene på kongen, at han ville ha greie på hva det var gutten hadde for seg. Da han kom opp på stalltrevet og fikk se skilderiet, så var det den yngste datteren hans som var malt på det. Men da brødrene til Askeladden hørte det, var de straks ferdige og sa til stallmesteren: "Dersom bror vår ville, har han sagt seg god for å skaffe kongen igjen datter hans." En kan nok vite det var ikke lenge før stallmesteren gikk til

kongen med det, og da kongen hørte det, ropte han på Askeladden og sa: "Brødrene dine sier at du kan skaffe igjen datter mi, og nå skal du gjøre det." Askeladden svarte han hadde aldri visst det var kongens datter, før kongen sa det selv, og kunne han frelse henne og hente henne, så skulle han visst gjøre sitt beste; men to dager måtte han ha til å områ seg og ruste seg på. Det skulle han få.

Gutten tok fram det grå ullgarnsnøstet og kastet i veien, og det trillet foran, og han gikk etter, til han kom til den gamle kjerringa som han hadde fått det av. Henne spurte han hva han skulle gjøre, og hun sa han skulle ta med den gamle børsa si, og tre hundre kasser med spiker og hestekosøm, og tre hundre tønner bygg og tre hundre okseskrotter, og trille nøstet i veien, til han møtte en korp og en trollunge, så kom han nok fram; for de to var av slekta hennes. Ja, gutten gjorde som hun sa; han gikk innom i kongsgården og tok den gamle børsa si, og ba kongen om spiker, kjøtt og flesk, og hester og gutten og kjøredøning til å få det fram med. Kongen syntes det var mye forlangt; men når han kunne skaffe igjen datteren, skulle han få alt han ville kreve, om det så var halve riket, sa han.

Da gutten hadde rustet seg, trillet han nøstet i veien igjen og han hadde ikke gått mange dagene, før han kom til et høyt berg; der satt det en korp oppe i en furu. Askeladden gikk til han kom tett innunder, og la til åsikte og peke med børsa. "Nei, skyt ikke, skyt ikke meg, så skal jeg hjelpe deg," skrek korpen. "Jeg har aldri hørt noen har kyt av korpesteik," sa gutten, "og siden du er så nødig om livet ditt, så kan jeg gjerne spare deg." Så kastet han børsa, og korpen kom flygende ned og sa: "Her oppe på dette fjellet går det en trollunge som har tullet seg bort, så han ikke kan komme ned igjen; jeg skal hjelpe deg opp, så kan du få følge ungen hjem og få deg en lønn som du vel kan trenge. Når du kommer dit, byr trollet deg alt det gildeste han har, men det skal du ikke være, du skal ikke ta noe annet enn det vesle grå eselet som står bakom stalldøren."

Så tok korpen gutten på ryggen og fløy opp på berget med ham og satte ham der. Da han kom et stykke innover, hørte han trollungen kvinket og bar seg ille for han ikke kunne komme ned igjen; gutten talte nokså vel med ham; de ble venner og vel forlikt, og han tok seg på å hjelpe ham ned, og så skulle han følge trollungen hjem i trollgården, så han ikke skulle tulle seg bort på hjemveien. Så gikk de til korpen, og han tok dem på ryggen begge to og bar dem like til bergtrollet.

Da trollet fikk se igjen ungen sin, ble han så glad at han glemte seg selv, og sa til gutten han kunne følge med inn og ta hva han ville, for det han hadde frelst sønnen hans; han bød ham både gull og sølv og alt det som rart og dyrt var; men gutten sa han helst ville ha seg en hest. Ja, han skulle få hest da, sa trollet, og så bar det til stallen med dem. Der var det fullt av de gildeste hester, de skinte både som sol og måne; men gutten syntes de var for store til ham alle i hop. Så gløttet han bakom stalldøren, og så fikk han se det vesle grå eselet som sto der. "Det vil jeg ha," sa han, "det er min like; detter jeg av, så er jeg ikke lenger fra bakken enn som så." Trollet ville nødig miste eselet, men siden han hadde sagt det, måtte han stå ved det. Så fikk gutten eselet med sâl og biksel og alt det som til hørte, og så fór han avsted.

De reiste gjennom skog og mark, over fjell og vide heier. Da de hadde reist lenger enn langt, spurte eselet om gutten så noe. "Nei, jeg ser ikke annet enn et høyt berg som det blåner i," sa gutten. "Ja, det berget skal vi igjennom," sa eselet. "Skal tro det?" sa gutten. Da de var ved berget, kom det farende mot dem en enhjørning som om den ville ete dem levende. "Nå tror jeg mest jeg blir redd," sa gutten. "Å inte," sa eselet; "less av et par snes okseskrotter og be den bore hull og bryte vei gjennom berget," sa det. Gutten så gjorde. Da enhjørningen hadde fått metta si, lovte de den et par snes slaktede svin, om den ville gå foran og bore hull i berget, så de kom igjennom. Da den hørte det, boret den hull og brøt vei gjennom berget så fort at de hadde nok med å følge den, og da den var ferdig med det, kastet de av et par snes svineskrotter til den.

Da de var kommet vel fra dette, reiste de langt bort gjennom landene, og så kom de gjennom skog og mark, over fjell og ville heier igjen. "Ser du noe nå?" spurte eselet. "Nå ser jeg ikke annet enn

himmel og ville fjell," sa gutten. Så reiste de langt og lenger enn langt, og da de kom høyere opp, ble fjellet jevnere og flatere, så de kunne se videre omkring seg. "Ser du noe nå?" sa eselet. "Ja, jeg ser noe langt, langt borte," sa gutten; "det glitrer og skinner som en liten stjerne." "Den er nok ikke så liten enda," sa eselet. Da de hadde reiste langt og lenger enn langt igjen, spurte det: "Ser du noe nå?" - "Ja, nå ser jeg noe langt borte; det skinner som en måne," sa gutten. "Det er ingen måne," sa eselet; "det er sølvslottet vi skal til," sa det. "Når vi kommer dit, ligger det tre drager på vakt ved porten; de har ikke vært våkne på hundre år, så det har grodd mose på øynene på dem." - "Jeg mener mest jeg blir redd dem, jeg," sa gutten. "Å inte," sa eselet; "du får vekke den yngste og kaste i ham et par snes okseskrotter og slaktesvin, så snakker han nok til de andre to, så du kommer inn i slottet."

De reiste langt og lenger enn langt, før de kom fram til slottet; men da de kom dit, var det både stort og gildt, og alt det de så, var støpt av sølv, og utenfor porten lå dragene og stengte så ingen kunne komme inn; men de hadde hatt det stilt og rolig og ikke vært mye brydd på vakten sin, for de var så moseløpne at ikke noen kunne se hva de var gjort av, og bortmed sidene på dem tok det til å gro småskog mellom mosetuene. Gutten vekket den minste av dem, og den til å gni øynene sine og kare vekk mosedottene. Da dragen fikk se det var folk, kom den imot ham med gapet på vid vegg, men da sto gutten ferdig og kastet i den okseskrotter og slengte i den svin, til den hadde fått metta og ble litt rimelig å snakke med. Gutten ba at den skulle vekke de andre og be dem flytte seg unna, så han kunne komme inn i slottet. Men det torde og ville den ikke, sa dragen i førstningen, for de hadde ikke vært våkne og ikke smakt mat på hundre år; den var redd de skulle fare i ørska og somle i seg både levende og dødt. Gutten mente, det hadde ikke noen nød, for de kunne legge igjen en hundre okseskrotter og en hundre slaktesvin og reise unna et stykke, så kunne de vel få metta si og samle seg, til de kom tilbake igjen. Ja, det ville dragen også, og så gjorde de så; men før dragene ble riktig våkne og fikk mosen av øynene på seg, fór de omkring og ørsket og glefset både etter likt og ulikt, og den yngste dragen hadde nok med å hytte seg for dem, til de hadde fått været av kjøttet. Da slukte de ned hele okser og svineskrotter, og åt til de var mette; siden ble de nokså spake og godlyndte og slapp gutten imellom seg inn i slottet. Der var det så gildt at han aldri hadde trodd det kunne være så gildt noen steds; men det var ødt for folk, for han gikk fra det ene rommet til det andre og lukket på alle dørene, men han så ingen. Jo til sist så gløttet han inn gjennom døren til et kammers han ikke hadde sett før; der inne satt det en prinsesse og spant, og hun ble glad og sæl da hun fikk se ham. "Nei, nei, tør det komme kristne folk hit?" ropte hun. "Men det er nok best du går igjen ellers kunne trollet drepe deg; for her bor et troll med tre hoder." Gutten mente på det han flyttet seg ikke om trollet så hadde sju. Da prinsessen hørte det, ville hun han skulle friste om han kunne svinge det store rustne sverdet som hang bak døren; nei, han kunne ikke svinge det, han kunne ikke lette det engang. "Ja," sa prinsessen, "når du ikke orker det, så får du ta deg en slurk av den flasken som henger ved siden, for det gjør trollet når han skal ut og bruke det." Gutten tok seg et par slurker; så kunne han svinge sverdet som det var en bakstefløy.

Rett som det var, kom trollet susende. "Hu, her lukter så kristen mannlukt!" skrek det. "Det gjør så," sa gutten; "men du har ikke bo å blåse i nesa for det; du skal ikke lenge ha vondt av den lukten," sa han, og så hugg han alle hodene av det.

Prinsessen ble så glad som hun skulle fått noe godt. Men da det led på litt, ble hun sturen; for hun lengtet etter søster sin, som var røvet av et troll med seks hoder, og bodde på et slott av gull, tre hundre mil bortenfor verdens ende. Gutten mente det ikke var verre det; han kunne hente både prinsessen og slottet, og så tok han sverdet og krukken, satte seg på eselet, og ba dragene følge med og frakte kjøttet og flesket og spikerne han hadde.

Da de hadde vært på veien en stund, og reist langt, langt bortover, både land og strand, så sa eselet en dag: "Ser du noe?" "Jeg ser ikke annet enn land og vann og himmel og høye hamrer," sa gutten. Så reiste de langt og lenger enn langt. "Ser du noe nå?" sa eselet. Ja, da han hadde sett seg vel for,

så han noe langt, langt borte; det skinte som en liten stjerne, sa gutten. "Det blir nok større," sa eselet. Da de hadde reist et langt stykke igjen spurte det: "Ser du noe nå?" "Nå ser jeg det skinner som en måne," sa gutten. "Ja ja," sa eselet. Da de hadde reist langt og lenger enn langt, bortover land og strand, over haug og hei igjen, spurte eselet: "Ser du noe nå?" "Nå synes jeg det skinner mest som sola," sa gutten. "Ja, det er gullslottet vi skal til," sa eselet; "men utenfor ligger en linnorm som stenger for veien og holder vakt." "Jeg mener jeg blir redd den," sa gutten. "Å inte," sa eselet; "vi får bryte over den kvistelag og legge imellom flo'er av hestekosøm og tenne varme på, så blir vi vel kvitt den." Langt om lenge kom de bort imot der slottet hang; men linnormen lå fremfor og stengte for veien dit. Så ga gutten dragene et godt mål med okse- og svineskrotter for at de skulle hjelpe ham, og de brøt over den en flo kvist og en flo spiker og hestekosøm, til de hadde brukt opp de tre hundre kassene som de hadde, og da det var gjort, satte de varme på og brente opp linnormen lys levende.

Da de var ferdige med den, fløy den ene dragen under og lettet slottet opp, og de to andre fór høyt til værs og løste ut lenkekrokene som det hang i, og så satte de det ned på marken. Da det var gjort, gikk gutten inn, og her var det enda gildere enn i sølvslottet, men folk så han ikke før han kom inn i det innerste rommet; der lå prinsessen på en gullseng. Hun sov så hardt som hun skulle være død, men det var hun ikke, enda han ikke var kar for å vekke henne, for hun var rød og hvit som melk og blod. Best som gutten sto og så på henne, kom trollet farende. Ikke før hadde det fått det første hodet inn gjennom døren, så skrek det: "Huff, her lukter så kristen mannlukt!" "Kanskje," sa gutten; "men du har ikke bo å blåse så hardt i nesa for det; du skal ikke lenge ha vondt av den," sa han; og så hugg han alle hodene av det, som de satt på kålstilker. Så tok dragene gullslottet på ryggen og fór hjem med det - de var ikke lenge om veien, skal jeg tro - og satte det ved siden av sølvslottet, så det skinte både vidt og bredt.

Da prinsessen fra sølvslottet kom til vinduet om morgenen og fikk se det, ble hun så glad at hun sprang over i gullslottet straks på timen; men da hun fikk se søster sin som lå og sov som hun var død, sa hun til gutten at de kunne ikke få liv i henne før de fikk dødsens og livsens vann, og det sto i to brønner på begge sider av et gullslott som hang i luften ni hundre mil bortenfor verdens ende, og der bodde den tredje søsteren. Ja, det var ikke annen råd, mente gutten, han fikk hente det også, og det var ikke lenge før han var på veien. Så reiste han langt og lenger enn langt, gjennom mange riker, gjennom mark og skog, over fjell og fjære, over berg og bære. Til sist kom han til verdens ende, og enda reiste han både langt og lenge, over hei og haug og høye hamrer. "Ser du noe?" sa eselet en dag. "Jeg ser ikke annet enn himmel og jord," sa gutten. "Ser du noe nå?" sa eselet, da det led om noen dager. "Ja, nå synes jeg jeg skimter noe høyt oppe og langt borte, liksom en liten stjerne," sa gutten. "Det er nok ikke så lite enda," sa eselet. Da de hadde reist en stund igjen, spurte det: "Ser du noe nå?" "Ja, nå tykker jeg det skinner som en måne." "Jaså," sa eselet. Så reiste de i noen dager til. "Ser du noe nå?" spurte eselet. "Ja, nå skinner det som sola," svarte gutten. "Dit skal vi," sa eselet; "det er gullslottet som henger i luften. Der bor en prinsesse som er røvet av et troll med ni hoder; men alle de ville dyr som i verden er, ligger på vakt og stenger for veien dit," sa eselet. "Huff, jeg mener mest jeg blir redd nå!" sa gutten. "Å inte," sa eselet. Og så sa det at det ikke hadde noen fare når han ikke ga seg til å stanse der, men reiste så snart han hadde fylt krukkene sine med vannet; for det var ikke fremkommelig mer enn én time om dagen, og det var høgstdags; men var han ikke kar til å bli ferdig i den tiden og komme unna, så rev de ham i tusen stykker. Ja, det skulle han gjøre, sa gutten; han skulle nok ikke bie for lenge.

Klokken tolv kom de fram. Da lå alle de ville og vonde dyr som til var, som en gard utenfor porten og på to sider av veien; men de sov som stakk og stein, og det var ikke ett av dem som leet på labben engang. Gutten gikk imellom dem og aktet seg vel, så han hverken trådde på tærne eller rumpetippene av dem, og fylte krukkene sine med livets og dødens vann, og mens han gjorde det, så han på slottet, som var støpt av blanke gullet. Det var det gildeste han hadde sett, og han mente det måtte være enda gildere innvendig. "Pytt, jeg har tiden for meg," tenkte Askeladden, "jeg kan

alltid se meg om en halv times tid," og så lukket han opp og gikk inn. Men der var det gildere enn gildt; han gikk fra den ene staselige stuen til den andre; det var så det lavde av gull og perler og alt det dyreste som til var. Folk fantes der ikke. Men til sist kom han inn i et kammers; der lå en prinsesse og sov på en gullseng igjen, som hun var død; men hun var så gild som den gildeste dronning, og rød og hvit som blod og sne, og så vakker at han aldri hadde sett noe som var så vakkert, uten skilderiet hennes; for det var hun som var skildret der. Gutten glemte både vannet han skulle hente, og dyrene og hele slottet, og så bare på prinsessen, og syntes han aldri kunne bli mett av å se på henne; men hun sov som en død, og han var ikke god for å få henne våken.

Da det led mot kvelden, kom trollet susende, og ramlet og smelte i porter og dører så det braket i hele slottet. "Huff, her lukter så kristen mannlukt!" sa det, og stakk det første hodet inn av døren og været. "Det tør nok hende," sa gutten; "men du har ikke bo å blåse så belgen revner, for det; du skal ikke lenge ha vondt av den lukten," sa han, og dermed så hugg han alle hodene av det. Men da han var ferdig, var han så trett at han ikke kunne holde øynene åpne. Så la han seg på sengen ved siden av prinsessen, og hun sov både natten og dagen, som hun aldri skulle våkne; men ved midnattstid var hun våken et øyeblikk, og da sa hun til ham at han hadde frelst henne; men hun måtte være der i tre år til; kom hun ikke hjem da, fikk han komme og hente henne.

Han våknet først da klokken gikk til ett andre dagen, og hørte at eselet tok til å skrike og låte så ille, og så tenkte han det var vel best han ga seg på hjemveien; men først klypte han et spuns ut av kjolen til prinsessen og tok med seg. Men hvordan det var eller ikke, så hadde han druntet der så lenge at dyrene tok på å våkne og ruske på seg, og da han var kommet opp på eselet, kringrente de ham, så han syntes det så rent spøkelig ut. Men eselet sa han skulle skvette på dem noen dråper av dødens vann. Det gjorde han, og så styrtet de på flekken og rørte ikke en lem mer. Mens de var på hjemveien, sa eselet til gutten: "Når du nå kommer til ære og herlighet, skal du se du glemmer meg, og det jeg har gjort for deg, så jeg kommer på knærne av sult." Nei, det skulle aldri skje, mente gutten. Da han kom hjem til prinsessen med livsvannet, skvettet hun noen dråper på søster sin, så hun våknet, og så ble det glede og herlighet, det kan en vel vite.

Så reiste de hjem til kongen, og han var også blid og glad for det han hadde fått dem igjen; men han gikk og stundet og stundet etter at det skulle være slutt på de tre årene, til den yngste datteren skulle komme. Gutten som hadde hentet dem, gjorde han til en mektig mann, så han ble den første i landet nest kongen. Men det var mange som var avindsyke for det han var blitt slik en storkar, og så var det én - han hette enda Ridder Rød - som de sa ville ha den eldste prinsessen; han fikk henne til å skvette på gutten litt av dødens vann, så han sovnet.

Da de tre årene var omme, og det led et stykke ut i det fjerde, kom det seilende et fremmed krigsskip, og på det var den tredje søsteren, og hun hadde med seg et tre års gammelt barn. Hun skikket bud opp til kongsgården og sa at hun ville ikke sette sin fot på land, før de sendte den som hadde vært på gullslottet og frelst henne. Så sendte de en av de høyeste der i kongsgården, og da han kom på skipet til prinsessen, strøk han hatten av og bukket og krøket seg.

"Kan det være din far, sønn min?" sa prinsessen til barnet, som lekte med et gulleple. "Nei, min far kryper ikke som en ostemakk," sa guttungen. Så sendte de én til av samme slaget, og det var Ridder Rød. Men det gikk ikke bedre med ham enn med den første, og prinsessen sendte bud med ham, at skikket de ikke den rette, så skulle det gå dem ille. Da de hørte det, måtte de vekke gutten med livsens vann, og så gikk han ned på skipet til prinsessen; men han bukket ikke for mye på seg, skal jeg tro; han bare nikket på hodet og tok fram spunset han hadde klypt ut av kjolen hennes på gullslottet. "Der er far min," ropte gutten og ga ham gulleplet han lekte med. Så ble det stor herlighet over hele riket, og den gamle kongen var den gladeste av dem alle, for det han hadde fått igjen kjæleungen sin. Da det kom for dagen, det som Ridder Rød og den eldste prinsessen hadde

gjort ved gutten, ville kongen at de skulle rulles i hver sin spikertønne; men Askeladden og den yngste prinsessen ba for dem, og så slapp de.

Da de skulle til å ture bryllup i kongsgården, så var det en dag gutten sto og så ut igjennom vinduet, - det var på vårsiden dette, de skulle til åslippe ut hestene og buskapen, og den siste som kom ut av stallen, var eselet; men det var så utsveltet at det kom på knærne ut gjennom stalldøren. Da ble han så ille ved, for det han hadde glemt det, at han gikk ned og ikke visste hva godt han ville gjøre; men eselet sa det beste han kunne gjøre, var å hugge hodet av det. Det ville han nødig; men eselet ba så vakkert at han måtte gjøre det til slutt, og i det samme hodet falt på tråkka, var det slutt med trollhammen som var kastet på det, og der sto den vakreste prins som noen ville se. Han fikk den andre prinsessen, og så turte de bryllup så det hørtes og spurtes over syv kongeriker.

Så bygde de bo,
så lappet de sko,
så fikk de småprinser
i hver eneste ro.

Rødrev og Askeladden

Det var en gang en konge som hadde mange hundre sauer og mange hundre geiter og kyr; og mange hundre hester hadde han og, og sølv og gull i store hauger og dynger. Men enda var han så sorggiven at han mest aldri ville se folk, og enda mindre tale med dem. Slik var han siden den tid yngste datteren hans kom bort. Ja, det var ellers ille nok der, om han aldri hadde mistet henne; for det var et troll som gjorde ustell og ustyr der støtt, så det mest ikke var kommende til kongsgården for folk; rett som det var, slapp han ut alle hestene, så de tråkket ned åker og eng og åt opp kornet; rett som det var, rev han hodet av kongens ender og gjess; somme tider drepte han kyrne på båsen, så drev han sauer og geiter over åsen, og hver gang de skulle ta fisk i dammen, var den jaget på land all sammen.

Men så var det et par gamle folk som hadde tre sønner; den ene hette Per, den andre hette Pål, og den tredje kalte de Espen Askeladd, for han lå og karet i asken støtt.

Det var gjeve gutter, men han Per, som eldst var, skulle nå være den gjeveste, og så ba han far sin om han fikk lov til å reise ut i verden og friste lykken.

"Ja, det skal du få; sent er bedre enn aldri, glunten min," sa kallen. Så fikk han brennevin på flasken og niste i tasken, og så tok han foten på nakken og lakket nedover bakken. Da han hadde gått en stund, kom han inn på en gammel kjerring som lå ved veien. "Å, kjære glunten min, gi meg en liten matsmule i dag," sa kjerringa.

Men Per han så knapt til siden, han slengte bare på nakken og gikk sin vei.

"Ja, ja," sa kjerringa, "gå du, du skal få se det går som det går," sa hun.

Per gikk langt og lenge og lenger enn langt, til han kom fram til kongsgården. Der sto kongen i svalen og ga hønene mat.

"God kveld, gud signe jer," sa Per. "Tippe tippe tippe, tuppe tuppe - --!" sa kongen og strødde både i øst og vest, og vørte ikke han Per det grann.

"Ja, stå der du og strø korn og kakl hønemål til det blir en bjønn av deg," sa Per ved seg selv; "du skal nok være fri for at jeg skal tale til deg," mente han, og så gikk han inn på kjøkkenet og satte seg bortpå benken som en annen storkar. "Hva er du for en illgutt?" sa kokka, for Per hadde ikke fått skjegg enda. Dette syntes han var spott og spe, og så tok han på å denge kokketøsa; men rett som det var, kom kongen og lot dem skjære tre røde remmer av ryggen på ham; så strødde de salt i såret og lot ham gå hjem igjen samme veien han var kommet.

Da Per vel var kommet til hus, ville han Pål ut. Å ja, han fikk også brennevin på flasken og niste i tasken, tok foten på nakken og lakket nedover bakken. Da han kom et stykke på veien, traff han kjerringa som ba om mat; men han strøk forbi og svarte ikke engang, og på kongsgården gikk det ikke et hår bedre med ham enn det hadde gått han Per. Kongen sa "tippe tuppe", og kokketøsa kalte ham en uskikkelig bårsunge, og da han ville banke henne opp for det, kom kongen med slakterkniven og skar tre røde remmer og strødde ildmørje i, og sendte ham hjem igjen med sår rygg.

Så krøp Askeladden opp ifra grua og tok til å ruske på seg; den første dagen ristet han av seg asken, den andre vasket og kjemte han seg, og den tredje kledde han seg i kirkepynt.

"Nei, se på den!" sa han Per; "nå skinner det en ny sol her. Du vil vel til kongsgården og vinne kongsdatteren og det halve riket? Å, bli i oska og ligg i oska du," sa han. Men Askeladden hørte ikke på det øret, han gikk inn til far sin og ba om å få lov til å gå litt ut i verden.

"Hva skal du ute i verden?" sa gamlingen; "det gikk ikke rart med han Per og han Pål, hvordan skal det så gå med deg?" sa han.

Men Askeladden ga seg ikke før han fikk lov til å gå.

Brødrene ville ikke at han skulle få matsmulen med seg, men moren ga ham en osteskorpe og et kjøttben, og dermed labbet han av gårde. Det hastet ikke med ham; "du kommer alltid tidsnok," tenkte han; "nå har du dagen for deg, og siden tør det hende månen kommer opp, om lykken er god." Så satte han den ene foten fremfor den andre, og pustet i bakkene og så seg vel om på veien.

Langt om lenge kom han fram-i den gamle kjerringa som lå under vei-veita.

"Stakkars deg, din gamle krok, du er vel sulten du!" sa Askeladden.

Hun var det, sa kjerringa.

"Ja, så får jeg dele med deg," sa Askeladden og ga henne osteskorpen.

"Fryser du også?" sa han, han så hun hakket tenner. "Du får ta gamletrøya mi; det er ikke stort til ermer og lite til rygg, men det var et godt plagg da den var ny."

"Bi nå," sa kjerringa, hun raket nedi storlommen sin; "her har du en gammel nøkkel," sa hun. "Jeg har hverken bedre eller verre å gi deg; men når du kikker gjennom nøkkelringen, så kan du se alt du vil."

Da han kom fram til kongsgården, holdt kokka på å bære vann, og det hadde hun et svare strev med. "Det er for tungt for deg dette," sa Askeladden, "det kan være så passe til meg å gjøre det," sa han.

Den som ble glad var kokketøsa, og siden lot hun Ladden støtt få skrape gryta; men det varte ikke lenge, så fikk han mange uvenner for det, og de løy på ham for kongen, og sa han hadde sagt seg god for både det ene og det andre.

En dag kom kongen og spurte Askeladden, om det var sant at han var god for å holde fisken i dammen, så ikke trollet kunne skade den; "de sier du har sagt deg god for det," sa han.

"Ikke har jeg sagt det," sa Askeladden; "men hadde jeg sagt det, så var jeg også god for det."

Ja, hvordan det var, så fikk han nok friste, om han ville frelse ryggskinnen sitt, sa kongen.

Ja, han fikk prøve da, sa Askeladden; for han hadde ikke hug til å gå med røde render under trøya, sa han.

Om kvelden kikket Askeladden gjennom nøkkelringen, og da så han det at trollet var redd for timian. Han til å ruske opp all den timian han kunne komme over; noe strødde han i vannet og noe på landet, og resten strødde han rundt kanten på dammen.

Så måtte trollet la fisken være i fred; men nå fikk sauene unngjelde for det; trollet jaget dem over alle hauger og hamrer hele den natten.

Så var det noen av de andre tjenerne som hadde vært ute igjen og sagt at Askeladden visste råd for sauene også, om han bare ville; han hadde sagt seg god for det, det var sikkert.

Ja, kongen gikk ut til ham og sa det samme som sist, og truet med åskjære tre brede røde remmer av ryggen på ham, om han ikke gjorde det.

Det var ikke annen råd da; Askeladden syntes nok det kunne være gildt ågå med kongens mundering og rød kjole, men han fikk heller være den foruten, når han selv skulle late ryggskinnen til å gjøre den av, sa han.

Og så tok han til med timian igjen; men det ble det mest ingen ende på; for etter som han bandt timian på sauene, så åt de av hverandre igjen, og det varte og det rakk, for sauene åt fortære enn han bandt på. Men til slutt gjorde han smurning av timian og tjære og smurte dem inn med, og så lot de være å ete den. Kyrne og hestene fikk også timianssmurning; så fikk de fred for trollet.

Men en dag som kongen var ute på jakt, kom han på villgress i skogen; han red omkring i mange dager og hadde hverken mat eller drikke, og klærne fór så ille i trangskogen, at til slutt hadde han nesten ikke fylla på kroppen. Så kom trollet og sa at fikk han det første kongen møtte, når han kom i jordet sitt, så skulle han slippe hjem til kongsgården igjen. Ja, det skulle trollet få; kongen tenkte det var vel den vesle hunden hans som støtt kjåket og kjaset i møte med ham. Men da han kom så nær kongsgården at de kunne se ham, gikk den eldste kongsdatteren med alle folkene etter seg i møte med kongen og tok imot ham både godt og vel.

Da han fikk se det at hun var den første, ble han så ille ved at han stupte i bakken med det samme, og siden den tid var han mest som en halvtulling.

Om kvelden skulle trollet komme og hente kongsdatteren, og hun var pyntet og satt på en eng ute ved tjernet og gråt og bar seg ille. Det var en som hette Rødrev, som skulle følge henne, men han var så redd at han kløv opp i en tømmergran, og der ble han sittende. Rett som det var, kom Askeladden og satte seg ned på bakken ved siden av kongsdatteren. Og hun ble glad, det kan en nok vite, da hun fikk se det var kristenfolk som torde være hos henne enda. "Legg hodet i fanget mitt du, så skal jeg lyske deg," sa hun. Espen Askeladd gjorde som hun sa, og mens hun gjorde det, sovnet han, og så tok hun en gullring av fingeren sin og knyttet fast i håret på ham.

Rett som det var, kom trollet pustende; han var så tung på foten at det knaket og braket i skogen en hel fjerding foran ham. Da han fikk se Rødrev, som satt i grantoppen som en liten orre, spyttet han etter ham: "Tvi," sa han, så både Rødrev og tømmergranen føk i bakken, og der lå han og sprellet som en fisk på tørre landet.

"Hu hu!" sa trollet; "sitter du her og lysker kristent folk, så eter jeg deg," sa han.

"Tvi!" sa Askeladden med det sammen han våknet, og til å kikke på trollet gjennom nøkkelringen.

"Hu hu! Hva glaner du på meg etter?" sa trollet til Askeladden, "hu hu!" Så kastet det jernstauren etter ham så den sto femten alen inn i berget; men Askeladden var så snapp og snar på foten, at han kom seg unna med det samme trollet kastet.

"Tvi for kjerringstykker!" sa Askeladden. "Hit med tannstikka di, skal du få se kast!" Ja trollet nappet opp stauren i ett rykk; den var så stor som tre grindstaurer. Imens stirret Askeladden under himmelen både i syd og i nord.

"Hu hu! Hva glaner du etter igjen?" sa trollet. "Jeg ser etter, hva for en stjerne jeg skal kaste til," sa Askeladden; "ser du den ørende vesle beint i nord, den tar jeg," sa han. "Nei, la den sitte som den

sitter," sa trollet; "du får ikke slenge bort jernstauren min." - "Ja ja, så får du vel ha den igjen da," sa Askeladden; "men kanskje du hadde bedre hug til at jeg skulle slenge deg opp til månen en vending?" sa han. Nei, det ville ikke trollet heller.

"Ja, men blindebukk! har du ikke hug til å leke blindebukk?" sa Askeladden. Jo, det kunne være snodig nok, mente trollet; "men du skal gå først," sa han til Askeladden. "Å ja, gjerne det," sa gutten; "men det greieste er at vi teller, så slipper vi å ha noe å græle om." Ja ja, de fikk da det. Og så kan en vite at Askeladden laget det slik at trollet fikk bindet om øynene og kom til å gjøre den første reisa. Men der skulle du sett blindebukk; hei! de fór omkring i skogkanten; trollet røk og rente mot stubbene, så føskene økte og det knaket etter.

"Hau, hau, det skulle troll være blindebukk lenger!" skrek trollet, så illsint var det. "Bi litt," sa Askeladden, "så skal jeg stå still og rope til du tar meg." Imens tok han en hampehekle og sprang på den andre siden av tjernet, som det ikke var bunn i. "Kon nå, her står jeg!" skrek Askeladden. - "Det er vel læger og skog?" - "Du kan vel høre her ingen skog er," sa Askeladden, og svor på det hverken var stubber eller skog. "Kom nå!" Så bar det i veien igjen. Plump! sa det; der lå trollet i tjernet, og Askeladden hugg ham i øynene med hekla, hver gang han fikk hodet over vannet.

Nå ba trollet så tynt for livet sitt at gutten syntes det var synd på ham; men først måtte han si fra seg kongsdatteren og skaffe fram den andre, som han hadde tatt før, og love at folk og fe skulle ha fred; så slapp trollet og krabbet hjem til berget sitt. Da var Rødreven kar igjen, kom ned av granen, og tok kongsdatteren med seg opp til slottet, og truet henne til å si at det var han som hadde frelst henne. Og så lusket han ned og tok imot den andre også, da Askeladden hadde sloppet henne inn i hagen. Nå ble det slik glede i kongsgården at det hørtes og spurtes over land og rike, og Rødrev skulle ha bryllup med den yngste kongsdatteren.

Ja, det var godt og vel; men det var ikke så vel enda - for rett som det var, så hadde trollet gått ned i jorden og stappet igjen alle vannårene; "kan jeg ikke gjøre annet ugagn," tenkte han, "så skal de ikke få vann å koke bryllupsgrauten i." Det var ikke annen råd enn å sende bud etter Askeladden igjen. Han fikk seg en jernstang som skulle være femten alen lang, og seks smeder som skulle gjøre den gnistrende rød. Så kikket han gjennom nøkkelringen; da så han trollet like så godt under jorden som over jorden, og kjørte så stangen ned igjennom bakken og ned etter ryggen på trollet, så det luktet brent horn femten fjerding. "Hau, hau!" skrek trollet; "slipp meg opp!" Rett som det var, kom han settende opp gjennom hullet og var oppbrent like til nakken. Men Askeladden var ikke sen, han tok trollet og la det på en stang som var flettet med timian, og der måtte det ligge og si ham hvor det hadde fått øyne fra, siden han hakket dem ut med hampehekla. "Jeg stjal meg en rânepe," sa trollet; "den smurte jeg vel inn med smurning; siden skar jeg den til som jeg ville, og satte den inn med pumpespiker, og bedre øyne vil jeg ikke ønske noen kristen mann."

Så kom kongen og begge kongsdøtrene og ville se trollet, og Rødrev gikk så krepp og kry at rumpen sto høyere enn nakken. Men så fikk kongen se at det var noe som blinket i håret på Askeladden. "Hva har du der?" sa han. "Å, det er den ringen som datter di ga meg da jeg frelste henne fra trollet," sa Askeladden. Og nå kom det for dagen hvordan alt var gått til. - Rødrev gråt og ba for seg; men alt han låt og alt han gråt, så hjalp det ikke, han måtte i ormegården, og der sprakk han med det samme.

Så tynte de trollet, og så tok de på å dundre og drikke og danse i bryllupet til Askeladden, for nå var han basen. Han fikk den yngste kongsdatteren og halve kongeriket.

Så legger jeg mitt eventyr på en slede, og kjører det til deg, som bedre kan kvede; men kan du ikke kvede bedre enn jeg, så skam få deg, for du laster meg.

Gutten som ville bli handelskar

Det var en gang en enke som hadde en sønn, og han hadde ikke lyst til annet enn å bli handelskar. Men de var så fattige at de ikke hadde noe som han kunne ta på å handle med. Det eneste moren eide, det var en purke, og den ba og tagg han om så lenge og så vel at til sist måtte hun la ham få den. Da han hadde fått den, skulle han avsted og selge den, så han kunne få noe å begynne å handle med. Han bød den fram både til likt og ulikt, men det var ingen som ville kjøpe purke den tiden. Til slutt kom han til en rik kakse; men mye vil ha mer, og denne her var av det slaget som aldri kunne få nok.

"Skal du kjøpe purke i dag?" sa gutten; "både stor purke, god purke, og riktig feit purke og," sa han. Hva skulle han ha for den? sa kaksen. Han var minst verd en halv snes daler, om det var mellom brødre, sa gutten; men det var slike knappe tider og så vondt for penger, så fikk han selge henne for fire daler; det var så godt som givendes. Nei, det ville kaksen ikke; han ville ikke gi én daler engang; han hadde flere purker enn han brydde seg om å ha, det var ikke vondt for det slaget; men siden han var så nødig om å selge, kunne han nok tjene ham i å kjøpe; men det meste han ville gi for hele purka, var fire skilling; ville han ha det, kunne han sette henne inn i grisehuset til de andre, sa han.

Gutten syntes det var harmelig at han ikke skulle få mere for purka; men han tykte at noe var bedre enn ingenting, og så tok han de fire skillingene og satte inn purka, så hadde han da penger mellom hendene. Men da han kom på veien igjen, dro det etter med ham at han var snytt på purka, og at han ikke kom langt med fire skilling; dess lenger han gikk og grundet på dette, dess harmere ble han, og så tenkte han ved seg selv: "Kunne jeg gjøre ham et dyktig spikk igjen, fikk det være det samme både med purka og med skillingene."

Så gikk han bort og fikk seg et par sterke tommer og en tjørpeis, og tok på seg en stor kjole og satte på seg et bukkeskjegg, og gikk så tilbake til gauven og sa han kom fra utlandene; der hadde han lært å være tømmermester; - han visste det at mannen skulle bygge, måvite.

Ja, han ville gjerne ta ham til mester for byggingen sin, sa han, for der i bygda hadde de ikke annet enn simple, hjemmelærte tømmermenn. Da de var borte og så på tømmeret, var det den gjeveste malmfuru noen kunne ønske seg i en husvegg, og gutten sa også det var gildt tømmer, det kunne ingen si annet; men utenlands hadde de nå fått en ny skikk, som var mye bedre enn den gamle; de hugg ikke langtømmerstokker og la inn i veggen, men de skar dem opp i småstubber, og dem solbakte de og festet sammen igjen, og det ble både sterkere og vakrere enn en gammeldags laftebygning. "Det er nå bruk på alle steder i utlandet," sa gutten.

"Det fikk så være da," mente gauven, og så fikk han i hop alle de tømmermenn og tømmerhuggere som i bygda fans, til å hugge opp tømmeret i småstubber.

"Men så må det til noen store trær, riktig av de største mastefuruene, til svillstokker; kanskje det ikke fins så store trær i skogen din," sa gutten.

"Ja fins de ikke i min skog, er det vel vondt om slike trær," sa mannen, og så strøk de til skogs begge to.

Litt opp i marka kom de til et stort tre. "Skal tro det er stort nok?" sa mannen.

"Nei, det er ikke stort nok; har du ikke større trær, kommer vi ingen vei med bygginga, etter den nye måten da," sa gutten.

"Ja, jeg har dem nok større skal du se," sa mannen; "men så må vi lenger bort." Så gikk de langt innover åsen, og så kom de til et digert tre, et av de største mastetrærne i skogen.

"Mener du denne er stor nok?" sa mannen.

"Jeg tror det mest," sa gutten; "vi skal favne den, så får vi se. Gå du på den andre siden av furua, så står jeg her; er vi da ikke god for å nå sammen med hendene, så er den stor nok; men tøy deg vel, sier jeg," sa gutten og fikk fram tommen sin. Mannen gjorde som gutten sa.

"Ja vi rekker nok sammen," sa gutten; "bi litt, skal jeg tøye deg bedre," sa han, og satte rennesnare om håndleddene på ham og dro til og bandt ham vel fast til furuleggen med tjørpeisen og til å denge mannen så lenge han orket. "Her er gutten du kjøpte purka av, å her er gutten du kjøpte purka av!" skrek han, og holdt ikke opp før han syntes han hadde nok, og han selv hadde fått rett for purka; så løste han ham og lot ham ligge.

Da gauven ikke kom hjem, gjorde de manngard etter ham fra bygda, og lette all marka over, og endelig så fant de ham under mastefurua, men da var han mere død enn levende. Da de hadde fått ham vel til gårds, kom gutten og hadde kledd seg ut som doktor, og sa han kom fra utlandene, og han visste råd for all slags uråd. Da mannen hørte det, ville han ha ham til å doktere seg, og gutten mente det skulle ikke stå lenge på, men han måtte ha ham ut i en stue for seg selv, og der måtte han være alene med ham. "Hører De han skriker," sa gutten, "så skal De ikke ense det; for dess mer han skriker, dess før blir han god att."

"Først skal jeg årelate deg," sa han; og så la han mannen gruve på langbenken og bandt ham vel fast med tommen; så kom tjørpeisen fram, og til å denge ham igjen, alt han orket. Mannen hoiet og skrek, for ryggen var sår, og det sved i bare kjøttet, og gutten dengte så det ikke var noen måte på det. "Her er gutten du kjøpte purka av, å her er gutten du kjøpte purka av!" sa han. Mannen bar seg som det satt en kniv i ham; men det var ingen som brydde seg om det, for dess mer han skrek, dess før ble han god igjen, mente de. Da gutten hadde gjort fra seg doktereringen, reiste han av gårde det forteste han kunne. Men de reiste etter og fikk fatt på ham igjen og satte ham fast, og så ble han dømt til å henges.

Og gauven var så harm at han ville ikke han skulle henges før han ble så god at han kunne gjøre det selv.

Mens gutten satt der og ventet på at han skulle bli hengt, var en av husmennene til mannen ute en natt og stjal fra ham, og det så gutten. Du er en god tjuvradd, tenkte han, og det skulle vel være artig, om jeg skulle få gjort et spikk med deg før de henger meg, sa han ved seg selv.

Da det led fram, så mannen var så god han trodde han kunne orke å henge ham, lot han dem sette opp en galge nede ved kvernveien, så han kunne få se kroppen henge over der hver gang han gikk til kverna.

Da de var kommet et stykke på veien, så sa gutten:

"Du nekter meg vel ikke å tale i enerom med husmannen din som er på kverna og maler? Jeg har en gang gjort ham en fantestrek, og den vil jeg skrifte og be ham tilgi meg, før jeg dør."

Ja, det skulle han få lov til.

"Gud bære deg," sa han til husmannen, "nå kommer husbonden og vil henge deg opp, for det du stjal i kålhagen hans."

Da husmannen hørte det, ble han så ille ved at han ikke visste råd til å berge seg, og spurte gutten hva han skulle gjøre. "Kom og bytt klær med meg og gjøm deg bak døra, så vet han ikke annet enn det er meg," sa gutten, "og tar han noen da, så blir det ikke deg, men meg," sa han.

Det tok tid før de fikk byttet og tatt på seg igjen, så mannen tok til å bli redd for at gutten kanskje kunne ha rømt. Han satte avsted til kvernhusdøren.

"Hvor er han?" sa han til gutten som sto der så hvit som en møller.

"Han var her rettnå, jeg synes han gjemte seg bak døra," sa gutten.

"Ja jeg skal lære deg å gjemme deg bort, din skjelm," sa han, og tok husmannen i fullt sinne og strøk avsted til galgen med ham og hengte ham opp med det samme, og han visste ikke annet enn det var gutten han hengte.

Da det vel var gjort, ville han inn i kvernhuset og tale med husmannen sin, som var der med maling.

Gutten hadde lettet opp overkverna og holdt på å trevle under med hendene.

"Kom hit, skal du kjenne så underlig denne kvernsteinen er," sa gutten.

Mannen gikk borttil og kjente etter med den ene hånden.

"Nei, du kjenner det ikke uten du tar under og trevler med begge hendene," sa gutten.

Ja, han gjorde så, men med det samme nappet gutten vågen unna og slapp overkverna på ham, så han satt fastklemt mellom steinene; og så fram med tjørpeisen og til å denge ham det meste han orket igjen.

"Å her er gutten du kjøpte purka av!" skrek han.

Da han hadde dengt ham så mye han ville og kunne, reiste han hjem til mor si, og da det led om en stund, så han kunne tenkte mannen hadde kommet seg igjen, så sa han til henne:

"Ja, nå kommer han vel snart, denne mannen jeg solgte purka til. Nå vet jeg ingen råd til å berge meg for 'n lenger; jeg får grave opp et hull sør i jordet, og der får jeg ligge om dagen, og så får du si til ham som jeg sier føre deg," sa gutten, og talte om hva hun skulle si og gjøre.

Han grov opp et hull da, som han hadde sagt, og tok med seg en stor lang slakterkniv og la seg nedi, og mor hans la over ham bar og kvist og mose, så var han vel gjemt. Der lå han om dagen. Om en stund kom mannen reisende og spurte etter gutten.

"Ja, det ble mye til kar av ham, enda han ikke fikk mer enn ei purke av meg," sa kjerringa; "han ble både doktor og tømmermester, og så ble han hengt og oppsto igjen fra de døde, og enda får jeg aldri høre annet enn ulikt om 'n. Her om dagen kom han heimflygende, og da gjorde han meg den største glede jeg har hatt av 'n, han la seg til å dø," sa kjerringa. "Jeg brydde meg ikke så mye om 'n at jeg ville koste prest og kristen jord på 'n; men jeg grov 'n ner her sør i jordet og rakte over 'n noe kvist og bar," sa hun.

"Ser du om han ikke snøt meg og slapp likevel!" sa mannen. "Men siden jeg ikke fikk hevnet meg på 'n i levende live, så skal jeg gjøre ham en vanære på hans grav."

Han strøk sør i jordet og ville sette seg; men i det samme stakk gutten kniven i ham like til skaftet og skrek:

"Her er gutten du kjøpte purka av! Å her er gutten du kjøpte purka av!"

Mannen avsted med kniven i kroppen, og ble så redd og forskremt at han hverken har vært hørt eller spurt siden.

Den grønne ridder

Det var en gang en konge som var enkemann, og han hadde en eneste datter. Men det er et gammelt ord at enkemannssorg er som albustøt, den gjør vondt, men den går snart over; og så giftet han seg med en dronning som hadde to døtre. Og denne dronningen, hun var ikke bedre enn stemødre bruker være; slem og trollet var hun støtt mot stedatteren.

Langt om lenge, da de var voksne disse prinsessene, så ble det krig, og kongen skulle ut og slåss for land og rike. De tre døtrene skulle få lov å si hva kongen skulle kjøpe og ha med hjem til dem, hvis han vant på fienden. Stedøtrene skulle nå si fra først, hva de ville ønske seg, måvite. Jo, den første ba om en gullrokk, så stor at den kunne stå på en sølv-åtteskilling, og den andre hun ba om et gullepletre, så stort at det kunne stå på en sølv-åtteskilling. Det ville de ha; og det var nå hverken for vinninga eller for spinninga til noen av dem. Men hans egen datter, hun ville ingen annen ting be om enn at han ville hilse den grønne ridder. Kongen reiste ut i krigen, og hvordan det gikk, så vant han, og hvordan det bar til, så kjøpte han det han hadde lovt stedøtrene; det hans egen datter hadde bedt ham om hadde han rent glemt bort. Men så gjorde han gjestebud, fordi han hadde vunnet. Der fikk han se den grønne ridder; så kom han det i hug, og hilste ham fra rettedatteren sin. Ridderen takket ham for hilsningen, og han ga ham en bok som så ut som en salmebok med spenneperm. Den skulle kongen ta med og gi henne; men han måtte ikke lukke den opp, og ikke måtte hun det heller før hun var alene. Da kongen var ferdig med krigen og gjestebudslagene, kom han hjem igjen, og han var nesten ikke kommet innenfor døren, før stedøtrene kringsatte ham etter det han hadde lovt å kjøpe til dem. Ja, han hadde det. Men hans egen datter, hun holdt seg tilbake og spurte ikke etter noen ting, og kongen kom det ikke i hug han heller, før en gang han ville gå ut; da tok han på seg den kjolen han hadde hatt i gjestebudet, og med det samme han grep ned i lommene etter lommetørkleet, kjente han boken. Så ga han henne den, og sa han skulle hilse, den var fra den grønne ridder, og hun måtte ikke lukke den opp før hun var alene.

Om kvelden da hun var for seg selv oppe på kammerset, lukket hun opp boken, og med det samme hørte hun først en slått, så vakker at hun aldri hadde hørt maken til den, og så kom den grønne ridder. Han sa at boken var slik, at når hun lukket den opp, kom han til henne, det var det samme hvor hun var henne, og når hun lukket den igjen, var han borte med det samme.

Ja, hun lukket ofte opp boken om kvelden, når hun var alene og i ro, og ridderen kom alltid til henne og var der som tiest. Men stemoren hadde nesen sin i alt; hun skjønnte det var noen inne hos henne, og hun var ikke sen om å si det til kongen. Han ville ikke tro det; de fikk da se etter først om det var så, før de kom med slikt og tok på henne for det. En aften sto de utenfor og lydde, og de syntes tydelig det talte innenfor. Da de kom inn, var det ingen. "Hvem var det du talte med?" spurte stemoren både hardt og kvast. "Det var ingen det," sa kongsdatteren. "Jo, jeg hørte det jo skjellig," sa hun. - "Jeg lå bare og leste i en bønnebok." - "Vis meg den," sa dronningen. - Ja, det var ikke annet enn bønnebok det, og den måtte hun saktens ha lov å lese i, sa kongen. Men stemoren trodde det samme som før, og så boret hun et hull i veggen og lurte der. En aften hørte hun ridderen var der, rev opp døren og fór som en vind inn til stedatteren; men hun var ikke sen om å lukke boken, hun heller, så han ble borte i en fart. Men hvor snapp hun hadde vært, så fikk stemoren sett en snert av ham, så hun var viss om at noen hadde vært der.

Så skulle kongen ut på en lang reise; imens fikk dronningen gravet et dypt hull i jorden; der murte de opp et hus; men i muren lot hun dem legge rottekrutt og annen streng forgift, så det ikke skulle komme inn så mye som en mus engang. Murmesteren fikk god betaling, og lovte at han skulle reise av landet; men det gjorde han ikke, han ble der han var, han. Der ble kongsdatteren satt nedi med ternen sin, og så murte de igjen gangen, så det bare var et lite hull oppi, som de kunne sende mat ned igjennom til henne. Her satt hun og sørget, og tiden falt lang og lenger enn lang. Så kjente hun at hun hadde med seg boken, og tok den og lukket den opp. Først hørte hun den samme vakre

slått en hun før hadde hørt, og siden en ynkelig jamring og låt, og rett som det var, kom den grønne ridder. "Jeg er nesten død nå," sa han, og så fortalte han at stemoren hadde lagt forgift i muren, og han visste ikke om han kunne komme ut igjen med livet. Da hun så måtte lukke boken, så hørte hun den samme jamringen og låten igjen.

Men den ternen som var hos henne, hadde en kjæreste, og ham fikk hun budsendt, at han skulle gå til murmesteren og be ham gjøre hullet så stort at de kunne krype opp igjennom det; kongsdatteren skulle betale ham så godt at han skulle ha nok alle sine levedager. Ja, han gjorde det. De slapp ut og reiste langt, langt bort i fremmede land, både hun og ternen, og hvor de kom, så spurte de etter den grønne ridder. Langt om lenge kom de til et slott som var kledd med svart, og med det samme de skulle fremom der, kom det et flo-regn på dem; så gikk kongsdatteren inn under kirkesvalen og ville stå der til regn-elet var over. Som de sto slik, kom en ung mann og en gammel mann, som også ville berge seg for regnet; men prinsessen dro seg lenger inn i kroken, så de ikke fikk se henne.

"Hva kommer det av, at denne kongsgården er kledd med svart?" sa den unge. "Vet du ikke det?" sa gamlingen; "prinsen her er dødssyk, han som de kalte for den grønne ridder," og så fortalte han hvordan det hadde gått til. Da den unge hadde hørt hvordan han hadde fått det, spurte han om det ikke var noen som kunne gjøre ham god igjen. "Nei det er ikke mer enn en råd," sa han, "og det er dersom den jomfruen som satt i huset under jorden, kommer og plukker lægedomsurter på marken, koker dem i søt melk og vasker ham tre ganger," og så regnet han opp hva det var for urter som skulle til for at han skulle bli frisk. Dette hørte hun, og hun hørte vel etter også. Da regnet var over, gikk de to, og hun badde ikke lenge, hun heller. Da de kom hjem der de bodde, måtte de ut og hente alle slags urter på mark og i skog, både hun og ternen, og de plukket og sanket sent og tidlig av alle dem hun skulle ha å koke. Så kjøpte hun seg en doktorhatt og en doktorkjole, gikk opp til kongen og bød seg til å gjøre prinsen god igjen.

Nei, det kunne ikke nytte, sa kongen; det hadde vært så mange der og prøvd på det, men det var støtt blitt verre og ikke bedre. Hun ga seg ikke, men lovte sikkert at han skulle bli god, og det både fort og vel. Ja, så skulle hun få lov å prøve da, og kom inn til den grønne ridder og vasket ham første gangen. Da hun kom igjen den andre dagen, var han så god at han kunne sitte i sengen; den neste dagen var han kar til å gå over stuegulvet, og den tredje dagen var han så frisk som fisken i vannet. Han skulle ut på jakt, sa doktoren. Nå ble kongen så glad i doktoren som fuglen i lyse dagen. Men doktoren ville hjem. Så kastet hun kjolen og hatten, pyntet seg og laget til et måltid, og så lukket hun opp boken. Det var den samme glede-slått som før, og med det samme kom den grønne ridder. Han undres på hvordan hun var kommet dit. Men så fortalte hun hvordan alt var gått til, og da de hadde ett og drukket, tok han henne med like opp på slottet og fortalte kongen hvordan det hadde gått til fra først til sist.

Så ble det bryllup og bryllups-turing, og da de var ferdige med det, reiste de hjem. Da ble det stor glede på far hennes. Men stemoren tok de og trillet i en spikertønne.

Gale-Mattis

Det var en gang en kjerring som hadde en sønn som hette Mattis. Men han var så tullet at han ikke hadde vett på noen ting; ikke tok han seg stort til heller; men det vesle han gjorde, ble bakvendt støtt, og aldri riktig; derfor kalte de ham aldri annet enn Gale-Mattis.

Dette syntes kjerringa var ille, og enda verre syntes hun det var at sønnen gikk der og aldri tok seg annet til enn dra seg utmed veggene.

Tett ved der de bodde, gikk det en stor elv, og den var stri og slem åkomme over. Så sa kjerringa en dag til gutten, at det var ikke vondt for tømmerkog der, den vokste mest innpå stueveggen; han fikk hugge, drive fram, og friste å bygge bru over elven og ta toll, så hadde han da noe å gjøre og noe til levemåte også.

Ja, det syntes Mattis også, for mor hans hadde sagt det; det hun ba om, det skulle han gjøre, det var visst og sikkert, sa han, og det hun sa, det skulle være så og ikke annerledes. Han hugg tømmer og drev det fram og bygde bro. Det gikk ikke fælende fort med arbeidet, men så hadde han da noe å ta seg til mens det sto på.

Da broen var ferdig, skulle gutten stå nedved der og ta toll av dem som ville fare over, og mor hans sa han skulle ikke slippe over noen uten de betalte toll; det fikk være det samme om det ikke støtt var penger; varer var også god betaling, sa hun.

Den første dagen kom det tre karer med hver sitt høyllass og ville over broen.

"Nei," sa gutten, "dere får ikke fare over før jeg har fått toll."

"Vi har ikke noe å betale med," sa de.

"Ja, så kommer dere ikke over; men det får være det samme om det ikke er penger; varer er også god betaling," sa gutten.

Så ga de ham en høydott hver, så han hadde et lite kjelkelass; så skulle de få lov å fare over broen.

Så kom det en skrepprekremmer, som hadde synåler og tråd og annet skreppegods, og ville over.

"Du får ikke fare over før du har betalt toll," sa gutten.

"Jeg har ikke noe å betale med," sa kremmeren.

"Du har vel varer?" sa gutten.

Så tok kremmeren fram et par synåler og ga ham; så fikk han fare over broen. Gutten stakk nålene inn i høyet, og så reiste han. Da han vel var kommet hjem, så sa han: "Nå har jeg fått toll og noe til levemåte!"

"Hva fikk du da?" sa kjerringa.

"Å, det kom farende tre karer med hver sitt høyllass; de ga meg en høydott hver, så jeg fikk et lite kjelkelass; og så fikk jeg et par synåler av en skrepprekremmer," sa gutten.

"Hvor gjorde du av høyet?" sa kjerringa.

"Jeg tygde på det jeg; men det smakte ikke annet enn gress, så kastet jeg det på elva," sa gutten.

"Det skulle du bredd utover låvegulvet," sa kjerringa.

"Det skal jeg gjøre en annen gang det, mor," sa gutten.

"Hvor gjorde du av synålene da?" sa kjerringa.

"Jeg stakk dem i høyet," sa gutten.

"Å du er en tull!" sa kjerringa; "du skulle stukket dem ut og inn i lua di."

"Ja, ti still du mor, det skal jeg gjøre en annen gang," sa gutten.

Neste dagen, da gutten var nedved broen igjen, kom det en mann fra kverna med en mjøl-kløv og ville over.

"Du kommer ikke over før du betaler toll," sa gutten.

"Jeg har ikke skillinger å betale med," sa mannen.

"Ja, så kommer du ikke over," sa gutten; "men varer er god betaling," sa han. Så fikk han et mjølpund og så slapp han mannen over.

Det varte ikke lenge før det kom farende en smed med en kløv smedarbeid og ville over. Men det var det samme.

"Du får ikke komme over før du betaler toll," sa gutten. Men han hadde heller ikke penger å betale med, så ga han gutten en navar, og så slapp han over.

Da gutten kom hjem til mor si, så var tollen det første hun spurte etter. "Hva fikk du til toll i dag?" sa hun.

"Å, det kom en mann fra kverna med en mjølkløv, han ga meg et mjølpund, og så kom det en smed med en kløv smedarbeid, han ga meg en navar," sa gutten.

"Hva gjorde du av navaren da?" sa kjerringa.

"Jeg gjorde som du ba meg jeg, mor," sa gutten; "jeg stakk den ut og inn i lua mi."

"Ja men det er galt det," sa kjerringa; "den skulle du ikke ha stukket ut og inn i lua di, men du skulle stukket den inn i trøyeermet ditt."

"Ja, ja, ti still du mor, det skal jeg gjøre en annen gang," sa gutten.

"Hva gjorde du av mjølet da?" sa kjerringa.

"Å, jeg gjorde som du ba meg jeg, mor," sa gutten; "jeg bredde det utover låvegulvet."

"Jeg har aldri hørt så galt!" sa kjerringa; "du skulle gått hjem etter et spann og hatt det i," sa hun.

"Ja, ti still du mor, det skal jeg gjøre en annen gang," sa gutten.

Dagen etter var gutten ved broen igjen og skulle ta toll. Så kom det én med en brennevinskløv og ville fare over.

"Du kommer ikke over før du betaler toll," sa gutten.

"Jeg har ikke skillinger," sa kløvkaren.

"Ja, så får du ikke komme over; men du har vel varer?" sa gutten. Ja så fikk han en halvpott brennevin, og den slo han i trøyeermet sitt.

En stund etter kom det én med en geitedrift og ville over broen.

"Du kommer ikke over før du betaler toll," sa gutten. Ja, han var ikke rikere enn de andre; han hadde ikke penger; men så ga han gutten en liten geitebukk, og så kom han over med driften sin. Men gutten tok bukken og tråkket ned i en ambar han hadde tatt med. Da han kom hjem, spurte kjerringa igjen:

"Hva fikk du i dag?"

"Å, det kom én med en brennevinskløv; han fikk jeg en halvpott brennevin av," sa gutten.

"Hva gjorde du med det?" sa kjerringa.

"Å, jeg gjorde som du ba meg jeg, mor," sa gutten; "jeg slo det i trøyeermet mitt."

"Ja, men det var galt det, sønn min; du skulle gått hjem etter en flaske og slått det på," sa hun.

"Ja, ti still du mor, det skal jeg gjøre en annen gang," sa gutten.

"Så kom det en mann med en geitedrift, han ga meg en liten geitebukk, og den tråkket jeg ned i ambaren," sa han.

"Det var galt og galere enn galt det, sønn min," sa kjerringa; "du skulle ha bundet på den en vidju og leid bukken hjem," sa mor hans.

"Ja, ti still du mor; det skal jeg gjøre en annen gang," sa gutten.

Neste dagen la han ned til broen igjen og skulle ta imot toll. Så kom det en mann med en smørkløv, og ville over broen. Men gutten sa, han fikk ikke komme over før han betalte toll.

"Jeg har ikke noe å betale med," sa mannen.

"Ja, så får du ikke fare over," sa gutten; "men har du varer, kan jeg ta dem for god betaling," sa han.

Så ga mannen ham et smørstykke, da fikk han lov til å fare over broen og gutten strøk til vidjuskogen, vred en vidju, satte den på smørstykket, og dro det hjem etter veien; men hvor han gikk, ble det liggende igjen noe av smøret, og da han kom hjem, hadde han ikke mer igjen.

"Hva fikk du i dag?" sa mor hans.

"Det kom en mann med en smørkløv, han ga meg et stykke smør," sa gutten.

"Hvor har du det da?" spurte kjerringa.

"Jeg gjorde som du ba meg jeg, mor," sa gutten, "jeg bandt på smøret en vidju og leide det hjem; men det ble borte på veien," sa han.

"Å du er en tull, og du blir en tull!" sa kjerringa. "Nå har du jo ikke noe for alt det strevet; men hadde du vært som andre folk, kunne du hatt både mat og brennevin, både høy og redskap. Er du ikke god for å stille deg bedre, vet jeg ikke hva jeg skal ta meg til med deg. Kanskje du kunne bli

likere og få noe vett, om du ble gift og fikk et menneske som kunne stelle på deg; jeg mener det er best du tar i veien og ser til å finne deg ei bra jente. Men så må du bære deg snilt åt på veien, og hilse når du treffer folk."

"Hva skal jeg si da?" spurte gutten.

"Skal du spørre om det?" sa moren. "Guds fred! skal du si, måvite."

"Ja, jeg skal gjøre som du sier, jeg," sa gutten, og så la han i veien og skulle gå på friing. Da han var kommet et stykke på veien, møtte han en gråbein med sju unger, og da han kom så langt fram at han var ved siden av den, stanset han og hilste: "Guds fred!" Da han hadde sagt det, gikk han hjem igjen. "Jeg sa som du ba meg, jeg mor," sa gutten.

"Hva sa du da?" spurte moren.

"Guds fred! sa jeg," sa gutten.

"Hvem møtte du da?" spurte moren.

"Jeg møtte en skrubb med sju unger," sa gutten.

"Ja, du er lik deg sjøl du!" sa moren. "Hvorfor skulle du si Guds fred til skrubben? Du skulle ha klappet i hop hendene og sagt: Husj! husj! di skrubbe! skulle du sagt."

"Ja, ti still du mor, det skal jeg si en annen gang det," sa gutten og strøk av gårde, og da han var kommet et stykke på veien, møtte han et brudefølge. Så stanset han, da han var kommet midt for bruden og brudgommen, og slo hendene i hop og sa: "Husj! husj! di skrubbe!" Så gikk han hjem til mor si. "Jeg gjorde som du ba meg jeg, mor," sa gutten; "men stryk fikk jeg for det," sa han."

"Hva gjorde du da?" spurte kjerringa.

"Jeg slo i hop hendene og sa: Husj! husj! di skrubbe! jeg," sa gutten.

"Hvem møtte du da?" sa kjerringa.

"Jeg møtte en brudeferd," sa gutten.

"Å du er en tull! du blir lik deg!" sa moren. "Hvorfor skulle du si så til brudeferda? Rid lystig, brud og brudgom, skulle du sagt," sa kjerringa.

"Ja, ti still du mor, det skal jeg si en annen gang," sa gutten og la i veien igjen. Så møtte han en bjørn som red på en hest. Gutten bidde til han kom ved siden av den. "Rid lystig, brud og brudgom!" sa han, og så gikk han hjem igjen og fortalte han hadde sagt det som mor hans ba ham om.

"Hva sa du da?" spurte mor hans.

"Rid lystig, brud og brudgom! sa jeg," svarte gutten.

"Hvem møtte du da?" spurte mor hans.

"Jeg møtte en bjørn som rei på en hest," sa gutten.

"Kors for en tull du er!" sa moren. "Til h-s med deg! skulle du ha sagt," sa hun.

"Ja ti still du mor, det skal jeg gjøre en annen gang," sa gutten.

Så la han avsted igjen og møtte et likfølge; da han kom midt for liket, hilste han og sa: "Til h-s med deg!" Så la han hjem til mor si, og fortalte han hadde sagt som hun ba ham.

"Hva sa du da?" spurte kjerringa.

"Til h-s med deg! sa jeg," svarte gutten.

"Hvem møtte du da?" spurte mor hans.

"Jeg møtte et likfølge," sa gutten; "men stryk fikk jeg," sa han.

"Ja, det skulle du hatt mer av," sa kjerringa; "Gud vær din arme sjel nådig! skulle du sagt," sa hun.

"Ja, ti still du mor, det skal jeg gjøre en annen gang det," sa gutten, og så strøk han avsted igjen. Da han kom et stykke på veien, fikk han se et par stygge langfanter som flådde en bikkje. Da han kom fram til dem, så hilste han og sa: "Gud være din arme sjel nådig!" og da han hadde sagt det, gikk han hjem igjen og fortalte at han hadde sagt det mor hans ba ham om; men stryk fikk han, så han nesten ikke orket å dra seg hjem.

"Hva sa du da?" spurte kjerringa.

"Gud være din arme sjel nådig! sa jeg," svarte gutten.

"Hvem møtte du?" spurte mor hans.

"Det var et par langfanter som flådde ei bikkje," sa gutten.

"Ja du blir lik deg du!" sa kjerringa. "Det er både synd og skam som du farer fram. En skulle aldri hørt slik stygghet. Men nå får du fare i veien en gang til og ikke bry deg om hvem du møter, for du får bort og gifte deg, og se om du kan få en som skjønner bedre på verdens løp og er klokere til å styre enn du. Men nå får du skikke deg som folk, og går det vel, får du ønske til lykke og rope hurra," sa hun.

Ja, gutten gjorde alt det mor hans ba ham om. Han la i veien og fridde til en jente, og hun syntes at gutten kunne ikke være så lei enda, og så sa hun ja, hun ville ha ham.

Da gutten kom hjem, ville kjerringa vite hva jenta hans hette. Men det visste han ikke. Så ble kjerringa harm, og sa at han fikk i veien igjen; for nå ville hun vite hva jenta hans hette. Med det samme gutten skulle reise hjem igjen, sanset han så mye at han spurte etter navnet. Jo, hun hette Sølvi, sa hun. Gutten sprang og mullet med seg selv:

"Sølvi, Sølvi tausa mi! Sølvi, Sølvi, tausa mi!"

Men rett som han rente så fort, forat han skulle komme hjem før han hadde glemt det bort, stupte han over en tue, og så glemte han navnet igjen. Da han kom på benene, tok han på å lete omkring tua, men han fant ikke annet enn et grev. Det tok han, og til å grave og lete alt han orket. Som han sto der og grov, kom det en gammel mann.

"Hva er det du graver etter?" sa mannen. "Har du mistet noe her?"

"Å ja, å ja, jeg har mistet navnet til tausa mi," sa gutten; "men jeg kan ikke finne det att," sa han.

"Jeg tror hun heter Sølvi," sa mannen.

Da gutten hørte det, rente han avsted med grevet i hånden og ropte:

"Sølvi, Sølvi
tausa mi!"

Men da han var kommet litt bortpå jordet, kom han i hug at han hadde tatt grevet med seg, og så kastet han det tilbake, like i foten på mannen. Mannen til å skrike og bære seg som det satt en kniv i ham, og så glemte gutten navnet og løp hjem det forteste han kunne, og da han kom hjem, var det første mor hans spurte: "Hva heter jenta di?" Gutten var like klok; han visste det ikke bedre nå enn første gangen.

"Du er samme stortullen du," sa kjerringa. "Du kommer nok ingen vei med dette heller. Men nå får jeg reise i veien sjøl og hente jenta di her hjem og få giftet deg. Imens får du bære vann på femte veggen, og så får du ta noe av bust og noe av bog, og det grønneste i kålhagen får du ta, og koke alt, og når du har gjort det, får du fjøre deg vel opp, så du er søt gutt til jenta di kommer, og så kan du sette deg på stabben."

Ja, det mente gutten han nok skulle gjøre; han bar vann og slo inn i stua så det hadde skikk; men han kunne ikke få det til å stå høyere enn på fjerde stokklaget; når det kom høyere, rant det ut. Så måtte han holde opp med det. Men nå hadde de en hund som hette Bust, og en katt som hette Bog; dem tok han og puttet i soddgryta. Det grønneste han fant i kålhagen, var en grønn kjole, som kjerringa hadde eslet sønnekona si; den hakket han fint og hadde på soddet; men grisen som hette Alt, den kokte han for seg selv i bryggepanna. Da gutten vel hadde gjort ifra seg det, fant han seg en krukke med sirup og en fjærdyne; først smurte han seg med sirupen, og siden sprettet han opp dyna og veltet seg i fjærene, og så satte han seg på stabben ute i kjøkkenet, til moren og jenta kom.

Det første kjerringa saknet da hun kom til gårds, var hunden, for den brukte støtt å møte henne på jordet. Det neste hun savnet, var katten, for den møtte hun støtt i svalen, og når det var riktig godt vær og solskinn, så kom den ut på tråkka og møtte henne ved grinda. Den grønne kjolen hun hadde eslet sønnekona si, så hun heller ikke, og grisen, som gryntet og fulgte etter hvor hun gikk, den var ikke der, den heller. Så skulle hun til å spørre om det; men i det samme hun lettet på klinken, sto vannet ut gjennom døren som en foss, så de nær var blitt borte i flommen, både kjerringa og jenta.

De måtte gå omkring til kjøkkendøren, og da de kom inn, satt denne skikkelsen oppfjæret der.

"Hva er det du har gjort?" sa kjerringa.

"Jeg har gjort som du ba meg jeg, mor," sa gutten; "jeg bar vann på femte veggen; men like fort som jeg bar inn, rant det ut, så jeg fikk det ikke høyere enn på den fjerde."

"Ja men Bust og Bog da?" sa kjerringa, og ville slå det bort i noe annet, "hvor har du gjort av dem?" sa hun.

"Jeg gjorde som du ba meg om jeg, mor," sa gutten, "jeg tok og la dem i soddgryta. De både skreik og de låt, og de beit og de klorte, og han Bust var sterk og sparket imot, men han måtte til til sist likevel, og Alt, han koker i bryggepanna i størhuset, for han var det ikke rom til i soddgryta!" sa han.

"Men hva har du gjort av den nye grønne kjolen jeg hadde eslet sønnekona mi?" sa kjerringa, og ville slå bort galskapen hans.

"Å, jeg gjorde som du ba meg jeg, mor," sa gutten. "Den hang i kålhagen, og den var det grønneste som var der, og så tok jeg den og hakket den smått og hadde på soddgryta."

Kjerringa bort i peisen og rev gryta av, slo ut alt sammen, og fikk på en ny en. Men da hun fikk se på gutten, ble hun rent fælen.

"Hvordan er det du ser ut da?" sa hun.

"Jeg gjorde som du ba meg jeg, mor," sa gutten; "først så smurte jeg meg med sirup og gjorde meg søt, og siden så sprettet jeg opp dyna og fjøra meg vel opp," sa han.

Ja, kjerringa slo det bort så godt hun kunne, fikk ribbet fjærene av gutten, og vasket ham, og fikk klær på ham igjen.

Så skulle de ha bryllup; men først skulle Mattis gå til byen og selge en ku og kjøpe til bryllups for. Kjerringa sa ham hvordan han skulle bære seg at, og både det første og det siste var at han endelig måtte se å få noe for kua. Ja, gutten mente nok at han skulle få noe for den. Da han kom på torvet med kua, og de spurte hva han skulle ha for den, var det ikke annet svar å få av ham enn at han skulle ha "noe" for den. Så kom det en slakter, og han ba gutten ta kua og følge med hjem, så skulle han få "noe" for den. Ja, Mattis tok med kua, og da han kom fram, så spyttet slakteren i neven på ham og sa: "Der har du noe for kua de, men pass vel på det!"

Gutten gikk så varlig som han gikk på egg, og holdt neven igjen; men da han var kommet så langt som på bygdeveien nedenfor jordet, møtte han presten, som kom kjørende.

"Lukk opp grinden for meg, gutten min!" sa presten.

Gutten skyndte seg å lukke opp, men glemte det han hadde i hånden, og grep til med begge hender, så det ble sittende igjen på grinda. Da han kjente det var borte, ble han sint, og sa at "han far" hadde tatt "noe" fra ham. Men da presten spurte om han ikke var riktig, og sa at han ikke hadde tatt noe fra ham, ble gutten så harm at han slo presten i hjel, og grov ham ned i en myr ved veien. Da han var kommet hjem, fortalte han moren det, og hun slaktet en geitebukk og la ned der gutten hadde lagt presten, og presten grov hun ned et annet sted. Da hun hadde gjort det, hengte hun over en gryte med grynelling, og da den var kokt, fikk hun Mattis til å sette seg i peisen og spikke stikker. Imens gikk hun opp på taket med gryta og helte grynellinga nedigjennom pipa, så den flømte over gutten.

Dagen etter kom lensmannen. Da han spurte, dulgte ikke Mattis for det han hadde slått presten i hjel, og han sa han gjerne skulle té lensmannen hvor han hadde lagt han far også. Lensmannen spurte hvilken dag det var. "Det var den dagen da det regnet grynelling over all verden," sa gutten. Da så han og lensmannen kom der han hadde gravd ned presten, trakk han fram geitebukken og spurte: "Hadde presten deres horn?" Men da øvrigheten hørte det, trodde den at gutten var rent fra vettet, og slapp han så.

Så skulle bryllupet stå, og kjerringa snakket både godt og vel for gutten og sa at når de kom til bords, måtte han bære seg vakkert at; han måtte ikke se for mye på bruden, men kaste et øye på henne nå og da; ertene kunne han ete sjøl, men eggene måtte han skifte med henne, og benene skulle han legge utmed seg på bordet, men han måtte legge dem vel sammen opp på tallerkenen.

Ja, Mattis skulle gjøre det, og gjøre det vel også; han gjorde alt det mor hans ba ham, han, og ikke noe annet. Han strøk i sauehuset og stakk ut øynene på alle sauer og geiter der fantes, og tok dem med seg. Da de kom til bords, satte han seg med ryggen til jenta; men best han satt kastet han et saueøye, så det klinte seg i ansiktet på henne; om en liten stund kastet han ett til, og slik holdt han på. Eggene åt gutten alle i hop, så jenta fikk ikke smake ett; men da ertene kom, skiftet han med

henne. Da de så hadde spist en stund, la gutten føttene sine sammen, og opp på tallerkenen med dem.

Om kvelden da de skulle legge seg, var jenta kei og lei, og hun syntes det ikke var noen hjelp i å ha slik en tull til mann. Så sa hun at hun hadde glemt noe, hun ville gå ut litt. Men det måtte hun slett ikke få lov til; gutten ville følge med, for han var redd at hun ikke skulle komme inn igjen.

"Nei, ligg still du!" sa bruden; "her er et langt bustereip; det skal jeg binde på meg, og så skal jeg la døren stå åpen. Synes du da at jeg blir for lenge, kan du bare dra i reipet, så drar du meg inn igjen."

Ja, det var Mattis nøyd med; men da jenta kom ut på tråkka, møtte hun en geitebukk, løste av seg repet og bandt det på geitebukken.

Da gutten syntes hun ble for lenge ute, tok han til å dra i repet, og så dro han geitebukken opp i sengen til seg. Da han hadde ligget en stund, ropte han:

"Mor, mor, brura mi har horn som en geitebukk!"

"Ei, stygge gutten ligger og våser!" sa mor hans; "det er hårflettene hennes vesla, vet jeg."

Rett som det var, skrek gutten igjen:

"Mor, mor, brura mi har ragg som ei geit!"

"Ei, du stygge gutten, ligger og galer!" sa kjerringa.

Men det var ingen ro å få, for rett som det var, skrek og gol gutten om at jenta hans var som en geitebukk, både i ett og annet. Da det led på morgensiden, sa kjerringa:

"Klyv opp du, sønn min, og gjør på varmen!"

Gutten kløv opp på en hjell under taket og tente varme på noe halm og flis og annet rask som lå der; men så ble det slik røk at han ikke kunne holde ut inne; han måtte ut og det var i det samme dagen spratt. Kjerringa måtte også ta hyven, og da de kom ut, brente stua, så luen sto høyt opp gjennom taket.

"Til lykke, til lykke! Hurra!" skrek gutten. Det syntes han var glup bryllupsmoro.

Krambugutten med gammelostlasten

Det var en gang en krambugutt; han var så godt likt av alle der han var, at de syntes han var for god til å stå bak disken med alen og bismar. De ville hjelpe ham til en ladning å fare utenlands med, og så lot de ham velge hva han ville reise med. Han valgte gammelost, og fór til Tyrkia med den. Der solgte han den godt; men da han skulle på hjemveien, traff han to som hadde drept en mann, og det var ikke nok at de hadde drept ham i levende live, men de fór ille med liket etter han var død. Han kunne ikke tåle å se på de bar seg så stygt; så kjøpte han liket av dem og jord til for pengene sine, og fikk det i jorden.

Langt om lenge kom han lykkelig hjem; det var både vel og ille; noen av dem som hadde hjulpet til og rustet ham ut, syntes han hadde gjort en god gjerning, men andre var misnøyd med at han skulle kaste bort pengene sine på den visen. Men så ville de prøve om han ikke kunne gjøre det bedre en annen gang, og lot ham så velge én last til. Han tok samme lasten og reiste samme veien, og fikk den enda bedre betalt. Men da han kom på hjemveien, traff han to som hadde røvet en kongsdatter. De hadde satt sele på henne og holdt på å kjøre med henne; de hadde kledd av henne til beltestedet, og gikk en på hver side og pisket på. Gutten syntes synd i henne, for det var en vakker jomfru. Så spurte han om de ville selge henne. Ja, ville han veie henne opp med sølvpenger, skulle han få henne, og det ble ikke lang pruting; han betalte det de forlangte.

Langt om lenge kom han lykkelig hjem igjen. Men de som hadde rustet ham ut, ble så ute av seg over handelen hans at de landlyste ham. Så måtte han reise over til England. Der holdt han seg i fire år med kjæresten sin. De levde av det at hun var slik en mester til å slå kniplinger, som han solgte for to mark om dagen.

En dag traff han to som var uvenner, og den ene ville piske den andre opp, for det han var skyldig ham halvannen mark. Dette syntes gutten var ulikt, og betalte for ham.

En annen dag traff han to reisende, som ga seg i snakk med ham og spurte om han hadde noe å selge. Han hadde ikke annet enn kniplinger, sa han. Ja, de ville kjøpe for tre mark, og spurte hvor han bodde, og satte en dag de skulle komme; på den dagen kom de også. Da de kom, var den ene bror til kongsdatteren og den andre en som hun var trolovet med, en keisersønn. De fikk kniplingene som de hadde tinget på, og så ville de ha henne med seg hjem. Men hun ville ikke være med, uten de ville ta med gutten og forsørge ham; for han som hadde frelst henne, ville hun ikke forlate så lenge hun hadde liv. De måtte gå inn på dette, ville de ha henne med.

Da de skulle ombord, gikk broren og søsteren først i båten; men da keisersønnen skulle uti, skjøv han fra land og slengte seg oppi, så gutten ble stående igjen. Skipet lå seilferdig, og seilte så snart de kom ombord. Men så kom han som han hadde betalt halvannen mark for, med båt, og reiste ombord med ham. Da ble kongsdatteren så glad at hun tok en gullring av fingeren sin og ga ham, og så skulle han ned på rommet der hun lå.

De seilte i mange dager; så kom de til en vill øy. Der ville de opp og se etter vilt, og så stelte de det slik at broren og den norske som hadde frelst kongsdatterens liv, de skulle gå på hver sin kant av øya, og keisersønnen i midten; og da gutten var ringet, så de ikke så ham og han ikke dem, reiste de ombord, og så ble han gående igjen alene. Han visste ingen annen råd enn at der måtte han være; og der ble han i syv år. Føden fikk han av et fruktbart tre som han fant, og da de syv årene var omme, kom det en gammel mann og sa til ham, at "i dag skal din kjæreste stå brud," sa han; "de har ikke fått et ord av henne på de syv årene siden hun skiltes fra deg; men enda vil keisersønnen gifte seg med henne, for han skjønner hun er vettug, og så er hun så rik." Og så spør mannen om han ikke hadde lyst til å komme til bryllups. Det var vel noe en kunne vite, mente gutten; men han fikk vel lykke til helst å være der han var kommet. Men om en liten stund sto han i garden der bryllupet var.

Nå ville han vite hva slags mann det var som hadde ført ham dit. Han var ikke noe menneske, sa han, men en ånd; det var han som han hadde kjøpt og begravd i Tyrkia. Så forærte han ham et glass og en flaske med drikkendes på, og sa det at han skulle sende en inn med bud til kjøkemesteren, at han skulle komme ut til ham. "Først skal du slå i et glass og drikke selv," sa han; "så skal du slå i ett og skjenke kjøkemesteren, og så skal du slå i det tredje og sende inn til bruden; men først skal du ta ringen av fingeren din og legge i det glasset du sender henne."

Da kjøkemesteren kom inn med skjenken, sa alle hun måtte ikke drikke. Men kjøkemesteren sa: "Først drakk han, så drakk jeg, så må vel hun trygt kunne drikke." Da hun hadde drukket ut, kjente hun ringen som lå på bunnen av glasset, og ville ut, og da hun kom ut, kjente hun ham igjen, og tok ham om halsen og kysset ham, enda så skjeggete han var, for du kan vite han hadde hverken hatt kost eller kniv på skjegget sitt i syv år.

Men så kom kongen etter, og ville vite hva det var for slags kjærlighet som var mellom dem. De ble hentet inn på et rom og fortalte hvordan det hadde gått fra først til sist. Så befalte kongen å hente barber som skulle skrape busta av ham og fli ham, og skredder med ny staskledning, og så reiste kongen inn i bryllupsstua og spurte brudgommen, denne keisersønnen, hva dom han ville felle over én som hadde stjålet liv og ære fra et menneske. Han svarte at slik en skarv først skulle henges i galgen, og siden skulle kroppen brennes. Han ble tatt på samme måten som han hadde felt dommen over seg selv, og krambugutten ble gift med kongsdatteren og levde både lenge og lykkelig.

Så var ikke jeg med lenger, og jeg vet ikke hvordan det gikk; men det vet jeg, at den som sist fortalte dette eventyret, lever den dag i dag, og det var Ole Olsen Hilli i Røldal.

Tre sitroner

Det var en gang tre brødre som hadde mistet foreldrene sine, og det var ikke noe etter dem, så de måtte ut i verden og friste lykken. De to eldste rustet seg ut så godt de kunne; men den yngste, han kalte de Tyrihans, fordi han alltid satt i peisen og holdt tyrilysa; ham ville de ikke ha med. De reiste ut i grålysningen om morgenen. Men hvordan det gikk eller ikke gikk, så var Tyrihans likså tidlig i kongsgården han som de andre. Da de var kommet dit, ba de om tjeneste. Kongen sa han ikke hadde noe arbeid til dem; men siden de var så nødige, fikk han vel skaffe dem noe, - det kunne alltid være noe å rusle med på slik en stor gård; de kunne slå spiker i veggen, og når de hadde gjort fra seg det, kunne de ta dem ut igjen; når de var ferdige med det, kunne de bære ved og vann til kokka i kjøkkenet. Tyrihans var den flinkeste til å slå spiker i veggen og til å ta dem ut igjen, og den flinkeste var han til å bære ved og vann også. Derfor ble brødrene avindsyke på ham, og sa han hadde sagt seg god for å skaffe kongen den vakreste prinsessen som fantes i tolv kongeriker; for kongen hadde mistet dronningen sin og var blitt enkemann. Da kongen fikk høre dette, sa han til Tyrihans at han skulle gjøre det han hadde sagt; kunne han ikke det, skulle de legge ham på huggestabben og slå hodet av ham.

Tyrihans svarte at han hverken hadde sagt det eller tenkt det; men siden kongen var så streng, fikk han vel friste. Så fikk han en nisteskrepp på nakken og gikk av gårde. Men han hadde ikke kommet langt på skogen, før han ble sulten og ville smake på nisten de hadde gitt ham med fra kongsgården. Da han vel hadde satt seg i ro og mak under en gran utmed veien, kom det hinkende en gammel kjerring og spurte hva han hadde i skreppen sin. "Kjøtt og flesk," svarte gutten; "er du sulten, så kom og få deg en bete med, gamlemor!" Ja, hun takket og åt, og sa hun skulle nok gjøre ham et morsstykke igjen, og så hinket hun bort igjennom skogen. Da Tyrihans var god og mett, kastet han skreppen på nakken og la avsted; men han var ikke kommet langt før han fant en pipe. Den syntes han det kunne være moro å ha å blåse i på veien, og det varte ikke lenge før han fikk lyd i den, skal jeg tro. Men da yrte det fram med småtroll, og de spurte i munnen på hverandre: "Hva har min herre å befale, hva har min herre å befale?"

Tyrihans sa han visste ikke noe om at han var herre over dem; men skulle han befale, så ville han de skulle skaffe ham den vakreste prinsessen som fantes i tolv kongeriker. Ja, det var ingen sak, mente småtrollene; de visste godt hvor hun var, og veien kunne de vise ham, så han kunne gå bort og ta henne selv, for de hadde ingen makt til å røre henne. De viste ham veien, og så kom han fram både godt og vel; det var ikke noen som la to stikker i kors for ham engang. Det var et trollsloft, og der satt det tre deilige prinsesser; men da Tyrihans kom inn, ble de så rent tullete at de rent omkring hverandre som forskremte lam-unger, og rett som det var, ble de til tre sitroner som lå i vinduet. Tyrihans ble så ille ved og så rent ulykkelig over dette, at han ikke visste sin arme råd. Men da han hadde tenkt seg litt om, tok han og stakk sitronene i lommen; han trodde de kunne være gode å ha om han skulle bli tørst på reisen; for han hadde hørt at sitroner skulle være sure.

Da han kom et stykke på veien, ble han så het og tørst; vann var ingensteds å finne, og han visste ikke hva han skulle få å slokke tørsten med. Så kom han til å tenke på sitronene og tok opp en og bet hull på. Men inni den satt prinsessen til opp under armene og skrek: "Vann, vann!" Hvis hun ikke fikk drikke vann, måtte hun dø, sa hun. Ja, gutten løp i ring og lette etter vann som han var rent fra seg; men vann var der ikke, og vann fant han ikke, og rett som det var, så var hun død.

Da han hadde gått et stykke til, ble han enda hetere og enda tørstere, og da han ikke fant noe han kunne slokke tørsten med, tok han den andre sitronen og bet hull på. Inni den satt det også en prinsesse til opp under armene, og hun var enda deiligere enn den første. Hun skrek på vann, og sa at fikk hun ikke vann, døde hun på timen. Tyrihans fór omkring og lette både under stein og mose, men vann fant han ikke, og så døde den prinsessen også.

Tyrihans syntes det ble verre og verre, og det ble det og, for dess lenger han kom, dess hetere ble det. Marken var så tørr og avsvidd at det ikke fantes en vanndråpe, og det var ikke langt fra han nesten var halvdød av tørst. Han kvidde seg lenge for å bite hull på sitronen han hadde igjen, men til sist var det ingen annen råd. Da han hadde bitt hull, satt det en prinsesse inni den også; hun var den deiligste i tolv kongeriker, og hun skrek at fikk hun ikke vann, så døde hun på timen. Tyrihans løp og skulle hente vann, og denne gangen møtte han mølleren til kongen; han viste ham veien til møllerdammen. Da han kom til dammen med henne og fikk gitt henne vann, kom hun helt ut av sitronen og var rent naken. Tyrihans måtte la henne få det plagget han hadde, å kaste om seg, og så gjemte hun seg i et tre, mens han gikk opp til kongsgården og skulle skaffe henne klær og fortelle kongen at han hadde fått henne, og hvordan det var gått til alt i hop.

Mens dette sto på, kom kokkejenta ned til møllerdammen og skulle hente vann. Da hun fikk se det vakre ansiktet som spilte seg i dammen, trodde hun det var hennes eget, og hun ble så glad at hun tok på å sulle og danse, for det hun var blitt så vakker. "Fanden bære vann, og ikke du som er så vakker!" sa hun og kastet vassbøttene. Men om litt fikk hun se at ansiktet i dammen hørte til prinsessen som satt i treet. Da ble hun så harm at hun trev henne ned av treet og kastet henne ut i dammen. Men selv slengte hun kjolen til Tyrihans omkring seg og krøp opp i treet.

Da kongen kom og fikk se den stygge, svarte kokketøsa, ble han både rød og blek; men da han hørte de sa at hun var den deiligste i tolv kongeriker, så syntes han han kunne ikke annet enn tro det var noe i det, og han syntes synd på Tyrihans også, som hadde hatt så mye å gå igjennom før han fikk henne. Hun blir vel kanskje likere med tiden, tenkte han, når hun får flidd seg og får gilde klær, og så tok han henne med seg hjem. Det ble sendt bud etter parykkmakere og sypiker, hun ble pyntet og kledd som en prinsesse, men alt de vasket og pyntet henne, svart og stygg var hun, og det ble hun værende og.

Om en stund skulle underkokka gå ned til dammen etter vann, og så fikk hun en stor sølvfisk i bøtten sin. Hun bar den opp og viste den til kongen da, og han syntes den var gjev og gild; men den stygge prinsessen sa det var trollskap, og at de skulle brenne den opp, for hun skjønte straks hva det var. Ja, fisken ble brent, og den andre morgenen fant de en sølvklump i asken. Det kom kokka opp og fortalte kongen, og han syntes det var underlig; men prinsessen sa det var bare trollskap, og ba dem grave det ned i møkkdynga. Kongen ville nødig, men hun lot ham hverken ha ro eller fred, og så sa han til slutt de fikk gjøre det. Men den andre dagen sto det en vakker lind der de hadde gravd ned sølvklumpen, og den linden hadde blad som glitret som sølv. Da de fortalte kongen dette, syntes han det var underlig; men prinsessen sa det var ikke annet enn trollskap, og linden skulle de hugge ned på timen. Kongen ville nødig, men prinsessen plaget ham så lenge, at til sist måtte han føye henne i det også. Da jentene skulle ut og ta flisene av linden til å brenne på peisen, var det bare sølv. "Det er ikke verdt å si noe om det til kongen eller prinsessen igjen," sa en av dem, "for så skal vel disse også brennes og smeltes; det er bedre vi gjemmer dem i dragkistene våre. Det kan være godt å ha, når det en gang kommet et menneske, og vi skal gifte oss!" Ja, det ble de enige om. Men da de hadde båret på det en stund, ble det så urimelig tungt. Da de skulle se etter hva det kunne komme av, var flisene omskapt til et barn, og det varte ikke lenge før det var den deiligste prinsesse noen kunne se. Jentene kunne nok skjønne at dette ikke gikk riktig til; de skaffet henne klær, og fløy bort og fikk fatt på gutten som skulle hente den deiligste prinsessen i tolv kongeriker, og sa det til ham. Og da Tyrihans kom, fortalte hun ham hvordan alt var gått til, at kokka hadde revet henne ned i dammen, og at hun hadde vært både sølvfisken og sølvklumpen og linden og flisene, og at hun var den rette. Det var ikke greit å få tak i kongen, for den stygge, svarte kokka hang over ham både sent og tidlig; - men til sist fant de på å si det hadde kommet krigsbud fra grannekongen. Så fikk de ham ut, og da han fikk se den deilige prinsessen, ble han så inntatt i henne at han ville drikke bryllup på timen, og da han fikk høre hvor ille den stygge, svarte kokka hadde fart med henne, sa han at henne skulle de ta og trille i en spikertønne. Så turte de bryllup så det hørtes og spurtes over tolv kongeriker.

Klokkeren i bygda vår

Det var en gang en klokker i bygda vår; han var kjær etter alt det som godt og vakkert var. Bygdefolket sa han hadde meste vettet i vommen; for enda han likte vakre jenter og kjerringer både godt og vel, så likte han vel så godt god mat og godt drikke. "Ja, en lever ikke lenge av elsk og sønnavind," sa klokkeren; det var ordtaket hans. Derfor holdt han seg helst til velstandskjerringene, til dem som nylig var gift, eller til vakre jenter som skulle gifte seg til rikdom og gode gardmenn; der var det best både for vakkert og lekkert, mente klokkeren. Det var ikke alle som syntes det var gjevt å ha en slik matfrier; men det var de som tykte det var nokså gromt; for en klokker skulle da liksom være litt mer enn en bonde.

Så var det en ung, rik jente som ble gift med grannemannen til klokkeren. Der smisket han seg inn, gjorde seg godvenner med mannen, og enda bedre venner ble han med kjerringa. Når mannen var hjemme, så låt han vel med ham; men når han var ved kverna eller i skogen, på fløting og til tings, så sendte kjerringa bud på klokkeren, og så holdt de gjestebud og bedt lag, de to. Det var ingen som skjønnte dette, før tjenestegutten fikk været av det. Han syntes han fikk tale med husbonden om det også; men det ville aldri høve riktig, før en gang de var i utenga sammen etter lauvkjerv. Der pratet de både likt og ulikt om jenter og kjerringer. Mannen han syntes han hadde vel veidet da han fikk den rike, vakre kjerringa.

"Gud skje lov og takk, hun er både bra og snill," sa han.

"Å ja, ja, hver mann er hjulpen med si tru," sa gutten; "men kjente du henne vel, så talte du ikke slik bort i været. Vene kvinnfolk er som vind i varmt sommervær," sa gutten, "og elsk er ingen vilje, den faller snart på en klokker og snart på ei lilje," sa han.

"Hva er det du sier?" sa mannen.

"Jeg har lenge tenkt jeg skulle tale om at det går en svart okse klauv om klauv og horn om horn med den lyslette kviga i hagen din, jeg, husbond," sa gutten.

"En kan si mye på en sommerdag," sa mannen; "men ikke veit jeg hvor dette bærer hen," sa han.

"Ja, det var det," sa gutten, "jeg hadde tenkt å tale om at klokkeren er støtt og stendig hjemme hos hu mor, og de lever som det var bryllup hver dag, og vi, vi får ikke gumlingene av godmaten engang," sa han.

"Den som vil smake på alt, han får både surt og salt," sa mannen. "Jeg trur ikke ordet av det du mener," sa han.

"Det er et underlig øre som ikke vil høre," sa gutten; "men det som en sjøl får sjå, det slipper en å tvile på, og vil du lyde meg, så skal jeg gjerne våge ti daler på at du skal få trua," sa han.

Det ville mannen, ti daler ville han våge, om det så var hest og gård og hundre daler til.

Ja, det stykket skulle stå; "men en gammel rev er vond å veide," sa gutten; derfor skulle husbonden gjøre og si som tjenestegutten ville. Når de kom hjem, skulle han si de skulle reise til elva og lense tømmer, og hun skulle lage til niste til dem i røde rappet; det var best å passe på mens det var godt vær; det kunne snart slå opp med et uvær. Ja, mannen sa så, og nisten var ferdig på timen. Gutten spent hesten for tømmerdraget og reiste av gårde, men ikke lenger enn en halvfjerdings vei; der la de seg inn på en gård og satte hestene etter seg; utpå kvelden gikk de tilbake igjen. Da de kom hjem, var døren stengt.

"Nå har vi 'n; det er vondt å venne fra åkeren, som til er vant," sa gutten.

Så gikk de kjellerveien fra hagen opp gjennom lemmen i kjøkkenet, tente lys og gikk inn og lyste på ham. Jo, klokkeren hadde ett så vel at han lå med nesa i været og snorket, og kjerringa var ikke våken, hun heller.

"Ser du nå det går syn for sagn, husbond?" sa gutten.

"Gud trøste meg så sant; ikke hadde jeg trudd det om ti hadde sagt det," sa mannen.

"Tsju, ti still!" sa gutten, og tok ham med ut.

"Mannslov er ikke landslov, men med tukt kan en temme sjølve bjørnen. Har du noe bly, husbond?" sa gutten.

Ja, han hadde visst over sytti blykuler i skatollet sitt. "Det var vel det." De tok en glo-panne, bråsmeltet blyet og rentet det i gapet på klokkeren.

"Hver liker sitt, derfor blir all mat ett," sa gutten da det freste i halsen på klokkeren av den gloheite blytappen.

Så gikk de ut samme veien som de hadde kommet inn, og ga seg til å banke og dundre på husdøren. Konen våknet, og spurte hvem det var.

"Det er meg; lukk opp, sier jeg!" sa mannen.

Hun til å nugge på klokkeren. "Det er han far, det er han far!" sa hun. Nei, han vørte det ikke, og rørte ikke på seg heller; så satte hun knærne i siden på ham, spent ham ut på gulvet, hoppet så over, tok klokkeren i hommelsbøtene og trakk ham opp i vedroa bak ovnen; der gjemte hun ham. Før fikk hun ikke tid til å lukke opp for mannen heller.

"Skulle du etter døpevann først?" sa mannen.

"Å, jeg ørsket i søvne, og ikke tenkte jeg det var du heller," sa kjerringa.

"Nå får du sette fram noe mat til meg og gutten, " sa mannen; "sultne er vi," sa han.

"Jeg har ikke ferdig noen mat," sa kjerringa, "kan du tenkte slikt; jeg ventet deg hverken i dag eller i morgen. Du skulle jo til elva og lense tømmer," sa han.

"En kan ikke henge kjeften på veggen; men selvhjulpen er velhjulpen; skal jeg ta inn nista, husbond?" sa gutten. Ja, han fikk det. Så satte de seg til å ete av nistetina, og la et par vedskier i ovnen; der lå klokkeren i ovnsroa.

"Hva er dette for en?" sa mannen.

"Å-å, det var en fattigmann som kom her seint på kvelden og ba om hus; han var like nøyd, når han bare kunne få ligge i vedroa," sa kjerringa.

"Det var en artig fattigmann det, han har sølvspente skor og sølvspenner ved knærne," sa mannen.

"Det er ikke alle fanter som har fillete klær," sa gutten. "Men det er jo klokkeren i bygda vår," sa han.

"Hva ville han her nå da, mor?" sa mannen, og rugget på ham og sparket til ham. Klokkeren hverken rørte seg eller reiste seg. Kjerringa sto og fomlet og stammet, og visste ikke hva hun skulle si; hun bet seg bare i tommelfingeren hun.

"Jeg ser det på ansiktet ditt hva du har gjort, mor," sa mannen; "men livet er sårt å miste, og han var da klokkeren i bygda vår. Gjorde jeg det som rett var, skulle seg sende bud på lensmannen."

"Gud velsigne deg, skaff bare klokkeren av veien," sa kjerringa.

"Det er din sak og ikke min det," sa mannen; "jeg har hverken bedt ham eller budsendt ham," sa han; "men kan du få noen til å hjelpe deg av med 'n, skal det ikke være meg imot."

Så tok hun gutten til side og sa: "Jeg har laget til vadmél til mann min; det skal du få til klær om du kan få gravd ned klokkeren så det hverken blir hørt eller spurt," sa hun.

"Ingenting duger ufristet; den som er ute i hálkeføre, han får la det skure og kjøre," sa gutten. "Har du liner og tau, husbond, så skal jeg friste om det er noen botevon," sa han. Ja, han vippet klokkeren inn i rennesnarer, kastet ham på ryggen, nappet hatten hans med, og stryker av gårde. Han hadde ikke gått langt utenfor ledet i enga før han traff noen hester. Så tok han en av disse, snaret og bandt klokkeren vel fast, satte hatten på ham og hånden ned på låret så han satt og husket og red, som en rytter skal.

"I utid skal troll drepes," sa gutten, da han kom hjem; "det veit ingen hvor den feige flakker; men han kommer ikke igjen som i jorden er gravet," sa han; "og den fuglen som er falt, han synger ikke mer."

Hvordan det nå var eller ikke var, så gikk det en vei fra enga bortetter til en utlåve, og der hadde de kjørt høy og spilt høy også. Etter den veien gikk hesten og pilte opp høyspillet. Men i utlåven lå det to som skulle passe høyet for tyver; det var knapt fôrår det året.

"Der kommer tjuven," sa de da de hørte hesten kom; "nå skal vi knipe 'n."

"Hvem der?" skrek de så det ljomet i åsen. Nei, det var ingen som svarte. Hesten aktet ikke på det, og klokkeren enda mindre.

"Svarer du ikke, så skyter jeg ei kule i fleisen på deg, din hestetjuv," skrek de, og med det samme smalt det. Hesten til sprangs, så brått at klokkeren gjorde et kast og dumpet i bakken.

"Jeg mener du skaut 'n kvekk ihel," sa den ene, og sprang bort og skulle se om han kjente ham. "Å, jeie meg, det er klokkeren i bygda vår! Du skulle holdt på låret og ikke drept 'n."

"Gjort gjerning står ikke til å endre," sa den andre. "Den første skaden er best å bøte, - vi får holde ørene stive og grave 'n ned i høygolvet så lenge."

Ja, de gjorde så, og da de hadde gjort det, la de seg til å hvile. Om en stund kommer det én pesende og stampende så det sang i bakken. De nugget på hverandre, de to som lå i høyet, de mente det var tyver igjen. Tett ved låveveggen var det saltstein; der satte han seg med børa si og snakket med seg selv. Han hadde slaktet svin i en gård for noen dager siden, men tykte han hadde fått for lite for det, for kleint traktement og for lite slaktemat; så hadde han vært avsted nå og stjålet den største grisen. "Den som skal bytte med bjønn, får ikke likere lotter; derfor er det best å hjelpe seg til retten sjøl," sa han; "bedre er en liten lott enn en lang trette. Men bitter død, glemte jeg ikke att vottene mine! Finner de dem, så vet de hvem som har arvet grisen," sa han, og la avsted etter vottene.

De to som var i høylåven, lå og lydde på dette.

"Den som gildrer for andre kommer i gildre selv," sa den ene.

"Det er ikke greit å stjele fra en tjuv; men det blir ikke andre hengt enn de som ikke stjeler rett," sa den andre; "det skulle være artig å bli kvitt klokkeren på en lettfengt måte og få givendes en gjøgris, jeg mener vi bytter jeg, gutt," sa han. Den andre storlo. Så vrengte de sekken av grisen, satte klokkeren med hatten huestups nedi og knytte mulebåndet vel til.

Rett som det var, kom tyven flygende med vottene, nappet sekken og strøk hjem, der kastet han den inn på gulvet til kjerringa.

"Her har jeg en kult, mor!" skrek han.

"Det var gildt," sa kjerringa. "Ingenting er godt i øyet, men ikke i munnen; maten kan ingen sakne, for den er mannens makt. Gud skje lov vi får mat i huset," sa hun; "nå skal vi leve vel en stund."

"Jeg tok den største jeg," sa mannen, satte seg opp i høysetet og pustet og tørket svetten av skolten; "han hadde både bukser og bleier," sa han; han mente, at grisen var vel gjødd og fleskelagt. "Har du noe mat, kjerring?" sa han.

"Nei, jeg har ingen mat," sa hun; "hvor skulle jeg fått den ifra?"

"Så gjør på varmen, skjær flek, salt, og steik ei fleskepanne."

Hun gjorde som han sa, rev opp mulebåndet og skulle til å skjære flek.

"Hvordan har dette seg da? han har jo klauvene på," sa hun, da hun fikk se skoene. "Svart er han og."

"Veit du ikke det, i mørket er alle katter grå og alle griser svarte," sa mannen.

"Jojo, men hvitt i svart er alltid bjart, og det er skill på skodde og myrbær," sa kjerringa. "Men denne grisen har bukser," sa hun.

"Ja, pine jord har han flesebukser på låret, det har jeg fått kjenne; jeg har båret på 'n så jeg er både heit og svett," sa mannen.

"Nei, nei," sa kjerringa; "han har sølvspente skor og sølvspenner ved knærne; det er jo klokkeren i bygda vår!" skrek hun.

"Det var gjøgrisen jeg tok," sa mannen. Så kom han bort og skulle se. Jo, det var syn for sagn; det var klokkeren det, både med skor og spenner. Men det var den største grisen han hadde puttet i sekken, det ble han ved. Det var gjort, som gjort var. "Sjøl er beste drengen, men hjelp er også god, så nær som i grautfatet; vekk henne Mari, kjerring," sa mannen. Ja da, de hadde en datter som var både flink og handfast; hun hadde kars krefter og visste råd for all uråd. Hun skulle ta og grave ned klokkeren i en avdal, så det aldri kom for dagens lys, og for det skulle hun få en ny verkenskledning som mor sjøl skulle hatt. Jenta tok klokkeren om livet, slengte ham på nakken og strøk av gårde, og hatten tok hun med. Men da hun kom et stykke på veien, hørte hun felelåt; det var danseball på en gård; der lurte hun seg inn og satte klokkeren oppe i den andre trappen. Han satt med hatten mellom hendene som han skulle be om noe for sælebot skyld, og stødde seg til staven og opp til veggen. Så kom det en jente vimsende.

"Jeg undres på hva dette er for en," sa hun; "bonden er grå som ei gås, men denne er svart som en ravn. Hør du, hvorfor har du satt deg her? En kan mest ikke komme fram for deg."

Klokkeren sa ikke et ord.

"Er du fattig? Ber du om en skilling for sælebot skyld? Å stakkars deg, der har du to skilling," sa hun, og la dem i hatten. Klokkeren sa ingen ting. Hun ventet litt, for hun tenkte han skulle takke; men klokkeren var ikke den at han nikket på hodet engang.

"Nei, jeg har aldri sett maken til fattigmann som han som sitter i trappen her ute," sa jenta, da hun kom inn; "han sitter ikke som ei skjære på en skigard han," sa hun; "for han svarer ikke og takker ikke og leer ikke så mye som en finger engang, enda jeg ga 'n to skilling."

"Det må det minste være, at tiggeren takker," sa en futedreng som var med i laget; "det skulle vel være snodig kar, om jeg ikke skulle få 'n til å svare; jeg har fått opp mulebåndet både på tjuver og tverrbleier før jeg," sa han, la ut på trappen og skrek inn i øret på klokkeren, for han trodde han var tunghørt: "Hvorfor sitter du der, du?" Nei da. "Er du fattig, ber du?"

Nei, klokkeren sa ingenting. Så tok han opp en halv daler og kastet i hatten: "Der har du den!" Klokkeren tidde og rørte ikke på seg. Da han ikke fikk noen takk, slo futedrengen til ham under øret, slikt som han orket, så klokkeren fór kant om kant nedover trappen. Da var jenta ikke sen om åkomme fram:

"Er De svimet eller er De død, far?" skrek hun, og til å skråle og bære seg ille. "Fattigmanns fred fins ikke noe sted," sa hun; "men jeg har hverken hørt eller spurt at de har lagt seg til å slå ihel fattigfolk."

"Tsju, gjør ingen styr," sa futedrengen; "der har du ti daler, hold så kjeften på deg, og få 'n vekk; jeg kom til å gi 'n et svimeslag."

Ja, hun var glad til: "Penger drar penger," tenkte hun; "for gode ord og penger får en alt det en trenger, og det er ingen nød om niste, når en har penger i kiste." Så tok hun klokkeren på nakken og strøk til nærmeste grannegården; der la hun ham tvers over brønnkanten. Da jenta kom hjem, sa hun hun hadde båret ham til skogs og gravet ham vel ned langt borte i en avdal.

"Gud skje lov vi ble kvitt 'n, du skal få det jeg har lovt og mer til, det er sikkert det," sa kjerringa.

Der lå klokkeren som han skottet ned i brønnen, til grålysningen da tjenestegutten kom kjørende. "Hva ligger du der og koper etter? Unna med deg; jeg skal ha vann!" sa gutten.

Nei, han rørte seg ikke. Gutten kjørte til så det sa plump - og der lå klokkeren i brønnen. Så måtte han ha hjelp; han hadde ikke noen råd før husmannen kom med en båtshake og dro ham opp.

"Det er klokkeren i bygda vår!" ropte de, og mente at han hadde levd så vel i gjestebudsgården at han hadde sovnet av på brønnkanten. Men da mannen kom og fikk se klokkeren, og hørte hvordan det hadde gått til, så sa han:

"Skaden vaker mens mannen sover; men mannskaden er meste skaden. Når den ene krukka støter til den andre, så brotner begge. Ta sålen og legg på Blakken og reis etter lensmannen, gutt," sa han, "så vi ikke legger oss borti ulykke for klokkerens skyld; en ulykke kommer sjelden alene; men leit er det å drukne på tørre landet," sa han.

Ja, gutten fór av gårde til lensmannen, og da tiden kom, kom lensmannen og. Men for mye hast er heller til last, og brågjort verk vil ikke vare. Det tok tid før de fikk doktor og synsmenn til. Vi er alle Vårherre en død skyldig; men da ble det greid opp at klokkeren var drept tre ganger før han falt i brønnen. Først hadde blytappen tatt pusten fra ham, så hadde han fått en kule i pannen, og til

syvende og sist var nakkebenet knekket. Han var ikke ufeig, der han fór. Det er ikke godt å vite hvordan det er spurt og har kommet ut; men en er ofte på orde, der en ikke er på bordet, og ordet står oppe, når mannen ligger i mulden.

Kvitebjørn kong Valemon

Så var det en gang, som vel kunne være, en konge. Han hadde to døtre som var stygge og slemme, men den tredje var så ren og blid som klare dagen, og kongen og alle var glade i henne. Hun drømte en gang om en gullkrans, som var så deilig at hun kunne ikke leve om hun ikke fikk den. Men da hun ikke kunne få den, ble hun sturen og kunne ikke tale for sorg, og da kongen fikk vite at det var kransen hun sørget for, så sendte han ut en som var klipt ut på lag som den kongsdatteren hadde drømt om, og skikket bud til gullsmedene i alle land, om de kunne skaffe maken til den. De arbeidet både dag og natt; men noen av kransene slengte hun, og andre ville hun ikke så mye som se på. Men så var det en gang hun var i skogen, da fikk hun se en kvitbjørn, som hadde den kransen hun hadde drømt om, mellom labbene og lekte med. Så ville hun kjøpe den.

Nei, den var ikke til fals for penger, men bare når han fikk henne selv. Ja, det var aldri verdt å leve uten den, sa hun; det var det samme hvor hun kom og hvem hun fikk, når hun bare fikk kransen, og så ble de forlikt om at han skulle hente henne om tre dager, og det var torsdagen.

Da hun kom hjem med kransen, ble alle glade for det hun var glad igjen, og kongen mente det kunne saktens ikke være så farlig å stagge en kvitbjørn. Den tredje dagen måtte hele krigsmakten ut rundt slottet til åta imot ham. Men da kvitbjørn kom, var det ingen som kunne stå seg mot ham, for ham bet det ingenting på; han slo dem ned på ymse sider, så de lå i haugevis. Dette syntes kongen gikk rent på skade; så sendte han den eldste datteren og henne tok kvitbjørnen på ryggen og fór avsted med. Da de hadde reist langt og lenger enn langt, så spurte kvitbjørnen:

"Har du sittet mjukere, har du sett klarere?" sa han.

"Ja, på min mors fang satt jeg mjukere, i min fars gård så jeg klarere," sa hun.

"Ja, så er du ikke den rette," sa kvitbjørnen, og jaget henne hjem igjen.

Neste torsdagen kom han igjen, og da gikk det like ens. Krigsmakten var ute og skulle ta imot kvitbjørnen; men det bet hverken jern eller stål på ham, og så slo han dem ned som gras, så kongen måtte be ham holde opp, og så sendte han ut den nesteldste datteren, og henne tok kvitbjørnen på ryggen og fór av gårde med. Da de hadde reist langt og lenger enn langt, spurte kvitbjørnen:

"Har du sett klarere, har du sittet mjukere?" sa han.

"Ja," sa hun, "i min fars gård så jeg klarere, på min mors fang satt jeg mjukere."

"Ja, så er du ikke den rette," sa kvitbjørnen, og jaget henne hjem igjen.

Den tredje torsdagskvelden kom han igjen. Da sloss han enda hardere enn de andre gangene; så syntes kongen han ikke kunne la ham slå ned hele krigsmakten, og så ga han ham den tredje datteren i guds navn. Så tok han henne på ryggen og reiste avsted langt og lenger enn langt, og da de var kommet bort i skogen, så spurte han henne, som han hadde spurt de andre, om hun hadde sittet mjukere og sett klarere.

"Nei, aldri!" sa hun.

"Ja, du er den rette," sa han.

Så kom de til et slott, som var så gildt at det slottet far hennes hadde, var som den usleste husmannsplass i sammenligning med det. Der skulle hun være og leve godt, og hun skulle ikke ha annet å gjøre enn passe på at varmen aldri gikk ut. Bjørnen var borte om dagen, men om natten var

han hos henne, og da var han menneske. Det gikk alt både godt og vel i tre år. Men hvert år fikk hun et barn, og det tok han og fór bort med, straks det var kommet til verden. Så ble hun mer og mer sturen, og ba hun kunne få lov til å komme hjem og se til foreldrene sine. Ja, det var ikke noe i veien for det; men først måtte hun love at hun skulle lye etter det faren sa, men ikke etter det moren ville hun skulle gjøre. Så kom hun hjem, og da de var alene med henne, og hun hadde fortalt hvordan hun hadde det, ville moren gi henne lys med, så hun kunne få se hvordan han var. Men faren sa: Nei, det skulle hun ikke gjøre; "det er til skade og ikke til gagn."

Men hvordan det var eller ikke, så fikk hun lysestubben med seg da hun reiste. Det første hun gjorde da han hadde sovnet, det var at hun tente i og lyste på ham; han var så vakker at hun syntes hun aldri kunne få sett nok på ham, men som hun lyste, så dryppet det en het talgdråpe på pannen hans, og så våknet han.

"Hva er det du har gjort?" sa han. "Nå har du gjort oss ulykkelige begge to; det var ikke mer enn en måned igjen, hadde du bare holdt ut den, så hadde jeg vært frelst; for det er en trollkjerring som har forgjort meg, så jeg er kvitbjørn om dagen. Men nå er det ute med oss, nå må jeg fare dit og ta henne."

Hun gråt og bar seg ille; men han måtte reise og han skulle reise. Så spurte hun om hun ikke kunne få være med. Det var ingen råd til det, sa han; men da han fór av gårde i bjørnehammen, tok hun tak i ragget likevel, kastet seg opp på ryggen av ham og holdt seg fast. Så gikk det avsted over ur og berg, gjennom holt og runner, til klærne ble revet av henne, og hun var så dødelig trett at hun slapp taket og ikke visste mere av seg. Da hun våknet, var hun i en stor skog, og så la hun avsted igjen; men hun visste ikke, hvor det bar hen. Langt om lenge kom hun til en stue; der var det to kvinnfolk, en gammel kone og en vakker liten jentunge.

Kongsdatteren spurte om de hadde sett noe til Kvitebjørn kong Valemon.

"Ja, han fór her i dag tidlig; men han fór så fort at du visst aldri tar ham igjen," sa de.

Jentungen fór om og klipte og lekte seg med en gullsaks, som var slik at silkefillene og fløyelsremsene fløy om henne, bare hun klipe i luften. Der den var, manglet det aldri klær.

"Men denne konen som skal fare så vidt og så vonde veier, hun må slite hardt," sa jentungen; "hun kunne trenge mer til denne saksen, hun enn jeg, til å klippe klær til seg," sa hun, og så ba hun om hun ikke fikk lov til å gi henne saksen. Jo, det skulle hun ha lov til.

Så reiste kongsdatteren av gårde gjennom skogen, som det aldri ville bli noen ende på, både dagen og natten, og neste morgen kom hun til en stue igjen. Der var det også to kvinnfolk, en gammel kone og en jentunge.

"God dag," sa kongsdatteren. "Har dere sett noe til Kvitebjørn kong Valemon?" spurte hun.

"Var det du som skulle hatt ham kanskje?" sa kjerringa. Det var da det. "Jo, han fór framom her i går; men han fór så fort at du aldri tar ham igjen," sa hun.

Jentungen gikk på gulvet og lekte med en flaske, som var slik at den skjenkte alt de ville ha, og der den var, manglet det aldri drikke.

"Men denne stakkars kjerringa som skal fare så vidt og så vonde veier, tenker jeg kan bli tørst og lide mye annet vondt," sa jentungen; "hun kan trenge mer til denne flasken, hun enn jeg," sa hun, og så spurte hun om hun ikke fikk lov til å gi henne flasken. Jo, det skulle hun få.

Så fikk kongsdatteren flasken, takket for seg og reiste av gårde igjen bort gjennom den samme skogen, både den dagen og natten med. Tredje morgenen kom hun til en stue, og der var det også en gammel kone og en jentunge.

"God dag," sa kongsdatteren.

"God dag igjen," sa kjerringa.

"Har dere sett noe til Kvitebjørn kong Valemon?" sa hun.

"Kanskje det var du som skulle hatt ham?" sa kjerringa. Ja, det var da det. "Jo, han fór framom her i går kveld; men han fór så fort at du aldri tar ham igjen," sa hun.

Jentungen gikk på gulvet og lekte med en duk som var slik at når de sa til den: "Duk, bred deg og red deg med alle gode retter!" så gjorde den det, og der den var, manglet det aldri godmat.

"Men denne stakkars kjerringa som skal fare så vidt og så vonde veier," sa jentungen, "hun kan komme til både å sulte og lide mye annet vondt, så hun kan trenge mer til denne duken enn jeg," sa hun, og så spurte hun om hun ikke fikk lov til å gi henne duken. Det skulle hun ha lov til.

Så tok kongsdatteren duken og takket for seg, og reiste av gårde langt og lenger enn langt, bort igjen gjennom den samme mørke skogen, hele den dagen og natten, og om morgenen kom hun til et tverrberg, som var så bratt som en vegg, og så høyt og så bredt at hun ingen ende kunne se. Det var en stue der også, og da hun kom inn, var det første hun sa:

"God dag, har du sett om Kvitebjørn kong Valemon har faret denne veien?"

"God dag igjen," sa kjerringa; "det var kanskje du som skulle hatt ham?" sa hun. Det var da det. "Ja, han fór oppetter berget her for tre dager siden; men der kan ikke noe uflygende slippe opp," sa hun.

I denne stua var det så fullt av småbarn, og alle sammen hang de i stakken på mor si og skrek på mat. Kjerringa satte på varmen en gryte full med runde småstein. Kongsdatteren spurte hva det skulle være godt for. De var så fattige, sa kjerringa, at de hverken hadde mat eller klær, og det var så vondt å høre barna skrike etter matbeten; men når hun satte gryta på varmen og sa: "Nå er eplene snart kokt," så var det som det døyvde sulten, og de ga tål en stund, sa hun. Det varte ikke lenge før kongsdatteren fikk fram duken og flasken, det kan en nok vite, og da barna var mette og glade, klpte hun klær til dem med gullsaksen.

"Ja," sa kjerringa i stua, "siden du har vært så hjertelig snill mot meg og barna mine, så var det skam om ikke jeg gjorde det vi kan, for å friste å hjelpe deg oppover berget. Mannen min er riktig en mestersmed. Nå får du slå deg til ro til han kommer hjem, så skal jeg ha ham til å smi klør til deg til hender og føtter, så får du friste å kravle deg opp."

Da smeden kom, tok han på med klørne med én gang, og den andre morgenen var de ferdige. Hun hadde ikke tid til å bie, men takket for seg, hugg seg fast og krøp og kravlet med ståklørne hele dagen og natten, og da hun var så trett, så trett at hun syntes hun ikke kunne lette en hånd mer, men ville sige ned igjen, da var hun oppe. Det var en slette, med åkrer og enger så store og vide at hun aldri hadde tenkt seg så vidt og så jevnt, og straks ved var det et slott fullt av arbeidsfolk av alle slag, som strevde som maur i en tue.

"Hva er her på ferde?" spurte kongsdatteren.

Jo, her bodde hun, den trollkjerringa som hadde forgjort Kvitebjørn kong Valemon, og om tre dager skulle hun ha bryllup med ham. Hun spurte om hun ikke kunne få talt med henne. Nei, var det likt

seg, det var da rent umulig. Så satte hun seg utenfor vinduet, og til å klippe med gullsaksen, så fløyels- og silkeklærne føk som i en snøkave. Da trollkjerringa fikk se det, ville hun kjøpe saksen; "for alt det skredderne strever, så monner det ikke," sa hun; "det er for mange som skal kles opp."

For penger var den ikke til fals, sa kongsdatteren; men hun skulle få den, om hun fikk lov til å sove med kjæresten hennes i natt. Ja, det kunne hun godt få, sa trollkjerringa; men hun ville selv svæve ham og selv vekke ham. Da han hadde lagt seg, ga hun ham en sovedrikk, så han ikke var i stand til å våkne, alt det kongsdatteren ropte og gråt.

Den neste dagen gikk kongsdatteren utenfor vinduene igjen, og satte seg til å skjenke av flasken; det fosset som en bekk både med øl og med vin, og aldri ble den tom. Da trollkjerringa fikk se det, ville hun kjøpe den; for "alt det de strever med å brygge og brenne, så monner det ikke, det er for mange som skal ha drikke," sa hun. For penger var den ikke til fals, sa kongsdatteren; men fikk hun lov til å sove med kjæresten hennes i natt, skulle hun få den. Ja, det kunne hun godt få, sa trollkjerringa; men hun ville selv svæve ham og selv vekke ham. Da han hadde lagt seg, ga hun ham en sovedrikk igjen, så det ble ikke likere den natten heller; han var ikke god for å våkne; alt det kongsdatteren ropte og gråt. Men den natten var det en av håndverkerne som arbeidet i rommet ved siden. Han hørte gråten der inne, og skjønnte hvordan det hang i hop, og neste dag sa han til prinsen at hun måtte ha kommet, kongsdatteren som skulle frelst ham.

Den dagen gikk det like ens med duken som med saksen og flasken; da det var ved middagstid, gikk kongsdatteren utenfor slottet, tok fram duken og sa: "Duk, bred deg og red deg med alle gode retter," så var det mat, og så det var nok til hundre mann; men kongsdatteren satte seg til bords alene. Da trollkjerringa fikk se duken, så ville hun kjøpe den; "for alt det de koker og steker, så monner det ikke; det er for mange munnar som mat skal ha," sa hun. For penger er den ikke til fals, sa kongsdatteren; men fikk hun lov til å sove med kjæresten hennes i natt, skulle hun få den. Det kunne hun godt få, sa trollkjerringa; men selv ville hun svæve ham, og selv ville hun vekke ham og. Da han hadde lagt seg, kom hun med sovedrikken; men denne gangen aktet han seg og lurte henne. Trollkjerringa trodde ham ikke mer enn som så, hun heller; for hun tok en stoppenål og stakk tvers igjennom armen på ham og ville prøve om han sov tungt nok; men enda så vondt det gjorde, så rørte han seg ikke, og så fikk kongsdatteren lov til å komme til ham.

Da var allting godt og vel, og når de bare ble kvitt trollkjerringa, så var han frelst. Så fikk han tømmermennene til å gjøre en svivelem i den broen brudeferden skulle fare over; for de hadde den skikken der, at bruden red fremst i ferden. Da hun kom utpå, sveiv lemmen rundt med bruden og alle de trollkjerringene som var brudekonene hennes. Men kong Valemon og kongsdatteren og alle bryllupsfolkene fór tilbake til slottet, og tok med av gullet og pengene til trollkjerringa, alt det de kunne føre, og fór av gårde til hans land og skulle holde det rette bryllupet. Men på veien var kong Valemon innom og tok med de tre småjentene, og nå fikk hun se hvorfor de var han hadde tatt fra henne barna og satt dem bort; det var for at de skulle hjelpe henne fram til ham. Så drakk de bryllup både stivt og sterkt.

"God dag, mann!" - "Økseskaft"

Det var en gang en ferjemann som var så tunghørt at han hverken kunne høre eller samle det noen sa til ham. Han hadde en kjerring og to sønner og en datter, og de brydde seg ikke om mannen, men levde lystig og vel, så lenge det var noe å leve av, og siden tok de på borg hos gjestgiveren og holdt bedt lag og kastut hver dag.

Da ingen ville borge dem lenger, skulle lensmannen komme og pante for det de hadde borget og ødt bort; så reiste kjerringa og barna til skyldfolkene hennes og lot den tunghørte mannen bli igjen alene og ta imot lensmannen og lensmannsdrengen.

Mannen gikk der og stullet og stelte, og undres på hva lensmannen ville spørre etter, og hva han skulle si når han kom.

"Jeg kan ta meg til å emne til noe," sa han ved seg selv, "så spør han meg om det. Jeg får gi meg til å telgje på et økseskaft.

Så spør han meg hva det skal bli; så sier jeg:

"Økseskaft."

Så spør han meg hvor langt det skal være; så sier jeg:

"Opp under denne kvisten."

Så spør han meg hvor ferja er henne; så sier jeg:

"Jeg skulle tjærebre henne; hu ligger nedpå stranda og er sprukken i begge ender."

Så spør han: "Hvor er den grå merra di henne?" Så sier jeg: "Hu står på stallen følldiger."

Så spør han: "Hvor er feet og sommerfjøset ditt henne?" Så sier jeg:

"Det er ikke langt unna; når du kommer opp bakken, så er du der straks."

Dette synes han var godt og vel overlagt.

Da det led om en stund, kom lensmannen, han var sikker nok; men drengen hans hadde gått en annen vei om gjestgiveren, og der satt han og drakk enda. "God dag, mann!" sa han.

"Økseskaft," sa ferjemannen.

"Jaså - -" sa lensmannen. "Hvor langt er det til gjestgiveren?" spurte han.

"Opp under denne kvisten," sa mannen og pekte et stykke opp på økseskaftemnet.

Lensmannen ristet på hodet og glante stort på ham.

"Hvor er kjerringa di, mann?" sa han.

"Jeg skulle tjærebre henne," sa ferjemannen, "for hu ligger på stranda og er sprukken i begge ender."

"Hvor er datter di?"

"Å, hu står på stallen og er følldiger," sa mannen; han syntes han svarte både godt og vel for seg.

"Å reis du til -, din tull du er!" sa lensmannen.

"Ja, det er ikke langt unna; når du kommer opp bakken, så er du der straks," sa mannen.

Kjetta som var så fæl til å ete

Det var en gang en mann som hadde ei kjette, og den var så fælende stor og slem til å ete at han ikke kunne ha henne lenger. Så skulle hun til elvs med en stein om halsen; men før hun skulle avsted, fikk hun et mål mat. Kjerringa satte til henne et grautfat og et lite trau matfett. Det rev hun i seg, og satte av gårde ut gjennom glaset. Der sto mannen på låven og tresket.

"God dag, du mann i huset," sa kjetta.

"God dag, du kjette," sa mannen; "har du fått deg noe mat i dag?" sa han.

"Å, jeg har fått et lite grann, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa hun, og så tok hun og åt opp mannen.

Da hun hadde gjort det, gikk hun i fjøset; der satt kjerringa og melket. "God dag, du kjerring i fjøset," sa kjetta.

"God dag, er du der, du kjette?" sa kjerringa; "har du eti opp maten din?" sa hun.

"Å, jeg har eti litt i dag, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa hun, og så tok hun og åt opp kjerringa.

"God dag, du ku på båsen," sa kjetta til bjellekua.

"God dag, du kjette," sa bjellekua; "har du fått deg noe mat i dag?" sa hun.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta, og så tok hun og åt opp bjellekua og.

Så satte hun opp i heimehagen; der sto en mann og hugg lauvkjerr.

"God dag, du mann i lauvskog," sa kjetta.

"God dag, du kjette; har du fått deg noe mat i dag?" sa lauvmannen.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa hun, og så tok hun og åt opp lauvmannen også.

Så kom hun til en stenrøys; der sto røyskatten og tittet ut.

"God dag, du røyskatt i stenrøysa," sa kjetta.

"God dag, du kjette; har du fått deg noe mat i dag?" sa røyskatten.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta, og så tok hun og åt opp røyskatten også.

Da hun hadde gått litt til, kom hun til et haslekjerr; der satt trebjørnen og sanket nøtter.

"God dag, du trebjørn i busken," sa kjetta.

"God dag, du kjette; har du fått deg noe mat i dag?" sa trebjørnen.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende i dag," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta, og så tok hun og åt opp ekornet også.

Da hun hadde gått et stykke til, møtte hun Mikkell rev, som gikk og lusket borti skogkanten.

"God dag, du Mikkell Snittom," sa kjetta.

"God dag, du kjette; har du fått deg noe mat i dag?" sa reven.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta, og så tok hun og åt opp reven også.

Da hun hadde gått litt til, møtte hun en hare.

"God dag, du hoppende hare," sa kjetta.

"God dag, du kjette; har du fått deg noe mat i dag?" sa haren.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret og Mikkell Snittom, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta, og så tok hun og åt opp haren også.

Da hun hadde gått et stykke til, møtte hun en gråbein.

"God dag, du gråbein Glup," sa kjetta.

"God dag, du kjette, har du fått deg noe mat i dag?" sa gråbeinen.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret og Mikkell Snittom og hoppende hare, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta, og så tok hun og åt opp gråbeinen også.

Så gikk hun til skogs, og da hun hadde gått langt og lenger enn langt, over berg og djupe daler, så møtte hun en bjørnunge.

"God dag, du bjørn Byksopp," sa kjetta.

"God dag, du kjette; har du fått deg noe mat i dag?" sa bjørnungen.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret og Mikkell Snittom og hoppende hare og gråbein Glup, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta, og så tok hun og åt opp bjørnungen med.

Da kjetta hadde gått et stykke til, så møtte hun binna, som rev i stubbene så fausken føk, så arg var hun for det hun hadde mistet ungen sin.

"God dag, du binne Bisk," sa kjetta.

"God dag, du kjette; har du fått deg noe mat i dag?" sa binna.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret og Mikkel Snittom og hoppende hare og gråbein Glup og bjørn Byksopp, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta, og så tok hun og åt opp binna og.

Da kjetta kom litt lenger fram, så møtte hun selve bamsen.

"God dag, du bamse Brakar," sa kjetta.

"God dag, du kjette; har du fått deg noe mat i dag?" sa bamsen.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret og Mikkel Snittom og hoppende hare og gråbein Glup og bjørn Byksopp og binne Bisk, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta, og så tok hun og åt opp bamsen også.

Så gikk kjetta langt og lenger enn langt, til hun kom til bygds igjen; der møtte hun et brudefølge på veien.

"God dag, du brudefølge i veien," sa kjetta.

"God dag, du kjette; har du fått deg noe mat i dag?" sa brudefølget.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret og Mikkel Snittom og hoppende hare og gråbein Glup og bjørn Byksopp og binne Bisk og bamse Brakar, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta, og så fór hun på dem og åt både brud og brudgom og hele følget med kjøkemester og spillemann og hester og alt i hop.

Da hun hadde gått et stykke til, kom hun til kirken; der møtte hun et likfølge.

"God dag, du likfølge ved kirken," sa kjetta.

"God dag, du kjette; har du fått deg noe mat i dag?" sa likfølget.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret og Mikkel Snittom og hoppende hare og gråbein Glup og bjørn Byksopp og binne Bisk og bamse Brakar og brudefølget i veien, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta, og så satte hun på likfølget og åt både liket og følget.

Da kjetta hadde fått til livs dette, så bar det til himmels med henne, og da hun hadde gått langt og lenger enn langt, så møtte hun månen i skyen.

"God dag, du måne i skya," sa kjetta.

"God dag, du kjette; har du fått deg noe mat i dag?" sa månen.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret og Mikkel Snittom og hoppende hare og gråbein Glup og bjørn Byksopp og binne Bisk og bamse Brakar og brudefølget i veien og likfølget ved kirken og huskom meg, eter jeg ikke deg og," sa kjetta, og så satte hun på månen og åt den opp, både med ny og ne.

Så gikk kjetta langt og lenger enn langt, så møtte hun solen.

"God dag, du sol på himmelen," sa kjetta.

"God dag, du kjetta; har du fått deg noe mat i dag?" sa solen.

"Å, jeg har fått litt," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret og Mikkel Snittom og hoppende hare og gråbein Glup og bjørn Byksopp og binne Bisk og bamse Brakar og brudefølget i veien og likfølget ved kirken og månen i skya, og huskom meg, eter jeg ikke deg og," sa kjetta, og så satte hun på solen på himmelen.

Så gikk kjetta langt og lenger enn langt, til hun kom til en bro; der møtte hun en diger geitebukk.

"God dag, du bukk på brua den breie," sa kjetta.

"God dag, du kjetta; har du fått deg noe mat i dag?" sa bukken.

"Å, jeg har fått litt, men jeg er mest fastende," sa kjetta; "det var bare et grautfat og et fett-trau og mannen i huset og kjerringa i fjøset og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret og Mikkel Snittom og hoppende hare og gråbein Glup og bjørn Byksopp og binne Bisk og bamse Brakar og brudefølget i veien og likfølget ved kirken og månen i skya og solen på himmelen, og huskom meg, tar jeg ikke deg og," sa kjetta.

"Det skal vi nappes om," sa bukken, og stanget til kjetta så hun røk utover broen og fór til elvs, og der sprakk hun.

Så krøp de fram og fór hver til seg, og var like gode som før, alle de som kjetta hadde ett, både mannen i huset og kjerringa i fjøset, og bjellekua på båsen og lauvmannen i hagen, og røyskatten i stenrøysa og trebjørnen i kjerret, og Mikkel Snittom og hoppende hare, og gråbein Glup og bjørn Byksopp, og binne Bisk og bamse Brakar, og brudefølget i veien og likfølget ved kirken, og månen i skyen og solen på himmelen.

Fanden og futen

Det var en gang en fut, slik en riktig flåer av det verste slaget. En dag kom fanden og ville hente ham. "Aldri hører jeg annet," sa han, "enn at folk sier: "Gi fanden hadde den futen!" så nå får du følge med meg; og så slem er du og, så jeg tror ikke du kan bli slemmere og verre enn du er heller," sa fanden.

"Ja, vil du lye etter alt det folk snakker, så får du mer å flye etter enn du rekker," sa futen; "men er du så snill en mann at du gjør alt det folk ber deg om, så torde det hende jeg slapp denne gangen også, jeg," sa han.

Ja, futen snakket vel for seg, og fanden var nokså godlidende, så til sist ble de forlikt om at de skulle slå følge et stykke, og den først de møtte, som noen ba fanden ta, ham skulle det bli som fanden skulle ha, og så skulle futen slippe. Men hjertelig måtte det være, sa fanden.

Først kom de til en stue; der sto kjerringa og kjernet smør; men da hun så fremmedfolk, måtte hun titte ut etter dem. Imens kom den vesle stuegrisen hennes, som gikk og snuste i hver ro, og satte trynet opp i kjernen; den over ende, og grisen til å smatte på rømmen.

"Er det verre skadedyr til enn slik en gris?" skrek kjerringa. "Gi fanden hadde deg!" sa hun.

"Så ta grisen da!" sa futen.

"Tror du hun unner meg griseflesket?" sa fanden. "Hva skulle hun så ha til helgekost i vinter? Nei, det var ikke av hjertet!"

Så gikk de til de kom til en annen stue. Her hadde den vesle ungen gjort ugagn. "Rett nå er jeg lei deg," sa kjerringa, "jeg vinner ikke annet enn ågå og tørke og stelle etter den stygge ungen. Gi fanden hadde deg," sa hun.

"Så ta ungen da!" sa futen.

"Å, det er ikke av hjertet at moren banner barnet," sa fanden.

Så gikk de et stykke til; så møtte de to bønder.

"Der ser du futen vår," sa den ene.

"Gi fanden hadde 'n lys levende, den bondeflåeren!" sa den andre.

"Det var av hjertet det," sa fanden; "kom så med meg!" sa han.

Den gangen hjalp det hverken bønn eller påkallelse.

Jomfru Maria og svalen

Det var en gang en vakker sommerdag jomfru Maria satt og sydde ute i det grønne. Hun hadde lagt gullsaksen og det røde silkenøstet ved siden av seg; men rett som hun tok etter det, så var det borte. Hun lette og hun lette, og hun spurte alle trær og alle dyr, både fugl og fisk, om noen av dem hadde tatt nøstet og saksen; men de sa nei alle sammen, de hadde hverken sett det eller rørt det. Med det samme kom svalen flyvende forbi og kvitret:

"Gutter og jenter,
gutter og jenter
sitter på låven,
kysses og klappes - -
Jeg satt og så på,
ja satt og så på!"

"Det er du som har tatt saksen og nøstet!" sa jomfru Maria; "for ingen annen vimser omkring som du, både høyt og lavt, rundt hus og hjem, under sky og himmel, og i den grønne eng!"

"Jomfru Maria skylder meg, skylder meg
for saksen og silkenøstet,"

sa svalen.

"Tok jeg dem, tok jeg dem?
Det er løgn, er det!
det er det!"

Er det sant,
vil jeg synke i sjø!
Gi nøstet satt i bringen
og saksen i enden
på den som tok dem, tok dem!"

"Selv sa du dommen," sa jomfru Maria, "og som du ville, skal du få det. Både nøste og saks skal du bære til merke, og om vinteren skal du ligge på bunnen av sjøer og tjern. Men fordi du løgster meg, enda du selv både løy og stjal, skal du bygge i ufred under tak og røst, og aldri komme på grønn gren."

Fra den dag flyver svalen om med den røde flekken etter silkenøstet i strupen og med saksen til stjert. Om høsten tumler den seg omkring mellom folket som arbeider på åkeren, og skyter seg ofte like inn på dem, som den ville ta farvel før den ga seg på langreis. Men den tenker ikke på å fare sydover; den skal til bunns og legge seg i vinterdvale i myrer og tjern, som jomfru Maria sa, og det gjør den vel også, dersom det er sant det folk forteller, at de finner den i hele klumper på vassbunnen.

Men svalen vil ikke være ved annet enn at den reiser bort med de andre fuglene om høsten; og det første en hører den om våren synger den:

"Om høsten når jeg reiser,
er alle husene fulle;
om våren når jeg kommer igjen,
er alle husene tomme,

hvert ett, hvert ett, hvert ett!

For kjerringene susler og skusler det bort
i skvitter og skvatter og spinnelønn,
i skvitt - skvett - skvatt!"

Fugl Dam

Det var en gang en konge som hadde tolv døtre, og dem holdt han så mye av at de måtte være omkring ham støtt; men hver middag, når kongen sov, gikk prinsessene ut og spaserte. Men en gang da kongen tok middagsluren sin, og prinsessene var ute, ble de borte med det samme og kom ikke igjen. Da ble det stor sorg over hele landet, og kongen var den som var mest sorggiven av alle. Han lot gå ut bud både i sitt rike og i fremmede, og lystet etter dem ved alle kirker og ringe etter dem med alle klokker over hele landet; men kongsdøtrene var borte og ble borte, og ingen visste hvor det var blitt av dem; så kunne de vite at de var tatt i berg.

Det varte ikke lenge før det spurtes vidt og bredt både i by og bygd, ja over mange bygder og fremmede land, og så kom ordet om det også til en konge langt borte i landene, som hadde tolv sønner. Da de fikk høre om de tolv kongsdøtrene, ba de faren om lov til å reise ut og lete etter dem. Han ville nødig gi dem lov, han var redd han aldri skulle få se dem igjen, men de gjorde knefall for kongen og ba så lenge, så til sist måtte han la dem fare likevel. Han rustet et skip til dem og satte Ridder Rød til styrmann, for han var vel kjent på sjøen.

De seilte omkring i lange tider, og var oppe i alle land de kom til, og lette og spurte etter prinsessene; men de fikk hverken hørt eller spurt dem. Nå var det bare noen dager igjen, så hadde de seilt i syv år; da ble det sterk storm en dag og slikt vær at de trodde de aldri skulle komme til land mer, og alle måtte henge i, så de fikk ikke søvn på øynene så lenge uværet sto på. Men da det led på tredje dagen, la vinden seg, og med ett ble det blikkende stilt. Alle var nå så trette etter slitet og hardværet at de sovnet på øyeblikket; men den yngste kongssønnen hadde ikke ro på seg og kunne slett ikke sove.

Mens han nå gikk fram og tilbake på dekket, kom skipet til en liten øy, og på øya løp en liten hund og gjødde og knistret mot skipet, liksom den ville ut på det. Kongssønnen gikk på dekket og lokket og plystret på hunden; dess mere gjødde og knistret den. Han syntes at det var synd den skulle gå der og sette til, han trodde den kunne være kommet fra et skip som var forlist i stormen, men han syntes ikke han kunne hjelpe den heller; han trodde ikke han var i stand til å sette ut båten alene, og de andre sov så godt at han ikke ville vekke dem bare for en hunds skyld. Men været var blankt og stilt; så tenkte han: du får likevel i land og frelse hunden; så prøvde han å sette ut båten, og det gikk lettere enn han hadde trodd. Han rodde i land og gikk opp til hunden, men hver gang han grep etter den, sprang hunden unna, og slik holdt det ved til han kom inn i et slott, før han visste ordet av det. Der gjorde hunden seg om til en vakker prinsesse, og i benken satt en mann så stor og stygg at kongssønnen ble rent fælen.

"Du har ikke bo å bli redd," sa mannen - enda reddere ble kongssønnen da han hørte målet hans - "for jeg vet vel hva det er du vil: det er tolv prinser av dere, og dere leter etter de tolv prinsessene som ble borte. Jeg vet nok hvor de er henne, de er hos husbonden min; der sitter de på hver sin gullstol og lysker ham, for han har tolv hoder. Nå har dere seilt i syv år, men dere kommer til å seile i syv år til før dere finner dem. Du kunne gjerne bli her du," sa han, "og få datter min; men først må du slå ham i hjel, for han er en streng herre mot oss. Men prøv nå om du kan svinge sverdet," sa trollet.

Kongssønnen tok fatt i et gammelt, rustent sverd som hang på veggen, men han kunne snaut rugge det.

"Så får du ta deg en slurk av denne flasken," sa trollet.

Da han hadde gjort det, kunne han rugge det, og da han hadde tatt én til, kunne han løfte det, og da han hadde tatt enda én, kunne han svinge sverdet så lett som en bakstefløy.

"Når du nå kommer ombord," sa trollprinsen, "så må du gjemme sverdet vel i køyen din, så Ridder Rød ikke får se det; han er vel ikke god for åsvinge det, men han vil enda bli hatsk på deg og stå deg etter livet. Når syv år er omme på tre dager nær," sa han videre, "så går det like ens som nå: det kommer et sterkt vær over dere med storm, og når det er over, blir dere søvnige alle sammen; da må du ta sverdet og ro i land, så kommer du til et slott, og der står alle slags vakter, både ulver og bjørner og løver; men du skal ikke være redd dem, for de faller deg til fote alle sammen. Men når du kommer inn i slottet, så ser du han sitter i et staselig kammers, gild og grom; men tolv hoder har han, og prinsessene sitter på hver sin gullstol og lysker hver sitt hode. Og det arbeidet kan du nok vite de ikke synes om. Så må du skynde deg og hugge av det ene hodet etter det andre; våkner han og får se deg, så sluker han deg levende."

Kongssønnen gikk ombord med sverdet, og det han hadde fått visst, kom han vel i hug. De andre lå og sov enda, og han gjemte sverdet i køyen sin, så hverken Ridder Rød eller noen av de andre fikk se det. Nå tok det til åblåse igjen, og han vekket dem og sa han syntes det lignet ingen ting at de lå og dro seg lenger, nå da det var slik god vind. Det var ingen som merket at han hadde vært borte.

Da nå de syv årene var omme på tre dager nær, så gikk det som trollet hadde sagt. Det kom hardvær og storm som varte i tre dager, og da det var over, ble de søvnige etter alt slitet og la seg til å sove alle sammen; men den yngste kongssønnen rodde til land, og vaktene falt ham til fote, så han kom fram til slottet. Da han kom inn i kammerset, satt stortrollet og sov, som trollprinsen hadde sagt, og de tolv prinsessene satt hver på sin stol og lysket hver sitt hode. Kongssønnen vinket til prinsessene at de skulle flytte seg av veien; men de pekte på trollet, og vinket til ham at han skulle gå sin vei og ha seg bort; men han holdt ved å gjøre miner til dem at de skulle flytte seg unna, og så skjønte de at han ville frelse dem, og flyttet seg bort så stilt de kunne, den ene etter den andre, og like så fort hugg kongssønnen hodene av trollkongen, så blodet til sist flømnet som en stor bekk.

Da trollet var drept, rodde han ombord igjen og gjemte sverdet; nå hadde han gjort nok, syntes han, og da han ikke rådde med å få liket av veien alene, så var det ikke for mye, mente han, om de hjalp til litt de andre også. Han vekket dem og sa det var skam slik de lå og dro seg, nå hadde han funnet kongsdøtrene og frelst dem fra trollet. De andre lo av ham og sa at han nok hadde sover like godt som de og vel så det, og drømt at han var slik kar; dersom noen skulle frelst prinsessene, var det nok rimeligere at en av dem hadde gjort det. Men den yngste kongssønnen sa hvordan alt var gått til, og så fulgte de med i land da; først fikk de se blodbekken, og så slottet og de tolv hodene og prinsessene; da så de han hadde sagt sant, og nå hjalp de til med å kaste hodene og kroppen på sjøen. Alle var de nå glade; men ingen var gladere enn kongsdøtrene, som slapp å sitte og lyske trollet hele dagen. Av alt det gull og sølv og de kostbare ting som var der, tok de med seg så mye som skipet kunne føre, og så gikk de ombord alle sammen, både prinsene og prinsessene.

Men da de hadde kommet et stykke ut på sjøen, sa kongsdøtrene at i gleden hadde de glemt gullkronene sine; de lå i et skap, og dem ville de gjerne ha med. Da ingen andre ville hente dem, sa den yngste kongssønnen: "Å ja, jeg har nå våget såpass før, så jeg kan vel reise etter gullkronene også, bare dere vil ta ned seilene og vente til jeg kommer igjen." Ja, det skulle de. Men da han hadde kommet så langt bort at de ikke så mer til ham, sa Ridder Rød, som gjerne ville være den fornemste selv og ha den yngste kongsdatteren, at de kunne ikke nytte å ligge stille og bie på ham, for det kunne de nok vite at han aldri kom igjen; de visste, sa han, at kongen hadde gitt ham - Ridder Rød - makt og myndighet, så han seilte når han ville, og de skulle si at han hadde frelst prinsessene, og var det noen som sa noe annet, skulle han miste livet. Prinsene torde ikke gjøre annet enn det som Ridder Rød ville, og så seilte de.

Imens rodde den yngste kongssønnen i land og gikk opp i slottet; han fant skapet med gullkronene i, trålet og dro på det til han fikk det ned i båten; men da han kom der han skulle se skipet, var det borte. Da han nå slett ikke så det på noen kant, så kunne han nok skjønne hvordan det hadde gått til;

å ro etter kunne nå ikke nytte, og så snudde han og rodde til lands igjen. Han var nok redd for å være alene om natten i slottet; men det var ikke annet hus å få, og så skjøt han hjertet opp i livet, låste alle dører og porter i lås, og la seg på et rom der det sto en oppredd seng. Men redd var han, og reddere ble han da han hadde ligget en stund, og det tok til å knake og brake i vegger og tak, som hele slottet skulle revne. Med ett dusket det ned ved siden av sengen som et høylæss. Så ble det stille igjen; men han hørte en røst som ba ham ikke være redd, og sa:

"Jeg er Fugl Dam,
og jeg skal hjelpe deg fram.

Med det første du våkner i morgen, må du gå på stabburet etter fire tønner rug til meg, det må jeg ha til livs til dugurds; ellers kan jeg ikke gjøre noe."

Da han våknet, fikk han se en urimelig stor fugl, som hadde en fjær i nakken så svær som en halv voksen bjelkegran. Kongssønnen gikk nå på stabburet etter fire tønner rug til Fugl Dam, og da han hadde satt til livs dem, ba han kongssønnen at han skulle henge skapet med gullkronene på den ene siden av halsen på ham, og ta så mye gull og sølv som kunne veie likt imot, og henge på den andre siden, og så fikk han selv sette seg opp på ryggen og holde seg vel fast i nakkefjæren.

Så bar det avsted gjennom luften så det suste, og det varte ikke lenge før de fór forbi skipet. Kongssønnen ville vært ombord etter sverdet, for han var redd noen skulle få se det, og det hadde trollet sagt ingen måtte; men Fugl Dam sa at det fikk være med det nå. "Ridder Rød får vel ikke se det," sa fuglen; "men kommer du ombord, så står han deg etter livet, for han ville gjerne ha den yngste prinsessen; men henne kan du være trygg for, hun legger et nakent sverd fremfor seg i sengen hver natt."

Langt om lenge kom de til trollprinsen, og der ble kongssønnen så vel mottatt at det ikke var måte på det. Trollprinsen visste ikke alt det gode han ville gjøre ham fordi han hadde slått i hjel husbonden hans og gjort ham til kongen; han hadde gjerne gikk ham datter sin og det halve land og rike. Men han hadde nå fått slik godhet for den yngste av de tolv kongsdøtrene at han aldri hadde ro på seg, men endelig ville avsted den ene gangen etter den andre. Trollet ba ham være rolig enda en stund, og sa de hadde nesten syv år å seile før de kom hjem. Om prinsessen sa trollet det samme som Fugl Dam: "For henne kan du nok være trygg; hun legger et nakent sverd fremfor seg i sengen. Og hvis du ikke tror meg," sa trollet, "så kan du gå ombord når de seiler fremom her, og se etter og hente sverdet; det må jeg så ha igjen likevel."

Da de seilte forbi, hadde det igjen vært uvær, og da kongssønnen kom ombord, sov de alle sammen, og hver prinsesse lå med sin prins; men den yngste lå alene, med et nakent sverd fremfor seg i sengen, og på gulvet fremfor sengen lå Ridder Rød. Kongssønnen tok sverdet og rodde i land igjen, uten at noen av dem merket han hadde vært ombord.

Men enda var ikke kongssønnen rolig, og han ville ofte avsted, og da det endelig led mot slutten av de syv årene, og det bare var som en tre uker igjen, sa trollkongen: "Nå kan du gjøre deg i stand til å reise, siden du ikke vil bli hos oss; du skal få lånt jernbåten min, som går av seg selv bare du sier: Båt, gå fram! I båten er det en jernklubbe, og den jernklubben skal du lette på, når du får se skipet like foran deg, så får de slik bør at de glemmer å se etter deg; når du kommer på siden av skipet, skal du lette på jernklubben igjen, så blir det en slik storm at de nok får annet å gjøre enn kikke etter deg; og når du er forbi dem, skal du lette på klubben tredje gangen; men du må alltid legge den varlig ned igjen, ellers blir det slikt et vær at dere forgår, både du og de. Når du så er kommet til lands, har du ikke nødvendig å bry deg om båten; skyv den bare ut og vend den, og si: Båt, gå veien hjem, som du gikk den fram!"

Da han reiste, fikk han så mye gull og sølv og så mye annet gildt, og klær og linnet som trollprinsessen hadde sydd til ham i all denne tiden, så han var mye rikere enn noen av brødrene sine. Han hadde ikke før satt seg i båten og sagt: "Båt, gå fram," så gikk båten, og da han fikk se skipet rett fremfor seg, lettet han på klubben; så fikk de slik bør at de glemte å se etter ham. Da han var på siden av skipet, lettet han på jernklubben igjen, og da ble det slik en storm og slikt vær at hvite skummet sto rundt skipet, og sjøene slo over dekket, så de nok hadde annet å gjøre enn kikke etter ham; og da han kom fremom dem, lettet han på klubben tredje gangen, og så fikk de så rundelig nok å gjøre at de slett ingen tid hadde til å se etter hva det var for en. Han kom i land lenge, lenge før skipet, og da han hadde fått alt sitt ut av båten, skjøv han den ut igjen, vendte den om og sa. "Båt, gå veien hjem, som du gikk den fram!" og så gikk båten.

Selv kledde han seg ut som sjømann, og gikk opp i en ussel stue til en gammel kjerring; henne bilte han inn at han var en stakkars matros, at han hadde vært på et stort skip som hadde forlist, og at han var den eneste som var blitt frelst; og så ba han om hun ville låne ham hus for seg og de tingene han hadde berget.

"Bære meg," sa konen, "jeg kan nok ikke la noen få hus; du ser hvordan det er her; jeg har ikke noe å ligge på sjøl, og enda mindre noe å la andre ligge på."

"Ja, det er det samme," sa sjømannen; når han bare fikk tak over hodet, så fikk det være det samme hvordan han lå; hus kunne hun da ikke nekte ham, når han ville ta til takke slik som hun hadde det.

Om kvelden flyttet han inn sakene sine, og han hadde ikke fått dem inn, før kjerringa, som gjerne ville høre nytt å renne med, tok på å spørre hva han var for en, hvor han var fra, hvor han hadde vært henne, hvor han skulle hen, hva det var han hadde med seg, hva ærend han reiste i, og om han ikke hadde hørt noe til de tolv prinsessene som var blitt borte for mange herrens år siden, og enda mye annet, som det skulle god tid til åtale om, og regne opp. Men han sa han var så skrøpelig og hadde så vondt i hodet av det fæle været som hadde vært, at han ikke visste greie på noen ting. Hun måtte endelig la ham ha ro noen dager, til han hadde kommet seg etter alt det han hadde hatt å stå i, så skulle hun få vite alt hun ville, og mer til. Dagen etter tok kjerringa igjen til å spørre og grave, men sjømannen hadde ennå slik verk i hodet etter været at han ikke visste greie på noe; men rett som det var, så lot han likevel falle et ord om at han nok visste litt om kongsdøtrene. Straks fór kjerringa av gårde med det hun hadde fått vite, til alle de sladrekjerringene som i grenda fans, og nå kom den ene rennende etter den andre og spurte nytt om kongsdøtrene, om han hadde sett dem, om de kom snart, om de var på veien, og mere slikt. Han ga seg enda for at han hadde vondt i hodet etter været, så han ikke kunne greie alt; men så mye sa han, at var de ikke blitt borte i det harde været som hadde vært, så kom de om en fjorten dagers tid, eller kanskje før; men han kunne ikke si om de var i live ennå, for han hadde ikke sett dem, men det kunne gjerne være de hadde gått til bunns siden.

En av kjerringene fór til kongsgården med dette, og sa at det bodde en sjømann i stua hos den og den kjerringa, han hadde sett prinsessene, og de kom nok om en fjorten dagers tid, eller kanskje åtte. Da kongen hørte dette, sendte han bud på sjømannen, at han skulle komme og fortelle ham det selv.

"Jeg ser ikke slik ut," sa matrosen, "jeg har ikke klær så jeg kan komme fram for ham." Men kongens ærendssvenn sa at han endelig skulle komme; kongen ville og måtte tale med ham enten han var slik eller slik, for ennå hadde det ingen vært som hadde kunnet gi ham noen melding om prinsessene.

Ja, så måtte han i vei til kongsgården og kom inn til kongen, som spurte om det var sant han hadde sett noe til prinsessene.

"Ja, det har jeg," sa sjømannen; "men jeg kan ikke vite om de lever ennå, for da jeg så dem, var det slikt vær at vi forliste; men hvis de er til ennå, kommer de nok om en fjorten dagers tid, og kanskje før."

Da kongen hørte det, ble han nesten ute av seg av glede, og da det led mot den tiden som sjømannen hadde sagt de skulle komme, dro kongen imot dem ned til stranden i full stas, og det var stor glede over hele landet da skipet kom med prinsessene og prinsene og Ridder Rød; men ingen var gladere enn den gamle kongen, som hadde fått igjen døtrene sine.

Alle de elleve eldste prinsessene var glade og lystige; men den yngste, som skulle ha Ridder Rød, hun gråt og var sorgfull støtt. Kongen syntes ille om dette, og spurte hvorfor hun ikke var munter og lystig, hun som de andre prinsessene; hun hadde da ingenting å være sturen for, nå som hun hadde sloppet fra trollet og skulle få en mann som Ridder Rød. Men hun torde ikke si noe, for Ridder Rød hadde sagt at han ville ta livet av den som fortalte hvordan det hadde gått til.

Men en dag da de holdt på å sy på bryllupsstasen, kom det inn én i en stor matroskjole, med et kremmerskap på ryggen, og spurte om prinsessene ikke skulle handle stas av ham til bryllupet; han hadde så mange rare og kostelige ting, både av gull og sølv. Jo, det kunne nok hende det. De så på stasen, og de så på ham, for de syntes de dro kjensel både på ham og mange av tingene han hadde.

"Den som har så mye gildt," sa den yngste prinsessen, "har visst noe som er enda gildere, og som kunne passe enda bedre for oss."

Det kunne nok være, sa kremmeren.

Men de andre hysset på henne, og ba henne minnes hva Ridder Rød hadde truet med.

En stund etter satt prinsessene ved vinduet en dag, og så kom kongssønnen igjen med den store matroskjolen på seg og skapet med gullkronene på ryggen. Da han kom inn i storstuen i kongsgården, lukket han opp skapet for prinsessene, og da de kjente igjen hver sin gullkrone, så sa den yngste: "Jeg synes det er rett at den som har frelst oss, får den lønn han har fortjent, og det er ikke Ridder Rød, men han som kom med gullkronene våre - han har frelst oss." Da kastet kongssønnen av seg matroskjolen, og sto der mye gildere enn alle de andre; og så lot den gamle kongen Ridder Rød avlive. Nå ble det først riktig glede på kongsgården; hver tok sin, og så ble det bryllup så det hørtes og spurtes over tolv kongeriker.

Askeladden og de gode hjelperne

Det var en gang en konge, og den kongen hadde hørt tale om et skip som gikk like fort til lands som til vanns; så ville han også ha slikt et, og til den som kunne bygge det, lovte han ut kongsdatteren og halve kongeriket, og det lyste han opp på kirkebakken hele landet over. Det var mange som prøvde, må vite, for halve riket kunne være godt å ha, mente de vel, og kongsdatteren kunne være bra å ha attpå; men ille gikk det med de fleste.

Så var det tre brødre borte i en skogbygd; den eldste hette Per, den andre hette Pål og den yngste Espen Askeladd, av det han støtt satt og grov og raket i asken. Men den søndagen da det ble lyst opp om skipet som kongen ville ha, var det som av en hendelse at han var ved kirken han også. Da han kom hjem og fortalte det, ba Per, som var den eldste, mor si om niste; for nå ville han i veien og friste om han kunne bygge skipet og vinne kongsdatteren og halve riket.

Da han hadde fått nisteskreppen på nakken, strøk han av gårde. På veien møtte han en gammel mann, som var så kroket og gudnådselig.

"Hvor skal du hen?" sa mannen.

"Jeg skal bort i skogen og gjøre trau til far min, han liker ikke å ete i lag med oss andre," sa han Per.

"Trau skal det bli!" sa mannen.

"Hva har du i sekken din?" spurte mannen.

"Møkk," sa han Per.

"Møkk skal det bli," sa mannen.

Så strøk han Per bort i eikeskogen og hugg og tømret alt det han vant; men alt han hugg, og alt han tømret, så ble det ikke annet enn trau og trau. Da det led til middags, skulle han ha seg noe å leve av og tok opp nisteskreppen sin. Men det var ikke mat, det som var i nistesekken. Da han nå ikke hadde noe å leve av, og det ikke gikk likere med tømringen, ble han kei av arbeidet, tok øksen og sekken på nakken og strøk hjem til hu mor igjen.

Så ville han Pål i veien og friste om ikke han hadde lykken til å bygge skip og vinne kongsdatteren og halve kongeriket. Han ba mor si om niste, og da han hadde fått den, tok han sekken på nakken og la av gårde ut i marka. På veien møtte han en gammel mann, som var så kroket og gudnådselig.

"Hvor skal du hen?" sa mannen.

"Å, jeg skal bort i skogen og gjøre grisetrau til den vesle grisungen vår," sa han Pål.

"Grisetrau skal det bli!" sa mannen.

"Hva har du i sekken din?" spurte mannen.

"Møkk," sa han Pål.

"Møkk skal det bli!" sa mannen.

Så strøk han Pål bort i skogen, og til å hugge og tømre alt han orket; men hvordan han hugg, og hvordan han makslet, så ble det ikke annet enn trauemner og grisetrau. Han ga seg ikke enda, han

drev på til langt utpå ettermiddagen før han tenkte på å få seg litt mat; da ble han så sulten med ett at han måtte ha matsekken fram; men da han tok den opp, var det ikke matsmulen i sekken. Pål ble så harm at han vrent sekken og slo den mot en stubbe, tok øksen og strøk av skogen og hjem med det samme.

Da Pål var kommet hjem, ville Askeladden i veien og ba moren om niste. "Kanskje kunne jeg være kar til å få bygd skipet og vinne kongsdatteren og halve riket," sa han.

"Ja, det var likt til det," sa moren; "du som aldri gjør annet enn å rote og rake i oska! Nei, du får ikke noen niste!" sa kjerringa.

Askeladden ga seg ikke for det, han ba så lenge at han fikk lov til sist. Niste fikk han ikke, var det likt seg det - men han lurte med seg et par havrelefser og en doven øltår, og la av gårde.

Da han hadde gått en stund, møtte han den samme gamle kallen, som var så kroket og ussel og gudnådselig.

"Hvor skal du hen?" sa mannen.

"Å, jeg skulle til skogs, om det kunne høve seg, og bygge skip som går like godt til vanns som til lands," sa Askeladden; "for kongen har lyst opp at den som kan bygge et slikt skip, skal få kongsdatteren og halve riket," sa han.

"Hva har du i sekken din?" spurte mannen.

"Å, det er ikke stort å tale om, det skulle nå være niste," svarte Askeladden.

"Gir du meg litt av nista di, skal jeg hjelpe deg," sa mannen.

"Gjerne det," sa Askeladden, "men det er ikke annet enn to havrelefser og en doven øltår."

Det var det samme hva det var; bare han fikk det, skulle han nok hjelpe ham.

Da de kom opp til gamle-eika i skogen, så sa mannen: "Nå skal du skåre ut ei flis, og den skal du sette inn igjen som den har sittet, og når du har gjort det, kan du legge deg til å sove." Ja, Askeladden gjorde som han sa, han la seg til å sove, og i søvne syntes han han hørte det hugg og hamret og tømret og saget og snekret, men våken kunne han ikke bli før mannen vekket ham; da sto skipet fullt ferdig jevnside med eika. "Nå skal du stige oppi, og alle dem du møter, skal du ta med deg," sa kallen. Ja, Espen Askeladd takket for skipet, seilte avsted, og sa det skulle han gjøre.

Da han hadde seilt et stykke, kom han til en lang, mager fant som lå bortmed et berg og åt gråstein. "Hva er du for en kar, som ligger her og eter gråstein?" sa Askeladden.

Jo, han var så kjøttsulten at han aldri kunne få metta si, derfor var han nødt til å ete gråstein, sa han, og så ba han om han kunne få lov til å være med på skipet.

"Ja, vil du være med, så stig på," sa Askeladden.

Ja, det ville han, og så tok han med noen store gråsteiner til niste.

Da de hadde seilt et stykke til, traff de på en som lå i en solbakke og pattet på en ture.

"Hva er du for en?" sa Espen Askeladd, "og hva skal det være godt for at du ligger og patter på denne tønneturen?"

"Å, når en ikke har tønna, får en ta til takke med turen," sa mannen; "jeg er så øltørst, så jeg aldri kan drikke meg mett på øl og vin," sa han, og så ba han om han fikk lov til å være med på skipet.

"Vil du være med, så stig på," sa Askeladden.

Ja, det ville han, han steg på og tok med seg turen for tørstens skyld.

Da de hadde seilt et stykke til, traff de på en som lå med det ene øret til bakken og lydde.

"Hva er du for en, og hva skal det være godt for at du ligger og lyer på bakken?" sa Espen Askeladd.

"Jeg lyer etter graset, for jeg har slik hørsel at jeg hører det gror," sa han, og så ba han om han fikk lov til å være med på skipet.

Det var ikke nei til det. "Vil du være med, så stig oppi," sa Askeladden.

Ja, det ville han, og han steg oppi, han også.

Da de hadde seilt et stykke til, kom de til en som sto og siktet og siktet.

"Hva er du for en, og hva skal det være til at du står og sikter slik?" sa Askeladden.

"Jeg ser så skarpt," sa han, "så jeg ratt kan skyte like til verdens ende," og så ba han om han fikk lov til å være med på skipet.

"Vil du være med, så stig på," sa Askeladden.

Ja, det ville han, og steg opp.

Da de hadde seilt et stykke igjen, kom de til en som fór og hoppet på ett ben, og det andre hadde han syv skippundslodder på.

"Hva er du for en?" sa Askeladden, "og hva skal det være godt for at du farer og hopper på ett ben, og har syv skippundslodder på det andre?"

"Jeg er så lettfør til å flyge," sa han. "Gikk jeg på begge føttene, kom jeg til verdens ende på mindre enn fem minutter," og så ba han om han fikk lov til å være med på skipet.

"Vil du være med, så stig på," sa Askeladden.

Ja, det ville han, og steg opp i skipet til Askeladden og følgesvennene hans.

Da de hadde seilt et stykke igjen, traff de en som sto og holdt seg for truten.

"Hva er du for en?" sa Askeladden, "og hva skal det være godt for at du står slik og holder deg for truten?" sa han.

"Å, jeg har syv somrer og femten vintrer i kroppen på meg," sa han, "så jeg har vel bo å holde meg for truten; for slapp de ut alle sammen, så gjorde de kål på hele verden med det samme," sa han, og så ba han om han fikk lov å være med.

"Vil du være med, så stig på," sa Askeladden.

Ja, han ville være med, og så steg han opp i skipet til de andre.

Da de hadde seilt en god stund, kom de til kongsgården.

Askeladden strøk like inn til kongen og sa at nå sto skipet ferdig ute på tråkka, og nå ville han ha kongsdatteren, som kongen hadde lovt ut.

Kongen likte ikke dette noe videre, for Askeladden så ikke rar ut, han var både svart og sotet, og kongen ville nødig gi datter si til slik en fant. Så sa han han fikk vente litt; han kunne ikke få kongsdatteren før han hadde tømt en kjøttbu kongen hadde, med tre hundre tønner kjøtt; "det er det samme, kan du gjøre det til i morgen, skal du få henne," sa kongen.

"Jeg får friste," sa Askeladden; "men jeg får vel lov til å ta med en av kameratene mine?"

Ja, det kunne han få lov til, om han så ville ta dem alle seks, sa kongen; for han trodde det var rent uråd, om han så hadde seks hundre.

Askeladden tok bare med seg ham som åt gråstein og støtt var så kjøttsulten, og da de kom og lukket opp bua, hadde han ett opp alt i hop, så det ikke var igjen mer enn seks små spekeboger; det var bare en til hver av de andre kameratene. Så strøk Askeladden inn til kongen og sa at nå var bua tom, og nå fikk han vel kongsdatteren.

Kongen gikk ut på bua, og tom var den, det var sikkert nok; men Askeladden var både svart og sotet, og kongen syntes det var altfor ille at slik en fant skulle ha datter hans. Så sa han at han hadde en kjeller full med øl og gammel vin, tre hundre tønner av hvert slag, som han ville ha drukket opp først. "Og det er det samme, er du kar til å drikke dem opp til i morgen dette leite, så skal du få henne," sa kongen.

"Jeg får friste," sa Askeladden; "men jeg får vel ta med meg en av kameratene mine?" sa han.

"Ja, gjerne det," sa kongen; han mente han hadde så mye øl og vin at de skulle bli velberget alle syv.

Askeladden tok med ham som pattet på turen og støtt var så øltørst, og så låste kongen dem ned i kjelleren. Der drakk han tønne etter tønne, så lenge det var noe igjen, men den siste eslet han en tår, så det kunne være et par pottes til manns til hver av kameratene.

Om morgenen lukket de opp kjelleren, og med det samme strøk Askeladden inn til kongen, og sa han var ferdig med ølet og vinen, og nå fikk han vel datter hans, som han hadde lovt.

"Ja, først får jeg ned i kjelleren og se," sa kongen, for han trodde det ikke; da han kom ned i kjelleren, var det ikke annet enn tomme tønner. Men Askeladden var både svart og sotet, og kongen syntes det var ulikt å ha slik en måg. Så sa han det var det samme, kunne han skaffe vann fra verdens ende om ti minutter til prinsessens te, så skulle han få både henne og halve riket, for det var nå rent umulig, trodde han.

"Jeg får friste," sa Askeladden.

Så fikk han fatt på ham som hinket på ett ben og hadde syv skippundslodder på det andre, og sa at han fikk spenne av loddene og bruke benene sine så fort han kunne, for han skulle ha vann fra verdens ende til kongsdatterens te om ti minutter.

Han tok av loddene, fikk et spann og la i veien, og vekk var han med det samme. Men det varte og det rakk syv lange og syv brede, og han kom ikke igjen; til sist var det ikke mer enn tre minutter til tiden var ute, og kongen var så velnøyd som han hadde fått en mark.

Men så ropte Askeladden på ham som hørte graset gro, og sa han fikk lye etter hvor det ble av ham.

"Han har sovnet ved brønnen," sa han; "jeg kan høre han snorker, og trollene lysker ham," sa han.

Så ropte Askeladden på ham som skjøt like til verdens ende, og ba ham sette en kule i trollet. Ja, det gjorde han, han skjøt det midt i øyet; trollet slo opp et brøl, så han våknet med det samme, han som skulle hente te vann, og da han kom til kongsgården, var det enda ett minutt igjen av de ti.

Askeladden strøk inn til kongen og sa at der var vannet, og nå fikk han vel kongsdatteren, det var vel ikke mer å snakke om det. Men kongen syntes han var svart og sotet nå som før, og likte ikke å ha ham til måg. Så sa kongen at han hadde tre hundre favner ved, som han skulle tørke korn med på badstua, "og det er det samme, er du kar til å sitte der og brenne opp den, så skal du få henne, det er ikke tvil om det," sa han.

"Jeg får friste," sa Askeladden; "men jeg får vel lov til å ta med en av kameratene mine?"

"Ja, om det så var alle seks," sa kongen, for han tenkte det skulle bli varmt nok til dem alle.

Askeladden tok med ham som hadde de femten vintrene og de syv somrene i kroppen, og strøk på badstua om kvelden; men kongen hadde lagt sterkt på varmen; det var et bål så de gjerne kunne støpt kakkelovner. Ut igjen kunne de ikke komme, for de var ikke kommet inn, før kongen slo skåten for og hengte på et par hengelåser til. Så sa Askeladden: "Du får slippe ut en seks, syv vintrer, så blir det passe sommervarmt." Da ble det så de kunne holde ut der, men da det led på natten, ble det vel kjølig. Så sa Askeladden at han måtte lunke på med et par somrer, og da sov de til langt på dagen. Men da de hørte kongen ruslet utenfor, sa Askeladden: "Nå får du slippe ut et par vintrer til, men lag det så at den siste går lukt i synet på 'n.'" Ja, han gjorde så, og da kongen lukket opp badstudøren og trodde de lå der oppbrent, satt de der og hutret og frøs, så tennene skranglet, og han med de femten vintrene i kroppen slapp den siste like i fjeset på kongen, så det fløy opp en stor frostblemme.

"Får jeg kongsdatteren nå?" sa Askeladden.

"Ja, ta henne og ha henne og ta riket attpå," sa kongen. Da torde han ikke si nei lenger.

Så holdt de bryllup og turte og dominerte og skjøt trollkjerringsmell. Imens fór de og grafset etter forladninger, så tok de meg til én, og ga meg graut på en flaske og mjølk i en korg, og så skjøt de meg like hit, for at jeg skulle fortelle hvordan det gikk til.

Gudbrand i Lia

Det var en gang en mann som hette Gudbrand; han hadde en gård som lå langt borti en åsli, og derfor kalte de ham Gudbrand i Lia. Han og konen hans levde så godt sammen og var så godt forlikte, at alt mannen gjorde, syntes konen var så velgjort at det aldri kunne gjøres bedre; hvordan han så bar seg at, var hun like glad i det. De åtte jordveien sin, og hundre daler hadde de liggende på kistebunnen, og i fjøset to klavebundne kyr.

Men så sa kjerringa en dag: "Jeg synes vi skulle reise til byen med den ene kua og selge henne, jeg, så vi kunne få oss noen handskillinger. Vi er så bra folk at vi godt kan ha noen skillinger under hendene, liksom andre har. De hundre dalerne som ligger på kistebunnen, kan vi ikke ta hull på, men jeg vet ikke hva vi skal med mer enn ei ku. Og litt vinner vi ved det også, at jeg slipper med å stelle ei, istedenfor at jeg har gått og måket og vandlet til to." Ja, det syntes Gudbrand var både vel og riktig talt; han tok kua og gikk til byen med og skulle selge den. Men da han kom til byen, var det ingen som ville kjøpe ku. Ja, ja, tenkte Gudbrand, så kan jeg gå hjem igjen med kua, jeg; jeg vet jeg har både bås og klave, og det er like langt att og fram, og dermed ga han seg til å rusle hjemetter igjen.

Men da han hadde kommet et stykke på veien, møtte han en som hadde en hest han skulle selge, så syntes Gudbrand det var bedre å ha hest enn ku, og så byttet han med ham. Da han hadde gått et stykke lenger, møtte han en som gikk og drev en feit gris foran seg, og så syntes han det var bedre å ha feit gris enn hest, og byttet med mannen. Han gikk så et stykke til; så møtte han en mann med en geit, og så tenkte han det saktens var bedre å ha geit enn gris, og så byttet han med ham som hadde geita. Så gikk han et langt stykke, til han møtte en mann som hadde en sau; med ham byttet han, for han tenkte: Det er alltid bedre å ha sau enn geit. Da han nå hadde gått en stund igjen, møtte han en mann med en gås; så byttet han bort sauene med gåsa. Og da han hadde gått et langt stykke, møtte han en mann med en hane; med ham byttet han, for han tenkte som så: Det er alltid bedre å ha hane enn gås. Så gikk han til det led langt utpå dagen; men så tok han på å bli sulten, og så solgte han hanen for tolv skilling og kjøpte seg mat for dem. "For det er da bedre å berge liv enn ha hane," tenkte Gudbrand i Lia.

Så gikk han videre hjemover til han kom til nærmeste grannegården; der gikk han innom.

"Hvordan har det gått deg i byen?" spurte folkene.

"Å, det har nå gått så som så," sa Gudbrand i Lia; "ikke kan jeg rose lykken mi og ikke kan jeg laste den heller," og dermed fortalte han det hele, hvordan det hadde gått fra først til sist.

"Ja du blir da vel mottatt når du kommer hjem til kjerringa di," sa mannen på gården. "Hjelpe deg! ikke ville jeg være i ditt sted."

"Jeg synes det kunne gått mye galere, jeg," sa Gudbrand i Lia; "men enten det nå er gått ille eller vel, så har jeg så snill kjerring at hun aldri sier noe, hvordan jeg så bær meg at."

"Ja, det vet jeg visst, men ikke for det jeg trur det," sa grannen.

"Skal vi vedde på det?" sa Gudbrand i Lia; "jeg har hundre daler liggende hjemme på kistebunnen, tør du holde likt imot?"

Ja, de veddet, og så ble han der til om kvelden; i mørkningen ruslet de sammen bortover til gården hans Gudbrand. Der ble grannemannen stående utenfor døren og lye, mens mannen selv gikk inn til kjerringa.

"God kveld," sa Gudbrand i Lia da han kom inn.

"God kveld," sa konen; "å gudskjelov er du der!"

Ja, han var da det.

Så spurte konen hvordan det hadde gått ham i byen.

"Å, så som så," svarte Gudbrand, "det er just ikke noe å rose. Da jeg kom til byen, var det ingen som ville kjøpe ku, så byttet jeg bort kua mot en hest, jeg."

"Ja, det skal du riktig ha takk for, det," sa konen; "vi er så bra folk at vi kan kjøre til kirke, vi likeså vel som andre, og når vi har råd til å holde hest, så kan vi da vel legge oss til en. Gå ned og sett inn hesten, barn!"

"Ja," sa Gudbrand, "jeg har nok ikke hesten, jeg; da jeg kom et stykke på veien, byttet jeg den bort for en gris."

"Nei, nei!" ropte konen, "det var da riktig som jeg sjøl skulle gjort det; det skal du jammen ha takk for! Nå kan vi få flekk i huset, og noe å by folk, når de ser innom til oss, vi og. Hva skulle vi med hesten? Så ville folk si vi var blitt så store på det at vi ikke lenger kan gå til kirke som før. Gå ned og sett inn grisen, barn!"

"Men jeg har nok ikke grisen heller," sa Gudbrand; "da jeg kom et stykke lenger, byttet jeg den bort med ei melkegeit."

"Å nei, å nei, så vel du gjør allting!" ropte konen. "Hva skulle jeg med grisen, når jeg riktig tenker meg om; folk hadde bare sagt: der borte eter de opp alt de har; nei nå har jeg geit, så får jeg melk og ost, og geita beholder jeg enda. Slipp inn geita, barn!"

"Nei, jeg har nok ikke geita heller, jeg," sa Gudbrand; "da jeg kom et stykke på veien, byttet jeg bort geita og fikk en dyktig sau isteden."

"Nei!" ropte konen, "du har gjort det akkurat som jeg skulle ønske meg alt, akkurat som jeg sjøl skulle ha vært med. Hva skulle vi med geita? Jeg måtte klyve i berg og daler og få den ned igjen til kvelds. Nei, har jeg sau, kan jeg få ull og klær i huset, og mat også. Gå ned og slipp inn sauene, barn!"

"Men jeg har nok ikke sauene lenger, jeg," sa Gudbrand, "for da jeg hadde gått en stund, byttet jeg den bort mot ei gås!"

"Takk skal du ha for det," sa konen, "og mange takk også! Hva skulle jeg med sauene? Jeg har jo hverken rokk eller ten, og ikke bryr jeg meg om å sitte og slepe og virke klær heller; vi kan kjøpe klær nå som før. Nå får jeg gåseflesk, som jeg lenge har stundet etter, og nå kan jeg få dun til den vesle puta mi. Gå ned og slipp inn gåsa, barn!"

"Ja, jeg har nok ikke gåsa heller, jeg," sa Gudbrand; "da jeg hadde kommet et stykke lenger på veien, byttet jeg den bort for en hane."

"Ikke vet jeg hvordan du har funnet på det alt," ropte konen; "det er alt sammen som jeg hadde gjort det sjøl. En hane! Det er det samme som du hadde kjøpt et åttedagsur; for hver morgen galer hanen klokka fire, så kan vi også komme på benene i rette tid. Hva skulle vi vel med gåsa? Ikke kan jeg lage til gåseflesket, og puta mi kan jeg jo fylle med storr. Gå ut og slipp inn hanen, barn!"

"Men jeg har nok ikke hanen heller, jeg," sa Gudbrand; "da jeg hadde gått enda et stykke, ble jeg skrubbsulten, og så måtte jeg selge hanen for tolv skilling, for å berge livet."

"Nå gudskjelov for du det gjorde!" ropte konen; "hvordan du steller deg, gjør du allting nettopp som jeg kunne ønsket det fram. Hva skulle vi også med hanen? Vi er jo våre egne herrer, vi kan ligge om morgenen så lenge vi vil. Gudskjelov - når jeg bare har fått igjen deg, som steller alt så godt, trenger jeg hverken til hane eller gås, hverken til gris eller ku."

Så lukket Gudbrand opp døren.

"Har jeg vunnet de hundre dalerne nå?" sa han, og det måtte grannen tilstå at han hadde.

De tolv villender

Det var en gang en dronning som var ute og kjørte; det var om vinteren, og det hadde nettopp falt nysne. Da hun hadde kommet et stykke på veien, tok hun til å blø neseblod og måtte ut av sleden. Mens hun sto oppmed gjerdet og så på det røde blodet og den hvite sneen, kom hun til å tenkte på at hun hadde tolv sønner og ingen datter, og så sa hun ved seg selv; "Hadde jeg en datter så hvit som sne og så rød som blod, så kunne det gjerne være det samme med sønnene mine." Det var nesten ikke sagt, før det kom en trollkjerring til henne. "En datter skal du få," sa hun, "og hun skal være så hvit som sne og så rød som blod, og så skal sønnene dine være mine; men du kan få ha dem hos deg til barnet er døpt."

Da tiden kom, fikk dronningen en datter, og hun var så hvit som sne og så rød som blod, slik som trollkjerringa hadde lovt, og derfor kalte de henne også Snehvit og Rosenrød. Det ble stor glede i kongsgården, og dronningen var så glad at det ikke var noen måte på det; men da hun kom i hug det hun hadde lovt trollkjerringa, lot hun en sølvsmed gjøre tolv sølvskjeer, én til hver prins, og så lot hun ham enda gjøre én til, og den ga hun Snehvit og Rosenrød.

Best prinsessen var døpt, ble prinsene omskapt til tolv villender og fløy sin vei, og de så ikke mere til dem; de var borte og de ble borte. Prinsessen vokste opp, og hun ble både stor og vakker, men hun var ofte så underlig og sørgmodig, og det var ikke noen som kunne skjønne hva det var som feilte henne.

Men så var det en kveld dronningen også var så sørgmodig for hun hadde vel mange underlige tanker, når hun tenkte på sønnene sine; så sa hun til Snehvit og Rosenrød: "Hvorfor er du så sørgmodig, barnet mitt? Er det noe som feiler deg, så si fra! Er det noe du vil ha, skal du få det."

"Å, jeg synes det er så ødslig," sa Snehvit og Rosenrød; "alle andre har søsken, men jeg er så alene, jeg har ingen; det er det som jeg sørger for."

"Du har også hatt søsken, barnet mitt," sa dronningen; "jeg har hatt tolv sønner, som var brødrene dine, men alle dem ga jeg bort for å få deg," og så fortalte hun hvordan alt var gått til.

Da prinsessen hørte det, hadde hun ikke ro på seg; alt det dronningen gråt og bar seg, så hjalp det ikke, hun ville avsted, og hun syntes hun var skyld i alt sammen; og til sist så gikk hun da også fra kongsgården. Hun gikk og hun gikk, så langt ut i den vide verden at du ikke skulle tro at så fin en jomfru hadde orket gå så langt.

En gang hadde hun gått i lang tid i en stor, stor skog. Så var det en dag hun var blitt trett og satte seg ned på en tue, og der sovnet hun. Da drømte hun at hun gikk lenger inn i skogen til en liten tømret stue, og der var brødrene hennes. Med det samme våknet hun, og rett fremfor seg så hun en oppgått sti i den grønne mosen, og den stien gikk dypere inn i skogen. Den fulgte hun, og langt om lenge kom hun også til slikt et lite tømmerhus som hun hadde drømt om.

Da hun kom inn i stua, var det ingen inne; men der sto tolv senger, og tolv stoler, og tolv skjeer, og tolv ting av alt som fantes. Da hun fikk se det, ble hun så glad at hun ikke hadde vært så glad på mange år; for hun kunne straks skjønne at brødrene bodde der, og at det var dem som eide sengene og stolene og skjeene. Hun til å legge på varmen og sope og re sengene og koke mat og stelle og pynte det beste hun kunne; og da hun hadde kokt og laget til dem alle, så spiste hun selv, men skjeen sin glemte hun på bordet, og så krøp hun inn under den yngste brorens seng og la seg der.

Ikke før hadde hun lagt seg, så hørte hun det suste og hvinte i luften, og så kom alle tolv villendene farende inn; men i det samme de kom over dørstokken, ble de til prinser.

"Å, så godt og varmt her er da!" sa de; "Gud signe den som har lagt på varmen og kokt slik god mat til oss!" Og så tok de hver sin sølvskje og skulle til å spise.

Men da hver hadde tatt sin, ble det enda én liggende igjen, og den var så lik de andre at de ikke kunne skjelne den fra dem. Da så de på hverandre og undret seg: "Det er skjeen til søster vår," sa de, "og er skjeen her, kan ikke hun være så langt unna heller."

"Er det skjeen til vår søster, og hun finnes her, så skal hun drepes, for hun er skyld i alt det vonde vi lider," sa den eldste av prinsene, og det lå hun under sengen og hørte på.

"Nei," sa den yngste, "det var synd å drepe henne for det; hun kan ikke gjøre for det at vi lider vondt; skulle noen være skyld i det, måtte det være vår egen mor."

De ga seg da til å lete etter henne både høyt og lavt, og til sist lette de under alle sengene også, og da de kom til den yngste prinsens seng, fant de henne og dro henne fram.

Den eldste prinsen ville igjen hun skulle drepes, men hun gråt og ba så vakkert for seg: "Å, kjære vene, drep meg ikke," sa hun; "jeg har gått i mange år og lett etter dere, og dersom jeg kunne frelse dere, skulle jeg gjerne late mitt liv."

"Ja vil du frelse oss," sa de, "så skal du få leve; for når du ville, så kunne du nok."

"Ja si meg bare hvordan det kan skje, så skal jeg gjøre hva det så er," sa prinsessen.

"Du skal sanke myrdun," sa prinsene, "og den skal du karde og spinne og veve en vev av, og når du har gjort det, så skal du klippe og sy tolv luer, tolv skjorter, og tolv kluter av den, én til hver av oss, og mens du gjør det, skal du hverken tale eller le eller gråte; kan du det, så er vi frelst."

"Men hvor skal jeg få myrdun til så mange kluter og luer og skjorter fra?" sa Snehvit og Rosenrød.

"Det skal vi nok vise deg," sa prinsene, og så tok de henne med seg ut på en stor, stor myr; der sto det så fullt av myrdun og vagget i vinden og glinste i solen, så det skinte som sne lang vei av den.

Aldri hadde prinsessen sett så mye myrdun før; og hun på timen til åplukke og sanke, det beste og forteste hun vant, og når hun kom hjem om kvelden, så til å karde og spinne garn av myrdunen. Slik gikk det nå både godt og lenge; hun sanket myrdun og kardet, og alt imellom stelte hun for prinsene; hun kokte og hun redde opp sengene til dem; om kvelden kom de susende og brusende hjem som villender, om natten var de prinser, men så om morgenen fløy de avsted igjen og var villender hele dagen.

Men så hendte det en gang hun var på myren og skulle sanke myrdun, - og tar jeg ikke i mist, så var det nok den siste gangen hun skulle dit - at den unge kongen som styrte riket, var ute på jakt, og kom ridende hen til myren og fikk se henne. Han stanset og undres på hvem den deilige jomfruen kunne være som gikk i myren og sanket myrdun, og han spurte henne om det også, og da han ikke fikk noe svar på det han spurte om, undres han enda mer, og han syntes så vel om henne at han ville ta henne med seg hjem til slottet og gifte seg med henne. Så sa han til tjenerne sine at de skulle ta henne og sette henne opp på hesten hans. Snehvit og Rosenrød, hun vred sine hender og gjorde miner til dem og pekte på sekkene hun hadde alt arbeidet sitt i, og da kongen skjønnte hun ville ha dem med, sa han til tjenerne at de skulle ta og lesse på sekkene også. Da de hadde gjort det, ga prinsessen seg til tåls etter hvert, for kongen var både en snill mann og en vakker mann, og han var så blid og vennlig mot henne som en lerce.

Men da de kom hjem til kongsgården, og den gamle dronningen, som var stemor hans, fikk se Snehvit og Rosenrød, ble hun så arg og avindsyk over at hun var så vakker, at hun sa til kongen: "Kan du ikke skjønne det, at denne du har tatt med deg og som du vil gifte deg med, er en heks; hun hverken taler eller ler eller gråter."

Kongen aktet ikke hva hun sa, men holdt bryllup og giftet seg med Snehvit og Rosenrød, og de levde i stor glede og herlighet; men hun glemte ikke å sy på skjortene for det.

Innen året var omme, fikk Snehvit og Rosenrød en liten prins, og det ble den gamle dronningen enda mer arg og avindsyk for. Og da det led utpå natten, listet hun seg inn til Snehvit og Rosenrød mens hun sov, tok barnet og kastet det i ormegården; siden skar hun dronningen i fingeren og smurte blodet om munnen på henne, og gikk så til kongen.

"Kom nå og se," sa hun, "hva det er for en du har tatt til dronning; nå har hun ett opp sitt eget barn."

Da ble kongen så ille ved at han nesten var gråteferdig, og sa: "Ja, det må vel være sant, siden jeg ser det for mine øyne; men hun gjør det visst ikke oftere. For denne gangen vil jeg spare henne."

Før året var omme, fikk hun en sønn igjen, og med ham gikk det akkurat liksom med den første. Stemor til kongen ble enda mer vond og avindsyk; så listet hun seg inn til dronningen om natten mens hun sov, tok barnet og kastet det i ormegården, skar dronningen i fingeren og smurte blodet om munnen på henne, og så sa hun til kongen at hun hadde ett opp dette barnet og. Da ble kongen så bedrøvet at du aldri det kan tro, og så sa han: "Ja, det må vel være sant, siden jeg ser det for mine øyne; men hun vil visst ikke gjøre det oftere, så jeg vil spare henne denne gangen også."

Før året var omme, fødte Snehvit og Rosenrød en datter, og henne tok nå også den gamle dronningen og kastet i ormegården. Mens ungdronningen sov, skar hun henne i fingeren, smurte blodet om munnen på henne, og gikk så til kongen og sa: "Nå kan du komme og se om det ikke er som jeg sier, at hun er en heks, for nå har hun ett opp tredje barnet sitt også."

Da ble det slik sorg på kongen at det ikke var måte på det; for da kunne han ikke spare henne lenger, men måtte befale at hun skulle brennes levende på et bål. Da bålet sto i brann, og hun skulle settes på det, gjorde hun miner til dem, at de skulle ta tolv fjeler og legge dem rundt om bålet, og på dem la hun klutene og luene og skjortene til brødrene sine, men i skjorten til den yngste broren manglet det venstre ermet; det hadde hun ikke kunnet rekke å få ferdig. Aldri før hadde de gjort dette, så hørte de det suste og bruste i luften; og så kom det flygende tolv villender over skogen, og hver av dem tok sin kledning i nebbet og fløy avsted med.

"Ser du nå," sa den slemme dronningen til kongen, "nå kan du riktig se at hun er en heks, skynd deg nå og brenn henne før veden brenner opp."

"Å," sa kongen, "ved har vi nok av, vi har skogen å ta av; jeg vil bje litt enda, for jeg har lyst til å se hva ende det blir på dette."

I det samme kom de tolv prinsene ridende, så vakre og velvoksne som en ville se; men den yngste prinsen hadde en andeving istedenfor den venstre armen.

"Hva er på ferde?" spurte prinsene.

"Min dronning skal brennes, for det hun er en heks og har ett opp sine barn," svarte kongen.

"Hun har ikke ett opp barna sine," sa prinsene. "Tal nå, søster, nå har du frelst oss, frels nå deg selv!"

Så talte Snehvit og Rosenrød, og sa hvordan alt hadde gått til, at hver gang hun hadde falt i barselseng, hadde den gamle dronningen, stemor til kongen, lurt seg inn til henne om natten, tatt barnet fra henne og skåret henne i fingeren og smurt blodet om munnen på henne. Og prinsene tok kongen og førte ham bort til ormegården; der lå de tre barna og lekte med ormer og padder, og deiligere barn kunne du ikke se for dine øyne.

Dem tok kongen med seg og bar dem bort til stemor sin og spurte henne, hva straff hun syntes den burde få som kunne ha hjerte til å forråde en uskyldig dronning og tre så velsignede barn.

"Den burde spennes mellom tolv utemte hester, så de hver tok sitt stykke," sa den gamle dronningen.

"Du har selv sagt dommen, og selv skal du få lide den med," sa kongen, og så ble den gamle slemme dronningen spent mellom tolv utemte hester, som hver tok sitt stykke av henne. Men Snehvit og Rosenrød tok kongen og barna sine og de tolv prinsene, og så reiste de hjem til foreldrene og fortalte det som hadde hendt dem, og nå ble det stor fryd og glede over hele kongeriket, for det prinsessen var frelst og hadde frelst de tolv brødrene sine også.

Høna tripper i berget

Det var en gang en gammel enke som bodde i en avgrend av bygda langt oppunder en ås, med de tre døtrene sine. Hun var så fattig at hun eide ikke annet enn en høne, og den hadde hun så kjær som øyestenen sin; den kaklet hun for, og den stelte hun med, både tidlig og sent.

Men en dag, rett som det var, så ble høna borte. Konen gikk da ut, rundt om stua, og lette og lokket; men høna var og ble borte. "Du får nok ut og prøve å se etter høna vår du," sa konen til den eldste datteren; "ha den igjen må vi, om vi så skal ta den ut av berget." Ja, datteren skulle da ut og se etter den; hun gikk både hit og dit og lette og lokket, og ingen høne fant hun. Men aller best det var, så hørte hun det sa borte i en bergvegg:

"Høna tripper i berget!
Høna tripper i berget!"

Hun skulle da bort og se hva det var, men ved bergveggen falt hun gjennom en lem, dypt, dypt ned i en hvelving under jorden. Der nede gikk hun fram igjennom mange rom, det ene gildere enn det andre, men i det innerste kom en stor stygg bergmann til henne.

"Vil du være kjæresten min?" spurte han.

Nei, sa hun, det ville hun slett ikke, hun ville opp igjen og se etter høna si, som var blitt borte.

Så ble bergmannen så sint at han tok henne og vred hodet av henne, og kastet kropp og hode ned i kjelleren.

Moren satt hjemme og ventet og ventet, men ingen datter kom igjen. Hun ventet enda en god stund, men da hun hverken hørte eller så noe til henne, sa hun til den mellomste datteren at hun fikk gå ut og se etter søster si; "og høna kan du lokke på med det samme," sa hun.

Den andre søsteren skulle da ut, og henne gikk det nettopp like ens; hun gikk og lette og lokket, og med ett så hørte hun også det sa borti bergveggen:

"Høna tripper i berget!
Høna tripper i berget!"

Dette syntes hun var underlig; hun skulle da bort og se hva det var, og så falt hun også gjennom lemmen, dypt, dypt ned i hvelvingen. Der gikk hun gjennom alle rommene, men i det innerste kom bergmannen til henne, og spurte om hun ville være kjæresten hans. Nei, det ville hun slett ikke, hun ville straks opp igjen og lete etter høna som var blitt borte, hun. Men så ble bergmannen sint; han tok henne og vred hodet av henne og kastet hode og kropp ned i kjelleren.

Da nå konen hadde sittet og ventet på den andre datteren også i sju lange og sju brede, og ingen datter var å høre eller se, så sa hun til den yngste: "Nå får riktig du i veien og se etter søstrene dine. Ille var det at høna ble borte, men enda verre ble det, skulle vi ikke finne igjen søstrene dine; men høna kan du alltid lokke på med det samme."

Ja, den yngste skulle da ut; hun gikk hit og dit og lette og lokket, men ikke så hun høna, og ikke så hun søstrene sine. Langt om lenge kom hun også bort imot bergveggen, og så hørte hun det sa:

"Høna tripper i berget!
Høna tripper i berget!"

Dette syntes hun var rart; hun skulle da bort og se, og så falt hun også ned gjennom lemmen, dypt, dypt ned i hvelvingen. Der nede gikk hun gjennom det ene rommet gildere enn det andre; men hun var ikke så redd hun; hun ga seg god tid og så både på det ene og det andre, og så fikk hun øye på kjellerlemmen også; hun så nedi der, og straks kjente hun søstrene sine, som lå der.

Med det samme hun vel hadde fått lukket igjen kjellerlemmen, kom bergmannen til henne. "Vil du være kjæresten min du?" spurte bergmannen.

"Ja, gjerne det," sa jenta, for hun kunne nok skjønne hvordan det hadde gått med søstrene hennes.

Da trollet hørte det, fikk hun gilde, gilde klær, de fineste hun kunne ønske seg, og alt hun ellers ville ha, så glad ble han for det at noen ville være kjæresten hans.

Men da hun hadde vært der en tid, var det en dag hun var enda mer stur og stille enn hun brukte være. Så spurte bergmannen hva det var hun sturet for.

"Å," sa jenta, "det er for det jeg ikke kan komme hjem til mor; hun er visst både sulten og tørst, og ingen har hun hos seg heller."

"Ja, gå til henne kan du ikke få lov til," svarte trollet, "men stapp noe mat i en sekk, så skal jeg bære den til henne."

Ja, det takket hun for, det skulle hun gjøre, sa hun; men på bunnen av sekken hadde hun en mengde gull og sølv, og så la hun litt mat ovenpå, og sa så til trollet at nå var sekken ferdig, men han måtte slett ikke se ned i den, og det lovte han også han ikke skulle gjøre.

Da så bergmannen gikk, kikket hun ut etter ham i et lite hull som var på lemmen; da han hadde kommet et stykke på veien, sa han: "Den er så tung denne sekken, jeg vil nok se hva som er i den, jeg," og ville løse opp sekkebåndet; men så ropte jenta: "Jeg ser deg nok! Jeg ser deg nok!"

"Det var da pokker til øyer i hodet på deg også da," sa trollet, og så torde han ikke prøve på det mer.

Da han var kommet dit enken bodde, kastet han sekken inn gjennom stuedøren. "Der har du mat fra datter di; det leiter ikke på henne," sa han.

Da nå jenta hadde vært i berget enda en god stund, falt det en dag en geitebukk ned gjennom lemmen.

"Hvem er det som har sendt bud etter deg, ditt langraggete beist?" sa trollet, han var fælt vill, og så tok han bukken og vred hodet av den og kastet den ned i kjelleren.

"Å, nei, hvorfor gjorde du det da?" sa jenta; "den kunne jeg hatt og moret meg med her nede."

"Du trenger ikke sette opp noen surmule for det, vet jeg," sa trollet, "jeg kan snart få liv i geitebukken igjen, jeg." Dermed tok han en krukke som hang på veggen, satte hodet på geitebukken og smurte den av krukken, så var den like god igjen.

Hå hå! tenkte jenta, den krukka er nok noe verdt, den.

Da hun hadde vært hos trollet en god stund til, passet hun på en dag trollet var borte, tok den eldste av søstrene og satte hodet på henne og smurte henne av krukken, slik hun hadde sett trollet gjøre med geitebukken; og straks kom søsteren til live igjen. Jenta la henne da i en sekk, og hadde litt mat ovenpå, og så snart trollet kom hjem igjen, sa hun til ham: "Kjære vene, nå får du hjem til mor med litt mat igjen, hun er visst både tørst og sulten, stakkar, og alene er hun også. Men se ikke i sekken!"

Ja, sekken skulle han nok gå med, sa han, og se i den skulle han heller ikke; men da han kom et stykke på veien, syntes han sekken ble så tung, og da han hadde gått enda en stund, sa han at han nok ville se hva som var i sekken; "hva slags øyer der er skapt på henne, så kan hun da ikke se meg nå," sa han ved seg selv. Men med det samme han ville til å løse opp, sa hun som satt i sekken: "Jeg ser deg nok! Jeg ser deg nok!"

"Det var da pokker til øyer i hodet på deg også da!" sa trollet - han trodde det var hun i berget som talte. Han torde da ikke prøve å se nedi mer, men bar sekken til moren det forteste han kunne, og da han kom til stuedøren, kastet han den innigjennom. "Der har du mat fra datter di, det leiter ikke på henne," sa han.

Da nå jenta hadde vært i berget enda en god stund, gjorde hun det samme med den andre søsteren; hun satte hodet på henne, smurte henne av krukken, og hadde henne i sekken; men denne gangen fylte hun så mye gull og sølv opp, som det var rom til, og aller øverst la hun litt mat.

"Kjære vene," sa hun til trollet, "nå får du gå hjem til mor med litt mat igjen; men se ikke i sekken!"

Ja, trollet ville gjerne føye henne i det, og han lofte også at han ikke skulle se i sekken. Men da han kom et stykke på veien, ble sekken fælt tung, syntes han; og da han hadde gått enda et stykke, var han rent utkjørt; han måtte sette ned sekken og puste på litt, og så skulle han løse opp sekkebåndet og se nedi; men så ropte hun som var i sekken: "Jeg ser deg nok! Jeg ser deg nok!"

"Det var da pokker til øyer i hodet på deg også da!" sa trollet, og så torde han ikke se i sekken mer, men skyndte seg det meste han kunne, og bar sekken like til moren. Da han kom utenfor stuedøren, kastet han den innigjennom; "der har du mat fra datter di; det leiter ikke på henne," sa han.

Da så jenta hadde vært der enda en god tid, skulle trollet ut en gang; så lot jenta som hun var ussel og syk, og sutret og bar seg.

"Det kan ikke nytte du kommer hjem før klokken tolv," sa hun, "for før kan jeg ikke få maten ferdig; jeg er så ussel og så klein."

Da nå trollet vel hadde gått, stoppet hun ut klærne sine med halm og satte denne halmjenta borti kroken ved peisen, med en tvare i hånden, så det så ut som det var hun selv som sto der. Så skyndte hun seg hjem og fikk med seg en skytter til å være i stua hjemme hos moren.

Da klokken var tolv eller vel det, kom trollet hjem.

"Kom med maten!" sa han til halmjenta.

Nei, hun svarte ikke.

"Kom med maten! sier jeg," sa trollet igjen; "jeg er sulten!"

Nei, hun svarte ikke.

"Kom med maten!" skrek trollet tredje gangen, "hør det jeg sier, ellers skal jeg vekke deg jeg!"

Nei, jenta sto like stille.

Så ble han så vill at han spente til henne så halmstubbene fór både i vegger og tak. Men da han så det, merket han uråd og ga seg til å lete både høyt og lavt, og til sist kom han ned i kjelleren også; der var begge søstrene til jenta borte, og så skjønnte han straks hvordan det hadde gått til. Ja, det skulle hun få unngjelde! sa han, og la i veien dit moren bodde. Men da han kom til stua, skjøt

skytteren; så torde ikke trollet gå inn, han trodde det var tordenen. Han satte hjem igjen det forreste han orket, men med det samme han kom til lemmen, rant solen, og så sprakk han.

Der er visst gull og sølv nok ennå. Den som bare visste hvor lemmen var!

Det blå båndet

Det var en gang en fattigkjerring som hadde vært på bygda og bedt. Hun hadde med seg en liten gutt. Da hun hadde fått full posen, strøk hun nordover åsen og skulle hjem til bygda si igjen.

Da de var kommet et stykke opp i åslia, fikk de se et lite blått hosebånd som lå i kløvveien. Det ba gutten om han fikk lov til å ta. "Nei," sa moren, "det kan være fanteri ved det," og så truet hun gutten til å følge seg.

Da de var kommet litt lenger opp, sa gutten han måtte gå av veien et stykke. Imens satte kjerringa seg på en tømmer topp. Men gutten ble lenge borte; for da han var kommet så langt inn i skogen at kjerringa ikke kunne se ham, sprang han ned der hosebåndet lå, tok det og knyttet det om livet på seg; da ble han så sterk at han syntes han kunne løfte hele åsen.

Da han kom igjen, var kjerringa vill, og spurte hva han gjorde så lenge. "Du er ikke redd for tia du," sa hun, "enda det lir på kvelden. Du veit vi skal over åsen før det blir mørkt."

Så gikk de en stund, men da de var kommet midtveis innover åsen eller vel så det, ble kjerringa trett og ville legge seg under en buske.

"Kjære mor mi," sa gutten, "får jeg lov å gå opp på dette høye berget her mens du hviler, og se om jeg ikke kan se fram til folk?"

Det fikk han lov til, og da han kom opp på høygda, så han det lyste straks nordpå der. Gutten sprang tilbake igjen og sa til kjerringa: "Vi får til å gå, mor, det er ikke langt til folk; jeg ser det lyser så gildt tett nordmed her."

Hun opp, trev tiggersekken og ville med og se; men de hadde ikke gått langt, før de kom til et tverrberg.

"Dette kunne jeg tru," sa kjerringa; "nå kommer vi ikke lenger; det er vel grommere å ligge her!"

Men gutten tok sekken under ene armen og kjerringa under den andre og satte oppetter med dem.

"Nå ser du det at det er ikke langt til folk; se der så gildt det lyser," sa gutten.

Men kjerringa sa det var ikke folk, det måtte være bergtroll, for hun var kjent på hele bjørneskogen, og hun visste at det ikke fantes folk noen steds, før på den andre siden nord under åsen.

Da de hadde gått et lite stykke, kom de til en stor rødmalt gård.

"Her tør vi ikke gå inn," sa kjerringa, "det bor bergtroll her."

"Å jo, vi går inn; vi ser det lyser; der er nok folk inne," sa gutten, han gikk inn først og kjerringa etter; men i det samme han lukket opp døren, dante hun, for hun fikk se der satt en stor, svær mann på krakken.

"God kveld, bestefar," sa gutten.

"Nå har jeg sitter her i tre hundre år, men det har ikke kommet noen som har hilst bestefar til meg," sa mannen som satt på krakken.

Gutten satte seg ved siden av mannen, og tok til å snakke med ham, som de var gamle kjenninger.

"Men hvordan gikk det med mor di?" spurte mannen, da de hadde snakket en stund, "jeg tror hun dånte; du får se til henne."

Gutten gikk bort, tok kjerringa og dro henne innover gulvet; så kviknet hun i, og krabbet bort og satte seg vel inn i vedroa, men hun var så redd at hun nesten ikke torde gløtte fram.

Da det led på litt, spurte gutten om de kunne få hus om natten. Jo, det kunne de få, sa mannen. Så snaktes de ved en stund, men rett som det var, ble gutten sulten, og spurte om de kunne få mat til kvelds også. Jo, det skulle nok bli råd til det, mente mannen.

Da de hadde sittet litt, sto han opp og la seks tørrgranlass på varmen. Enda reddere ble kjerringa. "Nå vil han brenne opp oss også," sa hun i roa, der hun satt. Da tørrgranen hadde brent ned til kull, sto mannen opp og gikk ut.

"Gud bære meg for deg! du er så vågal, ser du ikke du er hos troll?" sa kjerringa.

"Å pytt, det er ikke farlig," sa gutten.

Om litt kom mannen inn med en okse, så stor og diger at gutten aldri hadde sett maken, og drev til den under øret med knyttneven, så den stupte død i gulvet. Da han hadde gjort det, tok han den i alle fire føttene, la den på glohaugen og snudde og veltet den til han fikk den brunbrent utenpå. Så gikk han borti et skap, tok fram et sølvfat og la oksen på det, og det var så stort at den nådde ikke utover på noen kant. Dette satte han fram på bordet, og gikk så ned i kjelleren og tok opp en vinambe, slo ut den ene bunnen og satte den opp på bordet, og la så fram to kniver som var tre alen lange. Da han hadde gjort det, ba han dem gå bort til bordet og sette seg til å ete. Gutten gikk føre og ba kjerringa komme etter; hun tok til å låte og bære seg og undres på hvordan hun skulle orke disse knivene. Men gutten nappet den ene, og til å skjære stykker ut av låret på oksen, som han la bort til mor si. Da de hadde ett en stund, tok han vinamben mellom hendene og løftet den ned på gulvet. Så ba han moren komme, skulle hun få drikke. Den var så høy at hun ikke nådde opp; men gutten letter henne opp til kanten og holdt henne, og selv kløv han opp og hang over kanten som en katt mens han drakk. Da han hadde drukket seg utørst, tok han amben og satte den på bordet, takket for maten, og ba moren at hun også skulle komme og takke, og så redd hun var, så torde hun ikke annet enn gå bort og takke mannen for maten. Gutten satte seg ved siden av mannen på krakken og til å snakke med ham igjen.

Da de hadde sittet litt, sa mannen: "Jeg får vel sta og få meg litt kveldsverd, jeg og," gikk så bort til bordet, og åt hele oksen, både med horn og bein, tok vinamben og drakk av den, og satte seg bort på krakken igjen.

"Jeg vet ikke hvordan det blir med sengested," sa han; "jeg har ikke annet enn ei vogge her; det kunne vel gå an at du lå i den, så kunne mor di få ligge borti senga."

"Ja takk, det var godt nok," sa gutten, rev av seg klærne og la seg opp i vuggen - den var stor som en diger standseng - og kjerringa måtte gå etter mannen og legge seg i sengen, så redd hun var.

"Det er ikke verdt å legge seg til å sove her; jeg får nok ligge våken, og høre hvordan det går når det lir på natta," tenkte gutten.

Da det led om en stund, tok mannen til å snakke med kjerringa. "Her kunne vi leve nokså godt og hyggelig, når vi bare var kvitt denne sønnen din," sa mannen.

"Veit du ikke noen råd med ham, mener du?" sa kjerringa.

Å ja, han skulle friste, sa han; han skulle late som han ville få kjerringa til å stelle for seg i noen dager, så skulle han få gutten bort i berget og bryte laftestein, og velte ned et berg på ham.

Dette lå gutten og lydde på.

Den andre dagen spurte trollet - for et troll var det, det var greitt åskjønne - om han kunne få kjerringa til å stelle for seg noen dager, og da det led på dagen, tok trollet en stor jernstaur, og spurte gutten om han ville være med bort i berget og bryte laftestein.

Da de hadde brutt noen stein, ville trollet ha ham til å gå nedved og se etter stekker i berget. Mens gutten gjorde det, brøt og bendte trollet med jernstaturen, til han fikk avsted et helt berg, som kom veltende ned over gutten; men han stødde imot, til han kom unna, og lot så berget velte.

"Nå ser jeg hvordan du mener det med meg," sa gutten til trollet, "du vil slå meg ihjel; men gå nå du nedved og se etter stekker, så skal jeg stå oppå."

Trollet torde ikke annet enn gjøre som gutten sa, og gutten brøt ned et digert berg, som veltet over trollet og brøt av det ene lårbenet på ham.

"Å du er en stakkar," sa gutten, han steg ned og løftet opp berget, og tok mannen unna det. Og så måtte han ta ham på ryggen og bære ham hjem. Han fór avsted med ham som en hest, og ristet ham, så han skrek som det satt en kniv i ham. Da de kom hjem, måtte de legge trollet til sengs, og liggende ble han og skrøpelig var han.

Da det led på natta igjen, tok trollet til å snakke med kjerringa og undres på hvordan han skulle bli kvitt gutten.

"Veit ikke du noen råd til å bli kvitt 'n, så veit ikke jeg," sa kjerringa.

Jo, han hadde tolv løver i en hage, sa trollet; når de bare kunne få gutten dit, så rev de ham i stykker.

Det mente kjerringa det skulle ikke ha noen nød med. Hun skulle legge seg syk, og si at hun var så skrøpelig at hun ikke kunne bli frisk igjen uten hun fikk løvemelk.

Dette lå gutten og lydde på.

Da han hadde stått opp om morgenen, sa kjerringa at hun var skrøpeligere enn noen kunne tro, og fikk hun ikke løvemelk, ble hun visst aldri god igjen.

"Da kommer du nok til å bli skrøpelig lenge, mor," sa gutten, "for ikke veit jeg hvor den er å få."

Jo, mente trollet, det var ikke vondt for løvemelk, når bare én ville gå etter den. Brødrene hans hadde en hage som der var tolv løver i, og nøkkelen kunne han få, dersom han trøstet seg til å melke dem.

Gutten tok nøkkelen og en melkebolle og strøk avsted. Da han fikk låst opp og kom inn i hagen, sto løvene imot ham på toben alle tolv. Gutten lette ut den største av dem, tok den i framføttene, og slo den mot stokk og stein, til den ikke var mer igjen av den enn labbene. Da de andre så dette, ble de så redde at de krøp og la seg ned ved føttene på ham, som skamfulle hunder; siden fulgte de ham hvor han gikk og sto, og da han kom hjem, la de seg utenfor med framlabbene på dørstokken.

"Nå skal du bli god igjen, for her er løvemelk, mor," sa gutten, da han kom inn - han hadde melket en skvett i kolla.

Men trollet lå borti senga og svor at det ikke var sant; der skulle annen kar til å melke løvemelk, sa han.

Da gutten hørte det, truet han trollet ut av sengen og rev opp døren. Løvene riset opp mot trollet og tok fatt på ham, så gutten måtte gå imellom og løse taket.

Da det led på natten tok trollet på å snakke med kjerringa igjen. "Jeg vet ikke hvordan vi skal få livet av denne gutten," sa trollet; "han er altfor sterk; veit ikke du noen råd?" sa han til kjerringa.

"Nei, veit ikke du noen råd, så veit ikke jeg," sa kjerringa.

"Ja, jeg har to brødre på et herreslott," sa trollet, "de er tolv ganger sterkere enn jeg, og derfor ble jeg utstøtt og fikk gården; de bruker slottet, og der er en frukthage med epler i, som er slik at den som eter av dem, sover i tre jamdøger etter. Når vi kunne få denne gutten dit etter epler -! Han var ikke kar til å berge seg for å smake på eplene, og når han først sov, så rev brødrene mine ham i stykker."

Kjerringa sa hun fikk gjøre seg syk, og si hun ikke ble god før hun fikk av de eplene, så gikk han nok etter dem.

Dette lå gutten og lydde på.

Om morgenen var kjerringa så skral og skrøpelig at hun kunne ikke bli god igjen, uten hun fikk epler fra den hagen som lå ved slottet til trollbrødrene, men hun hadde ingen å sende dit.

Jo, gutten var villig til å gå, og de elleve løvene fulgte med. Da han kom til hagen, krøp han opp i epletreet og åt så mange epler han kunne rå med, og han var ikke kommet ned igjen, før han sovnet; men løvene la seg i ring omkring ham. Den tredje dagen kom brødrene til trollet. Men de kom ikke som folk; de kom burende som mannolme stuter, og undres på hva det var for en som hadde lagt seg der, og sa de skulle plukke ham så små som gryn, så det ikke skulle bli filla igjen av ham. Men løvene fór opp og rev trollene i småstykker, så det så ut som de skulle ha veltet en dyng bortetter, og da de var ferdige med det, la de seg omkring gutten igjen. Han våknet ikke før sent utpå ettermiddagen, og da han kom opp på knærne og fikk gnidd søvnen ut av øynene på seg, undres han på hva som hadde vært på ferde, da han så sparketakene etter dem.

Men da gutten kom bort til slottet, var det en jomfru der, som hadde sett hvordan det hadde gått til, og hun sa: "Du kan takke Gud for det du ikke var med i det basketaket, ellers hadde du mistet livet."

"Hva for noe? Jeg miste livet?" sa gutten. Det var ikke farlig med det, mente han.

Så ba hun at han skulle komme inn, så hun kunne få tale med ham; hun hadde ikke sett kristent menneske siden hun kom hit.

Da han lukket opp porten, ville løvene også inn, men hun ble så redd at hun skrek over seg, og så lot gutten dem legge seg utenfor. Så talte de om mangt og mye, og gutten spurte hvordan det gikk til at hun ville ha de stygge trollene, hun som var så vakker. Hun hadde aldri villet ha dem, sa hun, og det var ikke med sin gode vilje hun var der, for de hadde tatt henne, hun var datter til kongen av Arabia. Som de satt og pratet, så spurte hun hva han ville, enten hun skulle reise hjem, eller han ville ha henne. Jo kors, han ville ha henne.

Så gikk de omkring i slottet og så seg om, og så kom de til en stor sal; der hang to digre sverd etter trollene, høyt oppe på veggen.

"Var du så sant slik kar at du kunne bruke et av disse!" sa kongsdatteren.

"Hvem? Jeg?" sa gutten; "skulle jeg ikke kunne bruke et av disse? Det skulle vel være noen sak!" sa han, og satte to-tre stoler oppå hverandre, hoppet opp og tok det største sverdet i klypa, kastet det i været og tok det igjen i håndtaket, og støtte det i gulvet så hele salen ristet. Da han så var kommet ned, tok han det under armen og bar det.

Da de hadde vært sammen på slottet en tid, så syntes kongsdatteren hun måtte reise hjem til foreldrene sine og fortelle dem hvor hun var blitt av. De lastet et skip, og så reiste hun av gårde.

Da hun hadde reist, og gutten hadde gått der og slengt en stund, kom han i hug at han hadde hatt ærend dit, og at han skulle gå etter helsebot til mor si. Men så tenkte han kjerringa var ikke sykere enn hun nok var bra igjen nå; likevel ville han da gå ned og se hvordan de hadde det.

Mannen var frisk, og kjerringa var lenge siden god igjen også.

"Dere er da noen stakkarer, som sitter her i denne fillehytta," sa gutten. "Kom og følg meg opp på slottet mitt, skal dere se at jeg er en annen kar," sa han.

Ja de ble med, både mannen og kjerringa, og på veien snakket hun vel med ham og spurte hvordan han var blitt så sterk.

Jo, det kom seg av det blå båndet som lå på åshøygda, den tid de hadde vært ute på bygdene og bedt, sa gutten.

"Har du det ennå da?" spurte kjerringa.

Ja han hadde da det, han hadde det under bukselinningen sin, sa han. Så ba kjerringa om hun kunne få se det. Ja, gutten rev opp trøya og brystduken, og skulle vise henne det. Så grep hun til med begge hender og rev det fra ham og virret det om neven.

"Hva skulle jeg gjøre ved deg, slik en radd som du er?" sa hun; "jeg skulle slå til deg, så hjernen skulle skvette!"

"Det var altfor lett en død for slik en skarv," sa trollet, "vi burde brenne ut øynene på ham og sette ham i en liten båt ut på havet."

Det gjorde de også, alt det han pep og bar seg.

Men der båten drev, svømte løvene etter, og til sist tok de den og dro inn på en øy, og satte gutten opp under en toll. De fanget vilt til ham, og fugl ribbet de, så de laget en hel dunseng til ham. Men han måtte ete rått, og blind var han. Så var det en dag den største løven jaget en hare, og den var blind, for rett som det var, løp den på både stakk og stein, og til sist rente den imot en furulegg, så den stupte kråke bortetter bakken like ned i en tjernpytt. Men da den kom opp igjen av vannet, fant den veien nok så vel, så den fridde livet sitt. "Nå, nå!" tenkte løven, dro gutten til tjernet og dyttet ham nedi. Da han hadde fått igjen synet, gikk han ned til vannet, og gjorde miner til løvene at de skulle legge seg ved siden av hverandre som en flåte, og han sto oppå ryggen av dem, mens de svømte til lands med ham.

Da han vel var kommet i land, gikk han opp i en bjørkehaug, og der lot han løvene legge seg igjen. Så stjal han seg fram til slottet som en tyv, for å se om han ikke kunne få fatt på båndet sitt, og da han kom til døren, kikket han gjennom nøkkelhullet og så at båndet hang over en dør i kjøkkenet; så stiltret han inn over gulvet, for det var ingen inne; men da han hadde fått tak i båndet, tok han på å banke med hælene og sparke i bena, som han var styren. I det samme kom kjerringa fykende ut.

"Kjære vene, vesle gutten min! la meg få det båndet," sa hun.

"Nei, takk, nå skal du få den dommen som du ville gitt meg," sa gutten, og den satte han i verk med det samme.

Da trollet hørte det, kom han inn og ba så vakkert om å slippe med livet. "Ja, du skal nok få leve, men du skal få samme straffen som du ga meg," sa gutten, og så brente han ut øynene på trollet og satte ham i en båt ut på havet - men han hadde ingen løver til å følge seg.

Nå var gutten alene, og han gikk der og stundet etter kongsdatteren; til sist kunne han ikke holde det ut lenger, han fikk så sterk hug til henne at han måtte reise. Så lastet han fire skip, og skulle seile til Arabia etter henne. En stund hadde de god og føyelig vind, men så ble de liggende værfast ved en bergholme. Der gikk skipsfolkene i land og drev omkring til tidsfordriv; så fant de et stort digert egg, mest som et lite hus. Det la de til å slå og banke på med store steiner, men de var ikke i stand til å få det sund. Gutten kom etter med sverdet og skulle se hva det var for leven, og da han fikk se egget, mente han at det kunne ikke være noen sak å få det i stykker, hugg til med sverdet så egget kløvnet, og så kom det ut en unge så stor som en elefant.

"Nå har vi visst stelt oss ille," sa gutten; "dette kan komme til å koste livet vårt," sa han, og så spurte han sjøfolkene om de var kar for å seile til Arabia på fire og tyve timer, når de fikk god vind.

Jo, det skulle de være god for, mente de.

Så fikk de god vind, seilte avsted, og var i land i Arabia på tre og tyve timer. Straks kommanderte gutten skipsfolkene til å gå opp og grave seg ned i en sandhaug, så de nettopp kunne se skipene. Skipperen og gutten gikk opp på et høyt berg og satte seg under en toll. En time etter kom fuglen med bergholmen i klørne og slapp den over flåten, så skipene sank. Da den hadde gjort det, gikk den til sandhaugen, og slo med vingene, så den nær hadde tatt hodene av dem, og opp under tollene så fort at den svingte gutten rundt omkring. Men gutten var ferdig med sverdet, og hugg til fuglen, så den stupte død.

Så gikk han til byen, og der var det vel glede over at kongen hadde fått igjen datteren sin. Men nå hadde han gjemt henne bort selv, og lovt ut det, at den som kunne finne henne, skulle få henne, enda hun var lovt bort før.

Som han gikk, møtte gutten en som solgte kvitbjørnhuder; en av de kvitbjørnhudene kjøpte han og tok på seg. Den ene skipperen måtte ta en jernlenke og leie ham i, og så reiste han omkring i byen og gjorde kunster. Til sist spurtes de hos kongen, at aldri noen hadde sett slikt spell, kvitbjørnen danset på alle slags vis, etter som de kommanderte den. Så kom der bud at han skulle komme til kongen og gjøre kunster der, for kongen ville se den.

Da han kom inn, ble de redde alle sammen, for de hadde aldri sett slikt et dyr; men skipperen sa det var ingen fare ved det, uten de lo av den; det måtte de ikke, ellers slo den dem i hjel. Da kongen hørte det, formante han dem og sa til hoff-folkene at de måtte ikke le. Men da det led på, kom kongens terne inn, og tok til å briske seg å le; så drev kvitbjørnen til henne, så hun fløy i filler. Hoff-folkene til å bære seg, og skipperen aller mest. "Å pytt," sa kongen, "det er bare en terne om å gjøre, det blir min sak og ikke Deres."

Da de sluttet, var det sent på kvelden. "Det er ikke verdt du går ut med den nå det er så sent," sa kongen; "den kan få ligge her i natt."

"Kanskje den kan få ligge bak ovnen?" sa skipperen.

"Nei, den skal ha dyner og puter å ligge på," sa kongen, og fant fram en hel røys. Skipperen fikk ligge i et kammers ved siden av.

Høgstnattes kom kongen med lykt og et stort nøkkelknippe, og leide kvitbjørnen med seg. Han gikk gjennom svaler og lukkede ganger, den ene etter den andre, gjennom dører og værelser, trapper opp og trapper ned; til sist kom han ut på en brygge som bar like ut på havet. Der tok kongen til åriste og skake på kjepper og pinner, og dro den ene opp og den andre ned, til det fløt opp et lite hus; der hadde han datter sin; for han holdt så mye av henne, at han hadde gjemt henne så ingen skulle finne henne. Han satte igjen kvitbjørnen utenfor døren, mens han gikk inn og fortalte om bjørnen og dansen og kunstene. Hun sa hun var redd, og hun torde ikke se på den. Men kongen overtalte henne, og sa at det ikke var noen fare, når hun bare ikke lo. Så lukket han inn bjørnen, og den danset og gjorde kunster. Men rett som det var tok ternen til prinsessen til å le. Dermed drev gutten til henne, så hun fløy i filler og prinsessen jamret seg og bar seg ille.

"Å pytt!" sa kongen, "det er bare en terne om å gjøre, og så god terne skal jeg skaffe deg igjen. Men nå er det best at bjørnen blir igjen her," sa han; "for jeg bryr meg ikke om å gå og renne over alle gangene og svalene med den nattes tider."

Nei, da torde hun ikke være der, sa prinsessen.

Men bjørnen ringet seg i hop og la seg bak ovnen, og det ble så til sist at prinsessen la seg og lot lyset brenne. Men da kongen vel var borte, og det var blitt stilt, kom kvitbjørnen og ba henne løse hakebåndet. Prinsessen ble så redd at hun nesten var dåneferdig, men hun trevlet til hun fant det, og hun hadde ikke løst det før han rev av kvitbjørnhudet. Så kjente hun ham, og ble så glad at det ikke var noen måte på det, og hun ville på timen si at det var han som hadde frelst henne. Men det ville han ikke, han ville tjene henne én gang til, sa han.

Da de hørte kongen tok til å rusle med kjeppene om morgenen, dro gutten på seg bjørnehuden og la seg bak ovnen.

"Nå, har den ligget stille?" spurte kongen.

"Ja, bevars," sa prinsessen, "den har ikke så mye som leet på en labb engang."

Oppe på slottet tok skipperen imot den igjen.

Men så gikk gutten til en skreddermester og målte seg til prinseklær, og da de var ferdige, gikk han opp til kongen og sa at han kunne ha hug til å lete opp prinsessen.

"Der er mange som har hatt hug til det," sa kongen, "men de har mistet livet alle i hop, for den som ikke kan finne henne på fire og tyve timer, har forbrutt sitt liv."

Ja, det hadde ingen fare, mente gutten, han ville lete, og fant han henne ikke, ble det hans sak.

Men på slottet var det spillemenn som spilte, og jomfruer å danse med, og gutten danset.

Etter tolv timer kom kongen og sa: "Jeg synes synd på deg; du er så skrøpelig til å lete, at du mister nok livet."

"Å pytt! det er ikke farlig med liket så lenge det nyser; vi har tiden for oss," sa gutten, og danset til det ikke var igjen mer enn som én time, da ville han til å lete.

"Å, det nytter ikke," sa kongen; "nå er tiden ute."

"Tenn på lykta, og kom med det store nøkkelknippet ditt!" sa gutten, "og følg meg der jeg vil gå! Det er igjen en hel time."

Gutten gikk slik som kongen hadde gått siste natten, og kommanderte ham til å låse opp for seg, til han kom på bryggen som bar like ut på havet.

"Nå nytter det ikke; tiden er ute, og det bær like på havet med deg," sa kongen.

"Det er igjen fem minutter ennå," sa gutten, og rev og slet i pinnene og kjeppene, så huset fløt opp.

"Nå er tiden ute!" skrek kongen; "kom nå, min fektemester, og ta hodet av ham!"

"Nei, stopp litt!" sa gutten, "det er igjen tre minutter ennå. Kom med nøkkelen, så jeg kommer inn."

Men kongen sto og fomlet og trevlet etter nøkkelen, og sa at han ingen fant, for å hale ut tiden.

"Har ikke du, så har jeg sjøl," sa gutten og spente til døren, så den fløy i stykker innover gulvet.

Prinsessen møtte ham i døren, og sa at det var han som hadde frelst henne, og ham ville hun ha. Så måtte hun få ham og så holdt gutten bryllup med datter til kongen av Arabia.

Mestertyven

Det var en gang en husmann som hadde tre sønner. Han hadde ikke noen arv å gi dem og ikke noe å sette dem til, og ikke visste han hva han skulle gjøre av dem heller; men så sa han at de kunne få lov å ta seg til det de ville og hadde best lyst til, og reise dit de selv ville; han skulle gjerne følge dem på veien, sa han, og det gjorde han også. Han fulgte dem, til de kom til et sted der det var tre veier; der tok de hver sin vei, og faren bød da farvel med dem og reiste hjem igjen. Hvor det ble av de to eldste, har jeg aldri spurt, men den yngste han gikk både langt og lenge.

Så var det en natt han gikk over en stor skog, at det kom slikt et slemt vær på ham; det blåste og føk, så han nesten ikke kunne holde øynene åpne, og før han visste ordet av det, var han kommet rent på villstrå og kunne hverken finne vei eller sti; men hvordan han gikk, så fikk han da til sist se det lyste langt borti skogen. Dit syntes han han fikk prøve på å rekke fram, og langt om lenge så kom han dit også. Det var en stor bygning, og det brant så friskt på varmen der inne, at han kunne skjønne de ikke hadde lagt seg ennå. Så gikk han inn, og derinne gikk en gammel kjerring og stelte.

"God kveld, mor!" sa gutten.

"God kveld!" sa kjerringa.

"Huttetu! det er slikt fælt vær ute i natt," sa gutten.

"Det er så," sa kjerringa.

"Kan jeg få ligge her og få hus i natt?" spurte gutten.

"Det er nok ikke godt for deg å ligge her," sa kjerringa, "for kommer folkene hjem og finner deg, så dreper de både meg og deg."

"Hva er det for folk som bor her da?" sa gutten.

"Å, det er røvere og slikt pakk det," sa kjerringa; "meg har de røvet da jeg var liten, og hatt til å stelle huset for seg," sa hun.

"Jeg tror nok jeg legger meg likevel jeg," sa gutten, "det får gå som det kan, for ut vil jeg ikke mer i slikt vær nattes tid."

"Ja, det blir verst for deg selv det," sa kjerringa.

Gutten la seg i en seng som sto der, men sove torde han ikke, og best det var, kom røverne, og så sa kjerringa at det hadde kommet en fremmedkar der, som hun ikke kunne få til å gå igjen.

"Så du om han hadde penger?" sa røverne.

"Han penger, den armingen!" sa kjerringa, "det var ikke mer enn nettopp så han hadde klær på kroppen."

Røverne ga seg til å småsnakke med hverandre om hva de skulle gjøre med ham. Imens sto gutten opp og ga seg i snakk med dem, og spurte om de ikke trengte til tjenestegutt, for han kunne nok ha lyst til å tjene hos dem.

"Jo," sa de, "har du lyst, og du vil drive på det håndverket vi driver, så kan du nok få tjeneste her."

"Ja det er slikt slag," sa gutten, "hva håndverk det er, for da jeg reiste hjemmenifra, fikk jeg lov av far min å ta meg til det jeg ville."

"Har du lyst til å stjele da?" sa røverne.

"Åja," sa gutten; det håndverket kunne ikke være så farlig å lære, mente han.

Så bodde der en mann et stykke fra dem, som hadde tre okser; én av dem skulle han reise til byen med og selge, og det hadde røverne fått spurt; så sa de til gutten, at hvis han var god for å stjele fra ham oxen på veien, slik at han ikke visste om det, og så han ikke gjorde ham noe, så skulle han få lov til å være tjenestegutt hos dem.

Jo, gutten tok med seg en gild sko som sto der, med sølvspenne i, og la av gårde; den satte han i veien, der mannen måtte komme med oxen sin, og selv gikk han inn i skogen og gjemte seg under en buske. Da mannen kom, fikk han øye på skoen med en gang. "Det var en gjev sko," sa han, "hadde jeg maken til den, skulle jeg ta den med meg hjem, så hadde jeg vel fått kjerringa blid en gang, jeg og," for han hadde en kjerring så sint og så slem, at det var ikke lenge mellom hver gang hun dengte ham. Men så syntes han han ikke kunne gjøre noe med den ene skoen, når han ikke hadde maken til den, og så reiste han videre og lot den stå.

Gutten tok skoen og skyndte seg det beste han kunne, å komme foran mannen bortigjennom skogen, og så satte han skoen i veien for ham igjen. Da mannen kom dit med oxen, ble han så harm for det han hadde vært så dum å la maken til den stå igjen og ikke tatt den med seg. "Jeg får vel renne tilbake og ta den andre," sa han ved seg selv, og bandt oxen ved skigarden, "så får jeg da et par gode sko til kjerringa - så kanskje hun tør bli blid en gang, hun med."

Han gikk og lette og lette etter skoen i sju lange og sju brede, men ingen sko fant han; til sist måtte han gå tilbake med den ene han hadde. Imens hadde gutten tatt oxen og reist av med. Da mannen kom igjen og fikk se at oxen var vekk, satte han i å gråte og bære seg, for han var redd kjerringa skulle slå ham fordervet, når hun fikk vite at oxen var vekk.

Men så kom han på å gå hjem og ta den andre oxen og reise til byen med og få god rett for den, og ikke la kjerringa få vite noe om det. Det gjorde han; han gikk hjem og tok oxen, så kjerringa ikke visste det, og reiste til byen med; men røverne visste det vel, for de hadde sine runer ute, og så sa de til gutten at kunne han ta den også, uten at mannen visste det, og så han ikke gjorde ham noen skade, så skulle han være jamgod med dem. Ja, det skulle ikke være noen sak, mente gutten.

Den gangen tok han med seg et rep og hengte seg opp under armene, midt i veien for mannen. Da mannen kom med oxen sin og fikk se dette spøkelset som hang der, ble han litt rar av seg. "Men så tungt du har tenkt, som har hengt deg der da! Å ja, du får henge for meg, jeg kan ikke blåse liv i deg igjen," sa han, og så gikk han videre fram med oxen. Gutten ned av treet, sprang en benvei og kom foran, og hengte seg midt i veien for ham igjen. "Tru du virkelig har tenkt så tungt at du har hengt deg der, eller det bare er spøkeri for meg?" sa mannen. "Å ja, du får henge for meg, enten du er spøkelse, eller hva du er," sa han, og gikk med oxen sin. Gutten gjorde akkurat like ens som forrige gang, hoppet ned av treet, sprang benvei gjennom skogen, og hengte seg midt i veien for ham igjen. Da mannen fikk se ham, så sa han ved seg selv: "Det var fælt dette da! skulle de ha tenkt så tungt at de har hengt seg, alle disse tre? Nei, jeg kan ikke tro det er annet enn spøkeri. Men nå vil jeg vite det visst," sa han; "henger de der de andre to, så er det så, men henger de der ikke, så er det ikke annet enn skrømt."

Så bandt han oxen sin og sprang og skulle se om de hang der. Mens han gikk og kikket opp i alle trærne, hoppet gutten ned og tok oxen hans og reiste av med.

Da mannen kom tilbake og så at oxen var borte, ble han rent utav seg, det kan en vel vite, han både gråt og bar seg ille; men til sist ga han seg da til tåls, og så tenkte han ved seg selv: det er ikke annen råd enn å gå hjem og ta den tredje, så kjerringa ikke vet om det, og den får jeg prøve åselge dess bedre. Han gikk hjem og tok den og reiste med den, og kjerringa ikke visste noe om det. Men røverne de visste det vel, så sa de til gutten at kunne han stjele den like ens som de andre to, skulle han være mester over dem alle sammen.

Ja, gutten la av gårde og sprang til skogs, og da mannen kom med oxen, satte han i å brøle så fælt, liksom en stor okse inne i skogen. Da mannen hørte det, ble han glad, for han syntes han kjente igjen målet på storstuten sin, og tenkte at nå skulle han finne dem igjen begge to; bandt så den tredje, og sprang av veien og til å lete i skogen. Imens reiste gutten av med den tredje oxen. Da mannen kom tilbake og hadde mistet den også, ble han så ille ved at det ikke var måte på det, han både gråt og låt, og han torde ikke gå hjem på mange dager, for han var redd kjerringa skulle slå 'n reint i hjel. Røverne var nå heller ikke videre glade over det at de måtte si gutten var mester over dem alle sammen.

Så tenkte de en gang de skulle prøve på å gjøre noe som gutten ikke var god for; så reiste de i veien alle sammen og lot ham bli alene hjemme.

Det første han gjorde da de var vel av gårde, det var å jage oksene ut på veien, så de gikk hjem til mannen han hadde tatt dem fra, og glad ble bonden, det kan en nok vite. Så tok han alle hestene som røverne hadde, og lesset på dem alt det beste han fant, av gull og sølv og klær og andre gilde ting, og ba så kjerringa hilse røverne og si takk for ham, nå reiste han, og de skulle ha vondt for å ta ham igjen, og dermed fór han av gårde.

Langt om lenge kom han på den veien han gikk, da han kom til røverne. Da han kom hjemover der far hans bodde, tok han på seg en mundering han hadde funnet iblant det han hadde tatt fra røverne, som var gjort liksom til en general, og kjørte inn på gården som en annen storkar. Siden så gikk han inn, og spurte om han kunne få hus der.

Nei, det kunne han da slett ikke. "Jeg kan nok ikke huse slik en storkar jeg," sa mannen; "det er nettopp jeg har klær å ligge på selv, og usle nok er de."

"Du har alltid vært hard, du," sa gutten, "og det er du nok ennå, siden du ikke vil låne sønn din hus."

"Er du sønn min?" sa mannen.

"Kjenner du ikke igjen meg da?" sa gutten.

Jo, så kjente han ham nok igjen. "Men hva har du tatt deg til, siden det er blitt slik en kar av deg i en bråhast da?" sa mannen.

"Jo, det skal jeg si deg," sa gutten, "du sa jeg kunne få ta meg til hva jeg ville, og så ga jeg meg i lære hos noen tyver og røvere, og nå har jeg stått ut læra og er blitt mestertyv," sa han.

Så bodde det en amtmann tett ved der stua til far hans lå; og han hadde slik en stor gård og så mange penger at han ikke visste tall på dem, og en datter hadde han også, som var både vakker og ven og god og snill. Henne ville mestertyven ha, og så sa han til far sin at han skulle gå til amtmannen og be om datter hans for ham. "Spør han hva håndverk jeg driver på, kan du si jeg er mestertyv," sa han.

"Jeg mener du er tullet, jeg," sa mannen, "for vettug kan du ikke være, når du tenker på slik galskap."

Jo, han skulle og måtte gå til amtmannen og be om datter hans, det var ingen råd for det, sa gutten.

"Neimen om jeg tør gå til amtmannen og være talsmannen din, han som er så rik og har så mange penger," sa mannen.

Jo, det var ingen hjelp for det, mente mestertyven, han skulle, enten han ville eller ei; gikk han ikke med det gode, så skulle han nok få 'n til å gå med det vonde; men mannen ville enda ikke til, og så gikk han etter og truet far sin med en stor bjørkekavle, så han kom gråtendes like inn gjennom døren til amtmannen.

"Nå mann min, hva feiler deg?" sa amtmannen.

Ja, så fortalte han at han hadde tre sønner, som hadde reist sin vei en dag, og så hadde han lovt dem at de skulle få reise hvorhen de ville, og ta seg til hva de ville også, "og nå er den yngste av dem kommet hjem, og har truet meg til å gå opp her og be om han kunne få datter di, og si at han er mestertyv," sa mannen, og gråt og bar seg.

"Gi deg tilfreds, du mann min," sa amtmannen og lo; "og så kan du si til ham fra meg, at jeg vil se syn for sagn først. Hvis han kan stjele steken av spettet i kjøkkenet om søndagen, mens de passer på den alle sammen, så skal han få min datter; si til ham det, du!"

Ja, han gjorde så, og det mente gutten skulle bli en lett sak. Han fikk seg da fatt på tre levende harer, tok dem i en sekk, og hengte på seg noen filler, så han så så ussel og lurvet ut at det var rent ynkelig, og så lurte han seg inn i gangen som en annen fillegutt med sekken sin om søndags formiddagen. Amtmannen selv og alle husets folk var i kjøkkenet og skulle passe steken.

Rett som det var, slapp gutten ut en hare, og den satte avsted og rente omkring ute på gården. "Nei se den haren da!" sa de inne på kjøkkenet og ville ut og ta den. Ja, amtmannen så den han også. "Å, la den renne," sa han, "det nytter ikke å tenkte på å ta haren på spranget."

Det varte ikke lenge, så slapp gutten den andre, og de så den inne på kjøkkenet og trodde det var den samme; så ville de ut og ta den igjen, men amtmannen sa det kunne ikke nytte. Men om en stund så slapp gutten den tredje også, og den satte avsted og rente omkring ute på gården; den så de også fra kjøkkenet og trodde det var den samme som fór der igjen, og så ville de ut og fange den. "Det var da en rar hare også, som farer slik og fomler," sa amtmannen, "kom, la oss se om vi kan få fatt på den." Han ut og de andre med, og haren foran og de etter, så det hadde god skikk.

Imens tok mestertyven steken og strøk av gårde med, og hvor amtmannen fikk seg stek fra til middags den søndagen, vet ikke jeg, men det vet jeg, at harestek fikk han ikke, enda han løp seg både svett og trett.

Til middags kom presten dit, og da amtmannen hadde fortalt ham det pusset mestertyven hadde gjort ham, gjorde presten slik narr av ham at det ikke var noen måte på det.

"Jeg vet ikke hvordan det skulle gå til, når jeg skulle la meg narre av slik en kar," sa presten.

"Ja, pass deg bare du," sa amtmannen, "kanskje han er hos deg før du vet ord av det!"

Men presten ble ved sitt, han, og gjorde narr av amtmannen for det han hadde latt seg ta ved nesen.

Utpå ettermiddagen kom mestertyven og ville ha datter til amtmannen, som han hadde lovt han skulle få.

"Du får nok gjøre flere prøvestykker først," sa amtmannen og godsnakket med ham, "for det du gjorde i dag, det var ikke noe videre det. Kunne du ikke gjøre presten et dyktig pek, for han sitter inne og gjør narr av meg, for det jeg har latt meg ta ved nesen av slik en kar."

Jo, det skulle ikke være noen sak, sa mestertyven.

Han kledde seg ut som en fugl, tok et stort hvitt laken over seg, brøt vingene av en gås og satte på ryggen, og kløv så opp i en stor lønn som sto i hagen til presten. Da så presten kom hjem om kvelden, ga gutten seg til åskrike: "Hr. Lars! Hr. Lars!" - for presten hette Hr. Lars.

"Hvo er det som kaller på meg?" sa presten.

"Jeg er en engel, som er utsendt fra Vårherre for å forkynne deg, at du skal bli opptatt levende til gudsrike for din gudfryktighets skyld," sa mestertyven. "Neste mandagskvelden må du holde deg reiseferdig, for da kommer jeg og henter deg i en sekk, og alt ditt gull og sølv og hva du har av denne verdens forfengeligheit, skal du legge i haug på storstugulvet ditt."

Ja, Hr. Lars både takket og falt på kne for engelen, og søndagen etter gjorde han en avskjeldspreken, og la ut om det at der hadde kommet en engel fra Gud i den store lønnen i hagen hans, som hadde forkynt at han skulle komme levende i gudsrike for sin gudfryktighets skyld, og han prekte og la slik ut, at de gråt alle som i kirken var, både gamle og unge.

Om mandagen kom mestertyven som en engel igjen, og presten falt både på kne og takket, før han ble puttet i sekken, og da han vel var kommet nedi, så slepte og dro mestertyven ham etter seg både over stokk og stein.

"Au! au!" skrek presten i sekken, "hvor bærer dette hen?"

"Det er den trange vei, som fører til himmerikes rike," sa mestertyven, og dro avsted med ham, så han slo ham mest i hjel.

Til sist kastet han ham inn i gåsehuset til amtmannen, og gjessene til åhvese og klype ham, så han var mer død enn levende.

"Au, au, au! hvor er jeg nå?" sa presten.

"Nå er du i skjærsilden, for å renses og lutres til det evige liv," sa mestertyven, og gikk sin vei, og tok alt gullet og sølvet og alle de gilde tingene som presten hadde lagt i haug i storstuen sin.

Om morgenen, da gåsejenta kom og skulle slippe ut gjessene, så hørte hun presten som lå i sekken og ynket seg inne i gåsehuset.

"Å i Jøsse navn, hvem er det og hva feiler deg da," sa hun.

"Å, er du en engel fra himmerike, så slipp meg ut og la meg komme tilbake til jorden igjen, for her er verre enn i helvete; smådjevleene kniper meg jo med tener," sa presten.

"Jeg er nok ingen engel, gud bære!" sa jenta og hjalp presten ut av sekken, "jeg passer bare gjessene til amtmannen jeg, og det er nok de smådjevleene som har klypt han far."

"Å, det har mestertyven gjort!! å mitt gull og mitt sølv og de gilde klærne mine!" ropte presten og bar seg ille og løp hjem, så gjæterjenta trodde han hadde gått fra vett og forstand med det samme.

Da amtmannen fikk vite hvordan det hadde gått med presten, at han hadde vært både i skjærsilden og på den trange vei, lo han seg nesten fordervet; men da mestertyven kom og ville ha datter hans, som han hadde lovt, så godsnakket han med ham igjen og sa: "Du får nok gjøre et prøvestykke som er bedre, så jeg riktig kan se, hva du duger til. Jeg har tolv hester på stallen," sa han, "og dem skal jeg sette tolv karer på, en på hver; er du god for å stjele hestene unna dem, så får jeg se hva jeg kan gjøre."

"Ja, det var vel råd," sa mestertyven, "fikk jeg så sant datter di, så -"

"Ja, kan du det, så skal jeg gjøre mitt beste," sa amtmannen.

Så la mestertyven til kremmeren og kjøpte brennevin på to lommeflasker, og så slo han en dvalledrikk på den ene, men på den andre hadde han bare brennevin, og tinget så elleve karer til å legge seg bak låven til amtmannen om natten. For gode ord og betaling lånte han en fillet stakk og en trøye av en gammel kjerring, tok seg så en stav i hånden og en pose på nakken, og da det led mot kvelden, så hinket han avsted imot stallen til amtmannen. Da han kom dit, holdt de på å vanne hestene til kvelds, og hadde nok å gjøre med det.

"Hva fanden vil du?" sa en av stallkarene til kjerringa.

"Å, huttetu! det er så kaldt!" sa kjerringa og hutret og frøs, og bar seg ille. "Huttetu! det er så kaldt at en stakkar gjerne kan fryse i hjel!" og så skalv og ristet hun igjen. "Å herregud, får jeg lov å være her og sitte innenfor stalldøra i natt?" sa hun.

"Du får fanden heller! pakk deg av gårde og det på flyende flekken; får amtmannen så visst se deg her, så får vi danse vår dans," sa én.

"Å, den gamle skrøpelige kroken!" sa en annen en, som syntes han hadde vondt av henne; "den kroken kan da gjerne sitte; hun gjør visst ikke noe vondt hun."

De andre mente, det skulle det ikke bli noe av, men alt som de trettet og stelte hestene, dro hun seg lenger inn i stallen, så hun til sist ble sittende bakom døren, og siden var det ingen som la merke til henne.

Da det led utpå natten, falt det litt kaldt for karene å sitte på hesteryggen.

"Huttetu! det er da dægern så kaldt," sa én og slo floke.

"Ja, jeg fryser så jeg rister," sa en annen en.

"Den som hadde litt tobakk!" var det en som sa.

Ja, så var det en som hadde en kvart; den delte de, det ble nå ikke stort til manns, og så tygde de og spyttet. Det hjalp litt, men rett som det var, så var det like ille igjen. "Huttetu!" sa en av dem og ristet på seg. "Huttetu!" sa kjerringa og hakket tenner, så det skranglet i kjeften på henne; så tok hun opp flaksen med bare brennevin, og så skalv hun slik på hånden, at det klunket i flasken, og så drakk hun, så det sa klukk i halsen på henne.

"Hva er det du har på flaska di, kjerring?" sa en av stallkarene.

"Å, det er nok en liten skvett brennevin, far," sa hun.

"Brennevin! hva for noe? La meg få en tår! la meg få en tår!" skrek de alle tolv i munnen på hverandre.

"Å, det er så lite jeg har," sutret kjerringa. "Dere blir ikke våte i munnen av det engang."

Men de ville ha, og de måtte ha, det var ikke noen råd for det; og så tok hun da flasken med dvalendrikken og satte for munnen på den første; da skalv hun ikke lenger, men styrte flasken så hver av dem fikk det han trengte, og den tolvte hadde ikke drukket, før den første alt satt og snorksov. Så kastet mestertyven fantefillene av seg og tok den ene karen etter den andre nokså lett og satte dem skrevs over bolkene, ropte så på de elleve karene sine og satte avsted med hestene til amtmannen.

Da amtmannen kom ut og skulle se til karene på morgensiden, tok de til åfriske på seg: de hugg i bolkene med sporene, så flisen føk, og noen falt ned, og noen ble hengende og satt der som narrer. "Å jo," sa amtmannen, "jeg kan nok skjønne hvem som har vært her nå. Men noen usle karer er dere, som sitter her og lar mestertyven stjele hestene unna enden på dere!" Og så fikk de smurning, for det de ikke hadde passet bedre på.

Utpå dagen kom mestertyven igjen, og fortalte hvordan han hadde båret seg at, og ville ha datter til amtmannen, som han hadde lovt ham. Men amtmannen ga ham hundre daler, og sa at han måtte gjøre noe som var enda bedre. "Mener du, du kan stjele hesten unna meg, mens jeg er ute og rir på den?" sa amtmannen.

"Å, det var vel ei råd," sa mestertyven, "fikk jeg så sant datter di."

Ja, han skulle se hva han kunne gjøre, og så sa han da en dag han ville ri ut på en stor ekserserplass.

Mestertyven fikk fatt på en gammel utlevd skotmerr, gjorde seg sammen en sele av bare vidjer og soplimekviser, kjøpte en gammel fillekjerre og en stor tønne, og så sa han til en gammel fattigkjerring at han skulle gi henne ti daler, hvis hun ville legge seg inn i tønna og gape over tapphullet; der skulle han stikke fingeren inn - noe vondt skulle det ikke hende henne, hun skulle bare få kjøre litt -, og dersom han tok ut fingeren mer enn én gang, skulle hun ha ti daler til. Selv fikk han på seg noen filler, sotet seg ut, og satte på seg en parykk og et stort skjegg av geiteragg, så ingen kunne kjenne ham igjen, og så la han avsted til plassen; der hadde amtmannen alt ridd en god stund.

Da han kom fram der, så gikk det så smått og så trått at han nesten ikke kom av flekken; det seg og det seg, så sto det rent stille, så seg det litt igjen, og det gikk så trevalig, at amtmannen aldri kunne falle på at det skulle være mestertyven. Han red like borttil og spurte, om han ikke hadde sett noen som gikk og lusket omkring i skogen der.

Nei, sa mannen, det hadde han slett ikke sett.

"Hør nå," sa amtmannen, "vil du ri inn i skogen, og se vel etter om du ikke treffer på noen som går og lusker der, skal du få låne hesten min, og en god drikkeskilling skal du få for umaken."

"Nei, om jeg det kan," sa mannen, "for jeg skal til bryllups med denne mjødtønna som jeg har vært etter, og så har tappen falt ut for meg på veien, og nå må jeg gå og holde fingeren i hullet."

"Ri du," sa amtmannen, "jeg skal nok passe både hesten og tønna."

Ja, så skulle han da gjøre det; men han ba amtmannen at han endelig måtte passe vel på å være snøgg til å sette fingeren i tapphullet, når han tok ut sin.

Ja, amtmannen sa han skulle gjøre det beste han kunne, og så satte mestertyven seg opp på hesten.

Men tiden gikk og det led med det skred, og ikke kom der noen tilbake; til sist ble da amtmannen lei av å gå med fingeren i tapphullet og tok den ut. "Nå skal jeg ha ti daler til!" skrek kjerringa i tønna.

Så kunne han nok skjønne hvordan det hang ihop med mjødtønna, og ga seg på hjemveien; men da han hadde gått et stykke, møtte de ham med hest, for mestertyven hadde alt vært hjemme hos ham.

Dagen etter kom han til amtmannen og ville ha datter hans, som han hadde lovt ham. Amtmannen godsnakket nå med ham igjen, ga ham to hundre daler, og sa han måtte gjøre et prøvestykke til; kunne han det, skulle han få henne.

Å ja, mestertyven mente nok det, når han bare fikk høre hva det var for noe.

"Mener du, du kan stjele lakenet av sengen vår, og serken av konen min?" sa amtmannen.

"Det var ikke umulig det," sa mestertyven, "fikk jeg så sant datter di, så -"

Da det led på natten, gikk mestertyven ut og skar ned en tyv som hang på galgebakken, la ham på nakken og tok ham med seg; så fikk han fatt på en stor stige, og den satte han opp til kammersvinduet til amtmannen, kløv så opp og skubbet den døde opp og ned, akkurat som det skulle være en som sto utenfor vinduet og kikket.

"Der er mestertyven, mor!" sa amtmannen og dultet til konen sin. "Nå skyter jeg ham jeg," sa han, og tok fram en rifle han hadde lagt fremfor sengen.

"Å nei, du får ikke gjøre det lel," sa fruen, "du har jo selv bestilt ham hit."

"Jo, jeg skyter ham jeg, mor," sa han, og lå der og siktet og siktet; men snart var hodet oppe, så han så litt av det; rett som det var, var det borte igjen; til sist fikk han nok sikte; det smalt, og den døde falt, så det dunket i bakken. Mestertyven ned, det fortteste han kunne.

"Ja, jeg er nok riktignok den høye øvrighet," sa amtmannen, "men folk får så lett noe å si, og det skulle være leitt om de fikk se dette døde mennesket; det er nok likest jeg går ut og graver ham ned."

"Det får du gjøre som du selv synes, far," sa fruen.

Amtmannen sto opp og gikk ned, og med det samme han hadde gått ut gjennom døren, smatt mestertyven inn og fór like opp til fruen.

"Nå far," sa hun - for hun trodde det var mannen - "er du alt ferdig nå?"

"Å ja, jeg puttet ham ned i et hull jeg," sa han, "og karet over litt jord, så vidt han er gjemt, for det er slikt vær ute; jeg skal gjøre det bedre siden; men la meg få lakenet å tørke meg på, for han var så blodig, og jeg har sølt meg så til på ham."

Det fikk han.

"Du får nok la meg få serken din og," sa han, "for lakenet rekker ikke til, merker jeg."

Å ja. Men så kom han i hug at han hadde glemt å lukke døren, og det måtte han da ned og gjøre, før han kunne legge seg igjen, og så satte han avsted både med lakenet og serken.

En stund etter kom den rette amtmannen.

"Nei, hvor lenge du var om å lukke den døren da, far!" sa fruen, "hvor har du nå gjort av serken og lakenet?"

"Hva for noe?" sa amtmannen.

"Å, jeg spør hvor du har gjort av serken og lakenet, som du fikk til å tørke blodet av deg, jeg," sa hun.

"Så til helvetes!" sa amtmannen, "har han nå gjort det med?"

Om dagen kom mestertyven og ville ha datter til amtmannen, som han hadde lovt ham, og da torde han ikke annet enn la ham få henne og mange penger til, for han var redd for at mestertyven skulle stjele øynene ut av hodet på ham, og at han selv skulle komme for mye på orde blant folk, om han ikke gjorde det. Mestertyven levde både godt og vel; om han stjal mer, skal jeg ikke kunne si, men gjorde han det, var det visst bare for moro skyld.

Tuftefolket på Sandflesa

Langt til havs rett ut for Trena på Helgeland ligger det en liten bank som kalles Sandflesa; det er en utmerket fiskeplass, men vanskelig å finne, for den flytter seg fra sted til annet. Men den som er så heldig å treffe på den, er sikker på å gjøre godt fiske. Luter han seg over båtripen, ser han i klart og stille vær et smalt søkk på bunnen, lik kjølfaret etter en stor nordlandsjekt, og en diger fjellknatt på skap som et naust. Denne banken har ikke alltid ligget på havets bunn. I gamle dager var den en øy og tilhørte en rik helgelandsbonde; til ly mot uvær under sommerfisket hadde han satt opp en rorbu der, og den var større og bedre enn rorbuer bruker være. Det finnes dem som tror at Sandflesa ennå stundom hever seg opp over havet som en vakker øy. Dette skal jeg la være usagt, men i hin tid gikk det ikke riktig til på den øde holmen. Fiskere og ferdesfolk sa for visst at de hadde hørt latter og styr, spill og dans og hamring og annen romstering, og oppsang liksom til jekteoppsetting, når de fór der forbi. Derfor satte de gjerne kosen et stykke utenom; men det var ingen som kunne fortelle at han hadde sett en levende sjel på Sandflesa.

Denne rike bonden jeg talte om, hadde to sønner, som hette Hans Nikolai og Lykke-Anders. Den eldste var en som det ikke var godt å bli klok på; det var en lei kar å komme til rettes med, og han hadde enda mer næringsvett enn nordlendinger pleier ha, og de har sjelden for lite av den guds gave. Den andre, Lykke-Anders, var en villstyring, men alltid i godlaget, og han sa støtt, om det gikk aldri så galt, at han hadde lykken med seg. Var han ute og plyndret ørnereir, og ørnen flenget ansiktet hans så blodet rant, sa han det samme, bare han kom hjem med en ørneunge; kollseilte han, som ikke sjelden hendte, og de fant ham på hvelvet, forkommen av væte og kulde, så svarte han, når noen spurte hvordan han hadde det: "Å, passelig væl; jeg er da frelst; lykka er med meg."

Ved den tid faren døde, var de voksne, og noen tid etter skulle de begge ut på Sandflesa og hente en del redskap som var satt igjen der etter sommerfisket. Lykk-Anders hadde med seg børsa, som alltid fulgte ham hvor han fór. Det var sent på høsten dette, etter den tid fiskerne bruker reise på utror. Hans Nikolai talte ikke stort på denne reisen, men han tenkte nok på mangt og meget.

De ble ikke ferdige til å ta på hjemveien før det led mot kveld.

"Hør, vet du hva, Lykk-Anders, det blir ska'vær i natt," sa Hans Nikolai, og så utover havet, "jeg mener det er best vi blir over her til i morgen."

"Ska'vær bli det ikke," svarte Anders, "for de syv Søstrene har ikke fått på seg skoddehetta. La det skure."

Men så klaget den andre over at han var trett, og til sist ble de da enige om å være natten over. Da Anders våknet, var han alene; han så hverken broren eller båten, før han kom opp på toppen av holmen; da øynet han den langt borte, som en måke som fløy mot land. Lykk-Anders kunne ikke skjønne meningen med dette. For nistebommen lå igjen der, et anker med, børsa og forskjellig annet. Anders var ikke av dem som gikk lenge og grundet på en ting. "Han kommer vel igjen til kvelds," sa han, og ga seg i kast med nisten; "en skarv den som blir motlaus før han er matlaus." Men det kom ingen bror til kvelden, og Lykk-Anders ventet dag etter dag, og uke etter uke; så kunne han skjønne han selv skulle bli ved arven udelt; og det var tanken hans òg, for da Hans Nikolai var kommet under land, kollseilte han båten, og sa at Lykk-Anders hadde blitt.

Men Lykk-Anders mistet ikke motet; han samlet rekved i fjæra, skjøt sjøfugl og sanket skjell og sløke; han gjorde seg en flåte av hjellved, og fisket med en seitroe som var lagt etter der. En dag han drev på med dette, fikk han øye på et søkk i sanden, lik kjølfaret etter en stor nordlandsjekt, og han kunne tydelig skjelve merket etter vridningen i tauene like fra sjøen og opp til fjellknatten. Så tenkte

han med seg selv, det hadde ingen fare med ham, for han så det var sant det han ofte hadde hørt, at tuftefolket hadde tilhold der og drev stort jektebruk.

"Gudskjelov for godt selskap! Det er just godtfolk. Ja, det er som jeg sier, lykken er med meg," tenkte Lykk-Anders; kanskje sa han det også, for han kunne nok trenge å snakke litt iblant. Slik levde han utover høsten; engang så han en båt; han satte et plagg på en stang og viftet med; men i det samme falt seilet, folkene satte seg til årene og rodde bort igjen i hui og hast; de trodde det var tuftefolket som flagget og viftet.

Om julekvelden fikk han høre fioliner og musikk langt ute fra havet; da han gikk ut, så han en lysning; den kom fra en stor nordlandsjakt som gled inn mot land. Men slik en jakt hadde ingen sett før. Den hadde et urimelig stort råseil, som han syntes var av silke, og det smekreste tauverk, ikke tykkere enn om det hadde vært av ståltråd; og alt som hørte til, svarte til dette, så gildt og grust som en nordlending kan ønske seg det. Hele jekta var full av blåkledd småfolk, men hun som sto ved roret, var pyntet som brud, og så staselig som en dronning; for hun hadde krone og kostelige klær. Men det kunne han se, at hun var et menneske, for hun var stor av vekst, og vakrere enn tuftefolkene, ja Lykk-Anders syntes hun var så vakker at han aldri hadde sett en jente så vakker. Jekta styrte mot land, der han Lykk-Anders sto; men snartenkt som han var, strøk han inn i rorbua, rev børsa fra veggen, og krøp opp på den store hjellen som var der; der lå han vel gjemt, men kunne likevel se det som gikk for seg i bua. Han så snart at det krydde inne i stua; den ble stappende full, og det kom fler og fler. Det tok til å knake i veggene, og stua vidde seg ut til alle kanter, og det ble så staselig og utstaffert der at det kunne ikke være staseligere hos den rikeste handelsmann; det var mest som på kongens slott. Det ble dekket bord med de kosteligste retter, og tallerkener og fat og alle kjørel var av sølv og gull.

Da de hadde ett, ga de seg til å danse. Under danseståket krøp Lykk-Anders ut gjennom ljoren, som satt på den ene siden av taket, og kløv ned. Han sprang ned til jekta, kastet fyrstålet sitt over den, og skar for sikkerhets skyld et kors i den med telgjekniven også. Da han kom opp igjen, var dansen i full gang; bordene danset, og benker og stoler og alt som i stua var, danset med. Den eneste som ikke danset, var bruden; hun satt bare og så på, og når brudgommen ville ha henne opp, skjøv hun ham fra seg. Men ellers var det ikke stans: spillemannen pustet ikke og stillet ikke eller rørte på knappen; han spilte i ett vekk med keiva, og trådte takten til svetten silte av ham, og han ikke kunne se fela for støv og røyk. Da Anders kjente at han også tok til å lette på føttene der han sto, sa han til seg selv: "Nå er det nok best jeg gir en smell, ellers så spiller han meg fra gård og grunn." Så snudde han børsa om og stakk den inn gjennom vindusgluggen, og skjøt den av over hodet på bruden, men langt - ellers hadde kulen råket ham selv. I samme blinken skuddet gikk, fór alt tuftefolket på dør, den ene over den andre, men da de fikk se at jekta var bundet, bar de seg ille og krøp inn i et hull i berget. Men all gullstasen og sølvtøyet var igjen, og bruden satt der også; det var som hun var kommen til seg selv igjen. Hun fortalte Lykk-Anders at hun var blitt bergtatt da hun var lite barn. Da mor hennes var ved grindene en gang og skulle melke, hadde hun henne med, men så fikk hun et ærend hjem og lot henne sitte igjen i lyngen under en enerbusk; hun kunne gjerne spise bær, sa hun, bare hun sa tre ganger:

"Jeg spiser av enebær blå
med Jesu kors oppå;
jeg spiser tyttebær rød
med Jesu pine og død."

Men da moren var borte, fant hun så mange bær at hun glemte å lese, og så ble hun tatt i berg. Hun hadde ikke fått annen lyte der enn at hun hadde mistet det siste leddet på veslefingeren, og hun hadde hatt det godt og vel hos tuftefolket, sa hun; men det hadde ikke sitt rette lag, syntes hun; det var liksom noe grov henne, og ille hadde hun også vært plaget ved at den tuftekallen som de ville ha

henne til å ta, hang over henne sent og tidlig. Da Anders hørte hvem mor hennes var, og hvor hun var fra, visste han at hun var av slekten hans, og de ble snart venner og vel forlikte, som en sier. Da sa Lykk-Anders med skjel at lykken var med ham. Så reiste de hjem, og tok med seg jekta og alt det gull og sølv og alle de kostelige ting som var igjen i rorbua, så Anders ble mange ganger rikere enn broren.

Men Hans Nikolai hadde sin tro om hvor all denne rikdommen var kommet fra, og han ville ikke være mindre rik han. Han visste at troll og tuftefolk bruker være ute og ferdes om julekvelden, og så reiste han til Sandflesa ved det leite. Om julekvelden fikk han også se ild og lys, men det var som morild som gnistret. Da det kom nærmere, hørte han plask og fæslige hyl og kalde, skjelvende skrik, og han fornam en fæl fjærelukt. I redsel løp han opp i rorbua, og der så han draugene komme i land. De var korte og tykke som høysåter, hadde full skinnhyre på seg, skinnstakk og sjøstøvler og store votter som hang nesten ned på bakken. I stedet for hode og hår hadde de en tangvase. Da de krabbet opp i stranden, lyste det etter dem som av en neverlue, og når de ristet seg, sprutet gnistene om dem. Da de kom oppover, kröp Hans Nikolai opp på hjellen, som bror hans hadde gjort. Draugene bar med seg en stor stein opp i bua, og la til å banke sjøvottene sine tørre, og iblant skrek de så det isnet gjennom Hans Nikolai på hjellen. Siden nyste en av dem i ildmørjen for å få varme på gruen, mens de andre bar inn lyng og rekved så rå og tung som bly. Røken og heten var nær ved å kvele ham som lå på hjellen, og for å komme til å puste og få frisk luft, prøvde han å krype ut gjennom ljoren; men han var mer grovlemmet enn broren, og så ble han sittende fast og kunne hverken komme ut eller inn. Nå ble han redd og ga seg til å skrike, men draugene skrek enda verre, og de skrek og bar seg, og tumlet og banket både ute og inne. Men da hanen gol, ble de borte, og da slapp Hans Nikolai løs, han òg. Da han kom hjem, var han tullet, og siden hørte de ofte på uthus og lofter der han var, det samme mørke, kalde skriket som de i Nordland tillegger draugen. Før han døde, kom han likevel til samling igjen, og han fikk kristen jord, som de sier.

Siden den tid har ikke noe menneske satt sin fot på Sandflesa. Den sank, og tuftefolket, trodde de, flyttet til Lekangholmene. Lykk-Anders gikk det støtt godt med; ingen jekt gjorde så heldige reiser som hans. Men hver gang han kom til Lekangholmen, ble det stilt; tuftefolket gikk ombord eller i land med varene sine; men om en stund fikk han bør, enten han reiste til Bergen eller hjem igjen. Han fikk mange barn, og alle var de friske og kjekke, men de manglet alle det siste leddet på venstre veslefingern.

Kari Trestakk

Det var en gang en konge som var blitt enkemann. Etter dronningen sin hadde han en datter, som var så snill og så vakker at ingen kunne være snillere og vakrere. Han gikk lenge og sørget over dronningen, som han hadde holdt meget av, men til sist ble han lei av å leve enslig, og giftet seg igjen med en enkedronning, som også hadde en datter; men hennes datter var likeså stygg og slem, som den andre var snill og vakker. Stemoren og datteren hennes var avindsyke på kongsdatteren, for det hun var så deilig; men så lenge kongen var hjemme, torde de ikke gjøre henne noe, for han holdt meget av henne.

Om en stund fikk kongen krig med en annen konge og dro ut i ledning; da trodde dronningen hun kunne gjøre hva hun ville, og så både sultet og slo hun kongsdatteren, og var etter henne i hver krok. Til sist syntes hun all ting var for godt for henne, og så satte hun henne til å gjæte. Hun gikk da med buskapen og gjætte i skogen og på fjellet. Mat fikk hun lite eller ingenting av; blek og mager ble hun, og nesten alltid gråt hun og var sørgmodig.

I buskapen var det en stor blå stut, som støtt holdt seg så fin og blank, og den kom ofte bort til kongsdatteren og lot henne kjæle seg. En gang som hun satt og gråt og var utav det igjen, kom stuten bort til henne og spurte hvorfor hun var så sørgmodig. Hun svarte ingenting, men ble ved ågråte. "Ja," sa stuten, "jeg vet det nok, enda du ikke vil si det; du gråter for det dronningen er slem mot deg, og fordi hun vil sulte deg i hjel. Men mat har du ikke nødvendig å sørge for; i det venstre øret mitt ligger det en duk, og når du tar og brer den ut, kan du få så mange retter du vil." Det gjorde hun, hun tok duken og bredde den ut på gulvet, og så disket den opp med de fineste retter noen kunne ønske seg; det var både vin og mjød og søtkake. Hun kom nå snart i hold igjen og ble så rød og rund og hvit at dronningen og den tørrskranglete datter hennes ble både blå og bleke av sinne over det. Dronningen kunne slett ikke skjønne hvordan stedatteren kunne komme til å se så godt ut på så dårlig kost; så sa hun til en terne, at hun skulle gå etter henne i skogen, og passe på og se hvordan det hang i hop, for hun trodde at noen av tjenestefolkene ga henne mat. Jenta gikk da etter i skogen og passet på, og så fikk hun se kongsdatteren tok duken ut av øret på den blå stuten og bredde den ut, så disket duken opp med de gildeste retter, som kongsdatteren gjorde seg til gode med. Det gikk jenta hjem og sa til dronningen.

Nå kom kongen hjem, og hadde vunnet over den andre kongen, som han hadde vært i krig med; det ble stor glede over hele slottet, og ingen var gladere enn kongens datter. Men dronningen la seg syk og ga doktoren mange penger, forat han skulle si hun ikke kunne bli frisk igjen, uten at hun fikk kjøtt av den blå stuten å ete. Både kongsdatteren og folkene spurte doktoren, om ikke noe annet kunne hjelpe, og ba for stuten, for alle holdt av den, og sa at det fantes ikke make til stut i hele riket, men nei, den måtte slaktes og den skulle slaktes, det var ingen annen råd. Da kongsdatteren hørte det, ble hun ille ved og gikk ned i fjøset til stuten. Den sto der også og hang med hodet, og så så sørgmodig ut, at hun skar i å gråte.

"Hva gråter du for?" sa stuten.

Så sa hun at kongen var kommet hjem igjen, og at dronningen hadde lagt seg syk, og at hun hadde fått doktoren til å si at hun ikke kunne bli frisk, dersom hun ikke fikk kjøtt av den blå stuten, og nå skulle han slaktes.

"Får de først livet av meg, så dreper de snart deg og," sa stuten; "vil du som jeg, så reiser vi vår vei i natt."

Ja, kongsdatteren syntes nok det var vondt å reise fra far sin; men det var enda verre å være i hus med dronningen, og så lovte hun stuten at hun skulle komme.

Om kvelden, da alle de andre hadde lagt seg, stiltret kongsdatteren seg ned i fjøset til stuten; så tok han henne på ryggen og fór avgårde det forteste han kunne. Da nå folkene kom opp i otta neste dagen og skulle slakte stuten, var den vekk, og da kongen kom opp og spurte etter datteren, var hun også borte. Han sendte bud på alle kanter for å lete etter dem, og lyste etter dem fra kirkebakken, men det var ingen som hadde sett noe til dem.

Imens fór stuten gjennom mange land med kongsdatteren på ryggen, og så kom de til en stor kobberskog; trær og grener og blad og blomster og all ting var av kobber.

Men før de reiste inn i skogen, sa stuten til kongsdatteren: "Når vi nå kommer inn i skogen, må du ta deg vel i akt, så du ikke røret et blad av den engang, ellers er det ute både med meg og deg, for her bor et troll med tre hoder, som eier den."

Nei kors, hun skulle ta seg vel i vare og ikke røre noe.

Hun var så forsiktig og bøyde seg til side for grenene og skjøv dem bort med hendene; men det var så trangskoget at det nesten ikke var råd å komme fram, og hvordan hun stelte seg, kom hun likevel til å rive av et blad, som hun fikk i hånden.

"Au, au, hva gjorde du nå?" sa stuten; "nå gjelder det å slåss på liv og død. Men gjem bare bladet vel."

Straks etter var de ved enden av skogen, og da kom det et troll farendes med tre hoder.

"Hvem er det som rører min skog?" sa trollet.

"Den er liksom mye min som din," sa stuten.

"Det skal vi nappes om," skrek trollet.

"Kan så det," sa stuten.

Så rente de i hop og sloss, og stuten den stanget og spente av alle livsens krefter, men trollet slo like godt, og det varte hele dagen før stuten fikk ende på det, og da var han så full av sår og så ussel at han nesten ikke orket å gå. Så måtte de hvile over en dag; og så sa stuten til kongsdatteren, at hun skulle ta det smurningshornet som hang ved beltet til trollet, og smøre ham med. Da kom han seg, og dagen etter ruslet de avsted igjen.

De reiste nå i mange, mange dager, og så kom de langt om lenge til en sølvskog; trær og grener og blad og blomster og all ting var av sølv.

Før stuten gikk inn i den, sa han til kongsdatteren: "Når vi nå kommer inn i denne skogen, må du for guds skyld ta deg vel i akt; du må slett ikke røre ved noen ting, og ikke rive av så mye som et blad, for ellers er det ute både med deg og med meg; det er et troll med seks hoder som eier den, og det tror jeg snaut jeg kan rå med."

"Nei," sa kongsdatteren, "jeg skal nok akte meg, og ikke røre ved det du ikke vil jeg skal røre."

Men da de kom inn i skogen, var den så tett og så trang at de nesten ikke kunne komme fram. Hun fór så varlig som hun kunne, og bøyde seg til siden for grenene og skjøv dem bort i foran seg med hendene; men hvert øyeblikk slo kvistene i øynene på henne, og hvordan hun stelte det, så kom hun til å rive av et blad.

"Au, au, hva gjorde du nå?" sa stuten; "nå gjelder det å slåss på liv og død, for dette trollet har seks hoder og er dobbelt så sterkt som det andre, men bare pass på bladet og gjem det vel.

Rett som det var, så kom trollet. "Hvem er det som rører min skog?" sa det.

"Den er liksom mye min som din," sa stuten.

"Det skal vi nappes om," skrek trollet.

"Kan så det," sa stuten - og røk på trollet, og stanget ut øynene på det og kjørte hornene tvers igjennom det, så tarmene rant ut, men det slo like godt, og det varte i tre samfulle dager før stuten fikk livet av det. Men da var han også så ussel og oppgitt, at han med nød og neppe kunne røre seg, og så full med sår at blodet rant. Så sa han til kongsdatteren, at hun skulle ta smurningshornet som hang ved beltet til trollet og smøre ham med. Det gjorde hun, og så kom han seg; men de måtte ligge over og hvile en uke, før han orket å gå lenger.

Endelig ga de seg på veien igjen; men stuten var skrøpelig ennå, og det gikk ikke fort i førstningen. Kongsdatteren ville spare stuten, og sa at hun var så ung og lett på foten, hun kunne gjerne gå; men det fikk hun slett ikke lov til; hun måtte sette seg opp på ryggen hans igjen.

Så reiste de i lang tid gjennom mange land, og kongsdatteren visste slett ikke hvor det bar hen, men langt om lenge kom de til en gullskog; den var så gild at gullet dryppet av den, og trær og grener og blomster og blad var av bare gull.

Her gikk det like ens som i kobberskogen og sølvskogen. Stuten sa til kongsdatteren at hun slett ikke på noen måte måtte røre ved den, for det var et troll med ni hoder som eide skogen; det var mye større og sterkere enn begge de andre tilsammen, og stuten trodde slett ikke at han kunne rå med det. Nei, hun skulle nok passe seg og ikke røre ved skogen, det kunne han nok vite. Men da de kom inn i den, så var den enda tettere enn sølvskogen, og dess lenger de kom, dess verre ble det; skogen ble tettere og tettere og trangere og trangere, og til sist syntes hun de ikke på noe sett og vis kunne komme fram; hun var så redd for å rive av noe, at hun satt og snudde og bøyde seg både hit og dit for kvistene og skjøv dem bort fremfor seg med hendene; men alt i ett slo de henne i øynene, så hun ikke kunne se hvor de grep henne, og før hun visste av det, hadde hun et gulleple i hånden. Hun var så hjertelig redd at hun gråt, og ville kaste det igjen; men stuten sa hun skulle ikke, men gjemme det vel, og trøstet henne så godt han kunne; men han trodde det ble et hardt basketak, og han tvilte på det ville gå godt.

Rett som det var, så kom trollet med ni hoder; det var så fælt at kongsdatteren nesten ikke torde se på det.

"Hvem er det som rører min skog?" skrek det.

"Den er liksom mye min som din," sa stuten.

"Det skal vi nappes om," skrek trollet.

"Kan så det," sa stuten.

Og så rente de i hop og sloss, og det var så fælt å se på, at kongsdatteren var nære på å dåne. Stuten stanget ut øynene på trollet, og kjørte hornene tvers igjennom det, så innvollene veltet ut; men trollet slo like godt, for når stuten fikk stanget i hjel ett hode, blåste de andre liv i det igjen, og det varte en hel uke, før han var i stand til å ta livet av det. Men da var stuten så ussel og skrøpelig at han ikke kunne røre seg. Sår hadde han over det hele; han kunne ikke engang si så mye som at

kongsdatteren skulle ta smurningshornet til trollet og smøre ham med. Men hun gjorde det likevel, og da kom han seg også; men de måtte ligge over og hvile i tre uker, før han var god for å gå videre.

Da reiste de så smått avsted, for stuten sa at de skulle litt lenger fram, og så kom de over mange store åser med tykk skog. Dette varte nå en stund, så kom de opp på fjellet.

"Ser du noe?" spurte stuten.

"Nei, jeg ser ikke annet enn himmelen og ville fjellet," sa kongsdatteren.

Da de kom litt høyere opp, ble fjellet slettere, så de kunne se videre omkring seg.

"Ser du noe nå?" sa stuten.

"Ja, jeg ser et lite slott langt, langt borte," sa kongsdatteren.

"Det er nok ikke så lite enda," sa stuten.

Langt om lenge kom de til en stor haug, hvor det var en tverrbratt bergvegg.

"Ser du noe nå?" sa stuten.

"Ja, nå ser jeg slottet tett ved, nå er det mye, mye større," sa kongsdatteren.

"Dit skal du," sa stuten; "straks nedenfor slottet er det et grisehus, og der skal du være. Når du kommer dit, finner du en trestakk; den skal du ta på deg, og gå fram til slottet, og si du heter Kari Trestakk, og be om tjeneste. Men nå skal du ta den vesle kniven din og skjære hodet av meg med; så skal du flå meg og rulle i hop huden, og legge den under bergveggen der, og inne i huden skal du legge kobberbladet og sølvbladet og gulleplet. Borte ved berget står det en kjepp; når du vil meg noe, så banker du bare på bergveggen der med den."

I førstningen ville hun ikke; men stuten sa at det var den eneste takken han ville ha for det han hadde gjort for henne, og så kunne hun ikke annet. Hun syntes det var så inderlig vondt, men hun trælet og skar med kniven på det store dyret til hun fikk av hodet og huden, så la hun den sammen borte under bergveggen, og la kobberbladet og sølvbladet og gulleplet inn i den.

Da hun hadde gjort det, så gikk hun bortover til grisehuset; men alt som hun gikk, gråt hun og var rent utav det. Der tok hun trestakken på seg, og så gikk hun fram til kongsgården; da hun kom inn på kjøkkenet, ba hun om tjeneste, og sa at hun hette Kari Trestakk. Ja, sa kokka, det kunne hun nok få, hun kunne få lov til å være der og vaske opp, for den som hadde gjort det før hadde nyss gått sin vei; "men når du blir lei av å være her, så stryker du vel din kos, du også," sa hun. Nei, det skulle hun slett ikke.

Hun var både flink og snar til å vaske opp. Om søndagen skulle det komme fremmede til kongsgården. Så ba Kari om å få lov til å gå med vaskevann til prinsen; men de andre lo av henne og sa:

"Hva vil du der? Tror du prinsen vil vite noe av deg, som ser slik ut?"

Hun ga seg ikke hun, men holdt ved å be, og endelig fikk hun da lov.

Da hun gikk oppover trappene, ramlet det i trestakken, så prinsen kom ut og spurte: "Hva er du for en?"

"Jeg skulle nok bære vaskevann til Dere jeg," sa Kari.

"Tror du jeg vil ha det vaskevannet du bærer?" sa prinsen, og slo vannet over henne.

Med det måtte hun gå; men så ba hun om lov til å gå til kirken; det fikk hun også, for kirken lå tett ved. Men først gikk hun bort til berget og banket på med kjeppen som sto der, slik som stuten hadde sagt. Straks kom det ut en mann og spurte hva hun ville. Kongsdatteren sa at nå hadde hun fått lov til å gå i kirke og høre presten, men hun hadde ingen klær å ha på seg. Så kom han med en kjole til henne, den var så blank som kobberskogen, og hest og sâl fikk hun også. Da hun kom til kirken, var hun så vakker og gild, at alle undres på hvem hun var, og nesten ingen hørte etter det presten sa, for de så for mye på henne; prinsen selv likte henne så godt, at han ikke kunne få øynene fra henne et øyeblikk.

I det samme hun gikk ut av kirken, sprang prinsen etter og dro kirkedøren til etter henne, og så fikk han den ene hansken hennes i hånden. Da hun gikk bort og satte seg på hesten, kom prinsen etter igjen, og spurte hvor hun var fra.

"Jeg er fra Vaskeland," sa Kari; og da prinsen tok fram hansken og ville gi henne den igjen, sa hun:

"Lyst fore og mørkt bak,
så prinsen ikke ser hvor jeg ri'r hen i dag!"

Prinsen hadde aldri sett maken til hanske, og han fór både vidt og bredt og spurte etter det landet den stolte damen som reiste fra hansken sin, hadde sagt hun var fra, men det var ingen som kunne si ham hvor det lå.

Om søndagen skulle én gå opp til prinsen med håndkle.

"Å, får jeg lov til å gå opp med det," sa Kari.

"Hva skal det være til!" sa de andre som var i kjøkkenet; "du så jo hvordan det gikk sist."

Kari ga seg ikke, men holdt ved å be til hun fikk lov, og så løp hun oppover trappene, så det ramlet i trestakken. Prinsen fór ut, og da han fikk se det var Kari, rev han til seg håndkleet og kastet det like i syntes på henne.

"Pakk deg nå, ditt stygge troll!" sa han; "tror du jeg vil ha et håndkle som du har tatt i med de svarte fingrene dine?"

Siden reiste prinsen til kirke, og Kari ba også om å få gå dit. De spurte hva hun ville til kirke etter, hun som ikke hadde noe annet å ha på seg enn den trestakken, og som var så svart og fæl. Men Kari sa hun syntes at presten var slik en gild mann til å preke; hun hadde så godt av det han sa, og så fikk hun da lov til sist. Hun gikk til berget og banket på, og så kom mannen ut og ga henne en kjole som var mye gildere enn den første; den var utsydd med sølv overalt, og det skinte av den liksom av sølvskogen, og en grusk hest med sølvbrodert dekken og sølvbiksel fikk hun også.

Da kongsdatteren kom til kirken, sto kirkefolket utenfor på bakken ennå; alle så undres de på hva hun var for en, og prinsen var straks på ferde og kom og ville holde hesten for henne mens hun steg av. Men hun sprang av og sa at det hadde han ikke nødig, for hesten var så vel temmet at den sto stille når hun sa det, og kom når hun ropte på den. Så gikk de alle sammen i kirken; men det var nesten ingen som hørte etter det presten sa, for de så for mye på henne, og prinsen ble enda mer inntatt i henne enn forrige gang. Da prekenen var slutt, og hun gikk ut av kirken og skulle sette seg på hesten, kom prinsen igjen og spurte hvor hun var fra.

"Jeg er fra Håndkleland," sa kongsdatteren, og i det samme slapp hun ned ridepisker sin; da så prinsen bukket og skulle ta den opp, sa hun:

"Lyst fore og mørkt bak,
så prinsen ikke ser hvor jeg ri'r hen i dag!"

Borte var hun igjen, og prinsen kunne ikke vite hvor hun var blitt av; han fór både vidt og bredt og spurte etter det landet som hun hadde sagt hun var fra; men det var ingen som kunne si ham hvor det lå, og prinsen måtte da slå seg til tåls igjen.

Om søndagen skulle én gå opp til prinsen med en kam; Kari ba om å få lov til å gå med den, men de andre minnet henne om hvordan det hadde gått sist, og skjente på henne for det hun ville vise seg for prinsen, så svart og fæl som hun var i trestakken sin; men hun holdt ikke opp å be, før de lot henne gå opp til prinsen med kammen. Da hun kom ramlende oppover trappene igjen, fór prinsen ut, tok kammen og kastet den etter henne, og ba hun bare skulle pakke seg.

Siden reiste prinsen til kirken, og Kari ba også om lov; de spurte igjen hva hun skulle der, hun som var så fæl og svart, og som ikke hadde klær så hun kunne vise seg blant folk; prinsen eller noen annen kunne gjerne få se henne, sa de, så ble både hun og de ulykkelige; men Kari sa at de hadde nok annet å se etter, og hun holdt ikke opp å be, før hun fikk lov til å gå.

Nå gikk det like ens som begge de andre gangene; hun gikk bort til berget og banket på med kjeppen, og så kom mannen ut og ga henne en kjole som var enda mye gildere enn de andre; den var nesten av bare gull og edelstener, og en gjev hest med gullsydd dekken og gullbiksel fikk hun også.

Da kongsdatteren kom til kirken, sto presten og almuen på bakken ennå, og ventet på henne. Prinsen kom løpende og ville holde hesten, men hun sprang av og sa: "Nei takk, det trengst ikke, min hest er så vel temmet at den står still når jeg sier det." Så skyndte de seg i kirken alle sammen, og presten på prekestolen; men ingen hørte etter det han sa, for de så for mye på henne, og undres på hvor hun var fra, og prinsen var enda mer forelsket enn begge de andre gangene; han sanset ikke noen ting, men så bare på henne.

Da prekenen var ute, og kongsdatteren skulle gå ut av kirken, hadde prinsen slått ut en kvartel råttjære i kirkesvalen, for å komme til å hjelpe henne over. Men hun brydde seg ikke om det, satte foten midt ute i tjæren og sprang over; så ble den ene gullskoen sittende igjen, og da hun hadde satt seg på hesten, kom prinsen farende ut av kirken og spurte hvor hun var fra.

"Fra Kammeland," sa Kari. Men da prinsen ville rekke henne gullskoen, sa hun:

"Lyst fore og mørkt bak,
så prinsen ikke ser hvor jeg ri'r hen i dag!"

Prinsen kunne da ikke vite hvor det var blitt av henne denne gangen heller, og så fór han i langsomelig tid omkring i verden og spurte etter Kammeland; men da ingen kunne si ham hvor det var, lot han kunngjøre at den som kunne passe gullskoen, ville han gifte seg med. Det kom da sammen både vakre og stygge fra alle kanter; men det var ingen som hadde så liten fot at hun kunne få på gullskoen. Langt om lenge kom den slemme stemoren til Kari Trestakk med datteren sin også, og henne passet skoen til; men stygg var hun, og så lei så hun ut, at prinsen nødig gjorde det han hadde lovt. Likevel ble det laget til bryllups, og hun ble pyntet til brud, men da de red til kirken, så satt det en liten fugl i et tre og sang:

"Et stykke av hæl og et stykke av tå; Kari Trestakkens sko er full av blod!"

Og da de så etter, hadde fuglen sagt sant, for blodet sildret ut av skoen. Så måtte alle tjenestejentene og alle de kvinnfolk som på slottet var, fram og prøve på seg skoen, men det var ingen den ville passe.

"Men hvor er Kari Trestakk da?" spurte prinsen, da alle de andre hadde prøvd, for han skjønte fuglesang, og kom vel i hug det fuglen hadde sagt.

"Å, hun da!" sa de andre; "det kan aldri nytte hun kommer fram, for hun har føtter som en gamp."

"Kan være," sa prinsen, "men siden alle de andre har prøvd, så kan Kari også."

"Kari!" ropte han ut gjennom døren, og Kari kom oppover trappene, og det ramlet i trestakken, som det var et helt regiment dragoner som kom farendes.

"Nå skal du passe gullskoen og bli prinsesse, du og," sa de andre jentene, og lo og gjorde narr av henne.

Kari tok opp skoen og satte foten i den så lett hun ville, kastet trestakken av seg, og så sto hun der med gullkjolen på, så det skinte av henne, og på den andre foten hadde hun maken til gullskoen. Prinsen kjente henne straks, og ble så glad at han gikk bent bort og tok henne om livet og kysset henne, og da han fikk høre hun var kongsdatter, ble han enda gladere, og så ble det bryllup.

Snipp snapp snute, så er eventyret ute.

Buskebrura

Det var en gang en enkemann som hadde en sønn og en datter etter den første konen sin. Begge var de snille barn, og begge holdt de hjertelig av hverandre.

Om en tid giftet mannen seg igjen. Da fikk han en enke, som hadde en datter etter den første mannen; hun var både stygg og slem, og det var moren også. Fra den stund den nye konen kom i huset, var det ikke fred å få for mannbarna i noen ro eller krok, og så tenkte gutten det var best å dra ut i verden og prøve å tjene sitt brød selv. Da han hadde gått en tid, kom han til kongsgården; der fikk han tjeneste hos stallmesteren, og hæv og hendig var han, så hestene han stelte, var så fete og blanke at det skinte i dem.

Men søsteren som var igjen hjemme, hadde det verre enn vondt. Både stemoren og kjerringdatteren var etter henne hvor hun gikk og sto, og skjelte og smelte, og aldri hadde hun en times fred; alt det tyngste arbeidet måtte hun gjøre, vondord fikk hun sent og tidlig, og lite mat til.

En dag hadde de sendt henne til bekken etter vann. Så kom det et stygt fælt hode opp over vannskorpen.

"Vask meg du!" sa hodet.

"Ja, jeg skal gjerne vaske deg," sa manndatteren, og tok på å gni og vaske det stygge ansiktet, men et fælt arbeid syntes hun det var.

Da hun vel hadde gjort det, kom det et annet hode opp i vannskorpen, det var enda fælere.

"Børst meg du!" sa hodet.

"Ja, jeg skal gjerne børste deg," sa jenta, og ga seg i kast med hårtustene, men noe morsomt arbeid kan du nok vite det ikke var.

Da hun hadde gjort fra seg det, kom det et enda fælere og styggere hode opp i vannskorpen.

"Kyss meg du!" sa hodet.

"Ja, jeg skal kysse deg," sa manndatteren, og det gjorde hun også; men hun syntes det var det verste arbeidet hun hadde gjort i sitt liv.

Så snakket det ene hodet til det andre, og de spurte hverandre hva de skulle gjøre med den som var så godvis.

"At hun blir den fineste jente som til er, og så hvitlett som den lyse dag," sa det første hodet.

"At der drysser gull av håret hver gang hun børster seg," sa det andre.

"At det faller gull av munnen hver gang hun taler," sa det tredje hodet.

Da nå manndatteren kom hjem så vakker og lyslett som dagen, ble stemoren og datteren hennes enda argere, og verre ble det da hun talte, og de så det falt gullpenger av munnen hennes. Stemoren ble så flygende gal at hun jagde manndatteren til grisehuset, der skulle hun være med gullstasen sin, men inn i stua fikk hun ikke lov å sette sin fot.

Det varte nå heller ikke lenge før moren ville ha rettedatteren til bekken etter vann. Da hun kom der med bøttene sine, kom det første hodet opp i vannskorpen.

"Vask meg du!" sa det.

"Rakkeren vaske deg!" sa rettedatteren.

Så kom det andre opp.

"Børst meg du!" sa hodet.

"Rakkeren børste deg!" sa rettedatteren.

Så det til bunns, og det tredje hodet opp.

"Kyss meg du!" sa hodet.

"Rakkeren kysse deg, din muletrut!" sa jenta.

Så snakket hodene igjen til hverandre, og spurte hva de skulle gjøre ved den som var så vrangvis; og så ble de samrødd om at hun skulle ha fire alens nese og tre alens trut og en tollbusk midt i skallen, og hver gang hun snakket, skulle det falle aske ut av munnen på henne.

Da hun kom hjem til stuedøren med vassbøttene, ropte hun inn til moren: "Lukk opp!" sa hun.

"Lukk opp sjøl, rettedatter mi!" sa moren.

"Jeg når ikke fram for nesa!" sa datteren.

Da moren kom ut og fikk se henne, kan en nok vite hvordan hun ble til mote, og hvordan hun skrek og bar seg; men nesen og truten ble ikke mindre for det.

Bror til manndatteren som tjente i kongsgården, hadde tegnet av søsteren; det skilderiet hadde han med seg, og hver morgen og aften lå han på kne foran skilderiet og ba til Vårherre for søsteren, så glad var han i henne. De andre stallguttene hadde hørt dette; så kikket de gjennom nøkkelhullet inn i kammerset hans, og så at han lå på kne for et skilderi der. Så satte de ut at gutten hver morgen og aften lå og ba til et avgudsbillede han hadde, og til sist gikk de til kongen, og ba at han skulle kikke gjennom nøkkelhullet inn til gutten, så skulle han få se. Kongen ville ikke tro det; men langt om lenge fikk de ham overtalt, og han lurte seg på tærne bort til døren og kikket. Jo, han så gutten ligge på kne, og billedet hang på veggen, og hendene hadde han knept i hop.

"Lukk opp!" ropte kongen.

Men gutten hørte ikke.

Så ropte kongen andre gangen; men gutten ba så hjertelig at han ikke hørte det enda.

"Lukk opp, sier jeg!" ropte kongen igjen, "det er jeg som vil inn."

Ja, så sprang gutten til døren og låste opp, og i skyndingen glemte han å gjemme skilderiet. Da kongen kom inn og fikk se det, ble han stående som fjetret, og kunne ikke røre seg av flekken, så vakkert syntes han billedet var.

"Så vakkert et kvinnfolk finnes ikke i verden," sa kongen.

Men gutten fortalte at det var søsteren hans, som han hadde tegnet av, og var hun ikke vakrere, så var hun slett ikke styggere, sa han.

"Ja, er hun så vakker, så vil jeg ha henne til dronning," sa kongen, og befalte gutten at han skulle reise hjem etter henne på flygende timen, og endelig ikke være lenge om veien. Gutten lovte han skulle skynde seg alt han kunne, og reiste avsted fra kongsgården.

Da broren kom hjem og skulle hente søsteren sin, ville stemoren og rettedatteren hennes også være med. De reiste da alle sammen, og manndatteren hadde med seg et skrin som hun hadde gullet sitt i, og en hund som hette Lille Kaværn; de to tingene var hele morsarven hennes. Da de hadde reist en stund, skulle de over sjøen, og broren satte seg bak ved roret, og moren og begge søstrene satt fremme i båten, og så seilte de både langt og lenge.

Om en tid kunne de se en strand. "Der dere ser den hvite stranden, skal vi i land," sa broren og pekte utover sjøen.

"Hva er det bror min sier?" sa manndatteren.

"Han sier du skal kaste skrinet ditt uti," sa stemoren.

"Ja, når bror min sier det, får jeg vel gjøre det," sa manndatteren, og så kastet hun skrinet.

Da de nå hadde seilt en stund igjen, pekte broren igjen utover sjøen. "Der ser dere slottet vi skal til," sa han.

"Hva er det bror min sier?" spurte manndatteren.

"Nå sier han du skal kaste hunden din på sjøen," svarte stemoren.

Manndatteren gråt og var ille ved, for Lille Kaværn var det kjæreste hun hadde i verden, men endelig kastet hun den overbord.

"Når min bror sier det, får jeg vel gjøre det; men Gud skal vite hvor nødig jeg kaster deg ut, Lille Kaværn!" sa hun.

Så seilte de et godt stykke igjen.

"Der ser du kongen komme for å ta imot deg," sa broren og pekte imot stranden.

"Hva er det bror min sier?" spurte søsteren igjen.

"Nå sier han du skal skynde deg og kaste deg selv uti," svarte stemoren.

Hun bar seg ille og gråt; men når broren hennes sa det, syntes hun, hun måtte gjøre det, og så hoppet hun i sjøen.

Da de nå kom til kongsgården, og kongen fikk se den fæle brura med fire alens nese og tre alens trut og en buske midt i skallen, ble han rent fælen; men bryllupet var ferdig, både med brygg og bakst, og bryllupsfolkene satt og ventet, og så måtte kongen ta henne, slik hun var. Men vond og vill var han, det kan ikke noen fortente ham i, og derfor lot han gutten kaste i ormegården.

Først torsdagskvelden etter kom det en vakker jomfru inn på kjøkkenet i kongsgården, og ba kokkejenta som lå der, så vakkert om å få låne en børste. Det fikk hun, og så børstet hun håret sitt så gullet dryppet. En liten hund fulgte med henne, og til den sa hun: "Gå ut, Lille Kaværn, og se om

det snart er dagen!" Det sa hun tre ganger, og den tredje gangen hun sendte ut hunden, var det ved de tider det tok til å gråne. Da måtte hun bort, men med det samme hun gikk sa hun:

"Hutt! du stygge buskebrur,
som skal ligge i kongens arm!
Jeg i grus og sand,
og min bror i ormegården, foruten gråt!"

"Nå kommer jeg igjen to ganger til, og så aldri mer," sa hun.

Om morgenen fortalte kokkejenta det hun hadde sett og hørt, og så sa kongen at neste torsdagskvelden ville han selv våke i kjøkkenet og se om det var sant, og da det vel hadde tatt til å mørkne, så kom han ut i kjøkkenet til jenta. Men alt han gned øynene og prøvde å holde seg våken, så hjalp det ikke; for buskebrura trallet og sang, så øynene hans seg i hop, og da den vakre jomfruen kom, sov han så han snorket. Liksom første gangen fikk hun lånt en børste og børstet håret sitt med den så gullet dryppet, og så sendte hun ut hunden tre ganger, og da det lysnet gikk hun. Med det samme hun gikk, sa hun de samme ordene som gangen før:

"Hutt! du stygge buskebrur,
som skal ligge i kongens arm!
Jeg i grus og sand,
og min bror i ormegården, foruten gråt!"

"Nå kommer jeg igjen én gang, og så aldri mer," sa hun.

Den tredje torsdagskvelden ville kongen våke igjen. Da satte han to mann til å holde seg, en under hver arm, de skulle riste ham og nappe i ham hver gang han ville til å sovne, og to mann satte han til vakt over buskebrura. Men da det led utpå kvelden, tok buskebrura igjen på å tralle og synge, så øynene hans holdt på å lukke seg, og hodet hang ned til den ene siden. Så kom den vakre jomfruen og fikk børsten og børstet håret sitt så gullet dryppet, og så sendte hun ut Lille Kaværn, for å se om det snart var dagen, og det gjorde hun tre ganger. Tredje gangen tok det til å lysne, da sa hun:

"Hutt! du stygge buskebrur,
som skal ligge i kongens arm!
Jeg i grus og sand,
og min bror i ormegården, foruten gråt!"

"Nå kommer jeg aldri igjen mer," sa hun, og så ville hun gå. Men de to mann som holdt kongen under armene, grep over hendene hans og klemte kniven inn i neven på ham og så fikk han skåret henne i veslefingeren, så mye at hun ble blodvekt.

Da var rette bruden frelst, og kongen våknet; hun fortalte ham hvordan alt hadde gått til, og hvordan stemoren og kjerringdatteren hadde sveket henne. Straks ble bror hennes tatt ut av ormegården - ham hadde ormene ikke gjort minste skade - og stemoren og rettedatteren hennes ble kastet der ned isteden. Men ingen kan si så glad kongen var, da han ble av med den stygge buskebrura, og fikk igjen en dronning som var så vakker og lys som selve dagen. Nå ble det rette bryllupet gjort, og det så det ble hørt og spurt over sju kongeriker; kongen og bruden hans kjørte til kirke, og Lille Kaværn satt også i vognen. Da vielsen var over, kjørte de hjem igjen, men siden var ikke jeg med dem lenger.

Jomfru Maria som gudmor

Langt, langt borti en stor skog bodde en gang et par fattigfolk. Konen kom i barselseng og fødte et barn, en vakker datter. Men de var så fattige at de visste ikke hvordan de skulle få barnet til dåpen. Mannen måtte da en dag ut for å se å få faddere som selv kunne ofre; han gikk hele dagen både til den ene og til den andre; men alle sa de at de nok ville være fadder, men ingen syntes han hadde råd til å ofre selv. Da han gikk hjem om kvelden, møtte han en vakker frue, som var så prektig kledd, og så så inderlig snill og god ut; hun bød seg til å skaffe barnet til dåpen; men siden ville hun ha det. Mannen svarte at han først måtte spørre konen sin hva hun ville; men da han kom hjem og fortalte det, sa konen bent ut nei. Andre dagen gikk mannen ut igjen; men ingen ville være fadder, når de skulle ofre selv, og alt han ba, så hjalp det ikke. Da han gikk hjem igjen mot kvelden, møtte han på nytt den vakre fruen, som så så blid ut, og hun gjorde det samme tilbudet igjen. Han fortalte konen det som hadde hendt ham, og hun sa at dersom han ikke neste dag kunne få faddere til barnet, så fikk de vel la fruen få det, siden hun så så god og snill ut. Den tredje dagen mannen gikk ut, fikk han heller ingen faddere, og da han møtte fruen igjen om kvelden, lovte han å la henne få barnet, når hun ville skaffe det dåp og kristendom. Om morgenen kom hun så dit mannen bodde, i følge med to mannfolk, tok barnet og reiste til kirke med det, og der ble det døpt. Så tok hun det hjem med seg, og der levde den vesle jenta hos henne i flere år, og fostermoren var alltid snill og god mot henne.

Da jenta var blitt så stor at hun lærte å skjønne, laget fostermoren seg til å reise bort. "Du kan få lov å gå hvor du vil," sa hun til jenta, "bare ikke i de tre kammerene jeg nå viser deg." Og så reiste hun. Men jentungen kunne likevel ikke la være å gløtte litt på den ene kammerdøren, og husj! så fløy det ut en stjerne. Da fostermoren kom tilbake, ble hun vond og truet fosterdatteren med å jage henne bort; men barnet gråt og ba for seg, og så fikk hun til slutt lov å bli.

Om en tid skulle fostermoren reise bort igjen, og så forbød hun jenta å gå inn i de to kammerene hun ikke hadde vært i. Hun lovte å ta seg i vare; men da hun hadde gått alene en stund og tenkt og grundet på hva som vel kunne være inne i det andre kammeret, kunne hun ikke holde seg fra å gløtte litt på døren og kikke inn, og husj! så fløy månen ut. Da fostermoren kom igjen, og så at månen hadde sloppet ut, ble hun sørgmodig, og sa at nå kunne hun slett ikke ha henne hos seg lenger, nå måtte hun bort. Men jenta gråt så hjertelig og ba så vakkert for seg, og så fikk hun da lov til å bli denne gangen også.

Om noen tid skulle fostermoren reise igjen - jenta var alt halv voksen den gang - og da la hun henne alvorlig på hjerte at hun slett ikke måtte prøve på å gå inn i eller se inn i det tredje kammeret. Men da fostermoren hadde vært borte en stund, og jenta hadde gått alene og kjedet seg i langsommelig tid, så tenkte hun: "Nei, så morsomt det skulle være å se litt inn i det tredje kammeret!" Hun tenkte først at hun ikke ville gjøre det like fullt, for fostermorens skyld; men da hun andre gangen kom på det, kunne hun ikke berge seg lenger, hun syntes hun skulle og måtte se inn i kammeret; hun gløttet litt på døren, og husj! så fløy solen ut. Da fostermoren nå kom tilbake, og så at solen hadde fløyet ut, ble hun rent ille ved, og sa at nå kunne hun slett ikke få lov å være hos henne lenger. Fosterdatteren gråt og ba enda vakrere enn før, men det hjalp ikke. "Nei, nå må jeg straffe deg," sa moren; "men du kan ha valget: enten du vil bli den aller vakreste av alle og ikke kunne tale, eller du vil bli den aller styggeste og kunne tale. Men bort fra meg må du." "Så vil jeg helst bli vakker," sa jenta. Og det ble hun også, men fra den tid var hun målløs.

Da hun var kommet bort fra fostermoren, gikk hun og vandret gjennom en stor skog; men alt hun gikk, ble det aldri ende på den. Da det led mot kvelden, kløv hun opp i et høyt tre som sto like over en olle, og satte seg til å sove om natten. Tett ved lå et slott, og fra det kom tidlig om morgenen en terne, som skulle hente vann fra olla til prinsens te. Ternens så det vakre ansiktet i olla, og trodde at det var henne selv; så kastet hun vassbøtta, løp hjem igjen og slo på nakken og sa: "Er jeg så vakker, så er jeg for god til å gå og bære vann." Så skulle en annen i vei etter vannet, men det gikk

like ens med henne; hun kom også tilbake og sa at hun var for vakker og for god til å gå etter vann til prinsen. Så gikk prinsen selv, for han hadde lyst til å se hvordan dette hang i hop. Da han kom til olla, fikk han også se billedet, og straks så han opp; der ble han da var den vakre jomfruen som satt oppe i treet. Han lokket henne ned og tok henne hjem med seg, og ville endelig ha henne til dronning, for det hun var så vakker. Men mor hans, som levde ennå, ville ikke; "hun kan jo ikke tale," sa hun, "og det kan gjerne være et trollmenneske." Men prinsen ga seg ikke, før han fikk henne.

Da de hadde levd sammen en tid, ble hun med barn, og da hun skulle føde, lot prinsen sette vakt omkring henne, men i fødselstimen sovnet alle sammen, og da hun hadde født, kom fostermor hennes, skar barnet i veslefingeren og smurte dronningen om munnen og på fingrene med blodet, og sa til henne: "Nå skal du bli så sørgmodig, som jeg var, da du hadde sloppet ut stjernen;" og så ble hun borte med barnet. Da de våknet, de som var satt til vakt, trodde de at dronningen hadde ett sitt eget barn, og den gamle dronningen ville ha henne brent, men prinsen holdt slik av henne, og til slutt fikk han bedt henne fri for straffen; men det var med nød og neppe.

Andre gangen den unge dronningen skulle i barselseng, ble det satt dobbelt så sterk vakt som forrige gang. Men det gikk nettopp like ens, bare at fostermoren sa: "Nå skal du bli så sørgmodig, som jeg var, da du hadde sloppet ut månen." Dronningen gråt og ba - for når fostermoren var der, kunne hun tale -, men det hjalp ikke. Nå ville den gamle dronningen endelig ha henne brent; men prinsen fikk da bedt henne fri den gangen også.

Da dronningen skulle i den tredje barselsengen, ble det satt tredobbelt vakt omkring henne. Men det gikk like ens: Fostermoren kom mens vakten sov, tok barnet og skar det i veslefingeren og smurte dronningen om munnen med blodet; og så sa hun, at nå skulle dronningen bli så sørgmodig, som hun selv hadde vært, da solen var sloppet ut.

Nå kunne ikke prinsen på noen måte få frelst henne; hun måtte og skulle brennes. Men nettopp i det samme de leidde henne opp på bålet, fikk de se fostermoren, som kom med alle tre barna; de to leide hun ved hånden, og det tredje bar hun på armen. Hun gikk bort til den unge dronningen og sa: "Her er barna dine, nå skal du få dem igjen. Jeg er jomfru Maria, og så sorggiven som du nå har vært, var jeg, da du hadde sloppet ut solen, månen og stjernene. Nå har du lidt straff for det du gjorde, og fra nå av skal du igjen kunne tale." Så glad dronningen og prinsen ble kan alle lett tenkte seg, men ingen kan si det; siden var de lykkelige støtt, og prinsens mor holdt også av den unge dronningen fra den tid av.

Rike Per Kremmer

Det var en gang en mann som de kalte Rike Per Kremmer, av det han hadde faret om med kram og samlet mange penger, så han var blitt en rik mann. Denne Rike-Per hadde en datter, og henne holdt han så gjev at alle de friere som kom til henne fikk avslag, for han syntes at ingen var god nok. Da det gikk slik med alle, så kom det til sist ingen, og da det tok til å dra ut i årene, så ble Per redd hun ikke skulle bli gift.

"Jeg undres riktig på," sa han til konen, "hvorfor det ikke kommer noen og frir til datter vår, som er så rik? Det skulle da være riktig rart om det ikke skulle være noen som ville ha henne, for penger har hun, og flere får han. Jeg mener jeg får reise til stjerneikkerne og spørre dem om hvem hun skal ha; for det kommer jo ikke et mors liv lenger."

"Hvordan kan stjerneikkerne svare på det da?" spurte konen.

"Jo, de leser allting i stjernene de," sa Rike-Per.

Han tok med seg mange penger til stjerneikkerne, og ba dem om de ville se på stjernene og si ham hva mann datter hans skulle få. Stjerneikkerne så på stjernene, men de sa at de kunne ikke se det. Men Per ba dem at de måtte se bedre etter og endelig si ham det, han skulle betale dem godt for det. Stjerneikkerne så da bedre etter, og sa at datter hans skulle få til mann det møllerbarnet, som nettopp var kommet til verden i den kverna som lå straks nordenfor gården til Rike-Per. Per ga stjerneikkerne hundre daler og reiste hjem med den underretningen han hadde fått. Han syntes det var altfor urimelig at datter hans skulle få én til mann som nyss var kommet til, og det en som var så ringe. Det sa han også til konen sin. "Jeg undres om jeg ikke kunne få dem til å selge meg gutten," sa han, "så skal vi nok bli av med ham."

"Jo, det tenker jeg nok," sa konen, "det er fattigfolk."

Per gikk da ned i kverna, og spurte konen om hun ikke ville selge ham gutten; hun skulle få mange penger for ham. Nei, det ville hun slett ikke. "Neimen om jeg skjønner hvorfor du ikke vil det," sa Per Kremmer; "det er da bare armo'a med dere, og gutten skal ikke lette den, kan jeg tro." Men hun var så glad i gutten at hun ville ikke miste ham. Da mølleren kom inn, sa Per det samme til ham og lovte at han skulle gi ham seks hundre daler for gutten, så de kunne kjøpe seg en gård, og slippe å male for folk, og åsulte når det ikke var kvernvann. Det syntes mølleren godt om, og han talte med konen, og så fikk Rike-Per gutten. Moren gråt og bar seg ille; men Per trøstet henne med at han skulle få det godt; men de måtte love at de ikke skulle spørre etter ham, for han ville sette ham langt bort i andre land, til å lære fremmede mål.

Da Per Kremmer var kommet hjem med gutten, lot han snekre en liten kiste, som var så fint tilstelt at det var en lyst å se. Den tettet han med bek, la møllergutten nedi, låste igjen låsen og satte den ut i elven, så strømmen fór avsted med den. Nå er jeg kvitt ham, tenkte Per Kremmer. Men da kisten hadde seilt langt nedover elven, kom den inn i en vass-renne til et annet kvernbruk og fór gjennom den ned i kvernkallen, så kverna stanset. Mannen gikk da ned og skulle se etter hva det var som stanset kverna, og så fant han kisten og tok den med seg opp.

Da han kom hjem til konen om middagen, sa han: "Jeg undres riktig på hva det kan være for noe i denne kisten; den kom farendes ned på kvernkallen gjennom renna og stanset kverna for meg i dag."

"Det skal vi snart få vite," sa konen, "nøkkelen står jo i; lukk bare opp."

Da de lukket opp, lå der det vakreste barn noen ville se, og de ble glade og ville beholde gutten; for selv hadde de ingen barn, og så vidt til års var de at de heller ikke kunne vente å få noen mer.

Da det nå led noen tid, tok Per Kremmer igjen til å undres om det ikke ville komme friere til datter hans, som var så rik og hadde så mange penger. Men det kom ingen, og så reiste han til stjernekekikkerne igjen, og bød dem mange penger, hvis de kunne si ham hvem datter hans skulle få til mann.

"Vi har jo sagt deg at hun skulle få den møllergutten dernede," sa stjernekekikkerne.

"Ja, det er godt og vel nok," sa Per Kremmer; "men han er det nå gått galt med, så han er kommet av dage; og kunne jeg få vite hvem datter mi skal ha til mann, så ville jeg gjerne gi to hundre daler."

Stjernekekikkerne så på stjernene igjen, men så ble de vonde og sa: "Hun skal likevel ha den møllergutten du satte ut i elven og ville gjøre ende på, for han lever ennå, og er i den kverna som ligger så og så langt nedenfor." Per Kremmer ga dem to hundre daler for spådommen, og tenkte på om det ikke skulle være råd til å bli av med den møllergutten.

Det første Per Kremmer gjorde da han kom hjem, var å reise ned til kverna. Da var gutten så stor at han hadde stått på kirkegulvet, og han gikk i kverna og hjalp til. En vakker gutt var det blitt av ham.

"Kunne du ikke la meg få den gutten du?" sa Per Kremmer til mølleren.

"Nei, kan jeg ei," svarte han; "jeg har fostret ham opp som min egen, og han har skikket seg vel, så nå kan jeg ha hjelp og nytte av ham i kverna, for sjøl tar jeg på å bli gammel og skrøpelig."

"Ja, så går det meg også," sa Per Kremmer, "og derfor ville jeg gjerne ha én som jeg kunne lære opp til å handle. Vil du la meg få ham, skal jeg gi deg seks hundre daler; så kunne du kjøpe deg en gård og leve i ro og fred på dine gamle dager."

Ja, da mølleren hørte det, lot han Per Kremmer få gutten.

De to reiste nå vidt omkring med kram og handlet, til de kom til et gjestgiversted som lå ved kanten av en stor skog. Derfra sendte Per gutten hjem med et brev til konen sin - for bent over skogen var det ikke langt - og ba ham si til henne at hun skulle gjøre det som sto i brevet, så snart som mulig. Men i brevet sto det at hun straks på timen skulle gjøre opp en stor varme og kaste møllergutten på den, og hvis hun ikke gjorde det, skulle hun brennes levende selv. Gutten gikk avsted med brevet, og da det led mot kvelden, kom han til en gård langt borti skogen, og der gikk han inn; folk fant han ikke; men på et rom der sto en oppredd seng, og den la han seg tvers over. Brevet hadde han satt under hattebåndet sitt, og hatten la han over ansiktet. Da røverne kom hjem - for på gården holdt det til tolv røvere - og de så gutten ligge på sengen, undres de på hva han var for en, og en av dem tok brevet og brekket og leste det.

"Hm, hm," sa han, "det er Per Kremmer som er ute; men nå skal vi gjøre ham et puss, for det ville være synd om den gamle skarven skulle få gjort ende på slik en vakker gutt."

Så skrev røverne et annet brev til konen, og festet det under hattebåndet mens gutten sov, og i det brevet satte de at hun på øyeblikket skulle holde bryllup for datteren og møllergutten, og gi dem hester og fe og redskap og sette dem i full vei på den gården som han hadde oppunder åsen, og hvis det ikke var gjort til han kom hjem, så skulle hun komme til å unngjelde for det.

Den andre dagen lot røverne gutten gå, og da han kom hjem og ga henne brevet, sa han at han skulle hilse fra Per Kremmer og si at hun skulle gjøre som det sto i brevet, og det på flygende

flekken. "Du må ha tjent ham som en bra gutt," sa kremmerkjerringa til møllergutten, "siden han kan skrive slik nå; for den gangen dere reiste, var han så gal på deg at han ikke visste hvordan han skulle få livet av deg." Hun laget da til bryllup og satte dem i vei med hester og fe og all slags redskap på gården oppunder åsen.

Ikke lenge etter kom Per Kremmer hjem igjen, og det første han spurte om, var om hun hadde gjort det han hadde skrevet i brevet.

"Ja, jeg syntes nok det var rart, men jeg torde ikke annet," sa hun.

Så spurte Per hvor datteren var.

"Du kan vel vite hvor hun er," sa konen; "hun er jo hos ham, på gården oppunder åsen, slik som det sto i brevet."

Da Per Kremmer fikk høre hvordan det hang i hop, og fikk se brevet, ble han så sint at han var ferdig til å fly i filler, og han satte straks avsted opp på gården til ungfolkene.

"Det er vel nok, gutten min, at du har fått datter mi," sa han til møllergutten; "men vil du tenkte på å beholde henne, må du gå til dragen av Dybenfart og skaffe meg tre fjær av stjerten på ham, for den som har dem, kan få hva han vil."

"Hvor skal jeg finne ham da?" sa mågen hans.

"Det får bli din sak; ikke vet jeg det," sa Per Kremmer.

Gutten ga seg trøstig på veien, og da han hadde gått en tid, kom han til en kongsgård. Her får jeg gå inn og spørre meg for, tenkte han, for slike folk er bedre kjent i verden enn andre, kanskje jeg her kunne få vite veien.

Kongen spurte hvor han var fra, og hva ærend han reiste i.

"Jeg skal til dragen i Dybenfart og ha tre fjær av stjerten på ham, om jeg bare kunne finne ham," sa gutten.

Det skulle lykke til, mente kongen; "for jeg har ennå aldri hørt at noen er kommet tilbake fra ham," sa han. "Men skulle du treffe ham, så kunne du gjerne spørre ham fra meg hvorfor jeg ikke kan få rent vann i brønnen min, som jeg har kastet opp den ene gangen etter den andre, men aldri kan jeg få rent vann i den."

"Ja, jeg skal så gjøre," sa gutten.

På kongsgården levde han vel, og fikk både niste og penger da han reiste.

Om kvelden kom han til en kongsgård igjen. Da han kom inn i kjøkkenet, kom kongen ut og spurte hvor han var fra, og hva ærend han reiste i.

"Jeg skal til dragen i Dybenfart og ha tre fjær av stjerten på ham," sa gutten.

"Det vil nok lykke til det," sa kongen, "for ennå har jeg ikke hørt at noen har kommet tilbake fra ham. Men skulle du komme fram, så kan du gjerne spørre ham fra meg hvor datter mi er, som ble borte for mange år siden," sa han. "Jeg har både lett og lyst etter henne fra alle kirker; men ingen har kunnet si meg noe om henne."

"Skal så gjøre," sa gutten.

På kongsgården levde han godt og vel, og da han gikk, fikk han både niste og penger.

Da det led på kvelden igjen, kom han til enda en kongsgård. Her kom dronningen ut i kjøkkenet og spurte ham hvor han var fra, og hva ærend han reiste i.

"Jeg skal til dragen av Dybenfart og ha tre fjær av stjerten på ham," sa gutten.

"Det skal nok lykke til det," sa dronningen, "for jeg har aldri hørt at noen er kommet tilbake fra ham. Men skulle du finne ham, så kunne du gjerne spørre fra meg hvor jeg skal finne gullnøkene mine, som jeg har mistet."

"Jeg skal så gjøre," sa gutten.

Da han hadde gått en stund, kom han til en stor bred elv. Mens han sto og undres på hvordan han skulle komme over, eller om han skulle gå langs med, kom det en gammel krokrygget mann og spurte hvor han skulle hen.

"Jeg skal nok til dragen av Dybenfart jeg, om det var noen som kunne si meg hvor jeg skal finne ham," svarte gutten.

"Det kan jeg nok si deg," sa mannen, "for jeg går her og setter over dem som skal til ham. Han bor straks ovenfor her; bare du kommer opp bakken, ser du slottet hans, og får du snakke med ham, så kunne du gjerne spørre ham fra meg hvor lenge jeg skal gå her og sette over."

"Jeg skal så," sa gutten.

Mannen tok ham på ryggen og bar ham over elven, og da han var kommet opp på bakken, så han slottet og gikk inn. Der var kongsdatteren alene hjemme.

"Men kjære vene, tør det komme kristent folk hit?" sa hun. "Det har her ikke vært siden jeg kom, og det er nok best du ser å komme avsted igjen, så fort du kan, for når dragen kommer hjem, så lukter han deg, og så sluker han deg med det samme, og meg gjør du også ulykkelig."

"Nei," sa gutten, "jeg kan ikke gå før jeg har fått tre fjær av stjerten på ham."

"Det får du aldri," sa kongsdatteren.

Men gutten ville ikke gå, han ville bie på dragen og få fjærene av stjerten og svar på spørsmålene.

"Ja, siden du er så stri på det, så får jeg vel se om jeg kan hjelpe deg," sa kongsdatteren. "Prøv om du kan løfte sverdet som henger på veggen der."

Nei, gutten kunne ikke rugge det engang.

"Ja, så får du ta deg en slurk av denne flasken," sa kongsdatteren.

Da gutten hadde sittet en stund, så skulle han prøve igjen; da kunne han så vidt rugge det.

"Du får nok ta deg en slurk til," sa kongsdatteren, "og så får du si meg ærendet ditt."

Han tok seg en slurk, og så fortalte han at det var en konge som hadde bedt ham om å spørre dragen hvorfor han ikke kunne få rent vann i brønnen sin; fra en annen skulle han spørre hvor det var blitt

av datter hans, som var blitt borte for mange år siden, og for en dronning skulle han spørre dragen hvor det var blitt av gullnøkene hennes, og endelig så skulle han spørre dragen fra ferjemannen, hvor lenge han skulle gå dernede og sette over.

Da han tok fatt i sverdet igjen, kunne han løfte det, og da han hadde fått seg en slurk til, kunne han svinge det.

"Skal ikke dragen gjøre ende på deg med det samme, så får du krype under sengen," sa kongsdatteren, da det led mot kvelden, "for nå kommer han snart hjem; og der må du ligge så stille at han ikke merker deg. Når vi så har lagt oss, så skal jeg spørre ham; men da må du høre godt etter og legge vel merke til hva han svarer; og under sengen må du bli liggende til alt er stilt og dragen sovner igjen. Kryp så sakte fram og ta sverdet med deg, og når han står opp, må du passe på å hugge hodet av ham med ett hugg og med det samme nappe de tre fjærene; ellers river han dem av selv, for at ingen skal ha godt av dem."

En stund etter at gutten hadde krøpet under sengen, kom dragen hjem.

"Hu! her lukter så kristen manns bein!" sa dragen.

"Å ja, det kom en ravn flygende med et mannebein i nebbet og satte seg på taket," sa kongsdatteren; "det må være det du kjenner lukten av."

"Ja så," sa dragen.

Så satte kongsdatteren fram maten, og da de hadde ett, la de seg. Men da de hadde ligget en stund, sov hun så urolig, og med ett så kvakk hun.

"Au da!" sa hun.

"Hva feiler deg," sa dragen.

"Å, jeg sover så urolig," sa kongsdatteren, "og så hadde jeg slik en underlig drøm."

"Hva drømte du da?" sa dragen.

"Jeg syntes det kom en konge her og spurte deg hvordan han skulle bære seg at for å få rent vann i brønnen sin," sa kongsdatteren.

"Å, det kunne han nok vite sjøl," sa dragen; "når han graver om brønnen og tar opp den gamle råtne stokken som ligger på bunnen, så får han rent vann igjen; men ligg nå bare rolig."

Da kongsdatteren hadde ligget litt, så ble hun så urolig og tok til å kaste seg i sengen, og så kvakk hun igjen. "Au da!"

"Hva er nå på ferde igjen?" sa dragen.

"Å, jeg sover så urolig, og så hadde jeg slik en underlig drøm," sa kongsdatteren.

"Det var da svare til drømming på deg," sa dragen; "hva drømte du nå da?"

"Jeg syntes det kom en konge her og spurte deg hvor det var blitt av datter hans, som var blitt borte for mange år siden," sa kongsdatteren.

"Det er du det," sa dragen, "men deg får han aldri se mer. Men nå ber jeg deg at du lar meg ha nattero og ikke ligger og drømmer mer, ellers knekker jeg sidebenene på deg."

Kongsdatteren hadde ikke ligget lenge, før hun tok til å bli urolig igjen; rett som det var så kvakk hun: "Au da!" sa hun.

"Nå, er det nå så igjen! Hva er det på ferde nå da?" sa dragen; da var han så vill og søvngretten, så han var nære på å fly i flint.

"Å, du må ikke bli vond," sa kongsdatteren; "men jeg hadde slik en underlig drøm."

"Det var da endeløst til drømming også! Hva drømte du nå da?" sa dragen.

"Jeg syntes det kom en dronning hit, som spurte deg om du kunne si henne hvor hun skulle finne igjen gullnøkklene sine som hun har mistet."

"Å, hun kan se etter mellom buskene, der hun bruker ligge og dra seg etter middagen, så finner hun dem," sa dragen. "Men la meg nå være i fred for flere drømmer."

Så sov de en stund, men da tok kongsdatteren til å bli så urolig igjen, og rett som det var, så kvakk hun: "Au da!"

"Du blir nok ikke bra, før jeg får knekket nakkebenet på deg," sa dragen; da var han så gal at gnistene sprutet av ham. "Hva er det på ferde nå igjen da?"

"Å, du må slett ikke være vond på meg; jeg kan ikke gjøre for det," sa hun; "men jeg hadde slik en underlig drøm."

"Det er da måte på drømming også," sa dragen; "hva drømte du nå da?"

"Jeg syntes at ferjemannen ved sundstedet her nede kom og spurte hvor lenge han skal gå der og sette over," sa kongsdatteren.

"Det dumme bestet, det kan han da snart slippe," sa dragen, "når det kommer en som vil over, og han kaster ham ut i elva og sier: "Sett nå du over, til du blir avløst!" Men la meg nå ha ro for drømmene dine, ellers blir det en annen dans."

Ja, så lot kongsdatteren ham sove i fred. Men så snart det ble stilt, og møllergutten bare hørte dragen snorke, kröp han fram. Før det var lyst, sto dragen opp, men han var ikke kommet med begge bena på gulvet, før gutten hugg av hodet og nappet tre fjær av stjerten på ham. Da ble det stor glede, og både gutten og kongsdatteren tok så mye gull og sølv og penger og andre gilde ting som de kunne få med, og da de kom til sundet, tullet de ferjemannen så rent bort med alt det han fikk å bære over, at han glemte å spørre om hva dragen hadde sagt, til alt i hop og gutten og kongsdatteren var over.

"Det var sant, du," sa han da de skulle avsted, "spurte du dragen om det som jeg ba deg om?"

"Jaha," sa gutten, "han sa, at når det kommer en som vil over, så skal du kaste ham midt uti elva og si; "sett nå du over til du blir avløst," -så blir du fri."

"Å tvi være deg," sa sundmannen; "hadde du sagt det før, skulle du fått løst meg av."

Da de kom til den første kongsgården, spurte dronningen om han hadde spurt dragen om gullnøkklene hennes.

"Ja," svarte gutten og så hvisket han til dronningen; "han sa du skulle lete mellom buskene, der du bruker ligge og dra det etter middagen."

"Hyss, si ingenting," sa dronningen og ga gutten hundre daler.

Da han kom til den andre kongsgården, spurte kongen om han hadde snakket til dragen om det han ba om.

"Ja," sa gutten, "det gjorde jeg, og her er datter di."

Da ble kongen så glad at han gjerne hadde gitt møllergutten kongsdatteren og halve riket. Men da han var gift før, så fikk han to hundre daler og hester og vogn, og så mye gull og sølv som han kunne få med seg.

Da han nå kom til den tredje kongsgården, kom kongen ut og spurte om han hadde spurt dragen om det han ba om.

"Ja," svarte gutten, "han sa du skulle kaste opp brønnen og ta opp den råtne gamle stokken som ligger på bunnen, så får du nok rent vann."

Så ga kongen ham tre hundre daler.

Derfra reiste han like hjem, og han var så tilstaset med gull og sølv, og så gild at det lyste og lavde av ham; og nå var han mye rikere enn Per Kremmer. Da Per fikk fjærene, hadde han ikke noe å si mot giftermålet; men da han fikk se all rikdommen, ble han rent opp i under og spurte om det var slik velstand hos dragen.

"Ja," sa gutten, "det var mye mer enn jeg kunne få med, det er så mye at det blir mange hestelass, og hvis du vil reise dit, så er det visst nok til deg også."

Ja, Per Kremmer ville mer enn gjerne reise. Så sa mågen ham veien så vel at han slapp å spørre seg fram; "men hestene," sa han, "er det best du setter igjen på denne siden av elva; den gamle sundmannen han hjelper deg nok over."

Per dro av gårde, og stor niste tok han med seg og mange hester; men dem satte han etter seg ved elven, slik som gutten hadde sagt. Så tok sundmannen ham på ryggen, og da de kom et stykke uti, kastet han ham midt uti elven og sa: "Nå kan du gå her og sette over, til du blir avløst!" Og har ingen løst ham av, så går Rike Per Kremmer der og setter over den dag i dag.

Håken Borkenskjegg

Det var en gang en kongsdatter som var så stolt og så kaut at ingen frier var god nok til henne; alle holdt hun for narr og ga hun reisepass, den ene etter den andre. Men enda hun var så stor på det, så kom det alltid friere til gårds, for vakker var hun, det leie trollet.

Så hadde det en gang kommet en kongssønn som ville fri til henne, og han hette Håken Borkenskjegg. Men den første natten han var der, ba hun hoffnarren at han skulle skjære ørene av den ene hesten hans og rispe kjeften like opp til ørene på den andre. Da prinsen skulle ut og kjøre den andre dagen, sto kongsdatteren i svalen og så på. "Nei! nå har jeg aldri sett maken heller," sa hun; "den kvasse nordensnoen som blåser her, har tatt ørene av den ene hesten din, og det har den andre stått og glist av så kjeften har gått helt opp til ørene på den," og dermed slo hun opp hele latterdøra, løp inn og lot ham kjøre sin vei.

Han reiste hjem, men han tenkte med seg selv at hun skulle nok ha det igjen. Han satte på seg et sort skjegg av lav, dro på en vid skinnkjole og kledde seg ut som en annen tigger, men hos en gullsmed kjøpte han seg en gullrokk, og dermed gikk han avsted og satte seg en morgen utenfor vinduet til kongsdatteren til å file og stelle på gullrokken; for den var ikke riktig ferdig, og det var ingen oppstandere på den heller.

Da så kongsdatteren kom til vinduet om morgenen, lukket hun opp og ropte på ham og spurte om han ville selge gullrokken sin.

"Nei, til fals er den ikke," sa Håken Borkenskjegg, "men det er det samme, får jeg sove utenfor kammerdøren din i natt, så skal du få den."

Ja, det syntes kongsdatteren var godt kjøp, og det kunne det ikke være noe fare ved. Hun fikk rokken, og om kvelden la Håken Borkenskjegg seg utenfor kammerdøren hennes. Men da det led utpå natten, kom det slik frost på ham.

"Huttetuttetuttetu! det er så kaldt at -. Slipp meg inn!" sa han.

"Hyss, hyss! ti stille!" sa prinsessen; "får far min høre det er karfolk her, så blir jeg rent ulykkelig."

"Å huttetuttetuttetu! Jeg fryser mest i hjel, la meg bare komme inn og få ligge på gulvet," sa Håken Borkenskjegg.

Ja, det var ikke annen råd, hun måtte slippe ham inn, og da han var kommet inn, la han seg på gulvet og sov nokså godt.

En stund etter kom Håken igjen og hadde med seg oppstandere til rokken, og så satte han seg utenfor vinduet til kongsdatteren igjen og til å file på oppstanderne; for de var heller ikke riktig ferdige. Da hun hørte han filte, lukket hun opp vinduet og spurte hva det var han hadde der.

"Å, det er oppstanderne til den rokken prinsessen kjøpte; for jeg tenkte som så, at siden hun ville ha rokk, så kunne hun vel trenge til oppstandere også," sa Håken.

"Hva skal du ha for dem da?" spurte kongsdatteren.

De var ikke til fals de heller; men fikk han lov til å ligge på gulvet i kammerset til prinsessen om natten, skulle hun få dem.

Ja, det skulle han få lov til, men hun ba ham bare være rolig, og ikke gi seg til å fryse og si huttetu.

Håken Borkenskjegg lovte nok godt, men da det led på natten, tok han på å hutre og fryse og bære seg, og han ba om han ikke fikk lov å legge seg fremfor sengen til prinsessen. Det var ingen råd for det, hun måtte gi ham lov, når ikke kongen skulle få høre det. Håken Borkenskjegg la seg da på gulvet fremfor sengen til kongsdatteren og sov både godt og vel.

Så varte det en god stund før Håken Borkenskjegg kom igjen, men da hadde han med seg en garnvinde av gull, og den satte han seg til å file på utenfor vinduene til prinsessen om morgenen. Så gikk det like ens. Da prinsessen hørte det, kom hun til vinduet og hilste og spurte hva han skulle ha for den garnvinden. "Den er ikke til fals for penger, men får jeg lov å ligge i kammerset ditt med hodet på sengestokken i natt, så skal du få den," sa Håken Borkenskjegg. Ja, det kunne han nok, når han bare ville være rolig og ikke holde slik styr, sa prinsessen, og han lovte han skulle gjøre sitt beste; men da det led utpå natten, tok han på å hukre og fryse, så han hakket tenner.

"Huttetuttetuttetu, det er så kaldt! å la meg få lov å komme opp i senga og varme meg litt!" sa Håken Borkenskjegg.

"Jeg mener du er galen, jeg," sa kongsdatteren.

"Huttetuttetuttetu, det er så kaldt! å la meg få lov å komme opp i senga! Huttetuttetuttetu!"

"Hyss, hyss! ti stille for guds skyld!" sa kongsdatteren; "får far høre det er karfolk her, så blir jeg rent ulykkelig; jeg tror visst han tar livet av meg med det samme."

"Huttetuttetuttetu! slipp meg opp i senga!" sa Håken Borkenskjegg og frøs så hele stua ristet.

Det var ikke noen råd for det, hun måtte slippe ham opp i sengen, da sov han både godt og vel.

Men en stund etter fikk prinsessen et lite barn, og kongen ble så vill at han nær hadde gjort ende både på henne og barnet. Da det led om litt, kom Håken Borkenskjegg ranglende dit en gang, som av en hendelse, og satt ute i kjøkkenet liksom en annen fattigmann.

Så kom kongsdatteren ut og fikk se ham: "Å gud bære meg for ulykke du har voldt!" sa hun, "far min er ferdig til å fly i flint, så vill er han; la meg følge med hjem til deg!"

"Du er nok for vel vant til å følge med meg," sa Håken. "Jeg har ikke annet enn en barhytte å være i, og hvordan jeg skal skaffe deg føden, det vet ikke jeg; for jeg sliter ille nok for å skaffe føden til meg selv."

"Ja, jeg er like glad hvordan du har det," sa kongsdatteren; "la meg bare få være med deg; for blir jeg her lenger, tror jeg far min tar livet av meg."

Hun fikk da lov til å følge med fanten, som hun kalte ham, og de gikk både langt og lenge, og hun hadde det ikke for godt på veien. Til slutt kom de ut av det landet og inn i et annet rike, så spurte prinsessen, hvem det var som eide det.

"Å, det er Håken Borkenskjegg det," sa han.

"Jaså," sa prinsessen, "jeg kunne tatt ham jeg, så hadde jeg sloppet ågå her som en fantefille."

Og alle de gildeste slott og skoger og gårder de kom til, så spurte hun hvem som eide dem. "Å det er hans Håken Borkenskjegg," sa fanten. Og prinsessen gikk og bar seg ille for det hun ikke hadde tatt ham, som eide så mye.

Langt om lenge kom de til en kongsgård; der sa han at han var kjent, og han mente nok han skulle få arbeid til henne der, så de kunne få noe å leve av, og så satte han opp en barhytte i skogbredden, der skulle de være. Selv gikk han til kongsgården og hugg ved og bar vann for kokka, sa han, og da han kom hjem igjen, hadde han med seg noen matsmuler, men de rakk ikke langt.

Så var det en dag han kom hjem fra slottet. "I morgen skal jeg bli hjemme og passe barnet; men du får lage deg til å gå til slottet du," sa han, "for prinsen sa du skulle komme og være med og bake i ovnen."

"Jeg bake?" sa kongsdatteren; "jeg kan ikke bake, for det har jeg aldri gjort."

"Ja du får gå," sa Håken Borkenskjegg, "siden han har sagt det. Kan du ikke bake, så kan du vel lære, du får se etter hvordan de andre gjør føre deg, og når du skal gå, får du stjele med deg noen brød til meg."

"Stjele kan jeg ikke," sa kongsdatteren.

"Du kan vel lære," sa Håken Borkenskjegg; "du vet det er knapt for mat. Men pass deg vel for prinsen, for han har øynene med seg overalt."

Da hun vel var gått, sprang Håken en benvei og kom til slottet lenge før henne, og kastet fillene og lavskjegget av seg og trakk på prinseklærne.

Kongsdatteren var med i baksten, og gjorde som Håken hadde bedt henne, og stjal alle lommene sine fulle med brød. Da hun så skulle hjem om kvelden, så sa prinsen:

"Denne fantekjerringa kjenner vi ikke noe til; det er best å se etter om hun ikke har tatt med seg noe."

Så fór han ned i alle lommene og grov og ransakte, og da han fant brødene, ble han sint og holdt fælt hus.

Hun gråt og bar seg ille og sa: "Fanten ba meg om det, og så måtte jeg gjøre det."

"Ja, det burde gått deg ille," sa prinsen; "men det er det samme, for fantens skyld skal det være deg tilgitt."

Da hun vel var gått, kastet han av seg prinseklærne, og dro på seg skinnkjolen, satte på lavskjegget og var før henne i barhytta, og da hun kom, holdt han på å stelle med barnet. "Ja du har fått meg til å gjøre det jeg har angret," sa hun; "det er første gangen jeg har stjålet, og det skal nok bli siste også." Og så fortalte hun hvordan det hadde gått, og hva prinsen hadde sagt.

Noen dager etter kom Håken hjem til barhytta en kveld. "I morgen får jeg bli hjemme og passe ungen," sa han, "for du skal være med i slaktingen og lage pølse."

"Jeg lage pølse?" sa kongsdatteren; "det kan jeg ikke. Jeg har nok ett pølse, men laget pølse har jeg aldri."

Ja, Håken sa hun måtte gå, siden prinsen hadde sagt det; hun fikk gjøre som hun så de andre gjorde, og så ba han at hun skulle stjele med seg noen pølser til ham.

"Nei, stjele kan jeg ikke," sa hun, "du minnes vel hvordan det gikk sist."

"Du kan lære å stjele," sa Håken; "det er ikke sagt det går galt støtt." Da hun vel var gått, sprang Håken Borkenskjegg benstien og kom lenge før henne til slottet, kastet skinnkjolen og lavskjegget av seg, og sto i kjøkkenet med prinseklærne på da hun kom. Kongsdatteren var med i slaktingen og laget pølser, og hun gjorde som Håken hadde sagt, og stappet lommene sine fulle. Men da hun skulle gå hjem om kvelden, sa prinsen:

"Denne fantekjerringa var jo langfingret sist; det er nok best å se etter om hun ikke har tatt med seg noe," og til å lete og ransake i alle lommene hennes. Da han fant pølsene, ble han sint igjen og holdt stygt hus og truet med å sette henne til lensmannen.

"Å gud velsigne deg, la meg slippe! Fanten ba meg om det," sa hun og gråt og bar seg.

"Ja, det burde gått deg ille, men for fantens skyld skal det være deg tilgitt," sa Håken Borkenskjegg.

Da hun var gått, kastet han prinseklærne av seg, tok skinnkjolen på og satte på seg lavskjegget og sprang benstien, og da hun kom hjem, var han alt kommet i forveien. Hun fortalte hvordan det var gått, og lovte høyt og dyrt det skulle være siste gangen han fikk henne til slikt.

En stund etter hadde mannen vært i kongsgården igjen. "Nå skal prinsen vår ha bryllup," sa han, da han kom hjem om kvelden, "men bruden er blitt syk, så skredderen ikke kan få tatt mål av henne til brudekjolen, og så vil prinsen at du skal komme opp til kongsgården og ta mål av deg istedenfor henne, for han sier du ligner henne i vekst og alt. Men når du er målt, skal du ikke gå; du kan bli stående der du, og se på mens skredderen skjærer til, og sop så ned de største stykkene og ta med deg til en topplue til meg."

"Nei, stjele kan jeg ikke," sa hun, "og du minnes nok hvordan det gikk sist."

"Du kan vel lære," sa Håken, "det er ikke sagt det går galt nå igjen."

Hun syntes det var galt, men hun gikk og gjorde som han ba; hun sto og så på mens skredderen skar til, og sopte ned de største stykkene og stakk dem i lommen. Da hun skulle gå, sa prinsen: "Vi får vel se etter om kjerringa ikke har vært langfingret denne gangen også," og til å lete i alle lommene hennes, og da han fant kostene, ble han vill og tok til åskjelle og styre, så det ikke var noen måte på det. Hun gråt og bar seg ille og sa: "Å fanten ba meg om det, så måtte jeg jo gjøre det."

"Ja, det burde gått deg ille; men for fantens skyld får det vel være deg tilgitt," sa Håken Borkenskjegg.

Og så gikk det som de forrige gangene; da hun kom hjem i barhytta, var Håken der også. "Å gud hjelpe meg!" sa hun, "jeg blir nok ulykkelig jeg for din skyld til sist; for du vil ikke ha meg til annet enn det som galt er. Prinsen var så vill og arg, så han truet både med lensmann og tukthus."

En stund etter kom Håken hjem en kveld. "Nå vil prinsen du skal komme til slottet og stå brud," sa han, "for bruden hans er syk og sengeliggende ennå; men bryllup vil han holde, og du er så lik henne at ingen kjenner dere fra hverandre, og i morgen får du lage deg til å gå til slottet."

"Jeg mener dere er fra vett og samling, både du og prinsen," sa hun; "synes du jeg ser ut slik jeg kan stå brud? Det kan da ingen fantekjerring se ut verre enn jeg."

Det var ikke noen råd for det, hun måtte gå, og da hun kom til kongsgården, ble hun så pyntet og tilstaset at ingen prinsesse kunne vært gildere. De reiste til kirken og hun sto brud, og da de kom hjem igjen, var det dans og lystighet på slottet. Men rett som hun var midt i dansen med prinsen fikk hun se et skinn gjennom vinduet, og så så hun at barhytta sto i lys lue.

"Å nei! Fanten og barnet og barhytta da!" skrek hun og var dåneferdig.

"Her er fanten, og der er barnet, og la så barhytta brenne!" sa Håken Borkenskjegg. Og så kjente hun ham igjen. Da ble det først riktig lystighet og glede; men siden har jeg hverken hørt eller spurt dem.

De tre mostrene

Det var en gang en fattig mann som bodde i en stue langt borti skogen og levde av skytteri. Han hadde en eneste datter, og hun var både vakker og ven. Da moren var død tidlig, og jenta alt var halv voksen, sa hun at hun ville bort til folk, så hun kunne lære å tjene sitt brød, hun også. "Ja, datter mi," sa faren, "riktignok har du ikke lært annet hos meg enn å ribbe fugl og steke, men du får vel prøve å tjene for ditt brød likevel."

Så gikk da jenta ut og skulle be om tjeneste, og da hun hadde gått en stund, kom hun til kongsgården. Der ble hun, og dronningen syntes så vel om henne at de andre ternene ble rent misunnelige på henne. De fant på å si til dronningen at jenta hadde sagt seg god for å spinne et pund lin i fire og tyve timer; for dronningen gjorde så mye av alle slags håndarbeider. "Ja, har du sagt det, skal du gjøre det," sa dronningen; "men litt lenger tid kan du vel få." Jenta, stakkar, torde ikke si hun aldri hadde spunnet, men ba bare om et kammers for seg selv; det fikk hun, og ditopp ble båret både rokk og lin. Der satt hun da og gråt og var ille ved og visste ikke sin arme råd; hun stelte med rokken og snudde og vendte på den, og visste ikke hvordan hun skulle bære seg at - hun hadde aldri før sett en hjulrokk engang.

Men som hun satt slik, kom det inn til henne en gammel kone.

"Hva feiler deg, barnet mitt?" sa hun.

"Å," svarte jenta, "det kan vel ikke nytte jeg sier deg det; du kan så ikke hjelpe meg likevel!"

"Det kan ingen vite det," sa konen. "Kan hende jeg torde vite råd for det likevel jeg."

Ja, jeg kan jo gjerne si henne det, tenkte jenta, og så fortalte hun da at medtjenerne hennes hadde satt ut at hun hadde sagt seg god for å spinne et pund lin på fire og tyve timer; "og jeg, min stakkar," sa hun, "jeg har aldri i mine dager sett en hjulrokk dess mer, og enda skulle jeg spinne så mye i et jevndøgn!"

"Ja, det er det samme det, barn," sa konen; "vil du kalle meg moster på din hedersdag, skal jeg spinne for deg; så kan du gå bort og legge deg til å sove."

Ja, det ville jenta gjerne, og gikk bort og la seg.

Om morgenen da hun våknet, lå alt linet spunnet på bordet, og det så pent og fint at aldri noen hadde sett så jevnt og vakkert garn. Dronningen ble så blad over det vakre garnet hun hadde fått, og holdt enda mer av jenta enn før. Men dette ble de andre enda misunneligere på henne for, og så fant de på å si til dronningen at nå hadde hun sagt seg god for å veve det garnet hun hadde spunnet, i fire og tyve timer. Dronningen sa igjen at hadde hun sagt det, så skulle hun gjøre det; men om det ikke nettopp ble fire og tyve timer, så kunne hun vel få litt lengre dag. Jenta torde ikke si nei da heller, men ba om et kammers for seg selv, så fikk hun vel prøve.

Der satt hun igjen og gråt og bar seg ille, og visste ikke hva hun skulle ta seg til; så kom det inn en gammel kone igjen og spurte: "Hva feiler deg, barnet mitt?"

Jenta ville først ikke ut med det, men til slutt fortalte hun da hva hun var så sørgmodig for.

"Ja," svarte konen, "det er det samme, vil du kalle meg moster på din hedersdag, skal jeg veve for deg; så kan du gå bort og legge deg til å sove."

Det lot jenta seg ikke si to ganger, og så gikk hun sta og la seg.

Da hun våknet, lå bunken på bordet, vevet så nett og så tett som veves kunne. Hun tok bunken og gikk ned til dronningen med, og hun ble vel glad over den vakre veven hun hadde fått, og holdt enda mer av jenta enn før. Men så ble de andre enda mer avindsyke på henne, og tenkte ikke på annet enn hva de skulle finne på.

Til sist fortalte de dronningen at nå hadde hun sagt seg god for å sy opp vevbunken til skjorter i fire og tyve timer. Ja, det gikk like ens som før: Jenta torde ikke si at hun ikke kunne sy; hun kom opp på et kammers for seg selv igjen, og satt der og gråt og var ute av seg. Men så kom det igjen en gammel kone til henne, som lovte å sy for henne, når hun bare ville kalle henne moster på sin hedersdag; det lovte jenta mer enn gjerne, og så gjorde hun som konen sa, og gikk bort og la seg til å sove. Om morgenen da hun våknet, fant hun bunken oppsydd til skjorter liggende på bordet. Så vakker søm hadde aldri noen sett, og skjortene hadde navn og var fullt ferdige.

Da dronningen fikk se det arbeidet, ble hun så glad i sømmen at hun slo hendene i hop; "for så vakker søm har jeg hverken hatt eller sett," sa hun, og siden holdt hun jenta så kjær som sitt eget barn.

"Dersom du vil ha prinsen, så kan du få ham," sa hun til jenta, "for du trenger aldri leie bort noen ting; du kan sy og spinne og veve alt sammen selv." Da jenta var så vakker og prinsen syntes vel om henne, ble det bryllup straks. Men aller best prinsen vel hadde satt seg til brudebordet med henne, kom det inn en gammel stygg kjerring, med en lang nese - den var visst tre alen lang.

Så sto bruden opp og neide og sa: "God dag, moster!"

"Er det moster til min brud?" sa prinsen.

Ja, hun var da det.

"Ja, så får hun vel sette seg inn til bordet da," sa prinsen; men både han og de andre syntes hun var fæl å sitte til bords med.

Men rett som det var, så kom det igjen en gammel stygg kjerring inn; hun hadde en bak så tykk og bred at hun med nød og neppe fikk klemt seg inn gjennom døren. Straks reiste bruden seg opp og hilste: "God dag, moster!" og prinsen spurte igjen, om det var moster til hans brud. Begge svarte ja, og prinsen sa at når så var, så fikk hun vel sette seg inn til bordet, hun også.

Men aldri før hadde hun satt seg, så kom det igjen en gammel stygg kjerring, med øyne så store som tallerkener, og så røde og rennende at det var fælt å se. Bruden reiste seg igjen og hilste: "God dag, moster!" og prinsen ba henne også sette seg inn til bordet; men glad var han ikke, og han tenkte med seg selv: "Gud hjelpe meg for moster bruden min har!"

Da han hadde sittet litt, kunne han ikke berge seg, men spurte: "Men hvordan i all verden kan da min brud, som er så vakker, ha så fæle og vanskapte moster?"

"Det skal jeg nok si deg," sa den ene. "Jeg var liksom vakker jeg som bruden din, da jeg var på hennes alder; men det at jeg har fått så lang nese, det kommer seg av at jeg støtt og stadig har sittet og hakket og nikket med spinning, så har nesa mi tøydd seg, så den er blitt så lang som du nå ser."

"Og jeg," sa den andre, "like siden jeg var ung, har jeg sittet og skubbet fram og tilbake på vevfjelen, og av det er baken min blitt så stor og hoven som du ser."

Så sa den tredje: "Like fra jeg var ganske liten, har jeg sittet og stirret og sydd natt og dag; av det er øynene mine blitt så fæle og røde, og nå er det ikke råd for dem lenger."

"Ja så," sa prinsen, "det var vel jeg fikk vite det; for kan folk bli så fæle og stygge av det, så skal aldri min brud hverken spinne eller veve eller sy i sine dager mer!"

Askeladden som stjal sølvendene til trollet

Det var en gang en fattigmann som hadde tre sønner. Da han døde, skulle de to eldste sønnene dra ut i verden og friste lykken; men den yngste ville de slett ikke ha med seg. "Du da!" sa de, "du duger ikke til annet enn å sitte og grave i oska du."

"Så får jeg gå alene, jeg," sa Askeladden.

Det to gikk, og kom til kongsgården; der fikk de tjeneste, den ene hos stallmesteren og den andre hos hagemesteren. Askeladden gikk også avsted og tok med seg et stort knatraug, som var det eneste de hadde etter foreldrene, men som de andre to ikke brydde seg noe om; det var tungt å bære, men han ville da ikke la det stå igjen. Da han hadde gått en stund, kom han til kongsgården han også, og ba om tjeneste. De svarte at de hadde ikke bruk for ham; men han ba så inderlig vakkert, og så skulle han da til sist få lov å være i kjøkkenet og bære ved og vann til kokkejenta. Han var flittig og flink, og det vare ikke lenge før alle holdt av ham; men de andre to var late, og derfor fikk de hugg og liten lønn, og så ble de avindsyke på Askeladden, da de så det gikk likere med ham.

Midt imot kongsgården, på den andre siden av et stort vann, bodde et troll, og det hadde syv sølvender, som lå og svømte ute på vannet, så de kunne se dem fra kongsgården. Dem hadde kongen ofte ønsket seg, og så sa de to brødrene til stallmesteren: "Dersom bror vår ville, har han sagt seg god for å skaffe kongen de syv sølvendene." En kan nok vite det ikke var lenge før stallmesteren sa det til kongen. Kongen ropte da Askeladden inn til seg og sa: "Brødrene dine forteller at du kan skaffe meg sølvendene, og nå skal du gjøre det."

"Det har jeg hverken tenkt eller sagt," sa gutten.

Men kongen ble ved sitt: "Du har sagt det, og du skal," sa han.

"Ja, ja," sa gutten, "når det ikke kan være annet, så la meg få et kvartel rug og et kvartel hvete, så får jeg vel prøve." Det fikk han og la i kna-trauget, han hadde tatt med hjemmefra, og rodde over med det. Da han kom på den andre siden, ga han seg til å gå på strandkanten og strø og strø, og til slutt fikk han lokket endene ut i trauget, og rodde så tilbake det forteste han kunne.

Da han var midt utpå, kom trollet og fikk se ham.

"Har du reist av med de syv sølvendene mine du?" ropte det.

"Ja-a!" sa gutten.

"Kommer du igjen?" spurte trollet.

"Kan vel hende," sa gutten.

Da han kom tilbake til kongen med de syv sølvendene, ble han enda bedre likt i kongsgården, og selve kongen sa det var godt gjort; men brødrene hans ble enda mer harme og misunnelige på ham; og så fant de på å si til stallmesteren, at nå hadde han sagt seg god for å skaffe kongen sengeteppe til trollet, med en sølv rute og en gull rute og en sølv rute og en gull rute i, når han bare ville, og stallmesteren var ikke sen denne gangen heller med å fortelle det til kongen. Kongen sa da til gutten at brødrene hans hadde fortalt han sa seg god for å skaffe trollets sengeteppe med sølv- og gullrutene i, og nå skulle han gjøre det, eller også skulle han miste livet. Askeladden svarte at det hadde han hverken tenkt eller sagt; men det hjalp ikke, og så ba han om tre dager å områ seg i. Da de var omme, rodde han over i kna-trauget, og gikk fram og tilbake og lurte. Endelig så han at de i

berget hengte ut sengeteppet for å lufte det, og da de var kommet vel inn i fjellet igjen, knep Askeladden det, og rodde tilbake det forteste han kunne.

Da han var midt utpå, kom trollet ut og fikk se ham.

"Er det du som har tatt de syv sølvendene mine?" ropte trollet.

"Ja-a!" sa gutten.

"Har du nå tatt sengeteppet mitt, med en sølv rute og en gull rute og en sølv rute og en gull rute i også?"

"Ja-a!" sa gutten.

"Kommer du igjen oftere du?"

"Kan nok hende det," sa gutten.

Da han kom tilbake med gull- og sølvteppet, holdt alle enda mer av ham enn før, og han ble tjener hos kongen selv. For det ble de andre to enda mer harme, og for å hevne seg fant de på å si til stallmesteren: "Nå har bror vår sagt seg god for å skaffe kongen den gullharpen som trollet har, og som er slik at alle blir glade når de bare får høre den, om de er aldri så sørgmodige."

Ja, stallmesteren han fortalte det straks til kongen igjen, og han sa til gutten: "Har du sagt det, så skal du gjøre det. kan du, så skal du få prinsessen og halve riket; men kan du ikke, skal du miste livet."

"Jeg har hverken tenkt eller sagt det," svarte Askeladden; "men det er vel ingen annen råd, jeg får vel friste. Men seks dager vil jeg ha å områ meg i." Ja det skulle han få; men da de var omme, måtte han i veien. Han tok en spiker, en bjørkepinne og en lys-stubb i lommen og rodde over, og gikk utenfor der fram og tilbake og smatt. Om en stund kom trollet ut og fikk se ham.

"Er det du som har tatt de syv sølvendene mine?" ropte trollet.

"Ja-a!" sa gutten.

"Det er du som har tatt sengeteppet mitt med sølv- og gullrutene også da?" spurte trollet.

"Ja-a!" sa gutten.

Så grep trollet ham og tok ham med seg inn i berget. "Nå, datter mi," sa han, "nå har jeg fått tak i ham som har tatt sølvendene mine og sengeteppet mitt med sølv- og gullrutene i; sett ham nå på gjøstien, så skal vi slakte ham og be til oss skyldfolkene våre." Det var hun straks villig til og satte ham på gjøstien, og der sto han i åtte dager og fikk alt det beste han ville ønske seg både av mat og drikke, og det så mye han ville ha.

Da de åtte dagene var omme, sa trollet til datteren at hun fikk gå ned og skjære ham i veslefingeren, så de kunne få se om han var feit.

Hun ned til gjøstien. "Kom med veslefingeren din," sa hun; men Askeladden stakk ut spikeren, og den skar hun i.

"Å nei, han er hard som jern ennå," sa trolldatteren, da hun kom til far sin igjen: "ennå er han ikke takendes."

Åtte dager etter gikk det like ens, bare at Askeladden nå satte fram bjørkepinnen. "Litt likere er han," sa hun, da hun kom inn igjen til trollet, "men ennå ble han hard å tygge som tre."

Men om åtte dager sa trollet igjen at datteren fikk gå ned og se om han ikke nå var feit. "Kom med veslefingeren din!" sa trolldatteren til han i gjøstien; denne gangen stakk Askeladden fram lysstubben.

"Nå er han så tålelig," sa hun.

"Ja så!" sa trollet, "så reiser jeg bort da, og ber til gjestebuds; imens får du slakte ham og steike det halve og koke det halve."

Da trollet var vel av gårde, ga datteren seg til å bryne en stor lang kniv.

"Skal du ha den og slakte meg med?" spurte gutten.

"Ja du!" sa trolldatteren.

"Men den er ikke kvass," sa gutten; "jeg kommer nok til å bryne den jeg, så du kan få livet av meg mer lettvint."

Ja, hun lot ham få kniven, og han til å slipe og bryne.

"La meg prøve den på hårfletta di," sa gutten; "jeg tror den skal være bra nå." Det fikk han lov til; men i det samme han grep i hårfletta, bøyde han hodet bakover og skar det av trolldatteren, og kokte så det halve og stekte det halve og satte det på bordet. Så tok han på seg klærne hennes og satte seg borti kroken.

Da trollet kom hjem med gjestebudsfolkene, ba han datteren - for han trodde det var henne, som satt der, han - at hun også skulle komme og få seg mat.

"Nei," svarte gutten, "jeg vil ikke ha mat; jeg er så stur og lei av meg."

"Å, du vet vel råd for det," sa trollet, "ta gullharpen og spill på!"

"Ja, hvor er nå den henne da?" spurte Askeladden igjen.

"Du vet vel det du - du har jo sist brukt den; den henger jo der over døra!" sa trollet.

Gutten lot seg ikke si to ganger; han tok den og gikk ut og inn og spilte; men rett som det var, så skjøv han knatrauet ut og rodde avsted så det fosset om trauet.

Om en stund syntes trollet at datteren ble for lenge ute, og gikk etter for å se hva som feilte henne; så fikk han øye på gutten i trauet langt, langt ute på vannet.

"Er det du som har tatt de syv sølvendene mine?" ropte trollet.

"Ja," sa Askeladden.

"Det er du som har tatt teppet mitt, med en sølv rute og en gull rute i, også da?"

"Ja," sa Askeladden.

"Har du nå tatt gullharpen min med?" skrek trollet.

"Ja, jeg har nok det," sa gutten.

"Har jeg ikke ett deg opp likevel da?"

"Nei, det var datter di du åt," svarte gutten.

Da trollet hørte det, ble han så harm at han sprakk; og så rodde Askeladden tilbake og tok med seg en hel haug gull og sølv, så mye som trauset kunne bære. Da han kom til kongsgården med gullharpen, fikk han kongsdatteren og halve riket, slik som kongen hadde lovt ham. Men brødrene sine gjorde han vel imot, for han trodde de bare hadde villet hans beste med det de hadde sagt.

Hanen og høna i nøtteskogen

Hanen og høna gikk en gang i nøtteskogen og skulle plukke nøtter.

Så fikk høna et nøtteskall i halsen og lå og flakset i vingene. Hanen skulle etter vann til henne; så løp han til olla og sa: "Kjære mi olle, gi meg vann; vann gir jeg tuppa, høna mi; som ligger og dras med døden i nøtteskogen."

Olla svarte: "Du får ikke vann av meg, før jeg får lauv av deg."

Så løp hanen til linden: "Kjære min lind, gi meg lauv; lauv gir jeg olla, olla gir meg vann, vann gir jeg tuppa, høna mi, som ligger og dras med døden i nøtteskogen."

"Du får ikke lauv av meg, før jeg får røde gullband av deg," svarte linden.

Så løp hanen til jomfru Maria: "Kjære mi jomfru Maria, gi meg røde gullband; røde gullband gir jeg linden, linden gir meg lauv, lauv gir jeg olla, olla gir meg vann, vann gir jeg tuppa, høna mi, som ligger og dras med døden i nøtteskogen."

"Du får ikke røde gullband av meg, før jeg får sko av deg," svarte jomfru Maria.

Så løp hanen til skomakeren: "Kjære min skomaker, gi meg sko; sko gir jeg jomfru Maria, jomfru Maria gir meg røde gullband, røde gullband gir jeg linden, linden gir meg lauv, lauv gir jeg olla, olla gir meg vann, vann gir jeg tuppa, høna mi, som ligger og dras med døden i nøtteskogen."

"Du får ikke sko av meg, før jeg får bust av deg," svarte skomakeren.

Så løp hanen til purka: "Kjære mi purke, gi meg bust; bust gir jeg skomakeren, skomakeren gir meg sko, sko gir jeg jomfru Maria, jomfru Maria gir meg røde gullband, røde gullband gir jeg linden, linden gir meg lauv, lauv gir jeg olla, olla gir meg vann, vann gir jeg tuppa, høna mi, som ligger og dras med døden i nøtteskogen."

"Du får ikke bust av meg før jeg får korn av deg," svarte purka.

Så løp hanen til treskemannen: "Kjære min treskemann, gi meg korn; korn gir jeg purka, purka gir meg bust, bust gir jeg skomakeren, skomakeren gir meg sko, sko gir jeg jomfru Maria, jomfru Maria gir meg røde gullband, røde gullband gir jeg linden, linden gir meg lauv, lauv gir jeg olla, olla gir meg vann, vann gir jeg tuppa, høna mi, som ligger og dras med døden i nøtteskogen."

"Du får ikke korn av meg, før jeg får lefse av deg," svarte treskemannen.

Så løp hanen til bakstekjerringa: "Kjære mi bakstekjerring, gi meg lefse; lefse gir jeg treskemannen, treskemannen gir meg korn, korn gir jeg purka, purka gir meg bust, bust gir jeg skomakeren, skomakeren gir meg sko, sko gir jeg jomfru Maria, jomfru Maria gir meg røde gullband, røde gullband gir jeg linden, linden gir meg lauv, lauv gir jeg olla, olla gir meg vann, vann gir jeg tuppa, høna mi, som ligger og dras med døden i nøtteskogen."

"Du får ikke lefse av meg, før jeg får ved av deg," svarte bakstekjerringa.

Så løp hanen til vedhuggeren: "Kjære min vedhugger, gi meg ved; ved gir jeg bakstekjerringa, bakstekjerringa gir meg lefse, lefse gir jeg treskemannen, treskemannen gir meg korn, korn gir jeg purka, purka gir meg bust, bust gir jeg skomakeren, skomakeren gir meg sko, sko gir jeg jomfru Maria, jomfru Maria gir meg røde gullband, røde gullband gir jeg linden, linden gir meg lauv, lauv

gir jeg olla, olla gir meg vann, vann gir jeg tuppa, høna mi, som ligger og dras med døden i nøtteskogen."

"Du får ikke ved av meg, før jeg får øks av deg," sa vedhuggeren.

Så løp hanen til smeden: "Kjære min smed, gi meg øks; øks gir jeg vedhuggeren, vedhuggeren gir meg ved, ved gir jeg bakstekjerringa, bakstekjerringa gir meg lefse, lefse gir jeg treskemannen, treskemannen gir meg korn, korn gir jeg purka, purka gir meg bust, bust gir jeg skomakeren, skomakeren gir meg sko, sko gir jeg jomfru Maria, jomfru Maria gir meg røde gullband, røde gullband gir jeg linden, linden gir meg lauv, lauv gir jeg olla, olla gir meg vann, vann gir jeg tuppa, høna mi, som ligger for døden i nøtteskogen."

"Du får ikke øks av meg, før jeg får kull av deg," sa smeden.

Så løp hanen til kullbrenneren: "Kjære min kullbrenner, gi meg kull; kull gir jeg smeden, smeden gir meg øks, øks gir jeg vedhuggeren, vedhuggeren gir meg ved, ved gir jeg bakstekjerringa, bakstekjerringa gir meg lefse, lefse gir jeg treskemannen, treskemannen gir meg korn, korn gir jeg purka, purka gir meg bust, bust gir jeg skomakeren, skomakeren gir meg sko, sko gir jeg jomfru Maria, jomfru Maria gir meg røde gullband, røde gullband gir jeg linden, linden gir meg lauv, lauv gir jeg olla, olla gir meg vann, vann gir jeg tuppa, høna mi, som ligger for døden i nøtteskogen."

Så syntes kullbrenneren synd i hanen og ga ham kull. Så fikk smeden kull, og vedhuggeren øks, og bakstekjerringa ved, og treskemannen lefse, og purka korn, og skomakeren bust, og jomfru Maria sko, og linden gullband, og olla lauv, og hanen vann, og det ga han til tuppa, høna si, som lå for døden i nøtteskogen; så ble hun god igjen.

Hanen, gauken og århanen

Hanen, gauken og århanen hadde en gang kjøpt ku sammen. Da det ikke var råd å dele den, og de ikke kunne bli forlikt om å løse hverandre ut, ble de enige om at den som våknet først om morgenen, skulle ha kua. Så våknet hanen først.

"Nå er kua mi!

Nå er kua mi!" sa hanen.

Da hanen gol, våknet gauken.

"Halv ku!

Halv ku!" sa gauken.

Da han gol, våknet århanen.

"Kjære mine brødre del,

som rett er og skjel,

rett er og skjel! Tsio, tsi!" sa århanen. Kan du så si meg hvem som burde ha kua?

Tatere

En lensmanns-arrest pleier ikke å skille seg stort fra en vanlig skitten landsens folkestue; ofte fins det i det hele tatt ikke noe særskilt arrestrom. Men det hender da at det lille vinduet i stuen står så høyt på veggen at arrestantene ikke ser annet enn måne og stjerner, snedrev og himmelens skyer; og så er det naturligvis forsynt med jernsprinkler. Lignende sikkerhetsinnretninger er stundom også murt inn oppe i peispipe. Men de er som oftest nokså overflødige; arrestantene går gjerne fritt ut og inn og settes til arbeid i lensmannens gårdsbruk eller tømmerdrift. Innbo er det ikke stort av, og det som finnes, er tarvelig nok. Langs den ene veggen er det tømret opp en hjell, som er delt av to tre sengesteder; langs den andre løper en trebenk, som når helt bakom peisen. Så kan det være et bord og et par trekubber som tjener som stoler.

- Det var i en slik arreststue oppe i Gudbrandsdalen ensteds. På den lave kleberstenspeisen, av den form som en kan se i de fleste stuene der oppe, spraket og gnistret det i en kronglete tyrirot og noen rå bjørkegrener. Utenfor var det et hundevær med storm og snøføyke, så det pep og hvinte i hver veggssprunge; men her inne bredte det seg en lun varme fra de opphetede ovnstenene.

Skinnet fra peisvarmen, som ennu kjempet med den siste lysning av febuardagen, kastet et rødaktig skjær over noen menneskelige skikkelser. I halvskyggen borte i kroken på det innerste sengestedet lå en mann og dro seg på en skinnfell, med hodet støttet mot en muskelsvulmende, håret arm; av de skiftende skygger over det svarte ansiktet kunne en se hva som rørte seg bak den lave pannen; stundom kom det et glimt i øynene, så vilt og stikkende ondt at selv den sløve vaktkaren som sto der inne, ble rent uhyggelig til mote når blikket hendelsesvis traff ham. Men ikke et ord røbet hva som rørte seg i hans indre. Hans strie kullsvarte hår, det skarpskårne langaktige ansiktet og det korte svarte skjegget fortalte at han var av de omvankende tatere, eller langfantene som bøndene noen steder i landet kaller dem. Hans uhyggelige oppsyn hadde skaffet ham navnet Svarte-Bertel. Av profesjon var han hesteskjærer, men han fusket også med skiftende hell i å kurere hester.

Den andre lot til å være av en mer sorgløs natur; men den lave pannen og det skarpe ansiktet var taterfolkets, og de dyptliggende øynene hadde det samme ubeskrivelige, fosforlysende blick, på én gang lurende og stikkende. Han var gjørtler og knappestøper, men hadde en sann lidenskap for å fange fugl og fiske i alle åer og elver; han vedkjente seg derfor liksom gjerne navnet Jakob Fuglefenger som Jakob Knappefant; men han kunne bli rasende når buroene kalte ham "Bekkespringeren" - et klengenavn som ofte blir tillagt hele stammen, som syntes å dele interessen og aktelsen for gamle Isak Waltons "guddommelige fiskekunst" med de britiske sportsmenn. Han satt på sengekanten og stirret tankeløs snart bort på kameraten, som lå mørk og taus, og snart ned på de dinglende benene sine, - de var kledd i et par bukser som visst engang for lenge siden hadde vært himmelblå. Men endelig kom det da liv i ham, han ble med ett pratsom og lystig, og tok frem en flaske som han hadde gjemt i sengehalmen. Først bød han vaktkaren en dram, men han skulle ikke ha; så tok han selv en og skjenkte kameraten en ditto, som denne lot til å svelge uten noen klar forestilling om hva det var. Da det var gjort, tok han til å fortelle Lange-Ola, vaktkaren, tyveregler og røverhistorier, så han mest skremte vettet av fyren, som ikke så videre oppvakt ut. Han hadde fått lånt pipe til vaktkaren, og da den var utrøkt, la han i vei med en vise; et av versene lød slik:

Er du da blank som gull,
og er jeg svart som muld,
én frihet vil jeg eie:
å vandre mine veie,
å gå til hvem jeg vil,
det selv meg hører til.

Visen var fra ende til annen et uttrykk for taterfolkets kjærlighet til friluftslivet, og han sang den med velklingende stemme og godt naturlig foredrag. Svarte-Bertel lot især til å bli oppkvikket av de versene som rommet hentydninger til stammens forhold til buroene. Da visen var ute, tok han på med en annen, som var en blanding av tatersprog, eller romani som de selv kaller det, og et litt forsvensket norsk. Den handlet om det samme, klaget over hvor ulykkelig den var som satt innesperret i den fagre sommer, når fuglen sang i lunden og fisken spratt i åen, og priste den frie manns lykke, som selv rådde for sine veier - om han ellers lå i strid med hele verden. Men han var ikke kommet langt, før han med ett brøt av og lyttet. Litt etter hørte de andre også larm og et surr av stemmer. Det var tydeligvis fulle folk, eller i hvert fall noen som lot som de var det; det hørtes som et par av dem talte tatermål, og alt imellom lød en røst som en lett kunne kjenne som lensmannens. Han kalte dem til orden på et halvstudert røversprog, som han hadde lagt seg til under sine mislykkede forsøk på å ta norsk juridisk eksamen. De skulle være rolige og respektere ham og hans hus, som var en helligdom, fordi han var øvrighetsperson og bar kongens mundering. En av fantene mente høyt han fikk gå inn og dra den på, om det skulle ha klem.

En kvinnfolkstemme ba smiskende og underdanig den nådige lensmann at han måtte ikke bli sint fordi "karmannen" tiltalte ham så uærbødig; han var jo full, det så nok lensmannen. Når han var edru, var han så bra en mann som noen til å streve for kjerring og unger, og så snill og myk at en kunne gjerne vinde'n om en finger; i samme åndedrett skjelte hun med utrolig tungerapphet "karmannen" ut for en slagsbror og en fyllefant, som ikke annet gjorde enn trette og slåss og drikke bort Vårherres dag; hun overhøljet ham med en strøm av skjellsord og bebreidelser, for det han torde våge seg til å tiltale den snille, bra lensmannen på en så upassende måte, lensmannen som ville sørge for dem, gi dem husly og mat og alt det som godt var! Mannen, han svarte ikke ett ord til hundre; han visste vel at det bare var på skrømt.

Imens var hengelasen tatt av og skåtene skutt til side, og inn gjennom døren tumlet hele flokken, tilsnedd og rødøyet, blomstrende av snefokk og nordensno, brennevin og opphisselse av det klammeriet de var grepet i på en bryllupsgård i nærheten.

Et vilt glimt av glede fór over ansiktet til Svarte-Bertel, da han så folk av sin egen stamme, ja av sitt eget følge; men han reiste ikke på seg, og lot seg i det hele tatt ikke merke med noe; men det gjorde Fuglefengeren, han sto med et hopp midt i flokken, som han ville hilse dem velkommen alle sammen. Men et advarende blunk fikk ham også til å ta på seg en likegyldig mine. En av følget fikk i farten hvisket til ham: "Stilla møien raklo! dikkar dero kji'en bængeske muskroen0?"

"Hva er dette for folk, herr lensmann?" spurte han fremmed og med påtatt ydmykhet, "om jeg får lov å driste meg til å spørre?"

"Det er noen stridbare lovovertridere, som jeg så å sige fakket in flaxanti, det er det samme som: mens døm flaksa i vingene, skjønner du, just som de gjorde seg skyldige i benshugg og stenshugg, hårgrep og kleders sønderrivelse efter 6 bogs 7-8," svarte lensmannen viktig. "Og jeg er ikke langt fra faktum, når jeg antar at det er disse og lignende løsgjengere som her og i andre bygdelag i de senere tider har forøvet atskillige simple og kvalifiserende innbrudd. Det gamle kvinnemennesket er av Truls skoleholder på Rognehaugen angitt som overbevisendes for kvakksalveri og fandenskunster med smeltet bly, og bør for måten, signen osv. efter 6 bogs 1-12 på tukthuset. Anbelangende en av disse karle, da er det min visse formodning at han er den langfant som i sommer i en smie på eksisplassen på Gardermoen, med en gloheit jerntein nesten drepte eller halvstekte en soldat, og det som verre var: med det samme brente opp og skamferte kongens mundering, som den menige hadde på skrotten. - Skulle en vel ha hørt slikt! Men," brøt han av i sinne, da Fuglefengeren ikke kunne bare seg for å le av den avsky og forferdelse lensmannen la for dagen, over at noen så grovelig kunne forgripe seg på kongens mundering; "men her står jeg og prater for deg, og du graver og spør, og kanskje holder du meg for narr attpå. Det var likere jeg

spurte deg, for du er jo knappfant, og så kjenner du vel folkene dine på knapphullene," la han lunt til. "Kråke søker make, sier et gammelt ord, og jeg syntes døm javla samme kråkemålet som du buldrer når du har fått brennevin."

Dermed trampet lensmannen avsted, slo døren dundrende i lås og skjøt for slåen. Men idet han gikk, sa Fuglefengeren med meget ydmykhet i stemmen, mens skøyeren tindret i øynene på ham og lurte i hver mine:

"Nådige og vise herr lensmann, De må sannelig ikke være vred på meg bæng le dero^[1]. Jeg mente ikke noe vondt med det jeg spurte; men jeg har aldri sett disse godfolk før, og jeg vil gjerne vite hvem jeg skal dele bord og seng med. Gi'dero suta i voldron i bængelske bau attmed bule til sastra bæng^[2]!"

Dette hjertelige ønske fikk hele følget til å slå opp en latter, som lensmannen brummet bass til utenfor. Da han vel var vekkt, fikk ansiktene et annet uttrykk og kvinnfolkene dro seg borttil varmen. Den ene av dem viklet nu seg selv og en skinnende blank kaffekjele ut av den store ulltørkleet som hadde dekket ansiktet og hele den lange skikkelsen. Det var Gubjør Langskånka, signekjerringen. Det andre kvinnfolket - hun som så ydmyk hadde unnskyldt "karmannens" uforskommethet mot lensmannen - kunne vel være et snes år yngre enn Gubjør; hun nevntes Karen eller Steffens-Karen. Hun var liten av vekst, men lett og smidig, hadde ravnsvart eller rettere svartblått hår og et ekte taterfjes. I den gulbrune huden, som satt stramt over kinnbenene og den skarpe nesen - slik som en ofte kan se det hos iltre og bråsinde folk - var det rift på rift etter basketaket hun nylig hadde hatt med den "snille karmannen"; til gjengjeld hadde hun traktert ham så rundelig med negler og follekniv at trekkene hans mest ikke var til å skjelve for skrammer og sår og størket blod. Han kaltes Jon Pottefot, og så ikke ut til å være av taterslekt. Like så lite som en annen av følget, som så ytterst slapp og sløv ut, og som på grunn av dette sitt ytre og også av et yndlingsuttrykk han brukte, kunne glede seg ved navnet Likeglad; men fulle var de begge. Den femte i følget hette egentlig Per Svendsen, men kaltes oftest med oppnavnet Per hesteskjærer, Heste-Per eller Svolke-Per. Han hadde et ytterst frastøtende oppsyn, og under de veldige, buskete brynene et enda mer gjennomtrengende basiliskblikk enn noen av de andre taterne. Det var en tettbygd kar, men på ingen måte klumpet av vekst; i hans sikre, lette bevegelser lå det en styrke og en smidighet som gjorde det enda farligere å egge de voldsomme lidenskaper og den brutale villhet som kom frem i rynkene i tyrepannen, i skulmen over øynene og i det dyrisk fremstående underansiktet. Uten å vøre de andre slengte han seg over ende på benken foran den sengen Svarte-Bertel lå i, tok frem en liten snadde, karvet i og ba Steffens-Karen tenne i en stikke for seg. Imens hadde kvinnfolkene satt over kaffen, som nest brennevinet er den drikken taterne ynder mest, og så begynte de å snakke sammen, med stor forsiktighet og med mange ord og vendinger fra tatersproget, som vaktkaren ikke skjønnte. De satt og la over å få Svarte-Bertel og Fuglefengeren med å bryte ut av arresten og gjøre et innbrudd på en bondegård i nærheten, og nu gjaldt det å gjøre vaktkaren trygg, så han ikke merket noe når de skulle til å innvie de to andre i planen.

Da dette var i orden, og både karfolk og kvinnfolk hadde dampet på pipene til rommet sto i en skodde, samlet hele flokken seg om varmen, unntagen Jon Pottefot, som var såret, og de to borti kroken.

"Du har vanket vidt du, Gubjør, hører jeg," sa Fuglefengeren - som straks var gått inn for den nevnte planen - etter en stans i samtalen, som mest hadde dreiet seg om grunnen til at følget var blitt satt fast; "jeg har hørt giti summipaene^[3] og ragustaene^[4] dine," la han til i tatersproget, og blunket nesten umerkelig bort mot Svarte-Bertel, for å antyde at det var ham han hadde det fra. "Nå får du fortelle oss noe."

"Ja, jeg hadde vanket vidt og sanket litt," svarte Gubjør med et munnhell hun hadde; det passet ellers ikke videre godt til klærne hennes, for hun var kledd omtrent som en velstående bondekone. "Mye har jeg hørt og mye har jeg spurt, og mang en vis gjerning har jeg vært nødt til å gjøre for bøndene, jeg måtte jo skaffe mat til meg og mine den tid jeg var alene, og siden også. Men nå tar jeg på å bli gammel."

På sin langsomme, høytidelige måte fortalte hun så om noen av sine "vise gjerninger"; snyterier og listige streker. Av hensyn til vaktkaren la hun vinn på å gjøre fortellingen så dunkel og tvetydig at han umulig kunne fått tak i sammenhengen selv om han hadde vært gløggere og hadde fulgt bedre med. Fikk hun det ikke dunkelt nok på annen vis, blandet hun inn ord og talemåter på romani[5].

Glanspunktene i disse fortellingene var historien om hvordan hun med sin såkalte ragusta hadde skaffet tilbake den utro kjæresten til en jomfru i Tvedestrand, - og noen taveske summipaer[6], som hun hadde tjent seg både klær og levemåte og penger med. Det så ikke egentlig ut som hun angret sine "vise gjerninger"; for gleden lyste ut av øynene på henne, når hun la ut om hvordan hun til gagns hadde tatt en buro ved nesen.

"Men hvordan var det med maskan[7]?" spurte Fuglefengeren; "jeg har hørt si du har gjort det godt med den?"

"Det er lenge siden jeg hadde noen nå," svarte Gubjør. "Det var da han" - hun gjorde et umerkelig nikk mot Svarte-Bertel - "var liten gutt og reiste med meg. Seint en kveld kom vi til en gård. Alle dører var lukket så nær som døra til fehuset, - drabb[8] -" sa hun, og så på de andre, og de skjønnte meningen. "Men der hadde jeg da ikke mer å gjøre. Dagen etter var jeg innom samme gården igjen. Jeg gikk inn til bonden og hilste på'n og sa: "God dag." - "God dag," sa han igjen; arg var'n som en bandhund. "Min kjære bonde," sa jeg, "du skal ikke være vond på meg for den ulykken du har hatt." - "Hosdan kan du veta det at jeg har hatt noen ulykke?" spurte bonden og gjorde store auer. - "Jeg ser det på ditt ansikt og dine øyne," sa jeg. "Men nå kan du være glad og takke din gud for det jeg er kommet; jeg vet alle ting, og jeg har hjelperåd for alle ting." - "Ja men jeg skjønner ikke hosdan du kan veta det som har hendt her," sa bonden igjen.

"Hvordan kunne Moses vite at kong Farao og hans hær skulle drukne i det røde hav?" sa jeg. "Ja, det var i det gamle testamentet det," sa bonden; "eller er du kanskje en profet, mor?" - "Nei, ikke det, far, men den store Allako har gitt meg et åpent øye i ragusta, så jeg kan se det som har hendt deg." - "Jaså," sa han. - "Det er to kuer, som er sturteferdige for deg av finnskudd, en svart og hvit, og en rød og hvit," sa jeg. - "Hvor lå du i natt?" sa bonden. Da aschar jik goshvardo buro[9]. - Men så sa jeg: "Skal du vite det, så lå jeg i natt pre dumon i voldron minschia uppri[10]."

Her hadde tilhørerne vondt for å holde latteren tilbake.

"Da bonden fikk høre dette," ble Gubjør ved, "vart 'n reint undren. "Onde naboer har utsendt en trolldomskatt for å suge marg og blod av kuene dine," sa jeg, "det ser jeg; men får jeg rå, skal jeg vise 'n fram, og jeg skal hjelpe deg, så han ikke får makt til å forderve flere."

"Kan du det, skal jeg forskylde deg rundelig, og mat og klær skal du få attpå," sa bonden. - "Følg med i fehuset, så skal jeg té deg den som suger blod og bryter bein," sa jeg til bonden; "men ta med deg hakke og spade." Det gjorde 'n, han tok med seg hakke og spade, og kona hans gikk etter 'n som en hund. - "Jeg har aldri vært her," sa jeg; "men jeg værer godt, og jeg kjenner skjulte ting; gå til den svarte og hvite kua," sa jeg. - "Her er det gravd før," sa bonden. - "Grav igjen!" sa jeg, "det som er skjult, skal vorde åbenbart." Mannen, han grov, og best han grov, sprang det en katt fram av båsen og bortover golvet, og skreik så fælt. I det samme gnistra det for aua både på bonden og kona hans som ild og luer."

Her nikket hun betydningsfullt til tilhørerne, og satte opp en hemmelighetsfull mine.

"Mannen ble så redd at han rulla over ende, og kjerringa slo opp en bælj, og rente i ring så hun ikke kunne finne døra. Imens tok jeg katten og klemte den, så blodet skvatt utover gulvet. "Nå skal jeg sende 'n bort og binde 'n, så han aldri skal slite seg og komme hit igjen," sa jeg, og til ålese ei lekse over katten, mens jeg gikk til døra med 'n: "Vårherre og St. Per gikk veien fram, så møtte den forferdelige trolldomsmaskan. "Hvor skal du hen?" sa Herre Jesus Krist. - "Jeg skal til bondens gård og bryte bein og suge blod." - "Vend om igjen, jeg stevner deg, jeg binder deg i tre jordfaste steiner:

Ikke skal du bein bryte,
ikke skal du blod suge;
ikke skal du bo på land,
der noen bor;
ikke skal du bo på vann,
der noen ror.
Du skal på havsens bunn
under en jordfast stein.

Men utenfor fjøsdøra sto den svarte," sa hun med en hentydning til Bertel, "og tok katten og fór til skogs med, så den så de aldri mer.

For det fikk jeg kaffe og tobakk, ullent og linnet, flesk og spekemat, og seks sølvskjeer og mange penger."

Fuglefengeren, Steffens-Karen og Ola Likeglad satt hele tiden og hørte nøye efter det Gubjør fortalte; en og annen gang hørtes en klukkende latter eller et ønske på tatersproget, om at buroene støtt måtte bli tatt slik ved nesen. Vaktkaren som hadde ligget på ovnsbenken og fordrevet tiden med årøke tobakk og glo halvsøvnig inn i varmen, slo seg til laget han også, da Fuglefengeren la i vei med en historie:

"Nå skal jeg fortelle om et finnskudd," sa han. "For mange år sia var det en finn som de kalte Trefotfinnen."

"Det var kji lallaro[\[11\]](#), han var jik romani," sa Gubjør. "Jeg kjente han."

"Kan så være; nok er det, denna Trefotfinnen kom inn her nordpå Sellsbygda," ble Fuglefengeren ved, "der selsnepene vokser, på en gård som heter Rommongard. Der sto kjerringa og kinna smør.

"Gi meg litt smør du," sa Trefotfinnen.

"Jeg har ikke no smør," sa kjerringa.

"Har du ikke smør, skal du ikke få smør heller," sa Trefotfinnen, og dermed så gikk 'n.

Kjerringa kinna mest hele dagen, men det ville ikke bli smør, og om natta sturta ei ku for henne. Så skjønte hu at finnen hadde sendt ut finnskudd, og så sendte hu etter 'n en mann for å få gjort det godt igjen. Denne mannen var husmann under garden, han hette Knut Mo og var rapp på foten; men finnen nådde 'n ikke att før han var tre mil nordafor Trondhjem, og der fikk 'n forlikt det og gjort det godt igjen med penger og løfte på mer når finnen kom utetter.

"Det er best du er snøgg heimatt," sa Trefotfinnen, "for det ligger tre kalvehuer under fehuset; dersom ikke de blir tatt bort og brent før ne, kommer det stordaue på feet; så det er best du nøiter deg."

"Jaggu skal jeg være snøgg," sa 'n Knut Mo, "men jeg kan ikke flyge fortere enn beina vil, jeg heller," sa 'n.

"Å, jeg skal hjelpe deg fram," sa finnen; "for jeg har været og veien i skinnhita." Og så sa han for 'n at han skulle fare bortigjennom lufta og komme ned på tre rettersteder, og det var på Halbakken på Dovreskogen, på Nilsbakken på Rusten og på steilen på Sell, tett ovenfor Rommongard ved Lågen.

"Fra steilen kommer du ikke opp att," sa finnen, "for da har du ikke lange veien; men den du først møter, må du ikke snakke til; du må ikke så mye som se etter 'n engang."

Nei, han skulle ikke snakke til noen kristen sjel; han skulle ikke se til sies, om han så møtte kongen av England.

Dermed tok han farvel med finnen og reiste av gårde, og det varte ikke lenge skal jeg tru, før han var over Jemlom^[12] og nede i Gudbrandsdalen på Halbakken på Dovreskogen, for han fór som et vær. Rett som det var, kom han ned på Nilsbakken, og før han visste ordet av det, var han nede på steilen. Derfra skulle han til å gå nedover til Rommongard; men da han kom bortpå Vågåveien til ei lita dokk som de kaller Maurstad-dokka tett ved Lårgard, møtte 'n kjerringa si, og hu blei stående og glane så stort på 'n fordi han strøk så fort forbi. Så kunne han ikke bare seg lenger, men måtte glo etter henne; men fra den stund satt hue hans Knut Mo på skakke, og han som fortalte meg det, hadde sett 'n og hørt det av hans eien munn." -

"Det har vært en ful bondemann," sa Steffens-Karen; "han har drukket opp pengene hos kremmeren, og så har han stupt over ende i fylla og vrikket nakkebeinet, og sia så har 'n jugi i hop den historia."

Denne forklaringen hadde de sin store moro av alle sammen, og Gubjør gjentok at hun hadde kjent Trefotfinnen, og at han ikke var noen lallaro, men hørte til romani; hun visste han hadde vært slem i ragusta.

Vaktkaren, som hadde hørt på den siste fortellingen med stor interesse, gjorde innvendinger mot Steffens-Karens forklaring; slike snøggferder gjennom luften hadde han hørt om før, og han fortalte til bevis historien om jutulen og Johannes Blessom. Efter det oppfordret han taterne til åfortelle flere slike morsomme historier.

"Ja, vi skal nok fortelle, men nå må du fortelle en først," ropte taterne, den ene høyere enn den andre, og Svolke-Per og Svarte-Bertel ble ved høymælte borte i kroken. "Fortell, enten det er løgn eller sanning, enten det er om troll eller om fanden, det er det samme!"

"Ja, er det det samme, så kan jeg vel komme på en stubb, jeg og, må'a; men dølen renne i meg veit jeg riktig hva jeg skal fortelle! Jo, nå kommer jeg på en," sa han, da han hadde sittet og grundet en stund.

"Det var en gang en gutt som skulle i tømmeraskogen. Men som han gikk, tro han på villgras, og kom reint av veien bort i avhøla, så han ikke kunne finne fram. Han gikk hele dagen da, må'a; men da det lei på kvelden, fikk 'n se en vogn som kom kjørendes, og den var blå, må'a. Best det var, kom det en til, og den var gloende rau den, må'a, og så kom det så fullt med vogner, og noen var av gull, og noen av sølv, og det var så urimelig mange hester føre, så han aldri hadde sett slik ei ferd. Men rett som det var, vart døm borte i skogen, og gutten han gikk videre han, må'a. Som han gikk slik, kom 'n til å spenne i et purkeøre, som sto opp av bakken. Det grynta nedi, og klang liksom i en pengekjel; men i det samme kom det lunkendes en med ei skarvemerr for ei kjerre.

"Vi når døm vel att?" sa 'n.

"Ja, i morgen tar du døm att," sa gutten. "Men hva dølen var det det låt i?" tenkte 'n med seg sjøl, og ville til å ta i purkeøret; men da var det borte. Men hadde 'n ikke snakket, så hadde 'n fått kloa i en av pengekjelene til Gamle-Erik.

"Kunne du ikke skygge meg hjem, du?" sa 'n til han som satt på kjerra, "for jeg er kommen så reint abrenslig langt av veien, så jeg trur mest ikke jeg er kar for å finne heimatt på ei natt," sa 'n.

Jo da, han skulle få skyss, må'a, og døm kjørte, og døm kjørte temmelig fort au. Langt om lenge kom døm fram til en gjestegivergard, og der var det så gildt at døm kunne få alt døm ville. Det var så mye både av mat og drikke, at det mest ikke var noen ende på det, og ikke skulle det koste noe heller. Dette var nå både godt og væl det, må'a. Men da døm skulle til å legge seg, spurte kjerringa hva for en seng han ville ligge i, enten i den raue eller i den blå. Ja, det var vakkert alt i hop, og det var store frynser og blommer og ty på skinnfellen, både i den blå og i den raue. Men gutten han ville helst ligge i den blå han, må'a. Det skulle han da få lov til, og han dro av seg klærne og la døm på en stol, og med det samme han skulle velte seg oppi, sa han Jesu navn, må'a. Men da var senga et blått vatn, og stolen var en stein frammed vatnet, og den raue senga var varme og ildmørje, og ne-i var det folk som kraup og kravla så gnistene freste om døm. Ja, gutten han tykte dette var grovelig fælt han, må'a. Men da han fikk se seg riktig ikring, så 'n månen som sto over fjellkammen så stor og rau og rund, og så var 'n i fjellet utmed et vatn, der han kjente seg væl att. Men gjestgivergarden og hele det stellet, det var borte det, må'a."

Mens flokken rundt varmen var fullt opptatt av disse historiene, eller lot til å være det, snakket Svarte-Bertel og Svolke-Per sammen i skyggen borte i kroken. Gubjør og Fuglefengeren skottet nå og da varsomt over dit, og mot slutningen av den siste fortellingen lurte Gubjør seg bort til dem. Svolke-Pers heftige fakter og minespillet i Svarte-Bertels ansikt, som i raskt skifte avspeilte lurende oppmerksomhet, stolthet og forakt, hat og harme, vitnet klart om at de drøftet sine kår og sitt forhold til buroene.

"Hå aschar dero i stillepa for[13]?" spurte Svolke-Per, da han hadde fortalt om noen av sine hendelser siden de såes sist.

"For jik marrapina[14]," var svaret.

"For jik marrapina?" spurte Svolke-Per opp igjen med forbauset mine.

"Ja ja, som jeg sier, for ei ussel grime av en taustomp og et par vidjer, ikke så mye verdt som en halvskilling," svarte Bertel innett; "jeg tok a på gjerdet ved en bondegård for å binde hesten min; men så kom buroen etter og fakka meg, og satte meg i stillepa, fordi jeg var en romani og ikke noen buro, og lensmannen sier jeg kommer på kjev[15] for den marrapina."

"På tukthuset for ei vidjegrim!" ropte Svolke-Per med likså meget tilgjort som virkelig harme. "Ja, ja, Kristian Kjeldsen satt jo for en høyvisk, som han tok opp og ville tørke svetten av hesten sin med. Gamle Kristian kammaker, som mest er halvblind, har de også satt dit, fordi han ikke har drabrat hos rascho[16]. Han har aldri sovet under sotbjelken åtte dager i rad, og aldri har han talt annet enn tenner i kammer og vevskjeer; men nå har de satt 'n inn på et helt år til å rekne opp bokstaver og lære abc som en skolunge. De fordømte buroene! De skriver opp navnet og handteringene våre, og holder manntall på oss som vi var krøttera deres, og setter oss i tukthus og slaveri for ingen ting; når vi setter oss litt opp imot dem. De vil vel forby oss å trå på jorda til slutt, og fare over fjellet, og fiske i bekkene!"

"Kjatko, pral[17]!" sa Svarte-Bertel; hatet og harmen lyste ut av øynene på ham.

"I min ungdom var det annerledes," ble Svolke-Per ved. "Når vi kom til buroens gård og sa: vi trenger brennevin og tobakk og kaffe, vi har ikke klær og mat, vi skal reise langt, vi må ha niste og reisepenger, - så fikk vi det; han torde ikke annet, han visste vi hadde makta, vi kunne skade feet hans og åkeren, og maktstjele hestene; da var det gode dager for romani. Jeg mins godt at da Lang-Ola var kommet hjem fra Russland, truet 'n engang en lensmann til å danse springdans med mor mi, hu Steffens-Olea, på hans eget tun. Men nå, nå må vi fare over ville fjellet og borti åsbygdene, og de verste avhøl og baklier som fins, og enda våger de å true oss både med bygdevakten og lensmann og tukthus!"

"Jeg har aldri tatt så mye som for to skilling," tok Svarte-Bertel til orde. "Jeg har nært meg horta pre[18]; jeg har kurert hester, og jeg har vært klok og ful mot buroene, men jeg har hverken spanæt[19] eller kjårat[20] hos dem, og jeg har ikke slått i hjel noen, og nå skal jeg sitte på huset for den usle grima. Det fordømte buropakket! Jeg skulle være glad om jeg kunne gjøre ende på dem alle i hop, både dem og feet deres og alt det de eier og har."

Nu hadde Svolke-Per fått ham i rette laget, og han gjorde hva han kunne for å egge ham opp mer og mer; han malte opp om all den urimelige kontroll buroene på det siste hadde satt i verk; hårdt fór de også frem mot gamle og sløve folk når de tvang dem til å lese og lære kristendom; endelig la han ut om alt det følget hans hadde måttet gå igjennom under disse forfølgelsene, især efter de innbruddene lensmannen talte om. Flere ganger hadde de vært nødt til å legge til fjells midt på svarte vinteren, og det de da hadde slått ut, var rent utrolig. De hadde ikke våget å la seg se i bygdelag der de var kjent, for de ville ikke på kjatkipa[21] for noen pris; randebraskroene[22] var fule, og det var lett å forsnakke seg. Det kunne jo kanskje bli opplyst at han "hadde brent soldaten for knippe", sa han med et hestedoktoruttrykk, og så var det engang en mjøltråver..., den karen var ikke stort verd, men kom det for dagen at det var en av romani som hadde gjort det, så - her gjorde han en betegnende håndbevegelse over strupen. Han hadde ikke lyst hverken til å "la knappen springe" eller til å kjeræs pagan[23], og derfor ville han reise til Sverige, der det skulle være fredeligere enn her til lands. Men gode reisepenger ville han ha, og han ville nødig reise fra følget og fra skyldfolkene sine, derfor ville han ha med Svarte-Bertel og Fuglefengeren. Og ville de så sant, skulle det bli råd både til å komme ut og til reisepenger. Det var visst ingen av dem som var kjent i disse bygdelagene uten Gubjør, som de nå hadde truffet igjen efter at hun hadde vært borte fra dem i mange år. Av henne hadde de fått spurt at Svarte-Bertel og Fuglefengeren satt hos lensmannen; en eller et par av følget hadde tenkt å se innom til dem i arresten for å gjøre avtale, men underveis "kom Pottefoten og kvinnfolket hans i håra på hverandre", fordi han hadde klappet en bondejente i en bryllupsgård de var inne på. Noen fulle bønder la seg imellom og ville skille dem; de ble rundjult av følget; men det var tett ved gården, og så satte alle bryllupsgjestene på dem, og det ble slikt slagsmål og lurveleven at det aldri hadde tatt noen ende, hadde ikke lensmannen kommet til. Nu de var kommet sammen i arresten, hadde det ingen nød; vaktkaren skulle de drikke full, - de hadde brennevin med seg, og hjalp ikke det, hadde Gubjør gode dråper; som ga trygg søvn. Brekkjern og tenger hadde de - de lå gjemt i sengehalmen. Men de måtte bryte ut av arresten samme natten, kanskje hadde lensmannen kjent dem eller gjettet hvem de var; det innbruddet Svolke-Per talte om, måtte også gjøres i natt; folkene på den gården var borte i bryllup.

"Hvordan vet du at der er penger?" spurte Svarte-Bertel, som var blitt mer og mer interessert mens den andre fortalte.

"Gubjør har vært der," svarte Svolke-Per med et nikk til henne. "Hu har fått spurt at mannen er en valdris som har flyttet hit. Han er nylig kommet hjem fra Krestjans-marken og Branesmarken, og der har 'n vært på smørhandel og slaktekrav; hu så han talte mange penger på stabburet."

"Ja," sa Gubjør, som var kommet bort til dem mot slutten av samtalen, "jeg kom der sist lørdag og ville kjøpe et spekelår av valdreskjerringa, for dølene holder spekekjøttet sitt som det var grommere

enn sølv - og fullt var der av all slags stabbursmat. Det var riktig ei snill kjerring; - så skulle hu vise meg valdresstasen på loftet. Der sto mannen og talte penger i ei raumåla kiste, både gule og grønne og hvite og blå. Han smelte att kista, og det fort au, men jeg så både sølvet og pengene, og fullt var det av penger og allting.

"Jeg er så nødig om en tobakksrull eller to," sa jeg; "du har vel ikke vondt for dem du, som kommer like av marken," sa jeg.

"Å reis du til helvete og tigg tobakk av fanden," sa valdres-slasken.

"Nå nå," sa jeg, "den er vel å få kjøpt for penger og for gode ord; jeg har ikke tenkt å tigge dem om 'n," sa jeg; "men jeg synes jeg ser på dine øyne at det skal hende deg noe ondt." Da jeg gikk, satte han hunden på meg, men da jeg kom bakom husene, kastet jeg drabb til 'n, og jeg så 'n åt. - -"

"Der er reisepengene, vi trenger bare ta dem," avbrøt Svolke-Per. "Gården ligger litt oppi en dal østpå; derfra er det ikke mange mil over fjellet til Østerdalen; så har vi ikke langt til Sverige, og gir fanden i tukthuset og lensmannen."

"Ja," sa den andre med et slag i skinnfellen, "jeg er med, bror! Jeg skal ta både sølv og penger! Har jeg ikke gjort det før, så skal jeg gjøre så mye nå at jeg fortjener både krave og hoseband."

"Det var rett, bror," sa Svolke-Per fornøyd, og satte opp et uhyggelig grin, idet han tok og ristet hånden som Svarte-Bertel rakte ham. Så vinket han på Fuglefengeren. Han trengte ikke å gjøre så mange omstendigheter for å få ham med; for da han hørte hva det gjaldt, svarte han med et ordsprog, hentet fra den håndteringen han selv drev med: "den fugl er lett å lokke, som etter vil hoppe," og var med én gang ferdig både til utbrudd og innbrudd.

Da det led mot slutten av vaktkarens fortelling, hørte de det bråke utenfor, og mente, som rimelig kunne være at det var lensmannen som kom og skulle visitere. De satte seg omkring varmen alle sammen, og fulgte fortellingen med slikt et spetakkel, lo og bar seg, så han måtte tro de aldri hadde tenkt på annet enn å korte tiden og holde moro.

"Det er både varme og moro og tobakk her," sa lensmannen og hostet og smattet på sin sølvbeslagne merskumspipe. "Ute fyker det så en mest ikke tør lukke opp kjeften, og tobakken brenner som bråtektvas. Men det er da fanden til leven dere holder; en skulle mest tro dere holdt på å sette stua på taket."

"Lensmannen må riktig være så inderlig god," svarte Steffens-Karen rapt og med krypende underdanighet, "ikke å bli vill, for det vi står på hue og holder helg, men tia blir så lei og lang når en ikke har noe å ta seg til, - og så tok 'n Jakob knappemaker og denne snille bondemannen til å fortelle gamle eventyr og historier. Men gubevares, befaler lensmannen det, skal vi gjerne sitte så stø som katter på en peispall."

"Å sitt dere og le og jug i hop så mye dere vil for meg," sa lensmannen. "Men styr ikke som dere skulle rive ned veggene. En skulle mest tro dere var til bryllups eller gjestebuds, og ikke at dere satt i arrest - -, men men," brøt han av og været, "her lukter sterkt. Dere har vel ikke brennevin?"

"Lensmannen må være så nådig ikke å fortryde det," sa Steffens-Karen igjen, om mulig enda mer hundeydmyk enn før; "men jeg fikk riktig med meg en liten tår til å slå på skrapene til karmannen."

"Som du sjøl har klort opp, kan jeg tenke," sa lensmannen. "Ja du er en snill kjerring; først slår du, og siden klapper du! Jeg har hørt om det! Men," vendte han seg vil vaktkaren, "har du ikke sett om de har slått brennevinet i seg?"

"Å døm tok seg vel en dram, må'a," svarte vaktkaren.

"Du tok deg vel en du og da, må'a," gjepte lensmannen sint.

"Nei, lel, lensmann, jeg drikker ikke brennevin: jeg er i nykterheta nå, for jeg har forskrevet meg, jeg må'a," svarte han på sin daue måte.

"Nei, nei, det er jo sant, du er medlem av nykterhetsforeningen, min kjære Ola," sa lensmannen formildet.

"Men det er ulovlig å drikke brennevin i arresten," sa han morsk til taterne; "hit med butelen! - Å, den tåren slår ingen mann av krakken," sa han, da han hadde ristet flasken mot peislyset. "Har dere ikke mer?"

Nei, det hadde de ikke, det lovte de på alle i hop, og vaktkaren hadde ikke sett flere flasker han heller; lensmannen snuste omkring, men kunne ingenting finne, dertil var brennevinet altfor vel forvart hos Gubjør. Heller ikke fant han redskapene som lå gjemt i halmen. Men han holdt likevel en skarp, med atskillige lovsteder siret tale mot svir og støy i arresten.

Taterne svarte ydmykt at de kunne vel ikke svire, for de eide ikke brennevin, det hadde lensmannen selv sett; og stille og rolige skulle de være, det lovte de.

"Men gode lensmann, jeg tør vel ikke være så dristig å spørre om De ikke skulle ha en gammel kortleik å selge eller låne oss; det var nok det samme om den var aldri så brukt," sa Steffens-Karen. "Det faller nå ikke så mye styr med det, og så var det ei moro å ha til ombytte."

"Å, det lot ikke til at tiden falt så lang da jeg kom inn her," sa lensmannen. "Det er nå ikke bare for moro skyld dere er her heller. Men kan dere ikke holde ut, får dere se til å jule i hop noen regler igjen. Jeg har ingen kortleik å låne bort."

"Du kan da veta det, han slitet kortleiken sjøl til det ikke er fylla igjen av den," hvisket Ola Likeglad, idet lensmannen gikk ut gjennom døren.

"Den karen må nok holdes nær inn til varmen, om fettet skal dryppe av 'n," sa Svolke-Per.

"Ja, vi lyt vel til å fortelle igjen da, sia lensmannen sier det, må'a," sa vaktkaren. "Jeg tykte du sa du ville fortelle om en prest på Lesja," vendte han seg til Ola Likeglad.

"Ja," svarte Ola, "det er ikke noe eventyr heller, men det hendte på lag for hundre år sia. Det var en prest på Lesja, men hva han hette, det veit fanden og ikke jeg. Hva var det, Gubjør?"

"Jeg mins ikke," svarte Gubjør.

"Ja, jeg er like glad hva han hette," tok Ola Likeglad til orde igjen. "Men han kjørte sørover til tings, og det skulle være på Bottum. Straks presten kom ut på isen, for Lesjavatnet låg - det var om vinteren dette -så møtte 'n en mann, som gikk for seg sjøl med en liten kagge under armen. Mannen han tok til lua, og presten nikket igjen og hilste.

"Goddag, min mann," sa presten og stanset hesten litt. "Vil du ikke stå på meiene med meg og legge koppen din i sleden, det er slik kaldt nå i dag."

"Takk far," sa mannen; han var like glad han, men han slengte seg da bakpå.

"Hvor er du ifra, og hva heter du?" spurte presten.

"Jeg er fra Lordalen og heter Torberg Flyvang," sa mannen.

"Hvor skal du hen, og hva er det for ærend du går i?" spurte presten.

"Jeg skal til Bottumsberg-mannen og betale skatten, men den blir ikke stor i år," sa mannen.

"Er du den eneste skattyteren i Lordalen?" spurte presten.

"Ei da! det fins flere skattytere i Lordalen enn på hele Lesja," sa mannen; "men jeg skal møte fram og gjøre regnskap og riktighet for hele skattelaget."

"Men hvorfor blir skatten så liten, når det er så mange skattytere?" sa presten, for prestene har nå støtt så mye å spørre om de, måvite.

"Vi har hatt misvekst," svarte mannen; "for det kom frost og vindvæsking på avlinga, og skatten lignes først når den er berga," sa han.

Dette syntes presten var rar snakk, og han var ikke god for å bli klok på om det var en underjordisk eller en annen stortingsmann. Men han var like glad, han ville prøve det, og da de skulle skilles utafor Bottum, tok 'n pennekniven sin og kastet over kroppen. Men da ble mannen harm og sa til presten:

"Jeg var en jåling og en godfjotting som sa deg slikt, Søren Svartserk. Nå har du skilt meg ved hele skatten, og kanskje jeg mister æra attpå. Men jeg er like glad; du skal betale skatten til siste skilling, og det med renter og rentersrenter du, ringstuten du er."

Presten han grein bare på nesa av dette snakket, og reiste sin vei; men hossen det var eller ikke var, så vart det mer og mer fant med presten. Penger ville ikke stane hos 'n. Hver evige skilling gikk sin vei, enda han la dem i jernskrin med dirkefri låser, og satte dem under senga, og bar nøkkelen om halsen på seg. Den ti' hadde presten i Grytten ufred med bøndene. Så byttet Lesjapresten seg dit, men det vart ikke bedre for det. Dradokka fant veien både til pengeskrinet og til Romsdalen. Men det ellefte året var det slutt; da hadde dradokka hans Torberg Flyvang dradd inn skatten både med renter og renters renter."

"Å, det var en skarveprest," sa Svolke-Per. "Nei, nå skal jeg fortelle om en prest; han snøt fanden for den siste firskillingen han eide. Det var annet til kar. - Det var en fut nord i dalen, han var så grovt ugudelig at han vørte ikke hva han gjorde; men en urolig død fikk 'n. Når det ikke var folk i likstua, låg 'n stille, men kom det inn noen, sto den døde mannen opp og tok dem i handa og takka for sist. Da han skulle i jorda, satte de 'n i likkjelleren under kjerkegulvet. Nå var han rolig ei stund, men rett som det var, tok 'n til å spøke hver evige natt.

En dag kom det en skomaker til en av gårdene ved kjerka; han trodde ikke på spøkeriet, men våga på han skulle sitte på kjerkegolvet utmed likkista ei hel natt og sy et par sko. De holdt imot på det. Kista tok de opp av kjelleren, og skomakeren satte seg på golvet; men først krita 'n en rund ring ikring seg. Da det lei utpå natta, kom sjølve fanden flyendes og reiv lokket av kista, slo hue av futen og til å flå 'n. Dette drev 'n på med så hardt at han sansa ikke skomakeren, som satt og dro huda inn i ringen, ettersom fanden fikk den av futen, og da det siste holdet slapp, dro han til seg hele huda. Da fanden skulle ta den, kunne han ikke for ringen. Han vart så arg og vill som han ville verpe både mord og brann, og han skreik og bante at han ville ha att futeskinnet.

"Du får det ikke," sa skomakeren.

"Men hva fanden vil du med skarvehuda," spurte fanden.

"Jeg vil barke a og gjøre sko ta a," sa skomakeren.

"Dem kan du ikke nytte," sa fanden.

"Jo, jeg skal ha dem til å gå att i," sa skomakeren. "For det er dem som banner på at futen går att; men når jeg får gjort sko ta skinnet hans, tenker jeg nok han skal la være å gå att; er det noen som går att da, så er det meg, som har futeskinnet på beina."

Men fanden måtte ha huden, og han skulle betale a både dyrt og væl.

"Hva vil du gi da?" sa skomakeren.

"Jeg vil gi deg skarvehuda full med skillinger," sa fanden.

"Det er et ord," sa skomakeren; "du skal få a igjen når du har fylt a med penger; men jeg vil henge a der jeg vil."

Ja, det skulle han få lov til. Men skomakeren var redd for å ha mer med fanden å gjøre, og så solgte 'n huden til presten, og til han sa 'n det de var forlikt om. Presten ga mange hundre daler for futehuda, og så skulle skomakeren få a att når presten hadde brukt a. Så slo presten høl på låvetaket sitt, snurpa huden til en sekk, som det ikke var botn i, og hengte sekken under hølet. Fanden han fór att og fram mellom helvete og prestelåven, og bar og dro sekker og kister fulle med penger hver evige dag, så han mest sleit helsa av seg. Til slutt hadde 'n ikke skillingen igjen, og så sa han til presten at nå var 'n raka fant.

"Du får se etter i tøflene dine, så finner du nok fler," sa presten; "det jeg har fått, er ikke stort, og jeg har hørt du kan mynte så mange du vil."

Fanden sto og tenkte seg om en stund.

"Hå, hå, nå kommer jeg i hug jeg har en firskilling stående i ei veggsprunge," sa fanden og reiste etter den. Men det skulle ikke monne stort, skal jeg tru; sekken var like tom.

"Nå ser jeg det er sant, det de sier for et gammelt ord, at prestesekken blir aldri full," sa fanden, og så reiste 'n dit han var ifra. Men presten levde vel for pengene, og skarvehuda ga 'n til skomakeren. Han barka huden og gjorde sko ta a, og har 'n ikke slitt ut dem, så går 'n med dem ennå." -

Med den slags historier drev de på hele kvelden og til langt på natt, så en skulle ikke trodd de tenkte på annet enn å korte tiden og gjøre seg det hyggelig innendørs, så lenge uværet sto på. Ved en stans i fortellingen sa Gubjør hun var "låk i magen" og måtte ha noe bittert; hun hadde noe som var godt til helsebot - hun hadde kjøpt det av apotekeren på Lillehammer. Det lot til at ondet var smittsomt, for mens hun rotet om i en tine efter helsedrikken, sa Ola Likeglad, som just skulle til å fortelle, at han hadde slik kolikk; den dro ham så han måtte kroke seg som en follekniv. Riktignok hadde han skrevet seg inn i nykterhetsforeningen han også; men når han var dårlig, hadde han jo lov til å bruke brennevin til doktering. Da vaktkaren hørte det, var han også "låk"; han visste ikke riktig hvordan det var, men siden han fikk en honningkakesnabb av 'n Ola Likeglad, var han så underlig i magen.

"Drikk en bitter dram, gutt! Hu Gubjør brygger deg en skorsteinsfeier som rensker kråen," sa Ola Likeglad, han la seg bakover og tømte i det vide gapet sitt den hun hadde laget til ham.

Nykterhetsmannens betenkeligheter vek snart for fristelsen og for taternes overtalelser. Han fikk den tredje drammen, - slumpen av den brennevinståren lensmannen hadde ment ikke skulle slå noen mann av krakken. - Så tok de til å fortelle igjen; men det var lett å se at oppmerksomheten ikke var så stor lenger, og det gikk i stå flere ganger. Før en halvtime var gått, seg det over vaktkaren en

tyngde og døsighet som ikke var til åstå imot. Peisvarmen ble svakere og svakere, til slutt var det så vidt det glødet i den store tyriroten; bare en gang imellom når det fattet i noe kvaie, slo det ut en flamme, som for et øyeblikk kastet et mørkerødt lys over de lurende taterfjesene. Endelig forkynte tunge åndedrag og en dyp snorking at vaktkaren ikke lenger kunne legge noen hindring i veien for flukten. De holdt seg rolig ennu en liten stund, og undersøkte så døren og vinduet. Begge deler fant de var så sterke og solide at det var uråd å bryte dem opp uten å vekke hele gården. Pipen kunne de til nød komme opp igjennom - det var ingen stenger eller sprinkler i den, - men det var ingen vei for den sårede og kvinnfolkene. Her var gode råd dyre. - Men arreststuen var et lite hus som lå for seg selv, og åstaket hvilte på tømmerveggen uten annet feste enn sin egen tyngde. Da Svolke-Per var blitt klar over dette, ga han de andre et vink. De tok en av de lange benkene, satte den ene enden inn i sammenføyningen og brøt og bendte; på det viset lettet de taket opp fra veggen. For at det ikke skulle falle ned igjen, la de den andre benken tvers over langenden av vågen, og stakk den ene benkefoten inn under hjellen; den andre surret de fast i skorsteinsstøtten med en repstump. Med denne dobbelte vektstangen holdt de taket trygt oppe, så det var rent i utrensmål at Ola Likeglad la seg over benken, mens taterne hjalp hverandre ut. Den ene etter den andre hoppet ned i sneen utenfor. Svolke-Per og Ola Likeglad var de siste. Etter å ha prøvd om taket lå støtt når Ola Likeglad reiste seg, hjalp Svolke-Per kameraten ut. Da han selv ingen hjelp hadde, måtte han entre oppefter benken for å nå åpningen; men det voldt en del resting, og med det samme kom det et kraftig vindstøt, som lettet litt på taket; dermed rugget benken så repet ble revet løs, og taket falt. Svolke-Per ble vippet opp mellom taket og benken, og satt som en rotte i en felle. Vaktkaren våknet av livet og satte i et skrik, som fikk taterne ute i sneen til å skjelve for at folk på gården skulle våkne og oppdage utbruddet. Fuglefengeren og Svarte-Bertel så på hverandre; i neste øyeblikk var de oppe på taket, i drivende snøføyke, og forsvant nedigjennom pipen. Vaktkaren som lå fortumlet og grov i asken etter ild, fikk en ny skrekk i livet, da de fór nedover ham i en kvelende sotsky; men før han kunne få opp munnen for sot og aske, eller sanset seg på om det var spøkeri eller tatere, hadde de bakbundet ham og stoppet munnen på ham med en skinnfell, som de tullet om hodet på ham. Da det var gjort, fikk de Svolke-Per løs av klemmen - han var slemt forslått, - og stakk så av opp igjennom pipen.

"Jeg trudde nå ikke jeg skulle truffet deg mer i denne verdens rike, den ti' taket datt," sa Steffens-Karen, da Svolke-Per hoppet ned i sneen ved siden av henne.

"Hvor skulle vi treffes henne da?" svarte han arg; "i helvete blir hver stekt i si eiga gryte."

Da folk kom hjem fra bryllupet, savnet de på stabburet til valdrisen noen hundre daler i rede penger, sølv, klær, og matvarer, og dertil flere par ski og truger som sto i stabburssvalen. - Taterfølget var hverken hørt eller spurt, det var som sunket i jorden; og de som ikke trodde det hadde gjort seg usynlig med fandenskunster, mente det var strøket til fjells og hadde gått seg vill på vidda, og satt livet til i uværet, som varte i flere dager.

Først lang tid etter at dette hendte, lyktes det å få spurlag på noen av følget:

Svolke-Per skal være drept ensteds på Vestlandet i et slagsmål med sine arvefiender mjøltråverne. Svarte-Bertel sitter på slaveriet for innbrudd og forsøk på mord, og Fuglefengeren har et par ganger gjort seg en fornøyelse å reise landet rundt fra lensmann til lensmann, på offentlig bekostning; idet han oppga å høre hjemme snart der snart der. Om de andre tier historien.

Det er likevel et spor etter signekjerringen Gubjør Langskånka. Siste høst fant en reinskytter som fulgte sporet etter et skadeskutt dyr i en avsides botn oppe i Illmannshøen, levninger av et menneskelig skjelett, som jerv og fjellrakk hadde gnaget i sund. Mellom stenene lå et snushorn av kobber, fylt med småskåret bly. Dessuten fant han en sammenrullet tanngard av en rokke, noen skall av en venus og forskjellige andre sjødyr - noe råt som ingen i dalen hadde sett før eller kjent bruken

av, men som taterne nytter i sin ragusta, - og endelig noen små flasker. Den ene av dem inneholdt en brunaktig eller gulrød væske, som distriktslegen sa var opium. 0Stilla møien osv.: Hold munn, gutt! ser du ikke den fandens lensmannen?

[1] bæng le dero: fanden ta deg.

[2] gi' dero suta osv. gi du lå i en seng i heite helvete ved baken av sjølve fanden.

[3] summipaer: bedragerier.

[4] ragustaer: trolldommer.

[5] romani betegner i tatersproget både folket, taterne og sproget de taler.

[6] taveske summipaer: bedragerier ved knuten på en tråd.

[7] maskan: trollkatt, laget av en trekloss overtrukket med katteskin; inni er det en blære med en rød væske og en mekanisme så den kan løpe bortover gulvet og skrike. Taterne graver den ned i fjøset, forgifter kuene med selsnepe eller annet, og kommer så og byr seg til å drive ut trolldommen. Om fremgangsmåten forteller Gubjør. - "Det gnistrer for øynene på bonden" fordi taterne visker ham om øynene med en strybunt innsatt med fosfor. Kuene kurerer de med motgift.

[8] drabb: gift.

[9] da aschar osv.: det var en ful bonde.

[10] pre dumon osv.: på ryggen med baken i sengen.

[11] kji lallaro: ingen finn.

[12] Jemlom: Dovrefjell.

[13] hå aschar osv.: hvorfor er du i arrest.

[14] for jik osv.: for en grime.

[15] kjev: tukthuset.

[16] drabrat hos rascho: gått for presten, stått til konfirmasjon.

[17] kjatko, pral: det er sant, min bror.

[18] horta pre: på en redelig måte.

[19] spanæt: rapset.

[20] kjårat: gjort innbrudd.

[21] kjatkipa: forhør.

[22] randebraskro: sorenskriver.

[23] kjeræs pagen: dømmes til slaveri.

Jomfruen på glassberget

Det var en gang en mann, han hadde en slåtteng som lå langt oppe i lia ensteds, og på den enga sto en høylåve, han hadde å berge fôret i. Men det hadde nok ikke vært stort i låven i de siste årene, skal jeg tro; for hver jonsoknatt, når graset sto gildest og frodigst, ble slåttenga rent svartbeitet, som en hel drift skulle gått der og gnaget om natten. Det hendte én gang, og det hendte to ganger; men så ble mannen lei av det og sa til sønnene sine - han hadde tre, og den tredje var Askeladden, kan du vite, - at nå fikk en av dem ligge borti utenglåven om jonsoknatten, for det var galt at gresset skulle bli ett opp rubb og stubb igjen, liksom de to siste årene; og den som ville i veien, måtte passe vel på, sa mannen.

Ja, så ville da den eldste bort og gjæte enga; han skulle nok passe gresset, mente han, og det så hverken folk eller fe eller fanden sjøl skulle få noe av det. Da det led mot kvelden, gikk han bort i låven og la seg til å sove; men litt utpå natten kom det slik en dur og slikt jordskjelv, at vegger og tak ristet; og gutten opp og til bens det forteste han hadde lært, han torde ikke se seg om engang, høyet ble ett opp den natten liksom de andre årene.

Neste jonsokkveld sa mannen igjen at det var for ille de år etter år mistet alt gresset på utenga, nå fikk en av sønnene bort og passe på, og passe det vel også. Slik ville den nesteldste prøve seg den kvelden. Han gikk da bort i høylåven og la seg til å sove, liksom broren hadde gjort; men utpå natten kom det en dur og et jordskjelv, enda verre enn siste jonsoknatt; og da gutten hørte det, ble han redd, og tok på sprang så fort som han skulle hatt betaling for det.

Året etter skulle da Askeladden i veien; men da han laget seg til å gå, lo de andre to og gjorde narr av ham. "Ja du skulle bli den rette til åpasse høyet, du som ikke har lært annet enn å sitte i asken og steike deg!" sa de. Men Askeladden brydde seg ikke om det snakket; da det led mot kvelden, ruslet han bortover til utenga han. Der gikk han inn i høylåven og la seg; men da det led om en stund, tok det til å dure og brake, så det var fælt. "Å blir det ikke verre, får jeg vel herde på," tenkte Askeladden. Om litt kom det et brak igjen, og et jordskjelv, så høystråene føk omkring gutten. "Å blir det ikke verre, får jeg vel herde på," tenkte Askeladden. Men aller best det var, kom den tredje duren, og et jordskjelv, så gutten tenkte at vegger og tak hadde ramlet sammen; men da det var over, ble det med ett kurende stilt omkring ham. "Skal tro det kommer igjen," tenkte Askeladden. Men nei, det kom ikke igjen, det var stilt, og det ble stilt, og da han hadde ligget en liten stund, hørte han liksom en hest sto og tygget tett utenfor låvedøren. Han lurte seg bort i dørgløyten og skulle se hva det var; så sto en hest og gnog, og så stor og fet og gild hest hadde Askeladden aldri sett før, og sål og biksel lå det på den og full rustning til en ridder, og alt i hop var av kobber, og så blankt at det skinte i det. "Hå, hå! er det du som eter opp høyet vårt," tenkte gutten, "det skal jeg nok forby deg." Han skyndte seg og tok opp ildstålet sitt og kastet over hesten, så den ikke hadde makt til å røre seg av flekken; den ble så tam, at gutten kunne gjøre med den hva han ville. Han satte seg opp på den og red bort til et sted ingen visste om; der hadde han den.

Da han kom hjem igjen, lo brødrene og spurte hvordan det hadde gått ham. "Du ble vel ikke lenge liggende i høylåven om du ellers har vært så langt som borti utenga," sa de.

"Jeg lå i høylåven til sola rant jeg, men jeg hverken hørte eller så noe," sa gutten; "tro hva det var dere ble så redde for!"

"Ja, vi får vel se etter hvordan du har passet enga," svarte brødrene; men da de kom der bort, sto gresset der likså langt og tykt som om kvelden.

Neste jonsoknatten gikk det like ens: Ingen av de to brødrene torde gå bort i utenga og passe slåtteng, men Askeladden torde; og så hendte akkurat det samme som siste jonsoknatten: først kom det en

dur og et jordskjelv, så om litt ett til, og så enda ett; men alle tre jordskjelvene var mye, mye sterkere denne gangen. Så ble det med én gang kurende stilt igjen, og gutten hørte noe tygge utenfor låvedøren; han stjal seg da bort i dørgløtten så sakte han kunne, - jo! der sto en hest igjen like ved veggen og tamset og gnog; og den var enda mye større og fetere enn den andre; og sål lå på ryggen dens, og biksel var det på den, og full rustning til en ridder - alt i hop av blankt sølv og så grovt som noen ville se. "Hå, hå! er det du som eter opp høyet vårt i natt," tenkte gutten, "det skal jeg forby deg!" Han tok opp ildstålet sitt og kastet over manen på hesten, så sto den der så spak som et lam. Ja, gutten red den hesten også bort til det stedet der han hadde den andre, og gikk så hjem igjen.

"I dag ser det vel vakkert ut borti slåttenga?" sa brødrene.

"Å, jammen!" sa Askeladden.

De skulle da bort igjen, og så sto gresset både tykt og langt liksom før; men de ble ikke blidere på Askeladden for det.

Da den tredje jonsoknatten kom, torde heller ingen av de to eldste brødrene ligge i utlåven og passe gresset, for de var blitt så hjerteskremt den natten de lå der, at de aldri glemte det mer; men Askeladden torde. Og så hendte nettopp det samme som de to siste jonsoknettene; det kom tre jordskjelv, det ene fælere enn det andre; ved det siste danset gutten fra den ene låveveggen til den andre; men så ble det med én gang kurende stilt. Da han så hadde ligget en liten stund, hørte han noe tygge utenfor låvedøren; han stiltret bort i dørgløtten igjen - så sto det en hest tett utenfor, mye større og fetere enn de to andre han hadde fanget, og med både biksel og sål og full rustning av rent, rødt gull. "Hå, hå! er det du som eter opp høyet vårt denne gangen," tenkte gutten; "det skal jeg vel forby deg;" han rev opp ildstålet sitt og kastet over den, så sto den som den var naglet til marka, og gutten kunne gjøre med den hva han ville. Han red bort til stedet der han hadde de andre to, og så gikk han hjem igjen. Der gjorde de to brødrene narr av ham, liksom de andre gangene; den natten hadde han visst passet gresset i utenga godt, sa de, for han så ut som han gikk og sov ennå. Men Askeladden brydde seg ikke om det, han ba dem bare gå bort og se; det gjorde de, så sto gresset gildt og tykt denne gangen også.

Kongen der i landet hvor far til Askeladden bodde, hadde en datter som han ikke ville gi til noen, uten den som kunne ri' oppover glassberget -for det var et høyt, høyt glassberg, blankt som en is, tett ved kongsgården. Øverst oppe på det skulle kongsdatteren sitte med tre gullepler i fanget, og den som kunne ri' opp og ta de tre gulleplene, skulle få henne og halve riket, det lot kongen lyse opp på alle kirkebakker i hele landet og i mange andre kongeriker også. Kongsdatteren var så vakker, at alle som så henne, måtte bli borte i henne, enten de ville eller ei - og så kan du nok vite at alle prinser og riddere hadde lyst til åvinne henne og halve kongeriket med, og derfor kom de ridende fra alle verdens kanter, så gilde at det lyste av dem, og på slike hester at de gikk bare på dans; og det var ingen uten han tenkte at han skulle vinne kongsdatteren.

Da dagen kom som kongen hadde satt, var det så tykt av riddere og prinser ved glassberget at det yrte, og dit ville nå hver som krype og gå kunne, og se hvem som vant kongsdatteren, og de to brødrene til Askeladden ville da også i veien. Men ham ville de slett ikke ha med; for var de i følge med slik en bytting, så fæl og svart som han var, etter det han hadde ligget i asken og gravet, ville folk bare gjøre narr av dem, sa de.

"Ja, jeg går liksom godt alene, som for meg sjøl jeg," sa Askeladden.

Da de to brødrene kom til glassberget, holdt alle prinsene og ridderne på å ri', så det skummet av hestene deres; men det nyttet ikke stort, skal jeg tro, for bare hestene satte hoven på berget, så gled de, og det var ikke én som kom så mye som et par alen oppetter. Det var heller ikke åundres på, for

berget var glatt som en glassrute og bratt som en stuevegg. Men kongsdatteren og halve riket ville alle gjerne ha, og de red og de gled, og det ble aldri annet. Til sist var alle hestene så trette at de ikke orket mer, og så svette var de at skummet valt av dem, og så måtte ridderne gi seg. Kongen tenkte alt på at han skulle lyse opp at ridningen begynte på nytt neste dag, om det skulle gå bedre da; men med det samme kom det en ridder på en hest så gild at ingen hadde sett slik hest før, kobberrustning og kobberbiksel hadde han, alt så blankt at det lyste i det. De andre ropte til ham, at han gjerne kunne spare seg for å prøve å ri' oppetter glassberget, for det nyttet så ikke likevel. Men han hørte ikke på det øret; han red like bort imot glassberget og oppetter det som ingen ting, og det et godt stykke, det kunne vel være som en tredjepart; da han kom der, snudde han hesten og red ned igjen. Men så vakker en ridder syntes kongsdatteren hun aldri hadde sett før, og mens han red, satt hun og tenkte: "Gi han bare kom opp!" og da hun så han snudde hesten, kastet hun det ene gulleplet etter ham, og det trillet ned i skoen hans. Men vel han var kommet ned av berget, red han sin vei, og det så fort at ingen visste hvor det ble av ham. Den kvelden skulle alle prinsene og ridderne fram for kongen, så den som hadde ridd så langt oppetter glassberget, kunne vise fram gulleplet kongsdatteren hadde kastet. Men det var ingen som hadde noe; den ene kom etter den andre, og ingen kunne vise eplet.

Om kvelden kom brødrene til Askeladden også hjem, og fortalte både vidt og bredt om ridningen oppetter glassberget, at først så var det slett ingen som orket å komme så mye som et steg oppover; "men så kom det én som hadde kobberrustning og kobberbiksel, så blankt at det lyste lang vei av ham," sa de, "og det var gutt som kunne ri"; han red over en tredjepart oppetter glassberget, og han kunne nok ridd helt opp, hadde han bare villet; men der snudde han, for han syntes vel det var nok for den gangen."

"Å han skulle jeg riktig hatt moro av å se, jeg også," sa Askeladden -han satt i grua og grov, som han brukte, han.

"Ja, du!" sa brødrene, "du ser ut som du kunne være mellom så høye herrer, ditt stygge beist, du sitter der!"

Neste dag ville brødrene i veien igjen, og Askeladden ba denne gangen også, om han kunne få lov å være i følge med dem og se på dem som red; men nei, det fikk han slett ikke, det var han for stygg og fæl til, sa de.

"Ja, ja, jeg går liksom gjerne alene, som for meg sjøl, også jeg," sa Askeladden.

Da brødrene kom til glassberget, tok alle prinsene og ridderne på å ri' igjen, og da kan det vel hende at de hadde skodd hestene sine. Men det hjalp ikke; de red og de gled, liksom forrige dagen, og ingen kom så mye som et par alen oppetter, og da de hadde maset ut hestene sine, så de ikke orket mer, måtte de holde opp igjen alle sammen. Så tenkte kongen at han vel fikk lyse opp at ridningen skulle gå for seg for siste gang dagen etter, om det kanskje skulle gå bedre da. Men så tenkte han omigjen: han fikk vel vente litt ennå, mente han, om han i kobberrustningen skulle komme igjen den dagen også. Ham så de ikke noe til, men rett som det var, så kom det en på en hest som var mye, mye gildere enn den ridderen i kobberrustningen hadde hatt, og denne hadde sølvrustning og sølvsæl og sølvbiksel, alt så blankt at det skinte og lyste i det lang lei. De andre ropte til ham igjen, og sa at han gjerne kunne la være å prøve ridningen oppetter glassberget, for det nyttet så aldri likevel. Men ridderen hørte ikke etter det; han red like bort til glassberget og oppetter det, enda lenger enn han i kobberrustningen; men da han hadde kommet så langt som to tredjeparter opp, snudde han hesten og red ned igjen. Ham likte kongsdatteren enda bedre, og hun satt og ønsket at han bare måtte komme opp; men da hun så han snudde, kastet hun det andre eplet etter ham, og det trillet ned i skoen hans, og med det samme han kom ned av glassberget, red han av gårde så fort at ingen kunne se hvor det ble av ham.

Om kvelden, da alle skulle fram for kongen og kongsdatteren, så den som hadde gulleplet, kunne vise det fram, kom den ene etter den andre, men ingen hadde noe gulleple. Liksom forrige dagen kom de to brødrene hjem den kvelden også, og fortalte hvordan det hadde gått, at alle hadde ridd, og ingen kunne komme opp. "Men langt om lenge kom det én i en sølvrustning, og sølvbiksel og sølvsål hadde han også," sa de, "og han, kunne ri"; han satte vel som to tredjeparter oppetter, så snudde han igjen. Det var gutt det! Og til ham kastet kongsdatteren det andre gulleplet," sa brødrene.

"Å, han skulle jeg også hatt moro av å se," sa Askeladden.

"Å ja, han var nå vel så blank som asken du sitter og graver i, ditt stygge svarte beist du er!" sa brødrene.

Tredje dagen gikk alt like ens som de andre dagene: Askeladden ville være med og se på ridningen, og de to ville ikke ha ham i følge med seg; og da de kom til glassberget, var det ingen som kom så langt som to alen oppetter. Alle ventet nå på ham i sølvrustningen; men han var hverken åhøre eller se. Men langt om lenge kom det en på en hest så gild at ingen hadde sett maken; han hadde gullrustning og gullsål og gullbiksel, så blankt, så blankt, at det lyste og skinte lang vei av det. De andre ridderne og prinsene kom seg ikke engang til å rope til ham og si at det ikke nyttet å prøve seg, så opp i under ble de, da de så hvor gild han var. Han red like bort imot glassberget og føk oppetter det som en fjær i et vindkast, så kongsdatteren ikke engang fikk stunder til å ønske at han måtte komme helt opp, før han var der. Med det samme han nådde opp, tok han det tredje gulleplet av fanget på kongsdatteren, og så snudde han hesten og red ned igjen, men så var han også borte for øynene på dem, før de visste ordet av det.

Da de to brødrene kom hjem igjen om kvelden, fortalte de både vel og lenge om hvordan det hadde gått med ridningen den dagen, og til sist fortalte de også om ridderen i gullrustningen. "Det var vel gutt det! Så gild ridder fins ikke i verden," sa brødrene.

"Å han skulle jeg hatt moro av å se, jeg også!" sa Askeladden.

"Ja, det glør nå ikke fullt så mye i kullhaugen du ligger og roter i, ditt stygge svarte beist!" sa brødrene.

Dagen etter skulle alle ridderne og prinsene fram for kongen og kongsdatteren - det var nok blitt for sent om kvelden, tror jeg, - så den som hadde gulleplet, kunne vise det fram; men den ene kom etter den andre, først prinsene og så ridderne, og ingen hadde noe gulleple.

"Ja, men én må ha det," sa kongen, "for det var noe vi så alle sammen, at det var en som red opp og tok det;" og så ga han befaling til at alle som i landet var, skulle komme opp på slottet og prøve å vise fram gulleplet. Ja, de kom den ene etter den andre, men ingen hadde gulleplet, og langt om lenge kom de to brødrene til Askeladden også. De var de siste, og så spurte kongen, om det da slett ikke var fler igjen i riket.

"Å jo, vi har en bror," sa de to; "men han har nok ikke tatt gulleplet; han har ikke vært ute av askehaugen noen av dagene."

"Ja, det er det samme," sa kongen, "har alle de andre vært oppe på slottet, så kan han også komme inn," og så måtte da Askeladden opp i kongsgården han med.

"Har du gulleplet du?" spurte kongen.

"Ja, her er det ene, og her er det andre, og her er nok det tredje også," sa Askeladden, han tok opp av lommen alle tre gulleplene; og med det samme kastet han av seg de sotete fillene, og så sto han der i gullrustningen, så gild at det lyste av ham.

"Ja, du skal ha datter min og halve riket; du har vel fortjent både henne og det," sa kongen.

Så ble det bryllup, og så fikk Askeladden kongsdatteren, og i det bryllupet ble det vel turet, kan hende; for ture kunne de alle, om de ikke kunne ri' oppetter glassberget, og har de ikke turet fra seg, så holder de på ennå.

Tro og Utro

Det var en gang to brødre, den ene hette Tro og den andre Utro. Tro var ærlig og god støtt, men Utro var slem og full av løgn, så de aldri kunne lite på det han sa. Moren var enke og hadde ikke stort å leve av, og da sønnene var blitt voksne, måtte hun ha dem fra seg, så de selv kunne tjene sitt brød i verden. Hver av dem ga hun en liten skreppe med mat, og så skulle de i veien.

Da de nå hadde gått til om kvelden, satte de seg på et vindfall i skogen og tok fram skreppene sine, for sultne var de etter å ha gått hele dagen, og så syntes de at nå skulle en matbete smake godt. "Vil du som jeg, eter vi først av din skreppe, så lenge det er noe i den, så kan vi siden ta min," sa Utro. Ja, det var Tro nøyd med, og så åt de; men alt det beste så Utro til å få puttet i seg, og Tro fikk bare skorpen, og de brente lefsestykkene og fleskesvoren, han. Om morgenen åt de igjen av maten hans Tro, og om middagen også; men så var det ikke mer i skreppen hans.

Da de så hadde gått til utpå kvelden og skulle til å få seg mat igjen, ville Tro ete av brorens skreppe; men Utro sa nei, og mente på at den maten var hans, og at han ikke hadde mer enn han godt trengte sjøl.

"Ja, men du fikk jo ete av min nisteskreppe, så lenge det var noe i den," sa Tro.

"Ja, når du er slik en tosk og lar andre ete opp for deg, kan du ha det så godt," mente Utro; "nå kan du sitte der og sikle nå," sa han.

"Å ja, Utro heter du og utro er du, og det har du vært all din tid også," sa Tro.

Da Utro hørte det, slo han seg sint, og røk like på broren og stakk ut begge øynene på ham. "Nå kan du se om folk er tro eller utro nå, din blindebukk," sa han, og dermed strøk han fra ham.

Tro, stakkar, han gikk nå der og trevlet seg fram midt i tykke skogen; blind og alene var han, og ikke visste han hva han skulle ta seg til. Men så fikk han tak i et stort tykt lindetre, og så tenkte han at det fikk han klyve opp i og sette seg der natten over, for villdyrene. "Når fuglene tar på å synge, så er det dag, og så får jeg vel friste å trevle meg videre fram," tenkte han, og så kløv han opp i linden.

Da han hadde sittet der en stund, hørte han det kom noen og tok til åkoke og stelle nedunder treet, og straks etter kom det flere, og da de hilste på hverandre, hørte han det var bjørnen og gråbeinen, reven og haren, som kom og skulle holde jonsokleik der. De ga seg til å ete og leve godt, og da de var ferdige med det, satte de seg til å snakke sammen.

Så sa reven: "Skal vi ikke nå fortelle en liten stubb hver, mens vi sitter her?"

Jo, det syntes de andre godt om, det kunne være morosamt, sa de, og så la bjørnen i vei - for han var nå den fornemste -: "Kongen av Engeland har så dårlige øyne," sa bamsen, "han kan nesten ikke se et kvart i været; men dersom han kom opp i denne linden om morgenen, mens det var dugg på bladene, og han tok av duggen og smurte på øynene sine, så fikk han synet sitt igjen, så godt som han noen tid har hatt det."

"Ja," sa gråbeinen, "kongen av Engeland har en døvstum datter også; men visste han det jeg vet, så fant han snart på råd for henne. I fjor da hun gikk til alters, så spyttet hun ut igjen brødet, og det kom en stor padde og slukte; men når de bare grov under gulvet, så fant de padda, hun sitter bent under knefallet, og brødet sitter i halsen på henne ennå. Når de skar opp padda og tok brødet og ga kongsdatteren, så ble hun som andre folk igjen både til å høre og tale."

"Ja, ja," sa reven, "om kongen av Engeland visste det jeg vet, så hadde han ikke vondt for vann i kongsgården sin; under den store steinen midt i gården hans er det klareste kildevann noen kan ønske seg, bare han visste ågrave der."

"Ja," sa haren, "kongen av Engeland har den vakreste frukthagen i hele landet, men den bær ikke så mye som en eplekart engang; for det ligger en svær gullkjede tre ganger rundt om hagen. Fikk han gravet opp den, så ble det den gildeste hagen i hele hans rike."

"Men nå er det langt på natt, og vi får nok hjem igjen nå," sa reven, og så gikk de sin vei alle sammen.

Da de hadde gått, så sovnet Tro, der han satt oppi linden; men da fuglene tok til å synge om morgenen, våknet han igjen, og så tok han dugg av bladene på treet og smurte øynene sine med; da så han like så godt som før Utro stakk dem ut på ham.

Så gikk han like til kongen av Englands gård og ba om tjeneste, og det fikk han med en gang.

En dag kom kongen ut på gården, og da han hadde gått der ute en stund, ville han drikke av vannposten sin, for det var hett om dagen og han var blitt tørst; men da de øste opp vannet til ham, var det både gourmet og seigt og stygt. Det ble kongen rent harm over.

"Jeg tror ikke det er en mann i hele mitt rike som har så dårlig vann i gården sin, og enda må jeg lede det lang vei over berg og daler!" sa kongen.

"Ja, men når du vil la meg få folk til å bryte opp den store steinen som ligger her midt på gården, skal du nok få både mye og godt vann," sa Tro.

Ja, det var kongen straks ferdig til, og aldri før hadde de fått opp steinen og gravet en stund, så sto vass-spruten bent i været, så klar og tykk som den skulle komme av en tønneture; og klarere vann fantes ikke i hele Engeland.

En tid etter var kongen nedpå gården igjen; så kom det en stor hauk flygende etter hønsene hans, og alle til å klappe i hendene og skrike: "Der flyger 'n! Der flyger 'n!" Kongen grep børsa og la til å sikte; men han kunne ikke se så langt. Så ble han rent ute av det. "Gud gi noen kunne si meg råd for øynene mine! Jeg mener snart jeg blir rent blind," sa kongen. "Det skal nok jeg si deg," sa Tro, og så fortalte han hvordan han hadde båret seg at; og kongen reiste da til linden, samme kvelden, det kan du nok vite, og bra ble han, bare han hadde smurt seg med duggen som lå på bladene om morgenen.

Siden den tid var det ingen kongen holdt så gjev som han Tro; han måtte være med ham hvor han gikk og sto, både hjemme og borte.

Så var det en dag de gikk i hagen sammen.

"Jeg skjønner ikke hvordan det går til jeg," sa kongen; "det er ikke noen mann i Engeland som koster så mye på hagen sin som jeg, og enda kan jeg ikke få et eneste tre til å bære så mye som en kart."

"Ja, ja," sa Tro, "får jeg bare det som ligger tre ganger rundt om hagen din, og folk til å grave det opp, så skal nok hagen bære."

Ja, det ville kongen gjerne; Tro fikk folkene, og til å grave, og så fikk han til sist opp hele gullkjeden. Nå var Tro en grunnrik mann, mye, mye rikere enn kongen selv, men kongen var enda

vel nøydt, for nå bar hagen så grenene hang like ned på bakken, og så søte epler og pærer hadde aldri noen smakt.

En dag igjen gikk Tro og kongen og snakket sammen; så kom kongsdatteren gående forbi dem, og kongen ble rent sørgmodig, da han så henne.

"Er det ikke synd at så vakker en kongsdatteren som min er, skal mangle mål og mæle?" sa han til Tro.

"Ja, men det er råd for det," sa Tro.

Da kongen fikk høre det, ble han så glad at han lovte ham kongsdatteren og halve riket, dersom han kunne få henne god igjen.

Tro fikk med seg et par mann bort til kirken og grov fram padda som satt under knefallet ved alteret, skar henne opp og tok ut brødet og ga kongsdatteren det - så ble hun som andre folk igjen til å tale straks på timen.

Nå skulle da Tro ha kongsdatteren, og det ble laget til bryllup, for det skulle holdes så det både kunne høres og spørres over hele riket.

Mens de så holdt på å danse i bryllupet, kom det en fattiggutt og ba om en matbete, og han var så fillet og ynkelig å se på, at alle forkorset seg over ham; men Tro kjente ham igjen med en gang, og så at det var Utro, bror hans.

"Kjenner du igjen meg?" sa Tro.

"Å, hvor skulle jeg ha sett så stor en herre, jeg da?" sa Utro.

"Sett meg har du likevel," sa Tro; "det var meg du stakk øynene ut på, et år i dag siden. Utro heter du og utro er du, det sa jeg og det sier jeg ennå; men du er nå bror min likevel, og derfor skal du få litt mat, og så kan du gå til det lindetreet der jeg satt i fjor. Får du så høre noe som kan gjøre din lykke, så er det deg vel unt."

Ja, det slapp han å si Utro to ganger. "Har han Tro hatt slik nytte av åsitte i lindetreet, at han er blitt konge over halve Engeland siden i fjor, så -," tenkte han; han la i veien og kom til linden, og den kløv han opp i.

Han hadde ikke sittet der lenge, så kom alle dyrene og åt og drakk og holdt jonsokleik nedenunder treet igjen. Da de hadde ett fra seg, ville reven at de skulle til å fortelle historier, og da kan det vel hende han Utro la til å lye, og det så ørene var ferdige til å dette av ham. Men bjørnen var sint han, og brummet og sa: "Det har noen sladret om det vi fortalte i fjor, og derfor vil vi nå tie med det vi vet." Og så ba dyrene god natt og gikk fra hverandre, og Utro var like klok.

Det var for han hette Utro, og var Utro, det.

Lundeætt

For en del år siden reiste jeg nordefter til Gudbrandsdalen, over Hadeland og Toten, på vestsiden av Mjøsen. På Sveen, et skifte i Biri, fikk jeg en doven hest og en noe gammelaktig, snakkesyk mann til skysskar. Ingen av delene tok jeg meg nær av. Det hadde ingen hast; Svennes, hvor jeg som vanlig aktet å prøve gjestfriheten og ta nattekvarter, kunne jeg nå i god betids, og mannens sjeldne livlighet og treffende bemerkninger om flere av bygdens folk, som jeg kjente, forsonte meg lett med hans ualminnelige snakkelyst. Dertil kom at det var en deilig vårlig aften. Solstrålene brøt glitrende og tindrende i Mjøsens flate, farvet skyene og spilte mellom det unge løv. Åsene i Fåberg, som begrenset landskapet fjernt i nord, ble mørkere og tapte seg i dype blå og fiolette toner, mens aftensolen la sin gylne glans over den rike Ringsakerbygd på fjordens østside.

Da vi var kommet et stykke forbi "Odden", fikk hesten det innfall å stanse i en bakke. Nesten rett frem for oss lå Biri kirke i noen avstand, og til venstre lenger bort på en høyde lå en gård med en mørk ås i bakgrunnen. Jeg husket ikke navnet på den og spurte om det.

"Det er Lunde," sa mannen. "Det er rart Di ikke veit det, Di som er så kjent her. Di har da visst hørt tale om "Lundeblod" og "Lundetull"; det er velkjent ord i Biri det, veit jeg."

Nei, det kjente jeg ikke til og ba ham fortelle, noe han straks var villig til.

"På det Lunde," begynte han, "har der alltid vært rare folk; de sier der har vært huldrefolk, og rent annleis har de også vært enn alle andre mennesker; derfor er "Lundeblod og Lundetull" kommet for orde her i Biri. En gang var ei kjerring på Lunde, som hette Åse. Hun blei borte i barnseng, og det låg en olderkubbe i senga istedenfor henne. Sia den tid er det blitt skikk her å sette kniver over alle dørene når ei barnsengkone får de første rier, forat der ikke skal komme trollskap til henne. Det var de underjordiske som tok henne, og de hadde vært etter henne lenge før også, for da det var festerøl for henne på Lier, tok de henne og satte henne på hue i et vasskar, men da var det så mange folk som sto ute på tråkka, at hun ikke kom til skade; og så sa det borte i bakken ved stabburet at det kom av hun ikke hadde festering. Men sia den tid går hver skarvejente, som har seg en fant, med festering.

Sønn etter denne Åse hette Dagfin, og det var en kar for seg sjøl det også. Så knapp og gjerrig var han, at det ikke var noe lag på det; når han skulle hogge ved, satte han stabben utafør kjøkkendøra og sa til fattigfolk: "Gå ikke inn, for kjerringa er så knapp og så gjerrig, du får ikke noe av henne likevel." Men det var ikke sant; Eli var ei snill kone, og en bedrøvelig ende tok det med han, for han hengte seg i ei bjørk utafør stueveggen. Stubben av den står der ennå.

Denne Dagfin hadde tre barn, og de hette Åse, Per og Amund, og Amund lever den dag i dag, men verre folk har der vel aldri vært til. Åse hun var så mager og så fæl og stygg, at hun gjerne kunne ha skremt vettet av Fanden. Hun låg nesten bestandig i ei stor kiste med lokk på, ja rittmesteren veit nok det han, for han kom en gang til å lukke på lokket, og så stakk hun ut den tørre kloa si, riktig som ei haukeklo, og slo igjen lokket midt for nesa på han. Per han var reint huldring, han gikk og stampa småveger i alle jorda sine med et grev, og reiv opp bringebærbusker og jordbærblomster, forat det ikke skulle komme folk og unger dit og sanke bær. Om sommeren gikk han mye og dreiv om på åsene og i fjellet og såg på hestene, for han kjente alle de hester som fans i bygda, og mange fra andre bygdelag og. Sjøl hadde han også alltid staute og gjeve hester, men han temte dem aldri før de ble seks, sju år gamle; da tok han dem med til skogen og hogg ned ei stor gran, spente dem for den og lot dem dra den heim, så blei de spake, må vite; og når han skulle selge hester eller kuer, hadde han også en rar skikk; han bora et hol i stallveggen og tok en dott av rumpa og slo fast med en plugg, og lot så dyret gå, så dotten blei sittende igjen; det gjorde han, forat de ikke skulle dra lykka fra garden, og hele sørveggen sitter full av plugger og tagldotter den dag i dag er.

Per Lunde gikk ofte til kjerka, men han gikk aldri inn, uten han var til alters. Mens almugen hørte gudsord, gikk han om på hestegarden og snakka med hestene. Og når der var altergang, smaug han ned i likkjelleren og satt der til andre kom fram til alteret, så kom han fram, og når han hadde nytt sakramentet, gikk han til kjellers igjen, til almugen var gått ut av kjerka. Per Lunde var mye for å tjærebredde seg sjøl imellom, og han tjærebredde stabbursflesket sitt og slo det fullt med skomakerpinner. Da han var død, var det et heilt stabbur etter han fullt av ull og uhekla lin, og flesk og smør, som var mange år gammalt, og så harskt og beiskt som galle; men stabburet det hadde han spikra til og lukta med ploglenker på alle kanter. Ja, han var riktig en rar kar den Peren, for en gang mens gamlelensmannen levde, kom han til han og ga han en hestesko til ferskmat. Han døde da, men han døde ikke noen udød, som folk trudde. Etter han fikk Amund garden, og han lever ennå. Han er den likeste av dem, for han har vært ute blant folk og tent som dragon for Bratter. Det er en stor, svær, feit mann, men han er så blass i ansiktet som et lik. Han er nå litt rar han også, for en gang rittmesteren kom på visitering, paraderte Amund på garden med en førtapp under armen istedenfor furasjerlue, og så var han så slem etter brennevin, han drakk et par potter om dagen, sa de. Her et år begynte han å drikke rødvin, men det holdt han snart opp med, for han syntes den var for sur. Nå drikker han fire potter kaffe om dagen, og dessimellom ligger han på badstua og heter den og tuller seg inn i skinnfeller. Om sommeren kler han varmen ute, for jo varmere det er, dess flere trøyer tar han på.

Men så var det gamle Åse Lunde. Lang tid etter at hun var blitt borte, gikk Hans Sigstad og leitte etter hestene sine på Sigstadmoene; men før han visste hvorledes det var, så kom han ved domsteinene, og der var han inne ensteds som han aldri hadde sett før, og det var så gildt der liksom på et slott. Der gikk ei kjerring og stelte, og henne syntes han at han skulle kjenne, men han kunne ikke huske hvor han hadde sett henne.

"Kjenner du ikke meg, du?" sa hun.

"Jo, jeg synes nok jeg skal kjenne deg," svarte han.

"Ja, jeg er Åse Lunde, som blei borte i barnseng," sa hun. "Jeg kjente deg vel, da du var en smågutt, og her har jeg vært sia den tid. Hadde de bare ringt litt med kjerkeklokkene den gangen jeg blei borte, så hadde jeg sloppet herfra; for jeg hadde alt det ene beinet over hafella, men så holdt de opp, og jeg måtte tilbake igjen. Du går og leiter etter hestene dine du," sa hun, "men jeg skal si deg det at mannen min og grannene hans de kjører med dem hvert øyeblikk, og det kommer av at guttene dine slår etter hestene med bikselet, når de slipper dem. Men nå kommer mannen min snart heim, og treffer han deg her, så farer du ille."

Sigstaden gikk og fann hestene sine straks etter. Sia har ikke noen hverken hørt eller spurt Åse Lunde; men er hun ikke død, så lever hun vel ennå og bur i huldreslottet ved domsteinene på Sigstadmoen." - Skyggene steg lenger og lenger frem over Birisiden og Mjøsen; aftenens svalhet hvilte over egnen. Vinden kom og suste og hvasket i trærnes kroner og bar med seg bud og hilsen fra den blomstrende hegg og alle markens og skogens duftende blomster til fuglene, som nyss var kommet hjem fra Syden, og nu satt bak løvet og drømte om de deilige eventyr, de hadde opplevd på sine reiser i Grekenland og Marokko.

Det siste stykke av veien gikk hurtig. På Svennes fikk jeg bekreftelse på riktigheten av, at Per Lunde hadde gitt gamlelensmannen en hestesko til ferskmat, plugget sine hester fast ved halen i stallveggen, når han skulle selge dem, og i det hele på troverdigheten av min skyssguttas fortellinger.

En aften ved Andelven

"Dud og pine, det er den bau ideal av en skotske urretelv," sa en ung brite, en bekjent jeg hadde truffet i Eidsvollsbakken, og som jeg fulgte ned til Andelven i Bårlidalen, hvor han ville fiske. "Her må vi få urret," fortsatte han, "men elven er ikke så klar, som den skudd være; den skudd være så klar som kristall; og ser De hvilket sjeneri det er her, for når jeg fisk' jeg ser ikke efter fisk alene, men på hvert maleriske tre der speile seg i elven, på hver flye der flive, jeg hør' efter hver fugl der singe."

Mens han i et slikt sprog vedble å tolke sin begeistring for naturen og satte stangen sammen, kastet jeg meg ned i det duftende gresset med min sigar. Rundt om meg i bakken blomstret spireaer, skabioser, blåklokker, nardus og den røde, yppige geiterams. Over meg vaiet bjerkenes svevende grener, nede ved elven tittet forglemmegeier frem mellom frodig voksende stargress, som også i yppigste fylde dekket noen store stener ute i elven. Her strømmer den stri mellom stener og klipper, men vender seg også forbauset over sin egen vilterhet om i en bakevje for å betrakte sitt forandrede fysiognomi - den ellers så stille og vennlige Andelv.

På den andre siden hever det seg en høyde dekket med or, hvitstammede bjerker og mørke graner. Under dem fins skyggefulle mosdekte hvilesteder, hvis svalhet, fred og ro bare den kan fatte som en het sommerdag i le av disse trær har lyttet til fuglenes søte kvitter, kveget seg ved de kjølede, duftesvangre luftninger fra elven, eller som gjennom en anonym forfatterinnes fine skildringer av disse egner har fornummet den "alfeaktige, drømmeriske duft, som hviler derover."

Nedenfor, på broen sto et par jenter og så med en blanding av nysgjerrighet og forundring på den selsomme fiskeren og hans kunstige sving med stangen. Der ligger en ubeskrivelig ynde i disse svingninger av en fin og velproporsjonert stang i en øvet fluefiskers hånd. Som et blink farer snøret gjennom luften og drysser glimtrende vannstøv i sitt tilbakesving, bukte seg igjen som en slange eller ruller ut som et hjul bortover elven; stangen bøyer seg som et siv i sirlige buer, mens fiskeren, halvveis skjult mellom stenene, svinger den behendig i sin fremstrakte høyre.

Mens han skritt for skritt flytter seg ned langs elven, lå jeg og blåste tobakkskyer mot den blå himmel opp i myggsvermenes aftendans, og lyttet til klangen av ljà, til fossesuset og fuglekvitteret, som tok til i styrke eftersom aftenen ble svalere. Av den halvt drømmende tilstand dette hadde satt meg i, ble jeg vekket ved et klart "godaften"!

En middelaldrende bondekone sto med en bunding i hånden nede på stien og så med forundring på fiskeren og på stangens raske bevegelser.

Jeg hilste igjen, og så sa hun halvt spørrende: "Han fisker nok med fly han der? Tro jeg tør gå forbi?"

"Det tør du nok; når du går nær inn til fiskeren, så er det ikke farlig. Men si meg, hvor er du fra?" spurte jeg; for både i vesen og tale var det noe usedvanlig for hennes stand.

"Jeg bor i en liten stue oppå Åshøyden, østenfor Vorma," svarte hun.

"Så heter du sikkert Anne Marie og har vært barnepike i prestegården, ikke sant? Jeg har hørt tale om alle eventyrene og historiene dine."

"Ja så, har han det, så er han vel kjent med noen fra prestegården da? Hvem er han da, med forlov å spørre?" sa hun.

Jeg gjorde rede for det og ba henne så om å fortelle meg noe, "helst noe om hulder"; for jeg visste hun var vant med slike anmodninger, så at jeg ikke behøvde å gå de vanlige omveier eller være redd for noe avslag på en likefrem anmodning.

"Det torde være farlig å tale om huldra så sent," sa hun leende, "for hun er gjerne ute i kveldingen og i solrenningen, men dersom han ikke blir redd, så skal jeg nok fortelle."

"Fortell, fortell," sa jeg, "jeg er ikke redd for det som verre er, langt mindre for huldren eller de usynlige."

"Det var et stort bryllup i en gård ensted," begynte hun, "og til det bryllupet skulle en husmann. Rett som han gikk over en aker, så fant han en melkesil, slik en som de gjør av kurumper. Den så ikke annerledes enn som en brun tue. Han tok den opp, for han tenkte det kunne være slått ut, og ville gi den til kjerringen sin til å vaske kjørrel med. Men da han kom frem i bryllupsgården, var det som om ingen så ham. Alle de andre hilste brud og brudgom på, snakket med dem og skjenket dem også, men han fikk hverken skjenk eller hilsen. Så kom kjøkemesteren og ba de andre gå til bords, men ham ba han ikke, og han fikk ingenting; for selv ville han ikke sette seg inntil bordet, når ikke noen ba ham. Så ble han arg og tenkte: "Jeg kan gå hjem igjen jeg, siden der ikke er noen som bryr seg om meg."

Da han kom hjem, så sa han: "God kveld, her er jeg igjen."

"Jesu navn, kommer du igjen nå da?" sa kjerringen.

"Ja, der var ingen som brydde seg om meg eller ville less se meg," sa mannen, "og når de ikke aktet meg så meget, så synes jeg ikke jeg hadde noe der å gjøre."

"Men hvor er du henne? Jeg hører deg jo, men jeg kan ikke se deg," sa kjerringen.

Mannen var blitt usynlig han, for det var en huldrehatt han hadde funnet.

"Hva er det for snakk, ser du meg ikke? Er du også blitt galen?" sa han. "Der har du en gammel hårsil jeg fant borte på jorden," sa han, og kastet den på benken. Da så hun ham, men med det sammen var huldrehatten borte, for han skulle bare ha lånt den. Så kunne han skjønne hvorledes det hang sammen, og gikk til bryllups igjen. Da tok de gildt imot ham, og han fikk både skjenk og sete ved bordet." -

"Om jeg fant en slik hatt, Anne Marie," sa jeg, "skulle jeg holde den mere i ære; skjønt Vårherre har gitt meg en temmelig tynn figur, som du ser, skulle jeg nok undertiden ønske å gjøre den ganske usynlig."

"Ja, det var sant," svarte Anne Marie og lo. "Det syntes guttene på Nordstrand også; det var sønnene der, Kristoffer og Torvald, som fikk begge jentene på Råholt siden. De hadde slik lyst til å komme til Råholt, så ingen så dem, og derfor ville de gjerne låne seg en huldrehatt. Nå visste de det var et stort tre oppe i Strandsåsen hvor der var underjordiske; for trollfolket hadde lånt både øl og annet, og da ble spannet satt der til dem; og der sto det igjen, når ølet var drukket. Og så hadde de hørt at de skulle ha med seg et svart lam eller en svart katte og gå dit tre torsdagskvelder i rad og be: "Kjære la meg få lånt den gamle bestefarshatten, så skal du få en svart katte for lånet." De fikk seg da en svart katte og gikk dit tre torsdagskvelder og ba om den gamle bestefarshatten, men den tredje kvelden kom det ut en så stor og stygg, at de tok benene fatt: "Nei, nei, vi vil ikke ha noen hatt; der har du katta likevel," skrek de, kastet katten og fløy hodestups utover berget." -

"Til frieri å være syns jeg ikke det var meget hjertelig i de karene, Anne Marie," sa jeg; "for en slik hatt var da verdt å våge litt."

"Det kan I ha rett i," svarte Anne Marie; "men siden vi taler om frieri, så skal jeg fortelle om en underjordisk som de sa fridde til en jente her i bygden. Det var på Haverstad. Den tid jeg var blitt gift, var der slik en vakker jente der, som hette Mari, og henne var det en usynlig som gikk og fridde til, han bodde ved kirken og hadde sett henne en gang hun spiste av et tre i prestejordan; han kom bestandig om natten, og hver gang han var der, var hun så usigelig redd. Dette fortalte hun kjerringen der, som hette Inger Margrete, og så sa hun at han hadde et gullur han ville gi henne, men hun var så usigelig redd. Kjerringen rådet henne å fyre over sengen med svovel. Da han kom, hadde hun ikke fått gjort det enda, men så ba hun ham komme igjen neste torsdagskveld og ta med seg en god venn, om han hadde en, så skulle hun kanskje bli med ham hjem, sa hun - for å bli kvitt ham.

Om torsdagskvelden kom han til sundet og ropte at sundmannen skulle komme og lukke opp, for det var om vinteren, så det var bro over Vormå. Sundmannen skyndte seg alt han kunne, men han kom ikke så snart som frieren syntes, og så fikk han en øredask, så han tullet bortover marken, og da var han alt igjennom bommen, og sundmannen hørte det kjørte så fykende nordetter, men han så ingen.

Da han kom frem, hadde Mari fyrt over sengen med svovel, og så måtte han sitte på en stol. Han ba henne følge med seg hjem og ville gi henne gullet, men hun torde ikke ta imot det, for hun var så usigelig redd.

"Ja, jeg vet nok hvem som er skyld i at jeg ikke kan komme til deg," sa han til sist, "det er Inger Margrete; men det skal hun komme til ånngjelde dyrt."

Straks etter hengte mannen hennes seg, og det var mange som trodde at den underjordiske hadde hengt ham, eller at han var skyld i det i det minste. Og den samme aften som dette skjedde, så Ingebret Prestegården fem rever, som danset om den rabben han hengte seg på.

Vi bodde på Nøtterhaugen den tid, og jeg og mannen min vi var ute og lydde den kvelden hun hadde sagt han skulle komme og hente henne; for vi tenkte det skulle bli musikk, men vi hørte ingenting."

Mens hun ennå fortalte, kom en mann bortover stien; de raske fottrinnene forekom meg så kjent. Før jeg kunne se hvem det var, ropte han:

"God aften A-! Og sir John - og Anne Marie! Nå, hun har visst fortalt Dem eventyr. God aften, mine herrer. Men fisker De med flue her, sir John? Her er ikke annet enn gjedde."

"Det trudd' jeg straks," svarte sir John meget selvklok; "den elv så meg så suspicious ut, er det ikke sant, A -, og når her er gjedde," vedble han, "er her ikke urret, for den eter både ham og ditt og døtt og den ændre."

Den fremmede var en kjenning fra hovedstaden, og vel inne i alle forhold her oppe. Han rådet meg til å besøke Anne Marie hjemme i stuen hennes, som han viste meg imot himmelranden i en uthugning i barskogen oppe på øståsen. Neste dag gikk jeg opptil henne og fikk høre mange eventyr og sagn. Og da Anne Maries eget forråd var oppbrukt, viste hun meg til Per Graver som et uuttømmelig skattkammer.

Mestermø

Det var en gang en konge; han hadde flere sønner, jeg vet ikke riktig hvor mange det var, men den yngste av dem hadde ingen ro på seg hjemme, han ville med nød og makt ut i verden og prøve seg, og det måtte kongen da langt om lenge la ham få lov til.

Da han hadde reist i noen dager, kom han til en risegård, og der ga han seg i tjeneste hos risen. Om morgenen skulle risen ut og gjæte geitene sine, og med det samme han reiste av gårde, sa han til kongssønnen, at han skulle måke stallen; "når du har gjort det, skal du slippe for å gjøre mer i dag; for du skal vite det er en snill husbond du er kommet til," sa han. "Men det du blir satt til, skal du gjøre både godt og vel; og så må du slett ikke gå inn i noen av de rommene som er innenfor stua du var i i natt; gjør du det, tar jeg livet av deg."

"Jammen er det en snill husbond også," sa kongssønnen ved seg selv, han gikk opp og ned på stuegulvet og trallet og sang, for han syntes det hadde god tid med å måke stallen; men artig var det å gløtte inn i de andre stuene hans likevel, for det må vel være noe han er redd for, siden jeg ikke skal få lov å komme inn der, tenkte han, og så gikk han inn i den første stua. Der hang en kjel på veggen og kokte, men kongssønnen så ingen varme under. "Skal tro hva som er oppi den?" tenkte han, og dyppet hårluggen nedi; så ble hårene som de skulle være av kobber alle sammen. "Det var en snodig suppe det! dersom en smakte på den, ble en gild om truten," sa gutten, og dermed gikk han inn i det rommet som var nest ved. Der hang også en kjel på veggen og putret og kokte, men varme var det ikke under den heller. "Jeg får prøve den også," sa kongssønnen og stakk luggen nedi; så ble den som sølv. "Så dyr suppe har de ikke i min fars gård," sa kongssønnen, "men det spørs nå hvordan den smaker," og dermed gikk han inn i det tredje rommet. Der hang også en kjel på veggen og kokte, og kongssønnen fikk da hug til å prøve der også; så dyppet han luggen nedi, og så ble han så blankt forgylt at det skinte i den. "Verre og verre! sa kjerringa, hun skulle si: Ære være!" - sa kongssønnen; "men koker han gull her, skal tro hva han så koker der inne?" Det ville han da se, og gikk inn gjennom døren til det fjerde rommet. Der var ikke noen kjel å se, men hva manns datter hun var, så hadde kongssønnen aldri sett maken hennes i sine levedager før, så vakker var hun.

"Å i Jesu navn, hva vil du her da?" sa hun som satt i benken.

"Jeg har stedd meg i tjeneste her i går," sa kongssønnen.

"Gud bære deg for sted du er kommet til å tjene på da!" sa hun.

"Å, jeg synes jeg har fått en snill husbond jeg," sa kongssønnen, "han har ikke gitt meg tungt arbeide å gjøre i dag; når jeg får måket stallen, har jeg gjort fra meg."

"Ja hvordan vil du bære deg at med det?" spurte hun. "Dersom du måker som folk bruker, så kommer det ti rokoer inn for hver én du kaster ut. Men jeg skal lære deg hvordan du skal bære deg at: du skal vende rokoa opp og ned og måke med skaftet, så fyker det ut av seg selv alt sammen."

Ja, det skulle han passe på, mente kongssønnen; og så ble han sittende der inne hele dagen, for det ble snart så mellom dem at de ville ha hverandre, han og kongsdatteren - og så var vel den første dagen han tjente hos risen, ikke lang for ham, det kan en nok vite.

Men da det led mot kveld, sa hun at nå var det best han fikk måket ren stallen, før risen kom hjem, og da han kom bort i stallen, hadde han lyst til å prøve om det var riktig som hun hadde sagt, og så tok han til å måke slik som han hadde sett stallkarene hos far sin gjorde; men det kan det vel hende han måtte holde opp med, for da han hadde måket en liten stund, hadde han nesten ikke rom til å stå der. Så gjorde han som kongsdatteren hadde lært ham, han vendte rokoa og måkte med skaftet, og

så var det ikke et øyeblikk før stallen var så ren som den skulle vært skurt. Da han hadde gjort det, gikk han inn igjen i den stua som risen hadde gitt ham lov til å være i, og der gikk han opp og ned på gulvet og ga seg til å tralle og synge.

Så kom risen hjem med geitene.

"Har du måket stallen?" spurte risen.

"Ja nå er den ren og ryddig, husbond," sa kongssønnen.

"Det vil jeg se på!" sa risen, og la ut i stallen; men så var det som kongssønnen hadde sagt. "Du har visst talt med min Mestermø, for det har du aldri suget av ditt eget bryst," sa risen.

"Mestermø? Hva er det for en ting, husbond?" sa kongssønnen, han slo seg så dum som et naut, "den skulle jeg ha moro av å se."

"Å, tidsnok får du se henne," sa risen.

Den andre morgenen skulle risen ut med geitene sine igjen. Så sa han til kongssønnen at den dagen skulle han hente hjem hesten hans som gikk oppi heia, og når han hadde gjort det, kunne han hvile seg resten av dagen; "for det er en snill husbond du er kommet til, skal du vite," sa risen igjen. "Men går du inn i noen av de rommene jeg talte om i går, så vrir jeg hodet av deg," sa han, og så reiste han avsted med geiteflokken.

"Jammen er du snill husbond også," sa kongssønnen; "men jeg vil nok inn og snakke med Mestermø likevel jeg, kanskje hun liksom tidlig tør bli min som din," og så gikk han inn til henne.

Hun spurte ham da, hva han skulle gjøre den dagen.

"Å, det er ikke farlig arbeid, skal jeg tro," sa kongssønnen; "jeg skal bare opp i heia etter hesten hans."

"Ja, hvordan vil du bære det at med det da?" spurte Mestermø.

"Å, det er vel ikke store kunsten å ri hjem en hest," sa kongssønnen; "jeg tenker vel jeg har ridd så frisk hest før."

"Ja, det er nok ikke så lett en sak enda å ri den hesten hjem," sa Mestermø; "men jeg skal lære deg hvorledes du skal gjøre. Når du får se den, kommer den så ild og luer fraser ut av neseborene på den, som du skulle se en tyrilyse; pass så vel på og ta bikselet, som henger der borte ved døren, og kast like i kjeften på den, så blir den så spak at du kunne styre den med en tvinnetråd."

Ja, det skulle han nok komme i hug, og så satt han der inne hos Mestermø hele dagen igjen, og de snakket og pratet både om det ene og det andre, de to, men først og sist var det nå om hvor gildt og herlig de skulle ha det, når de bare kunne få hverandre og komme vel ifra risen; og kongssønnen hadde nok glemt både heia og hesten, dersom ikke Mestermø hadde minnet ham på det, da det led mot kvelden, og sagt at nå var det best han la etter hesten, før risen kom.

Det gjorde han da, han tok bikselet som hang i kroken, og strøk opp i heia, og så var det ikke lenge før hesten møtte ham, så varmen og røde luer sto ut av neseborene på den; men så passet gutten snittet sitt med det samme den kom imot ham med gapende kjeft, og kastet munnbittet like i gapet på den, og så sto hesten så tolmogig som en lamunge, og det var ikke store saken å få den hjem på stallen da, skal jeg tro. Så gikk han inn i stua igjen og ga seg til å tralle og synge.

Så kom risen hjem med geitene til kvelds. "Har du hentet hjem hesten fra heia?" spurte risen.

"Ja, jeg har det, husbond; det var morosam hest å ri på, men jeg red like hjem og satte den på stallen likevel jeg," sa kongssønnen.

"Det vil jeg se på!" sa risen. Han ut på stallen; men så sto hesten der, som kongssønnen hadde sagt. "Du har visst talt med min Mestermø; for det har du aldri suget av ditt eget bryst," sa risen igjen.

"I går snakket husbond om denne Mestermøen, og i dag er det samme snakket; - å Gud velsigne husbond, han ville vel ikke vise meg den tingen vet jeg; for den skulle jeg ha riktig moro av å se," sa kongssønnen, han slo seg like dum og uvettig igjen.

"Å, tidsnok får du se henne," sa risen.

Tredje dags morgen skulle risen ut i skogen med geitene sine igjen. "I dag skal du til helvete og hente brannskatten," sa han til kongssønnen; "når du har gjort det, kan du hvile deg resten av dagen, for det er en snill husbond du er kommet til, skal du vite," og så reiste han.

"Ja, så snill husbond du er, så er det fule arbeid du setter meg til likevel," sa kongssønnen; "men jeg får vel prøve om jeg kunne finne Mestermøen din; du sier vel hun er din, men kanskje hun torde si meg hvordan jeg skal bære meg at, enda," og så gikk han inn til henne.

Da nå Mestermø spurte hva risen hadde satt ham til å gjøre den dagen, fortalte han at han skulle til helvete og hente brannskatten.

"Hvordan vil du bære deg at med det?" sa Mestermø.

"Ja, det får nok du si meg det," sa kongssønnen, "for i helvete har jeg aldri vært før, og om eg visste veien, så vet jeg ikke hvor mye jeg skal kreve heller."

"Å ja, jeg skal nok si deg det; du skal gå til fjellet her bortunder heia og ta den klubba som ligger der, og knarte på bergveggen," sa Mestermø. "Så kommer det ut en, så det gnistrer av ham; ham skal du si ærendet ditt, og når han spør deg hvor mye du skal ha, sier du: så mye jeg kan bære."

Ja det skulle han nok komme i hug, sa han og så satt han inne hos Mestermø hele dagen, like til det led mot kvelden, og han hadde gjerne sittet der til nå, dersom ikke Mestermø hadde minnet ham på at han nok fikk avsted til helvete etter brannskatten, før risen kom.

Han måtte da i veien, og så gjorde han akkurat som Mestermø hadde sagt han skulle gjøre; han gikk bort til fjellveggen og tok klubba og knartet på. Så kom det ut én, så gnistene fløy både av øyne og nese på ham. "Hva vil du?" sa han.

"Jeg skulle nok hit for risen og kreve brannskatten," sa kongssønnen.

"Hvor mye skal du ha da?" sa den andre igjen.

"Jeg krever aldri mer enn jeg orker bære med meg, jeg," sa kongssønnen.

"Det var vel du ikke skulle ha et hestelass," sa han som kom ut av fjellveggen. "Men kom nå og bli med meg inn!"

Det gjorde kongssønnen, og der fikk han vel se gull og sølv, kan du tro; det lå inne i berget, som steinhauger i ur, og så fikk han en bør så stor han kunne bære, og med den gikk han sin vei.

Da nå risen kom hjem med geitene om kvelden, gikk kongssønnen inne i stua og trallet og sang igjen, liksom de to andre kveldene.

"Har du nå vært i helvete etter brannskatten?" sa risen.

"Ja, jeg har nok det, husbond," sa kongssønnen.

"Hvor har du den henne da?" sa risen igjen.

"Gullsekken står der borti benken," sa kongssønnen.

"Det vil jeg se på!" sa risen, han la bort til benken; men så sto sekken der, og det så full, at gullet og sølvet drysset, bare risen løste på sekkebåndet. "Du har visst talt med min Mestermø," sa risen; "har du det, vrir jeg hodet av deg."

"Mestermø?" sa kongssønnen; "i går snakket husbond om denne Mestermøen, og i dag snakker han om henne igjen, og forrige dagen var det samme snakket. Jeg skulle ønske jeg fikk se den tingen, jeg," sa han.

"Ja, ja, bi til i morgen, så skal jeg selv være med deg til henne," sa risen.

"Å takk skal husbond ha! men det er vel bare skam," sa kongssønnen.

Dagen etter tok risen ham med seg inn til Mestermø.

"Nå skal du slakte ham og koke ham i den store digre kjelen du vet vel. Når du så har soddet ferdig, kan du snakke til meg," sa risen, han la seg til å sove i benken, og rett som det var, snorket han så det dundret i fjellet.

Så tok Mestermø en kniv og skar gutten i veslefingeren og dryppet tre blodsdråper på krakken; så tok hun alle de gamle filler og skosåler og alt det utøy hun kunne få fatt på og hadde opp i kjelen; og så fylte hun et helt skrin fullt med malet gull, og en saltstein og en vannflaske som hang ved døren, og et gulleple og to gullhøner tok hun også med seg, og med det reiste hun og kongssønnen avsted fra risegården det forreste de kunne; og da de kom et stykke på veien, kom de til et hav; siden seilte de - men hvor de fikk skipet fra, har jeg aldri fått spurt.

Da nå risen hadde sovet en god stund, tok han til å strekke seg på benken, der han lå. "Er det snart kokt nå?" sa han.

"Nyss kommet i kok!" sa den første blodsdråpen på krakken.

Ja, så la risen seg til å sove igjen, og så sov han en lang, lang stund. Så snudde han litt på seg igjen.

"Er det snart kokt nå da?" sa han, han så ikke opp - det gjorde han ikke første gangen heller - for han var halvt i søvne enda.

"Halvkokt!" sa den andre blodsdråpen, og så trodde risen det var Mestermø igjen; han snudde seg på krakken og la seg til å sove på nytt.

Da han nå hadde sovet i mange timer igjen, tok han til å røre på seg og strekke seg. "Er det ikke kokt ennå?" sa han.

"Fullkokt!" sa den tredje blodsdråpen.

Risen reiste da på seg og til å gni øynene, men han kunne ikke se den som hadde snakket, og så spurte han etter Mestermø og ropte på henne. Nei, det var ingen som svarte. "Å ja, hun har vel smettet ut litt," tenkte risen, han tok en sleiv og skulle bort i kjelen og smake; så var det ikke annet enn skosåler og filler og slikt fanteri, og det var kokt i hop, så han ikke visste enten det var graut eller velling. Da han så det, kunne han skjønne hvordan det hadde gått til, og så ble han så illsint at han ikke visste hva ben han skulle stå på, og han etter kongssønnen og Mestermø, og det så det suste; men det var ikke lenge, så sto han ved vannet, og det kunne han ikke komme over. "Ja, ja, jeg skal vite råd for det, jeg skal bare rope på elvesugeren min," sa risen, og det gjorde han; så kom elvesugeren hans og la seg ned og drakk en to tre slurker, og ved det minket vannet så mye i havet, at risen så Mestermø og kongssønnen ute på skipet.

"Nå får du kaste ut saltsteinen," sa Mestermø, og det gjorde kongssønnen; så ble den til et fjell så stort og høyt, tvert over havet, at risen ikke kunne komme over, og ikke elvesugeren få suget mere heller.

"Ja, ja, jeg skal nok vite råd for det," sa risen; han etter bergnavaren sin og til å bore i berget, så elvesugeren kunne komme til å suge igjen; men med det samme det ble hull, og elvesugeren la til å drikke, sa Mestermø at kongssønnen skulle slå ut en dråpe eller to av flasken, og så ble havet like fullt igjen, og før elvesugeren kunne få tatt en slurk til, var de i land, og så var de frelst.

Så skulle de hjem til far til kongssønnen; men kongssønnen ville ikke på noen måte at Mestermø skulle gå, for det syntes han ikke høvde seg hverken for henne eller for ham. "Vent bare her en liten stund, mens jeg går hjem etter de syv hestene som står på stallen til far," sa han; "det er ikke lange stubben, og ikke skal jeg være lenge om den heller; men jeg vil ikke at kjæresten min skal komme gående til gårds."

"Å nei, gjør ikke det! for kommer du hjem til kongsgården, så glemmer du meg bare, det vet jeg før," sa Mestermø.

"Hvordan skulle jeg glemme deg, vi som har lidt så mye vondt sammen og har hverandre så kjær," sa kongssønnen; han ville og måtte hjem etter vognen med de syv hestene for, og hun skulle vente der ved stranden imens.

Ja, til sist måtte Mestermø føye ham i det, siden han endelig ville. "Men når du kommer der, skal du ikke gi deg stunder til å hilse på noen engang, men gå like inn i stallen og ta hestene og spenne for og kjøre det forteste du kan. For de kommer nå om deg alle sammen; men du må late som du ikke ser dem, og smake noe må du slett ikke; gjør du det, så blir det til ulykke både for deg og for meg," sa hun, og det lovte han.

Men da han kom hjem til kongsgården, så skulle just en av brødrene hans ha bryllup, og bruden og alle skyldfolkene hennes var alt kommet til gårds; og så stimet de om ham alle sammen, og spurte både om det ene og det andre og ville ha ham med seg inn; men han lot som han ikke så dem, men la like inn i stallen og fikk ut hestene og ga seg til å spenne for. Da de nå ikke på noen sett eller vis kunne få ham med seg inn, kom de ut til ham både med mat og drikke og alt det beste de hadde laget til bryllupet; men kongssønnen ville ikke smake noen ting, han bare skyndte seg å spenne for, han. Men til sist så trillet søster til bruden et eple bort over gården til ham; "siden du ikke vil smake noe annet, kan du da gjerne bite i det, for du kan være både tørst og sulten etter den lange veien," sa hun, og det gjorde han, han tok opp eplet og bet i det. Men aldri før hadde han fått smaken i munnen, så glemte han både Mestermø og at han skulle kjøre etter henne. "Jeg mener jeg er styren, jeg; hva skal jeg med hestene og vognen?" sa han, og så satte han inn igjen hestene på stallen og ble med dem inn i kongsgården, og nå ble det slik at han skulle ha søster til bruden, henne som hadde trillet eplet til ham.

Mestermø satt ved sjøkanten og ventet i syv lange og syv brede, men ingen kongssønnen kom der. Så gikk hun da derifra, og da hun hadde gått et stykke, kom hun til en liten stue, som lå for seg selv i en skoghage tett ved kongsgården; der gikk hun inn og ba om hun ikke kunne få lov å være der. Det var en gammel kjerring som eide stua, og et sint og argt troll var hun også; i førstningen ville hun slett ikke la Mestermø få bli hos seg, men langt om lenge skulle hun da få lov likevel for gode ord og betaling. Men stygt og svart var det inne der som i et grisehus; så sa Mestermø at hun nok ville pynte litt, så det kunne komme til å se ut som hos andre folk der inne også. Dette likte heller ikke den gamle kjerringa, hun gren og var sint; men Mestermø brydde seg ikke om det; hun tok fram gullskrinet og slo en halvsetting eller så borti varmen, så gullet fraste ut over hele stua, og så ble den gullforgylt både innvendig og utenpå. Men med det samme gullet tok på å frase, ble den gamle kjerringa så redd at hun satte ut som den slemme selv var etter henne; så kom hun ikke i hug å bukke seg i døren, og så brøt hun av hodet i dørkarmen.

Morgenen etter kom lensmannen reisende forbi der. Han ble rent undren over den gullstua som blinket og glitret borti skoghagen, det kan en nok vite, og enda mer forundret ble han da han kom inn og fikk se den deilige jomfruen som satt der; henne ble han så inntatt i at han fridde til henne straks på timen, og ba henne både vakkert og vent om hun ville bli madamen hans.

"Ja, har du bra med penger så -" sa Mestermø.

Å ja, han hadde ikke så få enda, mente lensmannen. Pengene skulle han hjem etter, og om kvelden hadde han med seg en hel halvtønnesekk, som han satte borti kroken.

Ja, siden han hadde så bra med penger, ville Mestermø ha ham, men aldri før hadde de lagt seg, så måtte Mestermø opp igjen; "jeg har glemt å kare varmen," sa hun.

"Jøss, skulle du stå opp etter det!" sa lensmannen, "det skal jeg gjøre det" - og så spratt han opp på gulvet og bort til peisen i ett hopp.

"Ja, si meg til når du holder i karepinnen," sa Mestermø.

"Nå holder jeg i karepinnen," sa lensmannen.

"Så hold du i karepinnen og karepinnen i deg, og øs ild og mørje over deg til det dages!" sa Mestermø.

Og så ble lensmannen stående der hele natten og øse ild og mørje over seg, og alt han gråt og ba og tagg, så ble ildmørja ikke kaldere for det; men da det dagedes og han fikk makt til å kaste karepinnen, ble han nå ikke der lenge, det kan du nok vite, han satte av gårde som futen eller fanden skulle være i hælene på ham; og alle som møtte ham, kopte og glante etter lensmannen, for fløy gjorde han som han var galen, og verre kunne han ikke sett ut, om han hadde vært både flådd og garvet; og alle så undret de seg på hvor han hadde vært, men sa nå ikke noe om det, for skam skyld.

Dagen etter kom skriveren reisende forbi der Mestermø bodde; han så at det glitret og skinte i stua borte i skoghagen, og skulle da også inn og se hvem det var som bodde der, og da han fikk se den deilige jomfruen, ble han enda mere forlibt av seg enn lensmannen, og til å fri på flygende timen. Ja, Mestermø svarte ham like ens som hun hadde svart lensmannen, at hadde han bra med penger, så - penger mente skriveren han ikke hadde så få av, og dem skulle han da straks hjem etter; og om kvelden kom han med en stor diger sekk med penger - jeg mener det var en heltønnesekk, det - og satte i benken hos Mestermø. Så skulle det nå bli så at han skulle få henne, og så la de seg; men så hadde Mestermø glemt å lukke svaldøren den kvelden, den måtte hun opp og stenge, sa hun.

"Jøss, skal du gjøre det da!" sa skriveren, "nei ligg du, det skal jeg gjøre;" og han opp av sengen så lett som en ert på en never, og ut i svalen.

"Si meg til når du har tak i dørklinka," sa Mestermø.

"Nå holder jeg i døra," skrek skriveren ute i svalen.

"Så hold du i døra og døra i deg, og far veggimellom til det dages!" sa Mestermø.

Og så kan det vel hende at skriveren fikk danse den natten; slike trinn og slike kast hadde han aldri gjort før, og ikke var han mye lysten på å komme til å gjøre det sidenetter heller; snart var han føre og snart døren, og det gikk fra den ene svalkroken til den andre, så skriveren nesten slo seg i hjel. Først tok han til å banne og siden til å gråte og be; men døren brydde seg ikke om noen ting, den holdt på med sitt den, like til grålysningen. Da døren slapp taket, satte skriveren avsted, som han skulle ha betaling for det, han glemte både pengesekken og frieriet, og var glad til at stuedøren ikke kom dansende etter ham. Alle han møtte, så kopte og glante de etter skriveren, for fløy gjorde han som han var galen, og dertil så han ut verre enn om han skulle ha stanges med sauebukkene hele natten.

Tredje dagen kom futen reisende. Så fikk han også se gullstua borti skoghagen; ja han måtte også inn og se hvem som bodde der; og da han fikk se Mestermø, ble han så forgapt i henne at han fridde bare han fikk hilst. Mestermø svarte nå ham som de andre to, at hadde han bra med penger, så ville hun nok ha ham; og dem hadde han ikke så få av, sa futen; han skulle straks hjem og hente dem, og det gjorde han. Da han kom igjen om kvelden, hadde han en enda større pengesekk med seg enn skriveren - den tok visst halvannen tønne - og den satte han i benken. Ja, så skulle det da bli så at han skulle ha Mestermø.

Men aldri før hadde de lagt seg, så sa Mestermø at hun hadde glemt åslippe inn kalven; den måtte hun opp igjen og ha inn i bingen.

Nei, kors, det skulle da slett ikke hun gjøre, det skulle futen gjøre det, sa han; og han, så tykk og fet han var, opp av sengen og ut, så lett som en unggutt.

"Ja, si meg til, når du holder i kalverumpa," sa Mestermø, og det gjorde han.

"Nå holder jeg i kalverumpa," ropte futen.

"Så hold du i kalverumpa og kalverumpa i deg, og far allverden om til det dages!" sa Mestermø.

Og så kan det vel hende futen fikk rørt på bena sine; det gikk bratt og flatt, over berg og dype daler, og dess mere futen bante og skrek, dess fortere satte kalven i vei. Da det tok på å lysne, var han nesten sprengt, og så glad var han for han kunne slippe kalverumpa, at han glemte både pengesekken og alt i hop; han gikk nå alltids noe langsommere enn lensmannen og skriveren hadde gjort, men dess langsommere han gikk, dess bedre tid fikk folk til å kope og glane på ham, og den brukte de også, det kan en nok vite, så utkjørt og fillet som han så ut etter kalvedansen.

Dagen etter skulle bryllupet stå i kongsgården og da skulle både den eldste broren til kirken med sin brud, og han som hadde vært hos risen, med søsteren hennes. Men da de hadde satt seg opp i vognen og skulle kjøre av gårde, røk den ene selepinnen, og de gjorde både en og to og tre isteden, men alle så røk de, det hjalp ikke hva slags ved de tok til pinner. Dette varte og rakk, og ikke kunne de komme av gårde, så de ble rent utav seg alle sammen. Men så sa lensmannen - for han var nå bedt til bryllupet i kongsgården han også, må vite - at borti skoghagen bodde der en jomfru; "dersom De bare får lånt karepinnen, som hun raker i varmen sin med, så vet jeg visst den holder,"

sa han. Ja, de sendte bud til skoghagen, og ba så vakkert om de ikke kunne få lånt den karepinnen lensmannen hadde snakket om; det var ikke ordet nei til det, og så hadde de da selepinne som ikke røk av, kan hende. Men med det samme de ville til å kjøre, gikk vognbunnen i stykker. De til å lage ny vognbunn både fort og vel, men hvordan de spikret den sammen og hva slags ved de tok, så hjalp det ikke; aldri før hadde de fått bunn i vognen og skulle av gårde, så røk den sund igjen, og så var de enda verre stelt enn med selepinnen. Men så sa skriveren - for var lensmannen med, så kan en nok vite at han var i bryllupet på kongsgården: "Borti skoghagen her bor en jomfru; kunne De bare få lånt den ene halvdøren i svalgangen hennes, så vet jeg visst den skal holde." Ja, de sendte bud til skoghagen igjen, og ba så vakkert om de kunne få lånt den gullforgylte svaldøren som skriveren hadde talt om, og den fikk de med en gang. Så skulle de til å reise igjen, men så orket ikke hestene å dra vognen; seks hester hadde de alt for den, så spente de for åtte, så ti, og så tolv; men hvor mange de spente for, og alt det kuskene brukte svepa, så hjalp det ikke, vognen rørte seg ikke av flekken. Det led alt langt på dag, og til kirke måtte og skulle de, så de ble rent mistrøstige, alle som i kongsgården var; men så sa futen igjen at borte i den forgylte husmannsstua i skoghagen bodde der en jomfru; bare de fikk lånt kalven hennes, så -; "for den vet jeg visst drar vognen, om den så var tung som fjell!" sa futen. De syntes nok det var leit å kjøre til kirke med en kalv, men det var ingen annen råd for, de måtte sende bud igjen og be så vakkert fra kongen om han kunne få lånt den kalven som futen hadde talt om, og Mestermø lot dem få den, hun svarte ikke nei den gangen heller. Da de så fikk spent den for, så kanskje vognen fikk røre seg: det gikk bratt og flatt, over stakk og stein, så de knapt kunne trekke været, og somme tider var de på marken og somme tider i luften; og da de kom til kirken, tok det til å gå rundt omkring den, liksom et hespetre, og det var med ytterste nød og neppe at de kunne komme ut av vognen og inn i kirken. Og tilbake igjen gikk det enda forttere, så de mest ikke visste av seg, da de kom til kongsgården.

Da de hadde satt seg til bords, sa kongssønnen - han som hadde tjent i risegården - at han syntes de burde be opp på kongsgården den jomfruen nede i skoghagen, som hadde lånt dem karepinnen og svaldøren og kalven; "for hadde vi ikke fått de tre tingene, så hadde vi ikke vært av gårde ennå," sa han. Ja, det syntes kongen også var både rett og vel, og så sendte han da fem av sine beste menn ned til den forgylte husmannsstua; de sa at de skulle hilse så flittig fra kongen, og be om hun ikke ville være så god å komme opp på kongsgården og ete middag.

"Hils kongen og si at er han for god til å gå til meg, så er jeg for god til å gå til ham med," sa Mestermø.

Så måtte kongen selv i veien, og så ble Mestermø med på timen; og kongen trodde nok hun var litt mer enn hun så ut til, han satte henne i høysetet oppe ved den yngste brudgommen.

Da de hadde sittet en liten stund til bords, tok Mestermø fram hanen og høna og gulleplet, som hun hadde ført med seg fra risegården, og satte det på bordet fremfor seg; ikke før hadde hun gjort det, så tok hanen og høna på å nappes om gulleplet.

"Nei, se som de fikter om gulleplet da!" sa kongssønnen.

"Ja, så fiktet vi to også for å komme ut, den gangen vi var i berget," sa Mestermø.

Så kjente kongssønnen henne igjen, og så kan det vel hende det ble glede på ham; den trollheksen som hadde trillet eplet til ham, lot han rive i stykker mellom fire og tyve hester, så det ikke ble filla igjen av henne, og så la de først riktig til å ture bryllup; og enda så sårvingede de var, så holdt de da ut, lensmannen og skriveren og futen også.

Grimsborken

Det var en gang et par rike folk som hadde tolv sønner; men den yngste ville ikke være hjemme lenger, da han var blitt voksen; han ville ut og prøve sin lykke i verden. Foreldrene sa de syntes han hadde det godt og vel hjemme, og at han gjerne kunne bli hos dem; men han hadde ingen ro på seg; han ville og han skulle i veien, og så måtte han da få lov. Da han hadde gått en god stund, kom han til en kongsgård. Der ba han om tjeneste, og det fikk han.

Kongsdatteren der i landet var tatt inn i fjellet av et troll, og kongen hadde ikke flere barn; derfor var både han og hele landet i stor sorg, og kongen hadde lovt ut kongsdatteren og halve riket til den som kunne frelse henne; men det var ingen som kunne det, enda det var nok av dem som prøvde på.

Da nå gutten hadde vært der et års tid eller så, ville han hjem igjen og høre til foreldrene sine; men da han kom hjem, var foreldrene døde, og brødrene hadde delt alt de eide og hadde, mellom seg, så det ikke var noe igjen til gutten.

"Hvem kunne vite at du var til ennå, som har ranglet og flakket slik omkring?" svarte brødrene. "Men det er det samme: oppe i heiene går det tolv hopper, dem har vi ikke delt ennå, og vil du ha dem for din del, kan du ta dem."

Ja, det var gutten vel nøydt med; han takket til, og la avsted opp i heiene, der de tolv hoppene gikk på havn.

Da han kom deropp og fant dem, hadde hver sin sugefole, og med den ene hoppen gikk en stor borket folunge; den var i slikt hold at det skinte i den.

"Du er vakker du, vesle folungen min!" sa gutten.

"Ja, men vil du slå i hjel de andre folungene, så jeg kan få suge alle hoppene ett år, skal du se jeg skal bli stor og vakker da!" sa folen.

Ja, det gjorde gutten, han slo i hjel alle tolv folene, og gikk så hjem igjen.

Da han så kom igjen neste året og skulle se til folen og hoppene, var han så fet, så fet, at det glinste i huden på den, og så stor var den at gutten med nød kunne komme opp på den; og alle hoppene hadde fått hver sin folunge igjen.

"Ja, det er sant at jeg fikk lide for det jeg lot deg suge alle hoppene mine," sa gutten til enåringen; "men nå er du stor nok, nå får du være med meg."

"Nei, jeg får gå her ett år til," sa folen; "slå i hjel de tolv folungene, så kan jeg suge alle hoppene dette året også; så skal du se jeg skal bli stor og vakker til sommeren!"

Ja, det gjorde gutten igjen. Og da han kom opp i heiene det andre året og skulle se til folen sin og hoppene sine, hadde hver sin folunge på nytt; men borkenfolen var så stor at gutten slett ikke nådde opp, da han ville ta i nakken på den for å kjenne hvor fet den var, og så blank var den at det lyste av den.

"Stor og vakker var du i fjor, folen min, men i år er du enda gildere," sa gutten; "slik hest finnes ikke i kongens gård. Men nå får du være med meg."

"Nei," sa borken igjen, "jeg får gå her enda et år. Slå nå bare i hjel de tolv folungene igjen, så jeg kan suge hoppene dette året også, så skal du få se meg til sommeren!"

Ja, gutten gjorde det også: han slo i hjel alle folungene, og så gikk han hjem igjen.

Men da han kom igjen neste året og skulle se til borkenfolen og hoppene, ble han rent fælen. Så stor og grovvoksen hadde han aldri trodd hest kunne bli; for Borken måtte legge seg ned på alle fire, før gutten kunne ta opp på den; han hadde nok med å komme opp på den, enda den lå, og så smekket var den at det glinste og skinte i den som i et speil.

Og denne gangen var ikke Borken uvillig til å følge med gutten. Han satte seg da opp på den, og da han kom ridende hjem til brødrene sine, slo de hendene i hop og forkorset seg, for slik hest hadde de hverken sett eller hørt tale om.

"Dersom dere nå vil skaffe meg så god skoning under hesten, og så gild sâl og biksel som gives kan," sa gutten, "så skal dere få alle tolv hoppene mine, slik som de står og går oppe i heiene, og de tolv folungene deres også," - det året hadde også hver hoppe fått sin fole.

Det ville brødrene gjerne, og så fikk gutten slik skoning under hesten, at steinsplintene fløy i luften, når han red bortover fjellheiene, og slik gullsâl og slikt gullbiksel fikk han, at det lyste og blinket lang vei av det.

"Nå reiser vi til kongsgården!" sa Grimsborken - det var navnet dens; "men kom vel i hug å be kongen om godt stallrom og godt fôr til meg."

Ja, det lovte gutten han ikke skulle glemme.

Han red av gårde, og en kan nok vite han ikke var lenge om å komme til kongsgården, slik hest som han hadde.

Da han kom der, sto kongen ute på trammen, og han glante og glodde på ham som kom ridende. "Nei, nei!" sa han, "slik kar og slik hest har jeg aldri sett i mitt levende liv før." Og da gutten spurte om han kunne få tjeneste i kongsgården, ble kongen så glad at han var ferdig til å danse, der han sto på trammen; det kan vel hende at han skulle få tjeneste.

"Ja, men godt stallrom og forsvarlig fôr vil jeg ha til hesten min," sa gutten.

Ja, han skulle få vollhøy og havre, så mye Borken ville ha; og alle de andre ridderne måtte ta hestene sine ut av stallen, der skulle Grimsborken stå alene, så den kunne ha riktig godt rom.

Men det varte ikke lenge før de andre i kongsgården ble avindsyke på gutten, og de visste ikke alt det vonde de ville gjøre ham, når de bare torde. Til sist fant de på å si til kongen, at han hadde sagt seg god for åfrelse kongsdatteren som trollet hadde tatt inn i berget for lang tid siden, når han bare ville. Straks kalte kongen han fram for seg, og sa at det og det visste han gutten hadde sagt seg god for, og nå skulle han gjøre det; kunne han, så visste han at kongen hadde lovt ut både datteren og halve riket, og det skulle han riktig og redelig få, men kunne han ikke, skulle han drepes. Gutten nektet at han hadde sagt det; men det hjalp ikke, kongen ville ikke høre på det øret, og så var det ikke annen råd enn at han måtte si han fikk vel prøve.

Han gikk da ned i stallen, stur og lei seg var han. Så spurte Grimsborken hva han var så sturen for; det fortalte gutten, og sa han ikke visste hvordan han skulle stille seg; "for å frelse kongsdatteren, det er vel rent uråd det," sa gutten.

"Å, det kunne vel la seg gjøre," sa Grimsborken; "jeg skal hjelpe deg. Men vel skodd må du først få meg. Du må forlangte tyve pund jern og tolv pund stål til skoning, og én smed til å smi og én til å legge under."

Ja, det gjorde gutten, og det ble ikke svart nei til det: han fikk både jernet og stålet og smedene, og så ble Grimsborken skodd godt og vel, og gutten ut av kongsgården så gyven sto etter.

Men da han kom til berget som kongsdatteren var tatt inn i, så gjaldt det å komme opp etter bergveggen og dit han skulle inn i fjellet, for berget sto ende opp og ned, så bratt som en stuevegg og så glatt som en glassrute. Første gangen gutten red i veien, kom han nok et stykke opp etter fjellveggen, men så gled Borken med begge framføttene, og de ned igjen, så det dundret i heia. Andre gangen han red, kom han et stykke lenger opp, men så glapp den ene framfoten, og ned bar det, som du skulle hørt et jordskred. Men tredje gangen sa Borken: "Nå får vi prøve oss!" og så satte han i veien, så steinen sprutet himmels høyt om dem, og så kom de opp; gutten red inn i fullt firsprang, nappet kongsdatteren opp på sålknappen, og ut igjen, før trollet kom seg fore så mye som å reise seg -og så var kongsdatteren frelst.

Da gutten kom tilbake til kongsgården, var kongen både glad og velnøyd med det at han hadde fått igjen datter si, det kan du nok vite; men hvordan det var eller ikke var, så hadde de andre i kongsgården fått stelt opp kongen, så han var harm på gutten likevel.

"Takk skal du ha, for du har frelst datter mi," sa han til gutten, da han kom inn på slottet med henne; og så ville han gå sin vei.

"Hun skulle være min, likså vel som din nå, for du er vel ordstø mann," sa gutten.

"Ja, ja," sa kongen, "ha henne skal du siden jeg har sagt det; men først skal du skaffe solen til å skinne inn her i kongsgården." For det var et stort høyt fjell like utenfor vinduene, som sto og skygget så solen ikke kunne skinne inn.

"Det sto nok ikke i akkorden det," svarte gutten; "men det hjelper vel ingen bønn, jeg får vel prøve mitt beste; for kongsdatteren vil jeg ha."

Han ned til Borken igjen, og fortalte hva kongen forlangte, og så mente Grimsborken at det vel var råd; men ny skoning måtte først under ham, og den skulle det tyve pund jern og tolv pund stål til; to smeder måtte det også til, én til å smi og én til å legge under, så skulle de vel få solen til å skinne i kongsgården. Da gutten forlangte dette, fikk han det med en gang; det syntes kongen for skam skyld ikke han kunne nekte ham; og så ble det da lagt ny skoning under Grimsborken, og det skoning som dugde. Gutten satte seg på, og så bar det vel i veien igjen, og for hvert hopp Grimsborken gjorde, sank fjellet femten alen ned i jorden, og slik holdt de på, til kongen ikke kunne se mere til fjellet.

Da gutten kom ned igjen i kongsgården, spurte han kongen om ikke kongsdatteren skulle være hans nå heller, for nå visste han ikke annet enn at solen skinte i slottet, sa han. Men så hadde de andre i kongsgården stelt opp kongen igjen, og så svarte han at gutten nok skulle få henne, han hadde aldri annet tenkt, men først skulle han skaffe henne så gild brudehest, som han hadde brudgomshest. Gutten sa at det hadde kongen aldri talt om før, og nå syntes han at han hadde fortjent kongsdatteren; men kongen ble ved sitt, og dersom gutten ikke kunne det, skulle han miste livet til, sa kongen.

Gutten gikk ned i stallen igjen, og sturen og ille ved var han, det kan du nok vite. Der fortalte han til Grimsborken at nå hadde kongen forlangt at han skulle skaffe kongsdatteren så gild brudehest som han hadde brudgomshest, ellers skulle han miste livet; "det blir ugreitt nok, tenker jeg," sa han, "for maken din finnes vel ikke i verden."

"Å jo, det er maken til meg," svarte Grimsborken; "men lett blir det ikke å få den; den er i helvete den. Men vi får vel prøve. Nå skal du gå opp til kongen og forlange ny skoning under meg, og til den må det tyve pund jern og tolv pund stål igjen, og to smeder, én til å smi og én til å legge under,

men se vel til at hakene og grevene blir riktig kvasse; og tolv tønner rug og tolv tønner bygg og tolv okseskrotter må vi ha med oss; og alle tolv oksehudene, med tolv hundre spiker i hver, må du også forlange; alt det må vi ha, og en tjæretønne til, med tolv tønner tjære i."

Gutten gikk opp til kongen og forlangte alt Grimsborken hadde sagt, og kongen syntes nå igjen det var skam å nekte ham det, og så fikk han det alt i hop.

Så satte han seg opp på Grimsborken og red av gårde, og da han så hadde ridd langt, langt bort over berg og heier, spurte Borken: "Hører du noe?"

"Ja, det suser så fælt oppi luften; jeg mener jeg blir redd, jeg," sa gutten.

"Det er alle de ville fugler i skogen er, som kommer flygende; de er sendt ut for å stoppe oss," sa Grimsborken. "Men skjær hull på kornsekkene du, så får de så mye å stime med at de glemmer oss."

Ja det gjorde gutten, han skar hull på kornsekkene, så byggen og rugen rant utover til alle sider. Så kom alle de ville fugler i skogen var, så tykt at det svartnet for solen; men da de fikk se kornet, så kunne de ikke berge seg, men slo seg ned og tok på å hakke og pikke opp kornet og rugen, og til sist røk de i hop og sloss seg imellom; gutten og Grimsborken gjorde de ikke noe, dem glemte de rent.

Nå red gutten igjen både langt og lenge, over berg og daler, over åser og moer; så la Grimsborken til å lye igjen, og så spurte den gutten om han hørte noe nå.

"Ja, nå hører jeg det braker så stygt i skogen på alle kanter; jeg mener jeg blir redd nå," sa gutten.

"Det er alle de ville dyr i skogen er, det," sa Grimsborken; "de er sendt ut for å stoppe oss. Men kast bare ut de tolv okseskrottene, så har de nok å gjøre med dem, og så glemmer de oss."

Ja, gutten kastet ut okseskrottene, og så kom alle de ville dyr i skogen, både bjørn og gråbein og løve og alle slags fæle dyr; men da de fikk se okseskrottene, rente de i hop og sloss om dem så blodet rant, og gutten og Grimsborken glemte de rent.

Så red gutten bortover igjen, det var mange, mange blåner, for med Grimsborken gikk det ikke sent, kan en nok vite. Så knegget Borken.

"Hører du noe?" sa han.

"Jo, jeg hører liksom en folunge knegge så grant, langt, langt borte," svarte gutten.

"Det er nok en voksen folunge det," sa Grimsborken; "det høres så grant, av det han er så langt fra oss."

Så reiste de et godt stykke, en blåne eller vel så det, igjen.

Så knegget Grimsborken på nytt. "Hører du noe nå?" sa han.

"Ja, nå hørte jeg tydelig det knegget som en voksen hest," svarte gutten.

"Ja, du får nok høre den én gang enda," sa Grimsborken, "da skal du høre det er mål i den."

De reiste en blåne eller vel så det igjen, så knegget Grimsborken tredje gangen; men før den fikk spurt gutten om han hørte noe, så knegget det borti heia, så gutten tenkte at både berg og fjell skulle revne.

"Nå er den her," sa Grimsborken. "Skynd deg nå og kast over meg oksehudene med spikrene i, og tjæretønna kaster du bortetter bakken; klyv så opp i den store grana der. Når den kommer, spruter den varme ut av begge neseborene, og så tar det fatt i tjæretønna. Legg så vel merke: dersom luen stiger, så vinner jeg; men dersom den faller, så taper jeg. Men ser du jeg vinner, så kaster du på bikselet - det må du ta av meg; og så er den spak."

Nettopp gutten hadde fått kastet spikerhudene over Grimsborken og tjæretønna bortover bakken og vel var kommet opp i grana, så kom det en hest, så varmen sprutet av den, og så fløy det ild i tjæretønna med det samme; og den og Grimsborken til å slåss, så steinen danset himmelhøyt. De bet og de slo både med framføttene og med bakføttene, og somme tider så gutten på dem, og somme tider så han på tjæretønna, men til sist steg luen; for hvor den andre hesten bet og hvor den slo, så traff den spikerhudene, og så måtte den gi seg. Da gutten så det, var han ikke sen om å komme ned av treet og få kastet bikselet på den, og da var den så spak at han kunne styrt den med en tvinnetråd. Den hesten var også borket, og så lik Grimsborken at ingen kunne skille den ene fra den andre.

Gutten satte seg opp på den borkete hesten han hadde fanget, og red hjem igjen til kongsgården, og Grimsborken sprang med løs. Da han kom der, sto kongen ute på tunet.

"Kan du nå si meg hva for en hest jeg har fanget, og hva for en jeg hadde før?" sa gutten. "Kan du ikke det, så mener jeg datter di hører meg til."

Kongen gikk og så på begge Borkene, både høyt og lavt, både fremme og bak, men det var ikke et hår annerledes på den ene enn på den andre.

"Nei," sa kongen, "det kan jeg ikke si deg; og siden du har skaffet datter mi så gild brudehest, skal du ha henne. Men ett må vi prøve først: om det er så laga. Nå skal først hun gjemme seg to ganger," sa han, "og siden skal du gjemme deg to ganger; dersom du kan finne henne de gangene hun har gjemt seg, men ikke hun finner deg i gjemmestedet ditt, så er det så laga, og så skal du ha kongsdatteren."

"Det står nå ikke i akkorden, det heller," sa gutten; "men vi får vel prøve, siden det så skal være," og så skulle kongsdatteren til å gjemme seg først.

Hun skapte seg til en and, og lå og svømte på vannet som var tett utenfor kongsgården. Men gutten gikk bare ned i stallen og spurte Grimsborken hvor hun hadde gjort av seg. "Å du trenger bare ta børsa di og gå ned til dammen og sikte på den anda som ligger og svømmer der," sa Grimsborken, "så kommer hun nok fram igjen."

Gutten nappet børsa og la ned til vannet, han. "Jeg vil nok klemme på denne anda, jeg," sa han, og ga seg til å sikte på den.

"Nei, nei, kjære vene, skyt ikke! det er meg," sa kongsdatteren. Så hadde han funnet henne den gangen.

Andre gangen skapte hun seg til et brød, og la seg på bordet mellom fire andre; og så lik var hun de andre brødene, at ingen kunne skille dem fra hverandre. Men gutten gikk ned i stallen til Grimsborken igjen, og sa at nå hadde kongsdatteren gjemt seg, og han visste slett ikke hvor det var blitt av henne. "Å, ta bare og bryn en dyktig brødkniv, og lat som du vil skjære tvert igjennom det tredje brødet fra venstre hånd, av de fem brødene som ligger på kjøkkenbordet i kongsgården, så kommer hun nok fram igjen," sa Grimsborken.

Ja, gutten opp i kjøkkenet og til å bryne den største brødkniven han kunne finne, grep så det tredje brødet fra venstre hånd og satte kniven på det, som han ville skjære det tvert igjennom.

"Jeg vil ha meg en skalk av dette brødet," sa han.

"Nei, kjære vene, skjær ikke! Det er meg!" sa kongsdatteren igjen, og så hadde han funnet henne andre gangen også.

Så skulle han til å gjemme seg; men ham sa Grimsborken så vel fore at han ikke var god å finne igjen. Først skapte han seg til en klegg og gjemte seg i det venstre neseboret til Grimsborken; kongsdatteren gikk og lette og snuste allesteds, både høyt og lavt, og så ville hun opp i spiltauet til Grimsborken også; men han til å bite og slå om seg, så hun ikke torde våge seg til, og så kunne hun ikke finne ham.

"Ja, siden jeg ikke kan finne deg, så får du komme fram igjen av deg selv," sa hun, og straks sto gutten der på stallgulvet.

Andre gangen sa Grimsborken igjen hva han skulle gjøre seg til, og den gang skapte han seg til en jordklump og satte seg mellom hoven og skoen på den venstre framfoten til Borken; kongsdatteren gikk og lette og lette igjen, både ute og inne, og til sist kom hun da i stallen og ville opp i spiltauet til Grimsborken. Ja, denne gangen lot han henne komme opp til seg; og hun snuste både høyt og lavt; men under hovene kunne hun ikke komme, han sto for fast på benene til det, Grimsborken; og så kunne hun ikke finne gutten.

"Ja, så får du komme fram igjen av deg selv da, siden jeg ikke kan finne deg," sa kongsdatteren, og i det samme sto gutten ved siden av henne på stallgulvet.

"Ja, nå er du mi," sa gutten til kongsdatteren, "for nå kan du se det er så laga," sa han til kongen.

"Ja, er det så laga, så får det så bli," sa kongen.

Det ble laget til bryllup både vel og snart, og gutten satte seg på Grimsborken, og kongsdatteren på maken hans; så du kan nok vite de ikke var lenge om kirkeveien.

Lurvehette

Det var en gang en konge og en dronning som ingen barn fikk, og det var dronningen så sørgmodig for, at hun nesten ikke hadde en glad time. Støtt og stadig klaget hun, for det var så ødslig og stilt i kongsgården; "hadde vi bare barn, så ble her nok liv," sa hun. Hvor hun reiste i hele sitt rike, så fantes det Guds velsignelse av barn, selv i den fattigste stue; og hvor hun kom, så hørte hun at kjerringa i huset skjente på ungene, og sa at nå hadde de gjort det og det gale igjen; dette syntes dronningen var morsomt, og det hadde hun lyst til å gjøre etter.

Til sist tok kongen og dronningen til seg et fremmed lite pikebarn; henne ville de ha hos seg i kongsgården og oppdra, og henne ville de skjenne på som sitt eget.

En dag sprang den lille jomfruen de hadde tatt til seg, nede i gården foran slottet og lekte med et gulleple. Så kom det en fattigkjerring rekende; hun hadde også en liten jente med seg, og det varte ikke lenge, så var jentungen og den lille jomfruen gode venner og ga seg til å leke sammen og trille gulleplet mellom seg. Dette så dronningen, som satt oppi vinduet på slottet; så pikket hun på ruten, at fosterdatteren skulle komme opp. Hun gjorde det, men fattigjenta ble med, og da de kom inn i salen til dronningen, holdt de hverandre i hånden.

Dronningen skjente på den lille jomfruen; "det er ikke for deg å springe og leke med en fillet tiggerunge," sa hun, og ville jage jentungen ned igjen.

"Visste dronningen hva mor mi kan, så jaget hun ikke meg," sa den vesle jenta, og da dronningen spurte henne nøyere ut, fortalte hun at mor hennes kunne skaffe dronningen barn. Det ville ikke dronningen tro, men jenta ble ved sitt, og sa at det var sant hvert ord, og at dronningen bare skulle prøve å få mor hennes til.

Så lot dronningen den vesle jenta gå ned etter henne.

"Vet du hva datter di sier," spurte hun kjerringa, da hun kom innenfor døren.

Nei, det visste tiggerkjerringa ikke.

"Hun sier du kan skaffe meg barn, om du vil," sa dronningen.

"Det er ikke for dronningen å høre etter det en fattigunge finner på," sa kjerringa og strøk ut igjen.

Dronningen ble vond og ville til å jage den vesle jenta igjen, men hun sto på sitt, at det var sant hvert ord hun hadde sagt.

"Dronningen skulle bare skjenke mor mi, så hun ble lystig, så visste hun nok råd," sa jentungen.

Det ville dronningen prøve; fattigkjerringa ble hentet opp én gang til og ble traktert både med vin og mjød, så mye hun ville ha, og da varte det ikke lenge før hun fikk tungen på gli.

Så kom dronningen igjen fram med spørsmålet sitt.

"En råd torde jeg vel vite," sa fattigkjerringa. "Dronningen skal la bære inn to kar med vann en kveld hun vil legge seg. I dem skal hun vaske seg og siden slå dem inn under sengen. Når hun ser under den om morgenen, er det vokset opp to blomster, en vakker og en stygg. Den vakre skal hun spise, den stygge skal hun la stå. Men glem ikke det siste!" sa fattigkjerringa.

Ja, dronningen gjorde som kjerringa hadde rådet henne; hun lot vannet bære opp i to kar, vasket seg i vannet og slo det under sengen, og da hun så etter om morgenen, sto det to blomster der; den ene var stygg og fæl og hadde svarte blad, men den andre var så lyslett og vakker at hun aldri hadde sett maken til den, og den spiste hun straks. Men den vakre blommen smakte så godt at hun ikke kunne berge seg; hun spiste den andre også. - "Det kan vel ikke gjøre noe fra eller til," tenkte hun.

Om en tid kom dronningen i barselseng. Først fødte hun et pikebarn som hadde en sleiv i hånden og red på en bukk; stygg og fæl var hun, og med det samme hun kom til verden, ropte hun: "Mor!"

"Er jeg din mor, så Gud trøste og bære meg!" sa dronningen.

"Sørg ikke for det, det kommer snart én etter som er vakrere," sa hun som red på bukken.

Om litt fikk dronningen et lite pikebarn til; det var så vakkert og vent at aldri hadde noen sett så vakkert et barn; og henne kan en nok vite dronningen var glad i.

Den eldste kalde de Lurvehette, av det hun var fæl og lurvete, og hadde en hette som hang i tafser omkring hodet; henne ville dronningen nødig se, og jentene prøvde stenge henne inn i et annet rom; men det nyttet ikke, der den yngste var, der ville hun også være, og aldri kunne de få skilt dem fra hverandre.

Da de begge var halv voksne, var det en julekveld det ble slikt forferdelig ståk og styr på svalen utenfor stua til dronningen. Lurvehette spurte hva det var som knartet og ramlet på ute på svalgangen. "Å det er aldri verdt å spørre om det," svarte dronningen, men Lurvehette ga seg ikke, hun ville endelig ha greie på det, og så fortalte da dronningen at det var trollkjerringene som holdt juleleik der ute. Lurvehette sa at hun ville ut og jage dem, og alt de ba henne at hun skulle la det være, så hjalp det ikke, hun ville ut og hun skulle ut og jage trollkjerringene; men hun ba at dronningen skulle holde alle dørene stengt, så ikke en eneste kom så mye som på gløtt engang, sa hun. Så satte hun ut med sleiva si, og til å jage og feie trollkjerringene, og da ble det en rammel utpå svalgangen, slik at du aldri skulle hørt maken; det knaket og brakket som stokkekarvene skulle ryke av i hvert laft. Men hvordan det var eller ikke, så kom den ene døren litt på klem likevel, og så ville søsteren gløtte ut og se hvordan det gikk med Lurvehette, og stakk hodet ut gjennom dørsprekken. Husj! så kom det en trollkjerring, tok hodet av henne og satte et kalvehode isteden, og straks tok prinsessen til å gå innpå gulvet og raute. Da Lurvehette kom inn igjen og fikk se søsteren, skjente hun og var sint, fordi de ikke hadde passet likere på henne og spurte om de syntes det var bedre, siden søsteren var blitt til en kalv.

"Men jeg får vel frelse henne," sa hun.

Hun forlangte av kongen et skip, som var vel rustet og fullt ferdig; men styrmann og mannskap ville hun ikke ha, hun ville seile avsted med søsteren alene, og det måtte de til sist la henne få lov til.

Lurvehette seilte bort og styrte like under det landet trollkjerringene bodde i, og da hun hadde kommet til bryggen, sa hun til søsteren at hun skulle bli på skipet og holde seg ganske stille der; men selv red Lurvehette på bukken opp på trollkjerringslottet. Da hun kom der, var det ene salsvinduet åpent, og der så hun hodet til søsteren sto i vinduskarmen; så red hun i fullt sprang inn i svalgangen og nappet hodet og satte avsted med det. Trollkjerringene etter og ville ta igjen hodet, og de var om henne så tykt at de yrte og krydde; men bukken puffet og stanget med hornene, og selv slo og dasket hun med sleiva, og så måtte trollkjerringflokken gi seg. Og Lurvehette kom ned på skipet igjen, tok kalvehodet av søsteren og satte hennes eget hode på i stedet, så søsteren ble til menneske som før; og så seilte hun langt, langt bort til et fremmed kongerike.

Kongen i det riket var enkemann og hadde bare en eneste sønn.

Da han fikk se det fremmede skipet, sendte han bud ned til stranden for å få vite hvor det var fra, og hvem det var som eide det; men da kongens folk kom derned, så de ikke en levende sjel på skipet uten Lurvehette - hun red rundt omkring på dekket, fram og tilbake på bukken, så hårtafsene sto om hodet på henne. Folkene fra kongsgården var rent opp i under over dette synet, og spurte om det ikke var flere ombord. Å jo, hun hadde en søster med seg, sa Lurvehette. Denne ville da folkene se, men Lurvehette sa nei; "denne får ingen se, uten kongen kommer sjøl," sa hun, og red omkring på bukken så det dundret i dekket.

Da nå tjenerne kom tilbake til kongsgården og fortalte om det de hadde sett og hørt ned på skipet, ville kongen straks i veien og se henne som red på bukken. Da han kom, leide Lurvehette ut søsteren, og hun var så vakker og så ven at kongen ble rent forgapt i henne, der han sto. Han tok dem begge med seg opp på slottet, og søsteren ville han ha til dronning, men Lurvehette svarte nei, denne kunne kongen ikke få på noen måte, uten at kongssønnen ville ha Lurvehette. Det kan du vite kongssønnen nødig ville, så stygt et troll som Lurvehette var; men så lenge talte kongen og alle i kongsgården for ham, til han endelig ga seg og lovte han skulle ta henne til dronning, men nødig gjorde han det og sturen var han.

Så ble det laget til bryllup både med brygg og med bakst, og da alt var ferdig, skulle de reise til kirke; men prinsen syntes det var den tyngste kirkevei han hadde reist i hele sitt liv. Først kjørte nå kongen med bruden sin; hun var så vakker og så gild, at alle folk stanset og så bortover veien etter henne, så lenge de kunne øyne henne; baketter kom prinsen ridende ved siden av Lurvehette, hun travet avsted på bukken med kokkesleiva i neven, og på ham var det mere likt til at han skulle fare til likferds, enn at han red i sitt eget bryllupsfølge; så sørgmodig så han ut, og ikke et ord talte han.

"Hvorfor taler du ikke?" spurte Lurvehette, da de hadde ridd et stykke.

"Hva skal jeg tale om?" svarte prinsen.

"Du kan jo spørre hvorfor jeg rir på den stygge bukken," sa Lurvehette.

"Hvorfor rir du på den stygge bukken?" spurte kongssønnen.

"Er det stygg bukk? Det er den gildeste hest noen vil ri brud på," svarte Lurvehette, og med det samme ble bukken til en hest, og det til den staseligste, kongssønnen hadde sett i sine dager.

Så red de et stykke igjen, men prinsen var like sturen og kunne ikke få fram et ord. Så spurte Lurvehette igjen, hvorfor han ikke talte, men prinsen svarte at han ikke visste hva han skulle tale om; så sa Lurvehette: "Du kan jo spørre hvorfor jeg rir med denne stygge sleiva i neven."

"Hvorfor rir du med den stygge sleiva?" spurte kongssønnen.

"Er det stygg sleiv? Det er den fineste sølvvifte noen vil stå brud med," sa Lurvehette, og med det samme ble sleiva til en sølvvifte så blank at det skinte i den.

Så red de enda et stykke, men kongssønnen var like sturen og sa ikke et ord. Om litt spurte Lurvehette igjen hvorfor han ikke talte, og denne gangen sa hun at han skulle spørre, hvorfor hun hadde den stygge grå hetten på hodet.

"Hvorfor har du den stygge grå hetten på hodet?" spurte kongssønnen.

"Er det stygg hette? Det er jo den blankeste gullkrone noen brud vil bære," svarte Lurvehette, og med det samme var den det.

Nå red de en lang stund igjen, og prinsen var sturen og satt der uten mål og mæle liksom før; så spurte bruden hans igjen hvorfor han ikke talte, og ba ham spørre hvorfor hun var så grå og stygg i ansiktet.

"Ja, hvorfor er du så grå og stygg i ansiktet?" spurte kongssønnen.

"Er jeg stygg? Du synes søsteren min er vakker, men jeg er ti ganger vakrere," sa bruden, og da kongssønnen så på henne, var hun så vakker at han syntes det ikke kunne være så vakker en jomfru i verden. Da kan det vel hende at prinsen fikk munnen på gli, og ikke lenger red og hang med hodet.

Så drakk de bryllup både vel og lenge, og siden reiste både kongen og prinsen, hver med sin brud, til far til kongsdøtrene, og der drakk de bryllup på nytt lag, så det ingen ende ville ta. Skynder du deg til kongsgården, så er det kanskje igjen en dråpe av bryllupsølet ennå.

Det har ingen nød med den som alle kvinnfolk er glad i

Det var en gang tre brødre; jeg vet ikke riktig hvordan det hadde gått til, men de hadde fått hver sitt ønske; så de kunne få en ting, hva de ville. De to tenkte seg ikke lenge om: de ønsket seg at hver gang de stakk neven i lommen, skulle de gripe i penger støtt, "for når en har så mange penger en vil, kommer en alltid fram i verden," sa de. Men den yngste visste å ønske det som bedre var; han gjorde det ønsket at alle kvinnfolk skulle bli glad i ham bare de så ham: det skal du få høre var bedre enn både gods og penger.

Da de nå hadde gjort ønskene sine, ville de to ut i verden, og Askeladden ba da om ikke han kunne få være med; men det ville de på ingen måte. "Hvor vi kommer hen, så blir vi mottatt som grever og prinser," sa de; "men du din sultne stakkar, som ikke har noe og ikke får noe, tror du noen bryr seg om deg?"

"Men jeg kunne vel få lov til å være i følge med dere likevel," sa Askeladden; "det torde vel falle av en stekebete til meg og, når jeg var i følge med så høye herrer."

Langt om lenge skulle han da få bli med dem, dersom han ville være tjeneren deres; for ellers ville de slett ikke vite av ham.

Da de nå hadde reist en dags tid eller bortimot det, kom de til en gjestgivergård; der tok de inn, de to som penger hadde, og forlangte både stek og fisk, både brennevin og mjød, og alt som godt var, men Askeladden han skulle passe på alt som hørte de to storkarene til.

Men som han gikk der fram og tilbake og sveiv ute i gården, kom gjestgiverkona til å se ut gjennom ruten, og så fikk hun se tjeneren til de to høye herrene, og så vakker en fyr syntes hun aldri hun hadde sett for sine øyne før; hun så og hun så på ham, og dess lenger hun så, dess vakrere syntes hun gutten var.

"Hva i fandens skinn og bein er det du står der borti vinduet og glaner og glør etter?" sa mannen hennes, "det var likere du så etter at grisen ble stekt, enn du står der og henger; du ser hva folk som er hos oss i dag, vet jeg."

"Å, jeg bryr meg om det storskrapet jeg!" sa kjerringa; "vil de ikke bli kan de reise dit de kom fra. Men kom hit, skal du få se en som går herute på gården! Så vakkert et menneske har jeg aldri sett i mitt liv før. Vil du som jeg, så ber vi ham inn og trakterer ham litt; for han har nok ikke mye å fikle med, stakkar."

"Har du mistet den vesle vettsmula du hadde, også nå, kjerring," sa mannen, - han ble så sint at det gnistret av ham. "Fort ut i kjøkkenet med deg og få på peisen, og stå ikke her og glo etter fremmede karer!"

Det var da ikke annet å gjøre for kona enn å gå ut i kjøkkenet og stelle med maten; gutten fikk hun ikke lov å se på, og traktere ham torde hun nå enda mindre; men aller best hun sto i kjøkkenet og satte stekegrisen på spettet, gjorde hun seg et ærend ut i gården, og så ga hun Askeladden en saks, som var slik at bare han klippet i luften med den, skar den til de staseligste klær noen ville se for sine øyne, både av silke og fløyel og alt det som gildt var; "den skal du ha, for det du er så vakker," sa kona.

Da nå de to brødrene vel hadde fått til livs alt det som godt var, både av stekt og brast, ville de avsted igjen, og Askeladden sto bak på vognen og var tjeneren deres, og så reiste de på nytt et godt stykke, så kom de til en gjestgivergård igjen. Der ville brødrene innom, men Askeladden, som ingen

penger hadde, ville de ikke ha med inn; han skulle stå igjen ute og passe på alt det som hørte dem til; "og spør noen deg hvem du er tjener hos, så si det er to fremmede prinser," sa de.

Men så gikk det like ens som forrige gang: mens Askeladden sto ute på gården og hang, kom gjestgiverkona bort i vinduet og fikk se ham, og så ble hun like borte i ham hun som den første gjestgiverkona, og hun sto og så og så, og aldri kunne hun få sett seg mett på ham. Så kom mannen hennes settende igjennom rommet med noe de to prinsene hadde forlangt.

"Stå ikke der og glo som ei ku på ei låvedør, men kom ut i kjøkkenet til fiskegryta di, kjerring," sa mannen; "du ser hva folk som er hos oss i dag, vet jeg."

"Jeg bryr meg ikke om det storpakket jeg!" sa kona; "vil de ikke ha det de får, kan de ta det de hadde med seg. Men kom hit du også, skal du få se; så vakkert et menneske som han der ute på gården har jeg aldri sett i verden før. Vil du som jeg, så ber vi ham inn og trakterer ham litt; han ser ut til å trenge det, stakkar! Og så inderlig vakker som han er!" sa kjerringa.

"Ikke stort vett har du hatt, og det vesle du hadde, har da strøket sin kos det også nå, kan jeg merke," sa mannen - han ble enda sintere enn den første gjestgiveren, og kjørte kjerringa ut i kjøkkenet. "Fort ut i kjøkkenet med deg, og stå ikke her og glo etter gutta!" sa han.

Hun måtte da ut til fiskegryta, og traktere Askeladden torde hun ikke, for hun var redd for mannen; men aller best hun sto og stelte med varmen, gjorde hun seg et ærend ut i gården, og så ga hun Askeladden en duk, som var slik at den disket opp med alt det beste som tenkes kunne, bare han bredte den ut. "Den skal du ha, for det du er så vakker," sa hun til Askeladden.

Da nå de to brødrene hadde ett og drukket av alt det som fantes, og betalt for seg i dyre dommer, reiste de av gårde igjen, og Askeladden sto bak på. Da de hadde reist så lenge til de ble sultne igjen, så tok de inn på gjestgivergården og forlangte alt det dyreste og beste de kunne nevne; "for vi er to reisende konger, og penger har vi som gress," sa de. Ja, da gjestgiveren hørte det, ble det en brasing og steking, så de kunne lukte det til nærmeste grannegården, og gjestgiveren visste ikke alt han ville finne på til de to kongene; men Askeladden måtte stå ute her også, og passe det som i vognen var.

Så gikk det like ens som de to forrige gangene: gjestgiverkona kom til ågløtte ut igjennom vinduet, så fikk hun se tjeneren, som sto der utmed vognen, og så vakker en fyr hadde hun da aldri sett før; hun så og hun så, og dess mere hun stirret på ham, dess vakrere ble han, syntes gjestgiverkona.

Gjestgiveren kom settende gjennom rommet med maten de to reisende kongene hadde forlangt, og han ble ikke blid da han så kjerringa sto i vinduet og glante. "Vet du ikke bedre enn å stå der og glo, når vi har slike folk i huset?" sa han; "ut i kjøkkenet til rømmegrauten din, og det på flygende flekken!"

"Å, det er vel ikke så farlig, vet jeg; vil de ikke bie til rømmegrauten er kokt, kan de reise igjen," svarte kona. "Nei, kom hit, skal du få se! Så vakker en fyr har jeg aldri sett for mine øyne før som han som står ute i gården. Vil du som jeg, så ber vi ham inn og trakterer ham litt, for han kunne nok trenge til det, ser det ut til, og så hjertens vakker som han er!"

"Ei gutteflokk har du vært all di tid, og det er du da enda," sa mannen - han ble så sint at han ikke visste hva fot han skulle stå på -; "men ser du ikke å komme ut til grautgryta di, skal jeg prøve å få føttene under deg jeg!"

Kona måtte da skynde seg ut i kjøkkenet det snarest hun kunne, for hun visste mannen ikke var å spøke med; men rett som det var, så smatt hun ut i gården, og så ga hun Askeladden en ture. "Når

du bare vrir på tappen," sa hun, "så får du alt det fineste drikkendes du vil, både mjød og vin og brennevin. Den skal du ha, for det du er så vakker," sa hun.

Da nå de to brødrene hadde ett og drukket alt de ville, reiste de fra gjestgivergården, og Askeladden sto bak på vognen igjen og skulle være tjeneren deres. Så kjørte de både langt og lenge, til de kom til en kongsgård, og der ga de eldste brødrene seg ut for to keisersønner, og de ble både godt og vel mottatt, for penger hadde de nok av, og de var så gilde at det glodde av dem lang vei; de skulle bo på slottet og kongen visste ikke all den stas han ville gjøre av dem.

Men Askeladden, som gikk i de samme fillene han hadde på hjemmefra, og som ikke hadde en skilling i lomma, ham tok vakten på kongsgården og satte ut på en holme; derut rodde de med alle tiggere og fanter som kom til kongsgården, det hadde kongen befalt, så de ikke skulle forstyrre lystigheten på slottet, når de gikk der så fillete og stygge; og derut ble der ikke sendt mere mat enn så de nettopp kunne berge livet. Brødrene til Askeladden så nok at vakten rodde ut til holmen med ham; men de var glade til at de ble kvitt ham og brydde seg ikke det minste om det. Men da Askeladden kom ut på holmen, tok han bare fram saksen sin, og klippet med den i luften; så klippet saksen til de gildeste klær noen kunne ønske seg, både av fløyel og silke, så fantene ute på holmen ble mye gildere enn kongen og alle de som på slottet var. Så tok Askeladden duken sin og bredte ut, og så fikk de saktens mat, fantene også; slikt gjestebud hadde aldri stått i kongens gård, som det den dagen sto på fanteholmen. "Tørste er dere vel også," sa Askeladden; han fram med turen sin og vred litt på tappen; så fikk vel fantene noe å drikke: slikt øl og slik mjød hadde selve kongen ikke smakt hele sin levetid.

Da nå de som skulle bringe mat til fillefantene på holmen, kom roende med kaldgrautskovene og myseflaskene sine - det var maten de skulle ha -, så ville de på holmen ikke smake det engang. Dette syntes de fra kongsgården var underlig, men enda mere forundret ble de, da de riktig så på fantene, for de var så oppkledd at de trodde det var bare keisere og paver alle i hop, og at de hadde rodd ut til en gal holme; men da de så seg bedre for, kjente de seg nok igjen. Så kunne de skjønne det måtte være han som de hadde rodd ut dagen i forveien som hadde skaffet fantene på holmen all denne stasen; og da de kom tilbake til kongsgården, var de ikke sene med å fortelle at nå hadde han som de rodde ut med forrige dagen, kledd opp alle fantene så de var så gilde og så gromme at stasen dryppet av dem; "grauten og mysa vi kom med, ville de ikke smake engang, så storaktige er de blitt," sa de. En av dem hadde også fått snust opp at gutten hadde en saks, som han hadde klippet til klærne med; "når han stikker den saksen opp i luften og klipper med den, så klipper han gjennom bare silke og fløyel," sa han.

Da prinsessen fikk høre det, hadde hun hverken rist eller ro på seg, før hun fikk se gutten og saksen som klippet både silke og fløyel ut av luften; saksen var nok verd å ha, tenkte hun; med den kunne hun få all den stas hun ønsket seg. Hun ba da kongen så lenge til han måtte sende bud etter gutten som eide saksen, og da han kom til kongsgården, spurte prinsessen, om det var sant han hadde en saks som var slik og slik, og om han ville selge den.

Ja, han hadde nok slik en saks, sa Askeladden, men selge den ville han ikke; og så tok han opp saksen av lommen og klippet med den i luften, så silkefillene og fløyelsstumpene fløy om ørene på henne.

"Jo, du må endelig selge meg den," sa kongsdatteren, "du kan forlange for den det du vil, men ha den må jeg."

Nei, selge den ville han ikke på noe sett og vis, for slik saks kunne han aldri få igjen, sa han; og mens de sto og akkorderte om saksen, så kongsdatteren bedre og bedre på Askeladden, og hun syntes som gjestgiverkonene at så vakker en gutt hadde hun aldri sett før.

Så ga hun seg til å akkordere om saksen igjen, og tagg og ba Askeladden om å selge den; han kunne forlange for den så mange hundre daler han ville, det var det samme, når hun bare fikk den.

"Nei, selge den gjør jeg ikke," sa Askeladden; "men det er det samme: får jeg lov å ligge på gulvet i sovekammerset til prinsessen, tett ved døren i natt, skal hun få saksen. Jeg skal ikke gjøre henne noe, men er hun redd, kan hun gjerne ha to mann til vakt inne på kammerset."

Ja, det skulle det nok bli råd til, mente kongsdatteren; bare hun fikk saksen, så var hun fornøyd, og Askeladden lå da på gulvet i kammerset hos prinsessen om natten, og to mann sto vakt; men prinsessen fikk ikke sove stort enda, for aller best det var, så syntes hun hun måtte åpne øynene og titte på Askeladden igjen, og det varte hele natten; ikke før hadde hun lukket øynene, så måtte hun gløtte bort på ham igjen, så vakker syntes hun han var.

Om morgenen ble Askeladden rodd ut på fanteholmen igjen, men da de kom med grautskovene og myseflaskene fra kongsgården, var det ingen som ville smake det den dagen heller; og det ble de som kom med det, enda mer forundret over. En av dem fikk da snust opp at gutten som hadde hatt saksen, eide en duk, og at han bare trengte bre den ut, så fikk han alt det beste han ville ha. Da han kom tilbake til kongsgården, var det ikke lenge før han fortalte det igjen; "slik steik og slik rømmegraut har det ikke vært maken til i kongens gård," sa han.

Da prinsessen hørte det, sa hun det til kongen igjen, og ba og tagg så lenge til han måtte sende bud ut på holmen etter ham som eide duken, og så kom Askeladden opp på slottet igjen. Kongsdatteren ville da endelig ha duken av ham, og bød gull og grønne skoger for den, men Askeladden ville slett ikke selve den på noen måte eller for noen pris. "Men dersom jeg får lov til å ligge på sengekrakken i sovekammerset til prinsessen i natt, så skal hun få duken min," sa gutten. "Jeg skal nok ikke gjøre henne noe, men er hun redd, kan hun gjerne sette fire mann til vakt der inne." Ja, det gikk prinsessen inn på; Askeladden lå på sengekrakken fremfor prinsessen, og fire mann sto vakt; men hadde ikke prinsessen sovet stort forrige natten, så ble det da enda mindre den natten; hun kunne nesten ikke lukke øynene, hun måtte ligge og se på den vakre gutten hele natten igjennom, og enda syntes hun natten var stutt nok.

Om morgenen ble Askeladden igjen rodd ut til fanteholmen, men det var nok ikke med prinsessens vilje, så glad var hun alt i ham; men det var da ikke å be for, han måtte utpå der igjen. Da de fra kongsgården kom med grautskorpene og mysa som fantene skulle ha til mat, var det ikke én som ville ha det kongen sendte, og det undret de fra kongsgården seg heller ikke over; men de syntes det var rart at ingen av dem var tørste. Men så fikk en av kongens bud snust opp at han som hadde hatt saksen og duken, hadde en ture, slik at bare han vred litt på tappen, fikk han det fineste drikkendes som tenkes kunne, både øl og mjød og vin. Da han kom tilbake til slottet, sto ikke munnen bedre på ham den gangen enn de to forrige gangene; han fortalte vidt og bredt om turen, og så lettvint den var til å få alle slags drikkevarer med; "maken til det ølet og den mjøden har nok aldri vært smakt i kongens gård," sa han; "det er søtere enn både honning og sirup."

Da kongsdatteren hørte det, ville hun på timen se å få tak i turen, og hun hadde vel ikke noe imot å komme til å akkordere med ham som eide den, heller. Så gikk hun til kongen igjen, og ba at han ville sende bud ut på fanteholmen etter ham som hadde hatt saksen og duken, for han hadde enda en ting som nok var verd å ha, sa hun; og da kongen hørte at det var en ture som var slik at den tappet det beste øl og den beste vin noen ville drikke, bare en vred på tappen, var det ikke lenge før han sendte budet skal jeg tro.

Da Askeladden kom opp på slottet, spurte kongsdatteren om det var sant han hadde en ture, som var slik og slik.

Ja han hadde den i vestlommen, sa Askeladden; men da kongsdatteren med nød og makt ville ha kjøpt den, sa Askeladden liksom begge de forrige gangene, at selge den gjorde han slett ikke på noen måte, om så prinsessen bød ham halve riket for den.

"Men det er det samme," sa Askeladden, "dersom jeg får lov å ligge på kanten av prinsessens seng ovenpå fellen i natt, skal hun få turen min. Jeg skal ikke gjøre henne noe, men er hun redd, kan hun gjerne sette åtte mann til vakt i kammerset."

Å nei, det trengtes ikke, mente kongsdatteren, så mye kjente hun til ham; og så lå Askeladden på fellen fremfor kongsdatteren om natten. Men hadde hun ikke sovet stort de to forrige nettene, så ble det enda mindre av søvnen den natten; hun kunne ikke få lukket et øye, hele tiden måtte hun ligge og se på Askeladden, som lå fremfor henne på sengekanten.

Da hun sto opp om morgenen, og de ville ro Askeladden ut på fanteholmen igjen, ba hun dem bie et lite grann, og så sprang hun inn til kongen, og ba ham så inderlig vakkert om hun ikke kunne få Askeladden, for ham var hun så kjær i at fikk hun ikke ham, ville hun ikke leve, sa hun.

"Å jommen kan du få 'n, når du endelig vil," sa kongen; "den som har slike ting, er liksom rik han som du."

Så fikk Askeladden prinsessen og halve riket - det andre halve skulle han få, når kongen døde -, og så var alt godt og vel; men brødrene sine, som støtt hadde vært slemme mot ham, satte han ut på fanteholmen. "Der kan de være, til de får prøvd hvem det er minst nød med, enten den som har lommene fulle av penger, eller den som alle kvinnfolk holder av," sa Askeladden. Og det skulle ikke hjelpe stort å ta i lomma og skrangle med pengene sine på fanteholmen skal jeg tro. Og har ikke Askeladden tatt dem av holmen, så går de der og eter kaldgraut og myse den dag i dag.

En halling med kvannerot

En dag efter markedet i vinter satt jeg med min pipe og leste i en bok foran den åpne ovnsdøren, mens jeg kveget meg ved varmen som strømmet ut i værelset fra det friske bålet i den gamle kassen. Været var nemlig så kaldt at man kunne ha lyst til å krype inn i ovnen, og i værelset mitt hadde solen knapt formådd å fordrive februarfloraens isblomster fra vindusrutene. Det banket på døren, men det var ingen alminnelig banking; ikke noen enkelt bøyde kno frembrakte denne lyden; det var et gjentatt slag av en knyttet neve med lovott på. Jeg gjettet forgjeves på hvem det kunne være som meldte seg på en så eiendommelig måte. Før jeg hadde sagt "kom inn", ble døren åpnet, og inn gjennom den steg en gammel bonde i hallingdrakt, med faste sikre skritt. Den klingende kulden hadde rimet det grå, tottete, lange håret og bustete skjegget hans; men kulden syntes ikke å være ham til plage, for en sid kofte og vesten, som bar spor av at den en gang, da den ennå eide farve, hadde vært blå, sto åpen og viste den bare, hårrike bringen. Hans muskelfulle, men temmelig krumbøyde underlemmer var dekket med store knebukser og grå snesokker. På føttene hadde han sko av ugarvet kuskinn. En rød halsklut, et par store lovotter og en saueskinns lue fullendte klededrakten, som bar likeså tydelige spor av værets og tidens virkninger som ansiktet, og det så helt læraktig ut. I hånden bar han et stort knippe angelikarot.

"Gu dag, takk for sist; no ha me et finnt vær," sa han og tok av seg luen og vottene.

"Det var pokker, kaller du dette fint vær?" sa jeg.

"Ja misant æ dæ ei forskrekkjilé kjöld me hava no um dagadn," svarte han, mens han la sakene sine fra seg på en stol og varmet de store nevene ved ilden.

"Så du synes det er kaldt likevel? Men det er sant, du er kanskje fra Hallingdal?" sa jeg, for jeg husket plutselig at uttrykket om det fine været var en talemåte som velanstendighet byr at man skal begynne enhver samtale med i flere av fjellbygdene.

"Engeland æ so ja, rettigt nok du! e æ or Ålsgjeld i Hallingdal; - du kan væl inkji ha sett me forr kanskji? - e ha no faré mykjy ut på bygdo -ja misant! - Du ska'kji handle tå me noko kvannerot i dag - rettigt tå den beste?" sa han, han uttrykte seg overvettets omstendelig, slik så mange gjør i det dalstrøket han var fra.

"Jeg har ikke bruk for den; den brukes jo til å sette på brennevin, og det drikker jeg sjelden."

"Drikk du 'kji brænevin? No då! E tikji no dæ æ kar få se ein dram fastand, når dæ æ kalt i værê. Dæ ska væra mange, ha e høyrte gjeté, som ha tikji se te drikke bærré vatn: å ja, dæ kann so væra - dæ æ no inkji meir påkosta dæ, dei kunne då berre gå burti grové, so hava dei sitt fornøæn; men dæ bli troll i turre sumra. Ellest kan du nok kjøpe tå me noko rot lill, for o æ velbehagelig å tyttjy å overmåtelé bra for magarev åatskjilige sjukdomma."

Jeg kjøpte noen kranser av ham for å få ham til å bli en stund, bød ham sitte ned og varme seg litt ved ovnen, og ba ham uten omsvøp fortelle meg noen eventyr.

"Om haugatroll ell' so, meinte du?" spurte han. "Hatt'du moro te høyre om slikt? E tru'kji e æ go te minnsa noko no; ellest kunne e væl ha høyrte enkort for lang ti sea. Ein bli så stutthugsén, når ein bli gammal, ja men bli ein so, ja! Men e kunna vel sea de tå, koss dæ bar te, då 'n Håkun Haukeli smorde åv ølleve eikerværinga i Branesveggi ein gång."

"Det kunne væra morosamt nok; men kan du ikke heller se å komma i hug noe om huldren og de underjordske?"

"Ja, dæ va no dæ, la me sjå," sa han eftertenktsomt - "jau, no kjem e i hug noko, som e ha høyrte tå'n mosyst mina om slikt som du meina. Dæ va på Nysætstølé, ja du veit væl inkji, kor Nysætstølen æ du?"

"Det vet jeg, den ligger jo i nærheten av Nysætknippen. Da jeg besøkte Hallingdal for en ti år siden, var jeg oppe der også."

"Nei, ha du våré der?" sa den gamle fornøyd over at jeg var kjent i hjembygden hans. "Ja so då! Du va væl på Nysætknippé mæ då? Der såg du vidt du! Ein ser væl burt på Hallingskarvé, Skogshodn, å mangfoldige fjell imot Valdres. Kanskji du gikk etté rjupu? Veia du mykjy?"

"Jeg var på rypejakt, som du sier; jeg fikk også noen ved Nysætknippen, og fra toppen av den så jeg vidt ut over alle fjellene der oppe; men glem nu ikke det som du kom i hug, det som du hørte av moster din på Nysætstølen."

"Ja, dæ va so dæ ja - rettigt nok du," tok han til orde. "Dæ va ho gamle Birgit Sandehusé, mosyste mi, ho låg på Nysætstølé ei gång mæ ho va jente. Dæ va langt på hausté, men dei totte dæ kunne være bra å sita på stølé enno eitt bel, forr dæ va finnt vær og gildt beite endå i fjellé. So va dæ ein kveld då, som ho va eismal på sætern; ho tvelte se då att dæ kunna koma enkort te'n, å for å være hugheil meinte 'o, so tok 'o ein nabb å slo affor døré, forr 'o la seg. Då 'o hadde ligji ei stund, sprang døré upp. Detta syntes 'o var artigt, laut då upp or sengen å sette nabben atti, måveta; men dæ vara 'kji lengji, so datt nabben ut att. No tok 'o te undras koss detta kunne ha se, å meinte dæ, ho skulle no væl sakte få nabben te sita; dreiv 'n så inn me ein øksehamar so halt, at dæ va sjåand te dæ kunna være urå, få'n ut att. Å jau, dæ vart nok endå rå te få'n ut, ska e tru! Dæ va 'kji meir ell' so ho mosyste va ve skull sobdne atte, å dæ æ no 'kji so lengji forr gjentudn sobdne, når dei inkji hava guta hjå se, så flaug nabben or, å døré upp så dæ skrala; å so høyrde 'o koss dæ tuste kring alle røne i buen mæ atskjilig læte, so dæ va reine spøkjilé. Ho kunna ingjin ting sjå, å værmen va no mest sløkt på årén mæ; men då vart 'o so reine forfæld, so 'o mest va ve uveta, forr 'o skjønnte dæ mått' være haugafolke, ja mi sant va dæ dei, som voro ute, dæ va dæ!

So va dæ ein dag trast etté, 'o Birgit gjætte kjydn burtundé Nysætknippé. Rett so dæ va, fekk 'o høyra gampa som kneggja, kji som rauta, bjelleskrammel å gjentu som svalla å leto på lu å prillahodn, plent som når dei buføre. Ho stirde kringum se på alle kanta, men såg korkji folk ell' krytyr, å so kunna 'o nokk veta att dæ mått' være haugafolke som kom med bølingen sin te stølé. No skunda 'o se driva krytyré heim att, å sa tå ve hine ko ho hadde fornåmé. Så snugga dei se te buføre på heimesætern då, for dei tålde no 'kji drygjy lenger på langstølé; dei vor rædde, at hagafolkji skull bli ille, når dei soto over tié, sér du."

Jeg vocket meg vel for å forstyrre gamlingen i hans tro ved en meget naturlig forklaring av den historien, han sist hadde fortalt. Efter mitt kjennskap til dalene, dekkene og de bratte høydene i egnen, skjønnte jeg at en buferd på hjemvei hadde dradd gjennom en av smådalene lenger vekk, slik at lyden av knegging, rauting og bjellelåt, pikenes tale, lokk og lur ikke umiddelbart hadde nådd Birgits øre, på grunn av høydene og bakkene imellem, men var kastet tilbake fra Nysætknippens bratte sider, og da hun ingenting kunne oppdage, hadde hun trodd at det var huldren. Jeg oppfordret ham til å fortelle flere historier fra stølen.

"No høyré ein mest alder at nokon fornåm dei underjordiske," begynte han igjen; "dæ må være forrdi folke inkji trur viar på dei lenger; å ja, dæ kann so være! Men forr i tié va dæ'kji so sjelda att dei både høyrde og sogo dei; jamen sogo dei då, dæ va endå likt te dæ. E ska fortælja dæ ko som hendte gomo henne Birgit ei gång, ho skull buføre heim om hausten; dæ va snodigt nok dæ mæ. Då ho hadde kokt bufargrauten om morgon den dagen dei skull' reise, sette 'o 'n uppå buatakji, att 'n skull' kålne; men då dei skull' snugge se te å dei la kløvjadn på gampadn, va 'o no so annsam då, måveta, at 'o gløymde grauten å komm 'n 'kji i hug, forr dei voro komme eit stykjy på heimvegji; då

snudde 'o att for å taka 'n med se; men som 'o kom att-ende, va grauten burte. Ho leitte å leitte både høgt og lågt; men dæ va ingjin graut. Då 'o so va ve vende att, vart 'o vare en grå sau, som sigla fram og att-ende på vollé. Dæ va ein fræmmansau som 'o inkji kjende, stor og vén, mæ ull så langt att 'o hekk ratt ned åt marken - ja dæ gjorde 'o, og ho totte 'o hadde alder sett so gild sau forr. Kanskji den sau en hoyre te hjå hagafolko, tenkte 'o, og dai ha tikji grauten, og vilje gjeva me sau en att ista'n. - "Takk for byté," sa 'o, og tok sau en mæ se. - "Sjøl takk for byté," svara dæ burti hallé.

Den gamle satt ennu en stund og fortalte om fjellene oppe i Hallingdal, om ryper, om gauper, om fjellras og bjørner; han hadde vært skytter i sine yngre dager. Men om huldra og haugfolket visste han ikke mer. Alderdommen hadde gjort ham så stutthugsen, sa han.

Huldreætt

Vi hadde vært på besøk på Bjerke. Proprietæren og gamlemor rodde hjem søndag aften; men jomfru Marie og småguttene hadde tigget og tryglet så lenge til de fikk lov å bli over til mandagen for å ta veien hjem over åsen, "og se utsikten", het det; og jeg, læreren, gjorde av mange grunner følge med dem. Den mandagsmorgenen kom for snart på oss alle sammen. Ledsaget av vår vertinne, den gode mor Bjerke, og hennes sønn, vandret vi opp gjennom Bjerkehagens løvrike lunder, hvor rødstjerten og bokfinken i oretoppene feiret dagen med raske velklingende slag; fluesnapperne vimset omkring mellom grenene og ga sitt ord med i laget, mens havesangeren beskjedent skjult bak løvet, lot sin muntre sang strømme ut fra de tette, dunkle kroner. Morgenen var så stille og lun; bladene på bjerken rørte seg nesten ikke, og da vi kom opp av stien gjennom engene, så vi ennu at duggperlene funklet på kløveren og i maristakkenes foldete blad, når det falt et solstreif i det grønne. Svalene strøk lavt efter de fine libellene; buskskvetten satt gyngende på en tistel og kvitret i akeren. Her hadde vi lerkasang fra den blå himmelen, som på alle kanter var randet av lyse sommerskyer.

Da vi var nådd på den andre siden av kongeveien, skiftet landskapet helt karakter. Det bar oppover åsen; furuen og granen hvelvet svale koller over oss. Ennu lød lerkenes triller over til oss; men de tonene som hadde hjemme her, var bare skjærende pip fra travle meiser, gjertrudsfuglens skrik, som varslet regn, og værstillernes glam under skyen. Trett efter stigningen hvilte vi et øyeblikk på de flate mosegrodde stenene ved Prestemyren, drakk en avskjedsskål med vårt følge, og kveget oss ved synet av Øyerens blanke flate, som vi skimtet mellom furutoppene.

Småguttene var alt ute på myren for å sanke multer, og jublet hver gang de så en rødmeende kart. Jomfruen og jeg fulgte efter. Kranset med furu og gran strakte myren seg fjerdinglangt ut mot vest. Bare enkelte grupper av ranke siv eller tuer av den lysegrønne kalmus brøt ensformigheten i den store flaten. Av og til sprang det frem en odde, og ute på pynten så vi her og der en gulnet barhytte, som sto igjen som et minne fra orrfuglleiken om våren. Mot nord, den veien vi skulle, var det knapt et tusen skritt over. Rundt bredden sto lyngen i blomst, men ute på myren vinket nøkkerosenes gule prektige beger, den skjeggete bukkebladblomst og den sirlige myrkongen mot oss. Pyntet med nikkende myrdun, multebloster og fint starrgress spilte mosteppeet i de forskjelligste overganger og gynget under føttene på oss, som om det hvilte på et bølgende hav. Vi gjorde også en liten avstikker for å sanke multer. Da vi igjen kom frem mot pynten av en av disse furukronede oddene, svingte dunkjevlen sine store valseformige aks frem og tilbake over hodene på oss: en skjærende vind pep oss i ansiktet, og like over oss sto mørke skymasser med grålige, utvaskede render. Det brygget til en regnskur; vi kjente alt enkelte dråper. Jeg trøstet min forskrekkede ledsagerinne med at vi nu skulle finne ly i den gamle vardehytten som sto igjen fra krigens tid. Den lå knapt et par bøssekudd borte, rett oppfor den lutende furuen ved myren. Da vi nådde bredden, skyllregnet det; men nu hadde det ingen nød, vi kjente fast grunn under føttene, skogen dekket oss, og et par minutter efter var vi oppe på bakken og vel forvaret i vardehytten. I grunnen var vi på ingen måte vel forvaret. Taket var styrtet ned; bare en liten snipp var igjen av det i det ene hjørnet, så vi fritt kunne se himmelens fugler fly over oss. Men i dette ene hjørnet, under den lille snippen hadde en menneskevennlig skytter eller vedhugger anbrakt en benk av et par briskestammer mellom tømmerstokkene, så lang at der med nød og neppe var rom til to. Her måtte vi altså ta plass, og jeg syntes det var et herlig sete. Småguttene klatret med fare for liv og lemmer opp på levningene av den gamle skorstenen i det andre hjørnet og sto der mot den grå himmelen og trettet om de kunne se ni eller elleve kirker, til de ikke så de nærmeste trær for regn.

Man skulle vel tro at vår stilling i kroken hadde gjort oss fortrolige og meddelsomme. Men det var ikke så; jeg satt og stirret i taushet på Øyerens flate, som gjennom døråpningen viste seg mattskimtende i regnfloret; jeg så efter småguttene på skorstensruinen, og på mine egne ben. Stjal blikket seg over til min skjønne nabo, var det bare for å vende tilbake med dobbelt fart. Situasjonen

var erotisk og komisk tillike; det var kjærlighet i huslærerkategorien. Vi satt der som et par høns på en pinne. Grip leiligheten! hvisket jeg til meg selv. Mens jeg gikk og vadet i myren, hadde jeg i stillhet øvd meg på den tale jeg hadde tenkt å anbringe ved ti lignende leiligheter. Hvorledes den lød, erindrer jeg ikke nu; men det vet jeg at den alltid ble sittende i halsen på meg, når den skulle brukes. Nu var det skjebnesvangre øyeblikk der igjen. Småguttene var nede av pipen og tumlet seg utenfor i blåbærlyngen. Jeg holdt det for nødvendig å begynne min erklæring med en viss kjekkhets, og jeg våget virkelig å legge armen om hennes liv; men det viste seg snart at jomfruen var meget kjekkere enn jeg. Hun sprang opp og sto truende og lattermild foran meg.

"Hva vil De meg? Min Gud! vet De hva De våger?" sa hun. "De kjenner jo min slekt! De vet vel at jeg stammer fra huldrefolk, og at det rinner trollblod i mine årer?"

"Min beste jomfru," sa jeg stakkar, som imidlertid var kommet en smule til sans og samling igjen; "jeg skjønner Dem ikke, jeg vet ikke," føyde jeg til for dog å si noe, "om en så fordektig herkomst."

"Nå, det var da rart at mor, som har fortalt Dem så mange eventyr og historier, ikke har fortalt Dem det. Min oldemor eller tippoldemor var jo en virkelig hulder. Nå skal De høre; men hvis De ikke vil at jeg skal bli gjennomvåt, må De forunne meg å sitte i fred på pinnen ved Deres side. Nå da, mine tippoldeforeldre eller tipptippoldeforeldre (de vet jeg ikke riktig) lå til seters en sommer. De hadde en sønn, og han var med dem. Da det led på høstsiden og de skulle reise hjem fra setra, sa gutten, at han ville bli igjen der, for han hadde lyst til å se om det var sant hva de sa, at huldra kom dit med bølingen sin, når folket reiste hjem. Foreldrene likte ikke dette noe videre, og sa at det kunne han nok tro, det var både visst og sant, for det visste så mange å fortelle om. Sønnen ga seg ikke, han ville bli der allikevel, og til sist fikk han lov; til niste ga de ham et fat fløtegrøt, og så reiste foreldrene. Rett som han lå i sine egne tanker, begynte det å bli levende ute på setervollen. Han hørte bjellene klinge, kuene brølte og sauene brekte, og det var snakking og styr og stussing og stelling akkurat som når bølingen kommer til seters. Om litt ble det stilt, og en stund efter kom to fremmedfolk inn. Den yngste av dem var så vakker at der ikke var noen måte på. De ga seg til å rydde og stelle derinne, og begynte å koke melkegrøt. Imens lot gutten som han sov. Huldra hadde ikke lagt merke til ham i begynnelsen; men med ett begynte den yngste å gråte.

"Nå, hva feiler deg? hva gråter du for?" sa den andre.

"Å, jeg synes den gutten er så vakker jeg, mor, at jeg ikke kan være til hvis jeg ikke får ham; men det går vel ikke an," sa den yngste.

"Hyss, hyss, vi skal snakke med ham," sa moren og søkte å stagge henne. Så satte de seg til å spise, og nå lot gutten som om han våknet, og hilste på dem. De bød ham av maten, men han takket for seg og spurte om de ikke heller ville smake på den fløtegrøten han hadde til niste.

Jo, det ville de gjerne, for fløtegrøt skal jeg si Dem, er det beste huldra kan få. De spiste da sammen og snakket både om det ene og det andre, og hvorledes det nå var, så sa moren til ham:

"Du er så vakker gutt, og datter min synes godt om deg; liker du henne, og du vil love meg å gå til presten og få henne døpt, så kan du ta henne. Men snill må du være mot henne, så skal det ikke mangle på hjemmegifte. Dere skal få alt det dere behøver til gårdsens bruk og drift, og mere til."

Å ja, gutten syntes nok han kunne like henne, og sånt et tilbud var ikke å vrake. Så lovte han at han skulle gå til presten og få henne døpt, og snill skulle han også være. De reiste da hjem og hun ble døpt, og de holdt bryllup og levde både godt og vel, som man sier.

En gang han hadde vært litt slem og gjort henne imot om dagen, hørte han sånn larm og styr på gården om natten. Men da han kom i svalen om morgenen, var hele gården full av alt det som kunne

behøves både til gårdsdrift og husholdning. Der var både kuer og hester, og ploger og høysleder, og ringer og bøtter og alle mulige ting.

Da det led til høsten igjen og kålen ble stor, og kona skulle til åhakke og stelle til slaktingen, så hadde hun ikke noe hakkebrett og ikke heller noe hakketrau. Hun ba da mannen ta øksa og gå opp i fjellet og hugge ned den store furua som sto ved myra på seterveien; hun skulle ha den til et hakketrau.

"Jeg mener du er styren, kjerring," sa mannen. "Skulle jeg hugge ned det beste treet i tømmer skogen til å gjøre hakketrau av? Og hvorledes skulle jeg få den hjem fra fjellet på denne tiden, den er jo så diger at ingen hest orker å dra den?"

Hun ba mannen likevel; men da han slett ikke ville gå, så tok hun øksa, gikk opp i skogen, hugde furua ned og kom hjem med den på ryggen. Da mannen så det, ble han så forskrekket, at han aldri siden torde si henne imot, eller gjøre annet enn hun ba om, og fra den tid var det aldri uenighet mellom dem. Det var historien. Hvilken sterk og slem mann min bestefar var, har De visst hørt; min far proprietæren kjenner De," sa hun halvt truende, halvt skjemtende; "De kan altså slutte Dem til hva De kan vente, hvis De gjør meg sint for alvor."

"Du vil nok bli her med det samme du, Marie," sa småguttene, som aldeles blåsorte om munnen viste seg ved døren med et umåtelig knippe blåbærlyng. "Det er forbi med regnet for lenge siden," sa de; "kom nå og la oss gå."

Vi reise oss; det rike løvverket av moser og lav som dekket de fuktige veggstokkene, spilte i det glitrende sollyset forfrisket av regnet. Utenfor, i skogen, var det en glede over alle planter og fugler. Perleblom og linnea sendte ut strømmen av vellukt, og granen drysset sin duft over oss. Skogen var full av fuglesang og jubel; i hver topp satt det en måltrost og spottet min kjærlighet; gjerdesmutter og fuglekonger sang omkapp og frydet seg over sin lykke; bare en enslig rødkjelke klaget mellom de tetteste grener.

Mens vi vandret nedover skråningen gjennom skogen, lå Øvre-Romerike for oss i solskinnet; over de vestlige åser hang regnet ennå som et grått slør; men mot nord var det så blankt og klart; mistberget, disse egnes øyentrøst, hvelvet seg der som en blålig kuppel, og vi så bakkene og skogene og kirkene og gårdene, og småguttene kjente grant den røde stallbygningen hjemme på gården. Det gikk raskt nedover; Marie løp omkapp med småguttene; jeg slentret efter, stirret melankolsk ut i det vannløse landskapet og slokket min tørst med saftige blåbær. Vi var ikke lenge om det siste stykket; men da vi kom i hjemmehagen, stakk middagssolen så brennende hett at det ikke var til å holde ut. Marie satte seg i gresset under den gamle eken, og vi fulgte eksemplet. Da bølget plutselig en strøm av toner nedover oss. Forundret lyttet Marie og stirret opp i hvelvet av den mørke skyggerike krone, som om hun ventet å få øye på alle skogens vingete sangere. Jeg kjente tonene; det var en sjelden gjest i egnen; det var den gulbrystede sanger, som ga oss denne konserten. Den var i sitt beste lune; den skrek som falken og smånynnet som sisikken. Den ga oss lerketriller og stærsang og svailekvitter; den kjente måltrostens og alle løvsangeres toner. Det var et sant potpourri av fuglesang med jubel og smerte.

"Hører De?" ropte Marie, idet hun sprang opp og danset rundt under treet: "Når jeg hører disse tonene kjenner jeg min huldrenatur; jeg føler at jeg hører hjemme her, like så visst som De tilhører byen og bøkene og komediespillet og lirekassene!"

De syv folene

Det var en gang et par fattige folk; de bodde i en ussel stue langt borti skogen, og det var ikke mer enn fra hånden og i munnen, og med nød og neppe det; men de hadde tre sønner, og den yngste av dem var Askeladden, for han gjorde ikke annet enn lå og grov i asken.

En dag sa den eldste gutten at han ville ut og tjene; det fikk han straks lov til, og han vandret da ut i verden. Han gikk og han gikk hele dagen, og da det led mot kvelden, kom han til en kongsgård; der sto kongen ute på trappen, og spurte hvor han skulle hen.

"Å jeg går bare og hører etter tjeneste jeg, far," sa gutten.

"Vil du tjene hos meg og gjæte de syv folene mine?" spurte kongen. "Dersom du kan gjæte dem en hel dag, og si meg om kvelden hva de eter og drikken, så skal du få prinsessen og halve riket; men kan du ikke, så skjærer jeg tre røde remmer av ryggen din."

Ja, det syntes gutten var et lett arbeid; det skulle han nok klare, mente han.

Om morgenen, da det lyste av dagen, slapp stallmesteren de syv folene; de sprang avsted og gutten etter; og så kan det vel hende det gikk både over berg og daler, gjennom busker og kjerr. Da gutten hadde sprunget slik en god stund, tok han på å bli trett, og da han hadde holdt på enda et stykke, var han vel fornøyd av hele gjætingen, og med det samme kom han til en bergskorte; der satt en gammel kjerring og spant på en hand-tein. Da hun fikk se gutten, som sprang etter folene, så svetten drev av ham, ropte kjerringa: "Kom hit, kom hit, min vene sønn, skal jeg lyske deg!" Det ville gutten gjerne; han satte seg i bergskorten hos kjerringa og la hodet sitt i fanget hennes, og så lysket hun ham hele dagen, mens han lå og latet seg.

Da det led mot kvelden, ville gutten gå; "jeg får likså godt rusle bent hjem igjen," sa han, "for til kongsgården kan det ikke nytte jeg kommer."

"Bi litt til i mørkningen," sa kjerringa, "så kommer folene til kongen framom her igjen; så kan du springe hjem igjen med dem; det er ingen som vet at du har ligget her hele dagen istedenfor å gjæte folene."

Da de nå kom, ga hun gutten en vannkrukke og en mosedott; det skulle han vise kongen, og si det var det de syv folene åt og drakk.

"Har du nå gjætt tro og vel hele dagen da?" sa kongen, da gutten kom fram for ham om kvelden.

"Ja, jeg har nok det," sa gutten.

"Så kan du vel si meg hva det er de syv folene mine eter og drikker?" spurte kongen.

Ja, gutten viste fram vannkrukken og mosedotten han hadde fått av kjerringa; "der ser du maten, og der ser du drikken deres," sa gutten.

Men så skjønnte kongen nok hvordan han hadde gjætt, og han ble så harm at han bød de skulle jage ham igjen på øyeblikket, men først skulle de skjære tre røde remmer av ryggen på ham og strø salt i.

Da gutten kom hjem igjen, kan du nok vite hvordan han var til mote; én gang hadde han gått ut for å få tjeneste, sa han, men det gjorde han aldri mer.

Dagen etter sa den andre sønnen at han ville ut i verden og friste lykken. Foreldrene sa nei, og ba ham se på ryggen til bror sin, men gutten ga seg ikke, han ble ved sitt, og langt om lenge fikk han da lov, og la i veien. Da han hadde gått hele dagen, kom han også til kongsgården; og der sto kongen ute på trammen og spurte hvor han skulle hen, og da gutten svarte at han gikk og hørte etter tjeneste, sa kongen han kunne få tjene hos ham og gjæte de syv folene hans; og så satte kongen samme straff og samme lønn for ham som han hadde satt for broren. Ja, gutten var straks villig til det; han stedde seg i tjeneste hos kongen, for han skulle nok passe folene og si kongen hva de åt og drakk, mente han.

I grålysningen om morgenen slapp stallmesteren de syv folene; de avsted igjen over berg og dal, og gutten baketter. Men det gikk like ens med ham som med broren; da han hadde sprunget etter folene en lang, lang stund, så han både var svett og trett, kom han forbi en bergskorte; der satt det en gammel kjerring og spant på en hand-tein, og hun ropte til gutten: "Kom hit, kom hit, min vene sønn, skal jeg lyske deg!" Det syntes gutten vel om; han lot folene renne sin vei og satte seg i bergskorta hos kjerringa. Så satt han og så lå han, og late seg gjorde han hele dagen.

Da folene kom tilbake om kvelden, fikk han også en mosedott og en vannkrukke av kjerringa, som han skulle vise kongen. Men da så kongen spurte gutten: "Kan du si meg hva de syv folene mine eter og drikker?" og gutten stakk fram mosedotten og vannkrukken og sa: "Ja, der ser du maten, og der ser du drikken," - ble kongen sint igjen, og bød at de skulle skjære tre røde remmer av ryggen på ham og strø salt i, og jage ham hjem på flekken. Da så gutten kom hjem igjen, fortalte han også hvordan det hadde gått ham, og sa at én gang hadde han gått ut for å få tjeneste, men det gjorde han visst aldri mer.

Tredje dagen ville Askeladden i veien; han hadde nok lyst til å prøve ågjæte de syv folene han også, sa han.

De andre lo og gjorde narr av ham; "når det har gått slik med oss, så skal vel du klare det, - du ser ut til det du, som aldri har gjort annet enn ligge i oska og grave!" sa de.

"Ja jeg vil nok i veien likevel jeg," sa Askeladden, "jeg har nå engang fått det i hodet," - og alt de andre lo og alt foreldrene ba, så hjalp det ikke; Askeladden la i veien han.

Da han så hadde gått hele dagen, kom han også til kongsgården i mørkningen. Der sto kongen ute på trammen og spurte hvor han skulle hen.

"Jeg går nok og hører etter tjeneste," sa Askeladden.

"Hvor er du fra da?" spurte kongen, for han ville ha litt bedre greie på det nå, før han tok noen i tjeneste.

Askeladden fortalte da hvor han var fra, og sa at han var bror til de to som hadde gjætt de syv folene til kongen, og så spurte han om ikke han kunne få prøve å gjæte dem neste dagen.

"Å tvi!" sa kongen - han ble rent sint, bare han kom i hug dem, - "er du bror til de to, så duger du vel ikke stort, du heller; slike har jeg hatt nok av!"

"Ja, men siden jeg nå er kommet her, kunne jeg vel få lov å prøve meg, jeg også," sa Askeladden.

"Å ja, vil du endelig ha ryggen din flådd, så gjerne for meg," sa kongen.

"Jeg vil nok heller ha kongsdatteren jeg," sa Askeladden.

Om morgenen i grålysningen slapp stallmesteren de syv folene igjen, og de avsted over berg og dal, gjennom busker og kjerr, og Askeladden baketter.

Da han hadde sprunget slik en god stund, kom han også til bergskorten; der satt den gamle kjerringa igjen og spant på hand-teinen sin og ropte til Askeladden: "Kom hit, kom hit, min vene sønn, skal jeg lyske deg!" sa hun.

"Kyss meg bak, kyss meg bak!" sa Askeladden, hoppet og sprang og holdt i folerumpa.

Da han vel hadde kommet forbi bergskorten, sa den yngste folen: "Sett deg opp på ryggen min du, for vi har lang vei ennå," og det gjorde han.

Så reiste de et langt, langt stykke til. "Ser du noe nå?" sa folen.

"Nei," sa Askeladden.

De reiste da et godt stykke igjen.

"Ser du noe nå?" spurte folen.

"Å nei," sa gutten.

Da de hadde reist et langt, langt stykke, spurte folen igjen: "Ser du noe nå da?"

"Ja, nå synes jeg det hvitner i noe," sa Askeladden; "det ser ut som en stor diger bjørkestubbe."

"Ja der skal vi inn," sa folen.

Da de så kom til stubben, tok den eldste folen og brøt den til side; så var det en dør, der stubben hadde stått; innenfor var en liten stue og i stua var det ikke stort annet enn en liten peis og et par krakker; men bak døren hang et stort rustent sverd og en liten krukke.

"Kan du svinge sverdet?" spurte folen.

Askeladden prøvde, men han kunne ikke; så måtte han ta seg en slurk av krukken, først én gang, så en gang til, og enda en gang, og så kunne han håndtere det som ingen ting.

"Ja, nå må du ta sverdet med deg," sa folen; "med det skal du hugge hodet av oss alle syv på bryllupsdagen din, så blir vi til prinser igjen, som vi var før. For vi er brødre til prinsessen som du skal få, når du kan si kongen hva vi eter og drikker; men det er et fælt troll som har kastet ham på oss. Når du så har hugget hodet av oss, må du passe vel på å legge hvert hode ved halen til den kroppen som det satt på; så har trolldommen ikke mere makt med oss."

Det lovte Askeladden, og så reiste de videre.

Da de hadde reist en lang, lang vei, spurte folen: "Ser du noe?"

"Nei," sa Askeladden.

Så reiste de en god stund enda. "Enn nå?" spurte folen. "Ser du noe nå?"

"Å nei," sa Askeladden.

Så reiste de mange, mange mil igjen, både over berg og daler.

"Nå da?" sa folen, "ser du ikke noe ennå?"

"Jo," sa Askeladden, "nå ser jeg liksom en stripe som blåner langt, langt borte."

"Ja, det er en elv det," sa folen; "den skal vi over."

Over elven gikk det en lang gild bro, og da de hadde kommet på den andre siden, reiste de igjen et langt, langt stykke; så spurte folen igjen om Askeladden ikke så noe.

Jo, denne gangen så han det svartnet i noe langt borte, liksom i et kirketårn.

"Ja, der skal vi inn igjen," sa folen.

Da folene kom inn på kirkegården, ble de til mennesker igjen og så ut som kongssønner, med så gilde klær at det lyste av dem; og så gikk de inn i kirken, og der fikk de brød og vin av presten, som sto for alteret. Askeladden gikk også inn; men da presten hadde lagt hendene på prinsene og lyst velsignelsen, gikk de ut av kirken igjen, og det gjorde Askeladden også; men han tok med seg en vinflaske og et alterbrød. Og med det samme de syv kongssønnene kom ut på kirkegården, ble de til foler igjen; så satte Askeladden seg på ryggen av den yngste, og så gikk det tilbake igjen samme veien de var kommet, men enda mye, mye fortere. Først reiste de over broen, så forbi stubben, og så forbi kjerringa som satt i bergskorten og spant; og det gikk så fort at Askeladden ikke kunne høre det kjerringa skrek etter ham, men så mye hørte han at han skjønnte hun var fælt sint.

Det var nesten mørkt, da de kom tilbake til kongsgården om kvelden, og kongen selv sto i gården og ventet på dem.

"Har du nå gjætt tro og vel hele dagen?" sa kongen til Askeladden.

"Jeg har gjort mitt beste jeg," sa Askeladden.

"Så kan du vel si meg hva de syv folene mine eter og drikker?" spurte kongen.

Askeladden tok fram alterbrødet og vinflasken og viste kongen.

"Der ser du maten, og der ser du drikken deres," sa han.

"Ja, du har gjætt tro og vel," sa kongen, "og du skal ha prinsessen og det halve riket."

Så ble det laget til bryllup, og det skulle være så gildt og gjevt at det både skulle høres og spørres, sa kongen. Men da de satt ved brudebordet, reiste brudgommen seg og gikk ned i stallen, for han hadde glemt noe der, og det måtte han gå etter, sa han. Da han kom der ned, gjorde han som folene hadde sagt, og hugg hodet av dem alle syv, først av den eldste, så av alle de andre, etter som de var gamle til, og så passet han på å legge hvert hode ved halen til den folen det hadde sittet på; og etter som han gjorde det, ble de til prinser igjen. Da han kom inn til bryllupsbordet med de syv prinsene, ble kongen så glad at han både kysset og klappet Askeladden; og bruden hans ble enda gladere i ham enn hun før hadde vært. "Halve riket har du fått nå," sa kongen, "og det andre halve skal du få etter min død; for sønnene mine de kan skaffe seg land og rike selv, nå de er blitt prinser igjen." Så kan det vel hende det ble glede og moro i det bryllupet.

Jeg var også med; men det var ingen som hadde stunder til å komme i hug meg; jeg fikk ikke annet enn en kakeskive med smør på, og den la jeg på ovnen, og kaka brann, og smøret rann, og ikke fikk jeg att aldri det grann.

En natt i Nordmarken

En julidag gjennemsiktig klar som en dag i september, et solstreif over Bærumsåsene, en tilfeldig duft av gran vakte midt i den hete sommertid i denne kvalme byen min vandrelyst og all min lengsel etter skog og land. Jeg måtte og ville ut og innånde den friske luftning fra elven og granene. Men bare et par dager sto til min rådighet. Noen lang vandring var det således ikke leilighet til; det måtte i det høyeste bli en fisketur i Nordmarken. Forberedelsene var snart truffet; for fluer og øvrige fiskeredskaper var i orden, og efter noen timers vandring var jeg forbi Hammeren og gikk på skråningen av åsen bort imot Kamphaug og forbi denne gården ned imot Bjørnsjø-elven. Dypt nede tindret Skjærsjøen av og til mellom trærnes stammer og åpningene i skogen. Fuglene sang av fullt bryst, og det var så lett og fritt å ånde og å vandre i den søtt duftende skogluft. Fossens sus kalte meg, og jeg var snart ved elvens utløp i sjøen. Her strømmet den klar, men stri over kiselbunnen; for den er sloppet ut av den ville kløften som danner dens dype leie like fra utløpet av Bjørn-sjøen, i en strekning av en fjerdedels mil, og iler nu som bevinget i Skjærsjøens favn. Så lenge som den klemmes inne mellom fjellvegger og urer av opptårnede stenblokker, tumler den seg voldsomt dypt nede i det mørke svelg. Snart fosser den hvit med larm og brus, snart styrter den seg i villhet høyt ut over sorte klippesider og løser seg opp i damp; snart danner den - man kunne tro i anger over sin villhet og ubesindighet - dype, stille, mørke eftertenksomme kulper. Men det er bare en stakket hvile den søker, for igjen å ta fatt på den viltre lek med friske krefter. Og dog har all dens larm og villhet på denne tid av året ingenting å bety i sammenligning med den som vekkes i tømmerfløtningens tid. Når demningen åpnes, når Bjørnsjøens vide vanne slippes ut og tømmeret fløtes i elven, overgår dens larm og brus alt man kan forestille seg. Fossens drønn er som tordenbrak; trær og klippeblokker river den med, og tømmerstokker knekkes som pipestilker.

Åsene på sidene av elven stiger bratt opp med sine urer, sine uendelige vindfall og mørke graner, som alvorlige skuer ned på den ville lek i dypet og forfrisker seg ved de dampskyene fossen ustanselig kaster opp i deres grå, ærverdige lavskjegg. Og mellom rognene og bjerkene, som nede ved bredden luter seg ut over elven, ser fiskeren som ferdes i dette dypet, bare en smal stripe av den blå himmelen, oftest fordunklet av dunster som stiger opp fra fossen og svever langs åsene. Den som vil ferdes her, må ikke kjenne frykt for vann eller fjell; for ofte er kløften så trang at bredden blir borte og man må vade gjennom elven; undertiden senker bunnen seg, og det dannes en dyp, svartdunkel kulp med steile vegger, hvor elven i en skummende foss styrter fiskeren i møte. Da må han komme seg opp de bratte veggene og klatre frem mellom urene og stenene, som ofte raper ut under føttene på ham, så han, hvis han ikke styrter ned, henger svevende mellom himmel og vann og må klynge seg fast med hendene, slik at det står blodige striper efter taket. Og kjenner han ikke hver sten og stubbe her, så finner han snart i den fortvilende stilling at han hverken kan komme opp eller ned, "at han er gått i berg", som det heter i jegersproget.

Jeg sprang fra sten til sten med fiskestangen som balansestokk og støttestav, jeg vadet og klatret og var riktig heldig. I de klare hvirvler og under de glassgrønne kulper elven dannet der den gikk med mindre voldsomhet, sprang småforellene livlig; i de dype kulper under fossene skjøt større fisker frem som gullblanke lyn, snappet fluene under vannet, rev snøret susende av snellen og fór ned i dypet, men derfra ble de snart brakt opp og i land.

Da jeg kom ut av kløften opp til elvens utspring av Bjørnsjøen, hvilte jeg en stund på dammen; solen sto i nedgangen og dens lys spilte mellom skogtoppene, mens himmelens dype blå, aftenskyenes prakt og de mørke graner, som overalt innfattet sjøen, speilet seg i dens blanke flate. Insektene summet i luften og oppførte sine alfelette danser over vannet, mens prektige fisker nu og da med plask og skvulp skjøt opp efter dem. Over skogen langt mot nord sto der en blyfarvet skybanke med gulbrune render. Lummerhete luftninger slo meg i møte og gjorde brystet beklemt i

skogensomheten; fjernt borte klang en lur, eller kanskje det bare var gjenlyden av dens toner, som i aftenens stillhet nådde mitt øre, svevende, hendøende, på en gang forlokkende og klagende.

Jeg gikk igjennom Osskogen opp langs med vannet, for fra en eller annen av de fremskytende oddene, om der ennå var folk oppe, å rope efter båt over til Bonna, det eneste sted hvor mennesker bor ved denne innsjøen.

Ved Skysskafferodden kom to gamle menn ut av skogen.

Den ene hadde et patriarkalsk tiggerutseende, og var en aldeles kjempemessig figur med markert ansikt, buskete bryn og et langt ærverdig gråskjegg. På hodet hadde han en toppelue av blått ullgarn, og over den gamle gråtrøyen hang en lammeskinns pose i et rødt ullbånd. Den andre var en fisker som jeg oftere hadde truffet på mine vandringer i disse ødemarkene. Hans slekt hadde bodd og ferdes her så lenge noen kunne minnes, og hadde i eldre tider ligget i evindelige klammerier med "skogfinnene", som efter sagn i forskjellige bygdelag like til midten av forrige århundre bodde spredt i Nordmarken og de store skogviddene som i flukt med den strekker seg fra Lier og Holsfjorden like inn i Gudbrandsdalen og Valdres.

Men gamle Elias har ikke alltid vært bare fisker. I sin ungdom var han en kjekk sjømann, som likeså lite fryktet stormen som kanonenes drønn. Han var med ved Gøteborg 1788, han var båtsmannsmat på Prøvesten den 2. april 1801. Han har innåndet duften av Middelhavslandenes oransjelunder, og har sett Indiens palmer. I Nordmarken heter han Elias fisker eller Elias svenske fra sitt første tokt. Nu er han krøpling og har understøttelse av fattigkassen. Men de brede skuldrene og de kraftige armene vitner ennå om hva han engang var for en kar, og når ordet løsner seg fra leppene og han taler om kommandørkaptein Lassen, om havet, om annen april og om sine fisketurer i Nordmarken, kommer det liv i øynene og i det ellers slappe og skjeggete ansiktet. Gamle og unge lytter gjerne til hans fortellinger, og Elias er en velkommen gjest overalt, selv hos de små sjeler, som ser med misunnelse på hans hell som fisker. For fisker er han fremdeles med liv og sjel, og hans ferdighet, hans mangeårige kjennskap til fiskens gang og levevis i disse elvene og vannene, gjør at hans strev i alminnelighet krones med et sjeldent hell. I den beste fisketid ser man Elias fisker, selv nu i hans fire og åttiende år, hver uke dra til byen med en uhyre vidjeskreppe full av fisk på ryggen. Men en svakhet har han. Han søker altfor meget å fylle ut kløften mellem før og nu ved den nordiske Lethe. Når han vender hjem fra byen, er skrittene vaklende og hodet tungt, og skjønt han ikke har langt til sitt hjem, - den lille hytten som ligger på en bakke til venstre for veien straks før man kommer til Skjervenbroen i Maridalen - hender det at han undertiden overnatter ved siden av veien.

"Vel møtt, fiskere," sa jeg.

"God kveld," sa de begge og lettet på luene.

"Godaften, Elias, skal vi nu møtes her igjen?"

"Ja, jeg er som skyfloken jeg," sa Elias, "den er der når de minst venter den."

"Tenker dere å fiske her til natten?" spurte jeg.

"Vi har nok tenkt å freste den litt i natt," sa Elias; "det er tidlig på året ennå, men kommer det vind og regn, så tør den nok slå etter."

"Ja, det tror jeg også, Elias."

"I har vel tatt den slemt i elva?" spurte Elias med et nysgjerrig blick til fiskekurven min.

"Jeg har fått en del, men der er ikke mange som er over to merker," sa jeg, og åpnet lokket.

"Det er over halvannet pund,...se der er en lekker fisk og der er flere også...jammen var det lekkert fiske," sa Elias.

"Han fisker vel med fly han?" spurte den andre.

"Du kan vite det," sa Elias, idet han forgjeves gjorde noen kast ut på vannet med sin stang; "du kan vite det; jeg sto ved sida av han og meita i Haklo-uset i fjor, og jeg fikk ikke bittet engang, mens han tok halvpundet, og det ratt også."

Jeg spurte hvor hans kamerat var fra, og fikk vite at han holdt til på Hadelands-åsene om sommeren. Nu skulle han til byen og kjøpe salt; men han ville gjerne ha litt brennevin og tobakk med det samme; og midler til det aktet han å skaffe seg ved fiske.

Da natten falt på, brøt uværet løs: det tordnet og lynte i det fjerne; de mørke masser bredte seg ut; skyenes omriss ble mer og mer ubestemte og utvasket, og til sist hang regnet og skyene som et grått teppe nedover åsene. Foran været og regnet strøk en frisk vind henover vannet. Nu var tiden der til å fiske. Enkelte større fisker slo efter og ble av og til fanget, men oftest slo de feil.

"Den er ikke riktig hjerta på å bite ennå, derfor tar den så ofte imist," sa Elias, som holdt på å bringe en fisk i land.

Med de første regndråper sprang fisken plask i plask efter metemark og fluer; men da skuren brøt løs for alvor og det begynte å hagle og skyllregne, var det aldeles forbi.

"På morrasida tør den nok få bedre hjertelag," sa hallendingen.

"Hva mener du om været?" spurte jeg efter noen tids forløp. "Det klarner jo opp over åsen?"

"Østa glette gir våt hette. Det kommer mer regn, men det tør nok bli litt opphold iblant," svarte hallingen. "Der kan I høre; den karen spår også om regn," vedble han, da det langt ute fra landet lød et vedholdende fryktelig skrik, nesten som om et menneske var i livsnød.

"Er det nøkken?" spurte jeg.

"Jesu navn, si ikke det da; det var lommen," sa Elias.

Vi ga opp fisket inntil videre og besluttet å tenne et bål, for vi var gjennomvåte. De gamle dro kvist og stokker sammen; jeg skaffet ild, og snart flammet det et bål på pynten av odden. Bålet i forening med min niste unnlot ikke å øve sin opplivende virkning på mine stallbrødre, og det ble en livlig samtale om fiske, om ørretens gang og levevis i Nordmarken og røyens i vannene på Hadelandsåsene. Elias dvelte med forkjærlighet ved de fisketurene han hadde gjort til Nordmarken i yngre dager, når han var kommet hjem fra reis.

"Da var her fisk å få," sa han, idet han tente sin korte snadde; "men der var ikke slik sjau med vanna heller, og ikke så farlig om det kom opp et par stokker i dammen om natta, så fisken kunne gå ut i elva. Ja, ja, ved Sandungdammen var det godt å fiske den tid; for da sto den utafør de to berga og den djupe kulpen, der I veit den står nå. Jeg tok åtte pund der ei natt, og der var ingen under tre merker. Men nå veit fisken mest ikke hvordan det er stelt med den, for den får aldri ha sin riktige gang."

"Det må ha vært morsomt å fiske her i de tider, Elias," sa jeg, "men det hendte vel den tid også at fiskeriet slo feil for deg en gang imellem?"

"Det var rart om det skulle slå reint feil; noe fikk jeg alltid," svarte han. "Jo, en gang hadde jeg så nær ikke fått noe, men jeg fikk enda. Det gikk så forunderlig til at jeg ikke har kunnet skjønne det. Slikt har jeg aldri vært ute for hverken før eller sia."

"Hvorledes gikk det da?" spurte jeg.

"Du får fortelle oss det, Elias," sa hallendingen; "vi har slikt slag åbestille nå."

"Jeg tenkte så," sa Elias.

"Det var i 1806. Jeg lå i byen i den tid, men det var så strengt at ingen matros måtte være lenger borte enn én dag og ikke over en halv mil fra Christian, med mindre han meldte det for kommandørkaptein Lassen. Jeg hadde lyst til å gå i Nordmarka og fiske; så meldte jeg meg og skar ut med litt niste og en buttel brennevin i hver lomme. Det gikk kleint med fiskeriet. I Bjørnsjøelva fikk jeg ikke et napp. Da jeg kom til dammen, lå båten der; den tok jeg og rodde over til Smalstrøm; men der var ikke fisk åfornemme, hverken på vannet eller der. Så strauk jeg nordover til Hakloa. På veien møtte jeg Per piper, som var en av de beste fiskere som gikk her i marka i den tid. "Det er ikke verdt du går lenger, Elias," sa han; "jeg har vært nord i Katnosa, men jeg har mest ikke fått beinet. Se her," sa han og tok fram skreppa si, og alt det han hadde, var vel en snes små pinner så lange som fingeren min.

"Har jeg trøytt alna, så trøyter jeg vel kvarten også, min kjære Per," sa jeg og skjenkte han en dram eller to. Ja gudbevares, jeg tok en sjøl også. "Det torde vel hende den biter for meg, om den ikke biter for deg," sa jeg.

"Jo visst!" sa piperen. Dermed skiltes vi.

Jeg gikk like til Storløken i Katnosa, for biter det ikke der, så biter det ingensteds. Nei, der var ikke bitt å få der heller. Så gjorde jeg opp en nying og fekk meg en dram til og varma meg litt, og så sov jeg til langt ut på dagen. Jeg fresta litt i Katnoselva igjen, men der var ikke fisk åkjenne, og så ga jeg meg på heimveien. Men da jeg kom til Skysskafferodden i Sandungen, så er det et lite tjern der, som de kaller Skysskaffertjernet. Der hadde jeg hørt det aldri skulle være fisk å få, enda de sa det gikk kulter uti der som tømmerstokker. Men det var et huldretjern, og ingen torde fiske der den tida. "Du får freste, Elias," tenkte jeg, "kanskje huldrefisken går på beite, når den andre ikke er heime," og dermed skar jeg ut på flytetorven og kasta ut like ved det vesle bekkeoset, for det er en liten bekk der, som sildrer ned til Sandungen gjennom myrene; men når dammen er stengt og vannet stort, stuer det opp i tjernet gjennom myrene og under flytetorven. Med det samme nappa det i, og fisken stakk under torven; men den lå på bunnen så tung som ei reiverunge; jeg kunne nok merke det ikke var noen ørret. Da jeg fekk den opp, var det en åbbor på åtte merker. Litt utpå så jeg det gjorde en hvelv opp i vannet, så det ringa seg. Der kasta jeg ut. Ikke var marken i vannet, før fisken hogg i; men det blei både slag og plask, og jeg baska me'n ei lang stund, før jeg fekk'n opp; Men da var det en ørret mellom sju åtte merker, av den vakre fisken som er i Sandungen, feit og brei, med lite hue og så gul som voks, men mørkere over ryggen enn sandungsfisken. Ja, jeg blei stående der og kasta opp den ene etter den andre, på fire, fem, seks merker og så. Men så kom jeg til åse ned bak meg; der lå det to vakre fisker og den tredje i kors over dem. Jeg undres nå på hva det skulle bety, om der var noen fisker som hadde lagt dem igjen, eller hvor de var kommet fra; men jeg så ingen. Så gikk jeg et lite stykke lengre bortpå, og der hvor jeg såg en hvelv, kasta jeg ut. Fisken beit, og det varte ikke lenge før jeg hadde fått vel to pund. Som jeg da kom til å se bak meg, så lå der fem store vakre fisker der igjen. Ja, jeg undres på hvem det kunne være som hadde lagt dem der, men jeg tok dem da opp og la dem i fiskesniken, både disse og de tre jeg først blei var. Men da blei der slikt vær og sånt et gny og brak i skogen at jeg trudde den skulle ryke ned på meg med det samme. "Nei, dette kan aldri være riktig," tenkte jeg, "her er det nok ikke godt å være," og dermed tok jeg de åtte fiskene jeg hadde funnet, og la dem på en stakk etter hverandre, så at den kunne ta dem som eide

dem, eller fugl og dyr kunne ete dem opp; jeg ville ikke ha dem. Dermed la jeg ned til Sandungen, og det er ikke så mange skritt det. Men da jeg kom dit, var det ganske stilt, og vannet var så blankt at både åsene og skyene sto i det. Da skjønnte jeg det var huldra, som hadde vært ute." -

Til denne fortellingen knyttet nu hallendingen forskjellige historier om huldretjern og vann med dobbelt bunn, hvor fisken hører huldren til og bare får lov å komme opp hver sankthansdag, men med ett avbrøt han seg selv midt i fortellingen med et utrop:

"Kors i Jesu navn, hva er det for et lys der borte? Det er blått!"

Elias mente det ikke var langt fra Smalstrøm. Meg forekom lyset mere rødt enn blått, og jeg antok, som det senere viste seg, at det var et par fiskere som hadde leiret seg der og gjort opp varme. Nu gled samtalen over på skattegravere og skatter og om blå lys, som brenner over dem. Således fortalte Elias, at hans bestefar eller oldefar - jeg minnes ikke mere hvem av disse troverdige personer det var, men antar den første - hadde sett en sølvåre på bunnen av Blankvannet, så tykk som en tømmerstokk, og nu fulgte flere historier som jeg vil søke å gjengi så godt jeg kan.

"Han bestefar," fortalte Elias, "kjørte tømmer fra Nordmarka til Sørkedalen. Det var utpå vårsida, så snøen og hålken var borte. Men han hadde med seg en liten jentunge; og da de kom mellom Vindernsetra og Blankvannsbråten, så gleid hun. "Nei, far, jammen er det hålke ennå da," sa hun. Han så der hvor hun hadde glidd, men han så straks at det var sølv og ikke hålke. Så hogg han øksa i det.

"Ja, du har rett, barn, det er rart at hålken kan holde seg så lenge," sa han, og lot seg ikke merke med noe. Fra den tid kjørte han titt og ofte til byen og tok mange penger inn. Men når han reiste, så reiste han hverken veien om Maridalshammeren eller om Sørkedalen; men han hadde en vei for seg sjøl gjennom skog og mark, som gikk bortover alle åsene og kom ned mellom Frognersetera og Ris. En gang han var i byen og hadde drukket litt, så han var på en kant - det var i gamle Ramstadgården i Grensen - så satt han og kytte og var kar:

"Ville jeg bare, skulle jeg gjerne sko hestene mine med sølv," sa han.

Der satt mange der, og noen som var der, tok vitner på det, og skreiv det opp. Men før han farfar kom heim, var han død, og sia den tid har ingen sett noe til sølvet, enda de både har skjerpt og gravd borte i marka der."

"Jeg har hørt si at han har vært hard til å leite etter skatter alle sine dager den karen," bemerket hallendingen, og la en tørr tyrirot på bålet.

"Du kunne visst fortelle mere om ham du, Elias, når du bare ville," tilføyde jeg.

"Der er nå ingen som trur riktig på slikt i våre dager," svarte Elias; "men jeg kan nok fortelle likevel jeg.

Den tid han farfar var unggutt, var han og en annen kar ute og grov engang, de hadde vel sett blå lys, kan jeg tenkte, eller kanskje de visste hvor pengene lå. De grov i to torsdagsnetter, og det kom så mange julebukker og underlige skikkelser til dem, at de aldri hadde trudd der fans så mye stygt. Der kom både bjørner og udyr og stuter med store horn og alt det fæle som til var, og vel så det. De var redde og tenkte hvert øyeblikk å ta beina fatt; men de holdt ut og tidde stille. Så var det den tredje torsdagskvelden, da blei det mye verre enn begge de forrige gangene: men de grov og tidde stille, og det varte ikke lenge, før spaden skrapte ned på koppekjelen. Rett som det var, så kom det kjørende ei vogn forbi med seks svarte hester for, og det gikk som en vind. Om ei lita stund kom der ei gammel kjerring etter, som akte seg fram i et trau, men kjeften hennes gikk som ei pepperkvern.

"Jeg tar dem nok att, jeg tar dem nok att, jeg tar dem nok att," sa hun i ett vekk og gnudde seg fram i trauet. "Å i helvete tar du dem att!" sa han farfar; men med det samme var kjerringa borte, og pengekjelen sakk ende ned.

"En annen gang skulle du tie stille," tenkte han farfar, og det varte ikke lenge, skal jeg tru, før han var ute igjen. Den gangen var det ei gammel kjerring, som hadde sett en stor kopperkjel full med penger, just som hun gikk nedover jordene ved Grefsen i Akers sokn. Tre dager før sankthanstid står pengene oppe, må vite; men for hennes øyer så det ut som der lå en stor diger orm oppe i kjelen og velta seg ovapå pengene. Så var det to stykker fra Christian, den ene var enda en høker som eide både gård og grunn, og den andre var en underoffiser; og de slo seg sammen med han farfar om å grave opp kjelen. Ja, de grov i tre torsdagskvelder, og den tredje kvelden skrapte de ned på hankene, så det skrasla i pengene, og de tenkte de snart skulle ha den. Men nå skal I vel høre spell! Så syntes høkeren at gården hans nede i byen sto i lys loge, og enda det var så langt - en veit det er vel ei halv mil fra Grefsen - så syntes han at han skjellig så at kjerringa hans sto midt inne i logen med en unge på armen. "Det er nok ikke tid for meg å være her nå," sa han, og kasta spaden og ville avsted; men med det samme var det forbi med varmen og det var det med pengene også, for kjelen den sakk.

Men så var det det jeg ville fortalt først. Det var kar til mann det: han var ikke fælen han. Til sist så la han i veien ganske aleine en torsdagskveld, og begynte å grave på et annet sted, som han visste der lå penger. Og det gjorde han den neste torsdagskvelden og, men han så så urimelig mye stygt at de aldri kunne få han til å tale om det. Men da det var høgstnattes den tredje torsdagen, så kom det en olm okse fram fra bunnen av gropa, som hadde store lange horn, og dem ville den stange tvers igjennom han, syntes han. Men han tok oxen i horna, og således blei han stående til sola rant. Da var oxen blitt til en stor kopperkjel full med penger, og horna som han holdt den i, det var hankene på kjelen."

"Det er mest stygt å høre slikt," sa hallendingen, "helst når det er så vondt for å tene en skilling som det er nå for tida. For det trur jeg at den som ikke har løst seg fra kakjisma og sin frelser aldri finner noen skatt."

"Efter det du har fortalt om din bestefar, Elias, skulle en ikke tro at du behøvde å gå til byen hver uke for å selge fisk," sa jeg.

"Å, Gud hjelpe meg så sant," svarte Elias. "Far min arva ikke anna enn armoda efter far sin, enten nå han farfar hadde brukt opp det han hadde funnet, eller de som hadde gitt ham det, hadde tatt det tilbake igjen. Og jeg arva akkurat ei gråtrøye og ei treskei etter min far."

"Det er som jeg sier," sa hallendingen; "der er inga lykke ved slike penger, de går så fort som vatnet i fossen."

Søvnen tok nu til å sige på oss, og samtalen begynte å gå i stå. Men i den tilstand vi var, tørre på den ene siden, som vendte mot ilden, og våte på den andre, holdt jeg det for mindre rådelig å overgi seg til en slummer som man ufeilbarlig ville våkne opp av med hakkende tenner og stive lemmer. Jeg skjenket derfor mine feller en dram, tente pipen og oppfordret dem til å holde seg våkne ved å fortelle noe. Elias fortalte mange historier, om hvorledes nissen hadde husert i Sandungen i gamle dager, og påsto at det ennu var blodflekker i stallen der, efter at nissen en natt hadde slått i hjel den hvite hesten til Pål Sandungen; om hvorledes de sto i vinduene og så at han skrapte saltet på hellen fra de andre hestene til kjæledyret sitt, om gamle Jo Hakloa, som hadde tjenestejente sammen med huldren; om Lukas finne, som hadde bodd i Fortjernbråten og kunne så meget at han frelste jorden sin for alle slags udyr, så aldri noe kreatur ble slått eller revet for ham, - og meget mere, som hadde tildradd seg i Nordmarken i gamle dager.

Til sist begynte hallendingen også å fortelle om det som hadde hendt hans frender og venner. Der var en egen patos i hele hans måte å fortelle på, som det ville være forgjeves for meg å prøve på å gjengi. Det var hans egen faste tro på tilstedeværelsen av disse naturmaktene han snakket om, som ga hans fortellinger denne eiendommelige virkning, som øktes ved at han talte i en dyp bass og i et langsomt, men velordnet foredrag.

"Den tid da krigsfolka låg ute i Holsein," begynte han, - "ja du minnes nok den tida, du Elias? - var farbror min, som budde på Ringerike, oppå Krokskogen med noen andre. De lå ved Flak-setrene sønnafor vegen og hogg kolved. Ved kveldstid gjorde de opp en nying i en hellbakke og roa seg der, men de hadde ikke sovet lenge, før de hørte ungeskrik og tralling. Han farbror såg opp, og på en bergpynt beint imot dem fekk han se der satt ei hulder med en skrikende unge; den sang hun for og prøvde å stagge det beste hun kunne. "Hva sitter du der for, du?" spurte han farbror. "Å, mannen min er borte," svarte hun, "og så tykte jeg jeg likså godt kunne gå ned her og hygge meg til dere."

"Hvor er mannen din da?" spurte farbror.

"Han er ute i krigen han, der hvor de andre krigsfolka er," svarte huldra.

Men ungen blei mer og mer gretten, og skreik og bar seg og holdt et slikt hus at det var reint umulig å få søvn på øynene. Dette syntes han farbror var for galt, han blei harm og sint og tok den ene varmebrannen etter den andre og kasta opp imot henne. Og så blei hun borte, men omkring i alle åsene og haugene skratta og lo det.

"Det var hygge du fikk av de karene, Gyri Haugen!" ropte det.

Men nå skal jeg fortelle noe, som hendte en av skyldfolka mine på Ringerike," ble han ved.

"Han var møller på Viul og het Per Pålsen; sia kom han enda til kvernbruket på Henseiene i vassdraget Væla ytterst i Ådalen. Han gikk mye oppå åsene og fiska, og så var han en gang oppe ved Buttentjernet, som ligger i kanten av Hofseteråsen mellom Marigardsskogen og Bergermoen. Der gjorde han seg opp en nying og la seg til å sove natta over. Halvanna års tid etter var han oppe og fiska igjen. Om natta kom det ei kjerring til han med en liten unge på armen.

"Der ser du ungen din, Per," sa hun.

"Ungen min? Det var artige ting det! Hvorledes skulle jeg fått den ungen da?" spurte Per Pålsen.

"Du husker nok den gangen du var oppe her sist, for halvanna år sia," sa huldra.

Den gangen talte han nok ikke om det til noen, men seinere hen i åra -for han gikk alltid oppå åsene der og fiska om sommeren, og alltid hang den samme huldra etter han - sia talte han til mange om at han hadde ei dotter med huldra, som vel kunne være så gammel som barna pleier være, når de går til presten. Meg fortalte han det aldri, enda jeg kjente ham vel; men jeg har hørt det av en han sjøl hadde fortalt det til. En gang var hun kommet til ham, og hadde spurt om han ville se dotter si. Så hadde hun lukket opp ei dør i berget, og der var allting av sølv. Ja, iblant tok Per Pålsen andre med seg opp på åsen på fiske også, og da såg de to huldrer, som sto på den andre sida av Buttentjernet og fiska åbbor. Ellers var det i Stortjernet Per Pålsen fikk den meste fisken, men det var ingen andre som fekk fisk der. Men en gang han gikk oppover åsen, ropte det: "Du får vende att nå, Per, vi behøver fisken vår sjøl, for det er barsel hos dem i Lia." En gang var en mann som hette Halvor fra Marigard, med han. Ham hadde han lovt at han skulle få se huldra. Da denne Halvor Marigarden fekk høre hun kom drivende med buskapen sin, blei han så redd at han ville av sted. Men Per Pålsen ba han stane og bare stå stille, så hadde det inga nau. Og da så de hun kom drivende med heile bølingen. Dette så de granngivelig begge to." -

Elias hørte ikke mere av fortellingen; han sov en velsignet søvn på den hårde stenen, og snorket så det ga gjenlyd i skogen.

"Han sover han," sa hallendingen, "men ennå skal jeg fortelle ei historie, som jeg synes er underlig; men så får vi kurre oss litt vi og, ellers blir vi for tunge til morgenen."

"Der var en bonde, som budde i Telemarken, hvor far min er kommet fra," begynte han sin fortelling, "og han åtte en stor gard, men han visste ikke av anna enn uår og skade på krøttera sine, og til sist måtte han gå fra både gard og grunn. Litt hadde han igjen, og for det kjøpte han seg en liten plass, som låg for seg sjøl, langt borte fra bygda, i vill skog og mark. En dag han gikk på gardstunet, møtte han en mann.

"Goddag granne," sa mannen.

"Goddag," sa bonden; "er du grannen min? Jeg trodde jeg var aleine her."

"Der ser du garden min," sa mannen, "den er ikke langt fra din." Og der låg der en gard også, som han aldri hadde sett før, stor og gild og i full stand. Da kunne han skjønne at det var underjordiske, men han blei ikke redd for det; han ba grannen inn for å smake på ølet sitt, og grannen drakk både godt og vel.

"Hør nå," sa grannen, "en ting skal du lye meg i."

"La meg få høre på det først," sa bonden.

"Du må flytte fehuset ditt, for det står i vegen for meg," svarte grannen.

"Nei, det gjør jeg ikke," sa bonden. "Jeg har bygd det opp nytt i sommer, og nå lir det til vinters. Hvor skulle jeg gjøre av buskapen min da?"

"Ja, ja, du gjør som du vil, men river du det ikke ned, er jeg redd du kommer til å angre det," sa grannen. Og dermed gikk han.

Mannen gikk og undres på dette, og visste ikke hva han skulle gjøre. Ågi seg til å rive ned et nytt fehus mot vinternatts leite syntes han var reint ulikt, og lita hjelp hadde han også.

Rett som han sto i fjøset sitt en dag, sank han ende ned igjennom golvet. Der hvor han kom ned, var det så urimelig gildt. Allting var av gull og sølv. Med det samme kom den mannen som sa at han var grannen hans, og ba ham sitte ned. Om en stund blei der båret inn mat på sølvfat og øl i sølvkrus, og grannen ba ham sette seg inntil bordet og ete. Bonden torde ikke anna og flyttet seg inntil bordet, men rett som han ville ta opp i fatet med skeia, falt det noe ned i maten fra loftet, så han mista matlysta med det samme.

"Ja," sa huldrekallen, "der kan du se, hva kuene dine gir oss. Matro får vi aldri for hver gang vi setter oss til bords, er det uråd straks, og om vi er aldri så sultne, så mister vi matlysta og kan ikke ete. Men vil du lye meg og flytte fjøset, så skal du ikke mangle fôr og grøde, om du blir aldri så gammel. Men vil du ikke, så skal du ikke vite om anna enn uår, så lenge du lever."

Da mannen hørte det, ga han seg straks i ferd med å rive ned fjøset og tok til å sette det opp et anna sted. Men han bygde ikke aleine, for om natta mens alle sov, var det lagt like mange stokkekarv som om dagen, og det kunne han nok skjønne, at det var grannen som hjalp ham.

Han angra heller ikke på det sia, for han hadde fôr og korn nok, og feet trivdes vel. Så blei der en gang et hardt år, og det var så knapt for fôr at han gikk og tenkte på han skulle selge og slakte halve

buskapen sin. Men en morgen budeia skulle i fjøset, var buhunden borte og alle kyrne og alt ungfeet med den. Hun til å gråte og si det til husbonden, må tenkte. Men han tenkte ved seg sjøl at det var grannen som hadde tatt dem på fôr. Og det var det også, for da våren kom og det blei grønt i skogen, så hørte de en dag fehunden kom gjøende og springende i skogkanten, og etter den kom alle kvigene og alt ungfeet fram, og det var så blankt at det var en lyst åse."

I le av ilden la vi oss til hvile og fikk oss et par timers kvegende søvn på den nakne stengrunnen. Da dagskjæret lyste over åsen, var vi ute på sjøen; for hallendingen, som istedenfor sitt eget usikre fiskeri hadde foretrukket å følge med meg og bære fiskekurv og håv, hadde hentet gamle Christen Bonna med båten. Jeg rodde opp over Bjørnsjøen og fisket i Smalstrøm og Hakloa. Det var gunstig fiskevær, for det vekslet med solskinn og regnbyger hele dagen. Først sent om aftenen kom jeg tilbake til byen, med fiskekurven full av ørret og hodet fullt av historier.

Bjørnen og reven

1. Hvorfor bjørnen er stubbrumpet

Bjørnen møtte en gang reven, som kom luskende med et knippe fisk han hadde stjålet.

"Hvor har du fått det fra?" spurte bjørnen.

"Jeg har vært ute og fisket, herr bjørn!" svarte reven.

Så fikk bjørnen også lyst til å lære å fiske, og ba reven si hvordan han skulle bære seg at.

"Det er en simpel kunst for deg," sa reven, "og den er snart lært. Du skal bare gå ut på isen, hugge deg et hull og stikke rumpa nedi; og så må du holde den der bra lenge. Du må ikke bry deg om at det svir litt i den; det er når fisken biter; dess lenger du kan holde den der, dess mer fisk får du. Og rett som det er, skal du tverrykke opp!"

Ja, bjørnen gjorde som reven hadde sagt, og holdt rumpa lenge, lenge nedi hullet, til den var frosset vel fast; så tverrykket han den - tvert av, og nå går han der stubbrumpet den dag i dag.

2. Reven snyter bjørnen for julekosten

Bjørnen og reven hadde en gang kjøpt seg en smørholk i hop; den skulle de ha til jul, og derfor gjemte de den under en tykk granbuske. Så gikk de et stykke bort og la seg i en solbakke til å sove. Da de hadde ligget en stund, reiste reven seg og ropte: "Ja!" ...satte avsted, og like bort til smørholken, som han åt en god tredjepart av. Men da han kom igjen, og bjørnen spurte hvor han hadde vært, siden han var så feit om flabben, sa han: "Tror du ikke jeg ble bedt i barsel da?"

"Ja så. Hva hette barnet?" spurte bjørnen.

"Tatt-på," sa reven.

Dermed la de seg til å sove igjen. Om en liten stund sprang reven opp igjen og ropte: "Ja!" og strøk avsted bort til smørholken. Den gangen åt han også en god slump. Da han kom tilbake, og bjørnen spurte hvor han hadde vært, svarte han: "Å, ble jeg ikke nå igjen bedt til barsel da, tror du?"

"Hva hette barnet nå da?" sa bjørnen.

"Halv-ett," svarte reven.

Bjørnen syntes det var et rart navn, men han undret seg ikke lenge på det, før han gjespet og sov igjen; aldri før han hadde ligget en liten stund, så gikk det like ens som begge de andre gangene; reven sprang opp igjen, ropte "Ja!" og la avsted bent til smørholken, og den gangen åt han slumpen. Da han kom tilbake, hadde han vært i barsel igjen; og da bjørnen ville vite hva barnet hette, svarte han "Slikket-i-bunnen!"

Dermed la de seg til å sove igjen og lå en god stund. Så skulle de bort og se til smøret; men da var det ett opp. Og så skyldte bjørnen på reven, og reven på bjørnen; den ene sa at den andre hadde vært borte i smørholken, mens han selv lå og sov.

"Ja, ja," sa Mikkel, "vi skal snart få vite hvem av oss har stjålet smøret. Nå skal vi legge oss borti solbakken: den som da er fetest bak når vi våkner, han har stjålet det."

Ja, den prøven ville bjørnen gjerne gå inn på; han visste med seg selv at han ikke hadde smakt smøret engang, og la seg trygt til å sove i solen. Så lusket Mikkel bort til holken etter et smørgrann som satt igjen i en sprekk, og tilbake til bjørnen og smurte ham bak med det; så la han seg til å sove, som ingenting hadde hendt. Da nå begge våknet, så hadde solen smeltet smøret, og så ble bjørnen den som hadde ett smøret, likevel han.

De tre prinsesser i Hvittenland

Det var en gang en fisker som bodde tett ved slottet og fisket til kongens bord. En dag han var ute og fisket, fikk han ingenting; han kunne bære seg at som han ville, agne og fiske, fiske og agne, så hang det ikke et bein på kroken. Men da det led langt på dag, dukket det opp et hode av vannet og sa: "Får jeg det konen din bær under beltet, skal du få fisk nok." Mannen svarte straks ja, for han visste ikke at hun var med barn. Siden fikk han da fisk om dagen kan hende, og det så mye han ville ha. Men da han kom hjem om kvelden og fortalte hvordan han hadde fått all fisken, tok konen til ågråte og bære seg, og ba Gud hjelpe seg for det løftet mannen hadde gjort; for hun bar et barn under beltet, sa hun. Det spurtes snart oppe på slottet at konen var så sorggiven, og da kongen fikk høre det, lofte han å ta barnet til seg og se til å frelse det. Det led og det skred, og da tiden var omme, fikk konen et guttebarn; det tok da kongen til seg og oppdro det som sin egen sønn, like til gutten var voksen.

Da ba gutten en dag om lov til å følge faren ut og fiske; han hadde så inderlig lyst til det, sa han. Kongen ville nødig tillate det, men til slutt fikk gutten lov; han ble med faren, og det gikk godt og vel nok hele dagen, like til de kom til lands om kvelden. Da hadde sønnen glemt etter seg lommetørkleet sitt, det ville han springe ut i båten etter. Men i det samme han kom uti, tok båten til å gå med ham, så det fosset, og alt gutten holdt imot med årene, så hjalp det ikke; det gikk og det gikk hele natten, og endelig kom han langt, langt bort til en hvit strand. Der gikk han i land, og da han hadde gått et stykke, møtte han en gammel mann med hvitt, sidt skjegg.

"Hva heter det her?" spurte gutten.

"Hvittenland," svarte mannen. Og så ba han gutten si ham hvor han var fra og hva han ville, og det fortalte guten ham.

"Ja," sa mannen, "når du nå går fram langs med stranden her, så kommer du til tre kongsdøtre, som står i jorden, så de bare har hodet oppe. Så roper den første - det er den eldste - og ber deg så vakkert komme og hjelpe seg, og det gjør den andre også; men ingen av dem skal du gå bort til; skynd deg bare fra dem, som du aldri hørte eller så dem. Men den tredje skal du gå bort til og gjøre det hun ber deg om; det blir din lykke det."

Da gutten kom til den første av prinsessene, ropte hun til ham og ba ham så inderlig vakkert at han skulle komme til henne; men han gikk som han aldri så henne; like ens gikk han forbi den andre; men den tredje gikk han bort til.

"Vil du gjøre det jeg sier deg, skal du få hvem av oss tre du vil," sa prinsessen.

Ja, det ville han gjerne; og så fortalte hun, at tre troll hadde satt dem alle tre ned i jorden der; men før hadde de bodd på det slottet han kunne se borte i skogen. "Nå skal du gå inn i slottet og la trollene piske deg en natt for hver av oss," sa hun; "orke du tåle det, så frelser du oss."

Ja, svarte gutten, det skulle han nok prøve.

"Når du går inn," sa prinsessen igjen, "står det to løver i porten, men bare du går midt imellom dem, så gjør de deg ikke noe. Gå så bent fram, inn på et mørkt lite rom; der skal du legge deg. Så kommer trollet og slår deg; men så skal du ta flasken som henger på veggen og smøre deg der han har slått deg, så er du like god igjen. Grip så sverdet som henger ved siden av flasken, og hugg trollet i hjel."

Ja, han gjorde som prinsessene sa, han gikk midt imellom løvene, som han ikke så dem, og like inn i det vesle kammerset, og der la han seg.

Første natten kom det et troll med tre hoder og tre ris og pisket gutten syndig; men han holdt ut til trollet var ferdig, så tok han flasken og smurte seg, og så grep han sverdet og hugg i hjel trollet. Da han så kom ut om morgenen, sto prinsessene over jorden til beltet. Den andre natten gikk det like ens; men det trollet som da kom, hadde seks hoder og seks ris, og det pisket ham enda verre enn det forrige; men da han kom ut om morgenen, sto prinsessene over jorden til smalleggen. Tredje natten kom det et troll som hadde ni hoder og ni ris, og slo og pisket gutten så lenge at han dånet til sist; så tok trollet ham, og kastet ham mot veggen, men ved det falt krukken ned, så det skvatt utover ham, og han ble like god igjen. Da var han ikke sen, han grep sverdet og hugg i hjel trollet, og da han den morgenen kom ut av slottet, sto prinsessene helt ovenpå jorden. Så tok han den yngste av dem til dronning og levde godt og vel med henne i lang tid.

Men endelig fikk han lyst til å reise hjem litt og se til foreldrene sine. Det var dronningen ikke mye for; men da han lengtet så hardt og endelig måtte og skulle avsted, så sa hun til ham: "Ett skal du love meg, at du gjør det som far din ber deg, men ikke det som din mor ber deg," og det lovte han. Så ga hun ham en ring, som var slik at den som hadde den på, kunne ønske to ting, hva han ville. Han ønsket seg da hjem, og foreldrene kunne ikke bli ferdig med å undre seg over så staselig og gild han var.

Da han hadde vært hjemme noen dager, ville moren han skulle gå opp til slottet, så kongen kunne få se for en mann han nå var blitt. Faren sa: "Nei, det bør han ikke gjøre, for så kan vi ikke ha noen glede av ham den stunden." Men det hjalp ikke, moren tagg og ba ham så lenge til han gikk.

Da han kom opp dit, var han gildere både i klær og all ting enn fosterfar sin. Dette likte nå ikke han mer enn måtelig, og så sa han: "Ja, men nå kan du se hvordan min dronning er; jeg kan ikke få se din jeg. Jeg tror ikke du har så vakker dronning."

"Gi hun bare sto her, skulle du få se det!" sa den unge kongen, og straks sto hun der.

Men hun var så sorgfull og sa til ham: "Hvorfor gjorde du ikke som jeg ba deg om, og hørte etter hva far din sa deg? Nå må jeg straks hjem igjen jeg, og du har brukt begge ønskene dine." Dermed knyttet hun en ring i håret hans, som navnet hennes sto på; og ønsket seg så hjem igjen.

Da ble den unge kongen rent sorggiven, og gikk dag ut og dag inn og tenkte bare på hvordan han skulle komme tilbake til dronningen sin. Jeg får se om jeg ikke noen steds kan få spurt hvor Hvittenland er, tenkte han, og dro så ut i verden. Da han hadde gått en stund, kom han til et berg; der møtte han én som var herre over alle dyrene i skogen - for de kom når han blåste i et horn han hadde - og så spurte kongen etter Hvittenland.

"Ja, jeg vet det ikke," svarte mannen; "men jeg skal spørre dyrene mine." Så blåste han dem inn, og spurte om noen visste hvor Hvittenland lå; men det var ingen som visste det.

Så ga mannen ham et par ski. "Når du står på disse," sa han, "så kommer du til bror min, som bor hundre mil herfra; han er herre over alle fuglene i luften; spør ham! Når du er kommet fram, snur du bare skiene, slik at odden vender hit, så går de hjem av seg sjøl."

Da kongen kom dit, snudde han skiene, slik som herren over dyrene hadde sagt, og så gikk de tilbake.

Han spurte igjen etter Hvittenland, og mannen blåste inn alle fuglene, og spurte om noen av dem visste hvor Hvittenland lå. Nei, ingen visste det. Lenge etter de andre kom også en gammel ørn; hun hadde vært borte i ti runde år; men hun visste det ikke heller.

"Ja, ja," sa mannen, "så skal du få lånt et par ski av meg; når du står på dem, så kommer du til bror min, som bor hundre mil herifra; han er herre over alle fiskene i havet; du får spørre ham. Men glem ikke å snu skiene!"

Kongen takket og steg på skiene; og da han var kommet til ham som var herre over fiskene i havet, snudde han dem, og så gikk de tilbake, liksom de andre. Så spurte han etter Hvittenland igjen.

Mannen blåste da inn fiskene; men ingen visste noe. Endelig kom en gammel, gammel gjedde, som han hadde et svare bry med å få blåst inn. Da han spurte henne, sa hun: "Jo, der er jeg vel kjent; for nå har jeg vært kokke der i ti år. I morgen skal jeg dit igjen; for da skal den dronningen som kongen ble borte for, ha bryllup med en annen."

"Siden det er så, skal jeg si deg en råd," sa mannen. "Her borte på en myr står tre brødre, som har stått der i hundre år, og slåss om en hatt, en kappe, og et par støvler; når en har de tre tingene, kan han gjøre seg usynlig og ønske seg så langt han vil. Du kan si til dem, at du vil prøve tingene og siden avsi dom imellom dem."

Ja, kongen takket for seg, gikk og gjorde så. "Hva er det dere står her og slåss evig og evindeligg om?" sa han til brødrene; "la meg prøve tingene, så skal jeg dømme mellom dere." Det ville de gjerne; men da han hadde fått hatten og kappen og støvlene, sa han: "Når vi møtes neste gang, skal dere få høre dommen," og dermed ønsket han seg avsted.

Mens han fór i luften, kom han i følge med nordenvinden.

"Hvor skal du hen?" spurte nordenvinden.

"Til Hvittenland," sa kongen, og dermed fortalte han det som hadde hendt ham.

"Ja," sa nordenvinden, "du farer vel litt fortære du; jeg skal nå inn i hver krok og gufse og blåse jeg. Men når du kommer fram, så still deg på trappen, ved siden av døren, så skal jeg komme susende, som jeg ville blåse ned hele slottet. Når da prinsen som skal ha dronningen din, kommer ut og skal se hva som er på ferde, så tar du ham i nakken og kaster ham ut; siden skal nok jeg prøve å få ham av gårde."

Ja, som nordenvinden hadde sagt, så gjorde kongen; han stilte seg på trappen, og da nordenvinden kom susende og brusende og tok tak i veggen på slottet, så det ristet, gikk prinsen ut og skulle se hva som var på ferde; men med det samme han kom, tok kongen ham i nakken og kastet ham ut, og så tok nordenvinden ham og reiste av med ham. Da han var blitt kvitt ham, gikk kongen inn i slottet. Først kjente ikke dronningen ham, for han var blitt så mager og blek, ved det han hadde vandret så lenge og vært så sorgfull; men da han viste henne ringen, ble hun hjertens glad, og så ble det rette bryllupet holdt, så det spurtes både vidt og bredt.

Den rettferdige firskilling

Det var en gang en fattig kone som bodde i en ussel stue langt borte fra bygda. Lite hadde hun å bite og inteting å brenne, og derfor sendte hun en liten gutt hun hadde, til skogs for å sanke ved. Han hoppet og sprang, og sprang og hoppet, for å holde seg varm, for det var en kald, grå høstdag; og hver gang han hadde sanket en kvist eller en rot i vedbøra, måtte han slå armene om hinannen mot herdebladene, for nevene var røde som tyttebærtuene han gikk over, av bare kulde.

Da han hadde fått vedbøra full og skulle hjem igjen, kom han over en stubbebråte. Der så han en kvit, krokete stein. "Å, din stakkars gamle stein, så kvit og så bleik du er - du fryser nok fælt!" sa gutten, han tok av seg trøya og hadde på steinen.

Da han nå kom bærende med vedbøra, spurte moren hva det skulle være til at han gikk i skjorteermene i høstkulda. Han fortalte da at han hadde sett en gammel krokete stein som var rent kvit og bleik av frost, den hadde han gitt trøya si.

"Din tull!" sa kjerringa, "tror du stein fryser? Men om den frøs så den skalv, så er enhver seg sjøl nærmest. Det koster nok å få klær på deg, om du ikke henger dem igjen på steiner borti bråtene," - og så jaget hun gutten bort igjen etter trøya.

Da han kom der steinen sto, hadde den snudd seg og lettet seg opp fra jorden med den ene kanten. "Ja, det er siden du fikk trøya det, stakkar!" sa gutten. Men da han så litt bedre på steinen, sto det et pengeskrin under, fullt av blank sølvmynt. "Det er visst stjålne penger," tenkte gutten; "det er ingen som setter penger han har fått på ærlig vis, under en stein borti skogen." Så tok han skrinet og bar det til et tjern tett ved, og slo hele pengehaugen uti. Men en firskilling fløt ovenpå. "Ja, den er rettferdig; for det rettferdige synker aldri," sa gutten, han tok firskillingen, og gikk hjem med den og trøya.

Så fortalte han moren hvordan det hadde gått ham, at steinen hadde snudd seg, og at han hadde funnet et skrin med sølvpenger, som han hadde slått ut i tjernet, for det var stjålne penger. "Men en firskilling fløt, og den tok jeg, for den var rettferdig," sa gutten.

"Du er en tosk," sa moren - hun var rent arg - "var ikke annet rettferdig enn det som flyter på vann, så var det ikke stor rettferdighet i verden. Men om så pengene var stjålne ti ganger, så hadde du funnet dem, og enhver er seg sjøl nærmest. Hadde du tatt pengene, kunne vi levd godt og vel i all vår tid. Men en tulling er du, og en tulling blir du, og nå vil jeg ikke lenger gå her og slite og dra med deg. Nå får du ut og tjene for ditt brød."

Gutten måtte da ut i den vide verden, og han gikk både langt og lenge og spurte etter tjeneste. Men hvor han kom, syntes folkene han var for liten og for vek, og sa de kunne ikke bruke ham til noe. Endelig kom han til en kjøpmann; der han fikk være i kjøkkenet, og skulle bære ved og vann til kokka.

Da han hadde vært der i en tid, skulle kjøpmannen en gang reise til fremmede land, og så spurte han alle tjenerne sine hva han skulle kjøpe med seg hjem til hver av dem. Da nå alle hadde sagt hva de ville ha, kom også raden til gutten som bar ved og vann til kokka. Han rakte fram firskillingen sin.

"Ja, hva skal jeg kjøpe for den da?" spurte kjøpmannen. "Det blir nok ikke stor handelen."

"Kjøp det jeg kan få for den, den er rettferdig, det vet jeg," sa gutten.

Det lovte husbonden, og så seilte han.

Da nå kjøpmannen hadde losset og lastet i det fremmede landet, og kjøpt det han hadde lovt tjenerne sine, kom han ned til skipet igjen, og skulle til å legge fra bryggen. Da først kom han i hug at kokkedrengen hadde sendt med ham en firskilling, han skulle kjøpe noe for. "Skal jeg nå opp i byen igjen for den firskillings skyld? En har da heller ikke annet enn ugagn av å ta til seg slikt herk," tenkte kjøpmannen.

I det samme kom det en kjerring gående med en pose på ryggen.

"Hva er det du har i posen din, mor?" spurte kjøpmannen.

"Å, det er ikke annet enn en katt; jeg har ikke råd til å fø på den lenger, så jeg har tenkt å kaste den på sjøen og gjøre det av med den," svarte kjerringa.

"Gutten sa jo jeg skulle kjøpe det jeg kunne få for firskillingen," sa kjøpmannen ved seg selv, og så spurte han kjerringa, om hun ville ha fire skilling for katten sin.

Ja, kjerringa var ikke sen om å slå til, og så var handelen gjort.

Da nå kjøpmannen hadde seilt et stykke, kom det et gruelig uvær på ham, med slik en himmels storm at det ikke var noen måte, og han drev og han drev, og visste ikke hvor det bar hen.

Til sist kom han til et land han aldri hadde vært i før, og der gikk han opp i byen. På vertshuset, der han gikk inn, var bordet dekket med et ris til hver som skulle sitte ved det. Dette syntes kjøpmannen var underlig, for han kunne ikke skjønne hva de skulle med alle risene; men han satte seg, og tenkte han fikk se vel etter. Jo, da maten kom på bordet, fikk han nok se hva risene var til: da krydde det fram i tusenvis av mus, og hver som ved bordet satt, måtte til med riset sitt og fekte og slå omkring seg, og det var ikke annet å høre enn det ene klasket av ris hardere enn det andre. Somme tider råkete de hverandre i ansiktet; da måtte de gi seg tid til å si: "Om forlatelse."

"Det er strengt arbeid å spise i dette landet," sa kjøpmannen. "Men hvorfor holder folk ikke katter her?"

Så lot kjøpmannen hente opp den katten, han hadde kjøpt til kokkedrengen, og da katten kom på bordet, måtte vel musene til hulls, og folkene hadde ikke hatt så god matro i manns minne. De ba og velsignet kjøpmannen at han måtte selge dem katten sin. Langt om lenge lovte han å overlate den, men hundre daler ville han ha for den; det ga de, og takk attpå.

Så seilte kjøpmannen igjen; men aldri før var han kommet i rom sjø, så så han katten satt oppi stormasten, og straks etter ble det en storm og et uvær igjen, enda verre enn siste gangen, og han drev og drev, til han kom inn ensteds han aldri hadde vært før.

Kjøpmannen gikk igjen opp i vertshuset, og her var også bordet dekket med ris, men de var mye større og lengre enn der han først var. Og de kunne vel trenges; for her var det enda flere mus, og alle var de dobbelt så store som dem han før hadde sett.

Så solgte han katten igjen, og den gangen fikk han to hundre for den, og det uten pruting.

Da han hadde seilt derfra, og var kommet et stykke utpå havet, satt katten oppi masten igjen; og straks tok uværet til på nytt, og langt om lenge ble han også den gangen drevet inn til et land han aldri hadde vært i.

Han gikk igjen opp i vertshuset; der var også bordet dekket med ris, men hvert ris var halvannen alen langt og så tykt som en liten lime, og folkene sa det var den verste onna de hadde, å sitte og ete, for her var det i tusentall med store fæle rotter; det var med nød og neppe de kunne få en bete

mat i munnen en gang imellom, slik strev hadde de med å holde rottene ifra seg. Så måtte katten opp fra skipet igjen, og så fikk folkene matro. De ba og bønnfalt kjøpmannen at han endelig måtte selge dem katten sin; lenge sa han nei, men til sist lovte han de skulle ha den for tre hundre daler. Det ga de, og takket og velsignet til.

Da nå kjøpmannen kom ut på sjøen, tenkte han etter hvor mye gutten hadde tjent på firskillingen, han hadde sendt med ham. "Ja, noe av pengene skal han få," sa kjøpmannen ved seg selv, "men ikke alt. Det er meg han har åtakke for katten jeg kjøpte, og enhver er seg selv nærmest."

Men med det samme kjøpmannen tenkte det ved seg selv, ble det en storm og et uvær, så alle trodde skipet skulle forgå. Så merket kjøpmannen at det ikke var annen råd, og så måtte han love at gutten skulle få alt sammen. Aldri før hadde han gjort det løftet, så ble været godt, og han fikk strykende bør like hjem. Da han var kommet i land, ga han gutten de seks hundre dalerne, og datter si attpå; for nå var kokkedrengen likeså rik som kjøpmannen, og siden levde gutten både i herlighet og glede. Moren tok han til seg og gjorde vel imot; "for jeg tror ikke på det at enhver er seg sjøl nærmest," sa gutten.

En frierhistorie

Det var en gang en gutt som skulle ut og fri. Blant andre steder kom han også til en gård der folkene satt i bare armoden; men da frieren kom, ville de saktens synes velstående, det kan en nok vite. - Mannen hadde fått et nytt erme i trøyen sin. "Sitt ned!" sa han til frieren. "Men det er da så støvet allesteds!" og så gikk han og gnidde og tørket på benker og border med det nye ermet sitt; den andre armen holdt han på ryggen.

Kona hadde fått en ny sko. Med den gikk hun og spente og sparket på allting, krakker og stoler; "her ligger så mye i veien, det er så uryddig her!" sa hun.

Så ropte de på datteren, at hun skulle komme og rydde opp. Hun hadde fått ny lue; derfor satte hun hodet inn gjennom døren og nikket hit og dit. "Jeg kan da ikke være allesteds, jeg heller!" sa hun.

Å jo, det var velstandsfolk frieren var kommet til der.

Giske

Det var en gang en enkemann; han hadde en husholderske som hette Giske, og hun ville gjerne ha ham, og overhengte ham støtt og stendig om at han skulle gifte seg med henne. Men til sist ble mannen så kei av det at han ikke visste hva han skulle gjøre for å bli kvitt henne.

Så var det mellom slåttene og skuren, da hampen var moden, de skulle til å ryske hamp. Giske mente nå støtt hun var så vakker, og så ferm og flink, og så rysket hun hamp til hun ble ør i hodet av den sterke lukten og stupte over ende og ble liggende og sove i hampeåkeren. Mens hun sov, kom mannen med en saks og klippet stakken av henne, og siden smurte han henne inn, først med talg og så med pipesot, så hun ble seendes ut verre enn fanden.

Da Giske våknet og så hvor fæl hun var, kjente hun ikke seg selv igjen. "Kan dette være meg dette da?" sa Giske. "Nei, meg kan det ikke være, for så fæl har jeg da aldri vært, det må være fanden sjøl."

Men nå ville hun vite hvordan dette hang i hop, og så gikk hun bort og lukket på døren hos husbonden sin og spurte: "Er Giske Deres hjemme i dag, far?"

"Ja, kors, mi Giske er hjemme," sa mannen, han ville være av med henne.

"Ja, så kan jeg ikke være hans Giske, jeg da," tenkte hun og skjettet avsted, og glad var han at han var kvitt henne.

Da hun hadde gått et stykke, kom hun til en stor skog; der møtte hun to tyver. "Dem får jeg gi meg i følge med," tenkte Giske; "siden jeg er fanden, kan det være høvelig for meg å være i tyvelag." Men tyvene tenkte ikke så, de; da de fikk se Giske, tok de til sprangs det forteste de kunne, for de trodde den slemme selv var etter dem og ville ha dem. Men det hjalp ikke stort, skal jeg tro, for Giske var langbent og rapp på foten, og hun var etter dem før de visste ord av det.

"Skal dere ut og stjele, så vil jeg være med og hjelpe til," sa Giske, "for jeg er vel kjent her i bygda."

Da tyvene hørte det, syntes de det var godt følge, og var ikke redde lenger.

De skulle avsted og stjele en sau, sa de, men visste ikke hvor de skulle få fatt på en.

"Å det er inga sak," sa Giske, "for jeg har tjent hos en bonde bortpå skogen her i lang tid, jeg skulle gjerne finne sauehuset i kolmørke."

Det syntes tyvene var gromt, og da de kom dit, skulle Giske gå i sauehuset, og lange ut, og de skulle ta imot. Sauehuset sto tett innpå stueveggen, der mannen lå og sov, og Giske gikk derfor nokså stilt og forsiktig inn i huset; men da hun var kommet vel inn, så skrek hun ut til tyvene: "Vil dere ha bukk eller søye? Her er nok å ta av!"

"Hyss, hyss! Ta bare en som er bra feit!" sa tyvene.

"Ja, men vil dere ha bukk eller søye? vil dere ha bukk eller søye? for her er det nok å ta av," skrek Giske.

"Hyss, hyss da!" sa tyvene, "ta bare en som er bra feit, så er det samme enten det er bukk eller søye."

"Ja, men vil dere ha bukk eller søye? vil dere ha bukk eller søye? Her er nok å ta av," sa Giske, hun ble ved sitt hun.

"Så hold da kjeften på deg, og ta bare en som er bra feit, enten det er bukk eller søye," sa tyvene.

Imens våknet mannen i stua ved skrålet, og kom ut i bare skjorten og skulle se hva som var på ferde. Tyvene til bens og Giske av sted etter dem, så hun rente mannen over ende.

"Bi karer! bi karer!" skrek hun.

Mannen, som ikke hadde sett annet enn det svarte dyret, ble så redd at han nesten ikke torde stå opp igjen, for han trodde det var fanden sjøl som hadde vært i sauehuset. Han visste ikke mer enn én råd han, og gikk inn og vekket folkene sine og satte seg til å lese og be, for han hadde hørt at de kunne lese bort fanden.

Så var det andre kvelden. Tyvene skulle ut å stjele en fet gås, og Giske skulle vise dem veien. Da skulle Giske gå inn og sende ut, for hun var godt kjent, og tyvene skulle ta imot.

"Vil dere ha gås eller gasse? Her er nok å ta av!" skrek Giske, da hun var kommet inn i gåsehuset.

"Hyss, hyss! Ta bare en som er bra tung," sa tyvene.

"Ja, men vil dere ha gås eller gasse! vil dere ha gås eller gasse? Her er nok å ta av!" ropte Giske.

"Hyss, hyss! ta bare en som er bra tung, så er det det samme enten det er gås eller gasse, og hold så trynet på deg," sa de.

Mens Giske og tyvene kjeftedes om dette, tok en av gjessene på å skrike, så skrek én til, og rett som det var, så skrek de i halsen på hverandre alle sammen. Mannen ut og skulle se hva som var på ferde, tyvene avsted det beste de kunne, og Giske etter, så fort at bonden trodde det var fanden; for langbent var hun, og stakken skulle ikke hefte henne.

"Bi nå litt karer!" skrek Giske, "dere kunne jo fått hva dere ville, enten det var gås eller gasse."

Men de hadde ikke stunder til å stanse, syntes de, og på gården der de hadde vært, tok de på å lese og be både store og små, for de trodde sikkert at fanden hadde vært der.

Da det led mot kvelden tredje dagen, var de så sultne, både tyvene og Giske, at de ikke visste hvor de skulle gjøre av seg; så la de da over at de skulle gå på stabburet til en rik bonde som bodde i skogbredden, og stjele seg noe mat. Ja, dit gikk de; men tyvene torde ikke våge seg, så skulle Giske gå inn på stolpebua og sende ut, og de skulle stå utenfor og ta imot.

Da nå Giske kom inn der, så var de så fullt opp av allting, både kjøtt og flesk og pølse og ertebrød. Tyvene hysset på henne og ba henne bare kaste ut noe mat, og huske på hvordan det hadde gått begge de forrige kveldene. Men Giske ble ved sitt hun: "Vil dere ha kjøtt eller flesk eller pølse eller ertebrød?" ropte hun så det gnall; "dere kan få hva dere vil, for her er nok å ta av, her er nok å ta av!"

Mannen på gården hadde våknet ved denne akkorderingen, og kom ut og skulle se hva som var på ferde. Tyvene av gårde det forteste de kunne. Rett som det var, kom Giske også springende, svart og fæl som hun var. "Bi litt, bi litt, karer!" skrek hun. "Dere kan få hva dere vil ha, for her er nok å ta av!" Da mannen fikk se det stygge beistet, trodde han også at fanden var løs, for han hadde nå hørt det som hadde hendt de to forrige kveldene; og han begynte både å lese og be, og det gjorde de på alle gårdene i hele bygda, for de visste at en kunne lese bort fanden.

Lørdagskvelden skulle tyvene ut å stjele en fet bukk igjen til helligdagskost, og den kunne de nok trenge vel til, for de hadde sultet i mange dager; men så ville de ikke ha med seg Giske, hun bare bråket og gjorde ugagn med kjeften sin, sa de.

Mens Giske gikk og ventet på dem om søndagsmorgenen, ble hun fælt sulten; hun hadde ikke fått stort i livet hun heller i hele tre dager, og så gikk hun opp i en nepebråte og rusket opp noen neper og åt. Da han var kommet opp mannen på gården som nepebråten hørte til, var han så urolig av seg, og syntes han endelig måtte ut og se til nepebråten sin om søndagsmorgenen. Ja, han fikk da på seg broka og gikk nedover til en myr, som var nedenfor bakken nepebråten lå i. Da han kom dit, fikk han se det var noe svart som gikk og rusket og rusket oppi nepebråten, og han var ikke lenge om å tro det var fanden, han heller. Han så da å komme seg hjem så fort han kunne, og sa at fanden var i nepebråten. De ble mest vettskremt på gården, da de hørte det; men så trodde de det var best å sende bud på presten, for å få ham til å binde fanden.

"Nei, det bær ikke til," sa kjerringa, "å gå til presten i dag, det er jo søndagsmorgenen; han kommer ikke nå, for ikke er han oppe så tidlig, og om så er, så leser han på preka si."

"Å, jeg lover ham ei feit gjøkalsvsteik jeg, så kommer han nok," mente mannen.

Han la avsted til prestegården, men da han kom dit, var presten ikke oppe ennå. Jenta ba da mannen gå inn i stua imens, og gikk opp til presten og sa at denne bondemannen var nede og ville snakke med ham. Ja, da presten hørte at det var slik en bra mann som satt nede, så rev han på seg buksene og kom ned med en gang med tøfler og nattlue på.

Mannen sa ham ærendet sitt, at fanden var løs oppe i nepebråten hans, og hvis presten ville være med og binde ham, så skulle han skikke ham en feit gjøkalsvsteik.

Jo, det var presten ikke uvillig til, og ropte på gutten og ba ham legge sal på hesten, mens han kledde på seg.

"Nei, far, det går nok ikke an," sa mannen, "for fanden staner vel ikke lenge, og en kan ikke vite hvor en skal ta ham igjen, når han er sloppet løs. Du får nok være med straks."

Presten fulgte med slik han sto og gikk, med nattlue og tøfler på; men da de kom til myra, var den så blaut at presten ikke kunne gå over med tøflene. Bonden tok ham på ryggen og skulle bære ham over. Han steg nå nokså forsiktig på en stubbe her og på en tue der; men da de kom midt utpå, fikk Giske se dem, og trodde det var tyvene som kom med bukken.

"Er'n feit, er'n feit?" skrek hun så det gnall i skogen.

"Jeg vet fanden enten han er feit eller skrin, jeg," sa mannen, da han hørte det; "men vil du vite det får du komme og kjenne etter sjøl," sa han, og så ble han så redd at han kastet presten midt ut i blautmyra og tok til sprangs, og er ikke presten kommet opp, så ligger han nok der ennå.

Store-Per og Vesle-Per

Det var en gang to brødre, og begge hette de Per, den eldste kalte de Store-Per, og den yngste kalte de Vesle-Per. Da faren var død, tok Store-Per gården og fikk en kjerring med mange penger. Men Vesle-Per var hjemme hos mora si, og han levde på livøret hennes, til han ble myndig. Da han det var, fikk han arven sin, og Store-Per sa at nå fikk han ikke være på gården lenger og ete opp føderådet for mor si, det var bedre han reiste ut i verden og tok seg noe til.

Ja, det syntes Vesle-Per heller ikke var så ille; han kjøpte seg en bra hest og et lass med smør og ost og fór til byen med, og for pengene han fikk, kjøpte han brennevin og drikkevarer, og han var ikke før kommet hjem, før det ble byhelg hos ham, og det i røde rappet, og han skjenkte og trakterte både granner og kjerringer, og de skjenkte og trakterte ham igjen, og han levde i sus og dus så lenge pengene varte. Men da det var slutt på skillingen, og Vesle-Per satt igjen med tomme pungen, kom han hjem til sin gamle mor igjen, og da eide han ikke mer enn en kalv. Da våren kom, slapp han ut kalven og lot den beite på enga til Store-Per. Så ble Store-Per sint og slo i hjel kalven. Vesle-Per, han flådde skinnet av den, hengte det inn på badstua, så det ble riktig tørt, og rullet det i hop, stakk det i en sekk, og gikk på bygda med det og skulle selge det; men hvor han kom, så lo de av ham, og sa at de hadde ikke bruk for røket kalveskinn.

Da han hadde gått et langt stykke, kom han til en gård igjen. Der gikk han inn og ba om hus til natten.

"Nei, jeg kan nok ikke låne deg hus," sa kjerringa, "for mannen min er på stølen, og jeg er aleine hjemme. Du får prøve å få hus i grannegården; men får du ikke det, så kan du komme igjen, for du kan ikke være husvill heller," sa hun.

Men da Per gikk forbi kovevinduet, så han at det var en prest inne i koven, som kjerringa holdt seg med, og så satte hun fram øl og brennevin og en stor gryte rømmegraut. Da presten hadde satt seg til å ete og drikke, kom mannen i huset hjem igjen; men da kjerringa fikk høre ham i svalen, var hun ikke sen, hun tok grautgryta og satte under århella, ølet og brennevinet i kjelleren, og presten låste hun ned i en stor kiste som sto der.

Alt dette sto Vesle-Per og så på; men da mannen vel var kommet inn, så gikk Vesle-Per etter, og ba om han kunne få lånt hus. "Ja," sa mannen, "du skal få lånt hus," og så ba han Per sette seg bort til bordet og ete. Ja, Vesle-Per satte seg borttil og tok med seg kalveskinnet, og det la han ved føttene sine.

Da de hadde sittet en stund, ga Vesle-Per seg til å trække på skinnet.

"Hva sier du nå igjen? Kan du ikke tie!" sa Vesle-Per.

"Hvem er det du snakker med?" spurte mannen.

"Å, det er en spåmø jeg har i kalveskinnet," sa Per.

"Hva spår hun da?" sa mannen igjen.

"Hun sier det ikke er fritt for rømmegraut under århella," sa Vesle-Per.

"Hun spår nok i mist; her har ikke vært rømmegraut i huset på år og dag," sa mannen.

Men Per ba ham se etter; det gjorde han, og så fant han grautgryta. Den begynte de å godgjøre seg med, og aller best de satt, så trakk Per på kalveskinnet.

"Hyss!" sa han, "kan du ikke holde kjeften?"

"Hva sier spåmøen nå?" sa mannen.

"Det er ikke fritt for øl og brennevin under kjellertrappa, sier hun," svarte Per.

"Har hun aldri spådd miste før, så gjør hun det nå," sa mannen. "Øl og brennevin? de ting kan jeg knapt minnes vi har hatt i huset."

"Se etter!" sa Per.

Det gjorde mannen - jo ganske riktig, han fant drikkevarene, og så ble det vel glede på ham.

"Hva har du gitt for den spåmøen? Den må jeg ha, hva du så vil ha for den," sa mannen.

"Jeg har fått den i farsarv, og ikke mye har jeg tatt den for," sa Per. "Riktignok har jeg ikke videre lyst til å skille meg ved den, men det er det samme, lar du meg få den gamle kista som står i koven, skal du ha den."

"Kistenøkkelen er blitt borte!" skrek kjerringa.

"Jeg tar den uten nøkkel jeg," sa Per; og så ble han og mannen snart forlikt om handelen. Per fikk et rep istedenfor nøkkelen og mannen hjalp ham å få kista på ryggen, og så ruslet han av gårde.

Da han hadde gått et stykke, kom han ut på en bro; under den gikk en elv så stri at den fosset og skummet, og dure gjorde den så broen ristet. "Det brennevinet, det brennevinet!" sa Per. "Jeg kan merke jeg har smakt på det igjen. Hva skal jeg gå og drasse på denne kista etter? Hadde jeg ikke vært full og galen, så hadde jeg da ikke handlet den til meg for spåmøen. Men nå skal kista i elva, og det på flygende timen!"

Han til å løse av repet.

"Au, au! gjør for guds skyld og frels meg! Det er presten her i gjeldet du har i kisten!" skrek han som i den var.

"Det må være fanden sjøl, som vil slå i meg at han er blitt prest," sa Per, "men enten han gjør seg til prest eller klokke så skal han nå til elvs."

"Å nei, å nei! det er sognepresten i gjeldet, som var på sjelesorg hos kjerringen; mannen er vill og galen, og så måtte hun gjemme meg i kisten. Jeg har et sølvur og et gullur på meg, dem skal du få og åtte hundre daler til; slipp meg bare ut!" ropte presten.

"Nei, nei, er det riktig han far da!" sa Per, han tok en stein og slo sund kistelokket; så slapp presten ut, og han hjemover til prestegården både fort og lett, for klokkene og pengene hans skulle ikke tyngre ham lenger.

Vesle-Per gikk nå hjem og sa til Store-Per: "I dag gjelder vel kalveskinnene på torget!"

"Hva fikk du for skinnfilla di da?" spurte Store-Per.

"Ikke likere enn den var, fikk jeg åtte hundre daler for den, men for større og feitere kalver gjelder skinnet det dobbelte," sa Vesle-Per og viste fram pengene.

"Det var godt du sa meg det," sa Store-Per; han slo i hjel alle kalvene og kuene han eide, og ga seg på byveien med skinn og huder.

Da han kom til torgs, og garverne spurte hva pris han holdt skinnene sine i, sa Store-Per: "Åtte hundre daler for de små, og etter det for de store." Men alle folk bare lo og gjorde narr av ham, og sa han hadde ikke nødig å ta slik på vei, han kunne nok slippe inn i galehuset for bedre kjøp; og så skjønte han hvordan det hadde gått til, at Vesle-Per hadde lurt ham.

Da han kom hjem igjen, var han nå ikke blid, han svor og bante på at han ville slå i hjel Vesle-Per om natten. Dette sto han og hørte på. Og da han hadde lagt seg i sengen med mor si, og det led litt utpå kvelden, ba han moren bytte rom med seg, for han frøs så, og ved veggen var det vel varmere, sa han. Ja, det gjorde hun. Om litt kom Store-Per med en øks i hånden og stiltret seg bort til sengen, og hugg hodet av moren i ett hugg.

Om morgenen gikk Vesle-Per inn i stua til Store-Per.

"Trøste og bære deg som har hugget i hjel mor vår!" sa han; "lensmannen liker nok ikke at du utreder føderådet på den måten."

Så ble Store-Per så redd at han ba Vesle-Per han for guds skyld skulle tie med det han visste; ville han det, skulle han få åtte hundre daler.

Ja, Vesle-Per strøk til seg pengene, satte hodet på moren igjen, fikk henne på en kjelke, og dro henne til torgs. Der satte han henne med en eplekurv på hver arm og et eple i hver hånd.

Så kom en skipper gående, han trodde det var en torgkjerring, og spurte om hun hadde epler å selge, og hvor mange han fikk for skillingen.

Men gamlekjerringa svarte ikke.

Skipperen spurte én gang til.

Nei, hun svarte ikke.

"Hvor mange får jeg for skillingen?" skrek han tredje gangen.

Men kjerringa satt som hun hverken hørte eller så.

Da ble skipperen så arg at han la til henne under øret, så hodet trillet bortetter torget.

I det samme kom Vesle-Per springende; han gråt og bar seg og truet skipperen med å gjøre ham rent ulykkelig; for det han hadde slått i hjel den gamle moren hans.

"Kjære vene, ti bare still med det du vet, skal du få åtte hundre daler," sa skipperen, og det ble de da forlikt om.

Da Vesle-Per kom hjem igjen, sa han til Store-Per: "I dag gjelder vel gamle kjerringer på torget! Jeg fikk åtte hundre for mor vår," og så viste han fram pengene.

"Det var bra jeg fikk vite det," sa Store-Per; han hadde en gammel værmor, henne tok han og slo i hjel og strøk av sted med, og skulle selge henne. Men da de hørte han gikk og falbød døde folk, ville de sette ham til lensmannen, og det var med nød og neppe han slapp fra det.

Da Store-Per kom igjen, var han så sint og galen på Vesle-Per, at han truet med å drepe ham på flygende timen, det var ingen nåde å vente.

"Ja, ja, vi skal alle den veien; og i dag og i morgen er det bare natta imellom," sa Vesle-Per. "Men skal jeg av gårde nå, så har jeg en ting å be deg om: putt meg i den sekken som henger der, og bær meg på elva," sa han, og det sa Store-Per ikke nei til; han stappet ham i sekken og dro avsted.

Men aldri før var han kommet et lite stykke på veien, så kom han i hug at han hadde glemt noe, det måtte han tilbake etter, og imens satte han sekken ved veibredden. Så kom det en mann drivende med en stor gild sauedrift.

"Til himmerik, til paradiset. Til himmerik, til paradiset!"

ropte Vesle-Per, som lå i sekken, og det ble han ved å gnage og gnåle på.

"Kan ikke jeg få lov å være med?" sa han som kom med driften.

"Jo, vil du løse opp sekkebandet og krype nedi i mitt sted, skal du få komme der," sa Vesle-Per; "jeg kan gjerne bie til en annen gang jeg. Men nå må du endelig rope det samme som jeg, ellers kommer du ikke til rette stedet."

Mannen løste opp sekkebandet og satte seg i rommet til Vesle-Per; så knyttet Per igjen sekken, og mannen tok på å rope:

"Til himmerik, til paradiset. Til himmerik, til paradiset!"

og den lekse drev han på med. Da Per vel hadde fått ham i sekken, var han ikke sen; han skyndte seg avsted med driften, og gjorde en dyktig sving på veien.

Imens kom Store-Per igjen, tok sekken på nakken og bar den bortover til elven, og alt som han gikk, satt driftebonden inni og ropte:

"Til himmerik, til paradiset!"

"Ja, ja, prøv selv om du finner veien!" sa Store-Per, og kastet ham uti.

Da Store-Per hadde gjort det og gikk hjemetter igjen, møtte han broren, som kom drivende med saueflokkene før seg. Store-Per ble rent opp i under, og spurte hvordan Vesle-Per hadde sloppet opp av elven, og hvor han hadde fått den gilde sauedriften fra.

"Det var riktig et brorstykke av deg, at du kastet meg uti," svarte Vesle-Per. "Jeg sakk like til bunns som en stein, og der fikk jeg vel se saueflokker, kan du tro; der nede går de i tusenvis, den ene drifta større enn den andre. Og her ser du: det er vel ullsauer!" sa Per.

"Det var bra du fortalte meg det," sa Store-Per.

Han strøk hjem til kjerringa, tok henne med seg til elven, kröp i en sekk, og ba henne skynde seg og knytte for og kaste ham ut over broen. "Jeg vil etter ei sauedrift," sa Store-Per; "men skulle jeg bli for lenge, så du kan merke jeg ikke rår med saueflokkene, får du springe etter og hjelpe meg," sa han.

"Ja, bli bare ikke for lenge, for jeg stunder så på sauene," sa kona.

Hun sto og ventet en stund, men så tenkte hun ved seg selv at mannen ikke rådde med å jage sammen saueflokkene, og så hoppet hun etter.

Så var Vesle-Per kvitt dem alle i hop; han arvet gård og grunn og hester og redskap, og selv hadde han penger til å kjøpe seg klavefe for.

Per, Pål og Espen Askeladd

Det var en gang en mann som hadde tre sønner, Per og Pål og Espen Askeladd; men annet enn de tre sønnene hadde han ikke heller, for han var så fattig at han eide ikke nåla på kroppen, og derfor sa han titt og ofte til dem, at de fikk ut i verden og se å tjene sitt brød; hjemme hos ham ble det så ikke annet enn sveltihjel likevel.

Et godt stykke borte fra stua hans lå kongsgården, og like utenfor vinduene til kongen hadde det vokset opp en eik, som var så stor og diger at den skygget for lyset i kongsgården; kongen hadde lovt ut mange, mange penger til den som kunne hugge ned eika; men ingen var god for det, for så fort en skåret en flis av eikeleggen, vokste det to isteden. Så ville kongen også ha gravet en brønn, som skulle holde vann hele året; for alle grannene hans hadde brønn, men han hadde ingen, og det syntes kongen var skam. Til den som kunne grave en slik brønn at den holdt vann hele året rundt, hadde kongen lovt ut både penger og annet. Men det var ingen som kunne få gjort det; for kongsgården lå høyt, høyt oppe på en bakke, aldri før hadde de gravet noen tommer, så kom de til harde berget. Men da nå kongen hadde fått i hodet at han ville ha gjort disse arbeidene, så lot han lyse opp på alle kirkebakker både vidt og bredt, at den som kunne hugge ned den store eika i kongsgården og skaffe ham en slik brønn at den holdt vann hele året rundt, han skulle få kongsdatteren og halve riket.

Det var nok av dem som ville prøve seg, kan du vel vite, men alt de knartet og hugg, og alt de rotet og grov, så hjalp det ikke, eika ble tykkere og tykkere for hvert hugg, og berget ble ikke bløtere det heller. Om en stund så ville de tre brødrene i veien og prøve seg også, og det var faren vel nøydt med, for vant de ikke kongsdatteren og halve riket, så kunne det da hende de fikk tjeneste ensteds hos en bra mann, tenkte faren, og mer ønsket ikke han; og da brødrene slo på det at de ville til kongsgården, sa faren ja på flygende flekken, og så la Per og Pål og Espen Askeladd av gårde.

Da de hadde gått et stykke, kom de til en granli, og like opp for den var en bratt hei; så hørte de noe som hugg og hugg oppe i heia.

"Jeg undres hva det er som hugger oppe i heia, jeg?" sa Espen Askeladd.

"Du er nå støtt så klok med undringene dine du," sa han Per og han Pål; "det er da noe å undre seg over også, at det står en vedhugger og knarter oppi heia!"

"Jeg har nok moro av å se hva det er likevel jeg," sa Espen Askeladd, og dermed gikk han.

"Å ja, er du slikt et barn, har du godt av å lære å gå med!" ropte brødrene hans etter ham, men han brydde seg ikke om det, han Espen; han la avsted oppover bakkene, dit han hørte det hugg, og da han kom der, så han det var en øks som sto og hugg og hugg på en furulegg.

"God dag?" sa Espen Askeladd; "står du her og hugger?"

"Ja nå har jeg stått her og hugget i mange lange tider og ventet på deg," svarte øksen.

"Ja ja, her er jeg," sa Espen, han tok øksen og slo den av skaftet og stappet både øks og skaft i skreppa.

Da han kom ned igjen til brødrene sine, ga de seg til å le og gjøre narr av ham. "Hva var det for noe rart du fikk se oppi heia da?" sa de.

"Å det var bare en øks vi hørte," sa Espen.

Da de så hadde gått en stund igjen, kom de under en berghammer; oppi den hørte de noe hakket og grov.

"Jeg undres hva det er som hakker og graver oppunder denne berghammeren jeg?" sa Espen Askeladd.

"Du er nå så klok til å undre deg du," sa han Per og han Pål igjen; "har du aldri hørt fuglene hakke og pikke på trærne før?"

"Ja, men jeg har nok moro av å se hva det er, likevel jeg," sa Espen, og alt de lo og gjorde narr av ham, så brydde han seg ikke om det, han la avsted opp imot berghammeren, og da han kom oppunder, så han det var et grev som sto og hakket og grov.

"God dag!" sa Espen Askeladd; "står du her og hakker og graver så alene?"

"Ja, jeg gjør det," sa grevet; "nå har jeg stått her og hakket og gravet i mange lange tider og ventet på deg," sa det.

"Ja ja, her er jeg," sa Espen igjen, han tok grevet og slo det av skaftet og gjemte det i skreppa, og så nedover til brødrene sine igjen.

"Det var vel noe fælt rart du så oppunder berghammeren?" sa han Per og han Pål.

"Å det var ikke noe videre, det var bare et grev vi hørte," sa Espen.

Så gikk de et godt stykke sammen igjen, til de kom til en bekk; tørste var de nå alle tre, etter det de hadde gått så langt, og så la de seg ned ved bekken og skulle drikke.

"Jeg undres riktig på hvor dette vannet kommer ifra?" sa Espen Askeladd.

"Er du ikke galen, så undres du deg visst galen med det aller første. Hvor bekken kommer ifra? Har du aldri sett vannet renne opp av en olle i jorda da?"

"Ja, men jeg har nok lyst til å se hvor det kommer fra likevel jeg," sa Espen; han avsted oppmed bekken, og alt brødrene ropte på ham og lo av ham, så hjalp det ikke; han gikk sin gang.

Da han kom langt oppmed, ble bekken mindre og mindre, og da han kom enda et stykke fram, fikk han se en valnøtt; fra den sildret vannet ut.

"God dag!" sa Espen igjen, "ligger du her og sildrer og renner så alene?"

"Ja, jeg gjør det," sa valnøtten; "her har jeg ligget og sildret og rent i mange lange tider og ventet på deg."

"Ja ja, her er jeg," sa Espen; han tok en mosedott og dyttet i hullet, så vannet ikke kunne komme ut, og så la han valnøtten i skreppa og satte nedetter til brødrene sine igjen.

"Nå har du vel sett hvor vannet kommer fra? Det ser vel fælt rart ut, kan jeg tenke?" gjønte han Per og han Pål.

"Å, det var bare et hull det rant ut av," sa Espen, og så lo de andre to og gjorde narr av ham igjen, men Espen Askeladd brydde seg ikke om det; "jeg hadde nå moro av å se det likevel," sa han.

Da de så hadde gått et stykke igjen, kom de til kongsgården; men da alle i kongeriket hadde fått høre at de kunne vinne kongsdatteren og halve riket, hvis de kunne hugge ned den store eika og grave brønn til kongen, så var det kommet så mange som hadde prøvd lykken sin, at eika var dobbelt så stor og tykk nå, som den var fra førstningen; for den vokste ut to fliser for hver de skåret ut med øksen, kan du vel minns. Derfor hadde kongen nå satt den straff at de som prøvde seg og ikke kunne felle eika, skulle settes ut på en øy og begge ørene skulle klippes av dem.

Men de to brødrene lot seg ikke skreppe av det, de trodde nok de skulle få ned eika, og han Per, som eldst var, skulle nå til å prøve seg først. Men det gikk med han som med alle de andre som hadde hugget på eika; for hver flis han fikk skåret ut, vokste det ut to isteden, og så tok kongens folk ham og klippet av ham begge ørene og satte ham ut på øya. Nå ville han Pål til, men det gikk like ens med ham; da han hadde hugget en to-tre hugg, så de fikk se at eika vokste, tok kongens folk ham også og satte ut på øya, og ham klippet de ørene enda snauere av, for de syntes han kunne lært å ta seg i vare.

Så ville Espen Askeladd til.

"Vil du endelig se ut som en merket sau, skal vi gjerne klippe av deg ørene med en gang, så slipper du å bry deg," sa kongen, han var sint på ham for brødrenes skyld.

"Jeg hadde nok moro av å prøve først likevel," sa Espen, og det måtte han da få lov til.

Han tok opp øksen av skreppa og skjeftet den på skaftet igjen. "Hugg sjøl!" sa Espen til øksa, og den til å hugge så flisene fløy, og så var det ikke lenge før eika måtte i bakken. Da det var gjort, tok Espen fram grevet sitt og satte det på skaftet. "Grav sjøl!" sa Espen, og grevet til å hakke og grave, så jord og stein sprutet, og så måtte vel brønnen opp, kan du tro. Da han hadde fått den så dyp og så stor han ville, tok Espen Askeladd fram valnøtten og la i det ene hjørnet på bunnen, og så tok han ut mosedotten. "Sildre og renn!" sa Espen, og den til å renne, så vannet fosset ut av hullet, og om en liten stund var brønnen breddfull.

Så hadde Espen hugget ned eika som skygget for kongens vinduer, og skaffet brønn i kongsgården, og så fikk han kongsdatteren og halve riket, som kongen hadde sagt; men godt var det for han Per og han Pål at de hadde mistet ørene, for ellers hadde de hver time fått høre det alle sa, at Espen Askeladd hadde ikke undres seg så galt enda.

Lillekort

Det var en gang et par fattige folk; de bodde i en ussel stue, der det ikke var annet enn svarte armoden, så de hverken hadde å bite eller brenne. Men hadde de nesten ingenting av annet, så hadde de en ren Guds velsignelse av barn, og med hvert år fikk de ett mer. Nå kunne de igjen vente seg ett. Det var mannen ikke mye glad i; han gikk støtt og gren og ga vondt fra seg, og sa at én gang syntes han det kunne være nok av de Guds gaver; og da tiden kom at konen skulle få barnet, gikk han til skogs etter ved, for han ville ikke se den nye skrålhalsen; han fikk tidsnok høre ham, når han skrek etter mat, sa han.

Da mannen vel var gått, fikk konen et vakkert guttebarn, og straks han var kommet til verden, så han seg om i stua.

"Å kjære mor," sa han, "gi meg noen gamle klær etter brødrene mine og et par dagers niste, så vil jeg ut i verden og friste lykken. Du har barn nok likevel, ser jeg."

"Bære meg for deg, sønn min," sa moren. "Du er altfor liten ennå; det er ingen råd."

Men guttungen ble ved sitt, og tagg og ba, så lenge til moren måtte la ham få noen gamle filler og litt niste i et knytte, og så gikk han nokså glad og trøstig ut i verden.

Men aldri før var han gått, så fikk konen en gutt til; han så seg også omkring og sa. "Å kjære mor, gi meg noen gamle klær etter brødrene mine og et par dagers niste, så vil jeg ut i verden og finne igjen tvillingbroren min; du har barn nok likevel du."

"Bære meg for deg, du er altfor liten, din stakkar," sa konen; "det er ingen råd."

Men det hjalp ikke, guttungen tagg og ba, så lenge til han fikk noen gamle filler og et knytte med niste, og så ruslet han nokså modig ut i verden og skulle finne igjen tvillingbroren.

Da nå den yngste hadde gått en stund, fikk han se bror sin et stykke foran seg. Han ropte til ham og ba ham stanse: "Bi du," sa han, "du legger i vei som du hadde betaling for det; men du burde ha sett den yngste bror din også, før du dro ut i verden." Den eldste stanset da og så seg tilbake, og da nå den yngste var kommet etter, og hadde fortalt hvordan det hang sammen at han kunne være bror hans, sa han videre: "Men la oss sette oss ned, og se etter hva hu mor har gitt oss med til niste," og det gjorde de.

Da de hadde gått et stykke, kom de til en bekk, som fløt igjennom en grønn eng, og der sa den yngste at de burde gi hverandre navn; "siden vi måtte skynde oss, så det ikke ble tid til å gjøre det hjemme, så får vi gjøre det her," sa han.

"Hva vil du hete da?" spurte den eldste.

"Jeg vil hete Lillekort," svarte den andre; "enn du; hva vil du kalles?"

"Jeg vil hete kong Lavring," svarte den eldste.

Ja, de døpte hverandre, og så gikk de videre. Men da de hadde gått en stund, kom de til en korsvei, og der ble de enige om å skilles og ta på hver sin hånd. Det gjorde de; men aldri før hadde de gått en liten stund, så møttes de igjen; de skiltes på nytt og tok hver sin vei; men om en liten stund gikk det like ens: de møttes igjen før de visste av det, og slik gikk det også tredje gangen. Da gjorde de den avtalen at de skulle gå til hver sin kant, den ene i øst og den andre i vest.

"Men kommer du en gang riktig i nød og ulykke," sa den eldste, "så rop tre ganger på meg, så skal jeg komme og hjelpe deg; men du må ikke rope på meg, før du er i din ytterste nød!"

"Det blir vel ikke så hastig vi sees da!" sa Lillekort.

Så sa de hverandre farvel, og Lillekort gikk i øst og kong Lavring i vest.

Da nå Lillekort hadde gått en stund alene, møtte han en gammel, gammel krokrygget kjerring, som bare hadde ett øye. Det snappet Lillekort.

"Au, au!" ropte kjerringa, "hvor ble det av øyet mitt?"

"Hva gir du meg, skal du få et øye?" sa Lillekort.

"Jeg gir deg et sverd som er slik at det kan vinne på en hel krigsmakt, om den var aldri så stor," svarte kjerringa.

"Ja, kom med det," sa Lillekort.

Kjerringa ga ham sverdet, og så fikk hun igjen øyet sitt.

Så gikk Lillekort videre, og da han hadde gått en stund, møtte han igjen en gammel, gammel krokrygget kjerring, som bare hadde ett øye; det stjal Lillekort, før hun visste av det.

"Au, au! hvor ble det av øyet mitt!" ropte kjerringa.

"Hva gir du meg, skal du få et øye?" sa Lillekort.

"Jeg gir deg et skip som kan gå ferskt vann og salt vann, berg og dype daler," svarte kjerringa.

"Ja, kom med det," sa Lillekort.

Kjerringa ga ham et ørlite skip, som ikke var større enn at han stakk det i lomma; så fikk hun øyet sitt igjen, og de gikk hver sin vei.

Da han hadde vandret en lang stund, møtte han for tredje gang en gammel, gammel krokrygget kjerring, som bare hadde ett øye; det stjal Lillekort igjen, og da kjerringa skrek og bar seg ille og spurte hvor det var blitt av øyet hennes, sa Lillekort: "Hva gir du meg, skal du få et øye?"

"Jeg gir deg den kunsten å brygge hundre lester malt i ett brygg," sa kjerringa.

Ja, for den kunsten fikk kjerringa øyet sitt igjen, og de tok hver sin vei.

Men da Lillekort hadde gått et lite stykke, syntes han det kunne være verdt å prøve skipet. Så tok han det opp av lomma og satte først én fot i det og siden den andre, og aldri før hadde han steget opp i det med det ene benet, ble det så stort som skipene som går i sjøen. Så sa Lillekort: "Gå nå ferskt vann og salt vann, berg og dype daler, og stans ikke før du kommer til kongens gård!" Og straks fór skipet avsted så fort som fuglen i luften til det kom litt nedenfor kongsgården; der stanset det. I vinduene på kongsgården hadde de stått og sett Lillekort komme seilende, og alle sammen ble de så forundret at de løp ned og skulle se hva det var for en som kom farendes i luften på et skip. Men mens de løp ned fra kongsgården, hadde Lillekort steget ut av skipet sitt og puttet det i lomma igjen; for straks han steg ut av det, ble det så lite som da han fikk det av den gamle kjerringa. Kongen spurte hvor han var fra, men det sa gutten at han ikke visste; ikke visste han hvordan han hadde kommet der heller; men han ba så inderlig vakkert om å få tjeneste på kongsgården; var det

ikke annet ågjøre for ham, kunne han bære ved og vann for kokkejenta, sa han; og det skulle han da få lov til.

Da Lillekort kom opp på kongsgården, så han at alt var kledd med svart der, utvendig og innvendig, både vegger og tak; han spurte da kokkejenta hva det skulle være til. "Jo, det skal jeg si deg," svarte hun; "kongsdatteren er for lang tid siden bortlovet til tre troll, og neste torsdagskveld skal det ene komme og hente henne. Ridder Rød har nok sagt seg god for å frelse henne, men tro om han er kar til det; og så kan du vel vite at her er sorg og stur."

Da torsdagskvelden kom, fulgte Ridder Rød prinsessen ned til stranden -for der skulle hun møte trollet; og så skulle han da bli der nede og passe på henne; men han gjorde nok ikke trollet stor skaden, skal jeg tro, for aldri så snart hadde prinsessen satt seg på strandkanten, før Ridder Rød kløv opp i et stort tre som sto der, og gjemte seg det beste han kunne mellom grenene. Prinsessen gråt og ba så hjertelig at han ikke måtte gå fra henne; men Ridder Rød brydde seg ikke om det han: "Det er bedre at én mister livet enn to," sa Ridder Rød.

Imens ba Lillekort kokkejenta så vakkert om han kunne få lov å gå ned til stranden litt.

"Å, hva vil du der da?" sa kokkejenta, "du har ikke noe der å gjøre."

"Å jo, kjære vene, la meg få gå," sa Lillekort; "jeg vil så gjerne dit og more meg litt med de andre guttene, jeg også."

"Ja ja, gå da," sa kokkejenta, "men la meg se du ikke blir lenger enn til kveldsgryta skal henges på og steika skal settes på spett; og ta så med deg et dyktig fange ved herinn på kjøkkenet igjen."

Ja, det lovte Lillekort, og løp ned til stranden.

Med det samme han kom dit kongsdatteren satt, kom trollet farende, så det suste og bruste om det; det var så stort og digert at det var fælt, og fem hoder hadde det.

"Ild!" skrek trollet.

"Ild igjen!" sa Lillekort.

"Kan du fekte?" ropte trollet.

"Kan jeg ikke, så kan jeg lære," sa Lillekort.

Så slo trollet etter ham med en stor tykk jernstang han hadde i neven, så jordspruten sto fem alen til værs.

"Tvi!" sa Lillekort, "det var noe, også det! Nå skal du se et hugg av meg!"

Så grep han sverdet han hadde fått av den gamle krokryggete kjerringa og hugg til trollet, så alle fem hodene føk bortover sanden.

Da prinsessen så hun var frelst, var hun så glad at hun ikke visste hvordan hun skulle bære seg at; hun både hoppet og danset. "Sov nå en liten stund på fanget mitt," sa hun til Lillekort, og mens han lå der, dro hun en gullkledning på ham.

Men nå varte det ikke lenge før Ridder Rød krabbet ned igjen av treet, da han så det ikke mer var noen fare på ferde. Kongsdatteren truet han så lenge, til hun måtte love at hun skulle fortelle han hadde frelst henne; for hvis hun ikke sa det, så ville han ta livet av henne. Så tok han lungen og

tungen ut av trollet og la i lommeørkleet sitt, og leide så prinsessen tilbake til kongsgården; og var det ikke blitt gjort ære på ham før, så ble det da nå. Kongen visste ikke hva han skulle finne på til heder for ham, og alltid satt han på høyre siden av kongen ved bordet.

Lillekort han gikk først ut på trollskipet og tok med seg en hel mengde gull- og sølvgjorder og andre gilde ting, og så piltet han tilbake til kongsgården. Da kokkejenta fikk se alt gullet, ble hun rent fælen og spurte: "Men kjære vene deg Lillekort, hvor har du fått alt dette fra?" for hun var nok redd han ikke skulle ha fått det på riktig måte. "Å," svarte Lillekort, "jeg var hjemme litt, og der hadde disse gjordene falt av noen spann, og så tok jeg dem med til deg, jeg." Ja, da kokkejenta hørte de var til henne, spurte hun ikke videre om den ting; hun takket Lillekort, og alt var godt og vel igjen.

Den andre torsdagskvelden gikk det like ens. Alle var i sorg og stur; men Ridder Rød sa at hadde han kunnet frelse kongsdatteren fra ett troll, så kunne han alltid frelse henne fra ett til, og leidde henne ned til stranden. Men han gjorde nok ikke det trollet stor skaden heller han; for da tiden kom at de kunne vente trollet, sa han liksom siste gang: "Det er bedre én mister livet enn to," og kløv så opp i treet igjen.

Lillekort ba denne gangen også om lov til å gå ned til stranden litt.

"Å, hva skal du der!" sa kokkejenta.

"Jo, kjære, la meg gå," sa Lillekort, "jeg ville så gjerne ned og more meg litt med de andre guttene."

Ja, han skulle da få lov til å gå; men det måtte han først love at han skulle være tilbake til steika skulle vendes, og da skulle han ha med seg et stort vedfang.

Aldri før var Lillekort nedved stranden, så kom trollet farende, så det suste og bruste om det; det var én gang til så stort som det andre trollet, og ti hoder hadde det.

"Ild!" skrek trollet.

"Ild igjen!" sa Lillekort.

"Kan du fekte?" ropte trollet.

"Kan jeg ikke, så kan jeg lære!" sa Lillekort.

Så slo trollet etter ham med jernstangen sin - den var enda større enn den det første trollet hadde, - så jordspruten sto ti alen til værs.

"Tvi!" sa Lillekort, "det var noe, også det! Nå skal du se et hugg av meg!"

Så grep han sverdet og hugg til trollet, så alle ti hodene danset bortover sanden.

Så sa kongsdatteren til ham igjen: "Sov en liten stund på fanget mitt," og mens Lillekort lå der, dro hun en sølvkledning på ham.

Så snart Ridder Rød merket at det ikke var noen fare på ferde lenger, krabbet han ned av treet, og truet prinsessen så lenge, til hun igjen måtte love å si at det var han som hadde frelst henne; så tok han tungen og lungen av trollet og la i lommeørkleet sitt, og leide kongsdatteren tilbake til slottet. Her ble det fryd og glede, det kan en nok vite, og kongen visste slett ikke hvordan han skulle bære seg at med å vise Ridder Rød ære og heder nok.

Men Lillekort tok med seg et fange med gull- og sølvgjorder og slikt fra trollskipet han. Da han kom tilbake til kongsgården, slo kokkejenta hendene i hop og forundret seg over hvor han hadde fått alt det gullet og sølvet fra; men Lillekort svarte han hadde vært hjemom litt, og at det var gjorder som hadde falt av noen spann; dem hadde han tatt med seg til kokkejenta, sa han.

Da den tredje torsdagskvelden kom, gikk det akkurat like ens som de to første gangene; hele kongsgården var kledd med svart, og alle var i sorg og sut, men Ridder Rød sa han syntes ikke de hadde så mye å være redd for; hadde han frelst kongsdatteren fra to troll, så kunne han vel frelse henne fra det tredje også. Han leide henne da ned til stranden; men da det led mot den tiden trollet skulle komme, kløv han opp i treet og gjemte seg igjen. Prinsessen gråt og ba ham bli, men det hjalp ikke; han ble ved det gamle: "Det er bedre én mister livet enn to," sa Ridder Rød.

Den kvelden ba også Lillekort om lov til å gå ned til stranden. "Å, hva skal du der!" svarte kokkejenta. Men så lenge ba han, til han endelig fikk lov å gå; men det måtte han love, at han skulle være tilbake i kjøkkenet igjen når steika skulle vendes.

Aldri så snart hadde han kommet ned til stranden, så kom trollet så det suste og bruste om det; det var mye større enn noen av de andre, og femten hoder hadde det.

"Ild!" ropte trollet.

"Ild igjen!" sa Lillekort.

"Kan du fekte!" skrek trollet.

"Kan jeg ikke, så kan jeg lære," sa Lillekort.

"Jeg skal lære deg!" skrek trollet, og slo etter ham med jernstangen sin, så jordspruten sto femten alen til værs.

"Tvi!" sa Lillekort, "det var noe, også det! Nå skal du se et hugg av meg!"

Med det samme grep han sverdet og hugg til trollet, så alle femten hodene danset bortover sanden.

Da var prinsessen frelst, og hun både takket og velsignet Lillekort for det han hadde berget henne. "Sov nå en liten stund på fanget mitt," sa hun, og mens han lå der, dro hun på ham en messingkledning.

"Men hvordan skal vi nå få åpenbart at det er du som har frelst meg?" sa kongsdatteren.

"Det skal jeg nok si deg," svarte Lillekort. "Når nå Ridder Rød har leid deg hjem igjen, og gir seg ut for den som har frelst deg, så vet du han skal ha deg og halve kongeriket. Men når de så om bryllupsdagen spør deg hvem du vil ha til å skjenke i skålene for deg, skal du si: "Jeg vil ha den vesle gutten som er i kjøkkenet og bærer ved og vann for kokkejenta." Med det samme jeg da skjenker i, spiller jeg en dråpe på tallerkenen hans, men ingen på din, og så blir han sint og slår meg, og det holder vi begge på med tre ganger. Men den tredje gangen skal du si: "Skam få deg, som slår min hjertenskjær! Han har frelst meg, og ham vil jeg ha!"

Så sprang Lillekort tilbake til kongsgården, liksom de andre gangene; men først var han ute på trollskipet som snarest, og tok en hel bråte gull og sølv og andre kostelige ting, og av det ga han igjen kokka et helt fange gull- og sølvgjorder.

Aldri så snart så Ridder Rød at all fare var over, før han krabbet ned av treet, og truet kongsdatteren til hun måtte love hun skulle si at han hadde frelst henne. Så leide han henne tilbake til

kongsgården, og var det ikke gjort ære nok på ham før, så ble det da nå; kongen tenkte ikke på annet enn hvordan han skulle hedre ham som hadde frelst datter hans fra de tre trollene; det var greitt at han skulle ha både henne og halve riket, sa han.

Men på bryllupsdagen ba prinsessen at hun måtte få den vesle gutten som var i kjøkkenet og bar ved og vann for kokkejenta, til å skjenke i skålene ved brudebordet. "Å hva vil du med den svarte fillegutten her inne?" sa Ridder Rød; men prinsessen sa at ham ville hun ha til å skjenke og ingen annen, og endelig fikk hun da lov; og så gikk alt slik som det var avtalt mellom Lillekort og kongsdatteren: han spilte en dråpe på tallerkenen til Ridder Rød, men ingen på hennes, og hver gang ble Ridder Rød sint og slo til ham. Ved det første slaget falt fillekledningen av Lillekort, som han hadde på i kjøkkenet, og ved det andre slaget falt messingkledningen, og ved det tredje sølvkledningen, så sto han der i gullkledningen, så blank og gild at det lyste av ham.

Da sa kongsdatteren: "Skam få deg som slår min hjertenskjær! Han har frelst meg, og ham vil jeg ha!"

Ridder Rød svor og bante på at han hadde frelst henne; men så sa kongen: "Den som har frelst min datter, har vel noe å vise for seg." Ja, Ridder Rød løp straks avsted etter tørkleet sitt, med lunger og tunger i, og Lillekort hentet alt det gull og sølv og alt det gilde han hadde tatt ut av trollskipet; så la de hver sitt fram for kongen, "han må ha drept trollet: for slikt er ikke å få hos noen annen"; og så ble Ridder Rød kastet i ormegården, og Lillekort skulle få prinsessen og halve riket.

En dag gikk kongen og Lillekort og spaserte; så spurte Lillekort kongen om han hadde hatt flere barn.

"Jo," sa kongen, "jeg har hatt en datter til; men henne har trollet tatt, for det var ikke noen som kunne frelse henne. Nå skal du ha den ene datteren min; men kan du frelse den trollet har tatt, med, skal du gjerne få henne og det andre halve riket også."

"Jeg får vel friste," sa Lillekort; "men jeg må ha en jernkjetting som er fem hundre alen lang, og så vil jeg ha fem hundre mann, og niste til dem for femten uker; for jeg vil langt til sjøs," sa han.

Ja, det skulle han nok få; men kongen var redd han ikke hadde så stort skip at det kunne bære det alt sammen.

"Jeg har skip sjøl," sa Lillekort, og tok det han hadde fått av den gamle kjerringa, opp av lomma.

Kongen lo av ham, og tenkte det ikke var annet enn spøk; men Lillekort ba bare om det han hadde forlangt, så skulle nok kongen få se.

De kom da med alt sammen, og Lillekort ba de skulle legge kjettingen i skipet først; men det var ingen som kunne orke å løfte den, og mange kunne ikke få rom omkring det ørvesle skipet på én gang. Så tok Lillekort selv i kjettingen i den ene enden og la noen lenker opp i skipet, og etter som han kastet kjettingen oppi, ble skipet større, og til sist var det så stort at både kjettingen og de fem hundre mann og nisten og Lillekort hadde godt rom. "Gå nå ferskt vann og salt vann, berg og dype daler, og stans ikke før du kommer der kongens datter er," sa Lillekort til skipet, og straks fór det avsted så det pep og hvinte om dem, både over land og vann.

Da de hadde seilt slik langt, langt bort, stanset skipet midt utpå havet. "Ja, nå er vi kommet her," sa Lillekort; "men en annen sak er det, hvordan vi kommer herfra igjen."

Så tok han jernkjettingen og slo den ene enden om livet på seg. "Nå må jeg til bunns," sa han, "men når jeg drar sterkt i kjettingen og vil opp igjen, må dere heise alle som én mann, ellers er det ikke

mer å tenke på liv for dere enn for meg," og dermed hoppet han til havs, så gule bulderen sto om ham. Han sank og han sank, og endelig kom han til bunns. Der så han et stort berg med en dør på, og det gikk han inn i. Da han hadde kommet inn, fant han den andre kongsdatteren; hun satt og sydde; men da hun så Lillekort, slo hun hendene sammen. "Å, gudskjelov!" ropte hun. "Nå har jeg ikke sett kristen mann siden jeg her kom."

"Ja jeg kommer etter deg, jeg," sa Lillekort.

"Å, meg får du nok ikke," sa kongsdatteren; "det nytter aldri å tenkte på det; får trollet se deg, tar han livet av deg."

"Det var vel du talte om ham," sa Lillekort; "hvor er han henne? Det kunne være morsomt å få se ham."

Så fortalte kongsdatteren at trollet var ute og skulle se å få fatt på en som kunne brygge hundre lester malt i ett brygg; for det skulle være gjestebud hos trollet, og da forslo ikke mindre.

"Det kan jeg gjøre," sa Lillekort.

"Ja, bare nå ikke trollet var så hastig til sinns, så jeg kunne få fortalt ham det," svarte kongsdatteren; "men han er så bråsinnt at han river deg i stykker med det samme han kommer inn, er jeg redd. Men jeg får vel friste å finne på noe. Nå kan du gjemme deg i koven her, så får vi se hvordan det går."

Ja, Lillekort gjorde så, og aldri før hadde han krøpet inn i koven og gjemt seg, så kom trollet.

"Huff! her lukter så kristenmanns blod," sa trollet.

"Ja, det fløy en fugl over taket med kristenmanns ben i nebbet, og det slapp den ned gjennom pipen," svarte kongsdatteren; "jeg skyndte meg nok med å få det bort; men det er vel det det lukter av, likevel."

"Ja, det er vel det," sa trollet.

Så spurte kongsdatteren om han hadde fått fatt på noen som kunne brygge hundre lester malt i ett brygg.

"Nei, det er ingen som kan det," sa trollet.

"For en liten stund siden var det én inne her som sa han kunne det," sa kongsdatteren.

"Du er nå alltid så klok du," svarte trollet; "hvorfor lot du ham gå da? Du visste jo jeg ville ha fatt på en slik en."

"Å, jeg lot ham nok ikke gå heller jeg," sa kongsdatteren, "men far er så hastig til sinns, og så gjemte jeg ham i koven; om far ikke skulle ha fått noen, så er han nok her."

"La ham komme inn," sa trollet.

Da Lillekort kom, spurte trollet om det var sant at han kunne brygge hundre lester malt i ett brygg.

"Ja," sa Lillekort.

"Det var vel jeg fikk fatt på deg," sa trollet. "Lag deg nå straks til; men bære deg, brygger du ikke ølet sterkt."

"Å, det skal nok få smak," sa Lillekort, og ga seg i lag med bryggingen. "Men jeg må ha flere troll til å bære bryggelåg," sa Lillekort; "de jeg har fått, orker ikke stort."

Ja, han fikk flere, så mange at det krydde, og så gikk det med bryggingen.

Da nå vørteren var ferdig, skulle de smake alle sammen, forstår seg, først trollet selv og siden de andre; men Lillekort hadde brygget vørteren så sterk at de falt døde som fluer, etter som de drakk av den. Til sist var det ingen andre igjen enn en gammel ussel kjerring, som lå bak ovnen. "Å stakkars!" sa Lillekort, "du får da smake vørteren du med!" og så gikk han bort og skrapte rundt bunnen på bryggekaret med kollen, og ga henne; så var han kvitt dem alle i hop.

Som han nå sto der og så seg om, fikk han øye på en stor kiste; den tok Lillekort og la full med gull og sølv, bandt så kjettingen om seg og kongsdatteren og kisten, og rykket til av alle krefter; så dro mannskapet dem opp i god behold.

Da Lillekort vel var kommet ombord igjen, sa han: "Gå nå salt vann og ferskt vann, berg og dype daler, og stans ikke før du kommer ved kongens gård," og straks fór skipet avsted, så gule fossen sto om det. Da de på kongsgården så skipet, var de ikke sene til å møte med sang og spill, og tok imot dem, men gladest av alle var kongen, som nå hadde fått igjen den andre datteren sin også.

Men den som ikke var vel til mote, det var Lillekort; for begge kongsdøtrene ville ha ham, og han ville ikke ha noen annen enn den han først hadde frelst - det var den yngste det. Derfor gikk han titt og ofte og tenkte på hvordan han skulle bære seg at for å få henne, for den andre ville han også nødig gjøre imot. En dag han gikk og tenkte hit og dit på dette, falt det ham inn at bare han nå hadde bror sin hos seg, kong Lavring, som var så lik ham at ingen kunne skjelne dem fra hinannen, så kunne han få den andre kongsdatteren og det halve riket, for selv syntes han at han hadde nok med den ene halvdelen. Aldri før hadde han kommet på det, så gikk han utenfor slottet og ropte på kong Lavring. Nei, det kom ingen. Så ropte han én gang til og litt høyere, men nei, det kom enda ingen. Så ropte Lillekort tredje gangen, og det av alle krefter, så sto broren der.

"Jeg sa du ikke skulle rope på meg, uten du var i din ytterste nød," sa han til Lillekort, "og her er jo ikke en mygg som kan gjøre deg noe."

Dermed dasket han til ham så Lillekort rullet bortover bakken.

"Å skam få deg at du slår!" sa Lillekort; "først har jeg vunnet den ene kongsdatteren og det halve riket, og så den andre kongsdatteren og det andre halve riket, og så tenkte jeg å gi deg den ene kongsdatteren og halvdelen av kongeriket med meg - syntes du det er rimelig å fare fram slik?"

Da kong Lavring hørte det, ba han bror sin om forlatelse, og de ble straks gode venner og vel forlikt igjen.

"Nå vet du," sa Lillekort, "at vi er så like at ingen kan kjenne den ene av oss fra den andre: bytt nå klær med meg og gå opp på slottet, så tror kongsdøtrene det er jeg som kommer; den som da først kysser deg, skal du ha, så tar jeg den andre;" for han visste at den eldste kongsdatteren var den sterkeste, og så kunne han vel skjønne hvordan det ville gå.

Det var kong Lavring straks villig til; han byttet klær med broren og gikk opp på slottet. Da han kom inn på rommet til kongsdøtrene, trodde de det var Lillekort, og begge sprang på timen imot ham, men den eldste, som var størst og sterkest, skubbet søsteren til side og tok kong Lavring om halsen og kysset ham; og så fikk da han henne, og Lillekort den yngste kongsdatteren. Da kan det vel hende det ble bryllup, og det så det hørtes og spurtes over sju kongeriker.

Graverens fortellinger

En badegjest i Eidsvoll har ikke meget å ta seg til utenom det å skaffe seg den tilbørlige mosjon. Allerede den neste dag søkte jeg derfor Per graver på Store Finstad, en god fjerdingvei sønnenfor elven. I dette uordentlige redet av sammenstuede uthusbygninger og våningshus fant jeg omsider huset der han bodde. I stuen var der ingen, men i et skummelt kammers satt en gammel kjerring på en krakk og spant. Jeg kom med noen spørsmål; på det første fikk jeg ikke annet svar enn et målende blikk, det andre og tredje ble besvart med et "Hæ?". Da jeg endelig for fjerde gang spurte om hun kunne si meg hvor Per graver var, svarte hun: "Å, det er vel en god fjerding til Graven ennå." - "Nei, Per graver," skrek jeg. "Ja, Graven ligger østover, han får gå dalen fram, så kommer han dit." Siden fikk jeg vite at neste gård hette Graven.

"Hu bestemor er tunghørt," sa en røst fra en dunkel krok, hvor det nu begynte å lysne. Det var en jentunge med en mindre unge på armen.

"Kan du si meg hvor jeg skal finne Per graver?" spurte jeg henne.

"Han er inte hime," svarte hun.

"Vet du ikke hvor han er?"

"Han er vel på Styri hos a moster."

"Hvor ligger Styri henne?"

"På østsia."

"Er det langt dit?" spurte jeg.

"Je veit inte."

"Er ingen annen hjemme?"

"Nei, dem er til bryllups."

"Enn i neste stue?"

"Je veit inte."

I neste stue fikk jeg imidlertid vite det jeg trengte. Der var ikke annet for meg å gjøre enn å dra over til Styri. Utenfor i svalen fant jeg den omtalte moster i skikkelse av en lang, tørr, middelaldrende kone med det grå håret strøket opp under en sort lue. Med en viss vennlighet kom hun meg i møte og sa: "Han få være så god å gå inn."

Nokså forsagt over den motgang jeg allerede hadde hatt, spurte jeg om ikke Per graver skulle være her.

"Han skulle kanskje bestille grav for noen?" spurte hun.

"Nei, ikke det; jeg har hørt at han skal kunne så mange gamle eventyr og historier, og jeg hadde lyst til å høre noen av dem," sa jeg.

"Ja så da! Ja, hadde Gamle-Anders, far hans Per, vært her, så - det var mann som kunne fortelle! Når han begynte, så blei det mest aldri ende på."

"Herregud, kan du ikke få fatt i Gamle-Anders for meg?"

"Ja, det veit jeg visst! Gamle-Anders er død for to år sia! Han Per kan nok noen han og; men det er ikke så godt å få han på travet; han er litt vrang med det, må vite! Nei, Gamle-Anders, han kunne historier! En behøvde ikke å be han dessmer! Men nå er det just to år sia til mikkelsmess."

"Det kan jo ikke hjelpe meg stort," avbrøt jeg, ergerlig over at den lovpriste Anders ikke levde. "Er ikke Per her?"

"Jaggu var han her også, det er sant det, men han skulle fram til klokkeren. Han treffer ham visst hos klokkeren; og er han ikke der, så er han visst i Bakken, eller i prestegården, dersom han ikke er inne på kjerkegården og graver ei grav, for gamle mor Habberstad er død."

Nu var det nesten forbi med min tålmodighet; men da alt syntes å tyde på at man måtte ha mer enn alminnelig av denne gave like overfor Per graver, så besluttet jeg å spare den siste rest. Jeg prøvde å komme avsted. Men nu hadde konen tatt et ikke meget gjennomslukt glass frem av skjenken og skjenket en dram finkel, som hun sammen med et stykke kandissukker presenterte meg på en tallerken mens hun tapte seg i en mangfoldighet av utrop om hvor makeløs Gamle-Anders hadde vært til å fortelle.

"Han Per er ganske visst hos klokkeren, og er han ikke der, så er han i Bakken eller prestegården, dersom han ikke er på kjerkegården," ropte hun ennå etter meg, da jeg gikk ut gjennom grinden. Det lød som hån; for disse stedene hadde jeg nettopp gått fra eller forbi.

Jeg besluttet imidlertid å søke ham først på det siste stedet, det som efter hennes mening var det minst sannsynlige.

Det var en av disse kolde, triste sommerdager da jeg gikk bortover til kirken gjennom prestegårdshavens mørke alléer. Regnet hadde holdt opp, men ved hvert vindstøt drysset det raslende ned imellom bladene fra trærnes kroner. Tåken og skyene drev lavt mellom toppene. Matt og grålig falt lyset over kirkegårdens graver og enkle minner; vindens sukk lød mellom grenene, og ingen fugl sang bak løvet. En forutelse om høsten syntes alt å gjennombeve denne stille, ensomme egn, hvor bare kirken sto som en trøster og pekte mot himmelen med tårn og spir.

Fra det fjerneste hjørne på kirkegården hørte jeg klangen av spaden. Graveren sto og grov nede i en grav. På en tue tett ved sto klokkerens store prektige geitebukk, som jeg kjente godt fra tidligere besøk, med skjegg og horn og spiste gress. Jeg ble stående en stund og betrakte graveren. Han var en aldrende mann, men man kunne ikke si at han var noen vakker gammel mann. Hans kall syntes ikke å ha hatt noen mildende eller forsonende innflytelse på hans sinn; for han så ut i verden med et bistert blick og et hypokondrisk ansikt. Jeg syntes det var noe kjent ved dette fysiognomiet; jeg lette efter det i hukommelsen, og fant det omsider igjen hos en stadig hest jeg engang hadde vært plaget med. Da han et øyeblikk stanset i arbeidet for å hvile, så han opp, og han fikk øye på meg, som hittil hadde stått der ubemerket.

"Godafter, graver," sa jeg.

Han målte meg fra øverst til nederst, spyttet i nevene, og tok fatt på arbeidet igjen.

"Det er tungt arbeid du har i dette våte været," fortsatte jeg utførtødent.

"Det er ikke lettere i solskinn," svarte han med et eddiksurt grin, og ble ved å grave.

"Hvem graver du denne graven for?" spurte jeg, i det håp at det kanskje kunne utspille seg en samtale av dette spørsmål.

"For fanden og kjerka," svarte graveren. Dette måtte jeg be om en forklaring på.

"Fanden tar sjela og kjerka får pengene," svarte han.

"Ikke slik; jeg mente, hvem skal ligge i graven?"

"Ei dau kjerring," svarte graveren.

Dermed var broen kastet av. Jeg innså at dette kunne ikke føre til noe ønskelig resultat. Utålmodig over regnet, som igjen begynte å ruske, og ergerlig over min efter all sannsynlighet mislykkede ekspedisjon fortalte jeg graveren at jeg hadde søkt ham for å få høre eventyr og historier fra gamle tider; sa at han saktens ikke skulle fortelle meg dem for ingenting, at det endog måtte glede ham å kunne fortelle dem for en person som meg, som trodde på slikt, hva folk i alminnelighet ikke gjorde i våre dager, osv.

Under denne talen så graveren av og til på meg med sitt stedige hesteblick, som kullkastet alle mine forhåpninger.

"Enten folk trur det jeg forteller, eller de ikke trur det, er jeg like glad," sa han. "Men det jeg har hørt og det jeg veit, det veit jeg, og jeg vil ikke være narr for noen og sitte og fortelle som ei rørkjerring. Om det så var for kongen sjøl," tilføyde han til ytterligere bekreftelse.

Jeg var allerede i ferd med å gå, da han igjen stanset, halvveis vendt fra meg. Efter å ha skjøvet hatten bort på det ene øret, begynte han å lete først i den ene, så i den andre vestelommen; men han lot ikke til å finne hva han søkte; for ansiktet ble synlig lengre, især efter at han hadde anstillet en ny fruktesløs ransakelse av begge de angjeldende lommer.

Jeg skjønnte straks at hans tobakk var sloppet opp, og tenkte fornøyd: nu er turen kommet til meg. I botaniserkassen hadde jeg en av Tidemands så meget efterspurte kvartruller, og idet jeg lot som jeg grep efter lommeterkleet laget jeg det ved et lite knep slik at bemeldte kvartrull falt ned like på randen av den grav han sto i. Ganske rolig bøyde jeg meg ned efter den, men unnlot ikke å bemerke det solglimt som gikk over graverens ansikt ved dette syn. Liksom i tanker viklet jeg den opp, lokket på min hornede venn, som sto på graven, tett ved, og lot den bite et stort stykke av rullen.

"Hvor langt er det til Tønsaker?" spurte jeg.

Graveren mumlet noe om å misbruke Guds gaver, men svarte dog høfligere enn før, at det var som en halv fjerding på den andre siden av sundet.

"Og til gullverket?" spurte jeg.

"Ei mil," sa graveren. "Men hvor kommer den karen fra da, med forlov om jeg tør spørre?" tilføyde han med det pussigste uttrykk i ansiktet.

"Sist kommer jeg fra Store Finstad, hvor jeg spurte efter Per graver," svarte jeg, og la rullen i kassen igjen, efter å ha gitt geitebukken enda et stykke. På denne fulgte ikke noe svar, men Per graver ga seg til å grave med megen iver. Foruten jord og sten kastet han halvratne tresplinter og smuldrende ben opp med spaden. Blant benene som rullet bort til mine føtter, var et kvinnelig kranium av en så skjønn og fullendt form at Rezius ville ha ansett det for et ideal av den skandinaviske typus. Jeg tok det opp og betraktet det oppmerksomt.

"Det var inga gammal kjerring som eide den skallen," begynte graveren igjen.

"Det ser jeg," svarte jeg.

"Det var ei gardmannskone her av bygda, og hun var både i akt og ære," bemerket han videre.

"Ja så."

Var graveren blitt seg lik i sin vrantenhet, ville han uten tvil ha tidd, men en rull tobakk, om enda bare i håpet, har en vidunderlig innflytelse på gemyttet.

"Inna krank, uta blank," vedble han ufortrødent.

Intet svar fra min side.

"Men det var en deilig fin tobakk, den De har der i blikkesken."

"Det syntes denne knekten her også," svarte jeg, idet jeg lokket på bukken og gjorde mine til å gi den mer tobakk.

"Nei, hadde han Gamle-Anders, far min levd," sa Per graver hurtig, idet han med et oppkastet ben søkte å hindre sin lykkelige medbeiler i å bli delaktig i de goder jeg tiltenkte den, "han kunne historier. Det jeg kan, er ikke stort."

"Nu, jeg skjønner jo nok at du også vil ha et stykke tobakk, Per graver. Se der har du alt det bukken har levnet. Hadde du vært villigere før, så hadde du fått hele rullen. Men fortell meg nu noe."

"Jeg får vel det da, for jeg kan skjønne I er en skikkelig fyr og ingen apefant," svarte graveren, mens han samlet sine redskaper og steg opp av graven. "Forbanna udyr!" ropte han harmfull og slo efter geitebukken; "slike bukker er de største skadedyr som tenkes kan; de burde slås i hjel, så mange som de er."

Efter disse lettende hjerteutgytelser satte han seg på en gravsten og begynte å fortelle.

"I er ikke den første som jeg forteller dette," tok han til orde. "Vil I tru det, så kan I, og trur I det ikke, så kan det være for det som det er. Men det var en bondemann i bygda her. Han hadde hørt, at trollkjerringene skulle holde slik lek og slikt spell i kjerka om høgtidskveldene. Det trudde han ikke, men han syntes han kunne ha lyst til å se om det var sant, og så hadde han moro av å se hvem som var trollkjerringer i bygda. Ja, om påskekvelden så satte han seg inn på likbåra i kjerkesvala, og rett som det var, så kom det et heilt følge, og foran dem gikk en stor svart hund. Da de kom til kjerkedøra, satte hunden seg på bakbeina og krafsa på døra, så sprang den opp, enda den var låst.

"Såg du det?" sa ei kjerring, som gikk nærmest etter hunden, til ei anna ei, og det var henne her," tilføyde graveren, idet han viste på hjerneskillen.

"Nei, det hadde jeg ikke trudd, enda du sa det," svarte den andre, som gikk ved sida av henne, og det var også ei bra kone av bygda her. Etter dem kom der nå så mange at han nesten ikke hadde tall på dem. Men han kjente dem alle sammen, og han hadde ikke trudd at det var så mange trollkjerringer over heile Romerike, som han fekk se at der var i Eidsvoll prestegjeld aleine. De hoppa og de dansa, og de gjorde alle de bespottelige ting, som noen kunne falle på, både på prekestol og på alter. Da de ikke visste noe anna å finne på, så trolla de ei ku opp i tårnet og lot den ake utover trappene med alle fire beina i været. Kua syntes han han skulle kjenne, han trudde den hørte til i Prestbakken, og da trollkjerringene hadde gjort fra seg og allting var forbi i kjerka, så gikk

han bort i Prestbakken. Da han kom inn i fjøset der, sto kua og skalv, og så svett var den, at skummet dreiv av den.

Men så var det en gang lenge baketter, der var et bryllup, og i det bryllupet var han kjøkemester den samme mannen som hadde sett alt dette om påskekvelen. Og der var også den kjerringa som hadde gått foran i trollkjerringstimet. Da de skulle til bords, ville de ha henne til å sette seg inntil bordet først, for det var sånn ei bra kone, må vite. Men hun skulle nå være så unnselig og gjorde seg så kostbar at det ikke var noen måte med det. Kjøkemesteren ba og nødde henne til å sette seg inntil bordet, men til sist blei han kjei av dette og så sa han ganske sakte til henne:

"Gå du først du, du er vant til det, skal jeg tru. Sist jeg såg deg om påskekvelen, var du ikke så blyg, da var du den første i dansen med han Gamle-Erik både på alter og prekestol."

Da falt hun i svime, og sia den tid hadde hun ikke en helsedag."

Graveren tidde stille, og ansiktet hans fikk igjen sitt sure, tverre uttrykk; men jeg ble ved å spørre og fritte ham om trollkjerringer, deres reiser og hendelser, så lenge til jeg fikk ham til å gi det løfte at han skulle fortelle meg alt det han visste om slikt.

"Der var noen skyttere," begynte han igjen, "som var på fugleleik ei påskenatt. Rett som de satt i skytterhytta, så i grålysinga om morgenen, fekk de høre slik sus og brus oppi været, og de trudde nesten det var en heil skokk storfugl som kom og ville slå ned på myra. Men det var fanden til fugler det. Da de kom fram over skogtoppene, så var det en flokk trollkjerringer, som hadde vært på påskeleik. De kom ridende på limer og skuffer og møkkgreip, på bukker og geiter og de urimeligste ting som tenkes kunne. Da de var tett ved, kjente skytterne ei kjerring, for hun var grannekjerringa til den ene av dem.

"Maren Myra," skreik han. Så falt hun ned i ei furu og braut av det ene lårbeinet; for når en kjenner dem og roper navnet på dem, så må de ned, om de er aldri så høgt. De tok henne opp og satte henne til lensmannen, og til sist blei det så at hun skulle brennes levendes. Men før de fikk henne opp på vedstabelen, ba hun de ville ta tørkleet fra øynene hennes litt. Ja, det skulle de gjøre; men først vendte de henne så at hun ikke kunne se imot åker og eng, men langt bort i åsen. Og der hvor hun hadde sett med øynene sine blei skogen svidd, så den var ganske svart.

Men etter den kjerringa var der ei dotter, og henne satte de til en prest oppi Gudbrandsdalen. Hun kunne vel være ni år gammel, men hun var slem og full av trollkjerringnykker. En gang sa presten at hun skulle ta noen fliser som lå på gården, og bære dem inn i kjøkkenet.

"Pytt, jeg kan nok få dem inn, om jeg ikke skal bære dem," sa hun.

"Ja så," sa presten, "la meg se på det."

Ja, straks så gjorde hun en vind, så flisene flaug like inn i kjøkkenet. Presten spurte om hun kunne gjøre mer. Ja, det kunne hun. Hun kunne mjølke, sa hun, men hun ville nødig gjøre det, for det var til skade for krøttera. Presten ba henne, men hun ville nødig; til sist skulle hun til å gjøre det likevel. Så satt hun en telgje kniv i veggen og ei kolle under den, og straks hun rørte ved kniven, sprita mjølka ned i kolla. Da hun hadde mjølka ei stund, ville hun holde opp.

"Å nei, melk du, mitt barn," sa presten.

Nei, hun ville ikke; men presten snakka så lenge for henne, til hun begynte igjen.

"Nå må jeg holde opp," sa hun litt etter, "for ellers kommer det bare blod."

"Å melk du, mitt barn," sa presten, "og bry deg ikke om det." Hun ville ikke, men til sist så ga hun etter og blei ved å mjølke.

Om ei stund så sa hun: "Ja, holder jeg ikke opp nå, ligger den beste kua dau på båsen."

"Melk du, mitt barn, og bry deg ikke om det," sa presten, for han ville se hva hun kunne.

Hun ville nødig; men presten nødt henne, til hun ga seg og blei ved åmjølke.

"Nå falt kua," sa hun, og da de gikk ut i fjøset og såg etter, låg den beste kua som presten åtte, dau på båsen. Så brente de henne også, liksom de hadde gjort med mora. -

Ja, det var ei forargerlig trollkjerring, den jeg fortalte om," fortsatte graveren, "men der var ei som jeg syntes var enda verre, for hun tok mannen sin opp av senga en påskekveld, og rei på ryggen hans like fra Gudbrandsdalen og til Bergens kjerke, og mens hun var oppi tårnet og holdt påskeleik med de andre trollkjerringene og Gamle-Erik, måtte mannen ligge splitter naken utmed kjerkeveggen og fryse heile natta; og der var slikt et vær med sno og med snøfokk, og mannen blei så reint utmatta at han mest var fra seg sjøl. Da det leid på morrasida, reiste han på seg litt, men han fraus og hakka tenner. I det samme kom det gående en forbi.

"Men si meg i Guds navn, hvor er jeg?" sa mannen.

"Nå er du ved Bergens kjerke," svara han, og da han fikk se bukgjorda, som mannen hadde om livet, så kunne han skjønne hvorledes det hang sammen -for trollkjerringene var der både til jul og påske den tid - og så sa han: "Når hun kommer ut, hun som du er med, så ta bare bukgjorda og gi henne et dyktig drag over ryggen, så rir du heim igjen på henne, ellers står du det ikke ut."

Ja, da kjerringa kom ut, gjorde mannen som han hadde sagt; og så reid han heim på ryggen hennes, og det radt." -

"Hadde hun ikke smurningshornet med?" spurte jeg.

"Hun akta seg nok for å ta det med, for hun hadde saktens smurt kroppen, før hun reiste heimefra," sa graveren. "Men siden I snakker om smurningshorn, så kommer jeg til å huske på noen historier som skal være hendt for lang tid sia."

"La meg høre," sa jeg.

"På en gard i Ringeby," fortalte han, "var det ei trollkjerring, som var så fælt slem. Men der var en som visste om at hun var trollkjerring; han gikk dit og ba om hus en helgekveld, og det fekk han også.

"Du får ikke bli redd, om du ser jeg sover med åpne øyer," sa han; "jeg har den vanen, men jeg kan ikke for det."

Å nei, det skulle hun ikke bli redd for, sa hun.

Rett som det var, så snorka han, og sov så fælt med øynene åpne, og best han lå såleis, tok kjerringa fram et stort smørjehorn under en stein i peisen og smurte sopelimen.

"Her opp og her ned til Jønsås," sa hun og fór av sted opp igjennom pipa til Jønsås, som er et stort seterfjell.

Gutten syntes det skulle være løyerlig å komme etter og se hva hun hadde for seg der, for han syntes hun sa: "her opp og her ned til mønsås." Så tok han hornet under steinene i skorsteinen og smurte ei vedstikke. "Her opp og her ned til mønsås," sa han, og så fór han opp og ned imellom skorsteinen og møningen på huset heile natta, og slo mest i hel seg, fordi han hadde mishørt. Sia fekk han teneste der, og om kvelden årssdagen etter satt han og gjorde og la seg til å sove på benken, og såg fælt fram for seg med åpne øyer. Rett som det var, tok kjerringa fram hornet i skorsteinen og smurte limen, og så fór hun opp igjennom pipa igjen. Gutten la merke til hvor hun gjømte hornet, og da hun vel var reist, så tok han avsted, og de såg aldri mer hverken til gutten eller sleden. Den garden, som dette var på, den hette Kjæstad, og Kjæstadhornet er namngjetent den dag i dag er. -

Men så var der ei kjerring på en gard på Dovre, som også var trollkjerring. Det var en julekveld. Tjenestejenta hennes holdt på å vaske et bryggekar. Imens tok kjerringa fram et horn og smurte limen, og med det samme fór hun opp igjennom pipa. Jenta syntes det var fælt til kunst, og tok og smurte litt av smøringa på karet. Så reiste hun også avsted og stanste ikke, før hun kom til Blåkolls. Der møtte de en heil smale med trollkjerringer, og Gamle-Erik sjøl, og han prekte for dem, og da de hadde gjort fra seg, skulle han se dem over, om de hadde møtt alle. Så fekk han se denne jenta, som satt i bryggeket; henne kjente han ikke, for hun hadde ikke skrevet seg inn hos ham. Og så spurte han kjerringa, som hun var med, om hun ville skrive seg inn. Kjerringa meinte det. Gamle-Erik ga da jenta boka og ba henne skrive i den; han meinte, hun skulle skrive navnet sitt. Men hun skreiv det som skolebarna på landet pleier skrive, når de prøver penner: "Den som meg føder, det er Gud, i Jesu navn," derfor fikk hun beholde den, for Gamle-Erik var ikke kar til å ta den igjen. Men da blei det larm og styr på fjellet, må vite. Trollkjerringene tok pisker og slo på det de hadde å fare på, og med det samme satte de avsted bort igjennom vær og vind. Jenta forsømte seg ikke, hun tok også en pisk, slo på bryggeket og satte etter dem. Ensteds var de nede og kvilte på et høgt fjell. Nedafor var der en brei dal med et stort vatn, og på den andre sida av den var der et høgt fjell igjen. Da trollkjerringene hadde kvilt ut, slo de på og fór over. Jenta undres på om hun også skulle komme over. Til sist slo hun på og kom over til den andre sida hun også, og det både godt og vel.

"Det var fanden til sprang av et bryggekar," sa hun, men med det samme mista hun boka, og så falt hun ned og kom ikke lenger, fordi hun hadde talt og kalt på han, enda hun ikke var innskrevet. Resten av vegen måtte hun gå og vasse i snøen, for friskyss fikk hun ikke lenger, og det var igjen mange mil." -

"Det kan være løyerlig nok å reise med trollkjerringene på kisteskaft og bryggekar," sa jeg. "Men det må være slemt iblant, for nordenvinden faller skarp til vær, og en kan knekke nakkebenet, før en vet av det. Da er det bedre ved kirketårnmøtene; der kan man jo få se dem, når man setter seg på en oppskåret gresstorv, er det ikke så, Per graver?"

"Nei, en skal ikke sitte på en grastorv," sa graveren belærende; "men en skal stå med en grastorv i været på hver hand, og den skal være oppskåret rangsøles, og salmeboka skal de ha på brystet og tre byggkorn i munnen, og det ene korn betyr Vårherre, og det andre hans sønn, og det tredje den Helligånd. Og når en lager seg til på den måten, da tør hverken Gamle-Erik eller trollkjerringene yppe seg. Hadde han gjort det, en mann jeg har hørt tale om, hadde han kanskje sloppet bedre fra det. Ja, han slapp fra det likevel på en vis; men det var med nesa og begge ørene, som de sier.

Denne mannen hadde fått spurt at trollkjerringene holdt slik leik og styr og sånn rumstering i kjerketårnet om helgekveldene. Der syntes han han skulle ha lyst til å være med, og så gikk han opp om julekvelden og satte seg i en krok. Han hadde nok med seg noe grastorv, men han har vel ikke gjort det riktig, kan jeg tru. Rett som det var, så tok de til å komme: Den ene trollkjerringa fauk inn igjennom tårnpluggene etter den andre, noen på limer og noen på skuffer, noen på geiter og noen på bukker og alle de underligste ting, som til kunne være. Og imellom alle disse var ei av

grannekjerringene hans; men da hun fekk se han, fór hun bort og stakk veslefingeren inn i nesa hans og holdt han slik, liksom jeg holder en ørret i ganen, ut igjennom gluggen.

"Vil du love at du aldri skal si du har sett meg her, ellers slepper jeg deg," sa hun.

"Nei, om jeg gjør," sa han, for han var en vrangpeis; "kom og ta imot meg, Fanden!" skreik han i det samme hun slapp, og så kom Fanden kjørendes i en smalslede og sto under og tok imot han, så han ikke skrubba kneskallen engang. Nå skulle Fanden skyssse han heim også. Men mannen satt og slo på og huide og agjerte, så Fanden hadde vondt for å holde seg på meiene; og da de kom tett ved garden hans, så kjørte han imot et vasstrau, så sleden velta og Fanden blei liggende på den ene sida av vasstrauet og han på den andre. Hadde han ikke gjort det, så hadde han ikke sloppet ut av Fandens klør, men nå hadde ikke Fanden mer makt over han.

"Tvi vøre deg da!" sa Fanden; "hadde jeg tenkt du ville snyte meg, skulle jeg ikke reist så langt for filleskjela di. Da du ropte på meg, var jeg tjue mil nordafor Trondhjem og holdt over ryggen på ei jente som var i ferd med å vri om halsen på ungen sin."

Her sa graveren at nu kunne han ikke minnes flere trollkjerringhistorier. Men da han var kommet så godt på glid, trodde jeg at jeg burde nytte leiligheten, og spurte om han ikke hadde noe å fortelle om de underjordiske.

"Hm," sa han, "jeg kan nok ha hørt noe av moster mi kanskje. Da hun var jente, var hun på Modum og tjente hos presten der; Teilmann tror jeg hun kalte han.

Det var engang på vårsida, da møkka skulle kjøres ut, så gjorde den presten en stor dovning, for han var en svare mann til å drive jorda, og til den ba han folk både vidt og bredt fra alle bygdas kanter. Så var der en gutt hos en mann, som også var bedt, og han var så urimelig gjestebudskjær. Da husbonden hans sa til han om kvelden at han skulle lage seg til å kjøre til dovnings, så han kunne komme avsted i otta, blei han så glad at han lå og velta seg heile natta og kunne ikke sove. Inga klokke var der heller, så han kunne vite hva tida leid, og så sto han opp ved midnattstider og satte hestene for og kjørte til prestegården. Men der var det ikke oppe ei levende sjel enda, og så gikk han omkring og vakserte for tidsfordriv. Best som han gikk kom han inn på kjerkegården, og der vaska han søvnen og vågen av øynene sine i ei grøft, hvor det sto noe vatn, for det hadde nylig linna, og fra den tid var han synen; men han var halvsuset også, og de kalte ham en galning. Enten han gikk av teneste eller tente ut året sitt, det skal jeg ikke kunne si, men sia fór han alltid og svedde omkring i bygda, hvor der var gjestebud eller noe på ferde, og baud seg til å jage ut de underjordiske.

En gang skulle det være bryllup på en gard som hette Presterud, og barsel på Komperud på en dag. Da var han reint oppradd, for han visste ikke hvor han skulle gå hen, men til sist så gikk han til bryllupsgarden.

Da han hadde vært der og sett seg om ei stund, tok han fatt på kjøkemesteren.

"Du passer godt på det du har, du," sa han. "Ser du ikke, at de underjordiske drikker av ølspannet du har satt i kroken der, det minker jo hvert øyeblikk, men får jeg lov å være her, mens bryllupet varer, så skal jeg nok jage dem sin kos."

"Ja, du kan nok få være, men hvorledes vil du få dem ut?" spurte kjøkemesteren.

"Det skal du få se," sa gutten, tok spannet, satte det midt på gulvet og krita en stor ring rundt omkring det. "Nå tar du ei stor klubbe," sa han til kjøkemesteren, "og når jeg vinker til deg, så slår du midt inn i ringen; det er det samme hvor jeg er henne, men når jeg har fått dem inn i ringen alle sammen, så slår du til alt det du orker."

Da han hadde sagt det, tok han til å renne omkring; han fór både høgt og lågt, og skyssa og jaga inn imot ringen. Kjøkemesteren kunne nesten ikke stå på beina, slik lo han av alle de gale faktene gutten gjorde, og de trudde mest han var gælen, alle som såg på det. Men da fikk dem se at han ikke var så gælen som de trudde, for da han vinket til kjøkemesteren, og kjøkemesteren slo til, hørtes et skrik og et hvin gjennom heile huset; og noen som kom til bryllupsgarden fra Komperud-kanten, fortalte at dem hadde hørt slik sus og brus i lufta, det var liksom en heil flokk hadde snakka i munnen på hverandre: "Til Komperud, til Komperud til barsels! Til Komperud til barsels!"

Her endte Per graver sine fortellinger. Han kunne ikke minnes mer i kveld sa han, og ga seg til å jage geitebukken til klokkeren ut av kirkegården.

Fra fjellet og seteren

"Denne gang slipper De meg ikke, jomfru. De har så lenge lovt å fortelle meg om Deres setertur, og nu har De så meget mere grunn til det, da vår egen later til å bli til vann. De skylder oss denne erstatning for våre planer, som er blitt så bedrøvelig skuffet."

Et blikk ut av vinduet i prestegården bekreftet dessverre bare så altfor godt denne bemerkningen. Himmelen, som tidlig om morgenen hadde spådd oss det skjønneste vær, bestyrket min gamle erfaring at bare aftenklarheten er å bygge på. Den ene skuren sterkere enn den andre slo brusende ned i de store trærne utenfor, og det tegnet ikke til noe opphold den dag, til tross for at lille Trine, som fløy ut og inn, forsikret at det klarnet snart i øst og snart i vest, og at vi kunne reise før middag.

"Altså, beste jomfru, jeg er lutter øre!"

"Tror De jeg vil fortelle Dem noe, herr Asbjørnsen? Jeg er kommet efter at De ikke som en annen lar Dem nøye med å høre hva man forteller Dem, men skriver det ned og trykker det i avisene. Derfor gjelder ikke mitt løfte."

"Jeg sverger at jeg ikke skal trykke det De nu forteller meg, i noen avis," svarte jeg.

"Dessuten opplevde jeg ikke noe videre på den turen. Den var smukk; den grep meg, det var det hele. Men nu beklager jeg at jeg noensinne har fortalt Dem om den."

"Deres stilling er visstnok beklagelig; men da jeg har Deres løfte -"

"Dessuten," avbrøt hun meg, "kan De tenkte Dem noe flauere enn midt i håpet om en virkelig tur å bli avspist med en mager erindring? Istedenfor den varme virkelighet å få et ufullstendig bilde? Det er som om man istedenfor å gå og høre en konsert satte seg til å lese en musikkresensjon. Det ville ikke undre meg om jeg midt i fortellingen så nissen som har spilt oss denne strek, stikke hodet ut av matkurven og le oss ut."

Jeg sukket over damenes halsstarrighet, mens jeg hemmelig måtte beundre den masse av grunner som står til deres rådighet, grunner som, i det minste så lenge man sitter like overfor dem, er slående nok.

"Slike beretninger," ble hun ved, i det hun klappet Marat, som ikke mindre slukkøret og mismodig enn vi hadde leiret seg ved våre føtter, "tilhører dessuten bare kakkelovnskroken og vinteren."

"Herregud, jomfru, i vinter da jeg ba Dem, mente De nettopp at de tilhørte sommeren. Men la oss istedenfor å strides om det forene oss mot de onde makter som driller oss; la oss gi dem en god dag og oppgi turen, så skal De se at været klarner før vi vet av det."

"Ja, og når det så er klarnet, reise like fullt, mener De?" vedble hun leende. "Det var sannelig verdt å prøve Deres råd. Nu vel! Det er dumt å la seg nøde. Så hør da selv at det ikke var møyen verdt å be meg så meget om denne min reiseskildring."

En dag i den tid da jeg var på seteren i sommer, gikk jeg og Trine med en av seterpikeene innover fjellet for å sanke multer. Det var en klar og stille dag; for like før hadde det regnet, og luften var så ren og lett på fjellet. I kløftene og mellom stenene sto det planter med store, hvite, velluktende blomsterdusker. Ryper fløy opp foran føttene på oss og smuttet omkring mellom vidjene og bjerkeriset, engstelige for ungene sine. Da vi kom til multemyrene, var de helt røde og gule av multer, og ved breddene og på tuene sto en mengde blomster med rene, fine farver jeg aldri hadde sett make til: de fylte luften med den lifligste duft. O, det var så søtt å ånde i denne luft, og lille

Trine var så glad; hun fløy fra den ene blomsten til den andre og klappet i hendene, og hun ble ikke trett av å plukke og beundre disse blomstene; og Brit fortalte oss om kuene og gjetene sine, og om rensdyrene hun hadde sett, og mange eventyr og underlige hendelser fra fjellet og seteren. Under hennes fortellinger og vennlige snakk ble neverskrukkene våre snart fylt med multer og blomster, og vi ga oss på hjemveien. Vi satte oss ned for å hvile i det friske gresset ved en varde, som sto på en liten høyde. Til venstre litt bak oss lå en gruppe høye, spisse fjell med hvite skinnende sneflekker. Trine sa meget treffende at de liknet sukkertopper i blått karduspapir som det var revet huller i, så at sukkeret skinte igjennom. Brit fortalte oss det var Rondane, og da jeg foreslo at vi skulle gå nærmere bort til dem, sa hun de lå over en mil borte; jeg syntes det ikke kunne være en tusen alen dit bort. Fjernt i vest og nord tårnet der seg fjell over fjell, høyere og høyere, i forunderlige former, med blålige og fiolette kupler, tinder og kammer. Brit visste navnene på dem alle og fortalte oss at de lå i Valdres, i Lom og henimot Sogn. Men foran våre føtter til det vide fjerne bredte der seg ut et landskap av annen art, store brune og grågrønne strekninger, kledd med lyng og mose, øde, ensformige, ikke avbrutt av noen høyde, ikke opplivet av noen gjenstand. Hele landskapet forekom meg å være det mest storartede, det mest opphøyede jeg hadde sett. Men tross all sin storhet gjorde det likevel et trist, nesten nedslående inntrykk på meg. En brunlig, spraglet fugl kom flyvende og satte seg på en tue nær ved oss og fløytet. Men denne lyden, åden var så sørgelig, så melankolsk, som om fuglen ville synge om hva jeg følte i dette øyeblikk.

Brit og Trine hadde snakket sammen hele tiden. Nu begynte jeg å lytte til deres samtale.

"Hva er det de kaller denne varden, Brit?" spurte Trine, som hadde vært her før, "er det ikke Tylevarden?"

"Jo, de kaller den så," svarte Brit, "det var noen karer som reiste den, fordi de så noe her som var tyle." Tyle betyr rart, underlig, som De kanskje vet," brøt hun av.

"Det var Pål Brekke, som var husmann under Sell, og noen andre tjenestekarere. Budeiene var alt reist hjem fra seteren om høsten; så skulle disse karene ta mose til vinterfôr, og mens de kastet mose på bergflaten her, kom det svevende så mange jomfruer at det så ut som et helt brudedefølge, og de var så vakkert at det lystet og skinte av dem. Kjolenes glinse i solen som silke og slepte langt efter dem, og på hodet hadde de sølvkroner og sølvstas. Så lenge karene sto og så på dem, sto de også stille eller svevde hit og dit, men da de ga seg til å kaste mose igjen, begynte følget å gjøre det samme. Karene kastet mose efter dem, men det brydde de seg ikke om. Når de gikk bort dit hvor de så dem, var det ikke noen å se; men når de gikk bort der hvor de selv tok mose, så var jomfruene der igjen, og dette varte hele dagen.

Før om sommeren hadde to av disse karene og en til vært oppe for å hugge gjerdefang straks nordenfor Valfjellet. Ved de tider de spiste til middag, falt de to i søvn, og den tredje satt og spiste enda, men da hørte de "så deilig en leik på fele" at de aldri hadde hørt noe så vakkert før, og de snakket med hverandre om dette, de syntes at de var våkne og hørte spillet mange ganger, og en av dem, forsikret Brit, "hulla den leiken" lenge bakefter, så at ingen kunne tvile om det var sant. -

Brit visste meget å fortelle om de underjordiske eller haugfolket og huldren, men hun ville ikke være ved at hun trodde på disse naturmakter - så langt var hun da kommet i opplysningen. Når en av oss sa henne imot, ble hun furten, pukklet på hva hun selv hadde opplevd, fortalte det vel også undertiden, men tidde som oftest aldeles stille. Det var langt fra at jeg ville forderve det gode humøret som belivet hennes fortellinger i dag. Derfor blunket jeg til Trine og sa: "Hvem tviler vel på sannheten av det? Nu skal jeg fortelle noe som må virke langt forunderligere. Du husker nok at jeg besøkte min onkel i Hallingdal for to år siden. Der så jeg en gammel mann, han var nesten hundre år, som de fortalte hadde vært tatt inn av huldren. Han var svak for brystet og i det hele ussel og skrøpelig.

Blikket var stirrende og matt, og han syntes ikke å være ved sans eller samling. En sommer mens han var ung, lå han på seteren. En dag det var dårlig vær, skulle han gå i fjellet og gjete for gjetergutten, eller hjuringen som de kaller det der. Om aftenen kom kreaturene hjem på setervollen, men Ole var borte. De gikk manngard efter ham; de lette og søkte overalt; de skjøt og de ringte med kirkeklokkene; men han kom ikke igjen. Han var hos haugfolkene, og de ville ikke slippe ham. Især var det en ung, deilig hulder som hang ved ham. Hun godsnakket for ham, var blid og vennlig mot ham og lærte ham å spille på munnharpe. Så liflig har visst heller aldri noen spilt på dette enkle instrumentet som gamle Ole. Det var særlig med munnen han fikk frem tonene, ikke som alminnelige munnharpespillere med fingrene. Jeg hørte ham en gang. Det minnet meg på engang om fuglekvisper, om helloens klagende fløyt og lurtoner i en sommerkveld, og det gjorde meg så underlig beveget at jeg fikk tårer i øynene. Men Ole syntes at huldren hadde slik en fæl kurumpe, og han ville ikke bli. En gang kom han til å si: "Når i Jesu navn skal jeg da komme hjem til kristne folk igjen?" Da begynte huldren å gråte og sa at siden han hadde nevnt det navnet som hun ikke kunne ta i sin munn, kunne de ikke holde på ham lenger. "Men hold deg til siden av døren når du går, ellers gjør far deg men," føyde hun til.

I gleden over å bli fri glemte han dette rådet, og da han gikk, ble det skutt ut efter ham et gloende risknippe, som ild og gnister fraste av. Da ble han sundslått i hvert ben. Fra den dag fikk han aldri helsen igjen, og helt riktig var han heller ikke mere. Men hvor han gikk og hvor han sto, var den vakre huldren efter ham. Når han satt alene ved peisen om kveldene, så han henne ofte. "Gyri Ørnehovd, jeg ser deg nok," ropte han. "Der er hun; ser dere henne ikke?" sa han til barna. De kunne ikke se henne; men de ble livende redde, enda de ingenting så." -

"Hvorledes var det med deg, Brit?" sa Trine, som hadde forstått vinket jeg ga henne. "Du skal jo både ha hørt og sett huldren."

"Ja, jeg har så det," sa Brit; "jeg taler nødig om det, men til deg kan jeg nok fortelle det. Den tid jeg var hjemme hos foreldrene mine, lå far en gang ved kvernen oppe i åsen og malte. Jeg var bare framslenge den gang og hadde ikke gått og lest ennu. Så sa mor jeg skulle gå til ham med mat. Jeg var så vilter som en geit, og når jeg kunne komme på fjellet eller på åsen, om det ikke var lengre enn ut i skogen, så var allting vel. Jeg satte av sted og løp over engene og opp igjennom lien; det var riktig varmt i været, og da jeg kom opp i åsen et stykke, ble jeg så trett. Jeg kastet meg ned på en grønnfleck, hvor der var svalskeyge, og hvor jeg så langt bort mellom trærne. Det var utpå eftermiddagen, og solen sto alt lavt nede mot åsen. Med ett ble jeg så søvnig, men jeg ville ikke sove. Rett som det var, hørte jeg en hund som gjødde, kubjeller som klang så klart som om de var av sølv, og langt borte blåste det på lur og lokket, så det ljomet i skog og åser.

Om en stund så kom det utover rabben kløvhester med kjeler, myseflasker, smørbutter og alle slags bukjørrel, og en buskap av grå stuter og store brannete kuer, så fete og vakre at jeg aldri hadde sett maken til dem hverken før eller siden. og på hornene hadde de gullknapper og om halsen sølvbjeller; men foran gikk der en stor frigge, som hadde en lur i hånden og en melkekolle med sølvgjorder på, og hun gikk og snakket med kuene og nevnte dem ved navn. Men slike navn hadde jeg aldri hørt før. Så begynte hun å lokke:

Granehøg og Greve,
og Vindelett og Lave,
og Lurve og Larve
og Spegelglatt,
Rekkje og Snekkje
Lulo
lulolo, lulo, lulo, lulo, lulo, lulo.

Da buskapen var forbi, reiste jeg meg og skulle se hvor det ble av den, men jeg så ikke annet enn buhunden og en jente, som just ble borte bak noen små granbusker. Den jenten hadde blå stakk, og under stakken syntes jeg jeg så en kurumpe. Så forsto jeg grant det var huldren.

Den andre gangen jeg var ute for huldren, var lenge efter. Jeg var alt voksen, men jeg var ikke meget gammel. Jeg var lystig av meg, og der hvor der låt en fele, der var jeg alltid, og derfor kalte de meg Spillevika. Så var det en sommer jeg lå på seteren, at der var dans i Lien. Der var jeg, og jeg kom ikke hjem til seteren før på morgensiden. Så kastet jeg meg ned på sengen og skulle hvile litt, tenkte jeg. Men hvorledes det var eller ikke, så forsov jeg meg, så at kuene kom til å stå inne over tiden. Da jeg våknet, sto solen høyt på himmelen, og ute på vollen sang det så vakkert. Jeg fór opp og ut, og skulle til å melke og slippe kreaturene, men i det samme jeg kom ut av døren, så jeg skimtet av huldren nede i skogkanten, og så kauet hun og sang denne lokkevisen, så det ljomet i åsene:

HULDRE-LOKK[1]

Sommarlauv og Sale, og Branderygg og Svale,
og Lurve og Larve, og Lita blå. Rekkje og
Snekkje Skaute og Raute, Langt-fram,
Skinfakse, Sjulibrand, Lulo Lulolo lulo
lulo lulo lulo lulo lulo.

LOKK[2]

Kari og Mari, statt op nå, tend ti ljøs,
gakk i fjøs! Kua ha børi svartan kælv,
kælven han heiter Dagros. Kælv ku, grise
su, kilje geit, lembe sø! Kua ho ligg ti
myra. Hei Halvorsen, Halvor Darsen, Dei
Dyringen, Dyring Bramsen, Bram Børresen,
Børing Bundersen, Dunder Dangsens og Somme
Ringsen, og Somme Dromlingen. Så lokker vi
kua på myra, hurra, hurra, hurra uti skog!
Kom late oss leike på Valdris vis! I
Valdris i Valdris, der er så godt ågjæte.
Der tuter dom i bukkehønne A A kua! kua!
åstakkar!

Mer fortalte ikke Brit og her ender også min reiseskildring."

Mens jomfruen fortalte, hadde været virkelig klarnet, uten at vi hadde merket det. Nu trådte solen frem i all sin varme og prakt, og det ble en jubel og travelhet uten grenser. "Til seters, til seter," hette det, og den skjønneste tur endte dagen.

Hvis den fagre fortellerske av ovenstående huldreeventyr skulle bli vred over mitt forræderi, når hun leser disse blad, da vil det gjøre meg inderlig ondt, men jeg kan dog ikke angre min brøde.

[1] Er egentlig med toner...

[2] Er egentlig med toner...

En aften i nabogården

Når man iakttar det liv og den travelhet som nu rører seg i gatene her i Kristiania, skulle en knapt tro at det ikke er så lenge siden den tid da det ofte midt på dagen var så stille på gaten som i en kirke. Dengang - for en tredve, førti år siden^[1] - så man sjelden en slik ferdsel i livligste markedstiden som den en nu til daglig kan se på torvet eller i andre av byens mest folksomme strøk.

I den gaten jeg tumlet meg som barn, grodde gresset friskt og grønt mellom stenene; hønsene brystet seg og pillet uforstyrret der ute. Klokkeren sto halve dagen og gløttet på vinduet og spurte tjenestepikene om deres herskaps befinnende, eller hørte efter hva de hadde spist til middag. Bare en sjelden gang ble sladder og stillhet brutt av vognrammel. Endene plasket i rennestenen midt i gaten, uten å ane at det fantes vektere og rådstuarrest, og høken gjorde likeså freidig jakt på ungene deres; ja, efter et sagn som nød tiltro, gikk det så vidt at høken engang forgrep seg på den høyerverdige geistlighet og slo ned i parykken på gamle stiftsprost Lumholtz, som uten hatt og med hendene på ryggen tok sin vanlige eftermiddagstur, iført bredskjøtet, perlegrå kjole med stålknaver, sorte knebukser og sølvspente sko. "Ei, se meg til den røver!" ropte han med sin sterke, jyske røst, da han sto der ribbet, og truet med knyttneven efter fuglen, som steg til værs med sitt pudrete, vel friserste bytte, som eieren vel minst hadde drømt om skulle komme til å kle et høkerede. Ungene i gaten, som han formodentlig var et skremsel for, ventet visst at han skulle rope efter den: "Du skal wahrhaftig på tukthuset!" - et munnhell han brukte til konfirmantene og til dem han "fant trettende og i uforlikelig samliv," når han på sine aftenvandring iakttok godtfolk ved å kikke inn gjennom vinduene til dem. - Barna tumlet seg, skrek og holdt leven, og tok så å si gaten i enebesittelse, og det i en utstrekning som man nu selv oppe i Vollgatene og langt ute i forstadene ikke kan gjøre seg noen forestilling om. Jeg og barna i nabolaget holdt mest til på engen der Børsen nu står, og på kirkegården, der slakterbodene siden er bygget. Mellom gravstenene og gravene og under de gamle kastanjetrærne, som for lengst er hugget ned, gikk leken med liv og lyst i de svale sommerkveldene, og jeg glemmer visst aldri den redselsblandede stemning som grep oss, når vi i mørkningen stirret inn gjennom gluggene i kirkeveggen på de mektige kistene i likkjelleren, til vi syntes de åpnet seg og dødningene steg ut, og vi med gru flyktet hjem - for en annen aften å våge oss på det samme. Om høsten tydde vi heller inn i gårdene, som dengang ikke på langt nær huset så mange som nu; det hørte visst til unntagelsene at det bodde flere enn en, eller i høyden et par familier i en gård.

Nabogården vår var en av de mest yndede leke- og samlingsplasser i hele gaten; det var en gammel rønne, med et stort gårdsrom som på alle kanter var omgitt av pakkboder, lofter og mørke, hemmelighetsfulle svalganger og skur. Over alt dette hevet seg høye, nakne murer av nabolagets bakgårder og sidebygninger, og gjorde det enda mer skummelt og forlatt i den gamle bygningen. Alle gårdens brukelige og bebodde værelser vendte ut til gaten, og det var bare gjennom et par lave kjøkkenvinduer med små, grønne blyinnfattede ruter og fra de lange svalgangene, at en kunne se det som gikk for seg i gårdsrommet. Om høsten hadde derfor barneflokkene i nabolaget her en av sine frieste tumleplasser; leken og livet der ute forstyrret sjelden noen av gårdens fåtallige beboere, og skjenn vanket det aldri, uten når eieren, en aldrende kjøpmann, skulle ut i pakkbodene sine. Alle disse rom og loft, boder og ganger var de ypperligste gjemsler en kunne ønske seg; for oss var det likeså mange fremmede steder og land, og mang en dristig ferd ble gjort der; likevel nærmet vi oss sjelden helt uten frykt høyloftet og den lange mørke gangen som førte forbi det og bort til de store overværelsene; der oppe bodde dengang en løytnant, og der var også barnekammeret og madamens sovekammer. Men det var ingenlunde av frykt for madamen eller løytnanten at vi holdt oss borte fra loftsgangen; riktignok ville ikke løytnanten vite av oss innenfor sine enemerker når han var hjemme; men han var en ganske snill mann, og hans sabler, pistoler og geværer var for flere av oss likeså tiltrekkende som hyrdestykkene og jaktscenene med allslags underlige dyr, som prydet "salen" hans, - husets praktværelse. Madamen var ung, blid og lattermild, og skjente sjelden for

levenet vi holdt, uten når løytnanten hadde vært i gilde og skulle styrke seg etter nattesviren med en dyktig middagslur. Hun var dessuten meget ute i besøk og ofte på komedie i Grensehaven. - Nei, det var hverken madamen eller løytnanten som skremte oss; men når ikke solen skinte, var det svart og uhyggelig på denne gangen og på loftet ved siden av, særlig om høsten, og så visste vi at nissen holdt til der. Ola gårdsgutt hadde fortalt oss, og Kari Gusdal hadde bekreftet det, at Gudbrand gårdsgutt, som tjente i gården dengang "han bestefar" levde, hadde tatt ryggtag med nissen på høyloftet. Gudbrand var så sterk at han kunne lette en hest og bære fire tønner rug, men nissen var sterkere; det var som å bryte på en bastuvegg, sa Gudbrand, og alt det han brøt, så var han ikke god for å flytte ham av flekken. Men da nissen ble lei av det, tok han Gudbrand som en høydott og slengte ham ned i stallen gjennom den åpne lemmen, og siden den tid hadde Gudbrand ikke en helsedag mer, men var skakk og halt hele sitt liv, slik som vi alle hadde sett ham.

Om leken gikk aldri så lystig og støyende i den gamle gården når det var lyse dag, - om kvelden gjorde frykten for nissen det stilt, og jeg tror ikke det var noen av hele den støyende flokken som ville hatt mot til å sette foten sin i gården uten følge, efter at det hadde begynt å skumre. Hendte det en sjelden gang, når madamen var ute om aftenen, at vi fikk lov til å komme ovenpå og høre eventyr av barnepiken, skjedde utvandringen alltid i flokk og følge. Men kakkelovnskroken i dagligstuen var gjerne det området der vi fikk lov å samle oss, når mørket falt på, bare det ikke var for mange av oss, og husfaren var i godlaget. Ja, det var en dagligstue og en kakkelovnskrok som en nu skal ha vondt for å finne maken til. Stuen tok hele dybden og lengden av huset på ett fag nær; ved en bordvegg var det delt av en alkove og et lite såkalt kontor med et skrivebord og noen regnskapsbøker. Der inne satt husfaren om kveldene med grønn skjerm over øynene, og leste i Wolffs Journal, Riises Archiv eller Elmqvists Læsefrugter, og smattet på sin svartrøkte merskumspipe. Men bordveggen delte ikke stuen tvers over, den gikk bare to tredjedeler inn i den; der bøyde den av i rett vinkel og levnet rom til en stor rød malt slagbenk; og like overfor den sto kakkelovnen, en tre etasjers kakkelovn med to store dører på breidsiden. I den flammet et bål som kunne forslå, og mens osteskorper og poteter ble stekt i asken og ildmørjen, lekte vi stille og snakket smått for ikke å forstyrre "far". Imellom fikk vi gårdsgutten til å fortelle eventyr, og da var det stas; av og til kunne det hende at husfaren også slo seg til laget og fortalte historier om huldre og nisser, og om troll med nesser så lange at de rakk ned på sålknappen, eller så de måtte slå knute på dem; eller han fortalte om trollkjerringenes ferd så håret reiste seg på hodene våre. Men da måtte han riktig være i godlag, og det var han alltid når han hadde gjort noen reiser bort til hjørneskapet; derfra hørte vi en hemmelighetsfull klukkende lyd og klang som av glass; men hva han i grunnen foretok seg der, hadde ingen av oss vært i stand til å finne ut. Sikkert er det at han ble rødere og rødere, og blidere og blidere for hver tur, og da kunne det hende at en eller annen av oss våget seg til å nappe ham i kjoleskjørtet for å få i stand en liten jakt; han bare lo og forfulgte synderen og gjorde de utroligste trin og volter med sine blankstøvlede ben.

Kom han sent hjem fra byen, var han ofte sur og tverr, skjente for den minste støy, og jaget oss ut på kjøkkenet. Slik hadde det nettopp gått for seg en høstaften som jeg godt husker. Men denne kvelden var ikke kjøkkenet noe slemme forvisningssted. Gamle Kari Gusdal var der og bakte lefser og flatbrød, som det var skikk den tid i de fleste hus der husbonden eller matmoren var fra bygdene. Og hun var rik på sagn og eventyr, gamle Kari, fortalte godt, var sjelden uvillig når vi ba henne, og ga gjerne en lefse attpå.

På skorstenen flammet et bål som lyste opp hele rommet, det som var så mørkt og skummelt om dagen. Pikene gikk omkring, småpratet med hverandre og stelte med sitt, og Ola gårdsgutt, som var solung likesom husbonden, satt bortved peisen med en svartrøkt snadde i ene munnviken og la av og til litt mer på bålet. Hans friske utseende og kraftige bygning dannet en påfallende motsetning til Kari Gusdals lange, alvorlige ansikt og høye, mørke, bøyde skikkelse; hun var så barnegod som noen, men nu så hun rent spøkelsesaktig ut i det røde lysskjæret fra glørne under bakstehellen. Når hun satt ved bakstefjelen og kjevlet ut emnene, svingte lefsene, bredde dem og vendte dem på

takken med bakstefløyen, var hun gjerne mest opplagt og villig til å fortelle eventyr; i kveld lot hun seg heller ikke nøde; da vi ba henne om det, begynte hun å fortelle med én gang. Hun fortalte langsomt og eftertenktsomt og med urokkelig alvor, men så livaktig at vi syntes vi så for oss både troll og drager og prinser, og hele eventyrlandet; hun fengslet hele vår sjel, så vi glemte alt - uten lefsene som hun måtte stikke til oss mellom eventyrene. Jeg vil ikke prøve på å gjengi noen av disse historiene; de fleste av dem, eller lignende og tilsvarende finnes nu på prent, mange av dem har jeg glemt og aldri funnet igjen, og en av dem, Hans Kinafarer, svever i utydelige, tåkete trekk for mitt minne som et av de herligste og mest fantasirike eventyr jeg noensinne har hørt; men det er fåfengt å friste på å mane det frem i sin helhet. Kanskje har det også lånt en del av den storhet som det nu står for meg i, fra det uklare i det barnlige oppfatning.

Men hvordan det var eller ikke var, Kari fortalte eventyr etter eventyr i et par timers tid. Da hun til en avveksling tok fatt på nissehistoriene, kom "husbond" ut og spurte en av pikene efter smørbrødene sine. Nu var det solskinn og gode tider; kinnene hans skinte, han plirte blidt med de blanke øynene, og det vanket ikke skrub, enda piken svarte at madamen måtte ha glemt å legge ut spiskammernøkkelen, før hun gikk i Grensehaven; han ba bare nokså godslig Kari Gusdal om et par lefser til aftensmat.

"Ja, det skal husbond så visst få," svarte gamle Kari; "men skal jeg sitte her og stappe alle disse velsignede ungene både med eventyr og lefser, blir jeg ikke ferdig med baksten hverken i dag eller i morgen," ble hun ved, og ga seg til å kjevla ut et nytt emne. "Vil ikke husbond la dem få lov til å komme inn i stua så jeg kan få hendene fri? Han Ola kan da fortelle, han og."

"Kom Ola og hjelp meg, så vi kan få jaget inn disse lefseeterne og eventyrbimplene," sa husbonden og begynte å jage og kyse oss, som en jager sauer eller høns. Vi var slett ikke redde lenger, for nu var det ikke et uværstegn i hans ansikt, og til en avveksling flyttet vi gjerne inn i ovnskroken i dagligstuen; under støy og latter tumlet vi inn. Da vi var kommet til ro her, begynte Ola gårdsgutt, som hadde satt seg på kanten av vedkassen, å fortelle alskens sagn og historier fra hjembygden, om elvefolket som danset om brovarmen, om Dånåsmannen og Dånåskjerringen, om gardvorden som slo huldren i hjel, om berghunden som alltid sier "vov, vov, vov!", om hvordan Margret Elset slapp fra trollet, og mange flere. Det var lett å se at han moret seg selv og husbonden like meget som oss med disse fortellingene, som for dem begge kalte frem bilder og minner fra ungdommen. Det var mer en samtale mellom de to enn fortelling for oss; for imellom tok også husbonden ordet og rettet på det som ble fortalt, eller ga sidestykker til det. Men han glemte ikke for det å ta seg en tur rett som det var, til lefsene sine borte i hjørneskapet, og hver gang han kom tilbake igjen, smattet han, visket seg om munnen med håndbaken og plirte enda blidere med de våte øynene.

Han mente den var ikke videre troverdig, historien om Margret Elset som slapp ut av berget uten at trollet råkete henne med den gloende jernstangen det skjøt efter henne. "Ja, jeg har ikke vært med henne, det er greitt det," sa gårdsgutten, "men hun har mangfoldige ganger fortalt det til mor min, og av henne har jeg hørt det. Husbond får si hva han vil om det; men Simen Skreddergutt, han var blant bergfolk, det veit jeg, for jeg har hørt det av hans eien munn. Husbond har vel ikke kjent han kanskje, for han var vel alt herinne, før gutten blei født, men denne Simen, det var søstersønnen til gamle Rasmus Skredder, som fór gard imellom og skreddra som en mester med et heilt følge."

Ja, ham hadde han kjent.

"Nå ja, denne Rasmus og heile skredderfølget," fortsatte gårdsgutten, "de satt på Kåten som husbond veit ligger ei halv mil nordafor Våler kjerke. De skreddra til jul, de rangla med saksene, de sang viser, de sydde så busta fauk av dem, og snakka om nål og tråd og persejern, og Rasmus undres iblant på, hvor det kunne bli av Simen, som han hadde sendt bort ei mils veg eller så etter

noe skredderstell. Langt om lenge kom han, men ingenting hadde han med seg, og han var så kvit i ansiktet som en kalka vegg.

"Nå, du skal få gå igjennom både for sekk og reip!" sa Rasmus; "har du henta døpevatn og skodd alle de jordlause steiner, sia du blir borte heile dagen? Du må ha krekt som ei flue i ei mjølkekolle! Hvor har du greiene og sysakene? - Har du ikke noe, sier du? - Nå skal da" - - "Gud velsigne morbror, må inte skjenne," sa han Simen, "for jeg har nok vært blant bergfolk." Men Rasmus Skredder trudde ikke noe videre på slikt, og så sa han: "Nei, nå må jeg le, sa mannen, da de skrev datter hans til soldat," og det gjorde han; han lo, så han mest blei mer krokete enn han var; men da Simen fortalte, hvorledes det var tilgått, så måtte han tru det, det var greitt det. Rett som han gikk etter kongevegen, sa han, og trudde at han var mye over halvvegs, så var det liksom allting var forgjort med ett, "og jeg syntes, at jeg sto utafor døra her i Kåten igjen," sa han; "men hvorledes det gikk til, det kunne jeg ikke skjønne. Artig var det, og det var vel for det, jeg var fælen for å gå inn; men så hørte jeg, at det skreddra innafor og rangla med saksene og sang visene, som vi pleier synge, og så trudde jeg, at jeg var kommet på villgras, og at det var utafor Kåten jeg var igjen. Da jeg kom inn," sa han, "såg jeg ingen handverksfolk; men Kåtenkjerringa kom imot meg med et sølvkrus og baud meg en øldrikk." Dette syntes han var rart, det var greitt det, for han hadde så skinnbarlig hørt, at det rangla med saksene utafor; så kunne han skjønne det var galt, og så slo han ølet bak for seg og ga kjerringa kruset igjen. Straks etter gikk der en i kovedøra, så han fekk gløtte der inne; der satt det en heil hop kvinnfolk rundt om et bord, og alle hadde de lange, stygge kurumper, som sto fram under stakken på dem, og en av dem hadde en unge på armen. "Da jeg fekk se litt på dem," sa han, "såg jeg det var henne Anne Pers-Bråten, som blei bortbytta ved mikkelsmess, og hun som før såg ut som Kåtenkjerringa, hun hadde også fått ei lang rumpe. "Nå syntes jeg det var best å gå jeg," sa han, "og så tok jeg i døra og sa takk for meg." "Ja, gutten min," sa hun, som baud meg sølvkruset med øldrikken, "du skulle nok ikke kommet så lett herfra du, hadde du ikke hatt den på fingeren," og dermed pekte hun på sølvringen, som jeg fekk etter bestemor. Det var greitt det." -

"Jøsses ja, kunne jeg minnes rett all den fabel, jeg har hørt om byttinger og bergtatte huldrer og troll og trollkjerringer og Fanden og hans oldemor," sa husbonden, "ble vi ikke ferdige i natt; og ville jeg fortelle det jeg ennå vet, kom alt dette småtteri til å bli så redde, at de ikke torde gå heim i kveld," vedble han og smattet på tobakkspipen.

Men det var ingen som var redd, det erklærte vi høyt; vi torde nok høre historiene, om det så var om troll med ni hoder, for vi var mannsterke, og ilden brente så klart i ovnen at det ikke var mørkt i noen krok av stuen. Ja, når så var, så ville han fortelle. Da han hadde rømmet seg og tatt noen dype drag av tobakkspipen, begynte han i et noe famlende og usikkert foredrag, under små avbrytelser dels for å holde pipen i gang, dels for ågjøre et besøk i hjørneskapet å fortelle om de underjordiske.

"Ensteds i Solør var det, ja det var et bryllup. De spiste der og de drakk - de drikker alltid i bryllupene, - og mens de drakk og spiste, så hørte de en lyd fra en krok i stua. Naturligvis, ja, det var som en latter, en hes latter av flere mennesker - men da de ikke så noen, og den kom fra en krok, hvor de kunne se, så var meningen den, at der var kommet ubudne gjester i laget. Naturligvis var det de underjordiske, for når der i gamle dager var noe på ferde, som de ikke kunne forstå, så var det alltid de underjordiske som var ute og hadde gjort det, og det var ikke lenge mellom hver gang de så dem, hvorledes de reiste og fór omkring med neser så lange og røde, at de nådde til sålknappen."

Derpå drakk han et glass øl og fortsatte: "Naturligvis bekreftet det seg også nå, at det hadde vært de underjordiske, som lo så hest i kroken; for det hendte siden, at en kone, som hadde forbindelse med disse underjordiske, kom til å tale med en huldrekulle, som naturligvis bodde i en haug tett ved, og som undertiden lånte smør og melk og annet sådant og alltid betalte ordentlig igjen - når kvinnfolka

slipper slarven løs, så vet vi, hvorledes det går - naturligvis, der går ikke noe korn ukaklendes igjennom hønsekråen - noksagt, de kom også på tale om bryllupet.

"Ja, det var tørr traktering der," sa huldrekullen, "allting var så forkorsa og krikla på, at vi ikke fikk smake på noe av det, for de fattige suppedråpene, vi fanget mellom fatet og munnen, var ikke en munnsmak engang. Og vi var kommet sultne fra bryllupsgården, hadde ikke Hans Bergersen - det var kjøkemesteren - sloppet et stykke kjøtt ned på gulvet, som vi både sloss og droges om; gamlefar var så forhissig på det, og rev og slet i det, så han falt på ryggen og vendte bena i været. Det var det, som vi lo av."

Vi tilhørerne lo også av dette og forlangte mere. Ole sa, at han hadde hørt historien og visste til og med å nevne brud, brudgom og deres slekt, og konen og flere av gjestene, men disse navnene minnes jeg ikke mere.

"Husbonden begynte igjen, og sa: "Pass nå på, for nå kommer der trollkjerringhistorier - Bu!

Det var i gamle dager naturligvis, men det var lenge etter de tider da der var bygd fjellstuer for de reisende som fór over Dovrefjell; for det var en som skulle fare over fjellet ved juletider og reise sørover i Kristiania. Der skulle han naturligvis drikke jul, og det var dumt av ham, for naturligvis drikker de både mer og bedre alle årsens tider i Trondhjem enn i Kristiania. Men hva var det jeg skulle ha sagt? Jo, det var det at da han kom til en av fjellstuene - jeg tror nok det var Kongsvoll - så skulle han hvile natten over der, og det var julenatten. Han kom inn, og naturligvis det brente på varmen og var lunt og godt og varmt, slik som en reisende kan behøve det; men på en krakk foran grua satt der en stor svart katte og glodde på ham. Han hadde aldri sett en slik katte, den var så stor og svart og blankt at det skinte i den og øynene på den lyste som glør, og når han så fra den og så på den igjen, var de naturligvis så store som tinntallerkener. Men folk var der ikke hverken å se eller høre, for det var julekvelden. Ja, han satte seg ned og tenkte både mangt og meget. Men rett som han satt, kom den ene katta farende inn igjennom døra etter den andre. Dette syntes han var leit og uhyggelig, og han tok seg for å jage dem ut; men for hver katte som han jagde ut, kom det naturligvis to, tre inn igjen. Dette kunne ikke nytte til annet enn til å få stua full, og så lot han det være og satte seg ned for å vente på skyssgutten, som var gått til en annen stue for å finne folk. Ja, han hadde funnet folk, og det første han sa, da han kom inn, det var naturligvis det:

"Nå skal I høre nytt, far, i gårmorges falt prestekjerringa i Lesja på stabburstrappa og brøt av seg lårbenet, og de sa hun kunne ikke leve natta over." - "Hva for noe?" sa den store katten som satt på peiskrakken; "er storepus død, så hører regimentet naturligvis meg til."

Da kunne han forstå at det var trollkjerringer han var iblant, for på Dovrefjell har der naturligvis alle dager vært like så gode trollkjerringmøter som på Bloksberg."

Dette var en nokså uhyggelig historie, som brakte oss barn til å rykke nærmere sammen, ja flere trakk vel også bena til seg og utstøtte et uvilkårlig "Uff, jeg blir redd!" At det var brent ut i ovnen, så det bare falt et svakt rødlig skjær fra glørne ut i den store skumle stuen, ga den barnlige innbilning fritt spillerom og gjorde det enda verre; for lysglimtet fra kontordøren bredte bare en svak demring i den andre enden av værelset.

Det var ellers merkelig hvordan fortelleren kom seg under fortellingen; foredraget ble sikrere, hans ord og uttrykk mere betegnende, bare kom et og annet undertiden en smule bakvendt; men på samme tid ble hans gang og bevegelser mere og mere ustø og famlende, og mot slutningen måtte han sette seg ned. Han tok atter til orde: "Dere må ikke være redde. Hva er det for narrestreker? Der er jo ikke annet enn snakk og fabel, det vet dere vel? Nå skal dere bare høre en som er meget verre."

Her hjalp ingen innvendinger, intet hu! eller uff! Han ga oss valget mellom ingenting å høre, eller høre de historiene han ville fortelle, og vi foretrakk å høre det frykteligste for den enda frykteligere taushet og stillhet i det uhyggelige mørke, som ruget over oss. Han begynte altså en ny historie:

"Der var en prest og en prestekone, som var kommet heropp fra Danmark, og der kom det mange fra i gamle dager. Men disse prestefolkene, som jeg snakker om, de var naturligvis så plaget med rotter at de lå på rotter og trådte på rotter og hvor de tok hen, så tok de i rotter."

Nu syntes flere av oss at det begynte å krype og kravle rundt om; engstelige utrop og undertrykt latter avbrøt fortellingen.

"Rottene la seg oppi allting, rakk til og med bort maten og gjorde ikke annet enn ustell; men en søndags formiddag ble det verre enn noen kan tro, for de la seg naturligvis opp i gryta som sto og kokte på skorsteinen, og ville til å trekke rygehuggene ut av den. Men nå syntes kokka det ble for galt, og så tok hun naturligvis skumsleiva full av kokende fett og øste over ryggene på dem og drev til dem. Straks etter kom en av naboene og ba presten om han kunne få noe som var godt for brent, for kona hans hadde brent fordervet ryggen sin, og naturligvis det varte ikke lenge, før det kom en til som skulle ha råd for brent rygg og brente lår og brente alle steder, og slik gikk det hele ettermiddagen, den ene naboen kom etter den andre. Da kunne de skjønne det var trollkjerringer - -"

Før han ennå hadde talt ordet ut, ble det forferdelig larm ovenpå; det lød som et bord med glass, tallerkener og annet ble revet over ende på løytnantens værelse. Men nu hadde vi alle hørt at han ikke var hjemme, ja flere av oss hadde tilmed sett ham gå ut, og derfor ble det enda verre støy i dagligstuen; for oppskremte som vi var, skrek vi alle i munnen på hverandre: "Der er de, der er der!"

"Ja, de tar løytnanten og drar av med ham; la dem ta ham og ha ham!" sa husbonden og brøt ut i en klukkende latter, som ikke syntes å ville ta noen ende. Da vi barn imidlertid ikke lot oss berolige av dette, ble det tent lys, og en av pikene ble kalt inn og spurt hva det var for støy ovenpå. Hun sa at det måtte være barnepiken som hadde revet ildtøyet over ende med et vedfange, for løytnanten var gått ut.

Nu tilbød Ole seg å fortelle et lite eventyr om Bamse Brakar som tok skyss, og dette tilbudet ble mottatt med glede ovenpå all denne forskrekkelsen.

"Der var en bonde som reiste langt opp til fjells etter et lauvlass til krøttera sine om vinteren. Da han kom til lauvhesja rygget han sleden med hesten tett inntil, og gikk opp i hesja og begynte å velte lauv på sleden. Men det var en bjørn i hesja, som hadde lagt seg i hi der, og da den kjente at mannen begynte å rumstere, så sprang den ut, like ned på sleden. Da hesten fikk været av bamsen, blei den redd og satte av sted som om den hadde stjålet både bjørnen og sleden - det var greitt det -, og det gikk mange ganger fortere samme veien ned, enn den hadde kommet opp. Bamsen har ord for seg at han ikke skal være fælen; men han var ikke vel fornøyd med skyssen denne gangen, der han satt; han holdt seg fast det beste han orka, og glante stygt til ymse kanter, om han skulle kunne kaste seg av; men han var nok ikke vant ved å ake, og så syntes han at der ikke var noen von.

Da han hadde akt et langt stykke, møtte han en kremmer.

"Hvor i Guds navn skal far hen i dag?" sa kremmeren; "han har visst knapp tid og lang vei, sia han aker så fort?"

"Men bjørnen svarte ikke et ord, det var greitt det, for han hadde nok med å holde seg fast. Om ei stund så møtte han ei fattigkjerring. Hun hilste og nikka med hue, og ba om en skilling i Guds navn. Bjørnen sa ingenting, men holdt seg fast og akte utover det forreste han vann. Da han kom et stykke

lengre ned, møtte han Mikkell rev. "Hei, hei, er du ute og aker?" skreik Mikkell. "Bi litt, la meg få sitte bakpå og være skyssgutt!" Bamsen sa ikke et ord, men holdt seg fast, og akte så fort som hesten ville renne. "Ja, vil du ikke ta meg med, så skal jeg spå deg at det at om du kjører som en finnmutar i dag, henger du i morgen med ryggen bar," skreik reven etter ham. Bjørnen hørte ikke et ord av det som Mikkell sa; han kjørte like fort. Men da hesten kom på garden, satte den inn igjennom stalldøra i fullt firsprang, så den kledde av seg både sele og slede, og bjørnen slo skallen i dørstolpen, så han låg dau på flekken.

Bonden han låg i hesja og velta og velta lauvkjerv, til han trudde han hadde lass på sleden; men da han skulle til å gjure lasset, hadde han hverken hest eller slede, det var greitt det. Så måtte han traske etter for å finne hesten sin igjen. Om ei stund møtte han kremmeren. "Har du møtt noen hest og slede?" sa han til kremmeren. "Nei," sa kremmeren, "men jeg møtte futen nedpå her; han fór så fort, han skulle visst bort og flå noen." Om ei stund så møtte han fattigkjerringa. "Har du møtt noen hest og slede?" sa han til fattigkjerringa. "Nei," sa kjerringa; "men jeg møtte presten nedpå her; han skulle visst i soknebud, for han fór så fort, og bondeskyss hadde han." Ei stund etter møtte bonden reven. "Har du møtt noen hest og slede?" sa bonden. "Ja," svarte Mikkell, "men Bamse Brakar satt på og kjørte som om han hadde stjålet både hest og slede." - "Fanden fare i ham; han kjører vel i hjel hesten min," sa bonden. - "Så trekk av ham pelsen og steik ham på gloa," sa Mikkell. "Men skulle du få igjen hesten din, så kunne du skyss meg over fjellet, for jeg kan fare lekkert," sa reven, "og jeg skulle også ha lyst til å prøve hvordan det er å ha fire bein foran meg."

- "Hva gir du for skyssen?" sa bonden. - "Du kan få vått og tørt, hva du lyster," sa reven; "alltid får du likså mye av meg som av Bamse Brakar, for han pleier være grov til å betale, når han tar skyss og henger seg på hesteryggen." - "Ja, du skal få skyss over fjellet," sa bonden, "når du vil møte meg her i morgen dette leite." Han skjønte at Mikkell gjorde narr av ham og var ute med strekene sine, - det var greitt det. Så tok han med ei ladd borse på sleden, og da Mikkell kom og tenkte han skulle få fri skyss, fekk han en haglladning i skrotten, og så trakk bonden belgen av ham, så hadde han både bjørnehud og reveskinn." -

Mens det ble snakket frem og tilbake om disse to dyrefablenes helter, sa husbonden at han også skulle fortelle oss om en som var ute å kjøre på juleføre, og det var trollet med trillebroken.

"Moster min," sa han, "var fra Stadsbygden i Trondhjem, og der var det naturligvis en annekskirke, som kalles Klosteret. I denne kirke var det en pokal, og den er der vel ennå, for hun hadde selv sett den og drukket vin av den, og den var meget tung og prektig forgylt både innvendig og utvendig; den var ofret en juledag i gamle tider, og således gikk det naturligvis til at det var en mann som skulle reise dit til ottesang om julenatten. Han fór på ski, så som alle gjør i fjellbygdene ved de tider om vinteren. Og da han rente forbi et berg, gikk det naturligvis opp en dør, og det kom ut et troll, med en nese så lang som et riveskaft og med en stor pokal i neven, og ba ham drikke av den. Han torde ikke annet enn ta imot den, men han visste at den som drakk slik trolldrikk, han var dødsens, fordi den var sterkere enn den sterkeste spiritus; men han visste råd, han slo drikken bakover seg, og da fikk han se hvor sterk den var, for en dråpe som skvatt på den ene skien, svidde naturligvis hull i den. Da han hadde gjort det, satte han avsted og rente av med pokalen.

"Ja, bi til jeg får på meg trillebroka mi, så skal jeg nok ta deg!" skrek trollet. Men mannen rene alt hva han kunne, og lovte det at kunne han frelse seg og pokalen fra trollet, skulle han ofre den på alteret om juledagen. Det gikk så fort med ham ned igjennom liene at han syntes han ikke var nær ved jorden lange stykker; men trollet det trillet etter, og det trillet så fort med broken sin at det til sist satt på ryggen av ham. Mannen ba til Gud at han måtte komme vel fram, og da han var et stykke fra kirken spratt dagen. "Nei, se den røde gullhesten på åsen!" sa mannen. Så slapp trollet, og med det samme sprakk det naturligvis. Men vær ikke sikker - for trollet går igjen. "Der er det! der er det! og der er det!" ropte han og kilte og støtte til dem av oss, han i farten fikk fatt på. Hele flokken fór

opp skrikende, leende og støyende, og gjorde redelig gjengjeld ved å trekke ham i kjoleskjøtene og henge seg i benene på ham, da han med ikke altfor sikre skritt vaklet ut på gulvet. Følgen var at han tumlet over ende midt i flokken, mens pipen fór til en kant og parykken til en annen. Fallet øket latteren og støyen, som vokste enda mere, da en av de minste av selskapet begynte å skrike, "fordi far hadde slått håret av seg".

Den gamle begynte imidlertid å klage over at han hadde slått seg, og ba Ole om å få oss opp på barnekammeret, da det vel var for tidlig å skikke oss hjem.

"Ja, gå nå ovenpå til Anne," sa Ole, "så skal jeg straks komme og fortelle dere om prinsessen som tjente kongen østafor sol og vestafor måne på en ekserserplass bak Babylons tårn."

Vi la modig i vei, for vi var mange; men lys fikk vi ikke, fordi vi skulle forbi høyloftet, og da vi kom på høyloftsgangen, sviktet mannemotet. Det var en som syntes han så to gloende øyne der inne, og hele gutteflokken stimet som i ørske mot døren til løytnanten, som var nærmere enn barnekammerdøren. Den var visst ikke ordentlig låst, for den ga efter, og flere av oss tumlet inn på gulvet.

Det brente og spraket i ovnen der inne, og en lysstrime falt fra ovnshullet ut i værelset og på en underlig formummet skikkelse; den bøyde seg ned under divanbordet, for å komme frem på den andre siden og styrte seg over oss, trodde vi. Men dette var ikke det verste. Fra sofaen lød det med forferdelig røst: "Jeg skal bætter dø' karnøfle jer!"

Det var ikke seks skritt til barnekammerdøren, men vi satte alle som én bortover høyloftsgangen, nedover trappen igjen og hørte med redsel at døren til løytnantens værelse ble slått igjen med et skrall. Ikke noe i verden kunne den kvelden få oss til å gå ovenpå igjen. Det var med nød og neppe vi torde gå hjem hver til sitt.

Da klokkeren neste ettermiddag stakk sitt røde fjes med de tre vel pudrede hårbuklene bak hvert øre, ut gjennom vindusgløtten, vinket han meg bort til seg, og da han hadde spurt meg ut og fått nøye rede på det som hadde hendt forrige kvelden, sa han:

"Si meg min sønn, la du også merke til hva det egentlig var for slags spøkelse?"

[1] Dette stykket er skrevet i 1853.

Kjetta på Dovre

Det var en gang en mann oppe i Finnmark, som hadde fanget en stor kvitbjørn; den skulle han gå til kongen av Danmark med. Så falt det så at han kom til Dovrefjell om julekvelden, og der gikk han inn i en stue hvor det bodde en mann som hette Halvor. Her ba han om han kunne få lånt hus til seg og kvitbjørnen sin.

"Å gud bære oss!" sa mannen i stua; "vi kan nok ikke låne hus til noen nå, for hver eneste julekveld kommer det så fullt med troll her at vi må flytte ut og ikke har tak over hodet sjøl engang."

"Å, du kan nok låne meg hus for det," sa mannen; "bjørnen min kan ligge under ovnen her, og jeg kan vel få ligge inne i koven."

Ja, så lenge ba han da, at han fikk lov. Så flyttet folkene ut, og da var det laget til for trollene med dekkede bord, både med rømmegraut og lutefisk og pølse, og ellers alt det som godt var, liksom til et annet gildt gjestebud.

Rett som det var, så kom trollene. Noen var store, og noen var små, noen var langrumpet, og noen var rumpeløse, og noen hadde lange, lange neser, og de åt og de drakk og smakte på all ting.

Men så fikk en av trollungene se kvitbjørnen som lå under ovnen, og så tok han et stykke pølse og satte på en gaffel og stekte, gikk så bort og stakk det bort i nesa på kvitbjørnen, så han brente seg. "Kjette, vil du ha kurv?" skrek han. Så fór kvitbjørnen opp og brummet og jaget ut alle i hop, både store og små.

Året etter var Halvor i skogen julekveldsettermiddagen og skulle hente ved til helgen, for han ventet trollene igjen.

Aller best han hugg, hørte han det ropte borti skogen: "Halvor! Halvor!"

"Ja," sa Halvor.

"Har du den store kjetta di ennå du?"

"Ja hun ligger hjemme under ovnen," sa Halvor, "og nå har hun ynglet og fått sju unger, og de er mye større og sintere enn hun er sjøl."

"Så kommer vi aldri til deg mere da!" ropte trollet borte i skogen; og siden den tid har trollene heller ikke ett julegraut hos Halvor på Dovre.

Fra Sognefjorden

Den friske bris, som tidligere på dagen hadde blåst inn over Sognefjorden og brakt kjøling og svalhet fra havet, tok mer og mer av, og varmen og lummerheten ble nesten uutholdelig for folkene mine, som fra tidlig morgen hadde sittet ved årene eller drevet med bunnskrappen efter dyrene i fjorddypet. Nu led det mot aften; jeg visste at jeg først på morgensiden kunne nå frem dit jeg skulle, og besluttet derfor å ta i land på den første odden vi kom til, for å holde kveldsverd og ta hvil, inntil det ble svalere utpå aftenen eller natten. Åretakene falt nu lengre og kraftigere, og båten skjøt raskt hen over fjordens blanke, grønne flate mot nærmeste nes. Det så ikke ut som det var så langt unna, men likevel tok det tid før vi nådde frem, for den klare luften, de høye fjellene og omgivelsenes uvante storhet hadde mer enn vanlig narret oss på avstanden.

Endelig var vi der. Det er friskt og grønt på dette neset, et rikt teppe av mose og gress, så bløtt og innbydende som silke og fløyel. Nedved stranden i bukten står det en eldgammel ek; den brer de knudrete grenene og det mektige løvhvelvet ut over det mosedekte taket på et fallferdig naust og over et gammelt opplagt jekteskrog, som halvgjemt titter frem gjennom en skog av hassel og klunger. Skarpt tegner den mørke veldige ekekroner seg av mot det finere og lysere løvverk på hengebjerkene, som sammen med ville epletrær og annen løvskog dekker de bratte lier og innrammer en skinnende grønn flekk med en utløe under en utoverhengende bergvegg. Det går et sakte sus gjennom skogen og hasselkrattet; der inne ringer visst småvetter til aftensang med revebjellene, for de purpurfarvede klokkeradene svinger hit og dit, enda det ikke er et vindpust å kjenne.

Mens et par av folkene bar i land fra båten det vi behøvde, og en av dem ga seg til å gjøre opp varme mellom noen store stener for å koke kaffen, som de lenge hadde stundet efter og snakket om, tente jeg meg en sigar, og trekk av den lange stillesittingen i båten strakte jeg meg med velbehag ut i gresset på en gammel dragonkappe. Røken fra bålet steg tungt til værs, og førtes av det svake drag som ennå var i luften, hen over båten med dens eventyrlige ladning av alle de underlige greiene til å fange dypvannsdyr med, og innover den blanke fjord.

I flere dager hadde det vært solgangsvær med vekslende landvind og stille, havvind og klar luft, som bare av og til ble svakt fordunklet av lette sommerskyer eller tettere skybanker som trakk opp med havgulen om ettermiddagen. I dette herlige augustværet viste fjorden seg riktig i sin glans. Bak hverandre sprang fjell og mektige fjellrader frem med sine mektige former, med bøyde, brutte og styrtede linjer, og lå der i samstemte, fine farveoverganger, fra det dypeste blå og blåsort til horisontens luftige himmelfarve, som i solnedgangen gikk over til klart fiolett eller gyllent i et mildt rosenskjær over snefonnene; og så langt vi øynet i dette blånende fjerne, var fjorden i kveldingen som et speil, og gynget i sin blanke flate de mektige fjell, og himmelens og solnedgangens prakt. Elvene og bekkene, som skummet ned fra de høye kammer og topper, suste sterkere i aftenstillheten, og brummet villere om breene og jøklene og de øde høyfjellsvidder de kom fra. - Her så jeg like for øynene mine hvordan de snakker som blinde om farvene, disse superkloke fremmede og innfødte stuesitterne som, uten å kjenne høyfjellets og fjordens natur, vennlig kommer og forteller oss at bare Syden har slik luft, klarhet og farverikdom som den malerne gjengir våre nordiske landskaper med! Vi har så titt og ofte fått høre at det bare er linjene de gjengir sant, ellers gir de landskapene en fantasidrakt; at fjellenes blånende, fiolette luft bare er en konvensjonell tone, som hører skolen eller maleren til, men som ingenting har med norsk natur å bestille. Men la dem med opplatne øyne ferdes i høyfjellet eller vugges på fjordene, til naturen viser seg for dem i sitt høytidsskrud, og de skal få se en herlighet de aldri har ant, og erkjenne at virkeligheten i gripende storhet og prakt står der uoppnådd og uoppnåelig.

Denne klarhet i luften hadde alt fra den tidlige morgen av latt oss se selv de fjerneste ting i skarpe omriss, og den hadde fremkalt alle disse fine blånende overganger, som særlig kommer frem under

frisk kuling en sollys dag. Men nu vek den mer og mer for en dis, som gjorde farvene mattere og tyngre og lot fjellene synes enda veldigere, enda mer storslagne og truende. Mørke skybanker, gulaktige, kobberglinsende og sammenvredne i midten, fanget aftensolens stråler og gjød dem atter brutte, glødende og gyllende ut over fjelltinder og snebreer; gjennom en flenge i skyen faller en tindrende stråleflod inn i det grønne løvet oppe i lien, og den står likeså grelt og skrikende mot de mørke skygger og dype farver i landskapet, som glammet av hunder opp gjennom brattene efter en smaleflokk med ranglende bjeller, lyder forstyrrende i aftenstillheten.

Solen sank snart bak fjellkammens snerand og efterlot bare et skjær av sin glans i skyene og sin rødme på breene; og hundeglammet tapte seg oppe i høyden, bare ljomen av det klang ned til oss sammen med det sterkere, dypere sus av alle elver. Men dette elvesus, lummertheten, disen og de opptrekkende skybanker, alt varslet uvær.

Mine folk hadde kokt "den brune nektar" og kastet dyktig på bålet, som om luften ikke var varm nok for dem; nu lå de og dro seg omkring ilden, bare basen sto oppreist og talte med meg om været; han trodde knapt det ville bryte løs før midnatt. Slik som "Bård i Skuggjen" sto der foran ilden, så han enda mer kjempemessig ut enn han var av naturen, og han passet derfor så meget bedre inn i de storslagne omgivelser. Han var en høy, sterkbygget kar, med en litt for sterkt utviklet overkropp, som så oftes hos sjøfolk. Men hans liv og virke på hav og fjord hadde ikke holdt ham rent vekk fra bondens syssel og ferd i fjellet, og hans fot var derfor likeså sterk og sikker som hans hånd og arm; hans legeme var herdet likeså meget ved den trettende jakt efter bjørnen i lien og renen på fjellet, som ved kamp mot storm og sjø. Ansiktet var godt skåret, og hadde kjekke, djerve trekk; de store buskete brynene, som var vokset sammen over en krum, sterkt fremtredende nese, og det rike, på disse kanter uvanlige, røde skjegget, gjorde uttrykket nesten vilt; når det rant i ham, og han heftig ga de andre ordre eller påminning med den mektige ølbasse han imellom lot høre, fikk hele hans adferd noe så forvovet og utfordrende at han i Marokko eller på de greske øer bare hadde trengt andre klær for å gå for en sjørøver. Men Bård var ikke så farlig som han i slike øyeblikk så ut til, for han lot aldri sol gå ned over sin vrede; så snart han hadde snudd seg rundt, spilte munterhet og lune igjen i de klare, mørkeblå øynene; og en bøyelig stemme, ofte med en mild og vennlig klang, støttet hans livlige foredrag, både i samtaler og i de historiene han jevnt og titt fortalte på sitt vakre, klingende sognemål. Han kjente alle, og alle kjente ham; i de åtte dagene vi hadde ferdes sammen, hadde vi ikke vært i land noe sted uten at han var kjent der, og vi hadde neppe møtt en båt eller jekt uten at han kjente en eller flere, undertiden alle i laget; og med alle hadde han vekslet ord fulle av lystighet og skjemt, selv når de ikke dreiet seg om annet enn været. Det var imidlertid ikke alltid for spøkens skyld han ga seg i prat med reisende fra andre steder; det var ett emne han allesteds søkte opplysning om, og det var ølet; å skaffe seg greie på hvor de nylig hadde brygget, eller hvor det var flust av denne drikken lot til å ligge ham svært på hjertet, og hvor leilighet bød seg, ble alltid dunken eller den lille kaggen forsynt med friskt forråd av det maltrike, humlesterke hjemmebryggede "drikke". Sitt vidstrakte kjennskap til godtfolk fra forskjellige kanter av landet sa han han hadde fått rundt om på fiske, eller i de mange år han tidligere hadde fart som kjentmann, jekteskipper og lignende; da hadde han, som han selv sa, "vært inne i hvert hull mellom Varanger og Arendal". Det lot også til at han hadde lært lykkens omskiftelser å kjenne; for mens han tidligere hadde eid gård og jekt, måtte han nu nøyes med en liten plass, og lå i skyss og på dagarbeid med leid båt. Men enten endringen i hans kår skrev seg fra uhell, eller fra ølet som han var så glad i, eller fra hans lette ustadige sinn, som lot hver dag ha nok med sin plage, - eller av alt dette til sammen, det fikk jeg ingen opplysning om.

Fra en samtale med de andre folkene om det siste vårsildfiske han hadde vært med på, kom han inn på et av sine yndlingsemner, strilene, og deres særegne, skittenferdige levevis og husholdning, som han skildret i løyerlige, til dels overdrevne trekk, og nu gikk han gjennom motsetningen over til å fortelle om den beundringsverdige kraft og utholdenhet som mange av dette folkeferd la for dagen i hin redselens tid da koleraen brøt ut under sildefisket i 1849. Å gjengi disse fortellingene slik som

de ble fortalt, ville være en vanskelig oppgave: vi fulgte dem under den angstfulle hjemreisen, hørte samtalen mellom de syke og døende og deres trofaste kamerater, som slet seg opp til siste stund for å få dem hjem, eller berede dem en roligere og mildere død under balthvelvet enn under den ublide vinterhimmel; og i disse samtalen malte det seg en fortvilelsens høytidelighet og dødsforaktens humor, som sto i den skarpeste motsetning til all den overdrevne latterlige frykt og alle de urimelige påfunn hos hjemfolket på de steder hvor de søkte tilflukt og hjelp.

Fra slike fortellinger om skrekk og død var overgangen til det overnaturlige lett; vi var snart inne i alskens historier om gjengangere eller "dauinger", og de var så meget morsommere å lytte til, som Bård var en mester i å fortelle, og det kjernefulle sognemålet ga hans skildringer et fynd og et preg som skriftsproget med all sin bøyelighet har vanskelig for å gjengi.

Da han gjorde en stans i fortellingene, kom en annen av laget til orde. Mens han talte, karvet Bård tobakk, stappet den lille metallpipen sin og tente den ved varmen, som nu brente friskt, og sterkere enn det siste dagsskjær kastet sitt lys over eken og naustet og revebjellene. Da kameraten var til ende med sin fortelling, gikk Bård i gang med en ny.

[1] "Ja, detta va øye til spøkri," sa han; "men dan verste dauingjen eg ha høyrte gjete, da va Gamle-lensmannen på Dalsøyri, og da va ikkje undarleg; for mea han livde, va han ein fæle stygge mann med ei stor bjødnaskinnshua, og han hadde gjort alt da idla so noken kann gjera; han hadde soge sveitten og blode av fatigstakkaren, han hadde flådd armoi og flytta marksteina; men så fekk han òg ein bråe og ufjelge ende, for han stupte daue i vegaveiti før han kunne nebna Jesu nabn. Alder hadde noken høyrte um slike styr med noke lik so da va med hass; ja da va ei makaløyse til spøkri. Då han låg lik og dei vakte og brende yva han, vart ljosi sløkte, og då dei kom innatte med dei, sat da ei stor svart kjette ved hove åt likje, og dan va da ingjen so va kar te flytta. Ikkje fleire enn tvo hjarta og herdige kara torde vera dar; dei låg i ein sengjakarm, men heila natti kjende dei kørleis fjøledna dysste under dei, nett so dei skulle ha lege på bylgje. Då dei skulde slå atte kista, vart da ei haglbyga so varde so lengje gravøle sto på, og klokkedna kunde dei 'kje få te ringja, før han Ringar-Daoe i Bergsbøen gjekk upp i tårne og løyste dei; då fór da so mykje trolskap og develskap ner i gjennom at han kunne mest ikkje berga seg. Men han va no av dei so kunde mangt og mykje. Lensmannen va ein store svære kar i livande live, men kista va 'kje tyngre enn han skulle ha hatt ein hanaskrott, og da va dei so både sa og meinte at dan svart kjetta hadde reist med han, før han kom i kista. Då han kom under torva, vart vere like so fint og yndeleg, so da hadde vore ufjelgt og meinsleg under gravøle. Men på grøvi voks da upp alslags ris med nåle på, so ingjen hadde sett før. Sia dan ti'i fere han med julaskreii, og der e han med dei høgste. Han fere nærmaste nykkjen, so rie fyre på ein svarte øyk, og difor får ingjen i fylgje seia: "nykk i beitle"."

"Da va fint fylgje dan karen var kommen i," sa Ådne Utigarden, han tørket seg om munnen efter ølslurken han hadde tatt, og langet dunken over til Bård; "eg ha høyrte gjete denna skreii i Nordfjord, og dar seie dei at da e'kje andre i henne enn marksteinsflyttara og illgjerningsmenn og kvinnfolk og styggeheit. Men kor helst ho kjemme frå, edle kor ho ha upptakje sitt, da ha eg alder høyrte."

"Jau da skal eg plent seia deg," svarte Bård, som hadde greie på alt mulig, eller iallfall alltid hadde et troverdig utsagn på rede hånd. "Inni Luster va da tvo jente so va usams um ein dreng dei likte godt beggja tvo. Men drengjen likte berre dan eina, og ho vart fremmeleg. Då dei skulle til støls dessa jentedna, òg dei rei forbi Kringelvatne på stupe, so ville dan eina skua hi uti. Men da gjekk ikkje likare te, anna dei valt neri vatne, beggja tvo. Når julaskreii kjemme dar, så kjemme jentedna òg riande upp frå vatne. Og Gamle-lensmannen kjemme te attmed ei stor osp på Øygardsbøen, for dar ha han vore med og flytta marksteina. Og kvar gong han kjemme, brenne da i ospi, nett so ho sto i logje; men elden e'kje soleis so vår; da e ikkje ljose eld; men han e myrkraue - myrkare enn glø og vindskye om morgonen. Da va elleve kara so såg da på ein gong. Dei andre so fylgje skreii, kjemme te i kvar sin fjerding, summe på hesta, summe på sala, summe på tønne og summe på

kjerre. Og dei fere med store dun og dynjing, nett so ei heil øykjadrift skulde ha fore nedgjennom Dalsdalen, - forbi Øygaren og igjennom Skåragaradne i Dalsøyri. Dar helde dei dans. Attmed MaltgROI e dei òg vande til å stogga. Dar trefte han Halvor Bringe dei ein gong på hålken, og rædde vart han, for da va eit fælt fylgje te møta dar, da va både hålt og bratt. Ja han vart so redde at han lovde ein måle kodn til dei fatige, berre han slapp ifrå dei. Og da skulde visst mykje te, når han Halvar Bringe tok soleis i - ha eg høyrte seia. Ho Svarte-Ragnelda møtte dei på ei klopp attmed Morsmyri. Ho laut ut i myri, og ho sette atte både skodna og sokkadne, og mjelkji ho skulde ha til julegrauten, skvatt ut or butten for henne, då ho fekk sjå at da va ein i skreii so rei med høve under armen."

Nu ble det en lang prat om juleskreien, og for om mulig å kalle frem andre minner og fortellinger, fortalte jeg noen av sagnene fra Telemark, Setesdal og Valdres om åsgårdsreien. Det lyktes imidlertid ikke. En av dem hadde en dunkel erindring om at skreien fór om i Uddland før jul og var inne i alle kjellerne og smakte på juledrikken; dette gjorde selvsagt at Bård fikk meget til overs for ferden, så han mente på at han ikke skulle være uvillig til å fare med til jul, om han bare hadde strupe til å romme ølet, og hest som kunne holde skritt med skreien. Heller ikke kjente de sagnet fra Nordhordland om at den farer omkring ved juletider med to hunder, og lik den tyske "Frau Holle" eller "Bertha" gir lønn og gode gaver til dem som hjelper den. Det eneste de visste, var at den i gamle dager hadde vært mere på ferde enn nu, fordi folk nu hadde mistet troen, og til prov på det ble nevnt at i Justedalen hadde det vært skikk i gamle dager å ha stål på låven, i fjøset og i bekken, for at skreien ikke skulle stjele og trolle i dem, og at man hadde brukt å fri seg fra dens besøk ved å sette tjærekors på dører og fehus; slike kors kunne en se den dag i dag; men nu sa folk som oftest at de var ute av troen. Da det ikke var mere å få tak i om juleskreien, ga Bård seg til å fortelle en gammel historie om Svartesmeden; først måtte vi høre litt om det kjennskaps- og slektskapsforhold oldefedrene hans hadde stått i til smeden, og så kom historien:

"Svartesmeden budde på Bjedla i Sogndal; han va ein store, svære kar, so alder va fælen korkje for ølkrus elde slagsmål, elde trodl elde dauinga. Men han hadde ikkje bo å vera da helde, for sterke va han so ein bjødn, og han hadde eit lita trodla-sverd han kadla Flusi, og da bar han på seg støtt. Så va da ein gong ein tysdagskveldn seinhaustes at Svartesmeden hadde vore til sjøs. Med samma han kom upp på Lundemyri - midt i-myddlo fjorden og Bjedla - fekk han sjå Lundemyrstrodle. Da låg flatt på myri og let månen skina på seg. Da va meste so langt so myri va brei, og auge hadde da so store so bakstehedle. Svartesmeden vart korkje redde edle fælen. Han sprang beint fram og stakk Flusi i hjarta på da. Då trodle skjønnte kó slag stål da hadde fått i seg, og da kjende at da ville te å sælast, hadde da hug te få tak i smeden; men so lengje Flusi sat i da, kunne da 'kje røyra seg. "Stikk og dra," sa trodle. "Lat stå so står til måndags," sa Svartesmeden. Han visste be're, enn å dra sverde ut or såre, og darmed vart trodle liggjande. Då da hadde mist åndi, og live va vel or da, såg smeden at sjau gloande jednporta opna seg i fjedle på hi sia av fjorden, og ut or desse portadne krukte da so mange småtroll at dar kom veltande ein stim, nett so ein laurdagsmorgo på Triangedlen i Bergen, og adle bar dei seg idla og skreik; "no e han bestefar daue, no e han bestafar daue," og så tok dei han imyddlo seg og bar han inn igjennom dan støsste av portadne. Sia va da ingjen so hørde noke til Lundemyrstrodle."

De andre folkene i båtlaget hadde ikke noe av det som særmerkte Bård i Skuggjen; det var alminnelige fjordbønder, og på én nær nokså trege og enfoldige. Til tross for Bårds ironiske tone, hadde de antatt at han i ett og alt trodde på de fortellingene han ga til beste, og de nektet ivrig at den siste historien var å lite på; det var bare eventyr og fabel, påsto de. Den ene av dem, Trond på Plassen, var den ivrigste; det var en gammelaktig, bredskuldret mann med kort hals og et kantet hode som satt nedimellom skuldrene på ham, et par øyne som blåsur melk og en lys, nesten hvit hårlugg; han var ilter til sinns og fremfusende i sin tale, og dette sammen med en løyerlig stamming, bevirket at ordene ofte falt ham litt bakvendt av munnen, så han kom i skade for å forsnakke seg alt i ett, og kom med de urimeligste og fabelaktigste påstander. Dette forfeilet nesten

aldri sin virkning på kameratenes lattermuskler; men da ble han gjerne enda hissigere og ørsket enda verre.

"Vetige folk so e spikande galne," utbrøt han hissig, "kann ikkje tru slikt so han Bård fortele, at Flusi køyrde smeden i trodle." - "De kann høyra eg e sannspådde: ruskevere e'kje langt unna, for han Trond på Plassen teke te å snakka bakvendt," sa Bård og lo. De andre stemte i, men han fortsatte enda hissigere: "No ha eg gått i badndomen i femti år - ja eg vil seia da, at no e da femti år sia eg va slikt eit badn at eg va so fabelaktige at eg kunne tru dan rispa so Flusi fortele, at Svartesmeden køyrde han Bård inn i Lundemyrstrodle - ja De skjønna sjølve kø eg meina," rettet han seg, da han på ansiktene til de andre kunne merke han var på gal vei og hadde forfuset seg. "Men da va da eg vilda sagt - eg skal fortelja dikka ei rispa so eg veit e sann, for da eg veit da. Da va ein so heitte Bratten, og han va goe vene med Svartesmeden. Desse tvo va dei likaste te sigla på ski i manga sokne, og dei va so svære te gå på ski, at da va 'kje noken so fekk so mykje fisk so Bratten; for kver gong han hengde skii i vatne, so beit Bratten på krokjen - so reint overhendige va han. Ein gong gjekk han i fjedle; då kom han til ei liti rund tjødn so låg uti ei fjellmyr. Han hadde alder høyrte at nokon hadde fått fisk dar; men ikkje før hadde han kasta uti, so fikk han ein aure. Ja, han va sikkert meste so store so ei liti kviga, og so feite at han va nett so flesk. Slik ein rugg hadde han alder sett før. Han sputta i guss nabn og sa "tvi deg" i halsen på 'an, for da gjorde han jamt med dan fyste fiskjen. Han hadde ikkje før bite, før han sette agn på og kasta uti; og soleis ga han på heile kvelden, han agna og beit, og fiskjen dro upp da fortaste han vann - ja De skjønna da sjølve - so han fekk ei stor kipa full med fisk. So ville han heim-atte, men te nærare han kom kipa, te lettare vart stova hass."

Dette ble altfor ille, og med all hakkingen og stammingen hans tok det seg så løyerlig ut at vi ikke kunne bare oss for å le, og latteren ble ikke mindre da Bård utbrøt: "Meir ruskevér." Men nu ble Trond på Plassen fornærmet og sa at den som ville, kunne fortelle resten; han sa ikke et mukkk mere; at hvalpene flirte og gliste som noen tøser, det kunne så være, men Bård var jo ikke et hår bedre; han knegget verre enn en gast.

"Ver no berre ikkje idle bestefar, so skal eg fortelje resten," sa Ådne Utigarden, en av de yngste i laget, og godsnakket for ham. "Då Bratten kjende at kipa vart lettare og lettare," begynte han, og ble ved på den jevne og enkle måten som slike fortellinger gjerne blir fremført på, "tykte han at detta va undarlag, for kipa va ny, og da fans ikkje høl i hene; men han vart reint forbina då han sette ho ifrå seg, og fekk sjå at da fanst ikkje atte meir enn ein fisk. Han sa 'kje noke til kjerjingji, si; men då da lei um nøn andre dagjen, kunne han ikkje halda seg - han laut på fiskje atte. Og fiskjen beit likaso friskt so dagjen før. Etter kvert han fekk dei or vatne, trødde han dei på ei vidja, for han ville sjå køleis da gjekk te at han miste dei. Men då han kom på heimvegen, vart auradne vekke, ein etter hin; og han kunne ikkje sjå kor da vart av dei. Han skjønte sakte da at da va haugafolkji so ikkje unnte han fiskjen. Og han skjønte nok da òg at dei va med og tok han frå han. Men harme var han for han ikkje kunne sjå korleis dei tok han. So strauk han til Stedjekyrkja med kipa, og fyllte ho med vigd mold, og strauk so til tjødni i atte i eitt gåande. Då han kom fram, strødde han ein ring med kyrkemold rundt heila tjødni, og reiste so heimatte. Jonsokkekvelen strauk han til fjells atte. Då ville han sjå køleis da no va laga. Med samma han kom til tjødni, høyrde han da gret og let so idla. Da va haugafolkji, og då dei fekk sjå han, tok dei av seg hatten, so dei vart synlege, og ropte og skreik: "Idla gjorde du, kristenmann, du stengde tjødni for oss." "Verre gjorde de - de tok fiskjen frå meg, so eg hadde fiska," svarte Bratten. "Tjødni e vår, og fisken va vår, sa nær so den fyste; dan sputta du i halsen på og sa kristenmanns ord til. Men vil du etla oss berre eit lite le' i moldringen, so skal du få fiska alt med du vil." Bratten gjorde so dei ba han, og skrapte vekk moldi på ein stad, so dei kunne koma igjennom nett so i le'e på ein gard. Men fyste laut haugafolkji lova at dei ikkje skudle forgjera fiskjen, so han vart trå-biten elde utidige, og at dei ikkje skulle gjera han noke annaslag meinspikk. Sia dan ti' va han goe vene med haugafolkje, og fiska so mykje han ville alde sine daga."

Det glødet bare så vidt i brandene og asken, skyene var trukket mer og mer sammen fra havkanten, og da vi begynte å gjøre oss ferdige til å dra avsted, skumret det sterkere mellom de høye fjellene enn vanlig på denne tid av aftenen, men sommerkvelden var ennå lys nok til at vi kunne se et par båter med stort mannskap stevne innover fjorden mot neset vi sto på. Snart kjente Bård en del av mannskapet også; det lot til han tok øret likeså meget til hjelp som øyet, og det falt just ikke vanskelig; for de som kom, var svært høymælte, og et umerkelig drag som sto inn fra havet, bar til oss nesten hvert ord som ble talt på båtene. De bar staselige klær og skravlet og bråket, så vi forsto snart at de var på hjemreise fra et bryllup. Det var også kvinner i følget. Bård regnet snart opp en remse med navnene på dem som var på den første, og på dem på den andre båten. Det var han Ola i Hagen og Hans i Hammaren, han Haldor på Haugen og Per i Vallen, han Åsmund på Øyren og Knut i Viken, og mange andre. Men hvordan han Fleske-Hans, Mjøltråver-Ala og matpresten Lesar-Per var kommet i dette følget, som ellers var svært skikkelig, ihvertfall etter sogningsvis, det var noe som hverken Bård eller de andre kunne forklare. Når de var med, var det lett å spå slagsmål og brotne panner innen ferden kom hjem; for det var et ord som var på hver manns tunge, at mjøltråveren og matpresten engang hadde hjulpet Hans med å stjele stabburskost, og det var ikke å vente at de andre, i den oppspilte og øllete tilstand de var i, skulle la være å terge dem for dette. Nu ble det imidlertid sang og klang istedenfor slagsmål. For til melodien av "Stuslé sundags-eftan eingong for me va", som spillemannen strøk på felen, ga de på den ene båten seg til å synge en vise: det var "Purkevisao", sa Bård, og den inneholdt nettopp spiren til krangel; de sang den saktens bare for å terge de tre elskere av stabburskosten. I den stille aftenluften lød sangen klart inn til oss:

Tre ao beste bõndo her uti vaor bygd
skulde sta å henta purkao.
Dao dei kom pao vegen, møtte dai no ain,
so dai gjedna vilde møta.
Atle Snaueskadle han var fysste mann,
Einar Tambarskjelvar han bar purkao fram,
Purke-Snakupp me;
sai va adle tre.
Draingen ette kom me høve.

Trur du slike folk kan ha sitt rette vet?
Høve da va laonge speke.
Denna stolna purkao drep i va pao Fet,
ho va gjødd i tvo tre veke.
Snakupp kom å la seg ne pao sine kne,
snydde, svor og bante, purkao skulle te.
Purkao ho bortfór,
ho kom pao hass bor,
kjerringi slapp te å eta.

D'e' kje vandt å vera gilde bõnde no,
gao kring garadne å skrota,
naor dai kann bekoma svinaslakte so,
hengja lengjedna i roti.
Da va da so gjorde kjeringi so stolt,
ho fekk utor purkao yv' eit hallpund smolt.
Kò kan da forslao,
naor dei ska ut å gao?
Da staor inkji' aotta daga.

Vi hadde støtt fra land, og da visen var til ende, lå vi tett ved de to båtene; mellom mannskapet der ombord og folkene mine ble det nu vekslet en del av disse talemåter som er gjengse og gjeve når bønder møtes, om godt vær, om at det var hugsamt å ses, om hva slags skyss de fór i, hva jeg var for en kar, om traktementet, skålgavene og dansen, og mest om ølet i bryllupet; det var helt utmerket, ble det sagt, og Bård beklaget at han ikke hadde litt av dette gode drikket på dunken sin; - nu var det ikke mer igjen enn en sluttsup av det han hadde fått overlatt av Åbmund i Reina for gode ord og for gammelt kjennskaps skyld. Da kjøkemesteren hørte det, gikk det et stort smil over det blanke ansiktet hans, som tydelig nok vidnet om hvor gjevt bryllupsølet hadde vært; - han nikket hullsalig og rakte Bård et mektig krus med frohatt på, friskt tappet av en "nysprettet hjemferdsdunk".

Mens kruset gikk rundt og ølet ble prist etter fortjeneste, og hver snakket sitt snakk, begynte Lesar-Per å utbre seg om drikkens og brennevinets fordervelighet og forfengelighet, i en sangrende og sutrende preketone og med hengehodenes vanlige vesen og fakter; men hakkingen og stammingen, det stive blikket og usikre setet, viste at han hadde tatt til seg vel så meget av mosten som noen; til sist vendte han seg like frem til Bård med formaninger og trusler om svovelpølen og helvedes ild; han syntes nok Bård drakk for tett. Men Bård var ikke den mann som ble noen svar skyldig; han målte ham skjeppen full, som man sier, under de andres latter og høylytte bifall.

"Kanskje," sa han og rakte ølkruset tilbake med takk og ære, "kanskje eg gjorde rettast i ikkje å svara deg, Per; da e eit gammalt ord at da e skam å snakka til presten på preikestolen. Men da va da eg ville seia deg, at um Sankte Peder noken gong skulle setja deg te gjæta porten i dan hellige staden, so skal eg strjuka på segle og lufta på hatten tl deg; men til eg får himmelbrev på da, skal segle stå og hatten sitja. Og so va da da, at brennevine, so du snakka so mykkje um, da ha eg brukt for helsa sin del på fiskje, og so ofta eg kunne få da, når da røynte på. Men elles skal ingjen kunna seia," la han til med fynd og klem, "at han Bård i Skuggjen e kommen heim frå byreis med tome brennevinskaggje og fudle skolt. Sia eg ha høyrte kø gåve du ha, og køleis du leggje ut skrifti, kann eg nok skjønna at du trengje gå til skåpe og ta deg ein tår te styrkja deg på - um da so var midt i preikji. Elles kunne da verta for turt og tomt i bringa både på deg og dei so skal lya på. Men da du sa um øle, held eg ikkje med deg i - og da helde dei ikkje med deg i dei rette nykterheitskaradne heller. Du korkje e elde verte so passa du so dei; dei ha sagt eit ord so e verdt meira enn sjau av preikjedna dine; ja, da orde e so eg skulde ha sagt da sjøl. Veit du kø da e? Nei da veit du ikkje! Difor får du sjå be're etter når du vil stikka nòsi i nykterheiti. Har du 'kje," ble han ved, halvt i spøk og halvt foraktelig, idet han tok ølkruset som hadde gått båten rundt og nu ble rakt ham på nytt, og igjen drakk likeså hjertelig til ølets pris som han talte, "ha du 'kje set dan store plakaten til dessa nykterheitsfolkji? - Han e meste so store so eit færingssegl. Han e greie nok te lesa og skjønna, skal eg tru. Ein trengje korkje vera brevsynte elde bibelsprengde te da; for bokstavadne e meste so lange og greie so siderevi i ein svolten gris. Har du 'kje set han?"

"De siger så," ble han ved og ga seg til å lese opp "Plakaten", først i en dyp, høytidelig tone, langsomt og på skriftsproget, men snart gikk han igjen over til sin egen mere livfulle fremstilling: "Våre forfedre vare store - og sterke - og kjekke, - og de undertvang den halve verden; thi de berusede sig ikke i vin eller brennevin eller i nogen med brennevin tillavet drikk - - Men kø drakk dei, meina du? - Dei drakk øl, står da; heimabryggja sognaøl drakk dei, far min; - da va da so ga dei merg i beini, da seie plakaten, og dei so ha gjort han, desse nykterheitskaradne, da e mine folk. - - Øle e da, - da e da so styrkje. Drikk øl, so skal du kjenna kor sterke du verte i ryggjen og kor kjeike du verte. Då trengje du 'kje hengja med høve og rengja augo, når du skal sjå på ein gasta kar. - - - Trur du eg hadde vore kar til å ta ei sildatynna på nakkjen, lika so lett so 'an Ola slengje ein skarve mjølpose på ryggjen, elde du og 'an Hans renne avsted med ei fleskelengja, når eg ikkje hadde drukke øl? Øle - da e basen!"

Den rungende latter som overdøvet knurringen fra dem som ble rammet, fortalte at Bård hadde truffet hodet på sømmet; den godtgjorde hans talent som folketaler, og avverget dertil det utbrudd

av vrede som en kunne vente seg av de sure miner og hatske øyekast fra de hårdt fornærmede. Kvinnene skyndte seg å gi tanker og stemninger en annen retning; de satte i med en vise, som spillemannen også med én gang tok opp på hardingfelen. Den snodige teksten og den kvikke melodien fikk snart også noen av mennene til å synge med, og under sang og klang skjød båtene igjen for raske årtak hen over det mørke fjordspeil:

SVARTERABBEN^[2]

Svarte rabben skulde sta å køyra ve,
kjerringi skulde truska; rett so han kom me
lasse i le, sunde se gjekk hass buksa.
Mannen å merri valt i ai vait, dar lang no
dai å ropte å skreik, ropte pao Knut
åBrita, å kjeringi me te lika.

Knut å ho Brita, gjenta å draing
haurde da tok te skrika,
spraong dai pao dyri adle so ain,
hunden me dai telika;
summe me staong å summe me staur
krydde kring merri nett likso maur;
adle me merri bala,
slepa å slait å hala.

Hundra å nitti vindespel,
nye so sku' dai vera,
laga dai te å smurde dai vel,
laut so aot vaiti bera.
Adle vindespel i stykkje dai brast,
dar stod dai adle endao lika fast,
alt te dar kom ai kjempa
å bar pao ai byr med lenkje.

Kjempao ho kasta byri si ne,
so da i marki glumde,
traiv so i merri nett so i ait kjé,
merri ho laog å stunde:
traiv han i merri, gjorde so ait kast,
kasta ho uppao marki me hast;
dar laog ho spent' å sparka,
rudla seg å grov upp marki.

Svarterabben sku' gje kjempao brø,
hundra å nitti laiva,
sjau smalafall å sjau vaoge smør
å skinn utao sekstan raina,
tolv tønne rjomme, tolv tønne øl,
tolv tønne skyr å tolv tønne mjøl,
slire me kniv å belte,
fyre da han merri hjelte.

Bård og de andre folkene mine brummet også med i førstningen, men de lot ikke til å kunne teksten, og tidde derfor snart still; i bryllupsbåtene var det større mannskap ved årene også, så vi ble snart til akters, og om litt hørte vi bare melodien klinge over til oss.

I den skumring som nu har bredt seg, stiger fjellene jettehøye opp over våre hoder; enkelte av dem taper seg i skyene og synes ved det å bli enda høyere. Fjorden ligger i et halvmørke, som blir dypere ved de tette skylag og skyggene av de himmelstrebende fjell, som sorte og truende synes å stige nærmere sammen for å trampe ned den forvovne som drister seg til å ferdes innunder dem. Men der oppe i et skar ser vi gjennom en flenge i de lavere liggende skyer, at høyt over de andre hever det seg enda høyere fjell; mørkt blånende svever det over de tunge uværssvangre skylag, og den snekleddet toppen er hyllet i matt glans fra natthimmelen, som skinnende hvelver seg over den.

Ut fra de dype kløfter og daler, som lik svarte skygger kaster seg inn mellom fjellradene, faller en gufs, som med ett rifler fjordflaten, som når et menneskepust dugger og mørker det blanke stål. I dette øyeblikk er det ingen annen forstyrrelse i den nattlige fred enn disse naturens åndepust, som vi også synes vi fornemmer i det sterke sus fra elver og bekker, og i den krydrede duft som bæres ut over fjorden fra trær og urter, og kveger og styrker oss efter lummerheten. Men freden er ikke å stole på; disse brå vindkastene er de nærmeste forbud om uværet. Her i fjordene er et tordenvær en stor sjeldenhet; men nu glimter lynet med ett over fjell og breer, og skyenes eventyrlige hærskarer trer frem i den flyktige glans av lynslangene, for i det dype mørke efterpå å stå enda eventyrligere for innbilningen. Lyn følger på lyn, skrall på skrall, som rullende og dundrende blir gjentatt av dvergmålet. Det lyder som om den gamle tordenguden er ute og aker i spissen for åsgårdsreien.

Uværet nærmer seg med utrolig fart, og folkene mine, som nu først lot til å fatte hva slags vær det var, halte ut av alle livsens krefter for å nå det eneste landingssted som fantes på lang lei under de stupbratte fjellveggene.

"Da verte ska-vér," sa Bård, da båten var halt på land, og det første voldsomme vindstøt hev seg ned; "vinden kjemme so han skulle vore slepte utor ei hit; gu hjelpe dei so e på fjorden i natt!"

Det varte ikke lenge, så styrtet stormen ned fra breene; hvinende og brusende som et fossefall pisket den fjorden så den sto i et rykende skum; det pep og ulte ut fra kløftene, som om alle troll var sloppet løs og ville overby hverandre i hyl og huiing; og gjennom all larmen var det som vi et øyeblikk hørte menneskestemmer, men ville og opprørte, nesten som naturens egne ulyd. Bård trodde han ved lynblikket hadde sett den ene av de to båtene med kjølen i været langt ute, og tett ved mennene i den andre mot hverandre i slagsmål. Jeg så ikke annet enn glimt og mørke, men så meget er sikkert, at vi hørte et hvin eller et skrik, et håpløst jamrende skrik, ute fra fjorden. De andre hvasket om draug og nøkk; men Bård bød dem gjøre båten klar og kaste alt ut av den; for så snart som været ga seg den minste monn, skulle de på fjorden, "og då," sa han, "då spyrst da um me ha merg i beini og retta hjartelagje." Så rakte han dem øldungen, og sa: "De skal sjå da kjemme te røyne på; ta dikka difor fysste ein tår attepå av bryggja hass Åbmund i Reina."

[1] å uttales i sognemålet som ao (laog, pao, baot), men for å lette lesningen og ikke skape altfor uvante ordbilleder, skriver vi å, av samme grunn kista for kistao etc., og ei for sognemålets ai (ai fait gjait...); da - det, so - som.

[2] Fyrste verset er med tone...

På høyden av Aleksandria

Fra korvetten Ørnen så jeg ut over det urolige hav, som vidt og bredt rullet sine bølger i skiftende lys og skygger; i det fjerne var havet blå-fiolett, skygget med sortblått, - her tindret det lysegrønt og klart i solglimtene, når det gikk en rift i de jagende skyer. Men hist nede under havet og bølgene ligger Egypt; hvert øyeblikk kunne vi vente å se vidunderlandet stige opp i synskretsen.

Mens jeg sto og stirret ut over bølgetoppene efter det forventede land, brummet båtsmannen til en klynge skipsfolk som sto ved siden av meg, at nu var han snart lei av disse "tyrkerhøla". "Hva skal vi i Aleksandrien?" sa han; "der er det slikt et drekkevann at det yngler firfisler i magan på en, dersom det ikke blir silt gjennom kammerduk, eller halvblanda med rom." - "Ja," ble han ved å brumme, da de andre satte i å le av kraftuttrykkene hans, "hosdan gikk det ikke han Nils Klubb? Han var skrøpelig sia han var her sist, og han blei ikke bra før et år etter, da han hadde gitt fra seg ei halv vassbøtte med firfisler. Det er jammen vann å by folk; tordne meg, må det ikke minst halvblendes med rom!"

"Det var ikke noe dårlig drikke; en skal ikke få lus i magan av det, båtsmann," falt en inn; "er det nok av det å få, så er det ikke så ille enda å være i tyrkebyene."

"Å ja, men hva rart er det forresten? ikke veit jeg det," brummet båtsmannen.

"Skulle jeg regne opp det, blei vi ikke ferdig på ei vakt," svarte den andre; "men det rareste jeg så da jeg var der sist, det var at tryntyrken ikke hadde tryne, og at bikkjene gjødde på norsk."

"Mers og vev!" sa båtsmannen. "Jeg har liggi her og gnudd med dissa skutene, så jeg er likså godt kjent i Middelhavet som i Fantefjeringen hjemme, men tordne meg om det er mer enn én real by i hele Middelhavet og det er Gibraltar. I dessa tyrkerhøla er det søkka fullt av snytere og skøyere, og det eneste rare der, det er at de går julebukke hele året. Jeg var like glad med hele Egypt," la han til, "dersom jeg fikk ture jula hjemme, så som jeg gjorde i gamle dager."

Denne båtsmannens lengsel efter hjemmet førte også meg i tankene hjem til sne og is under Nordens vinterhimmel; jeg mintes sledefart og bjelleklang, julefred og lune stuer med sprakende ovnsvarme hos venner i nord. Det var vanskelig å bli fortrolig med tanken på at det var vinter og at julen sto for døren, uten noen av nordisk vinters merker. Og likevel var det så at det led mot jul; det var den tyvende desember, men vinteren kom ikke til Egyptens land, den dvelte i Norden. Vi syntes riktignok vi øynet spor av den da vi for en stund siden seilte forbi Naksos og andre av de greske øer, som noen mente lignet aldeles på Finnmark; men på Kos vandret vi kort efter på skinnende gresstepper, i sitronskoger fulle av gylne frukter; og da vi for et par dager siden seilte forbi Rhodos, var været så lunt og mildt som på en varm sommerdag i Norden, mens havet lå blankt som et speil og blått som den klare himmel. Også her hvor vi nu krysser, er det lunt når man er i le for vinden, og solen kommer frem; men været er stormende og ustadig, og sjøen går høy. Havet, som før var så vakkert og skinnende blått, er nu skittent og grågrønt, og man sier at denne farven skriver seg fra Nilens mudrede strøm.

Se nu, fjernt nede dukker en lav kyst opp i synskretsen: palmekroner henger svevende over den oppe i luften, for på så lang avstand ser man ikke stammene. Lenger mot vest hever seg en høyde med et palass. Det er Aleksandria, det er Egypt, som vi bare er noen mil borte fra. Men vi er for langt mot øst til å nå havnen i dag; vinden er gått om til sydvest, og vi må vende. Skipet står igjen til havs; Egypt svinner atter under bølgene, og været og vindens herre må råde for om vi skal ture jul under palmene ved Egypts kjøttgryter, eller på en huskende planke over salte vover.

Mot natten hadde skipet fjernet seg en fjorten til seksten mil fra land; det blåste sterkt fra samme kant; av og til kom en byge som pisket havet, pep i tauverket og hyllet himmelen i mørke skyer, for så igjen å flenge rifter i dem, som stjernene skinte gjennom med blankere og mer stille lys enn i Norden. Skipet arbeidet mot sjøene, det løftet og senket seg, men vugget oss ikke på noen lempelig måte; imellom slo en bråttjø over baugen, sendte tusener av lysende gnister gjennom luften, og sprøytet vannet og morildens tindrende småstjerner langt inn over dekket; bølgekammene glimtet i hvitlig lys, kjølvannet skinte som glødende malm, og en stim av delfiner som fulgte skipet, fór som brede lysstriper eller uhyre blålige raketter hen under havet. Av og til kom de opp for å dra luft, og da lød det som dype sukk og stønn. Under havets larm og brøl, gjennom vindens hyl og hvin, var det noe spøkelsesaktig, noe nesten overnaturlig i disse stønnene, som gjorde det forklarlig hvorfor folkene, som hadde samlet seg i klynger mellom kanonene i le av storbåten, nu var kommet i snakk om trollkjerringer, nisser og slikt. En av dem lot nettopp til å ha fortalt en historie som den om jungmannen og de tre trollkjerringene, og nu la en annen i vei med en om en prestekone som entret til himmels:

"Det var en prestegård i en bygd ved Kristiansand, og der kunne de ikke holde på tjenestefolkene. Om de fikk aldri så sterke og friske folk, så ble de snart maktstjålne og skrøpelige, når de hadde vært der en stund; de fikk både mosott og annet, og trivdes ikke ved maten heller. Men så kom det en gutt dit; ham gikk det bedre med, for mor hans bodde et lite stykke derfra, og der var han og fikk seg litt fremmed mat iblant. Men om julenatta kjente han det rykket og reiv så underlig i kroppen og hodet på'n, og da han våkna om morgenen, rant svetten av 'n, og han var så trøtt og sliten som om han skulle ha gjort et tungarbeid. Gutten var mye hjemme hos mor si det året; han syntes maten smakte bedre der, og han holdt ut nokså godt. Da det led til jul, satte han seg fore det, at han ikke skulle sove om julenatta; men han var ikke god for å stå imot. Om natta kjente 'n den samme rykningen og rivingen i kroppen og i hodet, og da han våkna, var 'n så trøtt og matt at svetten rant av 'n. Det gikk et år til, og han holdt seg nokså bra; men da julenatta kom, satte 'n seg ved bordet i drengestua med noe brennevin - for det var nok av det slaget i prestegården til jula - og han ville ikke sove på noen vis; men alt han stridde imot, så sovna 'n da det lei mot midnatt, og han kjente den samme rykningen og slitingen i kroppen igjen. Han ville så gjerne bli våken, men han kunne ikke, alt det han stridde og syntes han skulle stå imot; jo, til slutt så våkna 'n og da sto 'n i snøen utafor ei kjerke. Ved føttene hans lå det ei grime, og rundt omkring 'n sto det mangfoldige oppsâla hester. Han undres på dette, og da han fikk se det var lys i kjerka, og hørte det var folk der inne, så kløv han opp og titta gjennom det ene vinduet. Men der kan det vel hende det var huskestue; det var så fullt med trollkjerringer at det krydde, og de som var de første og fornemste i møtet, det var prestefrua og ei skarvekjerring som bodde ved en bekk ikke langt fra prestegården.

"Hå, hå, er det slik fatt," tenkte gutten, og kløv forsiktig ned og stilte seg på plassen sin igjen, og da frua kom ut, smaug 'n grima over hue på a, og med det samme blei hu til ei svart merr. Han var ikke sein om åkomme opp på ryggen på a, det bar avsted, og han sparte hverken på grima eller hælen. Da han kom hjem, satte 'n inn merra på stallen, og bandt a væl, men han aktet seg nok for å ta av grima, og så gikk han inn og la seg til å sove.

I otta om morgenen reiste presten til kjerka og skulle holde fropreika, og sanset ikke at frua var borte; men da hu ikke var kommet igjen til han kom hjem fra kjerka, blei det spurlag etter a i nabogårdene, men det var ingen som hadde sett prestefrua, og det gikk over heile bygda; men nei, det var ingen som hadde sett a eller visste om a; men gutten sa: "Gi tål, så kommer a nok!" Når han kom inn i stallen, sto merra og sleit i grima og stampa i spiltauet og slo i bolken med bakbeina, som hu ville rive ner hele stallen. Men gutten aktet ikke mer på det enn på det han aldri så.

Presten var i lag med 'n mange ganger, og ville vite hvor frua var henne. Men gutten blei ved sitt, og sa hu kom tidsnok hjem.

"Du må vite noe om henne, eller om hvor hun er," sa presten, "siden du så sikkert kan si at hun kommer igjen, og nu vil jeg du skal si meg det, enten det er så eller så."

"Ja, siden I vil ha det, så får jeg si det, far," sa gutten. "Det er ei fin kjerring I har; nå skal I få se hossen hu er skapt," sa 'n og tok med seg presten ner i stallen.

"Hva er det du sier? Er mor i stallen?" sa presten.

"Der står a," sa gutten. Dette syntes presten var underlig, for denne merra hadde han aldri sett før, og hu sto der og slo i spiltauet så flisene flaug, og var så vill at hu togg skum.

"I får gå opp i spiltauet og ta av henne grima," sa gutten. Presten gjorde så, og da grima var av, sto prestefrua der så flygende gal at hu ville sette like i synet på gutten. "Nei stopp, min kone," sa presten, "nu blir det nok en annen dans!"

Gutten fortalte alt i hop, men prestefrua nektet og sa det var løgn hvert evige ord. Så fikk de fatt i skarvekjerringa ved bekken, og lovte at hun skulle få slippe med livet, om hun ville angre, og tilstå hvem som var trollkjerringer i bygda. Da hu hørte det, betenkte hu seg en stund; men så navnga hu åtte til, foruten seg sjøl, og fortalte hva for kunster de hadde gjort, og sa at Gamle-Erik og prestefrua hadde dansa føre både i kjerka og på sankthansbakken. Da det var kommet for en dag, ble de satt til lensmannen og forklaget til øvrigheten, og siden ble de dømt til å brennes alle åtte. De bygde opp en firkantet mur, som de stablet full med ved og tente fyr på. Kjerringene satte de opp på muren og skjøv dem oppi varmen, den ene etter den andre. Da prestefrua skulle i veien, var hu så arg og gælen at hu mest ville flyge i flint, for det hu ikke hadde fått tak i gutten. Men det var ingen pardon, hu måtte på gloa.

"Ja, det hjelper ikke, mor," sa presten, "retten må ha sin gang; nu får du til, du også, for du har vært den verste av dem alle." De fikk henne opp på muren; men da sa hu, at hadde hu tenkt det skulle bli slik ende på dansen, så skulle hu nok ha stelt det så at fanden skulle fått ei klo i presten. "Men det kan nå være det samme," sa a, "jeg blåser i både dere og denne pinnevarmen deres," og dermed så tok hu opp et grått ullgarnsnøste, kasta det ende til himmels, og entra oppetter tråden som ei katte. Siden den tid så de aldri mer til henne." -

"Du er grei kar du," sa skipssersjanten; "du juger da så en både kan ta og kjenne på det; for alt slikt vev om trollkjerringer og nisser og spøkeri det er - klinke meg - løgn, ser du!"

"Ja, men jeg har hørt det av 'n Stener Sundet," innvendte han som hadde fortalt; "og bestemor hans hadde vært der og sett stedet der de ble brent."

"Jeg blåser i bestemor hans, den pulverheksa, - hu burde visst ha vært brent hu også, - men løgn er det, det er sikker, for det fins ikke trollkjerringer og slikt spøkeri."

"Du sier det, min kjære sersjant," sa en kvartermester, "at det ikke fins spøkeri og slikt; men slikt må du ikke komme til meg med, for det var bror min nissen firt ner ombord på Gamle-Ørnen. Det var ingen andre ombord enn Søren og en innrullert; køyene lå i finkenettet, og dagen etter skulle kommandoen heises. Nå, forut under bakken hadde de strakt et par køyer og der lå de. Men best som Søren ligger lys våken, ble køya firt ner, så han sto med hue i dekket og beina til værs. Han fór bort og kjente på kameraten, for han trodde det var han som hadde gjort det, men han sov som en sel, og da han vekte 'n, visste 'n ikke av noen ting. Han spurte bare hvor langt det lei på natta. Men han Søren tenkte som så, at kan jeg ikke få lov til å ligge uten jeg skal stå på hue, så kan jeg bli på beina, og dermed så surra 'n køya, la den i finkenettet og ga seg til å drive på dekk. Men det varte ikke lenge, skal jeg tru, før den andre også ble firt ned, og det så det sakk i dekket. Hvem var det vel som gjorde det, mener dere, hvem annen var det vel enn nissen?"

"Tordne meg, holder jeg ikke med sersjanten," bante båtsmannen, "det er løgn er det, det må vel jeg veta som har stått ombord der så lenge; jeg hørte ingen ting, og ikke så jeg noe heller på hele Brasil-turen, og ikke i Middelhavet heller. Jeg har nok hørt snakke om detta; men han Søren var ei fyllebøtte -"

"Ja, men gamle Tiks da, gamle Ole Tiks," la en inn. "Båtsmannen ble ved å brumme at Ole Tiks, det var da også den rette; om vinteren var han drankekjører, og syttende mai og sankthanskvelden var han nestkommanderende på Røstberget. Men han som holdt på Ole Tiks, lot seg ikke stagge, han la i vei:

"Ole Tiks var ombord i gamle Ørnen, og én til med ham - hvem det var, mins jeg ikke. Det var også før den skulle ut på tokt, for kommandoen skulle heises den andre dagen, så som han Ulrik der fortalte. Men de var akter i hytta disse to, og flere var det ikke ombord. Da det lei på natta, våkna de og hørte en dur forut; det slo og hamret i forlugarskottene, kastet med kasser og jern, og ramlet i kjettingen som hele tampen av den skulle rause ut. Da det var slutt med det, tok det til å tromme på messebordet i forlugaren, og dundre med trommestokker over hele banjerdekket. Vel, de gikk forut begge to og så nerigjennom forluka. Tiks syntes han så ei rau lue og ingen annen ting, og den andre han så slett ingen ting. Men nissen var det, det var greitt å skjønne." -

"Ja det er greitt å skjønne at det var nissen," tok en pipende stemme opp igjen - den tilhørte en båtsmannsmat som satt nede under storbåten. "Det er noe vi alle veit at nissen har rau lue, og at nissen er til, det er visst, for jeg har hørt det av far min, og han løy aldri. Han hadde ikke sett 'n, men han hadde vært enstan oppe i landet der nissen hadde vært. Men der til den gården kom det en gang reisendes en studentermestersvenn, en slik som hadde stått ut prestelæra, og han hadde ikke vært hjemme på mange år. Han måtte ta inn der, for det kom et slikt overhending vær på 'n, med regn og storm. Men han stundet hjem og ba de skulle la hesten stå i stallen med selen på. "Bare vi tør for Vesle-tuss," sa mannen på gården. Studenten aktet ikke på dette, men gikk inn og ut og så om ikke været skulle bedage seg, for han ville ut og på hjemveien så snart det lettet. Men mannen sa det satte i med regn, det var ikke å spørre om; det var best de selte av hesten, og at han fikk ei køye der om natta. Studenten ville ikke høre på det øret, og spurte bonden hossen han kunne være så sikker på at det skulle sette i med regn. "Hm, hm," sa mannen så smått, "jeg har mine merker for meg sjøl på låven," og annen klaring fikk 'n ikke på det. Som han gikk der og glodde på været, fikk 'n se det kom en liten tusse med ei høybør så stor og diger som et hestelass, og kastet inn på låven. Han undres på hva dette kunne være for en, og da han gikk etter ei ny høybør, gikk studenten inn på låven og kjente på høyet; det var så knuspende tørt som det aldri hadde kommet annet enn godvær og solskinn på det. Rett som det var, kom tussen med ei bør til som var enda større, men ikke snakket studenten til 'n, og ikke han til studenten heller. Da tussen la i veien igjen, gikk han bort og kjente på den høybøra også, og det var ikke et strå som var vått i den heller, enda det dreiv på å regne så det øste ner. Dette syntes han var rart, men han snakket ikke om det da.

Om kvelden laget de til bordet med mat og stell, men omfram rigget de til et lite bord med rømmegraut borti en krok. Studenten undres på om det skulle være til ham, og likte ikke dette, for han ville ikke ete for seg sjøl, han ville helst holde lag med de andre; men kjerringa sa det var til gårdsgutten.

"Det er nok en ferm gårdskar dere har," sa studenten.

"Å ja, er det det," sa mannen.

"Hvor lenge har dere hatt ham?" spurte studenten.

"Jeg veit ikke så nøye," sa mannen. "Han har vært her lenge før mi ti'."

"Hvorledes skal jeg skjønne det?" spurte studenten igjen. Jo, så kom det for dagen hva det var for en de hadde til gårdskar, det var nissen det. Da studenten hørte det, prekte 'n for dem både i det vide og det breie, om hvor ugudelig det var å dyrke slike avguder, og han la ut både av bibelen og av sitt eget vett, om hvor syndig de bar seg at, at de ga mat til slike og jaget fattigfolk fra dørene, som kunne leve både godt og væl av det de kastet bort i ugudelighet, og prekte som en prest; for nissen eter ikke maten de gir 'n, han kan ikke ete. Da han hadde gjort det, tok 'n fatt på nissen og leste Pauli ord for 'n, så han måtte vise dem maten han hadde fått i alle åra han hadde vært der; han hadde lagt 'n bort i ei bergkløft. Så spurte 'n nissen hvor lenge han hadde vært ved gården.

"I tre mannsaldrer," svarte 'n.

"Hvor mange sjeler har du fått her," spurte studenten.

"Jeg har fått sju," sa nissen, "og jeg får vel snart to til."

Det skulle det ikke bli noe av, mente studenten, og så spurte 'n hvor langt det lei med de folkene som bodde der nå.

"Å," sa nissen, "mannens stol er mest ferdig, men kjerringas mangler det ene beinet ennå," - med det mente nissen at mannen var feig, og at kjerringa ikke hadde langt igjen, hu heller.

Da studenten hørte dette, makte han nissen bort, og ble der og prekte gudsord for folkene til han trodde de var sikre for fanden og utsendingene hans." -

De samme innvendinger ble reist mot denne som mot de foregående historiene, men mange tok til orde for nissen også; det var ikke tvil om at nissen var til, mente de, men kanskje lot han seg ikke se så ofte nu som i gamle dager, da folk var sterkere i troen; ja det torde hende han var nærmere enn noen trodde, hvis han ikke hadde gått overbord; for nu hadde det nok vært stilt en stund, men det som slo dem av marken, var at båtsmannsmaten sa for sant at oldefar hans var blitt konfirmert av den studenten som hadde talt med nissen og makte ham bort.

Da underholdningen nu holdt på å gå i stå, spurte en av matrosene en kamerat, - som det lot til på skøy: "Hossen er det med deg, Nils Strand, var det ikke far din som lå og losa på mers og fyll i fjorden, så han ble spleisa til datter til nøkken?"

Kameratene flirte, men Nils, som var en hissig kropp, forklarte spottefuglen med fynd og klem at hans far hadde vært så ordentlig en mann at han visste ikke at han hadde sett 'n full uten i jula, og noe slektskap med nøkken visste han ikke om. Hans morfar hadde en gang fortalt at han hadde vært i følge med nøkken og kapprodd med ham innover fjorden. Det måtte vel være det han mente, for noe overnaturlig slektskap kjente han ikke til; forresten var det en historie som var så gammel at det hadde grodd mose over den i mange år alt. Men da de andre ba ham, fortalte han historien likevel:

"Da jeg var yngre, var jeg ofte med 'n morfar og flere fiskere innifra fjorden på vinterfiske utover i Onsøy og ved Hvaler. Ei natt lå vi ved Rauer-Kalven, og hadde gjort opp varme i en av hulene i ura der. Tia falt lang, så som den ofte gjør for fiskeren; vi røykte tobakk, kokte kaffi og snakka gammalt snakk, og han morfar fortalte om gamle dager, da han var ung. Han fortalte da at den gangen han bodde i Gamlebyen og var reservelos, hadde 'n lost ut skip en gang, og var på hjemveien. På det samme stedet ved Kalven der vi lå, var 'n i land og hvilte en stund, men da han la ut igjen, kom det roendes en mann i en halv båt, rektig like ut av ura mellom de store steinene. Dette syntes han var leit, og han ble reint fælen, for han hadde ikke sett 'n før, hverken mens han la inn, eller mens han lå der, og han visste nok det de sa, at nøkken skulle fara slik. Han trudde ikke det var nøkken, men han kunne ikke veta hvem det var; for det er så mange høl og ganger i ura mellom steina på Rauer-Kalven at det gjerne kunne ligge mange tusen mann der, og ingen kunne se dem; og i de dager var

det så fullt av fugl, av alker og ær, som klekket der, at en mann gjerne kunne raske i hop ei tønne egg om dagen. Nå ja, fælen blei 'n, og han begynte å dra på årene det beste han orka. Men det hjalp ikke stort, skal jeg tru, for da den andre så han tok til å herde på, rodde han rundt om 'n så titt han ville, og han morfar kunne ikke se han tok i mer for det. Nå ja, han halte ut det meste han kunne, og da han kom opp til Larkollen, la 'n i land og fikk seg en dram eller to, for han syntes ille om følget han hadde fått, og tenkte han kanskje skulle bli kvitt det mens han stoppet og hvilte en stund. Ja, det skal jeg tru! Da han kom ner til båten, så 'n ingen, men da han kom ut på fjorden, kom han fram bakom Kollen, denna som var i den halve båten, og var i følge med'n og rodde rundt 'n så titt han ville. Jo lenger det lei, dess mer fælen blei 'n morfar, og han måtte innom både Revsnes og på Bevøya og få seg en styrkedråpa, og hver gang tenkte 'n at når han kom til folk, så blei 'n kvitt 'n. Å ja, det skal jeg vel tru! Når han kom i båten, så han ikke noe til 'n, men aldri før var 'n litt utpå fjorden, før han i den halve båten var der igjen. Han morfar rodde så svetten silte, men det monna ikke mer enn om han skulle sitti og kava med et øsekar; den andre rodde rundt 'n gang etter gang. Ja vel, gammeln måtte stoppe opp i Filtvet og få seg en tår, og i Drøbak måtte 'n også inn, men han blei ikke kvitt 'n for det, og da han kom til Sandbukta, syntes 'n morfar han ikke orka ålette årene. Han gikk inn og hvilte en stund, og fikk seg en tår brennevin, - det var ikke vondt for det den tida, skal jeg tru, når en hadde skillinger i lomma. Ja vel, da han syntes han var hjerta til å ta på igjen, betalte 'n for seg og skulle nerover til båten. Men på stranda møtte 'n en gammel mann, som han syntes han skulle kjenne au, og mannen spurte 'n om han ikke ville setta 'n over til Håøya; han skulle dit i bröllop, sa 'n, og han skulle forskyldte 'n væl for det, så han skulle visst ikke angre på umaken; det var ikke så nøye med ei halvskjeppe penger for ham, sa'n. Han morfar syntes nok detta var underlig snakk, men han lovte han skulle setta 'n over, og betalinga var det ikke så farlig med, for han rodde samma veien. "Men er ikke du fra Strandgata," sa mannen. "Jo visst er jeg det," svarte 'n morfar; "jeg syns jeg skulle kjenne Dere også, men jeg veit ikke rektig hvor jeg skal ta Dere igjen." - "Å, det er ikke så greitt å ta meg igjen," sa mannen, "men ellers så er vi naboer, på en måte, for jeg er Ekebergkongen," sa 'n, "og i natt skal jeg holde bröllop med stedatter til kongen i Håøykollen. Det tar til å li uti åra med meg," sa 'n, "for nå er jeg så gammel som sju skaufall på Nesodden, og så syns jeg det kan være på tie å gifte seg." - "Ditt gamle stygge troll!" tenkte 'n morfar, og hadde han vært fælen før, så blei han det da enda mer nå.

"Gæli var det da jeg rodde om kapp med nøkken," tenkte 'n, "men detta er verre; jeg trur mest det er fanden sjøl jeg har fått i båten;" men så skjöt 'n hjertet opp i livet og tenkte at den som hadde tatt fanden på nakken, måtte bæra 'n fram, som dom sier for et gammalt ord, og så spytta 'n i nevene og trakk på årene. Rett som det var, var 'n ute igjen, han i den halve båten, men han gjorde inga kroker på veien nå, han rodde beint imot Håøya så spruten sto, og fór forbi dem som en vind. Da Ekebergkongen fikk se 'n, blei 'n reint utav seg, og huia og skreik: "Ro, ro, ro, alt det du kan, ei hel skjeppe med penger, om du er først i land!"

Han morfar brumla for seg sjøl at kappfly med kalver og kappri med skyfloken var mest ikke gælnere enn detta, og slik bortover dekket. Men han trakk på årene det han orka, for han så at pengesekken alt lå i båten. Men alt det han rodde, så monna det ikke, de var ikke god for å hale inn på nøkken. Da de kom nærmere oppunder kollen, så 'n morfar at det lå et gildt slott der, som han aldri hadde sett. Det skinte ut av alle vinduene, og det var så mange tyrilyser utafor, og det var så lyst som på klare dagen. Spillemenn og musikk og lystighet var det, så de hørte det langt utpå fjorden, og da de kom nærmere, var det et stort følge med troll der, både store og små; noen satt på hestene, med neser så lange at de nådde til sålknappen, og noen holdt på å stige opp; det var kjøkemestere og spillemenn akkurat som det er skikk i store brölloper på landet, og brura hadde kronen, slik som de brukte det i gamle dager; hu var pynta i silke og sølvstas og gullstas, så det lavde av henne, og hu var så vakker og vén at det var ikke måte med det, og han morfar ble både avendsjuk og harm, at slik en tørr vissen trollmann, som var så gammel som sju vedfall, skulle få slik ei ung, vakker jente. Hu sto også og maka seg, og skulle stige opp på en hest, men hu både gråt og ba, så ille var a ved, og hu var redd for å ri også. Men så kom det en grå hest med forgylt sål og

biksel opp fra standa, og la seg for beina hennes som ei bikkje, og så satte hu seg på den; men den hesten, det var nøkken som hadde skapt seg om, og ingen annen.

Da Ekebergkongen så det, blei 'n reint vill; han både skreik og huia på 'n morfar, at han skulle ro på svarte livet. Men innifra kollen ropte en, som var så grov i målet:

"Setter du kongen i land
skal du druknes ved stand!"

Da Ekebergkongen hørte det, hoppa 'n fra båten og langt opp i land med ett hopp. Men i det samme satte nøkken avsted med brura på ryggen, så gnistene spruta under hestebeina; det bar oppetter den grønne dalen som deler Håøya på det smaleste, og følget etter med fakler og tyrilyser. Noen skjeva hit og dit på hesten, og noen rei nokså strunke; men Ekebergkongen kasta seg på en hest og satte etter, som han var både full og gælen.

Alt detta sto 'n morfar og så på, og han kunne ikke annet enn le av tullemuten og de syndige trolla som kongen rei over ende så de rulla utover bakken, mens ilden og gnistene fraste om øra på dem; så måtte de hinke hestelause etter. Men gammeln hadde ei ladd selbørse i båten, og en sølvknapp hadde 'n fått tygd sammen og putta neri, og den skjøt 'n over brudedefølget da Ekebergkongen var på låringen av nøkken og brura. I det samma det small, blei det så kølande mørkt at han ikke så hvor han var henne engang. Pengesekken hadde 'n igjen, den lå i båten; men da han kjente på det som var i 'n, vå var det ikke annet enn neper, slike bråtaneper. Da blei 'n så harm at han tok sekken i begge snutene og rista dem til fjords, men da han helte dem ut, klang det som sølvpenge, og han syntes noen trilla inn i båten også. Om morran da det blei lyst, og han blei riktig våken, fant han et par store gammaldagse sølvdalere i båten, som ingen skjønte seg på; men da var det for seint å syte for dem han hadde kasta til fjords."

"Men jenta, men brura, hvor blei det av henne?" spurte flere i munnen på hverandre.

"Ja, det fikk jeg aldri greie på; når noen spurte 'n morfar hvor det blei av henne, så sa 'n det visste 'n ikke, men hu var vel hos trolla i Håøykollen ennå, dersom hu ikke er kommet ut igjen, sa 'n."

Det ble kommandert "klart til å vende!". Mannskapet skyndte seg på post for å utføre de forskjellige ordrer som nu fulgte. Da vendingen var fullført, slo det åtte glass; det var midnatt. Båtsmannpipene pep og hvinte for å kalle kongens kvarter, den andre halvparten av mannskapet, opp til hundevakta, mens de forkyste hviletid for dronningens, - og det ble slutt på historiene for denne gang.

Ekebergkongen

I min barndom var det blitt en sedvane for meg og noen kamerater å dra ut til Ekeberg om søndagseftermiddagene. Hele den lange uken gledet vi oss til denne eftermiddagen vi skulle tilbringe i det fri, til de duftende heggekvisper vi skulle bryte, de siljefløytenes vi skulle vri, de funklende bergkrystaller vi skulle finne, og de søte jordbærene vi skulle sanke. Da vi ble eldre, lot vi vel siljen og heggen stå i fred; men av og til dro vi ut, og på Ekeberggårdens marker kunne jakten gå muntert etter apollosommerfuglen med sine skjønne vinger, eller vi tumlet oss lystig med insekthåven i den øde egn omkring den falleferdige varden for å fange den ridderlige machaon, som ved sin lette flukt mere enn en gang satte vår tålmodighet sterkt på prøve. Det som især gjorde disse egnene så tiltrekkende for meg, var imidlertid hverken den duftende hegg eller den melankolske siljefløyte, hverken den purpurflekke Apollo eller den svovelgule machaon, men den romantiske hemmelighetsfullhet som gjennom de første barndomserindringer demret mot meg fra disse steder, ønsket om å oppleve noe eventyrlig, tanken om all den herlighet som gjemte seg inne i berget, og om de mystiske vesener som efter sagnet fantes i bergets dyp.

Sagnene om Ekebergkongen, de underjordiske og deres bergslott har mere og mere forstummet, men et og annet av det jeg hørte i min barndom, lever ennå i min erindring, og det har jeg her søkt å oppfriske.

For en halvhundre år tilbake i tiden [\[1\]](#) var Ekeberg ikke så ryddet og bebodd som nu; det var overgrodd med skog og kratt, og fra byen så man ikke andre menneskeboliger der enn Ekeberggårdens gamle hus oppe på høyden, og en liten rød hytte nede i bakken på den venstre side av veien, hvor den svinger oppover til høyre mot Ekeberggården. Den kaltes Svingen. På dette stedet ser man nu en staseligere bygning, hvor det er sommerdans og forfriskningslokale for de spaserlystne "unge herskaper", som i de første sommernetter drar ut "for å høre gjøken".

Her i Svingen i den lille røde hytten bodde i den gamle tid jeg taler om, en fattig kurvkone, som kummerlig nok slo seg igjennom i verden. En gang hun hadde vært borte for å hente en vending vann, satt der en stor tykk padde i stien for henne.

"Gå av veien for meg, så skal jeg være jordmor for deg, når du kommer i barselseng," sa hun for spøk til padden, som straks begynte å dra seg av veien så raskt det ville gå.

Noen tid efter da kurvkonen en høstaften var kommet hjem fra byen og satt foran skorstenen og spant, kom det en fremmed mann inn til henne.

"Hør du," sa han, "kjerringa mi skal snart ligge, hu har ikke lenge igjen. Vil du hjelpe henne, når hun gjør barsel, så som du har lovet, så skal du ikke angre det."

"Å Gud hjelpe meg så sant," sa konen, "det kan nok ikke jeg, for jeg forstår meg ikke noe på det."

"Jo, du får nok gjøre det, for du har lovet henne det," sa mannen.

Konen kunne slett ikke minnes, at hun hadde lovet noen å være jordmor, og det sa hun til ham; men mannen svarte:

"Jo, lovet det har du gjort, for den padda, som satt i veien for deg da du gikk etter vann, det var kjerringa mi. Vil du hjelpe henne," vedble mannen, som hun nu skjønnte ikke kunne være noen annen enn Ekebergkongen, "så skal du aldri angre det, jeg skal forskylde deg vel for det, men du må ikke ødsle med pengene jeg gir deg, ikke må du gi dem bort, om noen ber deg, og ikke må du tale om det, ja du må ikke så meget som klunke på det til noe menneske engang."

"Nei, kors!" sa hun, "jeg kan nok tie; og si meg bare til når kona får vondt, så får jeg hjelpe så godt jeg kan."

Der gikk noen tid, så kom den samme mannen en natt inn til kurvkonen og ba henne følge med. Hun sto opp og tok på seg; han gikk fore og hun efter, og før hun visste hvor de var eller hvorledes det gikk til, var hun inne i berget, hvor dronningen lå i sengen og var i barnsnød. Det var en stue, som var staselig, mest som en slottssal, og kurvkonen syntes hun aldri hadde vært noe sted hvor det var så gildt.

Men da de vel var kommet inn, satte mannen seg på en stol og knep hendene sammen om knærne sine, og når mannfolk sitter slik, kan en barselkone ikke bli forløst; det visste kurvkonen meget godt. Derfor prøvde både hun og dronningen å gi ham mange ærender og ba ham snart gå efter ett og snart efter et annet, men der han satt der satt han, og han rørte seg ikke av flekken. Til sist fikk jordmoren et innfall.

"Nå er hun forløst," sa hun til mannen. "Hosdan gikk det til?" skrek han, og ble så forundret at han slapp taket. I øyeblikket la den kristne konen hånden på dronningen, og med det samme var hun forløst.

Mens mannen var ute for å få varmt vaskevann til barnet, sa barselkonen til kurvkonen:

"Mannen min liker deg nok du, men når du skal gå, så skyter han etter deg likevel, for han kan ikke bryte arta; derfor må du skynde deg og smette bak døra i det samme du går, så treffer han deg ikke."

Da barnet var vasket, pyntet og kledd, sendte dronningen henne ut i kjøkkenet for å hente en salvekrukke til å smøre øynene på det. Men slikt et kjøkken og slikt kjøkkentøy hadde hun aldri sett make til. I rekkene var oppstilt de prektigste fat og tallerkener, og under taket hang panner, kjeler og kjørrel, alt av rent sølv og så blankt at det skinte rundt alle veggene.

Men ingen kan tenkte seg hvor forundret hun ble, da hun fikk se at hennes egen tjenestepike sto der og malte gryn på en håndkvern. Hun tok en saks og klippet et spins ut av skjørtet hennes, uten at hun merket det, og det gjemte hun.

Da hun var ferdig og skulle gå, kom hun vel i hu hva barselkonen hadde sagt, og smatt bak døren. I det samme skjøt kongen en gloende sopelime efter henne, så ilden fraste av den.

"Traff jeg deg?" skrek han.

"Å nei," svarte konen.

"Det var bra!" ropte han.

Solen sto langt inn på gulvet da kurvkonen kom hjem, men piken, som alltid klaget over at hun var matt og hadde vondt over korsryggen, lå og stønnet og sov enda. Hun vekket henne og spurte.

"Hvor har du vært henne i natt?"

"Jeg mor?" sa piken, "jeg har ingensteds vært det jeg veit, uten her i senga."

"Ja, da veit jeg bedre," sa konen, "dette spunset har jeg klipt ut av skjørtet ditt i berget i natt; du ser det passer? Men således er ungdommen nå til dags; i forrige tider leste folk sin aftenbønn og sang en salme før de gikk til sengs, at slikt trolldom ikke skulle ha noen makt, og jeg skal også lære deg å ta Vårherre for øyne; for du kan vel begripe at du må bli matt og klein og få vondt over ryggen, og at jeg heller ikke får stor nytte av deg, når du skal tjene dem om natta og meg om dagen."

Fra den tid selgekongen hadde vært jordmor for dronningen, fant hun hver morgen en hop sølvpenge utenfor døren sin, og hennes omstendigheter bedret seg, så hun snart var en holden kone. Men så hendte det en gang at en meget fattig kone bar seg ille og klaget sin nød for henne.

"Å pytt!" sa hun, "det kan vel ikke være så farlig; når jeg bare ville, var det ingen sak for meg å hjelpe deg, for den som noe sår, han noe får, og jeg har nok hjulpet den som drar til meg." Men etter den dag fant hun ikke en skilling utenfor sin dør; de pengene hun hadde fått, var som blåst bort, og hun måtte igjen til å ta kurven på armen og vandre til byen i solskinn og regn. -

Men Ekebergkongen gikk ikke alltid sin kones ærender; undertiden var han også ute i sine egne og fridde til pikene fra byen, som på søn- og helligdagene vanket omkring i kratt og kløfter eller gikk i skogen for åsanke bær. Oftest var han å se til som en stygg innskrumpet mann med røde øyne; men når han ville gjøre lykke, tok han på seg Bernt Ankers skikkelse og viste seg som en vakker, litt gammelaktig mann med stjerne på brystet. Men dette var bare synkverving; han var og ble det gamle fæle, røddøde trollet, og det kunne nok merkes på avkommet; for konen hans fikk alltid de argeste og fæleste byttinger, forslukne skrikhalser med store hoder og røde øyne, som foreldrene søkte å bli kvitt så snart de kunne, og derfor ble de underjordiske, det verdige kongepars lydige tjenere og undersåtter, sendt ut.

I den tiden hadde nemlig de underjordiske i Ekeberg et slemt ord på seg for at de stjal vakre og snille menneskebarn på Grønland, Enerhaugen og især i Gamlebyen, og la slike byttinger isteden; og dette barnetyveriet og barnebytteriet gikk så vidt at de ikke engang kunne komme over å amme dem opp selv; derfor stjal de også ammer til dem, og dem beholdt de ofte for bestandig. Men det var en jente fra Gamlebyen som de hadde tatt inn, hun var heldigere. Hun hadde vært i berget et års tid og vært amme for et vakkert menneskebarn de underjordiske hadde stjålet, men så slapp hun ut. Om det var fordi det ble ringt etter henne, eller hun satte sine sko bakvendt, eller hun forsnakket seg, eller hun fant en synål i serken sin, det kan jeg ikke minnes; nok var det, hun slapp ut, og siden fortalte hun både vidt og bredt om hvor staselig og grovt det var inne i Ekeberg, hvor snille folkene der hadde vært med henne, hvor vel de hadde snakket med henne for å få henne til å bli, og hvilken søt unge det var hun ammet. Hver morgen sa de underjordiske hun skulle smøre barnets øyne med en salve, som hun skulle ta av en krukke som hang i kjøkkenet; men det la de til, hun måtte akte seg vel for å komme nær sine egne med den. Hun kunne ikke skjønne hva det skulle være til, for barnet hadde de deiligste øyne noen kunne se, og en gang da kjerringen ikke var i kjøkkenet, tok hun og strøk litt av salven over det høyre øyet sitt.

Et halvt års tid etter at hun var kommet fra de underjordiske, skulle hun inn og kjøpe noe i Bjerkenbusch's krambod på hjørnet av Storgaten og Torvet. Og der sto bergkjerringen hun hadde vært amme hos, ved disken og stjal risengryn av skuffen, og det lot ikke til at noen merket det eller så henne.

"God dag, mor skal jeg treffe Jer her?" sa jenten, og hilste på henne; "hvorledes står det til med barnet?"

"Kan du se meg?" spurte konen meget forundret.

"Ja, skulle jeg ikke kunne se Jer da?" sa jenten.

"Hva er det for et øye du ser meg med?" spurte den underjordiske.

"Bi litt, det er med det høyre," svarte jenten, og klippet med øynene.

Så spyttet den underjordiske i øyet på henne, og fra den tid så jenten hverken henne eller noen annen med det; for hun var og ble blind på det høyre øyet.

Skjønt det fremdeles visst ikke er mangel på tykkhodete unger både på Grønland og i Gamlebyen, får ikke lenger de underjordiske i Ekeberg skylden for det. For det første er nemlig opplysningen steget så høyt at istedenfor å rishye byttinger tre torsdagskvelder på søppeldyngen eller knipe dem i nesen med en gloende ildtang, som skikk var i de dager, så lar de nu mor Torgersen eller en annen signekjerring støpe over barnet for svekk, trolldom og fanteri, eller de sender en av barnets bleier til Stine Bredvolden, som er så klok at hun leser barnets sykdom og skjebne og derefter avgjør hvordan det skal gå. Og for det annet så har både Ekebergkongen og de underjordiske flyttet; for den evindelige trommingen og skrellskytingen av militæret under den siste krigen, rammelen av de svære rust- og bagasjevognene som dundret bortover veien over Ekebergkongens tak og rystet huset hans så sølvtøyet dirret på veggene, gjorde ham kjed av livet der. En mann møtte ham en natt i 1814 med mangfoldige lass flyttegods og en stor bøling av kollete og brandete kyr.

"Kors, hvor skal I hen så seint i denne farlige tida med så mye flytningsgods og så stor en bøling da?" sa mannen.

"Jeg vil flytte til bror min på Kongsberg, for jeg kan ikke holde ut denne skytinga og dommeneringa," svarte Ekebergkongen, og siden den tid har han hverken vært hørt eller spurt.

[1] Dette stykket er skrevet i 1838.

Plankekjørerne

Reiser man om vinteren opp gjennom noen av de bygder i vårt land som har en livlig trelastkommers, kan man knapt unngå å støte på bord- og plankekjørere. Det er ikke noe fornøyet bekjentskap. De staup og render de huler ut i veiene med sin uvørne kjørsel og de tunge lassene sine, kunne være leie nok - det blir slingring og velting alt i ett. Men det er ingen ting imot å møte disse timberveienes tyranner selv, når de sperrer ferdseilen i rekke på tredve, firti, femti lass.

Den reisendes rett og velvære vedkommer ikke bordkjøreren mer enn den planken som ennå ikke er skåret, eller det brennevin som ennå ikke er brent. Han tar hvil midt på veien og sperrer den så lenge han finner for godt. Ferdesfolk får ta til takke med snefonnene langs veikanten, hvis de ikke drister seg til å gjøre krav på litt av den halve veien de har lovlig rett til. Men by ikke bordkjøreren knubbete ord ved en slik leilighet. Da er han like så ferdig med neven, som han er tilbøyelig til fred og rimelighet når han blir buden på en pel brennevin. Men mindre må det ikke være; under hans utrivelige, slitsomme liv blir brennevinet både mat og drikke og klær for ham.

Dette livet, denne evindelige brennevinsdrikkingen gjør dem naturligvis rent dyriske; og plankekjørerne er ikke sjelden utskuddet fra de bygdelag som er utskjemt av naboskapet med byen. Sin selskapelige oppdragelse får de på kipper og hvilesteder, sammen med omstreifende fantepakk og bermen i byene; kallegutter og slakterlømmere som gir fiffkavalieren på Trinserudsalen og lignende danseboder, er det uoppnåelige mønster for den yngre plankekjørende slekt i tale, manerer og levemåte. Sin litterære kost søker plankekjøreren i toskillingsviser som selges av kurvmadammene på gatehjørner og under trapper, og som besynger mord og drap, innbrudd og fryktelige hendelser. Og likevel kan det hende en kald måneklar natt, når plankekjøreren drar til byen med sitt lass, at man får høre en ren, opprinnelig melodi, liksom kjenne eimen av våt, vårlig gromuld. Men når han tomreips reiser hjem igjen, er det brøl og beljing. I flokk og følge huier og skriker de og slår på hestene, som sanseløst farer av sted i mørket. Sledene slingrer hit og dit, alt i ett velter en, og merker, krittstreker og tall på hatter og gråkjoler blir visket ut i snefonnene. Rett som det er, setter en hest ut fra veien, og svinger inn til en gård eller hytte hvor det er brennevin å få, - for av lang vane kjenner de forfriskningsstedene likeså godt som sine herrer. Disse sjofle sjappene merker en på lang avstand på det oppkjørte puddersukkeret i veien.

Jeg minnes et besøk på et slikt hvilested.

Utenfor Borrebekken står hest ved hest for plankelass og tomsleder; noen av dem har en dott tørt høy å tygge på, og sauer og geiter som hører til huset, gnasker med dem. Fjellbønder, som har tatt hvil her med varski-lassene sine, bringer litt avveksling i ensformigheten med sine maleriske drakter og særmerkete skikkelser og ansikter; de sitter rundt en rød- og blåmalet tine og er i lag med nisten under åpen himmel. En og annen kjører har vært nede ved bekken og vannet hesten sin, han trenger seg frem gjennom myldret av sleder og hester, som han skjennes og bites med. Andre viser seg bare i svalen, eller stikker hodet ut av stuedøren for å glo efter sine firbente kamerater.

Inne myldrer det av kjøpere, edrue og drukne. Noen av det siste slaget trenger seg sammen omkring skjenken, som ikke er annet enn et stort skap i det ene hjørnet av den lange lave stuen; en lang, tørr kjerring står og skjenker ut blåhvit, osende finkel av en klunkeflaske i et halvpelmål som er brunsvart av elde og flittig bruk. I det andre hjørnet durer det i en glohet kasse av en ovn, og det stinker og damper av snesokker og gråkjoler på karene som sitter eller ligger og drar seg på ovnsbenken. Langs bordet under det eneste vinduet i stuen sitter noen og tømmer halvpel efter halvpel uten å mæle et ord; andre drikker og prater om bordskrivere og planketylvter, om kversill og grosserere, om bakhun og kverke, om Blakken og Borka; og atter andre spiller kort.

"Far min," sa en kjørekar - han var i første stadium av perioden, det blide, meget talende og brautende - "far min solgte Blakken til den svære hallendingen oppe ved bordenden der, han med kortleiken. Han skulle ha 'n for et tjau daler, om han var god for å løfte 'n, og faen salte mitt liv, satte inte karen ryggen under vomma på 'n og løfta 'n som en vott, det gjorde 'n! For det var figgur til kar gett, - ja han er det saktens ennå, som du sjøl kan se. Men det var ute med Gamle-Blakken da. Gubevars, da 'n var ung - slik gamp, skjønner du, har aldri gått for plankelass på Strømsveien; for når han sette beina i bakken, så faen salte meg, sto 'n inte som han var mura! Trur du det kanskje inte, gutten min. Du kan gjøra som du vil - men om føret var så skralt at det skrapa ner-på steina, så dro 'n plankelasset fram. Ja det var faen til gemytt i den gampen. Men det var forbi med 'n da gammeln solgte 'n; for kversilla tok 'n så reint overstadig, så det låt i bringa på 'n som i ei tom brennevinstønne; og så hadde 'n knippa, måtru - bakbeina på 'n var så stive som en skukustol."

"Ja, gjorde inte Borka det samre, mener du?" svarte en liten tykksak som ikke lenger satt sikkert på benken, og av og til famlet ut i luften efter innbilte fluer. "Hu dro sine tre tylvter, og væl så det kanskje, når det lunet var på a. Men faen plugge meg, gikk a inte som ei brur for plankelasset lel. Det var merr det, gett. Du skulle aldri sett makan, hu hadde reint folkevett. Er det inte sant, så la Herren meg aldri drekke en dram mer i mi ti! Om jeg var så full som ei kaje og skreik og husserte verre enn en gråbein - for du veit en må ha seg en dram til nø'tøft - så neiggu om a gikk fortore for det. Og der vi skulle hvile, der gikk a inn, og fekk a inte fôret sitt, så fant a det sjøl der det var å finne, om så inte je hadde høystrået. Slik merr fins inte i verdens rike. Meyer har a inte bære sjøl - neiggu har 'n ei da!"

Slik ble de sittende og legge ut om hestene sine; de var rent på gråten av rørelse somme tider, og rett som det var, holdt de på å ryke i hop, når den ene ikke riktig ville tro på det den andre fortalte om sin hests enestående dyder.

I nærheten satt en permittert garnisonskar som skulle reise hjem til julehelgen. Han lot til å være en sambygding og god kjenning av de to som satt og kjeklet, og var i følge med noen kjørere som satt oppe ved bordenden og spilte kort. Han gjorde sitt beste for å skaffe fred og forståelse. For å virke mer inntrengende i den retning, og fordi han hadde lyst på en dram selv også, ropte han på datteren i huset, som hadde avløst moren i skjenken, og ba henne bringe brennevin. Men hun var beleiret av en flokk som sto på farten og drakk avskjedssuper, og hørte ham ikke.

"Jomfru, jomfru!" ropte han den ene gangen efter den andre, "la vårs få en pel akkevitt!"

"Slike jomfruer gjør vi 'ta toskjellings bakhôn," kom det fra den halvfulle kjøreren, han som hadde holdt lovtalen over Borka. Han satt og flirte svinepolisk over knotingen til artilleristen.

"Jaggu er a ei dokke for deg likevel," sa han som holdt på Blakken, han reiste seg og gikk bortover mot piken som endelig kom med brennevinet.

"Å neste lørdagsaften så kommer jeg til deg, å da har jeg talsmann med meg; å la meg nå se at du steller deg bra å holder deg løstig og gla' - sa'o -,"

snøvlet han, trampet takten med føttene og nærmet seg med allslags forlibte og nærgående fakter.

"La gu'dotter mi i fred!" sa hallendingen, som satt mellom kortspillerne.

"Gu'bevars, Baskerud'n, ta inte så hardt på vei; je er bare litt spøkefull," sa plankekjøreren blid, og fortsatte sin hyldning på en slik måte at den feirede uavbrutt måtte frabe seg den. Men så reiste hallendingen seg under en stans i kortspillet, tok tak i ham med den ene hånden og satte ham ned på en stol så den røk i stykker under ham.

"Du lyt fara åt som folk, elles får du med meg å bestelle," sa han med ettertrykk.

"Det skulle rø'e faen ha no med han å bestelle! Men inte for det, je har kanskje lagt likså god kar på ryggen, og væl så det," mumlet kjøreren mellom tennene, da hallendingen snudde ryggen til.

Denne hallendingen som det sto slik age av, og som opptrådte med slik fynd, var en høy mann med stor nese, kvast blikk, og i det hele tatt en meget bestemt ytre. Han spilte kort med tre plankekjørere med nokså tåpelige, men likevel bondefule fjes. Det var klart at de hadde lagt seg om hallendingen for riktig å plukke ham; han lot til å være en kakse i sammenligning med resten av det lurvete selskapet. På bordkjørervis holdt de de skitne, krøllete og medtatte kortbladene sammenbøyde inne i hånden, men likevel kikket de i kortene, både seg imellom og i hallendingens, gjorde miner og tro hverandre på føttene. De sa ikke stort mens de spilte, slo bare kortene i bordet, nu og da med et lite ord, eftersom spillet krevde det:

"Du gir."

"Labola, beis og spell!"

"Kom med penga!"

"Sett på, eller gå ta spillet!"

På latterskrallene og banningen kunne en høre hvordan lykken snudde seg.

Hallendingen hadde tapt i begynnelsen. Men da han var borte den lille vendingen for å hjelpe guddatteren, merket han at de andre stakk hodene sammen og fusket i kortene. Fra nu av tok han seg bedre i akt, men han lot seg ikke merke med noe. Han hadde hell med seg og fikk gode kort på hånden, og han var dessuten en bedre spiller enn de andre også; derfor varte det ikke lenge før han hadde rensket dem alle tre.

"Hosdan i helvete henger detta i hop?" utbrøt den ene av spillerne og skulte stygt bort på hallendingen, som strøk til seg de siste pengene. "Har je vinni ei kule, så er kortmakeren en skjelm! Je mener faen sjøl står i korta, je!"

"Trur du kanskje inte je speller realt, je heller?" spurte hallendingen og reiste seg truende i hele sin mektige høyde.

"Je trur inte anna," svarte bordkjøreren. "Men er det da inte reint forsett! Her har je sitti med goe kort den eine kula etter den andre, og inte kommi ut. Hadde je inte både beisen og spillet forrige gangen kanskje?"

"Spar-esset, veit je."

"I helvete hadde du spar-esset!" svarte en av de andre, som var blitt godt på en kant; "så du inte at spar-esset datt i golvet og blei så rent avreid at det inte var nyttendes?"

"Tøys og tull, je hadde beisen," sa hallendingen. "Dere så jo je hadde halv trompmarjas? Je satt med spar-dama på handa, og kongen lå på stokken, så fekk jeg labola attpå; så måtte je vel ha vønne ut da, skulle je tro."

"Nei så faen klore meg om du hadde vinni ut!" svarte kjøreren. "Du hadde att tre streker, hadde du. Hosdan kunne du ha kommi ut da?"

"Ryk til helvete, din rakker!" ropte hallendingen, og nu tok sinnet ham. "Hadde je att tre streker, Krestjan?" spurte han den tredje av medspillerne sine, som hadde sittet og stirret sløvt frem for seg, og ikke målt ordet under hele oppgjøret.

"Jaggu hadde du," fór denne opp, - "ja faen hogge den som det hugser! Men rarest var det med 'n Anders, som hadde slike stående kort - som det var seendes ut til - at inte han kom ut. Kanskje du har slumsa brennevin over streka dine du, så du har vørti av med dom på den visen?" føyde han truende til. Så satte han i: "O brennevin, vår trøstermann, sann! Lae-lae-lae-lae! Vi bruker deg imens vi kan, san! Laelae! Laelae!"

"Hold kjeft, din fyllehund!" ropte hallendingen. "Kanskje du trudde du skulle vønne ut den siste kula og?" spurte han den kjøreren som først bød til å krangle.

"Jaggu tenkte je på det. Hvem dævelen kunne veta du skulle kaste ruteresset og holde att spar-dama, så mye spar som det alt hadde gått?"

"Det kommer seg ta det at je kan spille je, ser du," ertet hallendingen.

"Je har, dævelen skrape meg, spelt kort før i dag, je au, skal je la deg veta, din nesegris!" sa kjøreren sint; "men når faen er ute, så er 'n ute, enten han kommer fra helvete eller fra Ha'land!"

"Faen?" sa artilleristen, som hadde satt seg bort til selskapet. "Faen? Je visste inte av at han hadde vært ute sia i fjor. Da var 'n ute om julekvelden, hørte je."

"Å sier du?" sa kjøreren - det var greitt å skjønne han var glad over åkomme inn på noe som kunne få hallendingen til å glemme ukvemsordene. "Va 'n ute om julekvelden? Hosdan bar det til, det da?"

"Det bar til så at han reiste nordetter," svarte artilleristen.

"Men hosdan bar det til at han reiste nordetter da?" spurte plankekjøreren ivrig.

"Ja, hvissom atte je inte var så tørr i halsen så," sa artilleristen og hostet; "men je er så full av krim og kulde at je mest inte får opp kjeften."

"Ta deg en dram, gutten min, så blir du nok bra for kversill og kverke," sa plankekjøreren, og skjenkte i av den halvpotten hallendingen hadde bestilt til trøst og husværelse for sine ribbede spillebrødre, og så sang han med beveget røst følgende lovsang til brennevinet:

"O søde klare brennevin!
du er min livsens mellemsin,
du er mitt hjertes fogdrial,
mitt blekk, min penn, min lindrial - al - al!"

Da han var ferdig, rakte han glasset til artilleristen. Denne ble rørt over så meget oppmerksomhet; han ville ikke være mindre høflig, og forsøkte gang på gang å reise seg. Men han hadde gått på rangel hele dagen, så tingen var ikke så grei, og han klarte det ikke før en kom til å stødde oppunder.

"Har du knippa? Du er jo så stiv i bakbeina som et båsnaut," sa kjøreren. "Se der har du drammen din, og vælmålt er 'n; ta så munnbittet mellom tennene og la kjeften tråve."

"Takk som byr," sa soldaten. "Gledelig jul like til påske! Skål!"

"Det skal mye pepper til å fylle ei merr," sa plankekjøreren med et grin, da han så artilleristen stikke halvpelmålet ut til bunns. "Men la vårs nå få høre hosdan det bar til med faen."

"Ja, det skal je si deg opprektig, det; det bar til slik at det var en artillerist som hadde fått permisjon og skulle reise him til julehelga, akkurat som je nå, skjønner du. Han la i vei om julekveldsmorran. Men da han kom opp i Lakkegata, og rektig skulle til å ta på veien, så trefte 'n noen kammerater. Dom kunne veta det at han hadde penger, av det han var i ferdingsveien - og så skulle dom drikke avskjedsskål da, og han var inte den som sa nei til det, for han tok seg gjerne en tår til nø'tørft. Dom gikk inn til en bøker, og der satt dom og drakk hele dagen. Han ville av gårde mange gonger, for han skulle helt til Solør, måveta, og han syns det kunne være på tia, om han skulle rekke helt fram til trea dag jul. Men dom sleppte'n inte før klokka var seks, og da hadde'n inte att flere penger enn tre mark og nitten skjelling. Så labba 'n oppover da; men det gikk smått, for det var subbete føre. Og han gikk og stampa og stabba i den lause snøen. Full var 'n au, måveta, men enda var 'n god for å holde seg på bena, og hosdan det var eller inte var, så hadde 'n da fått dradd seg oppover Sinsenbakken. Der kom det kjørendes etter 'n en svær mann i brei-slea med en stor, staut, svart hest føre.

"Å skal du hen?" spurte mannen.

"Je? Je skal nok til Solør, je far," svara 'n.

"Dit skal je au, og det i kveld," sa mannen.

"Skal du dit i kveld? Du kjører fort au da. Andre bruker et par dager, og væl så det, om dom har hest sjøl."

"Å ja, men je har slik aparte fresk hest je," sa mannen. "Sett deg i, skal du få fri skyss, og fresk skyss au," sa 'n.

Jaha, han takka tel, og sette seg oppi, og så fauk dom av gårde så han hadde nok med å holde aua oppe. Dom gjorde inte veien lang, de kara. Da det lei på kvelden, så sa mannen: "Nå er du ved hjemmet ditt," og da artilleristen fekk opp aua rektig, og fekk sett seg om, så så 'n det at han var utafor gården til far sin, og han til å takke for skyssen det beste han hadde lært. Men da dom skulle skilles, så spurte 'n:

"Å skal du hen, du da?"

"Å je," sa mannen, "je skal bort i grannegården her og holde over ryggen på ei jente."

"Ja så," sa artilleristen. "Skal du det." Han tenkte inte no ved det han, for han var tung i hue både av fylla og etter reisa; men da han kom inn i stua, slo klokka ni, og det var med det samma dom skulle setta seg til bords og ta på med julegrauten.

Andre dagen fortalte 'n for fresk skyss han hadde fått, og så sa 'n det som mannen hadde sagt da dom skiltes, om at han skulle til grannegården og holde over ryggen på ei jente.

Dom undres på hå det kunne være for en kar, og trudde mest det måtte være en skøyer ta disse lastehandler-fullmaktene eller flisefutene, som farer over bygda der oppe. Men best dom satt slik og funderte på detta, kom dom i hau at det var ei jente borti grannegården som var med barn, og med det samma kom det inn en og fortalte at budeia hadde fått en unge om natta; den hadde hu tatt livet av med ei øks og lagt i grisetrauet. Så skjønte dom hå det var for en kar som hadde reist nordetter. Det var faen sjøl."

"Fy, detta var fælt ti gjerning. Men inte ville je kjørt med 'n," sa den ene kjørereren som hadde vært så ivrig for å få soldaten til å fortelle. "Men hosdan fekk dom faen ut igjen?"

"Det veit je faen inte," svarte artilleristen. "Je har inte hørt anna enn at han reiste stabbeint til helvete att, da han var ferdig."

"Ja, men han pleier væra vrang å få ut att. Mang en prest rår mest inte med 'n, når 'n hogger seg riktig fast," ble planekjørereren ved.

"Det trur jeg væl," sa en annen. "Når det er slik en skarveprest som oppi bygda deres, så gjør nok faen det han vil. Nei, réal kar må det væra, han må inte væra fôra med bakhôn, og inte fara med filler og fanteri, den som skal mane faen. Svarteboka må 'n skjønne likså godt som kakjisma, og væl så det."

"Det var sant det, Anders Smestadbakken," sa artilleristen. "Je har hørt giti en prest som var kar til det. Det var Røykenpresten. Morbror min fortalte det, for han var på Branes og i Røykenbygda den tia. Han hadde svarteboka, og han kunne lesa i a likså godt framlengs som baklengs, og han kunne løse og binde på én gang. Gu' bevars for mann det var, både til ålegge ut og til å mane faen! Det var en gong mens 'n morbror var sånn en framslenging, så var han med 'n en søndags efta ne-på Tangen hos en som faen dreiv slikt et forskrekkelig spell med - det var nok en kjøpmann, trur je. Det hadde vært en bråta der, både med prester og andre som hadde prøvd seg med 'n det beste dom kunne; men det var inte råd skapt, for faen blei verre og verre med hver dag. Til sist så sendte dom da bu 'etter Røykenpresten. Det var enda litt utpå høsten i verste høstbløyta. Ja, han kjørt til Gullaug i Lier og sette over Dramsfjorden til Tangen om søndags eftan, og 'n morbror var med. Men aldri før var han kommet inn der, før det tok på å hvine og pipe i hver evige veggssprunge. Men så sa Røykenpresten: "Det hjelper ikke at du piper, du får flytte." Og inte før hadde 'n sagt det, så fór faen opp igjennom skorsteinspipa som en svart røyk, og det var mangfoldige mennesker som så 'n. Så blei det rolig da, måveta, og presten sette over fjorden igjen og kjørt himover. Men da han var kommet et støkke opp i Gullaugkleiva, blei det mørkt, og aller best dom kjørt - han morbror gikk enda utmed, - så ryker karjol-akselen tvert av på to steder, så hjula trilla nerover kleiva.

"Hå hå, er du slik kar!" sa Røykenpresten, "så skal du pine død også få noe å bære på. - Sett deg på, Per, og hold deg vel fast," sa han til 'n morbror.

Og da kan det vel hende det gikk; så snøgt er aldri noe menneske kommet fra Bakken til Grini. For det sa 'n morbror han gladelig skulle gå til tings og dø på, at dom fór mere bort igjennom været som på ei skjekte enn dom holdt seg etter veien. Men når dom holdt seg til marka en liten stubb, så spruta søle og gnister om øra på dom, så dom så ut verre enn faen sjøl da dom kom fram til prestegården.

"Nå skal du ha takk for skyssen, gutten min," sa Røykenpresten - en kan nok veta hvem det var han sa det til; "men gå nå efter karjolphjulene mine i Gullaugkleiva og sveis akselen du brøt i stykker, så kan vi være kvitt for denne gang," sa 'n og han morbror hadde inte fått opp den eine sælapinnen engong, så var karjolaksenen som da dom reiste av gårde med 'n. Men det lukta svovel både av hesten og karjolen visst over tre veker etter.

Men så var det sia en gong han morbror tente på Huseby i Lier, at faen holdt slikt leven på Stor-Valle hos 'n Åge Sandaker, at dom nesten inte kunne få fred for 'n hverken natt eller dag. For denna Åge Sandaker hadde selt sjela si til 'n har je hørt; visst er det at det fans inte slemmere kropp på mange mil. Dom sa at faen hjalp 'n med allting, og hele bygda lå 'n i krangel med. Men så var det ei natt han morbror kom kjørendes med et plankelass fra Svangstranda, og da han kom forbi Stor-Valle, så hørte 'n at det var folk inne der; dom slo i bordet og var usams. Han stana og lot hesten hvile litt for moro skyld, for han tenkte det alltis kunne bli slagsmål; men så med ett fekk 'n se så

skjellig at faen sto med beina i takgluggen og bøyde seg ner til stue-vindøyet, og han var så lang at han måtte slå bukt på seg, så han sto kroket som en feleboga. Men rett som det var, tok 'n til å dundre på vinduspusten så 'n morbror blei reint fælen, for det var akkerat som tora skulle skrelle, og 'n morbror slo på og kjørte alt det han orka.

Så var det en annen gong dom spelte kort der og bante og turnerte. Det gikk så reint gæli med de andre, men Sandaker'n vant den eine kula etter den andre, og han spelte dom mest til fant. Rett som det var, datt det ner et kort på golvet for en av dom, og han bøyde seg ner og skulle ta det opp; men så fekk 'n se at faen satt under bordet og hjelpste Sandaker'n, og kloa hadde 'n slått om bordfoten. Så sendte dom bu' på Røykenpresten, og han kom på timen, for han var inte sein til å komma avsted når han skulle mane. Han tente to kjerkeleyss og sette dom på bordet. Inte før hadde 'n begynt å lesa opp, så slepte faen bordfoten og kasta kortleiken etter presten, så arg var 'n.

"Tenker du å få meg ut, Krestjan Svartserk?" sa faen. "Du er en tjueradd, for du har støli et trådnøste og en brødsalk."

"Trådnøstet tok jeg for å bøte min brok, og brødsalken for å stille min hunger," svarte presten og mante igjen. Men faen ville inte ut. Så tok presten til å mane og mane så det begynte å brake og knake i faen, for det braut 'n for hardt.

"Får je lov til å gå gjennom pipa?" sa faen.

"Nei," svara presten, for hadde 'n fått lov til det, hadde 'n rivi med seg taket med det samma kanskje.

"Får je lov til å gå gjennom pipa?" sa faen.

"Nei, her skal du ut, min mann!" sa presten og bora et lite hol på vindusblyet med ei stoppenål. Og der måtte 'n ut, enten han så peip eller låt, men ut måtte 'n.

Så var det stilt ei stund. Men mot den tia han Åge skulle til å dø, begynte faen å grassere igjen i Lier, og det både på Stor-Valle og annensteds. Ved det leite var det ei jente i en plass under Linnes som hadde fått en lausunge. En søndags efta som hu sto på Vikerbrua og kopte og glante ner i vannet, kom 'n til a som ei stor svart bikkje og slikka a på handa, og med det samma kasta hu ungen til elvs. - Og på Stor-Valle blei 'n reint desperat gælen, - og det var nå inte å undres på, for han gikk der og venta det eine året etter det andre på at 'n Åge skulle slokne; men han Åge levde like ratt han, og på slutten trudde folk mest at han hadde snytt faen au. Ja det var mye til kar, den Åge, men styggere mann skulle ingen ha sett. - Nå ja, dom visste inga anna råd da enn å sende bu' på Røykenpresten. Da han væl var kommet inn og hadde sagt godkveld, så skulle 'n setta seg ner på en stol. Men i det samma kom det én og nappa unna 'n stolen, så hele presten datt i golvet. "Kom med en tom brennevinsbittel mor," sa presten - for nå var han blitt sinna - og da han hadde fått buttelen, tok han til å mane og mane så det ordentlig krak i alle dom som i stua var. Og aller best det var, kom faen inn gjennom nøkkelholet, og så kröp 'n og peip og vispa med rumpa som ei bikkje bortover golvet til Røykenpresten, og ner i brennevinsbuttelen måtte 'n. Da han væl var kommen neri, slo presten i en kork, og så sa 'n: "nå skal du, faen gale meg, være min gris!"

Sia den ti' fornam dom inte noe til faen på Stor-Valle."

"Det var sugg til prest," kom det fra en av kjørerne.

"Ja, men Akerspresten han var bedre likevel," sa en annen, "for faen blei så redd da han fikk se 'n at han tok tråvet med det samma. Det var inte langt unna det hendte, skal je tru; der han holder nevan sin, denna Hal'andsbonden, står det fire merker i bordskiva etter klørne hans."

"Å er det du sier?" spurte artilleristen ivrig og glodde på bordskiven. "Har faen vært her det har je aldri hørt. Detta får du fortelle vårs, sia vi snakker om 'n likevæl."

"Kan så," svarte kjøreren; "folka i huset er gått ut, ser je; for en skal inte tala om tau og strikke i hengt manns hus, sier dom for et gammalt ord. Det bar til slik da at det satt noen kjørere her og spelte kort og tok seg en halvpel iblant når dom kunne trenge det, og væl så det kanskje. Enten mannen var med eller inte, det skal je inte kunne si for visst, men je trur nok han gikk tel og fra mellom brennevinsskapet og kortleiken. Men så kom det inn en med lovotter på; først satt 'n og så på litt, og så så 'n i korta. Sia tok 'n et slag med dom, og drakk med dom gjorde 'n au. Men åhan tok i, eller å han gjorde, så hadde 'n lovotta på. Så skulle dom ha seg litt mat da, for det hadde nå mest gått på brennevin før om kvelden. "Men i Jøssenamn, eter du med votter på au du da?" sa en ta dom, for dom var nå liksom litt arge på 'n for det han hadde tatt dom så stygt. I det samma hogg faen nevan i bordet så klørne satt tvers igjennom. Så skjønnte dom ådet var for en sugg dom var i lag med, og så sendte dom bu' etter presten i Aker; men da han kom, måtte faen ut, for han syntes at presten var mye styggere enn han sjøl var."

"Fløtt på fingra dine du, så vi kan få se merket i skiva," sa en av kjørerne som hadde spilt kort med hallendingen, og ga ham et skubb på armen.

Det gikk en truende sky over hallendingens ansikt, men han flyttet rolig på hånden. Kjøreren så efter, men fant ikke noe merke.

"Tar du bort merket au? Han Anders sa jo det sto under nevan din. Hå, hå! får je se klauvene dine," sa han med et stygt grin, og tok efter hendene på hallendingen; en av de andre grep lyset og ga seg til å kikke efter føttene hans under bordet. Men da reiste hallendingen seg og slo knyttneven i bordskiven så den sprakk endimellom.

"Ja du skal få se klauvene mine, og Di skal få kjenne dom au, koper!" ropte han og holdt den brede knokete neven sin opp under øynene på dem. "Ut, på dør, Di skal inte vara i hus med folk, merrafflåere som Di er! Ut sier je!" ble han ved, og slengte døren opp på vidt gap.

"Trur du kanskje vi er redd deg da, suggen?" ropte en av dem. "Nei, inte om du så hadde klør som herifra og til Gjelleråsen heller! Hei, nå skal du pine dø' i heisen, du au!" Han gjorde et hopp bort imot hallendingen og knipset ham under nesen.

Hallendingen svarte ikke et ord, han tok bare karen i nakken og satte ham hodestups ut på gården. Artilleristen tok parti med plankekjørerne. Da de røk på hallendingen, lurte han seg bak på ham, tok tak i akslene hans, satte kneet mot ryggen og prøvde å bryte ham over ende. "En om én, og to om faen!" skrek han; men da hallendingen merket knepet, samlet han all sin overordentlige styrke, flyttet høyre fot frem og satte krumrygg, grep bak seg og tok tak i benene hans og kastet ham, med et bråkast av overkroppen, på hodet over seg ut gjennom døren. De to andre tok han i strupen en med hver hånd og hev dem baklengs efter.

Under dette levenet ble kjøkkendøren åpnet; konen i huset, datteren og et par andre kvinnfolk kikket inn, skremte og nysgjerrige.

"Du rydder stua du," sa konen.

"Je er nødt til det," svarte hallendingen. "Når en inte får vara i fred for kleggen, så lytt en viske 'n ta seg."

"Ja je skal viske deg, enten du så er faen sjøl eller mor hass!" sa en av kjørerne, han kom inn igjen sammen med artilleristen, blodig i ansiktet. Han prøvde å drive til hallendingen med et stykke av en

bendestang, men hallendingen bøyde behendig unna for slaget, slo igjen døren og rev standen ut av hånden på kjøreren.

"Du er nok en hardhaus, men nå skal vi prøve skallen din," sa han; i det samme tok han karen i akslene og kjørte ham mot døren med slik kraft at han med et brøl fór ut gjennom dørspeilet, som ble splintret i mange stykker.

"Jaggu trur je det er sjølve faen; for da je braut på'n var det som je braut på en bastu-vegg!" sa artilleristen, han tok til bens ut gjennom kjøkkenet.

Julebesøket i prestegården

Den første reise jeg gjorde i mitt liv, var en julereise. Det var en glede uten like, og alle reisens små trekk og begivenheter gjorde et så levende inntrykk på meg som det var i går. En prestefamilie, som bodde noen mil fra byen, hvis sønner var studenter og losjerte hos mine foreldre, hadde innbudt meg og mine søstre i julen.

Juleaften ved middagstid dro vi fra byen. Det ble en stor sledefart; for et helt følge, som skulle gjeste i prestegården, dels reise i julebesøk annensteds i bygden, hadde kommet overens om å dra ut på samme tid. Der var finnutkarer i spissleder, herrer og damer i bredsleder, og sluffer med to hester for, fylt med tallrike og blandede selskaper. I to av disse kjørte prestesønnene og deres selskap, damer fra byen, et par andre studenter, av hvilke den ene var teolog, den andre en medisiner, hvis årsak han alminnelig kaltes doktoren, samt jeg og noen barn.

Da føret på landeveien var dårlig omkring byen, kjørte vi isen, som alt tidlig hadde lagt seg, en tre fjerdings vei; der tok vi opp igjennom skogen. Føret ble ypperlig; det var friskt vintervær, og det gikk muntert avsted; bjellene klang lystig; selskapet lo og fjaset, barna jublet høyt; hestene dampet omkapp med studentenes piper; solstrålene brøt igjennom tåken og tindret på sne og is, på trær og rimede busker. Da vi kom på høydene, hvor det åpnet seg utsikter, sto himmelen i vinteraftens glødende farver, og solen kastet sitt sterke røde lys over veldige, knudrete trestammer, grupper av bladløse trær, over skoger og lunder, som i usikre omriss avskyggedes gjennom tåke og dis; den spredte sitt rosenfarvede vinterskjær utover tåkehavet, der bølgende, som et snart skjulende, snart halvgjennomsiktig, tilslørende dekke, lå vidt over is og fjord, og bygder. Men vårt standpunkt var høyere; vi var nu ute av tåken, høyt over tåkehavet, og nær foran oss hevet seg mørke, skogkledde åser klart over disen. Mot den tindrende aftenhimmelen kunne vi skjelne hvert tre på høyden av dem. Fra en kirke, hvis tårn og hvite murer raget opp over et granholt et stykke fra veien, slo sterke alvorsfulle toner imot oss, selve landskapet lå i en stemning som gikk inn i dem. Grepet av den milde aftenstemning, som slik ble understøttet av høytidsklokkens klang, ble selskapet mere taus og stille, inntil vi kom til skiftet, hvor hestene skulle puste og vi spise eftasverd.

Da vi igjen kom avsted, var dagen under, men det var ikke så meget mørkt, for den hvite sneen kastet stjernenes og himmelens lys tilbake. Skysskarene mente det ville bli kaldt til natten, fordi det var "stjernerumt", sa de. Øst over skogen tindret kolde, sølvklare strimer i himmelranden, og om en stund kom månen frem. - Snart gikk vi ved siden av sledene oppover bakker, snart jaget vi avsted henover åser og høyder, hvor granene sto pudret og snebetyngt, og vi så under grenene og mellom stammene inn i hemmelighetsfulle grotter og ganger, hvor det måtte være lunt for alfer og troll å drive sitt gjekkende spill; nu og da åpnet det seg også vide utsikter utover mørke skoglandskaper. Så fór vi igjennom furumoer, hvor veien var jevn som på et stuegulv, hvor de ranke stammer dannet høye søylehaller, mellom hvilke eventyrlige skikkelser av dyre- og fabelverdenen gjøgglende syntes å trede frem og vise seg i det usikre lys som månen sparsomt kastet bort igjennom skogen, for i neste øyeblikk atter å forsvinne eller forvandles til snedekte busker, stubber, kraker og vindfall. Nu slynget veien seg ned igjennom en dyp kløft, hvis steile sider som en ramme innfattet snedekte landskaper med skygger av åser og mørke skoger, som vidt og bredt lå nedenunder. Endelig var vi nede, og nu gikk det atter raskt avsted oven en islagt fjord. Kulden ble føleligere; her blåste en skarp nordensno, som nødt oss til å dra huene lenger ned over ørene, til å binde skjerfene fastere om halsen og livet, til å trampe i sluffen og banke i nevene. Hestene travet skarpt, og deres lange skygger fór flyktig hen over fjorden. Undertiden gikk det dundrende brak i isen; bydamene skrek høyt, og en middelaldrende herre, som nylig hadde forsøkt verdien av sitt liv ved å forlove seg, og som med sin unge kjæreste kjørte etter oss i en bredsled, skrek enda høyere, og hver gang det brakket, ropte han: "Pine død, tror jeg ikke det er best vi vender og kjører til land!"

Skyssgutten hans gjorde ham ganske tørt oppmerksom på at det omtrent var like langt til land på alle kanter. En annen føyde spøkende til at det ville være farligere for ham å kjøre tilbake enn frem; han ville da bli alene og ha vanskelig for å berge hest og kjæreste for ulveflokkene, som man på skiftet hadde fortalt skulle holde til langs fjorden under skogen. Til glede for den fryktsomme nærmet vi oss temmelig raskt landet; dog sannhet han visstnok det gamle ordtykke at isveien er drøy. Under farten reiste en av de fremmede studentene seg opp i sluffen, og mens han stirret bort i skyggen under en av de høye øene som lå her, ropte han:

"Hva er det som rører seg derinne?"

"Hva?" - "Hvor?"

"Derinne, på isen under øen - nu kommer det frem i månelysset, nordenfor den bratte bergveggen."

"En ulveflokk!" ropte man med én munn.

"Man skal ikke male fanden på veggen!" utbrøt en av selskapet. "Det er syv stykker."

"Ja, hadde vi såsant en rifle, skulle minst en av dem være feig!" sa doktoren med overbevisningens inderlighet.

"De reker etter oss!" ropte skyssgutten på bredsleden.

"Hu! hu!" skrek våre bydamer.

"Hvem?" spurte den forlovede, for han hadde sittet hensunken i en dyp samtale med sin kjæreste, og nu visste han ikke hva talen var om, eller hva som var på ferde. "Hva for noe?" spurte han oppskremt og forstyrret.

"Å, ulveflokken der nordmed øya," sa skyssgutten.

"Hvor?" ropte han ilsomt, og før han ennå hadde fått øye på ulvene, smattet og smekket han i sin forskrekkelse med munn og pisk på hesten, så den i voldsom fart satte avsted forbi oss hen imot land. Våre hester som ikke ville svikte følget, fulgte dette gode eksempel; men just som vi svinget opp ad en odde, hvor isveien tok i land, fikk hestene været av ulvene, som også hadde tatt landjorden fatt og kom luntende den ene etter den andre og viste seg så lange og grå mot himmelen på en liten høyde hinsides veien. Sky satte våre hester ut; den svære sluffen slingret sterkt på skråplanet, veltet plutselig og styrtet hele sitt innhold av reisekledder herrer med tobakkspiper i munnen, damer i fotposer, oss barn samt en mangfoldighet av tiner, hatteesker og reisesekker om hverandre i en tett hop ut i snefanene. Det ble skrik og støy og latter; det ble en spraking og kravling for ikke å kveles i sneen eller av de overliggende masser, for åkomme fra hverandre og på fote igjen. En hadde fått en koffert i skjødnet, en annen et par damer, en var falt på hodet inn i en hatteeske, en annen rotet i en nistetine med føttene, visstnok en uheldig stilling, men for barna åpnet den ene smilende utsikt til pannekaker og bakkels. Doktoren, som på grunn av sin iver og interesse for den edle kjørekunst, hadde bemektiget seg kuskens sete og forretning, hadde i befippelsen sloppet tømmene og latt hestene løpe. Da han nu oppdaget at ingen var kommet til skade, begynte han, formodentlig for å avlede oppmerksomheten fra sin egen dårlige oppførsel som kusk, å skjenne og bruke munn på hele selskapet over all denne støy og kvalm for ingenting.

"Kan dere ikke komme opp fra hverandre?" utbrøt han. "Det later jo til at søstersengen i sneen slett ikke er ubehagelig! Jeg ville bare ønske jeg kunne skaffe dere en større snefane til hodepute og overdyne. Dere ler og skriker både lunger og hjertet ut av dere, før dere kommer opp, og det kan dere gjøre med god grunn, for dere ser jo ut som spøkelser og julebukker og vil vel presentere dere

for presten som et julerollsfølge? Se til at dere kommer på fote engang! Han lille utysket i den gule kappen - synes han at det nu er tid til å ligge på maven og ete pannekaker? La oss komme avsted alle sammen og stans med skrålet og latteren!" ropte han ivrig.

Hans utidige oppførsel, de snepudrede, underlig formummede skikkelsene som reiste seg eller ble dratt frem i månelysen, og den hjelpeløse tilstand enkelte av selskapet befant seg i, fikk latteren og støyen til å bli foruroligende. Over dette ble kusken ennu sintere. Man tenkte ikke lenger på ulvene, som skremt av larmen, av latteren og bjelleklangen hadde tatt flukten - man tenkte ikke på sluffen eller på hestene, før en av prestesønnene reiste seg opp på knærne og sa:

"Ja, la oss det! du vil formodentlig bære oss alle på din brede rygg -men pust i bakken først - du ser jo de bare ler av deg. - Eller kan du kanskje si oss hvor det ble av hestene våre. Slapp du dem ikke?"

"Ble av hestene! slapp dem? Javisst slapp jeg dem, ja," svarte kjøresvennen uforknytt; "tror du jeg kan holde hester igjen, når de løper løpsk! Takk meg til, at dere alle er hele."

"Når du velter, skal du aldri slippe tømmene, gutten min, men heller la hestene slepe deg over stokk og sten."

Denne kjørelæren, som ble gitt av en usedvanlig dyp stemme, og så langsomt og med slikt alvor, kom fra en av egnens proprietærer, som i spissen for det øvrige selskap nu innhentet oss her. Han tok seg ivrig av vår hjelpeløse forfatning, satte sin skysskar til å hjelpe oss, og tok selv hånd i med. Det ble nu brakt i erfaring at skuffen lå i en deld eller dokk litt lenger opp; skjækene var knekket, men heldigvis var hestene anholdt av skysskaren på bredsleden som kjørte foran. Under meget snakk og vrøvl hit og dit, og under utallige utrop ble våre bydamer tatt opp og pakket sammen på noen av de øvrige ankommende sleder, mens vedkommende herrer fant seg i å stige på meiene som kjøresvenner. Hele følget forsvant snart for oss, som gikk igjen omkring sluffen og prøvde å holde varmen ved å stampe i sneen og banke armene på fiskervis. Omsider kom skysskaren, som var sendt til en av de nærmeste gårdene, tilbake med noen lånte skjæker, og vi fikk skaden bøtet så vidt at vi langt om lenge kom frem til prestegården, ynkelig forfrysne.

"Nu, er I endelig der? Velkomne skal I være - Gud signe jer alle sammen," - sa den gamle prestemann, som tok imot oss i svalen - "og dobbelt velkomne, siden I ikke er kommet til skade ved hestene - og siden tassen ikke tok jer," tilføyde han spøkende og fulgte oss, efterat reisehammen var tatt av og nesen og ører eftersatt, inn til familien og damene, som var i begrep med å sette seg til julekveldsbordet.

Dette hyggelige hjemmet, disse vennlige menneskene og denne aftenen står for min erindring blant de beste minner fra min barndom. Den festlige opplysning og oppdekning, den milde fred, som i uhyklet fromhets skygge syntes å ha festet bo her, det velgjørende inntrykk av aftenandakten før nattverdsbordet, de gamle vennlige prestefolkene, de blide, tekkelige døtrene, de stø, alvorlige sønnene, den livlige samtalen med spøk og latter, som siden kom i gang ved erindring og fortellingen om begivenhetene og uhellene på reisen, de raske studentenes og de fjasende damenes spas og vrøvlerier - alt dette hensatte meg med ett som i et nytt, ukjent land.

En stor del av det som ble sagt og talt, er i årenes løp gått meg av minne; det som best har holdt seg i min erindring, er de fortellinger, sagn og eventyr som ble fortalt. Senere har jeg også hatt anledning til å oppfriske dem ved å høre dem igjen i de egnene hvor de har hjemme. I følgende vil jeg, så godt jeg kan, forsøke å gjenfortelle dem og det som knytter seg til dem.

En av damene fra byen satte denne underholdningen i gang idet hun under samtalen, jeg husker ikke hvordan det begynte, ytret at troen på hulder og underjordiske var utslettet. Studentene sa henne imot og anførte eksempler fra byens nærmeste omegn. Den eldste av prestesønnene sa at i Valdres,

hvor han hadde tilbrakt en del av sin barndom, trodde man like så sikkert på disse "fostre av overtroen" som på et evangelium.

"Ja," sa Gamle-Presten, "det er dessverre altfor visst, og jeg skal i den anledning fortelle Dem en historie, som for fullt alvor er blitt meg fortalt som virkelig hendt og opplevet i Valdres for et par år siden."

Selskapet rykket sammen; de som sto satte seg, og presten begynte sin fortelling.

"Det var en skolemester fra Etnedalen, som lå på fiskeri på åsen. Han hadde meget lyst til å lese, denne mannen, og derfor hadde han alltid en eller annen bok med seg, som han lå og leste i om helligdagene, eller når været nødt ham til å holde seg inne i fiskerboden. En søndagsmorgen som han således lå og leste i boken sin, syntes han at han fornam det ringte med kirkeklokkene; iblant var lyden svak, som det skulle være langt borte, men iblant lød det sterkt, som om vinden bar klangen til ham. Han hørte lenge på dette og undret seg over det; han ville ikke tro sine sanser - for han visste at det var umulig å høre bygdens kirkeklokker så langt inn på åsen - men så klang det med ett ganske tydelig i hans ører. Nu la han boken fra seg, og sto opp og gikk ut. Solen skinte, det var vakkert vær, og den ene flokk med kirkefolk kom forbi efter den andre med salmebøker og kirkepyntet. Et stykke borte i åsen, hvor han aldri hadde sett annet enn skog og kratt før, sto det en gammel trekirke. Om en stund kom presten gående forbi, og han var så gammel og svakelig at hans kone og datter støttet ham. Da de kom forbi det stedet hvor skolemesteren sto, stanset de og ba ham følge med til kirken og lyse messe. Skolemesteren betenkte seg litt på det, men da han syntes det kunne være morsomt å høre hvorledes folkene dyrket Gud, svarte han at han ville gå med, hvis han ikke hadde skade av det. Nei, skade skulle han ikke ha av det, men heller gagn, sa de. I kirken gikk det stilt og ordentlig til; det var ingen hunder eller skrikende barn der som forstyrret tjenesten, og sangen var vakker, men ordene kunne han ikke forstå. Da presten var ledet opp på prekestolen, holdt han en (i skolemesterens ører) vakker og oppbyggelig preken, men det var, så forekom det ham, en rar og underlig tankegang i den, som han ikke alltid var god for å følge. Fadervår klang heller ikke riktig, og "Frels oss fra det onde" hørte han slett ikke ble sagt; aldri ble Jesu navn nevnt, og da det var forbi, ble det ingen velsignelse lyst heller.

Da messen var forbi, ble skolemesteren bedt med til prestegården. Han svarte til det, som han hadde svart først, at han gjerne skulle gå med, hvis han ikke hadde skade av det, og de sa som de før hadde sagt, at om han gjorde dem til lags, skulle det være til gagn, og ikke til skade for ham. Han fulgte da med til prestegården, og den var som en smukk og god prestegård pleier være på landet. Det var have der med blomster og epletrær og et pent stakitt omkring. De ba ham spise middag, og den var vel tillaget og pent anrettet. Han sa som før at han gjerne skulle gjøre som de ba ham, dersom han ikke hadde skade av det, og han fikk det samme svar. Han spiste da der og sa siden at han ikke kunne finne noen forskjell på maten der og den kristne mat han hadde spist et par ganger han hadde vært til bords hos presten i bygden. Da han hadde drukket kaffe, tok prestekonen og datteren ham ut i et kammer, og konen klaget over at far ble så gammel og skrøpelig, så han ikke kunne gjøre det lenge; derpå talte hun om at skolemesteren var en rask og rørig mann, og til sist sa både hun og datteren at de gjerne ville ha ham til prest efter gamlefar, om han hadde lyst til å bli hos dem. Skolemesteren innvendte at han ikke var "prestelært". Men de mente at han var mer lært enn det behøvdes hos dem; for der var ikke farlig for bispevisitas og prosteforhør; slikt visste de ikke av. Da skolemesteren hørte dette, sa han at om han endogså kunne være i besittelse av den nødvendige lærdom, så tvilte han om han hadde gavene, og da det var en altfor viktig sak både for ham og dem til å forhaste seg med, så forlangte han et års betenkningstid. Da han hadde sagt det, sto han ved et tjern innpå åsen og så hverken prestegård eller kirke, og dermed trodde han at den historien var ute. Men et år efter, just den dagen da betenkningstiden skulle være ute, holdt han på å tømre på en bygning; for når det var skolefrist, drev han enten på med tømring eller fising. Som han sitter skrevs oppå den ene veggen med øksen, ser han prestedatteren han hadde sett i fjellet, komme

gående like imot ham. Hun spurte om han nu hadde betenkt seg. "Ja," svarte han, "betenkt meg har jeg, men jeg kan ikke; for jeg kan ikke forsvare for Gud og min samvittighet." Den underjordiske prestedatteren var borte i samme øyeblikk, men straks efter hugg han seg i kneet, så han var krøpling all sin levetid."

Presten og studentene begynte nu å drøfte hva som hadde fremkalt disse sagnene, og hva der så levende hadde innprentet denne overtro i almuens innbilning. En mente det skrev seg fra gamle fortellinger, som i forskjellige former kom så levende igjen i drømme, at man innbilte seg man hadde opplevet dem. Doktoren antok at det oftest kom av sinnsforvirring, en sykkelig sjelstilstand eller legemlig sykdom; for man hørte ofte, sa han, at de som trodde å ha opplevet noe overnaturlig, ble syke eller tullete bakefter, som det het; men dette var ikke riktig; sykdommen eller forvirringen var kommet først, og synene, historiene med trollene, nissene osv. bakefter, under sykdommen. At mange slike fortellinger skrev seg fra drukkenskap og ølkvase, var altfor visst. At disse syner, sagn eller overnaturlige historier var noe som ikke hadde hjemme utenfor, men i vedkommende personers eget indre, hadde man god grunn til å slutte av det at slike fortellinger alminnelig grep levende inn i fortellerens daglige gjerning og beskjeftigelse. Var det en smed som fortalte, hadde han hørt de underjordiske trå belgen og svinge sleggen, sett ilden og gnistene sprute i smien for deres hammerslag; var det en tømmerhugger, hadde han hørt øksehugg efterat han hadde endt sitt arbeid; var det en møller, hørte han klappingen fra kvernen, var det en spillemann, hørte han slåtter i hauger og fjell, og huldren spille på langleik. Alt dette var så naturlig at det ikke trengte til noen forklaring; han behøvde bare å minne damene om den lyd som sang i ørene deres, når de hadde danset noen netter i rad i juletiden; han behøvde bare å erindre de av herrene som hadde ferdes på havet, om den minnelse som den uvante har av seilassen lenge efterat han er kommet i land, idet gulvet eller jorden synes å gynges på bølger. Slik var det også med de fleste av de lyd og syner, man anså for overnaturlige; det var noe som i virkeligheten ikke var lenger, men som gjennom de nerver og sanseredskaper som i lengre tid var påvirket ved naturlige midler, fremdeles syntes å være til stede. At en skolemester hørte klokkeklang, var således ingen besynderlighet; for det hørte nu på en møte til hans fag; kanskje håpet han å bli klokke eller ringer. -

Det som var anført, sa den yngste av prestesønnene, kunne nok i mange tilfelle være sant og riktig, især det siste, men under den forutsetning at man tok overtroen som en tilstedeværende levning av den fjerne oldtids forestillinger og ikke som et blott og bart foster av hjernespinne og drukkenskap og mavepine eller underlivstilfelle. En slik oppfatning av spørsmålet var så sanselig og grovkornet, at den ikke kunne holde stikk. Overtroen var folkets poesi og hadde engang vært dets religion, dets grunnlag, de gamle forestillinger om vesener som var menneskene hulde eller fiendske. Hvem av oss kjente ikke de gamle sagn om jøtner, riser, alfer og dverger? For det opprinnelige menneske var det en naturlig tanke at det vide hav, de ville fjell, de skumpe skoger, de dype vann, de øde heier, med deres ensomhet og gru, med deres underlige vekslende spill av lys og skygger, med alle deres lyder og gripende naturtoner, var et hjem for overnaturlige vesener. Det myldret av dem i sagatiden. Ved kristendommens innførelse hadde vel Hellig Olav og prestene manet dem i stokk og sten; men den gamle tro var altfor inngrodd, de gamle forestillinger lot seg ikke binde, så lenge den mektige natur ble ved å vise seg for folket på den samme måte; og det gjorde den ennå den dag i dag. Og følgelig ville de gamle gudesagn og oldtidsforestillinger, som vel gjennom tidene var mangfoldig forvansket og lemlestet, fremdeles, under visse stemninger og sjelstilstander, kunne kalles til live som levende og nærværende. Således forholdt det seg også: det myldret av dem ennå i folketroen; det gas egne som i denne henseende kunne sies å være overbefolket, idet hver seter, hvert tjern, hvert fremtredende punkt ifølge sagnet hadde beboere av huldrer og underjordiske. Man ville kanskje ikke innrømme at et slikt urgammelt stoff overalt var tilstede. Men enhver som kjente noe til den nordiske oldtid og til de diktninger som ennå lever mellom folket, visste og kjente jo hvor megen hedendom det ennå gikk igjen i våre eventyr, sagn og signevers. Enhver som hadde sett litt dypere i dette, visste at det i de fleste eventyr og sagn fantes levninger av en slik, fra de fjerneste tider nedarvet tro, som viste seg i en billedlig oppfatning av overnaturlige ting. Men, vedble han, en

berømt forfatter har med sannhet sagt at dette mystiske i disse gudesagn ligger liksom småstykker av en itusprunget edelsten på en jordbunn så overvokset med gress og blomster at det kreves de aller skarpeste øyne til å oppdage dem. Det er visst og sant; for betydningen av det er nemlig for lenge siden gått tapt, men vi føler den ennå, og det er dette som gir eventyrene og sagnene deres innhold og betydning, på samme tid som det tilfredsstiller lysten til det vidunderlige; det er aldri et blott og bart farvespill av en tom innbilningskraft. Jo lenger vi går tilbake, desto mer vider det mystiske seg ut, og det ser ut som gudesagnene har dannet det eneste innhold av den eldste diktning. Men denne har heller ikke forsmådd det mest utrolige, gresselige og forferdelige, når den ubekymret om virkeligheten, skildrer naturens hemmelighetsfulle krefter og virke, revet med av stoffets storhet og oppløftende beskaftenhet. Man måtte imidlertid ikke tro at det bare var hos oss det fantes levninger av en slik oldtidstro; han kjente til at de fleste av våre eventyr fantes igjen i mange av Europas land, ja, enkelte endog i fjerne egne av Asia; at noe lignende var tilfelle med sagnene om de overnaturlige vesener, som almuen ennå befolkte våre fjell og ødemarker med, trodde han sikkert; at noen nesten ordlydende fantes igjen både i Tyskland og blant skottene, visste han med sikkerhet. At samme sagn og eventyr under forskjellige former forekom vidt utbredt her i landet, hadde visst flere erfart. "Jeg kjenner således et fra Gudbrandsdalen," sa han, "som på flere punkter stemmer over ens med det som far nylig fortalte fra Valdres. Har dere ennå lyst og tålmodighet til å høre, skal jeg fortelle det."

Efter et bekræftende og oppfordrende svar begynte han:

"Det var en rådskar eller husbondsdræng i en prestegård i Gudbrandsdalen. Han var usedvanlig ivrig til å arbeide, var oppe tidlig om morgenen og sent om aftenen, men han syntes alltid at han hadde mest ugjort om søndagen, og derfor arbeidet han søndag efter søndag. Da presten kom under vær med dette, foreholdt han ham det uriktige i det og sa at det var bedre han brukte søndagen til det en kristen bør bruke den til, å høre Guds ords forkynnelse. Dette lovte han, og da det neste søndag var messe ved annekskirken, ville han gå dit. Han gikk både langt og lenge, og enda han var vel kjent på veien, syntes han at han var kommet på villstrå og vandret andre veier. Omsider kom han frem til en kirke, men den var lukket og låst, og han så hverken prest eller kirkefolk. Tett ved kirken lå det en gård, og der gikk han inn. Derinne var det en deilig jente, som holdt på å lave til middagsmaten. Nu forsto han at han ikke var kommet til annekskirken, men at han som før formodet, hadde gått vill og kommet til en annen bygdekirke, og at det var prestegården, han var kommet inn i. Jenta ga ham mat og drikke og stelte vel med ham, og da han ville gå, sa hun: "Far preker ved annekset i dag, og der er alt folket vårt; men neste søndag skal det være messe her, da får du komme igjen og høre hvorledes vi bruker det." Rådskaren svarte hverken ja eller nei; men han tenkte; "den bruken er vel ens overalt, og pokker skulle gå så lang vei for en preken, når en kan ha den på den andre siden av almenveien; for neste søndag er det preke ved hovedkirken hjemme." Men da det led til helgen, begynte han å tenke på den vakre jenten, og til sist ga han seg på veien. Han traff henne i kjøkkenet denne gang og, liksom den forrige søndagen, og hun visste ikke alt det gode hun ville gjøre ham. Hun ga ham øl og brennevin og god mat, og da han hadde spist og drukket, fulgte hun ham til kirken. Presten sto på prekestolen og hadde begynt på preken sin, men da de kom inn, ble det urolig i kirken, for alle vendte seg for å se på denne fremmedkaren. Da jenten merket det, sa hun; "Det er nok best vi går ut, for når far er ferdig på stolen, blir det vel slik glåming på deg; de er ikke vant ved slike folk her." - De gikk da ut, og han måtte igjen følge med til prestegården, hvor han ble traktert med middagsmat og kaffe, da presten og prestekonen kom fra kirken. Da de hadde drukket kaffen, tok prestefolket ham inn i kammerset og sa til ham at deres datter likte ham så vel at hun ikke lenger kunne stå imot. Til dette svarte rådskaren at han syntes nok hun var vakker, men han "var ikke hoga til åandse det", sa han. Prestekonen både truet og ba, men han ville ikke ha henne; til sist kom datteren også til; men det hjalp ikke det heller.

"Vil du da slett ikke ha datteren vår?" spurte prestekonen til sist.

"Nei," sa han, det ville han ikke. Så slo hun ham på skulderen. Med det samme ble han lam og var fra seg selv. Hvordan han kom hjem, visste han ikke, men han var sengeliggende i lang tid.

Årsdagen etter begynte han å komme seg og få samlingen igjen. Da det led utpå dagen, kom det inn til ham en mann, som han syntes han hadde sett før. "Hvordan står det til?" sa mannen. - "Å, det er nok galt, det," svarte husbondskaren, "for jeg har ikke visst av meg på et helt år." - "Nu får du sove en times tid," sa mannen, tok frem en lommeflaske og skjenkte ham en dram; "kanskje du tør være bedre, når du våkner. Imens skal jeg sitte her," sa han og tok en stol bort til sengen. - Den syke sovnet straks, og da han våknet, var han så frisk og rast at han syntes han aldri hadde vært så rask. Han takket presten - for ham var det - for helseboten; men denne sa: "Nu er det godt og vel med deg igjen; men hjemme hos meg ser det verre ut: Konen min er død, og datteren min er død og, fordi hun ikke fikk deg."

"Det kan høres besynderlig nok," sa en av prestens døtre; "men jeg har virkelig trodd at jeg har sett og opplevet noe slikt."

"Opplevet?" spurte en av de fremmede studentene. "Er det mulig! Det må De være så god å fortelle oss!" - "At du ikke har fortalt oss det!" sa søstrene. - "Kjære Marie, det kan da ikke være din mening at du virkelig har sett underjordiske eller noe overnaturlig?" sa fruen i en tone som både var spørrende og bebreidende.

"Opplevet? - nei, det er vel ikke det rette ordet; men hele scenen med sagnets syner og fortellingen om dem sto levende for meg, som om jeg selv hadde sett dem, som om jeg hadde hørt klokken og kirkesangen, kort sagt som om jeg hadde opplevet det, og etter dette inntrykk ble det skrevet ned i dagboken min."

"Ja, ja, vi kjenner Maries opplevelser," sa den eldste broren, som gikk under navnet Prosaisten, spottende; "bare skade at det ofte faller litt sentimentale og overspente. Hun er i stand til å gjøre en fortryllende prins av en tigbergutt og et dikt av noen fuglepip."

Søsteren ble en smule fortrydelig over disse utfallene, og lot seg nøde, men etter gjentatte anmodninger om å fortelle, sa hun:

"Mens inntrykket ennu var friskt, skrev jeg ned disse opplevelsene på min måte, og siden det nu forlanges, skal jeg hente dagboken og lese det opp." Etter et øyeblikk kom hun tilbake og leste med vakkert foredrag og velklingende stemme følgende:

"Det første året vi var flyttet hit ut fra Valdres, tilbrakte jeg noen tid inne i byen; men jeg fant meg slett ikke vel der inne og lå også i en svær sykdom. Da jeg var kommet noe til krefter, rådet lægen meg til å ta hjem - det var også mitt inderligste ønske - og at jeg skulle reise og ferdes så meget som mulig ute i luften. Her var ikke anledning til store reiser, det kan De nok vite, men da far ved begynnelsen av sommeren skulle på sin vanlige anneksreise til dalen, fikk jeg lov å følge med. Nu følte jeg meg så frisk. Sunnheten strømmet atter gjennom mine årer; jeg syntes det var så herlig å leve; jeg gledet meg barnlig over naturen, over de ofte yndige, ofte triste, men gripende egne og landskaper vi reiste igjennom, over den gjennomsiktige elven vi rodde oppover, med dens avspeilinger av løvskoger, grønne bakker og åser, med dens hvirvler og strømmer og fosser. Enkelte av disse landskapene står så levende for meg at jeg synes jeg ser dem ennu. Således gikk jeg søndagseftermiddagen, da far hadde reist i sognebud innpå åsen, fra Sundgården bortover moen til en tverrelv, hvor jeg traff Hans, sønnen fra den gården hvor vi hadde tatt inn; han holdt på å mete eller fiske med flue, en kunst som han forsto best av alle vidt og bredt, og endel unge piker hadde samlet seg ved elvekanten for å se på fisken og på fiskeren. Her hørte jeg om den usynlige kirken på moen og om de underjordiske i Bratteberget.

Men det er ikke en, men mangfoldige, som har hørt det ringe med kirkeklokkene i den usynlige kirken på Brattebergmoen; de lyder nesten som kirkeklokkene ved annekskirken. I den tid da mor Sundet var hjemme i Tverrdalen, skulle hun engang hente en vending vann om aftenen. Da hørte hun at det ringte nordenfor på moen; hun satte bøttene fra seg for å lye, og det lød liksom ved annekskirken. Hans har også hørt det samme. Da han var en liten gutt, og han en natt hadde vært borte å mete i tverrelven i følge med en husmannsgutt, som var litt eldre, hørte de kirkeklokkene ringe på moen, og de syntes det "mumlet og tuslet" over hele moen, og hvor de gikk. Da de kom til plassen, torde Hans ikke gå hjem alene, men husmannsgutten måtte følge ham til grinden, og da han kom hjem, torde han ikke legge seg i sengen sin på låven, men han ble inne i stuen om natten. De hadde enda bare hørt klangen av klokkene; men da Elling Hvitmyr, som var husmann under Sundet, hadde vært ved tverrelven og fisket en natt, og han gikk hjem nordefter slette moen, som de sa, syntes han med ett at stien som går mellom tverrdalen og Sundet tett ved Bratteberget, og som just ikke er synderlig bred, ble så bred som en kirkevei, og før han visste hvordan det gikk til, var han like innpå kirkeveggen. Den var brun og nylig tjærebredd. På kirken var det tårn, og på tårnet en gullfløy så stor som en grind. Inni kirken var det fullt av folk; de sang, og det var sterkt lys der, så det lyste ut igjennom alle vinduer; bakenfor kirken var det grønne enger vidt og bredt, men gårder kunne han ikke se. Nøkkelen sto i kirkedøren, og en stor blank ring hang der; han syntes at døren ikke var lenger borte enn at han kunne hugge kniven sin i den. Mens han sto og så på døren og kirken og all denne herligheten og begynte å ta og famle etter tollekniven, var det som om én skulle ha slått benene bort under ham, for han falt nesegrus like mot kirkeveggen. Da han kom til seg selv igjen, lå han midt i stien, og så hverken kirke eller kirkeveien eller noen av alle disse herligheter; men stien og moen lå foran ham, Bratteberget til venstre, og til høyre hevet Bjørndalskollen seg høyt over åsen.

Med dette Bratteberget skal det heller ikke være ganske riktig. Det er en liten skogkledd åsknatt som på østsiden faller av i en glatt, tverrbratt vegg, som vender like mot den omtalte stien over moen. En vinteraften kom den samme Elling Hvitmyr og en annen mann, som hette Nils, fra kvernen ved Tverråen. De dro hver sitt kjelkellass; Ellings lass var ikke meget tungt; derfor gikk han raskt i forveien, så at Nils måtte ta i og dra så sterkt han kunne, for å holde skritt med ham. Da de kom midt for Bratteberget, satte de seg til å hvile, hver på sitt lass, og vendte ryggen mot åsknatten. Nils, som hvilte albuene på knærne og ansiktet i hendene, begynte straks å nikke og blunde; men Elling, som var lysvåken, fikk se et skimt borti åsen på den andre siden av moen, og dermed ble det så lyst, at han hadde kunne se å tre i en nål. Da han snudde seg om, var det åpnet en stor dør oppi berget; han så like inn i en høy prektig stue; på skorstenen brant et bål, som ga så sterkt lys at han kunne se spikerhodene sitte i rad bortover gulvet. Kvinnfolk fór frem og tilbake og skygget hvert øyeblikk for ilden; de hadde meget travelt, og for ham så det ut som om de stelte til gjestebud. "Nei, se disse du!" ropte han til Nils, - "Å, Kors i Jesu navn, hva er dette da?" ropte Nils, idet han våknet og lyset skar ham i øynene. Men han hadde ikke før sagt disse ordene, før det med larm og brak ble slått igjen en port i berget. Skrallet var så sterkt at det ga gjenlyd i Bjørndalskollen og åsen på den andre siden av moen, og de satt med ett i det dypeste mørke. Elling Hvitmyr lignet lyden med en han hadde hørt før, og sa at det var akkurat som når en skreller igjen den store festningsporten, da han sto ved fanteriet (infanteriet) i Fredrikstad.

Det var en deilig ettermiddag, da jeg hørte dette; under samtalen og fortellingene skummet og suste elven hen under løvtrærne; fiskene sprang høyt opp av vannet efter fluer og fryvil og blinket i solskinet, og fuglene sang så liflig inne i de grønne kronene; det var noe så lunt og varmt i deres sang, som jeg aldri har følt hverken før eller siden - det var for meg som om sommeren og dens friske liv feiret sitt inntog denne dagen. En av disse sangene, hvis slag jeg alltid har yndet, men hvis navn jeg aldri har visst, begynte å synge i lave, dempede toner, som vugget meg i en mild og drømmende, sommerlig stemning. Sangen fremkalte yndige bilder, som vekslet i mitt sinn med det skiftende tonefall. Først forekom det meg at den sang om Nordens mørke høst, om skapningens lengsel efter det solbeskinnende, himmelklare Syden. Da syntes jeg den hvisket om hvordan den

satt der dypt inne i de alltid grønne kroners skygge og svalhet, når middagssolen brant hett, og intet levende vesen var å se, uten de ville bøfler, som bisnet i sumpene; jeg syntes den sang om hvorledes den satt i pinjens krone ved aftentid og lyttet til gitarens toner, til de elskendes hvirken, der lød som sang i det fremmede tungemål; men - "snart kom det en tredje mann, mørk og formummet; jeg reddedes over de vrede ord, over stålet som blinket i månens stråler; jeg fløy langt bort imellom de høye berge; der lurte ville røvere". Den sang om skudd, om mord og overfall, om deilige kvinner, som ble ført langt bort i de dype skoger. Med redsel fløy den lenger syd, over det blå skinnende hav, og besøkte Schiras, Damaskus og Kairos palmelunder; i muntre toner sang den om Østens deilige døtre og om det vidunderlige, brokede liv, som i klare farver er gått opp for den som engang med hele sitt sinn har tapt seg i de arabiske fortellingens fortryllende land. Men nu ble tonene smeltende, for snart å stige i dempet jubel. Det var vårlengselen efter Norden; det var ferden mot nord, inntoget i de sommerfriske løvkronene; det var elven og fossen og skogen og sommernatten som klang igjennom de fyldige tonene.

Jeg gikk alene bort over moen. Til høyre lå Bjørndalskollen; bare dens nøkne topp var belyst av aftensolen, mens en sky kastet sin skygge over dens mørke skogkledde masser og gjorde den enda mørkere; fra foten av denne strakte moen seg med sine ranke furutrær jevn og flat hen imot det steile Bratteberget, hvor den gjør en senkning og danner en dal; på den andre siden av dette berget strømmer storelven, som bare på et enkelt sted skimtes mellom stammene. Da jeg kom dithen, gled et stråleglimt frem under skyen som dekket for aftensolen, og spilte med et rødt lys mellom trærne. Mens elvesuset og fuglesangen der borte fra ennu klang i mitt øre som den søteste melodi, begynte en måltrost sin muntre vise; en annen liten fugl fulgte den utrettelig med en ensformig sang. Jeg hørte og lyttet, plutselig var hele skogen fylt med den lifligste duft; jeg følte meg til mote som om jeg selv var en fugl, som svevet om mellom blomster og fuglesang, som et mindre jordisk vesen mellom høyere vesener, kort sagt - som om noe usynlig, overnaturlig var meg nær. Salmesang og fjerne kirkeklokker lød for mine ører - så syntes jeg - og det forekom meg som om jeg så den gamle kirken, de hadde fortalt meg skulle stå hist mellom trærne, og da jeg nu så hen mot elveblinket mellom trestammene, sto kirken plutselig for meg; i aftendunsten som steg fra elven, kunne jeg ikke skjelne dens omriss tydelig, men høyt på tårnet blinket gullfløyen, og ut igjennom vinduene gikk et lys, sterkere enn aftenlyset i skogen. Forbauset reiste jeg meg opp og ville gå nærmere, for å se bedre; sangen lød ennu i mitt øre; men jeg hadde ikke gjort et skritt før det hele var forsvunnet."

Her endte hun opplesningen og fortsatte muntlig:

"Denne begivenhet har av og til dukket opp for meg som en fjern og uklar erindring, men under samtalen og fortellingene i aften er den kommet frem med usedvanlig klarhet. Hittil har jeg undertiden trodd at det virkelig var den usynlige kirken jeg så, at det var de underjordiskes sang og klokker jeg hørte; men efter det som er sagt i aften, må jeg vel anta at det ikke har vært annen enn en gjenklang i sjelen av de sagn som jeg nylig hadde hørt, en avspeiling av den natur som omga meg, og av de naturtoner jeg hadde lyttet til."

Presten og fruene rystet av og til på hodet til denne fortellingen, mens den eldste broren fremdeles nu og da henkastet noen ord om slett fordøyede romaner, sentimentalitet og overspenthet; de andre lot til å høre på den med forundring og bifall, idet de snart smilte, snart nikkete til skildringen. Da den var til ende, tok doktoren ordet: "Jeg kan ikke annet," sa han, idet han bukkende nærmet seg fortellerinnen, "jeg kan ikke annet enn takke frøkenen for denne poetiske virkeliggjørelse av den synsmåte jeg har satt frem. Jeg er imidlertid ikke fullkommen viss på om det har vært Deres mening, på denne måte å ta den i forsvaret." - Frøkenen satte et likeså fremmed, forundret og spørrende ansikt opp til denne talen som tilhørerne. Noen brast tilmed i latter, hvorfor doktoren fortsatte: "Nu, det var altså ikke således ment. Hvis det da må være meg tillatt å ytre meg angående opprinnelsen til de syner eller fornemmelser gjennom syns- og høreredskapene De hadde, da er det

min uforgripelige mening at nervefeberen og den efter sykdommen stigende livskraft og nervevirksomhet, ytterligere forøket ved den, under solstrålenes påvirkning på trærne og skogen, av disse rikeligere utstrømmende surstoffgass eller livsluft, har fremkalt en spent eller overinsitert stemning, hvorav synene naturlig fremgikk." - Hele selskapet satte i å le, hvorefter den yngste av prestens sønner til alminnelig fornøyelse søkte å godtgjøre at hele fortellingen var et klart og håndgripelig bevis for det han tidligere hadde fremholdt.

Under denne meningskamp som nu oppsto, kom den eldre av prestens sønner inn igjen fra en utfart til folkestuen. "Har dere lyst," sa han, "å høre spurninger og eventyr? Har dere lyst til å leke juleleker eller å se på, skal dere gå ut i borgstuen; der er det i full gang."

Gullfebla

Det var en gang en gårdmannskone på Solheim i Hallingdal, som var så gjerrig at det ikke var måte med det; hun sultet både folk og fe; hennes egne barn var helt grågule av sult, og når de kunne stjele seg til å få litt mat enten på stabburet eller hos fremmede, slukte de den som ulver, eller som de ikke hadde smakt mat på åtte dager.

Barna måtte finne seg i å sulte; de torde ikke si noe; de torde ikke gråte heller, når hun så det, ellers fikk de av bjerkeriset, som satt under bjelken i taket; men når de kom ut, løp de ned til husmannskona i Glittreplassen, - hun hette Ragnhild -; der gråt de og klaget sin nød; og hun delte de smulene hun hadde, mellom dem og sine egne småbarn; men ofte hadde hun ingenting, så hun sultet, både hun og småene hennes, stakkar. Hun hadde bare en eneste ku, men den passet og stelte hun så vel. Rett som det var, dro hun eller mannen med skikjelken opp i fjellet om vinteren etter et lass mose til den, og kua trivdes vel og ga så meget melk, at de nesten hadde nok alle sammen. Men mor Solheims krøtter, de hadde det ikke for godt: i vintertiden fikk de nesten ikke annet til fôr enn granbar og hestemøkk, og det var som en ren høytid når de fikk en dott ku- eller renmose; men hun hadde det også igjen på melken; den var så dårlig og tynn at det ikke fantes fløte på den, og den dudde ikke til annet enn å blande i vellingen eller til å koke ølost av. Krøtterne, de kunne nå ikke si noe til henne; men de så på henne, ja de så på henne med de store, dypsindige øynene sine, så det måtte gått henne til hjertet, om hun hadde hatt noe, og de slikket henne på hånden, når hun kom opp i båsen til dem, med de brede tungene sine; det var vel fordi hun ikke sultet dem rent i hjel. Men om våren skulle du sett dem, når de kom ut. Da var der ikke annet tilbake enn skinn og ben, og så dårlige og utmagret var de, at benene ikke ville bære dem, men de falt over enden hvert øyeblikk. De tålte ikke den friste luften, men tumlet omkring som drukne.

Ragnhild sa nok til henne hvor uforsvarlig det var å fare slik med folk og fe, men det brød hun seg ikke noe om, for Ragnhild var bare en husmannskone, og hva hun sa, syntes hun hun ikke behøvde å ta seg nær av.

Men så skulle de bygge opp ny låve et år, for den gamle var råtten og nær ved å falle ned, og den var så åpen at det både regnet og skinte sol tvers igjennom den. De hadde en tømmermann til å bygge den nye, og han hette Per. Det var en flink mann til å arbeide, og en dyktig arbeider må ha dyktig kost; men han fikk lite, og dårlig var det han fikk. Hun ga ham ikke annet enn sild og velling, men han sparte ikke kjerringa heller. Hun kunne nesten ikke snakke til ham uten at han fortalte henne hvor slem hun var, og bestandig sa han det så hvast at kjerringa til slutt nesten ikke torde snakke til ham.

Da han hadde tømret mange omkvarv sammen og satt høyt oppe, gikk Solheimskjerringa en dag forbi. "Du drar deg opp, du Per," sa hun.

"Å ja," sa han - gretten var han - "jeg prøver nok å dra meg opp, jeg; men silda og vellinga, de trekker meg ned." Med det mente han at om han fikk bedre kost, ville arbeidet gå raskere fra hånden.

En søndag satt Per og bladet og leste i almanakken. "Hva spår almanakken nå, Per?" spurte kjerringa. Hun mente formodentlig hva slags vær den spådde.

Men Per svarte: "Den spår ikke annet enn sild og velling og velling og sild, og sild og velling og velling og sild."

Kjerringa sa ikke noe til dette, men siden den tid var hun ikke fullt så slem til å knipe på kosten; det var slett ikke fordi hun syntes at det var galt, men hun merket at det satt en slem munn på Per, og

hun var redd for at han, som fór vidt på tømring, skulle føre henne ut blant folk fordi hun var så nisk.

Da sommeren kom, og det ble grønt og blomster, og fuglene sang i hver busk, reise Solheimskjerringa til seters; men hun kjente ikke hvor fint det luktet av blomstene; hun hørte ikke fuglene sang, for både hun og fehunden og jentene hennes hadde nok å bestille med å holde de forsultne krøtterne sammen. Hjemme hadde de gått og gnaget, til bakkene i hagen nesten var bare, og hver gang de nå så en grønn flekk eller noen gresstrå eller friske løvbusker i lia, ville de bort og smake på det; kalvene og kvigene rente omkring og sparket bakut, så det var en lyst å se hvor muntre de var; de gledet seg nok til de fete fjellbeitene.

De kom først sent til setra, og da de hadde stelt fra seg, kom en av jentene inn og sa at det gikk en stor fremmed geit ute på setervollen; den hadde forgylte horn, og det skinte i den som om ragget var silke, sa jenta.

"Skulle noen ha hørt slikt snakk!" sa kjerringa og skulle ut og se på geita; men hun kunne ikke se at den hadde forgylte horn, og ragget på den syntes hun ikke var annerledes enn på hennes egne geiter, Lok og Strandt.

Men som hun sto der, hørte hun det sang så vakkert langt borte fra fjellet:

"Vil du bytte bu,
Gullfebla for ei ku?
Vil du bytte bu,
Gullfebla for ei ku?"

Men kjerringa ble vel sint, kan du tro! Hun innbilte seg at det var en av naboene hennes som ville erte henne og gjøre narr av henne, fordi hun var så gjerrig. Hun skrek og bante at hun ikke hadde så dårlig ku at hun ville bytte den bort, om de bød henne en hel tylvt med raggete geiter, og så jagde hun geita av setervollen langt bort igjennom småskogen.

Da begynte det å kaue borte i fjellet:

"Kom hjem, kom hjem,
du vesle Gullfebla mi!
Kom hjem, kom hjem,
du vesle Gullfebla mi!
Gullfebla!"

Og så blåste det så vakkert på lur langt borte, og det klang igjen fra alle berg og hauger, til den siste lyden svant hen langt, langt borte i det høye fjellet hvor sneen lå.

En stund etter reiste Solheimskjerringa hjem, og da fikk Ragnhild Glittre lov å reise til seters med sin blåsidede ku; hun skulle være der og hjelpe jentene med seterstellet. Og det kunne de nok stå seg på, for det fantes ingen flinkere enn Ragnhild til det. Når hun var på setra, var det liksom allting gikk av seg selv og gjorde seg selv, og aldri fikk de gulere smør og lysere ost enn den Ragnhild kjernet og ystet.

Men en kveld, da hun og budeiene satt og melket, ble kyrne rent galne; de spent og sparket, som om kleggen var etter dem, og de ville slett ikke stå stille som ellers. Den store rødsidede stuten begynte å brøle, og med ett rent den like mot grinden og slo opp et fælt brøl. Ragnhild så opp med det samme; hun syntes tydelig hun så det fløy en over skigarden, men hun kunne ikke skjelve hva det var som fløy så fort; for hennes øyne så det ut som en skinnfellfille. Men det var bundet et bånd

om halsen på den blåside kua til Ragnhild med det samme. De tok det straks av, men alle trodde de at huldra hadde satt det på; og at det var henne som Ragnhild så sprang over gjerdet, det trodde de fullt og fast. Mens jentene var inne med melken, hørte Ragnhild det var en som ropte på henne. "Ragnhild!" sa det.

"Ja, her er jeg," svarte Ragnhild.

"Vil du bytte bu,
en geit for ei ku?
Vil du bytte bu,
Gullfebla for ei ku?"

sang det borte fra bergveggen.

Jeg mister vel kua likevel, siden du har bundet bånd om den, tenkte Ragnhild; derfor er det best jeg sier ja og bytter.

"Å ja," sa hun, "jeg vil bytte!"

Tidlig, tidlig om morgenen, før sola spratt, kom Ragnhild ut på vollen. Der lå Gullfebla oppe på en stor stein like mot klare morgenen, med forgylte horn, og den var så vakker og fin at det ikke fantes make til den i hele Hallingdal, og så stor at den var nesten likså stor som en liten kvige, og det var ikke meget om å gjøre at den melket likså meget som en liten ku. Da Ragnhild reiste hjem fra setra, tok hun geita med hjem til småbarna sine, og de ble vel glade, fordi de skulle få geitemelksvelling! De både danset og sprang. Men enda større glede ble det på dem, fordi de skulle få en geit, og det en geit med forgylte horn og ragg så fint som silke. De bygget et lite hus til den og plukket fôr, både løv og bark og granbar og mose, for at de kunne ha noe å gi den til vinteren. Om dagen var Gullfebla selv ute i skogen og fant løv og bark, og om kvelden kom den hjem med yveret fullt av den feteste og deiligste melk.

Men da det led til jul, fikk Gullfebla to kje, og da ble barna til Ragnhild Glittre enda gladere enn før. De tok dem inn i stuen og pyntet dem så godt de kunne, og når geitekjeene klatret opp på bordet, på peishyllen, eller sto med alle fire ben på en sengestolpe, da lo de og klappet i hendene av glede. Til sist fikk geita så mange kje at Ragnhild kunne selge dem og kjøpe seg både ku og hest, for det var det beste geiteslag som noensinne hadde vært i Hallingdal, og barna de levde både godt og vel, og er de ikke døde, så lever de ennå.

Prestens mor

Det var en gang en prest og en klokker, slik som det er i mange bygder. Klokkeren var rik, og presten var fattig, og enda han var en lærd mann, var han alltid rådløs; men klokkeren visste råd for all uråd, og næringsvett hadde han som både korp og skjære.

I den bygden var det skikk at de gjorde pølsegjestebud i slaktetiden om høsten; det syntes presten han ikke hadde råd til, men han visste ikke hvorledes han skulle slippe det heller, derfor sendte han bud til klokkeren og spurte ham om råd.

"Det var vel noen sak," sa klokkeren. "Si det De far, at det er kommet tyver på gjøstien og har stjålet slaktene Deres, så slipper De hele pølsestellet."

Det syntes presten var et godt råd; men om natten kom klokkeren selv, brøt inn i gjøstien og stjal alle svinene til presten. Da presten fikk vite at svinene var stjålet og borte, visste han ikke annen råd enn å sende bud etter klokkeren, og han lot ikke annen råd vente på seg.

"Hva er der på ferde nå far?" sa han, da han kom inn til presten.

"Å, Gud trøste og hjelpe meg arme mann," sa presten, "nå er det hendt det vi snakket om!"

"Hva var det da?" spurte klokkeren.

"Svinene mine er stjålet!" sa presten.

"Ja, ja," sa klokkeren, "hold på å si det, så slipper De å gjøre pølsegjestebud!"

"Nei, nei, ikke slik! det er virkelig sant, her har vært tyver; de har brutt seg inn i svinestien og tatt svinene mine, riktig stjålet dem bort!" sa presten.

"Det var rett, far," sa klokkeren, "hold på å si det, slik som De sier det til meg, så tror folk det er sant, og så slipper De å gjøre pølsegjestebud."

"Nei, hør nå, det er sannelig så som jeg sier; det er ikke noe oppspinn!" sa presten, "her har vært-"

"Ja, ja, gudbevares far, De behøver ikke banne, jeg vet det jo nok; vi får ikke noe pølsegjestebud, kan jeg høre," sa klokkeren og ble ved med sitt, og alt det presten fortalte og forsikret, så fikk han ikke noe råd med klokkeren, og ikke fikk han annet svar heller.

En stund etter kom presten til å grunde på hvordan klokkeren kunne være rik, enda han satt i små inkomster, og han selv fattig, som tok meget mer inn både i offer og tiende og alt det som godt var. Det kunne han slett ikke begripe; men han begynte å tenke både ett og annet, og kanskje han hadde hørt noe om at klokkeren åt flek oftere enn andre folk; men nok er det, han hadde stor lyst til å få greie på det, og så fant han på at han skulle si til klokkeren at han måtte reise bort, og imens ville han ha satt pengeisten sin inn hos ham. At det ikke var penger i kisten, det kan en vite; der var ikke annet enn prestens gamle mor, en tørrhård, krokrygget kjerring som lå nedi der og gnavlet på en osteskorpe, og hun skulle passe på og høre etter, og se om klokkeren hadde dradukke, eller hvorledes det hang sammen med rikdommen hans. Ja kisten, den ble satt inn i stuen. Om kvelden begynte barna til klokkeren å skrike på mat. "Har dere tid å bie til jeg får laget til noe!" sa klokkerkjerringen. "Kan vi ikke få noe av presteflesket, da mor!" skrek barna.

Da prestens mor hørte det, gløttet hun på kistelokket og tittet etter flesket. Klokkeren merket det vel, men han lot som han hverken hadde hørt eller sett noen ting. Men om natten, da de andre sov, sto

han opp, tok med seg en øks, lukket opp lokket på kisten, slo prestens mor for pannen med øksehammeren, puttet osteskorpen ned i halsen på henne og slo lokket igjen.

Dagen etter kom presten og sa at han hadde fått annet sinn, han ville oppsette reisen til en annen uke; kisten kjørte han med seg, og da han vel var kommet hjem, lukket han den opp og spurte: "Mor, fornam I noe om klokkeren har tatt flesket mitt?" Moren svarte ikke, men lå og gapte med osteskorpen i munnen, og presten ble bedrøvet, for han trodde hun var kvamnet i kisten, fordi han ikke hadde boret noe hull som hun kunne puste igjennom, og så hadde han glemt å gi henne drikke med. Nå måtte han ha bud til klokkeren igjen, og spurte ham om han kunne få ham til å begrave henne i all stillhet. "Er hun kommet ille av dage da?" spurte klokkeren. Nei, det var hun ikke, sa presten; men han syntes det var leit at hun var død så brått, og derfor ville han gjerne gi ham 10 daler, om han kunne få ham til å begrave henne i all stillhet. Nå, når han fikk 10 daler, sa klokkeren, skulle han begrave henne, men han sa ved seg selv, "nå skal du ha igjen det peket du tenkte å gjøre meg", tok så kjerringen, puttet henne i en sekk og gikk avsted med den. Da han kom hjemover, så han det lå en kremmer og sov i solbakken, og en stor kramkiste sto ved siden av ham. Klokkeren var ikke sen til å få opp kisten og klemme prestens mor nedi. En stund etter kom kremmeren til klokkegården og spurte om de ikke skulle handle. "Nei," sa klokkeren, "jeg har ikke noe å kjøpe for, men presten er rik; du får gå til ham." Han gikk til presten, og presten var straks villig til å handle, men da kremmeren lukket kramkisten opp, og de fikk se den døde kjerringen, ble de så redde at de nær var gått både fra vett og forstand begge to, og presten visste ikke noen annen råd enn å sende bud etter klokkeren igjen.

"Men hvorledes var det, begrov du ikke mor?" spurte presten, da klokkeren kom inn.

"Jo visst begrov jeg henne," svarte klokkeren; "men hun er vel kommet ille av dage, siden hun farer og spøker så." - Nei det var hun ikke, sa presten, men han dro seg ved det, og sa han syntes det var leit hun skulle spøke, og så ville han gjerne gi klokkeren 20 daler, om han fikk ham til å grave henne ned i all stillhet. Ja, det ville klokkeren gjøre; så puttet han kjerringen i en sekk og dro avsted med henne på ryggen igjen; men i prestegården hadde han hørt de skulle bake dagen etter, derfor gikk han tilbake med kjerringen igjen om natten og stjal seg inn i bakstestuen, og i otta om morgenen, da kvinnfolkene kom og skulle til å bake, sto prestens mor med begge nevene i deigtrauet som om hun knadde. De skrek ende over seg, og ble så redde at de nær hadde mistet både vett og forstand, og husholdersken løp like inn i soveværelset til presten, og skrek og ropte at de hverken torde røre mel eller deig, før han kom og manet gamlemor bort, enten hun så skulle opp eller ned.

Men presten visste ikke noen råd, før han fikk snakke med klokkeren.

"Men hør, hvorledes var det, begrov du ikke mor da?" sa presten da klokkeren kom inn. "Jo visst begrov jeg henne," sa klokkeren. "Men nå står hun ute og knar deig i bakstestuen," sa presten. "Ja, ja, hun er vel kommet ille av dage, siden hun farer og styrer og spøker så," sa klokkeren. "Hm, hm," sa presten og kremtet, så syntes han det var leit hun skulle fare og styre og spøke så; han ville gjerne gi klokkeren 30 daler, om han ville begrave henne i all stillhet, sa han. Klokkeren sa hun måtte være kommet ille av dage, men det kunne være ham det samme når han fikk 30 daler, skulle han nok grave henne ned. Ja, pengene fikk han, og la avsted med kjerringen igjen. Men om natten tok han henne med seg, gikk inn i prestegårdsfjøsset og skar hodet av storstuten til presten. Da han hadde gjort det, stillet han stuten opp i båsen, og satte kjerringen på ryggen av den og ga henne en lja i hånden, som om det var henne som hadde gjort det av med den. Om morgenen, da budeien kom i fjøsset og fikk se dette oppstellet, ble hun så forferdet at hun fór mest like inn i sengen til presten og skrek: "Far, far, hun gamle mor sitter i fjøsset på storstuten og har skåret den i hjel; jeg tør ikke gå dit og gi kyrne før far går ned og manger henne bort."

Presten ville ikke tro det; men da han kom i fjøset, fikk han se det var sant, og så visste han ikke noe råd, før han fikk bud etter klokkeren.

"Men hør, hvorledes var det, begrov du ikke mor, du?" sa presten, da klokkeren kom inn. "Jo, gudbevares, jeg begrov henne," sa klokkeren.

"Ja, men nå sitter hun på den store stuten og har skåret den i hjel," sa presten. "Hun må visst være kommet ille av dage, siden hun styrer og spøker så," sa klokkeren. "Hm, hm," sa presten og kremtet, og så sa han han syntes det var leit hun skulle fare og styre og spøke så; han ville gjerne gi klokkeren 40 daler om han ville begrave henne i all stillhet. Klokkeren ble ved sitt, at hun måtte være kommet ille av dage, men når han fikk 40 daler, ville han begrave henne både godt og vel, og så tok han kjerringen i sekken, og kastet den på nakken og la avsted igjen.

Dagen etter skulle presten reise i sognebud, og klokkeren skulle være med, for siden skulle de til annekset. Presten stelte seg i stand om kvelden og la ut i otta, lenge før det var lyst om morgenen. På veien reiste han innom klokkeren. Han red på en føllhoppe, og i mørket hadde han ikke lagt merke til at føllet var fulgt med; nå ville han ha satt det inn på stallen hos klokkeren. Ja, det skulle det nok bli råd til, sa klokkeren og tok føllet og ba gårdsgutten sin at han skulle sette det inn, men med det samme hvasket han i øret på ham at han skulle gi prestens mor den store dragonsabelen i hånden, binde henne fast på folen og slippe den, når de var kommet litt bort fra husene, og prestehoppa bare begynte å knegge. Da han hadde sagt det, steg han opp på hesten og red bortover jordet etter presten, og han hadde ikke nådd ham, før føllhoppa begynte å humre og styre, da den savnet folen. Rett som det var, humret folen igjen, for den været den, og kom settende med kjerringen og sabelen på ryggen, så hun slang både hit og dit. Da presten så det, ble han så redd at han skrek ende over seg og sparte hverken pisk eller sporer for å komme unna; men kjerringen fór etter ham som om hun ville hugge ham ned. Presten visste ikke noen råd og han ba og velsignet klokkeren, at han skulle se å få henne i jorden.

"Nei!" sa klokkeren. "Gamlemor er kommet ille av dage, ellers fór hun ikke med slikt styr og spøkeri, og ikke får hun ro, og ikke heller begraver jeg henne, før far sier hvorledes det henger sammen."

"Ja da," skrek presten, "jeg gir deg 50 daler og hoppen og folen attpå, la meg bare få fred og få henne i jorden både fort og vel."

Men hvorledes det gikk eller ikke, er aldri blitt spurt, enten klokkeren grov henne ned, eller hun farer etter presten ennå, enten klokkeren ble hengt eller dengt, eller han lever godt og vel som andre storskjelmer. Men kanskje får du spurt det, om du går fra bygd til bygd og spør etter presten som ikke visste råd for uråd, og klokkeren som visste råd for all uråd.

En vestlandsk Skovdal

Landet mellem Bukken- og Hardangerfjorden danner som bekjendt en stor Halvø, fuld af Fjorde, Fjordarme, Indskjæringer, Dalstrøg og Fjelde; over dets indre Del hvælver Folgefonden sit evige Dække af Bræer og Jøkler. -Naar man kommer nogle Mil ind fra Havet og den yderste Øgaard, er der paa denne Halvø endnu igjen nogle Skove og Skovdale; enkelte vise sig i Fjeldlierne nede fra Søen af, men flere, tildels de bedste og rigeste ligge afsides oppe i Kjedler og Dale, skjulte mellem Bjerger og Fjelde, der værgede dem mod Havstormen. Nede ved Vander er Trævæxten paa sine Steder saa rig og yppig, at her endog findes Egetræer, der rimeligvis ere nogle af de største i Norge.

En Sommerdag for ikke meget længe siden var jeg sammen med Eieren og en af hans Husmænd paa Vandring i en af disse dybt indgaaende Skovdale, om hvis Tilværelse og Udstrækning man neppe har nogen Anelse, før man er midt inde i dem. Efter en brat Opstigning gik vi en Tid gennem Braater og Lysninger, udhugne Strøg, med mægtige Stubber og kuede Rester af ældre Skovvæxt. Overalt skjød Ungskov og Smaafurer frem; hist var der et og andet Holt med smaat Hustømmer; her stred Furebuskene endnu for Livet; længre op, hvor Jordbunden var skindere, havde Eneren udbredt sig i tætte Klynger; her stod Væxterskoven som en Børste, thi det væbnede, værgende Enerkrat havde fredet den mod Fætand og Fæfod.

Men alt som vi kom frem, skifdede Skoven og dens Scener; hvor Dalen snart videde sig ud, snart trængtes sammen, stod Furerne høivoxne i jevnere, tættere Samstand; ranke, glatte Stammer skjød høit op i Veiret med en liden Bardusk i Toppen (saa syntes det idetminste nedenfra); her var dygtige Spirer og Emner til Mastertræer, om de fik Tid og Fred til fremdeles at voxte i Selskab med sine Frænder.

Jægtebyggernes hvirvlende Hammerslag og Skurlarmen fra Sagen paa Odden nede ved Fjorden lød for lidt siden i vort Øre. Nu hørtes den ikke længre; i Skoven herskede en Ro og Stilhed, som Vindens lette Sus i Trætoppene og Elvens Brus i Dalen kun gjorde endnu tydeligere; det dæmpede Lys mellem de tætte rødlige Furestammer gav det hele et eget Høitidsræg.

Endelig lysnede det mellem Stammerne, og Dalen laa aaben for os; den gik i sydlig Retning med en Bøining mod Øst; i det klare Solskin laa Myrstrøg med store Tuer og vantrevne Smaafurer, afbrudte ved Lysninger paa fastere Jordbund og enkelte Grupper af høit opragende Træer; her var Skovluften frisk og sød at aande, mættet med krydret Duft. Mod Vest og Syd opover den nederste lavere Skraaning af Lien fortætter Høiskogen sig; den er vel af yngre Alder end den, vi nys forlod, men den har en Regelmæssighed og Alderslighed, som skriver sig derfra, at Jordbunden for mange Aar siden ved en Skovbrand tilfældigvis blev forberedt til at modtage et rigt Frøfald. Paa Østsiden er det brattere; steile Lier og høie Vægge skygge for Solen og kaste altimellem mægtige Slagskygger ut over Dalen, men op over disse Styrtninger klatre Fure og Birk, Rogn, Hægg og andre Løvvæxter overalt, hvor de finde Rodfæste, indtil de ikke længre formaa at staa imod Veirlaget i Høiden. Men oppe i Høiderne baade her og i de øvrige Strøg, hvor Jordbunden var knappere og hvor Kampen med Stormene optog en større Del af Væxternes Kræfter, artede Trærne sig ogsaa paa forskellige Maader: snart toge de Plads paa forskellige Hylder og Fremspring, klyngede sig ind til Væggen og stode der med Grenene paa Vindsiden som Kjæmper, ingen vovede at nærme sig til; snart stode de frit paa Knauser eller oppe i det aabnere Skovbryn med kore undersætsige Stammer og udbredte sine knudrede, vinklede Grene mod alle Kanter, ret som de med mægtige truende Arme trodsede Himlens Veir og Vind, til ligesaa megen Glæde for Yndere af maleriske Træformer, som til Næring for Jægtebyggerens praktiske Sands; thi her er ligesaa god Udsigt til Studier og Skitser for Maleren, som til Emner for Skibsknæ og Krumholter, Spanter og Kjøltræer.

Vi gennemvandrede disse vestlige og sydlige Skovlier og fulgte Dalbunden tilbage igjen.

Som Skoven under vor Vandring vexlede i Trangskov og Lysninger med forskellige Alders- og Væxtforhold, saaledes skiftede ogsaa det dæmpede Lys inde i de tætte Samstand med Solskinnet paa de friske aabne Græspletter, den klare Dag oppe i Lierne med Slagskyggerne i Dalen, de grønne Løvtepper udover Bratterne med de sorte dryppende Bergvægge og de graa Fjeldtoppe i Høiden.

En Tid hørte vi kun Elvens Sus og Brus; siden fulgte den os let og brunlig klar, snart strygende forbi i Hop og Dands, snart givende til Bedste et Regnbueskimt, hvor den i et Fossefald satte ud over Stupet, og endelig ilede den afsted gennem Lunde af Birk og Older, mellem Græsvolde og fugtige Moseflader, som hist og her dannede Rammer om Stene og Klipper.

Fjeldbækken oppe i Høiden ser ikke saa liden ud; den vil ogsaa være lystig og gjøre det bedre end Elven, derfor sætter den dristig afsted utover tæt ved den høieste Fjeldkam, men den bliver borte paa Veien, opløst til Taage drysser den som det fineste Støvregn forfriskende ud over Skoven.

Som en Modsætning til denne oplivende Skovnatur stod hele Tiden Billederne fra den nøgne vilde Øgaard, fra den lyngdækkede Jordflekker mellem Klipperne, som Havet ombrusede, fra de veirslidte, skovbare Kyststrøg, hvor jeg for kort siden færdedes med alle de Savn, Skovbarheden og Træmangelen medførte for Agerbrug, Fædrift, som for de fleste af Menneskenes praktiske Gjæringer. Jeg vil ikke sige, at Sandsen for Havets udjevne Indflydelse, for dets Kraft til at oplive og staalsætte Folket, aldeles manglede mig. Men det forekom mig, at jeg aldri som her havde følt, hvad Skoven er for Mennesket, ikke alene for dets Udvotes, dets fysiske Velvære, men for dets hele indre Liv. Den Kvægning, Skovnaturen skjænker, er som en oplivende Vin, og den kan vel behøves. Trænger man ikke længere til det tørre Træ, saa trænges der saa meget mere til det grønne, som det staar der i Saft og Kraft, til at varme det indvendige ved. Et Folk uden Skovland er næsten ligesaa ilde stelt som en Nation uden Søkyst; de store Skovvidder ere ikke alene en Fornyleskilde for Jordbunden, men ogsaa for Folkeanden og dens Aabenbareiser. - Skoven bør saaledes holdes i Agt og Ære ikke alene for Kakkelovnsvarmens Skyld, eller for Agerbrugets og Fædriftens, eller for Handelens og Søfartens Skyld, kort, ikke alene for Folkets legemlige Velvære, men ogsaa for dets aandelige Velgangs Skyld, forat Folkelivets Puls kan banke med fulde og friske Slag.

Alt ved flere Leiligheder havde jeg mærket, at Folket her i Egnen ikke var blevet uberørt af Skov- og Fjeldnaturen, men hidtil havde Skoven selv, dens Tilstand og Væxtforhold, med Tømmer og Tømmerslag, Førse og Afsætning optaget vore Tanker og Tale.

Udpaa Eftermiddagen kom vi frem ved en Fjeldvæg og satte os i Skyggen af den tætte høistammede Skov, som stødte lige op til Uren, under Væggen for at hvile. - Jeg skal i dette Øieblik ikke kunne sige forvist, om mine Vandringsfæller, som jeg, alene nød Hvilen i Hvilen og lod Fantasien gaa ud paa Tog, eller om ikke Skoveieren kvægede sig ved en obligat Snadde og Husmanden ved atter at opføre et Efterspil paa den Spegebovfele, som vi riktignok tidligere havde skuret paa med tilhørende Klunk af Lomme flasken.

Sikkert er det, at Fjeldvæggen helt og holdent fængslede mine egne Tanker. Der skulle ikke meget til i dens Ridser og Kløfter, Fremspring og Fordybninger at finde en vis Lighed med et stort gotisk Bygningsværk. Spidsbuer, Portaler, Udhugninger og allehaande fantastiske Prydelser, som gik ind i Stilen, var der nok af, og den nærmeste Forestilling var naturligvis den, at Fjeldvæggen var Ydersiden af en Borg eller et Palads for Trolde og Underjordiske.

"Sig mig," sagde jeg, livet af dette, til min rolige, besindige Ven, Skoveieren, - der rimeligvis tænkte paa alt andet end Troldskab - "sig mig, dette er vel Troldaasen, kan jeg tænke? Jeg har saa ofte hørt den nævne, men aldrig faaet vide noget nærmere om den, og noget maa der vel være."

"Ja vist er det saa," svarede Skoveieren og kastede Øiet op over Væggen. "Jeg har visst hørt baade mangt og meget i gamle Dage; men jeg har ikke godt Minde for slige Ting. John, tænker jeg,

mindes det bedre, og derfor mener jeg nok, Du fortæller, hvad Du ved om Troldaasen og "hint Folket", som de sige boede her engang i gamle Dage," ytrede han opfordrende til Husmanden.

"Ja, det var saa det," sagde John som var en aldrende Mand med dybtliggende Øine og et mørkladent Ansigt. "Jeg mindes ikke andet end det jeg har hørt før mig fra gammel Tid, og ilde tykkes det mig det skulle være, om Husbond havde glemt det, for mindes jeg ikke feil, saa har jeg hørt det saa, at det altid har været det samme Folkeslaget som har boet her paa Gaarden."

"Ja, det var saa det," sagde han atter, modtog den Skjænk, som blev tilbudt ham, med "Velkommen til" og gav, da han efter gjentagne Nødninger havde ladet den smake sig til sidste Draabe, Tomlingen fra sig med: "Tak for Skjænken; det var aavelag til god Vin."

"Det var nu i meget gamle Tider, Gaarden var meget mindre indengjærds end nu; der var ikke mere Dyrkningsjord end mellem begge Elvene, og Husene stod paa Midtbøen strax nedenfor Veien. Det var bare én Mand, som eiede hele Gaarden den Tid, og der var ingen Husmand under den. Han var Løskarl og holdt bare Tjenestedreng og Tjenestepige. Selv stod han paa Sagen, naar der var Tømmer at skjære, men det gik nok ikke saa ofte paa i de Tider, for det var ikke saa letført at faa Tømmeret frem dengang som nu; Sagen stod i den nordre Elven; den søndre var ikke større end en Bæk, for der var endnu ikke dæmnet op for de Vandene, som ligge i Valefjeldene.

En Ting havde Tjenerne lagt Mærke til, og det var, at Manden gik bort næsten hver Lørdagskveld og kom først igjen ved Middagstid om Søndagen, og iblandt ikke før Mandagen. De undredes paa, hvad dette kunde være og var nysgjerrige efter at vide, hvor pas han var, men ikke torde de spørge, og endda mindre torde de gaa efter og lure, for han var en barsk og hvas Mand. En Lørdag traf det saa, at han tog Drengen med paa Sagen, for han vilde gjerne blive tidlig færdig med Skuren. Drengen skjønte vel, at Husbonden var i Godlundet, og saa var han saa forviten, at han vovede sig til at spørge: "Hvor gaar Husbond hen hver Lørdagskveld; skal tro han gaar paa Frieri ensteds?" "Nei," sagde Husbonden, "det gjør jeg ikke, men har Du Lyst til at være med mig ikveld, saa skal du faa se, hvor jeg færdes og hvad Folk jeg er ilag med." De drev paa, alt de orkede, og da det led til Non[2], var de færdige med Tømmerskuren. - Så gik de hjem, tvættede sig og tog Helgeklæderne paa, og da de havde spist Nonsmaden, gik de østover den søndre Elven og over Brattestølen og Tømmerflaten, - den samme Veien, vi skal gaa ned nu - og lige hid til Aasen. Her standese de.

"Nu er vi fremme," sagde Husbonden; "naar de læte op Døren, maa Du gaa ind rat efter mig."

Drengen blev rent fælen, da han hørte, han skulde ind her, for han saa ikke noget Hus. Men Manden bankede paa, og op gikk Døren med ét som en stor Port i Bergvæggen, saa de kom lige ind i Storstuen; der var det ikke saa folketomt som paa Gaarden, der var nok af "Hine[3]". De sad om Langbordet, og der var tillaget som til Gjæstebuds. Husbonden gik omkring og hilste paa dem som paa andet Kjendsfolk og bad, de ikke maatte være vrede, fordi han havde taget Drengen sin med denne Gangen. Saa steg han over Bordet, som Skikken er til Bryllups og Gjæstebuds, og satte sig i Høisædet paa Siden af Gamlekallen og nogle andre Underjordiske. Drengen satte sig paa Forsiden fremfor Bordet. Der skulde ingen sulte for Madens Skyld, for der var nok af alle Slag, og store Ølboller gik rundt baade tidt og jevnt, og Husbonden spiste godt og drak endda bedre; han trivdes vel i Laget, men Drengen syntes, alt dette var saa underligt, at han ikke torde røre det ringeste af alle de gilde Retter, som stod paa Bordet; ikke torde han tale til nogen heller, og han ønskede bare, han var vel derfra. Da husbonden skjønte, hvorledes det var med ham, sagde han, at han skulde følge ham paa Hjemveien, om han ikke havde Hug til at være der. Ja, det vilde Drengen mere end heller. Saa godsnakket Husbonden lidt med Gamlingen og fulgte Drengen ned paa Tømmerflaten, hvor han kunde se hjem til Husene paa Gaarden.

Saalænge den Manden levde, havde han Samlag med de Underjordiske i Troldaasen; men den, som kom efter ham, holdt ikke noget Venskab og Kjendskap med dem, endda han færdedes i Marken

baade sent og tidlig, for den Tid var det ikke saa vandt om Vildt og Dyr; han lagde sig ogsaa paa Jagt og var en duelig Dyreskytter. En Gang gik han længe efter en stor Hjort; tilsidst kom han ind paa den og skjød den, saa den faldt her under Troldaasen, men det var ikke noget Dødsskud; derfor stak han Tollekniven i Nakken paa den og gav sig til at flaa. Mens han holdt paa med det, satte han Kniven fra sig i en Fure, som sto ved Siden, men da han vilde tage den igjen, var den borte; alt han ledte, fandt han den ikke. Da han kom hjem, sendte han Drengen efter Hjorten. De ledte ogsaa efter Kniven, men borte var den, og borte blev den.

Om Høsten reiste Manden ind til Bergen; han skulle hente Korn for Skind og Fedeverer, og til Helgen blev han bedt til Kjøbmanden at spise, saa som Skikken er. Der kom han til at sidde tilbords paa Siden af en anden Mand, som han ikke kjendte. Den Tid laa der ikke Kniv og Gaffel paa Bordet som nu, men hver Mand skar Stegen med Tollekniven sin.

Det gjorde den fremmede Manden, som sad ved Siden af Dyreskytteren, ogsaa, og da han lagde den fra sig paa Bordet, saa var det den samme Kniven, han satte fra sig i Furen. Den var ikke vanskelig at kjende, skal tro, for den var sølvholket, og Navnet hans stod ogsaa paa. Da de havde spist, var han ude en Stund denne Fremmede, og saa spurgte Dyreskytteren, hvad det var for en Mand. Kjøbmanden undredes paa dette og sagde: "Kjender Du ikke ham? Han er jo nærmeste Naboen din; han kalder sig Børge Børgesen, og den Manden kommer ikke til Byen med Skind i Tylftetal eller Baadlast. Jeg tror ikke jeg lyver, om jeg siger han har halve Jægten fuld."

Da hin kom ind igjen, spurte Manden fra Valen, hvor han havde den Kniven fra, for den var hans, sagde han, og Navnet hans stod på den.

"Nei, den er min," sagde Manden, "den hørte mig til, da Du satte den i Husvæggen min, dengang Du karvede Livet af Storoxen; den havde Du aldrig faaet, havde jeg ikke undt Dig den. Men det kan nu være for det som det er. Kniven skal nu være din, og en fagna Mand skal Du være, om Du kommer til Gjæstebuds til mig og smager paa Øllet mit, den første Søndagen Du er hjemme."

"Du faar sige mig, hvor Du bor da," sagde Manden fra Valen.

"I Troldaasen," sagde hin.

Da var det ikke vanskeligt at vide, hvem han var, han var Husbond for "hint Folket".

Siden kom der igjen en Mand paa Gaarden; men Grandelaget med ham likte de ikke, for Folket levede altfor vel sammen og troede ikke paa de Underjordiske mere.

En dag, som en af Opsangermændene^[4] laa og hvilte Middag borte i Marken sin, kom der En til ham og sagde: "Nu er det saa galt med det Valefolk; Du maa lade os faa Lov til at flytte fra Troldaasen og sætte os ned i Vigefjeldet i Marken din."

Manden var tung og ør af Søvn og sandsede ikke rigtig, saa sagde han: "Ja, Du faar det."

Siden var det ikke sjelden at se dem i Marken der. Nu siger Folk, de har flyttet derfra ogsaa, men der er ikke nogen, som kan sige, hvor de har flyttet hen."

Her endte John Braaten sin Fortælling, men gjorde fremdeles nogle forblommede Hentydninger til, at disse Godtfolk havde været Stamfædre til den Slægt, som endnu eiede Gaarden. Under dette kom der frem paa Skovstien et Væsen, som efter Udseendet gjerne kunde bragt en eller anden til at tro, at "hint Folket" visede sig her endnu. Det var en rank Kvindeskikkelse i Egnens Dragt, kort sort Stak, rødt Liv, hvide Ærmer og en sort Hue med Sølvbroderi over det lyse Haar; hun drev et Par Ungsmaler^[5] af en meget gjenstridig Natur, som i ét væk vilde ud af Veien, og som hun i lette

Spring søgte at gjenne ind og frem paa Stien, snart under godslig Snak, snart under Skjænd dels over Smalerne^[6] dels over Hunden, der som en Galning fór og skjælte og gjøede efter en Skarvehare oppe i Lien og lod hende være Smalehund isteden. Hun gjenkjendtes imidlertid snart som en af Gaardens Folk. Husmanden hjalp hende, og samtlige To- og Firbenede gik nu i Flok og Følge nedover; ogsaa Hunden, der snart var bleven kjed af Skarveharen, kom efter og overtog sit Hverv at holde de Gjenstridige til Orden.

Vi gik nedover langs Elven, og da vi kom ud paa Tømmerflaten, laa Fjorden for os vid og blank; den gjenspeilede Aftenhimmelens Glands, og Billederne af Øer og Aaser, Fjelde og Jægter vuggede sig i de lange Dønninger, et Dampskip havde efterladt. Under os laa Agrene, Lundene og Skoven med Birk og Løn og gamle Egetrær. Der ligger Gaardens Huse hvide og nette; over det nærmeste Teglstenstag rager Kjæmpe-Egen høit op i Lufen; dens mægtige Krone har maaske i mere end et halvt Aartusinde skjænket Menneskene Læ og Skygge. Ved det skovkronede Næs derude staar Sagen, og længere udenfor den, tæt ved den yderste flade Strand, sees Jægteskroget paa Stabelen mod den blanke Vandlfade; men Hamrene hvilte og Arbeidet med dem, og at Dagens Larm; kun Suset fra Elven og Sagrenden lyder gjennem Aftenstilheden.

[1] For at leserne kan få et autentisk billede av Asbjørnsens egen stil og form, er nedenstående stykke gjengitt uforandret etter originalen. Det ble trykt første gang i "Fra nordiske Digtere. Et Album". 1869.

[2] Non: Middaften Mellemmadstid. Ved Bergen og i Fjeldbygderne omtrent Kl. 3,

[3] "Hine": De Underjordiske.

[4] Opsanger: Navnet paa en Gaard i Nærheden.

[5] Ungsmale: Aarsgammelt Lam.

[6] Smalerne: Sauene.

Om boken

Norske Folkeeventyr er en samling norske folkeeventyr, det vil si eventyr uten kjent opphavsmann, som ble samlet og nedtegnet av Peter Christen Asbjørnsen og Jørgen Moe. Samlingen kalles ofte også Asbjørnsen og Moe etter innsamlerne.

Se Wikipedia for mer informasjon om Norske Folkeeventyr:

https://secure.wikimedia.org/wikipedia/no/wiki/Norske_folkeeventyr

For samlingen Norske Folkeeventyr har opphavsrettens vernetid utgått. Det vil si at du fritt kan distribuere og modifisere denne boken etter eget ønske. Se Wikipedia for mer informasjon om opphavsrett og vernetid:

https://secure.wikimedia.org/wikipedia/no/wiki/Norske_folkeeventyr

Samlingen Norske Folkeeventyr er digitalisert av Prosjekt Runeberg ved Kjell Nedreliid, <http://runeberg.org/folkeven/>, og utarbeidet som e-bok av Martin Bekkelund, <http://www.bekkelund.net/>.